

نُورُ الْإِيضَاحِ

مولانا أبو الفضل علامةُ الدهر

محمد عبد الله الأيوبي

القندهاري السليمانخيلي الحنفی

كتبه ورتبه بقله

محمد فضل الحق حنفی

مدرس جامعہ تجوید القرآن کوئٹہ

پروپرائیٹ

شمس الحق شمس

مکتبۃ القراءة والتجويد

کانسی روڈ شالدرہ نزد مسجد نور کوئٹہ

وائس ایپ گروپ

کتاب ڈیٹی کتب خانہ

کتابتہ القرآن صدقہ

نسلی گرام وائس نمبر

+923247442395

+923052488551

کتابتہ pdf-وائس ایپ نسلی

گرام پھول پانی کتب خانہ

الهي تالہ هزار بارہ شکر دی چي تا توفیق د طباعت ددی
بنکلی تحفی یعنی پښتو نورُ الايضاح دوهم تهوک راځي

نورُ الايضاح

پښتو دوهم

٢
تهوک

تصنيف د حضرت علامه ابو الفضل الحاج
محمد عبيد الله الايوبي
القندهاري السليمانخيلي النفسبندی الحنفی،

مکتبۃ القراءة والتجوید

کافى روڈ شالدر کوطه

الناشر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله وحده والصلوة والسلام على من لا نبت بعده،

وبعد! محترمو لیتونکوا! دابنکلی تخنه پښتو شجره د نور الايضاح (دوهم ټوک) چې ستاسو پر لاسولو موجوده ده. د حضرت علامه ابو الفضل محمد عبيد الله الايوبي القندهاري السليماني الخليلي الحنفي الفتشندي تصنيف دی

محترمو! تاسو ته معلومه ده چې د اسلام دين حق نه مخالفينو هر ډول، او په هر زلک، او په هر جامه کې د دين اسلام خلاف تحريکونه چلولي، او چلولي ئې، خود دی ټولو کوششونو سره سره الله المحمد د افغانانو په هغه طبقه کې کور چې د حضرت ايوبي قندهاري د کتابوسر مينه او علاقه لري، ديهو او هونو، او نصاري وو تحريکونه مخمخه او بې فائدي ثابت سوي، زما پر فکر د حضرت ايرب د عظيم مفکوري، انقلابي فکر او عظيمو پښتو کتابونو نتيجه ده.

الله المحمد چې د حضرت کتابونه وهغو افغانانو لور کوم چې د وطن مالوف شخصه ليري د مسافري او پرديلي ژوند تيروي، هغوي، او د هغوي د بچيانو لپاره يو معتمد استاذ حيثيت لري، او ولي بې ونه لري چې زمونږ وروڼو افغانان دخپل دين اومذهب پر مسئلو باندې سرقربا نولو ته تيار دي، هيله ده چې د حضرت ايوبي ټولو کتابونه او په خاص ډول هغه کتابونه چې په پښتو ژبه ژباړه سوي دي هرافغان د قدر په سترگه وگوري او خپل دکور وټونزوي او بنايست ئې وگرځوي. والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

څرنگه چې حضرت ايوبي د کتابت کاروما احقر فضل الحق حقاني ته چې د حضرت دادند شاکر دانوڅښم، اوسپاري. ماهمداکان د ځان د پاره يواغزان وگني او د الله په توفيق اوستاسود مستجاب به دعا کانونه برکت سر ورسيد، او حضرت راته حقوق د طبع هديه کړه. ان شاء الله د هير ټوک به هم ژر تر ژره ستاسو تر لاسونو در ورسو!

فَضْلُ الْحَقِّ حَقَّانِي

مدرس جامعه تجويد القرآن کونړه و ناظم مکتبه القراءه والتجويد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وبه نستعين. وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَاسْتَأْذَنُ اللَّهَ تَعَالَى ان يوفقني لتأليف الجلد الثاني من شرح **نور الايضاح** بالخير والصحة والسلامة، والصلوة والسلام على سيد البرية وآله وصحبه الكملة

د اول جلد ه سوره خلاص په عافيت : دويم جلد دی خداي کي ختم په صحت
بست بلند دار کړ زخدا وطن : بشد بقدر همت توا اعتبار تړ.
همت لوړ دی باري خدايد نه پوهيږم : مگر مرگ به کله راسي نه پوهيږم.
تراجل پوري به کار زما داغنه وي : د قیامت د پټان نه ما به ذخيره وي
په قیامت به زما د جښي دابها نه وي : د دعا د خلگو م به دابها نه وي.

قال المصنف

فصل في وجب الصلوة

وهي ثمانية عشر شيئاً فصل دی په بيان د واجب دلما څخه او هغه
اتلش شيان دي. **پوهسه** : چې
وجوب په لغت کې لزوم ته وايي. او سقوط ته هم. او اضطراب ته هم. او په شرع کې
هغه عمل ته وايي چې پر مونږ لانه وي په داسې دليل چې په هغه کې څه شبهه نه وي
وجبه د مناسبت د لغوي معنا او د شرعي. فخر الاسلام علي البنزدوي داسې بيان کړي ده
چې د غده واجب عمل زمونږ څخه ساقط دی علماً يعني پر مونږ باندې او يقين نه
دی لانه، او پر مونږ لانه ازروي عمل دی. او يا مضطرب دی په مابین کې د
فرضو او سنتو. ولي چې عمل په نکه د فرضو دی او علم په نکه د سنتو دی، دامام
اعظم څخه روايت دی چې فرق په مابین کې د فرضو او واجبو نکه فرق په مابین کې

داسمان اود محکمی دی. او بعض فقهاء پر واجب دست اطلاق کوی. دهغه معنا داده چی ددی عمل اثبات په سنت نبوی سره سوی دی. او هغه عمل ته په بل ځای کینی بیا واجب وائی. په معنا ددی چی ددغه کار کول پر مونږ لاهر دی فلاقاض بین الاطلاقین «کذا فی البحر»

فائدة امام طحاوی وائی: چی ادله سمعیه یعنی دقران پاک آیتونه او احادیث نبویه **حکولر قسمه** دی. **اول** ده

دلیل سمعی دی چی ثبوت یه په شریعت کینی قطعی یعنی یقینی وی اوسره دهغه دلالت یه پر مقصود هم یقینی وی. کما النصوص المتواترة المحکمة که دقران آیت وی. او که حدیث نبوی متواتر وی چی په دې قسم سره فرضیت او حرمت ثابتیږي اوضدیه کافر گنل کیږي. لکه په قران مبارک کی «أَقِمْ الصَّلَاةَ، وَلَا تُقْرَبُوا الزِّنَا» وغيرهما. او په احادیث مبارکه وو کینی: «أَلْبَيْتُ عَلَى الْمَدْعَى وَالْيَمِينُ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ وَامْثَالُهُ»

دوهم قسم قطعی الثبوت دی لکن دلالت یه پر مقصود ظنی وی لکه هغه آیتونه دقران چی په تاویل سره پر مدعی دلالت کوی. لکه په قران مبارک کی: «وَالْمُطْلَقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَن يَخْرُجْنَ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ ثَلَاثَةَ أَشْهُارٍ» چی حنیفیان یه په حیض وترجمه کوی اوشافعیان یه په طهر وترجمه کوی. چی تفصیل دد لا ټلویه په لویو لویو کتا بود فقهی او اصولو مذکور دی.

دریم قسم یه ظنی الثبوت دی چی دلالت یه یقینی وی. لکه هغه احادیث نبویه چی تواتر نه وی، سیدلی. لکن مفهوماو معنایه یقینی وی چی په اصطلاح د محمد ثنیو وې ته اخبار احاد وائی. او په دوهم قسم او دریم قسم سره وجوب او کراهت التحریر ثابتیږي چی منکر یه مبتدع بلل کیږي.

چلورم قسم ظنی الثبوت او ظنی الدلالة دی یعنی دقسمه غنچه خبر واحد دی لکن دلالت پر مراد یه هم ظنی وی یعنی پر تاویل مبنی وی. او په دی قسم

سره سنت والی او استحباب او کراهت تذکره ثابته یري. چی منکر یه محروم الشفا النبویه دی په وریح دقیامت.

سؤال: په حدیث صحیح نبوی کینی راغلی دی چی. شفا عتی لاهل الکبائر من امتی: نو خرنکه تارک السنه یا مکروه تذکره شفا عت نبوی غنچه محروم دی **جواب**: شفا عت په وریح دقیامت پر دوه قسمه دی یو دپاره دنجسیني د گناه دی. اود دوهم دپاره دپورته والی ددری دی. حدیث مذکور محمول پر اول قسم دی. اود تارک السنه حرمان د شفا عت غنچه محمول پر دوهم قسم دی. کذا فی شرح کتب الاحادیث النبویه ۴.

قال المصنف فی المراقی: چی مشروعیت دواجباً تود پاره داکمال د فرضی عملو سونی دی اوسنت عملونه دپاره دتکمیل دواجبوعملودې. اومشروعیت دمندوباً تود واجباً تود دپاره داکمال دستور راغلی دی. مثلاً نفس قرائت فرض دی په لماخه کی اویخصوص دالحمد لله اوضم دسورة چی واجب دی دپاره دتکمیل دقرائت دی. حتی کړیو دغو غنچه قصدا پرین دې مکروه تحریمی دی. اوکی سهوا پرین دی سجده سهوه به کوي اود خرنکه نفس رکوع اوسجده فرض دی. او طمأنینیه چی واجب دی متمم رکوع اوسجده دی علی الاصح. یه مثلاً نفس طمأنینیه چی واجب دی په اندازه دري وار تسمیع ویلو چی سنت متمم دطمأنینیه دی.

او تشهد یعنی التحیات په اخره ناستنکی واجب ده. اودرود پر علیه الصلوة والسلام چی سنت دی پوره کوونکی دتشهدی دی. اودا غرنکه بیسم الله ویل چی سنت دی متمم دی دقرائت دفاتحی چی واجب دی. لکن دا توهم مه کوه چی هر عمل چی سنت وی خواه مخواه به متمم دواجبوی. اویا مثلاً دري وار تسمیع ویل په رکوع اوسجده کی سنت دې. اوکتل و ظاهر ته دپنبوپه رکوع کی اویا کتل ونرمی ته دپزی په سجده کی مستحب دی او متمم دتسمیع گانودی. په دی معنا چی مصلی دی شا وخوانه گوري. نوددی ټولو کارو پر کولوسره لمونځ مثلاً بنه محفوظ کیږي

نوفرائض لکه یو، قلعده چ پر هڅی قلعی قلعہ دواجبا تور اگر حید لی ده. اوپر قلعہ دواجبا تو قلعہ دسنتور ات وسویده. اوپر قلعہ دسنتو دیوال دمندوبا تو اگر حید لی دی. نوچی سړی اخیری دیوال ښه و ساقی نوپه هغه سره داخلي دیوالونه بیخی ښه ساتل کین ی. اوک داخیری دیوال په ساتنه کی سستی وکړه نوکړا کړار به داسستی و نورودیوالو سستی ته مفضی سبی حتی چ با الاخیر فرضی عمل دیوال به هم ځنډی پ ټک سبی. خدای پاک دی مونږ ځنډی و ساقی. آمین

آحکام دواجبو: منکره کافرنه دی. اوک په قصد پرین دی مستحق دعتاب دی. اوپر کولوبه ثواب دجنت پیداک. اوک په سهوه سره پرین دی سجده سهوه بانډ لانه ده. اوک په قصده پرین دی مستحق دعتاب دی.

لمونځ دی راوگرځوی. اوک لمونځ نه راوگرځاوه. فرضی لمونځ سره دفتضا نه داسو **قَالَ الْمُصَنِّفُ قِرَاءَةُ الْفَاتِحَةِ** یعنی اول واجب ویل دی دالحمد لله لا صلوة لمن لم يقرأ بفاتحة الكتاب ترجمه: لمونځ نسته هغه چا نه چی الحمد شریفه نروای: **سؤال:** په دی حدیث شریف کی په نفی د لمانځه کړی ده نو باید ویل دفاقی فرض سبی. **جواب:** چونکه دا حدیث خبر واحد دی نو دی ناسخ دهغایت نه سبی گرځیدای: **فَاَقْرَأُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ** دی یعنی چی اطلاق دهغه دی مقید کړی.

نومطلق قرائت فرض دی په مقتضی دقرآن اوخصوص دالحمد واجب دی په مقتضی ده حدیث نبوی **مسئله:** که چیری اکثر ایتونه دالحمد لله ځنډی پاته سوه سهواً سجده سهوه به کوی اوپه ترک داقبل سجده سهوه نسته، کما فی النه. لکن مجتبی والا وای چ یو ایت ځنډی پاته سوه به سجده کوی وعلیه الفتوی. **مسئله:** که سړی فاتحه په قصد د دعا وویل آیا دواجب په ځای کی درین ی

په قتاوی صغری کښی وای چی هو درین ی. ولی چی قرآن په قصد سره دسړی د قرائت څخه نه وزی وعلیه الفتوی، در، خلافاً للمحیط، " **وَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ**

وَضَمَّ سُورَةَ اَوْ ثَلَاثَ اَيَاتٍ اودوهم واجب د لمانځه جوټول دی دالحمد لله سره دیوه سوره او یا دری ایته دقرآن شریف. که څه هم کښی سوره وی. او که څه هم کښی دری ایته وی **لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ:** چی لمونځ نسته دهغه چا چی الحمد لله او یو سورت نه وای که په فرضی لمانځه کی وی او که په نفلی کی وی.

پوه س: چی باید دری ایته به قدر د کښی سوره وی. اود غه هم کافی دی چی یو اوږد ایت وای چی په انداز د درو کښی ایتو وی. او وجوب الضم فقط مذهب داخافو دی. او امله ثلاثه داضم دسورت سنت بولی. سک.

مسئله: منم دسورت په اخیره دوو رکعتو کښی فرضی لمانځه په قصد سره مکروه دی او که نه. **جواب:** مختاره داده چی نه دی مکروه " در.

سؤال: هغه حدیث چی ذکر سوهغه خو یواځی پر منم دسورت دلالت کوی. او مدعی عامه ده که سورت وی او که دری ایت وی **جواب:** دری ایت په حکم کی دسورت دی. **تبیه:** ویل دفاقی اوضم دسورت هله واجب دی

چی په وخت کښی فراخی وی. او که دومره وخت وو چی یواځی سوره فاتحه او یا سوره په کښی ځایه دی. نو هر یو چی څما شیری هغه دی وای. او که فرضاً وخت ښی تنگ وو چی دیوه ایته بالا نه په کښی څما تید له هغه یو ایت دی په ټولو رکعتو کی وای. وسقوط الواجب للعذر " **وَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ**

فِي رَكَعَتَيْنِ غَيْرِ مُتَعَيِّنَيْنِ مِنَ الْفَرَضِ په دوو رکعتو غیر په دوو رکعتو غیر معینو کی فرضی لمانځه او که لمونځ دوو رکعتو وکله سحر فرضی یا نور دوو رکعتی سنت یا نفل بیا په دواړو رکعتو کی منم واجب دی.

مَنَالَ وَفِي جَمِيعِ رَكَعَاتِ الْوُتْرِ النَّفْلِ دَوْرُو اَوْ نَفْلُوْضَم اوبه تُولور كَعْتوكي

دسورت واجب دی، اما الوتر، فلان سنة عند الصالحين، وفي حكم السنة عند الامام الاعظم.

واما النفل فلان كل ركعتين منه صلاة على حدة، **يُؤَبِّنَتْنَه**: په څه دليل قرائت په اخير و دوور كعتوكي د فرض و واجب نه دی لكه د نفل **جواب**: په دليل د دی سوال قوله د علي رضي الله تعالى دي. چي قرائت په اولو دوور كعتوكي قرائت دی په اخير و دوور كعتوكي. وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ مَا كُنْتُ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ فِي اخْتِيَارِ لِرَى لِمَنْ أُخِذَ كَذَاكَ بِاٰخِرِهِ دَوْرُو كَعْتوكي قرائت وائی او كه قَسِيح.

مَنَالَ الْمُصَنَّفُ وَتَعْيِينَ الْقِرَاءَةِ فِي الْأَوَّلَيْنِ

اوبل واجب د لما څخه دادی چي معينه كوي دی اول دوه ركعتونه يعنې په فرضي نماز كې د پان د قرائت واجب دی. په دليل د دی چي آنحضرت صلى الله عليه وسلم هميشه توب كړي دي پر قرائت په دوو اولو ركعتوكي.

او بعض فقهاء وائي چي په اولو دوو ركعتوكي قرائت فرض دی چي په هغوكي په دوو اولو ركعتوكي نه ووائ. په اخير دوو ركعتوكي ووائ هغه قضائي دي. او بعض كتابو د دی قول ملا تړ كړي دي. مَنَالَ الْمُصَنَّفُ فِي نَوْرِ الْاِيْتِاح.

وَتَقْدِيمُ الْفَاتِحَةِ عَلَى السُّورَةِ اوبل واجب د لما څخه د مخه

لله واطبعت على ذاك من النبي عليه الصلاة والسلام. **تفسير**: كه يوسري پوره سورة يا بعض سورة كه څه هم يو حرف وي يا دري ايتري يا بعض دهغو سهواً تر الحمد لله د مخه ووايه او بيا الحمد لله وړ پياد سوه. نوا الحمد لله دي ووائ او بيا دي سورة به دري ايت ووائ او سجده سهوه دي وكړي. ولي الحمد لله چي واجب وه

تَرْخِيلُ ثَمَائِ وَخَنَدُ وَل. مَنَالَ الْمُصَنَّفُ

او واجب دی يو ځای كوله د

وَضَمُّ الْأَنْفِ لِلْجِبْهَةِ فِي السَّجْدِ پزي د تندي سر په سجده مصنف په مراقبي كې وائي چي مراد د پزي څخه هغه لك ځای د پزي دي. حتى كي د پزي د سر پر هغه تر ځای سجده وكړه واجب يه نه كي پر ځای **مسئله**: روانه ده يوازي پر پزي سجده كول چي په تندي كي عذرت وي پر صحيح روايت، مرط در، اود دی مسئلي دليل هم مواظبة النبوي دي. مَنَالَ الْمُصَنَّفُ.

وَالْإِثْنَانُ بِالسَّجْدَةِ الثَّانِيَةِ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ قَبْلَ الْإِنْتِقَالِ

اوبل واجب د لما څخه يعنې كه فرضي وي او كه نفلي دادي چي كوي به دوه سجده

لغيرها په هر ركعت كي د مخه تر تلو او كولو د باقي افعالو د لما څخه. چي پر دی باندي هم آنحضرت صلى الله عليه وسلم مواظبت كړي دي. **پوه سه**: چي د دی مسئلي وايي تعبير، اتصال بين السجدين دي. او هغه عبارت چي مَرَّافِي وَيْلِي دي، اعني ترتيب بين السجدين صحيح دي. ولي چي د ترتيب معنا وروسته كول دي ديوه شې تر بل بيله فصله.

توضيح درمى سلى د ادى: كه يوسري سهواً يوه سجده چي وكړه بيله يه نه وكړه ولاړي مثلاً نور وخت چي دوه سجده وړ پياد سوه ودي كړي. او په اخير كې دي سجده سهوه وكړي كه فرضاً دغه سري هغه پاته سجده وروسته تر اخيري ناستي وړ پياد سوه او يا پس له سلامه گرځولو او د مخه تر خبر و كولو وړ پياد سوه نو دي دي سجده را وگرځوي چي فرض ده. لكن اتصال بيا ترتيب بين السجدين چي واجب وو پاته سو. نو سجده سهوه پر لازمه ده. نو په داسي كوي چي هغه اصلي سجده چي وكړه. بيا دي بېرته ناسته وكړي او التحيات دي هم ووائ. ولي دي چي و سجده اصليه ته وركړي د هغه د مخه ناسته دده او التحيات يه لغوه سوه. نو دده په ذمه كې اخيره ناسته چي فرض ده او التحيات چي واجب وه پاته ده. نو څه وخت چي دوه سجده اخيره ناسته وكړه

او التحیات یہ ہم وویلہ۔ بیادی پر یوں طرف سلام وگرگوی او سجدہ سہوہ دی وکری
 او بیادی کنبینی او التحیات دیوائی بیادی اخیر سلام دپارہ دوتلو دلما غرغخ وگرگوی
مسئلہ: کہ دی سہری چی قعدہ اخیر وروستہ نیا سلام هم وروستہ هف
 سجدہ اصلیه وکرہ۔ لکن ترهفی سجدی وروستہ ناستہ یرنہ وکرہ بلکه چی د سجدی می
 سرراپورته کئی سلامیه وگرگاوه او سجدہ سہوہ یہ وکرہ لمونج یر باطل سو۔ ولی
 اخیر ناستہ چی فرض وه خندی یاتہ سوہ۔ **مسئلہ**: کہ یوسری بیله صورتہ مذکور
 پہ لما غر کی سہوہ سومثلا د میانج ناستہ چی واجب ده سہوا خندی پاتہ سوی وه
 لکن دی سہری چی د سجدی سہوی غر سرراپورته کئی۔ سلامیه وگرگاوه او قعود
 یہ ونہ کترہ لمونج صحیح دی لکن مکروہ دی۔ دلیل دصحت یر دادی۔ چی سجدہ سہوہ هف
 د بخہ قعدہ چی ده وکرہ فی پورته کوی بلکه التحیات پواتہ کوی۔ نواخیر فرضی ناستہ
 خودہ وکرہ نولمونج صحیح سو۔ اود کراحت دلیل یہ داری چی پہ اخیر ناستہ کی خو
 التحیات ویل واجب وو۔ هفہ دده سہ پاتہ سوہ ولی هفہ د بخہ التحیات پہ سجدہ
 سہوہ سرہ لغوہ سوہ۔ فافهم هذا المقام بالتفکر التام۔ قال المصنف

وَالْإِظْمَانُ فِي الْأَرْكَانِ او اطمنان یعنی تعدیل الارکان واجب دی د
 اطمنان معنادہ چی لمونج کوونکی دی چیل
 اعضاء پر رکوع او سجدہ کی چی دا واجب دی۔ اوپہ ولارہ کی درکوع غر اوپہ مابین کنبی
 ددو سجدہ اودا سنت دی۔ **پوسکہ**: چی ادنی د تعدیل پر قدر دیوی قبیح
 دی۔ قہستانی، اود تعدیل وجوب مذهب داملم اعظم او امام محمد، داملم کرخی دبیان
 غر او امام جرجانی وائی چی ددوی دوپہ نیز سنت دی۔ لکن اول چی وجوب دی
 صحیح دی پر نیز محققین د مذهب جنینی اود حضرت امام ابو یوسف پہ نیز تعدیل
 فرض دی کما فی المراقی۔ لکن کمال الدین ابن الہمام پہ فتح القدیر کی وائی چی مراد
 د ابو یوسف د فرض غر فرض عملی مراد دی چی هفہ تہ واجب وائی، فارفع اختلاف
 الاثمة الثلاثة رحمہم (لہ من البین)

دریش وائی۔ چی توجیہ د ابن الہمام ککر غر مشہور کتا بو غر مخالف ده
 لکن دین پہ زہ پوری اود قبول وکرہ۔ پہ دی سبب چی حضرات ائمہ ثلاثہ پری
 اصل متفق دی چی زیادت پر کتاب اللہ پہ خبر واحد سر نہ دی روا۔ نوپہ کتاب اللہ
 کی خو مطلق "ارکعوا او اسجدوا" راغلی دی نوپہ دی ایت سر نفس رکعت
 اوفرض والی ثابتی کی کہ غر هم ادنی ددواپو وی۔

نوفخ دا طلاق ددی ایت یعنی پہ تعدیل مقیدہ ول پہ هفہ خبر واحد سر چی
 د انحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پہ حضور یوسری لمونج وکری۔ او تعدیل سجدی
 اورکوع یرنہ وکرہ۔ علیہ السلام ورہ وویل صلی فکرتک لم تفضل حتی تردی وارہ
 پوری۔ روانہ دی البتہ قرآن مبارک چونکہ قطعی الثبوت والدلالہ دی پہ دہے
 حای کی نوپہ دی حای کی۔ نوپہ هفہ نفس فرضیت درکوع او سجدی ثابتی۔
 او حدیث مذکور چونکہ خبر واحد دی او ظنی الثبوت دی نوپہ هفہ وجوب ثابتی۔
 اونفی چی پہ حدیث کی راغلی دی یعنی: فکرتک لم تفضل، محمول پر نفی دکمال دی۔

سوال: غر سبب دی چی حدیث مذکور پر سنت والی د تعدیل نہ حمل کوو ککہ
 امام جرجانی چی وائی **جواب**: چونکہ تعدیل دپارہ د تکمیل درکن دی چی
 رکوع او سجدہ نوددی سببہ واجب یر بولو کما مریبان ذالک

پوسنتہ: تعدیل الارکان پہ بولو کتا بو کنبی پہ صیغہ جمع راغلی دی
 او بیان یہ یوازی پہ رکوع او سجدہ سرہ کوی۔ **جواب**: تخصیص درکوع او سجدی
 ددی کبلہ دی چی دادوہ رکنہ غالباً پہ تلوار ادا کیبری۔ نوپہ اکثرہ لمونج کوونکو کی
 د تعدیل الارکان مراعات نہ لیدل کیبری۔ ورنہ د قیامی او اخیر ناستی هم تعدیل
 واجب دی لکن چونکہ پہ ولارہ کنبی قرأت ویل کیبری اوپہ ناستہ کی التحیات
 ویل کیبری نو تعدیل خود پنخو دہ پیدا کیبری۔ حتی کہ یوسری پہ اخیر ددو رکعتو
 کی پتہ خولہ ودرپی نوپ دہ واجبہ دہ دیوی قبیح قدر خودی ودرپی چی
 تعدیل درکن د قیامی راہی، کما فی النہایتہ، او کہ چیری د غر سہری یو قبیح قدر هم نہ ودرپی

نواصل لمونج به صحیح دی. ولی نفس قیامه خویه وکره لکن د تعدیل واجب به ترک
 سرگناه گاردی "مردن" **فایده**: علامه محقق کمال الدین ابن الهمام "په
 فتح القدیر کی اودده شاگرد ابن امیر الحاج وائی چی مقتضی دوجوب د تعدد الركوع والسجود
 چی هغه حدیث سابق وو ددی هم مقتضی دی چی ولایه در کوع غنر اونا ستره پرمابین
 کی دسجد تین دی هم واجب وی. ولی هغه شخص مذکور چی په حضور نبوی کی چی لمونج
 وکړی دادوه خصلته هم نه وه په کبني، اوبل مواظبت نبوی پر دغو خلورو خصلتو
 دلیل دوجوب دهغودی، مره درویش وائی چی دابن الهمام تحقیق زما هم خویش دی
 ومزید التفصیل فی شرح الطحاوی" **قال المصنف**

وَالْقَعْدُ الْأَوَّلُ اود غرنکه واجب ده اوله ناسته. **پوهسه**: چی مراد
 داول ناستی غنر غیر اخیر ناستی دی. او معنای متبادره
 مراد نه ده یعنی تر تولد دهغه ناسته. ولی چی کیدای سی چی سړی دی په لمانځه کی درې
 ناستی وکړی لکه دیو چا غنر چی درې رکعاته امام تیر کړی وی. نو داسی خویه ناسته یرد
 امام سر وکره بیا چی امام سلام وگرځوی دی به ولایه پینی اویور کت به تش کوی بیا به
 کبني. اویا به دوه رکعت د لک کوی بیا به کبني اویا به ولایه پینی یور کت به
 تش کوی **وهو الاولی**، اویا به اخیر ناسته کوی. نوکه مراد اول په معنای متبادره وای
 نو دادو هم ناسته نوخشی ده فرض ده که واجب، اوچی مراد غیر اخیر سی نواولی
 دوی ناستی دواړی واجب دی یوه خوپه تبع دامام، اوامام طحاوی وائی چی هغه په
 متابعت دامام فرض ده، اودو همه دده د لمانځه ده حکماً اوله ناسته ده. اودریمه ناسته
 فرض ده ولی چی دده اخیر ناسته ده، **پوهسه**: چی اوله ناسته واجب ده په
 قدر التحیات په ډیر تلوار. اوددی ناستی په وجوب کی د فرضو، واجبو، نفلو و فرقی
 نسته. په نیز دامام اعظم (وامام ابو یوسف). اود غر ظاهراً الروایه او اصح دی، ط، اولام
 محمد اوامام شافعی اوامام زفر وائی چی اوله ناسته په نفلی لمانځه کی فرض ده. و
 هو القیاس، قه سک ط، اوامام کرخی اوامام طحاوی وائی چی اوله ناسته سنت ده.

امام طحاوی وائی چی سنت بولل یا په دی معنادی چی اثبات دهغه په سنت نبوی
 سره دی اویا ددی سببه چی سنت مؤکد په معنی کی دواجب دی قال وهذا يقتضي
 رفع الخلاف ای فی المعنی وان کان الخلاف اللفظی موجوداً

سوال: مصنف وائی چی اوله ناسته واجب ده اوسره دی که داسی پلیسبه سی چی
 امام مسافرو ی اوبه لمانځه کبني به اودس مات بی. اویا مقیم سړی خلیفه وگرځوی
 پردغه مقیم اوله ناسته فرض ده. ولی چی دامام اخیر ناسته ده **جواب**: دافضیت
 خوپه عذر د استخلاف پلیس سورنه اصلاً خوپه مقیم دغه ناسته واجب وه ط، ص.

وَقَرَأَةُ الشَّهَادَةِ فِي الصَّحِيحِ اود غرنکه واجب
 المصنف دی **وَقَرَأَةُ الشَّهَادَةِ فِي الصَّحِيحِ** دی **وَقَرَأَةُ الشَّهَادَةِ فِي الصَّحِيحِ**
 په اوله ناسته کی په صحیح روایت کی. **پوهسه**: چی لفظ دی الصحیح تعلق د
 قعود اول او تشهد په اوله ناسته کی ددواړو سر لری. او مقصود دمعمر رد دی پرهغو
 فقهاوو چی قعود اول او تشهد په هغه کبني دواړو سنت بولی. اویا به وازی تشهد
 سنت بولی. کما هو المشهور علی الالسنه، ددواړو دواجب وائی دلیل مواظبت دی
 دالخضرت مبنی الله علیه وسلم پر دواړو. **قال المصنف**.

وَقَرَأَتُهُ الشَّهَادَةِ فِي الْجُلُوسِ الْآخِرِ اواجب دی وایل د التحیات په
 اخیر ناسته کبني. اودلیل به
 هغه مواظبت نبوی دی. **مسئله**: که څوک په اخیر ناسته کبني تشهد نه وواپی
 سهوا یا توله یا بعض سجده سهو پر لازمه ده، ط، **قال المصنف**.

وَالْقِيَامُ إِلَى الثَّالِثَةِ مِنْ غَيْرِ تَرَاجُحٍ بَعْدَ الشَّهَادَةِ اواجب
 ودریم رکعت ته بیله خنده پس له ویلو خنده د التحیات **تفریع**: که یوسړی
 پس له ویلو د تشهد دی په قدر داء دیور کن وخنه دی سهواً سجده پر لازمه ده ولی
 چی واجب دواړی بالفور ودریم رکعت ته وخنه دی فوت سو، مره

وَلَفْظُ السَّلَامِ دُونَ عَلَيْكُمْ

مسئله: وتلد لما غنّه غنّه به نیز دعا موافقا و و پیر سلام اول سر کیندی او بعض فقهاء عبادی چی دواره سلامه چی و گر حوی د لما غنّه غنّه وزی تفریع: که یو سری پس له ویلود امام السلام د غنّه تر علیکم ویلو په دغه امام پس اقتداء وکړو په نیز دعا موافقا و و اقتداء یه نده صحیح. او بناء پر قول بعض فقهاء و و کی پس له سلام اول او د مخ تر دوم سلام یه اقتداء پس وکړه اقتداء یه صحیح ده، طاس،

پوه سکه: چی سلام گر حوّل په هغه لما غنّه کی چی وکړه او سجده په کینی وی خو واجب دی په اتفاق. او سجده شکر یا سجده تلاوت له سلام فسته بالا اتفاق،

وَقُنُوتُ الْوِتْرِ کی پُوه سہ : اوجاہب دی دعاء قنوت ویل پہ وترو کنبی یعنی پہ اخیر رکعت نواضافت پر دعاء قنوت کی اضافت بیانیتہ، د مصنف مراد دادی چی قنوت واجب دی بہ وترو کنبی خاص ندپہ نورو لمونحوکی۔ لہو سہ چی ہفت خاصہ دعاء اَللّٰهُمَّ اِنَّا آہ واجب نردہ بلکہ سنت دہ نوکہ اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا آہ یا بلکہ دعاء وکری رَوَّادَہ اجماعاً ط، ن، پُوه سہ چی وجوب دقنوط مذهب دی دامام اعظم۔ او یا ران وائی لکہ وتر چی سنت دی قنوط یغم سنت دی، فقال المصنف :

وَتَكْبِيرَاتُ الْعِيدَيْنِ

اودغہ رنگ واجب دی تکبیر ونہ ددو و اختروچی هغه شپہ دی دری پہ یوہ رکعت کی او
 دری پہ بل رکعت کی۔ او پہ اول رکعت کی قبل القراءۃ او پہ دوم کی بعد القراءۃ د ا صرف
 مندوب دی واجب نہ دی **مسئلہ** : مصنف پہ مراقی کی واپی چی ہر تکبیر جلا واجب
 دی کہ یو تکبیر پہ کنبی پرین دی سجدہ سہوہیر لازمہ نہ۔ اما امام طحاوی رحمہ اللہ چی اولی دادہ

چی سجدہ سہو دی پہ جمعه او اخترو کبی نہ کوی. لار ویش وائی چی وجه فی شاید داوی
چی دادری لمونخو نہ خلکو لویہ اجتماع پہ کبی راچی نویہ سجدہ سہو کولوکی پرتلگو
کی اضطراب او افراط تفریط، اوهای هوی پیداکیدی. قَالَ الْمُصَنَّفُ

وَلَعَيْنُ التَّكْبِيرِ لَا فِتْحَاحَ كُلِّ صَلَوةٍ لَا الْعِيدَيْنِ خَاصَّةً

او واجب دی معینه کولہ داللتہ اکبر دوقیلو دیارہ شروع دھر لما خٹہ نہ یوازی داختر
دلمونخو دیارہ، ذلیل یہ مواظبت نبوی دی. پہ ذخیرہ کبی پہ نقل و مرقی دایسی وائی
چی مکروہ نہ یعنی تحریمًا شروع پہ غیر اللہ اکبر پہ اصح روایت کی. او امام سرخس
وائی چی مکروہ نہ پہ اصح روایت کی. او بعض فقہاء وائی چی شروع پہ اللہ اکبر
سہو چی واجب نہ خاصہ داختر و پہ لمونخو کی نہ، او پہ نور و لمونخو کی افتتاح پہ
اللہ اکبر سہو مندوب نہ و نہ پہ اللہ اعظم سہو مثلاً ہم افتتاح راولہ. قَالَ الْمُصَنَّفُ

وَتَكْبِيرَةُ الرُّكُوعِ فِي ثَانِيَةِ الْعِيدَيْنِ

او واجب دی تکبیر
کی داختر و لما خٹہ. دلیل ددی وجوب دادی چی تکبیر درکوع پہ دوہم رکعت کی متعل
پہ زوائد و سہو دی نوہغہ خو واجب و نو درکوع تکبیر ہم تبعاً واجب دی بخلاف الرکن
الاولی و لی چی زوائد تکبیر و نہ دہغہ خو پہ سرکبی درکعت دی، درویش وائی چی دلالتہ
دا حکم دئی چی پر مندوب طریقہ داختر لمونخ ادا کوی. او کہ خلاف المندوب دہ پہ دوار
رکعتو کی تکبیرات زوائد پہ اول کی درکعت و وائی نو دوہم رکعت درکوع تکبیر واجب
نہ دی لعدم الاتصال بالزوائد حتی يتبع لها، او کہ پہ دوار و رکعتو کی تکبیرات زوائد
پس نہ قرائتہ و وائی نو اول رکعت درکوع تکبیر ہم واجب دی تبعاً للزوائد. قَالَ الْمُصَنَّفُ

وَجَهْرُ الْأِمَامِ بِقِرَاءَةِ الْفَجْرِ
پہ و سہو چی واجب پہ جہر کی ادنی مرتبہ دہ یعنی چی بل سری یہ اوری کر ختم یو

سری وی. ولی چی یوسری ہم نہ اوری ہغہ تہ مخافتہ وائی. او کی دہو کان و اوری ہغہ
اعلیٰ د جہر نہ کذا فی الحموی. امام طحاوی وائی چی فقہاء وائی چی امام دی پرتخان دیر
تکلیف نہ کوی پہ جہر کی دیارہ ددی چی پہ تولد جماعت والویہ و اوری. ولی چی اور ول
پہ بعض قوم کا فی دئی. نو جہر دی پہ حسب د طاقت خپل کوی، بحر و نہر،
لکن کہ ختم دہ تولد قوم اور ول واجب نہ دی. لکن مستحب دادہ چی جہر دی پر اندازہ
د جماعت وی، ط م س ل ہ: کہ امام د جماعت تر حاجت بالایہ جہر و کوی گناہ کار دئی.
فہستانی عن کشف الاصول، امام طحاوی وائی چی دا اولی تر قول ذرا ہدی چی د ابی جعفر
خٹہ نقل کوی چی ہر خو چی زیات والی کوی ہغہ افضل کار دئی. لکن چی مان تہ تکلیف
نہ ورکوی او بل خوک نہ آزارہ وی کر ختم تر حاجت دمقتدیا نو بالاجہر کوی.

تَبَصُّرٌ

نن صبا چی لاوہ سپیکران پیداسوہ. نو بعض امامان دجمعی لمونخ قولہ
پہ دغہ آلہ کبی کوی خپل قاری والی و خلکو تہ بنیسی. او تقریباً پنجوس کور یہ اوری دابا الاتفاق
مکروہ دئی. اور وری پہ میاشت کی چی بعض مساجد و کبی د ختم القرآن تراویح کبی
ہغہ خو تولد لمونخ او تراویح پہ دغہ آلہ کی کوی. ہغہ بیا دا خلکو تہ بنیسی چی مونہ ختم
القرآن تراویح کوو. نن دی کور و نہ، بنیسی، او تر خندی پہ عذاب وی. بلکہ کہ بل مسجد
ورنہ دی وی او پہ ہغہ مسجد کی دالمت تر کیف آہ تراویح کبی دی دہغہ آلی خٹہ یعنی د آواز
خندہ مسجد والا خپل قرائت نہ سی ویلائی او لی اورید لای سی. دابا بنیسی لوی جہر دی
اود غہ امامان قیاس دخر مینوش ریغینو پر لمونخو او تراویح کوی. دا قیاس ددوی غلط
دی. ولی پہ حرمینو کی خو پہ زرو بلکہ پہ لکو خلگ پہ جماعت کی ولا روی او اوریدل
دقرآن کریم و ہغوتہ برقت القلب او خشوع او خضوع فائده کوی نو بیلہ دغی آلی امام
پہ تولد قرائت نہ سی اورید لای نو داخو جہر پہ اندازہ د جماعت دی نو مستحبی کما مش
قَالَ الْمُصَنَّفُ

وَأُولَى الْعِشَائَيْنِ

دما بنام او ما خستن د لما خٹہ،

پوه سہ: چي لفظ د اُولَي، تشنيه د اُولَي ده. اُولَه يي پر زور وائي دوهمه دوهم يي پر زير اونون په اضافت سره حذف سو. چونكه دغه اول دوه ركعتي شفع اول ده نوځكه اول اودوهم ركعت ته اوليين وويل. او په لفظ كي د عشاءين غلې د ماڅنن ولما ځخه ته وركړه. ولي چې قانون صرفي تغليب وركول دي واكثرته يعني په اعتبار دركوتو ط، در، اوفقيي قانچي ممكنه ده چې په مراعات د حديث مبارك د عشاءين ويلي دي. **قَالَ الْمُصَنِّفُ وَلَوْ قَضَاءٌ** يعني كه څه هم دادوه لمانځه قضاء سوي وي او په جماعت سري قضاء راوړي. ولي چې آنحضرت صلى الله عليه وسلم داغس كړي دي «**مَرَّ قَالَ الْمُصَنِّفُ:**

وَالْجُمُعَةُ وَالْعِيدَيْنِ وَالتَّرَاوِيحِ وَالْوُتْرِ فِي رَمَضَانَ

اودغرنكه واجب دي جهه په قرائت سره دجمعي په لمانځه كي اوددوو اخترو په لمانځه كي او په تراويحو كښي او په وترو كي لکن دروژي په مياشت كي.

مسئله: كي جهه په قرائت سره دجمعي په لمانځه كي يا داخترو په لمانځه كي سهوا پرېنو سجد، سهوه دي نه كوي. امام طحاوي وائي، **دفعًا للفتنة**. تفصيل وړاندي تير سو، اول بعض فقهاء وائي چې جهه او اسرار په لمونځو كي سنت دي نوځكه په ترك سره سجد سهوه نه لازميږي ط، عن زيلعي، اود قهستاني هغه خبره چې دفاعي څخه به نقل كړي دي چې امام په ماسوا كي د فرضي لمونځو غبار دي كه په جهه كوي او كه نه كه څه هم وتر يا داخترو لمونځ وي چې دواړه واجب هم دي او جهه په افضل دي بناء پر قول ددغو بعض فقهاء ووده. او په هدايه كي تصريح كړيده چې امام مخير دي په نوافلو كښي دشپي لكه دتهجد لمونځ اعتبارا با الفرض في حق المنفرد، لکن قول د مصنف په وجوب سره دجهه په اخترو او تراويحو او په وترو كي اظهار دي. او مصنف وتر په روژي پوري وتړل. ولي چې وتر په غير كي دروژي د مياشتي په جماعت سره كول بدعت مكروه دي. **قَالَ الْخَلْقُ:**

قَالَ الْمُصَنِّفُ وَالْإِسْرَارُ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ فِيمَا بَعْدَ أُولَيِ

او واجب دي كړار قرائت ويل يعني صرف چې په ځان يه واوري په ټولو ركعتو كي د ماښمين د لمانځه او د مازيگر د لمانځه او په اخير

الْعِشَاءِ وَيَنْفِلُ التَّهَارِ دُوْر كَعْتُوْكَ دَمَا خَسْتَنَ اَوِپَه اخير ركعت

كي دما بنام اودغرنكه اسرار واجب دي په نفلو كښي دروژي.

مسئله: فقهاء وائي چې په سري لمانځه كښي داپروانه لري چې بعض كلي په جهه د سري څخه وويل سي، ولي چې په حديث كښي د بخاري او مسلم ابوقفا ده د رسول كريم صلى الله عليه وسلم لمانځه داسي حكايه كړي دي چې ده مبارك په اخير ددو ركعتو كي فاتحه الكتا ب وويله. او په مونږ يه اوږدي يوايت كاځي. او په فتح القدير كي وائي چې لږ جهه په سري لمانځه يا لږ سري جهه لمانځه كي امكان ده ځان ساتي د مصلحت نشته خصوصًا دسا كښو په وخت. **قَالَ الْمُصَنِّفُ**

وَالْمُنْفَرِدُ خَيْرٌ فِيمَا يَجْهَرُ كَمَنْفِلٍ بِاللَّيْلِ

يعني منفرد په كي اختيار لري په هغو لمونځو كي چې امام په هغه كي جهه كوي. لكه نفل كوونكي د شپي يعني چې يوازي كوي. **فَلَا يَرُدُّ بِالْتَّرَاوِيحِ** لانه مَرَّان الجهر فيه واجب لانه يوقي بالجماعة، حاصل داچي منفرد په فرضي جهه لمانځه كي اختيار لري كه په جهه سره كوي. وهوالا فضل تاچه ادا د لمانځه پر هيت دجماعت سي. نوځكه دي اذان اواقامت به كوي كما من تفصيله، او كي خوبښه وي پسته خوله دي كوي يعني قرائت دي كړار وائي. ولي چې په حقيقت كي ظاهرا په ده پسي خوك اقتداء نه لري. تاچي دي په هغه واوري.

مسئله: كه خفيه لمونځ وو لكه ماښمين مازديگر هغه به تنها لمونځ كوونكي حتما به كړار قرائت سره كوي. ولي چې پر امام باندي لا په دغو لمونځو كي مخافت لازم ده او تنها لمونځ كوونكي خوتر امام بالانه دي.

در ویش وائی. چي امام طحاوی او نور و فمها و وهمد اسی وئیلی دې چي په ابتدا اوكی
د اسلام ټوله لمونځونه په جهر سره كوله. او مشر كانود مكي به آزار ورساوه. او مشران
شریف او، وَمَنْ أَنْزَلَ تَهْ بِیْ بِنَكْنَحْلُ كوله، اَعَاذَنَا اللَّهُ مِنْهُ «او خپلو ځوانانو لواتاڼو
ته بي وئیل چي څه وخت چي دى يعنى نبي عليه السلام په لمانځه كې قرآن وائی تاسي
نغري پړوي او غزلي ورسره وایاست. او په لغوه چټي چټي خبر ورسره مقابله كوي
حتي چي دى ساكتينېدې فَأَنْزَلَ اللَّهُ، كوله وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَوَاتِكَ «مراد د صلوٰة څخه
قرائت يعنى ته په زوره مه وایه قرائت په ټولو لمونځوكي. وَلَا تُخَافُ بَيْنَهُ، يعنى
مه ټوله لمونځونه په كرار كرار قرائت كوه. وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا «وټه په مابين
د جهر او خافت كې بله لار غوره كړه يعنى د ورځي لمونځونه په كرار كرار قرائت كوه او ده
شپي لمونځونه په جهر سره كوه. پس له هغه عليه السلام د ما پښين لومونځ اود ما زديگر
لومونځ بي په كرار قرائت كاوه ولي چي كفار به په دغودو و لمونځوكي و آزار ته چمتو
وه. او د جمعې او اختر و لمونځ خوپه مدينه منوره كښي شروع شو. نو سوال نه واريږي
چي دا څو هم دور چي لمونځونه دي.

پوه سكه: چي نفل كوونكي دشپي كڅه هم په جهر او خافت كښي مختار دي
نكن په ادلي د جهر د اكتفاء كوي او كه د الته بيده سري ووهغه تبه به ضرر نه رسوي. يعنى
د خوب بي نه باسي. او كه د جهر ي لمونځ كولو د سببه پر ریا بيريدى. نو بيا د كرار قرائت
واي. په حديث مبارك كې راغلي دي چي رسول كريم صلى الله عليه وسلم به د تهجد لمونځ
په جهر سره كاوه. د پاره د الفت دهغه وېښ سري چي د الته به وو مگر بيده سري نه وېښاوه
مسئله: كه په هغه ځاي كښي چي سري د تهجد لمونځ كاوه يو مريض وو چي هغه
ده جهر څخه د قرائت ازارې دى. او يو چا د الته مطالعه د كتاب كولي يا تلاوت د قرآن كريم بيكوي
نو مصلحت څخه افضل كار دى. تاچه نا جوړي ازار نه سي. او بيا د مطالعه كوونكو مطالعي
نه تاوان و نه رسيدې او بيا پس تلاوت كوونكي تلاوت كېدو نه سي. قَالَ الْمُصَنِّفُ
وَلَوْ تَرَكَ السُّورَةَ كه په سهو سره وي او كه په قصد سره كذا ف النهر،

او دغه رنگه په دوو

فِي أَوَّلَى الْعِشَاءِ قَرَأَهَا فِي الْآخِرِينَ

ما بنام. ودي وائی دغه سورة وجوباً على الاصح. په دوو اخير وركعتوكي يعنى د ما خستن په
لما څخه كې. او په يوه ركعت كې د ما بنام د لما څخه. او د بېل د پاره ځاى فسته. قَالَ الْمُصَنِّفُ
واي به د سورة سره د سورة فاتحي په جهر سره كې څه هم

مع الفاتحة جهرًا فاتحه په اولو دوو ركعتوكي يواځي وئيلي وي، فاتحه
به د دى سببه راگرځوي چي د سورة سره جوته سي. نو ځكه دى اول فاتحه ووائي او بيا
د دى سورة ووائي چي ترتيب پر ځاى سي. دا څومد هب د مصنف وو، او بعض فقهاء
وائي چي سورة دې د څخه ووائي او نور علماء بيا وائي چي فاتحه دى كرسره نه وائي، قَالَ الْمُصَنِّفُ

كه چا پر لښو
وَلَوْ تَرَكَ الْفَاتِحَةَ لَا يَكْرِرُهَا فِي الْآخِرِينَ سورة په اولو
دوو ركعتوكي د ما خستن د لما څخه. دغه سورة به وائي په اخير و دوو ركعتوكي سره الحمد لله
په جهر سره. او كې فاتحه پر لښو په اولو دوو ركعتوكي نه دى مكره وي په اخير
دوو ركعتوكي **پوه سكه:** كه سري په دوو اولو ركعتوكي د ما خستن هېڅ شى نه
الحمد لله او نه سورة. ووايه نو په اتفاق سره به اخير ركعتوكي هم الحمد لله وائي او هم
سورة او په جهر سره او سجده سهوه به هم كوي. قاله فى الخاتمة او كې يوازي سورة پر لښو
نو هغه په اخير ركعتوكي راوگرځوي. لكه مصنف چي په متن كې وويل. او د اهم په تبين
او شرحو كښي د هدايه ذكر سوي دي. او په مبسوط كې وائي چي سورة راگرځول
مستحب دى، فتح القدیر او برهان هم پر دغه قول اعتماد كړى دى. او امام ابو يوسف
واي چي د سورة قضاء فسته كرسره. ولي واجب چي دخپل ځاى څخه فوت سي قضاء يه فسته
بي دليل اولليل دلته فسته.

او په صورت كې د واجب والي در اكر ځولو د سورة او الحمد لله لكه مصنف چي په وجوب سره
د دواړو تصريح كړيدى. په مراقبي كې وائي. آيا جهر به په دواړو سره كوي. مصنف بيا

په مراقی کی دا اصح بولی اود صاحب هدایه هم دغرا یه ده. په دلیل دی چی فاتحه په
اخیر و دوور کعتونفل ده او په پسته خوله ویل کیږی. نو چی په جهر یه وائی تغییر د
صفت د نفلو، اغی. او جهر په صورت سره واجب دی نو کی کرار و وائی تغییر د واجب
لازمیږی دا معلومه خبره ده چی تغییر د نفلو آسان دی تر تغییر د واجب ط.
او ابن سماعه د امام ابو حنیفه او امام ابو یوسف غنچه داسی روایت کړی دی چی
یوازی د سوره وی په جهر سره و وائی. او داروایت مختار د فخر الاسلام دی وهُو
الصواب. او شیخ الاسلام دغه ته ظاهر و وائی. او هم په دغه روایت سره خانیبه والا یقین
کړی دی. او ثمرناشی په هم صحیح بولی. و به الفتوی، در.

مسئله: که دسری الحمد لله هیر سوله او پس دسوره دویلو مخ تر رکوع وړ پیا د
سوره الحمد لله دی و وائی اوسوره دی بیرته را وگرځوی «فی ظاهر المذهب» در
مسئله: کی سوره هیر سو او په رکوع کښی و پیا دسو نو ولاړی سی سوره دی و وائی
او بیادی رکوع را وگرځوی. **پوښتنه:** الحمد لله چی په اولو دوور کعتو کی
نه ویل سی سهوا نو وی په اخیر و کښی قضاء فسته لکه دسورت چی قضاء را وړی.
جواب: سبب داری چی قرائت د الحمد لله په اخیر و دوور کعتو کی خوشروع دی
لکن نفلا نو په قرائت ذهنی یو وار دا هغه نفلی الحمد لله سوله په سبب د قوت چی
پخپل ځای کی ده. نو کی بیا مکرر کړی. دپاره د قضاء خالف المشرع. بخلاف السوره چی
اخیر دوه رکعتونه محل دسوره نه دی. نو چی دی سوره و وائی هغه د اولو رکعتو دسوره
قضاء ده، لکن سجده سهوه به کوی. هر ط، در.

خاتمه فصل الواجبات پوه سه: چی واجب ده پر مقتدی متابعت د امام په
راکانو فعلیه و وکښی. نو که مقتدی سرد رکوع یاد
سجده غنچه تر امام را پورته کړی بیرته دی رکوع یا سجده ته ولاړی سی. تا چی مخالفت
یه په موافقت بدل سی. اودې ته تکرار د رکوع یا سجده نه وائی قاله الحلق فی اخیر کتابه
او که چیری امام دوسیم رکعت ته ولاړ سو او مقتدی التخیات نه و پوره کړی. مقتدی

دی التخیات پوره کړی. ولی چی التخیات واجب ده. او کی نه کړه پوره بلکه په امام پسې لږ
سوهم روا ده. **مسئله:** که امام په اخیر ناسته کی سلام وگرځاوه او مقتدی لمونځ
نه و پوره کړی: نو که د امام متابعت کوی سلام دی ورسره وگرځوی. او که لمونځ پوره کوی
یعنی التخیات نه و وئیلی.

پوره دی کی. **مسئله:** که امام درکوع یا سجده غنچه سر را پورته کړی او مقتدی تسبیح نه وی پور
کړی درې واره د امام متابعت به کوی. **مسئله:** که امام سلام وگرځاوه او مقتدی
خوالتخیات وئیلی وه لکن درود یه نه وو وئیلی د امام متابعت به کوی یعنی درود د
پرین دی. لکن د فقیر ختار دده چی که ازکم الله صلی علی محمد و علی آل محمد
دی و وائی بیادی په ملا پس سلام وگرځوی. قال الامام الطحطاوی. چی متابعت د
د امام په فرائضو او واجباتو کی بیله تاخیر واجب دی. او که د متابعت بلا تاخیر و سربل
واجب دی نو هغه بل خودی وکړی او بیادی متابعت د امام وکړی. ولی په کولو سره بل واجب
خو متابعت د امام یرک لخته نه پاتیری صرف خنډ یرې. او که متابعت بلا تاخیر وکړی نو هغه
بل واجب خوبیا التکلیف پاتیری.

نوبتاً علی هذا فقیر وړاندی وویل لکن آه. ولی بعض فقهاء نفس درود په اخیر ناسته
کښی واجب بولی. او کی سنت کار د متابعت بلا تاخیر معارض سو. سنت دی پرین دی
واجب د متابعت دی پر ځای کړی لکه چی مقتدی تسبیح درکوع او سجده نه وی وئیلی.
چی ملا سر را پورته کړی «لان ترک السنه اخف من تاخیر الواجب»

مسئله: که په و ترو کښی دروژی دی میاشتی که مقتدی یوڅه دعاء قنوت وئیلی وو
لکن پوره کړی یه نه وو، چی امام رکوع ته ولاړی مقتدی به متابعت کوی. ولی چی دعاء
قنوت لږ معینه اندازه فسته. او که فرضا مقتدی لږ دعاء قنوت هم نه وو وئیلی. امام
رکوع ته ولاړی سی. نو که د مقتدی دا خیال وو چی که نه لږ دعا کومه. رکوع را غنچه تیریری
نود دعاء قنوت دی پرین دی رکوع دی د امام سره وکړی «لان الواجب یتترک لفوت الفرض
او کی خیال وو چی لږ دعاء وکړم رکوع هم نیولای سم. نود واره دی وکړی.

ولی متابعت بلا تاخیر کہ شو پر خای نفس متا بقت نحو پر خای سو۔ او دبل واجب چي
فتوط ووحق پر خای سو۔ **پہو سہ** : چي متابعت دامام پہ قرائت کی نہون
پہ مذہب کی نہ دی رُوا کہ لہونج سری وی اوکہ جہری وی۔ اوامام شافعی دالحمد لله
ویل لا نہ بولی۔ پر دواہو کی۔ اوامام مالک او احمد پہ جہری لما نخہ کی دحنیفانہ
دمذہب سرہ موافق دی۔ اوپہ سری لما نخہ کی دامام شافعی دمذہب سرہ موافق دی
والتفصیل فی الکتب المبسوطة للمفقه

د دی فصلہ سر سوم خلاص پر بنہ صحت۔ خدا یہ نور دتا نخہ غوار مر عافیت

فصل فی سنہا وہی احدى و

خسون دافصل دی پہ بیان کی دستود لما نخہ۔ اوہغہ یونچوس دی **پہو سہ** چي
پہ ترک سرہ دستونیا خراب والی د لما نخہ نہ رائجی او نہ سجدہ سہوہ لازموی بلکہ کہہ
قصودی او د سبکاوی د جہت نہوی اسائت یعنی گنہ گاری لازموی او اسائت ترکہ
تخریمی کم دی۔ او د کشف کبیر نخہ منقول دہ چي سنت کار دی یا قول دی چي وکولو چي
دخلکو ترغیب کیری۔ او پر تارک یہ ملا متیا ویل کیری سر د لب گنہ کاری، قال المصنف

رفع الیدین للتحریمہ حذاء الاذنین للرجل

سنت دی پور تہ کول د لا سود اول الله اکبر پارہ تر برابری پوری دغوب و نر لہ۔ پہ حذ
صحیح کی راغلی دی چي رسول الله صلی الله علیہ وسلم وچي دہ بہ شروع پہ لما نخہ کولہ
الله اکبر بی وقایہ بیابی بیتی گوتی برابری کری دغوب و سر۔ او بیابی وقایہ بیابی
اللہم آہ اون تکبیر و اخترو او دعای قنوط د پارہ ہم دغہ اندازہ دہ۔ **فائتہ** لفظ
د حذاء اشارہ دہ ہے تہ چي مسہ کول دغوب و لا نہ نہ دی۔ اوکہ خوک پر ترک دلاس پور تہ

کولو عادت وی ہغہ گناہ گاری کذا فی الحالا صیرہ **مسئلہ** : لاسونہ پہ وخت
کی دتخریمی تر سر پور تہ کول بدعت سیئہ دی۔ جمع الاخا دیث فی ہذا الباب

پہو سہ : چي پہ بعض حدیثوں کی داسی راغلی دی چي لاسونہ دی پہ وخت کی د
تخریمی تر شحمتی الاذنین پور تہ کوی یعنی تر تر میو پوری دغوب و اوپہ بعض
حدیثوں کی راغلی دی چي لاسونہ دی پور تہ کوی تر منکبینو پوری یعنی تر او ب و پوری
لکہ چي پہ حدیث دابن عمر راغلی دی۔ **رَأَيْتُ النَّبِيَّ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ يَدَيْهِ**
حَقًّا يُجَاذِبُ مُنْكَبِهِ رُؤَاهُ الثَّانِي۔ اوپہ بل حدیث کی راغلی دی چي دتخریمی پہ وخت
کی تر فرقع الازدنین پوری لاس پور تہ کوی اوکہ قال "حاصل دجمع یہ دادی چي
ورغوی دہے او ب و پور تہ کوی او بیتی گوتی تر تر میو پوری پور تہ کوی۔

اوسر ونہ دگوتو دی تر فرقع دغوب و پور تہ کوی۔ کہ خہ امام طحاوی حدیث دابن عمر
پر حال د عذر دعلیہ السلام حمل کری دی لکن بیا ہم د جمع مذکور دہیں پہ زہ پوری دہ
مسئلہ : کہ چارفع دقدر مسنون پہ اندازہ نہ سوا کی کولای۔ اوپہ یولاس پور تہ کولای
سوا دی دوہم نہ۔ نوہم د ول چي ذہ قدر ت وی ہغسی دی پور تہ کوی حتی کی یو
لاسن پور تہ کیدی یولاس دہ پور تہ کوی "مجمع الانہر" قال المصنف۔

والامة او د غرنکہ دی تر غوب و لاسونہ پور تہ کوی منیخہ ولی چي منیخہ
پہ پور تہ کولو کبھی دلا سو لکہ تر دہ۔ ولی چي بازوگان دمنیخہ عورت نہ دی
اومنیخہ لکہ خرہ دہ پہ رکوع او سجدہ کی : قال المصنف۔

وحذاء المنکبین للحرہ او تر برابرہ د او ب و لب پور تہ کوی خرہ
بنیخہ پر صحیح روایت ولی چي ذراعین دی
عورت دی "وروی الحسن عن ابی حنیفہ" چي خرہ دی ہم لاسونہ تر غوب و پوری پور تہ کوی
وجہ دہی روایت داذہ چي پہ وخت کی دگور د خدمت لکہ اوپہ اخنیل، یا سرا ی
جار وکول، یا کالی پر یوکل وغیرہ خرہ بنیخہ دلخ والی دذرا عینو چارہ نہ لری نوپہ
سبب د عذر عورت والی یہ ساقط دی "والجواب انه لا ضرورة لها فی کشف الزراعین عند

رفع الیٰدین للتحریمۃ» در قال المصنف

وَلَشَرُّ الْأَصَابِعِ

اوپہ وخت دلا سو پورہ کولو د تحریمی دپارہ دکوتی دی
دروارو لاسو خلاصی نیول سنت دی» درویش وائی چی
مراد فشر نخه دانہ دی چی قصدا دی سرہ فراخه وگر خوی بلکه مراد ددی چی
قصدا دی بولی نہ فشی بلکه پر خیل حال دی پرین دی» مرط

پوہ سہ: چی فقہاء وائی چی پورہ کول دلا سو پہ خوٹایہ کبی سستہ وکس
۱، یو خود تکبیر سرہ دافتتاح الصلوٰۃ ترغوب و پوری ۲، او بل د تکبیر قنوط سرہ ترغوب و
پوری ۳، او بل پد تکبیر و زوائد و کبی داختر و ترغوب و پوری ۴، او بل پد وخت د
استلام الحجر الاسود تر او بو پوری. او باطن دلا سودی و حجر اسودتہ کی ۵، او بل پد
صفا و مرقۃ باندی لکن منج دلا سودی د کعبی شریفی و خواتہ کی پہ صحیح روایت کی.
۶، او بل پد وخت کی ددا خلید و پہ مسجد حرام کی اول وارہ، نو دی دی بیت اللہ شریفی
تہ گوری لکن بعض علماء وائی چی منج دلا سودی کعبہ شریفہ تہ کی. او بعض علماء وائی چی
د دعا پر رقم دی لاسونہ پورہ تہ کپی یعنی ترخیگر پوری او پہ مابین کی دلا سو بی جلاوالی
وی کہ ختم لب وی. ۷، او بل پد وخت کی د جمع دلمو نخوپہ عرفات کی د دعا پر رقم ۸
او بل پد وخت کی د جمع دلمو نخوپہ مزدلفہ شریفہ کی د دعا پر رقم. **پوہ سہ:** کہ یو
سری د دعا پد وخت کی د خدای جل جلالہ نخه یوشی غوبستی لکہ جنت یا رزق د دنیا او
نور نو دی لاسونہ ترخیگر پوری پورہ تہ کپی فرجہ دی ور کپی اولاسونہ او منج دی
داسمان و خواتہ وی. او کہ چا نجات د خدای نخه و غوبستی د اوزہ د جہنم او یا بل عذاب
دنیا وی نخه، نوالس خودی ترخیگر پورہ تہ کپی سرہ د فرجی لکن منج دلا سودی خیل د منج
و خواتہ کی. او کی یو چا تہ چی مستحق د سبر او د هلالک و غیرہ سبرایہ کولہ دلا سو منج دی
د محک و خواتہ کی.

پوہ سہ: چی هر وخت چی سری دعا و کپی وروستہ تر دعا دی لاسونہ پر منج تیروی دا
سنت دی **مسئلہ:** چونکہ اصل د دعا پہ اجتماع سرہ پہ استسقاء کی ثابت دی

د آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نخه اود غہ رنگہ پہ وخت کی د مباہلی پہ اجتماع خصمینو
نودعا کول پہ اجتماع سرہ وروستہ تر لہو و نخو کم بدعت نہ تہ لکہ وھا بیان چی وائی
ولی بدعت هغه فعل تہ وائی چی پہ دین کی اصل نہ لری. سرہ ددی چی دعا پہ اجتماع
سرہ اقرب واجابت تہ هم دہ. نو نخه تبلیغی جماعت والا پہ لویو اجتماعا تو کبخیل
پہ سا عتوسا عتو دعا پہ اجتماع سرہ کوی. لکن عجب و بعض تبلیغی کسا نو تہ ددی
دعا با الاجتماع پہ مساجد و کی بدعت بولی. اود دعا پہ وخت کی د امام او مقتدیا نو سرہ
لا سونہ نہ پورہ تہ کوی.

نو شاید دغہ کسان بہ وھا بیان وی او پہ تبلیغی جماعت بہ گوسوی وی دپارہ ددی
چی د وھا بیت مرام پر منج بوزی. اود فقیر دا خیال دی چی پہ اوسنی زمانہ کبھی چی بعض
ملا یں پد تبلیغی جماعت لگپی او بد خندی وری پہ سبب ددغو وھا بیا نو چی پہ
گہ سوی دی. او پہ لب کار ستری مشرک بولی. لہذا مقتدایان اصلی ددی جماعت اصلا
پہ سبب دیو کار مسلمان تہ مشرک نہ وائی. تاسی کولای سی چی ددی جماعت دلوپو
علما و لکہ جناب مولانا زکریا و غیرہ مطالعہ کپی. دشرک لفظ بہ پکپی وہ نہ وینی. بلکه
دشرک لفظ شعار د وھا بیا نو دی. یا پہ بل نامہ موحدینو یا پہ بل نامہ اهل الحدیث ددی
زمانی، یا پہ بل نامہ سلفیان د وخت حاضر

مسئلہ: غیر ددغوٹا یوپہ بل ٹای کی رفع دلا سونفستہ نہونب د امام اعظم پہ
مذہب کی اونور مذہبوا لایہ د تکبیر سرہ درکوع اود پورہ کید و رکوع نخه، اود بعض
نور و پد ند د لہا نخہ پہ وخت کبھی لاسونہ غوبوتہ پورہ تہ کوی. **پوہ سہ:** کہ خوک
حنینی پہ دغو تکبیر وکی لاسونہ غوبوتہ یوسپی لہو منج یہ فاسد پیروی او کہ خرنکہ !
جواب: بعض فقہاء وائی فاسد پیروی لکن فتوی پر دی دہ چی نہ فاسد پیروی کما فی
النہر الفائق و هو الصحيح کما فی السراج ط قال المصنف

وَمَقَارَنَةُ إِحْرَامِ الْمُقْتَدِي لِإِحْرَامِ إِمَامِهِ
اوسنت دی یوٹای وائی
د تحریمی مقتدی د تحریمی سرہ

دامام اود اهردی مذهب دامام اعظم - دلیل به دادی چی علیه الصلوة والسلام وائی
اذا کبر ای الام فکبروا او کلمه دقام دوقت دپاره ده نومعنی دحدیث داده چی تاسی تکبیر
وایست به وخت کی دتکبیر ویلود امام، اوپه بل حای کبی دقرآن مبارک داسی راضل
دی، وَاِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَمِعُوا اَوْ بَلِّغُوا حای داسی فرمائی. وَاِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَمِعُوا
اوداوظا هو خبره ده چی زمانه دقرائت دقرآن اود انصاف یاد استماع خوبه ده لکن
دمقارنت دپار داسط دی چی دالله لفظ یاد اکبر لفظ به ترامام دمنجه نروائی.

امام طحاوی وائی که چیری مقتدی لفظ دالله دمنجه ترامام ووائی او اکبر ورو ستر ترامام
ووائی. اویا الله سره دامامه ووائی یا ورو ستر ترامام مگر اکبر یه ترامام دمنجه ووائی
لا یصح شروع فی اظهار الروایات وهو الاصح. ولی مقتدی چی شروع کونکی په لمانه
گرچی په قول جمله دالله اکبر. **حاصل دابیچی** دامام اعظم په نیز ثواب عظیم
بیله مقارنت مقتدی تدنه پید اکبر ی. **در ویش وائی چی مراعات دامام اعظم دمنجه**
په تحریمه کی دیر غور او فکر غواری. کما لا یخفی.

اویا ران وائی چی په هغه حدیث کبی چی تیس سوفا، دپاره دتعقیب ده نو تحریمه دمقتدی
دی بلا فصله ترامام تر تحریمی وروسته وی. **فهلستانی وائی چی** الف دلفظ دالله دمقتدی
دی په را، سره اکبر دامام جوت وی. امام سخنی وائی چی نور افعال دمقتدی اود امام
هم پرداغ اختلاف دی. **قال المصنف فی الرأی: ولا خلاف فی الجواز علی المصحح بل**
فی الاولویه. لکن شیخ الاسلام وائی چی مقارنت په اجماع سره افضل دی. **وقال بعض**
الفقهاء چی مختاره دفتوی دپاره په تحریمه کی افضلیت دتعقیب دی. اودر ویش هم وائی
چی به سبب دآسانی دمنجه دپارانه نوزه هم فتوی ددوی پررأیه ورو کور.

نوموافق دمنجه سره دپارانه نوزه فضیلت او ثواب دادرالک دتحریمی ترمنجه وخت پوی دواوم
لری په بعض کتا بو کبی وائی چی تروخت دتمام وائی دسبحا نک اللهم آه او بعض علما ووائی
چی تر توبی فاتحی ویلو پوری، اوپه مضمرات کی وائی چی تر تمامه داول رکعت وبعده
در ویش وائی: چی دافراخه دتوبی دمنجه دی. لکن سره هغه مبارک دمنجه مقارنت ته بکار دی

بلا رب لکن دنیت تر لو سودایان په دی باره کبی دتسوف ویدی. اوسلام گر خوله دمقتدی
او امام په نیز دامام اعظم بلکه تحریمه افضل به اقران دی او امام طحاوی خبر نوره هم
پسی او برده کړی ده. **قال المصنف.**

وَوَضَعَ الرَّجُلُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى تَحْتَ سُرَّتِهِ

اوسنت دی الینوول دنر راسته لاس پر چپه لاس لاندی تر نامه. یعنی خرنکه چی الله
اکبر ده وولیه دستی دی لاسونه کبسته ایله کړی تر نامه لاندی دی وکسی. داسی دی
نکوی بلکه بعض جاهلان دوقت چی شمه وخت چی الله اکبر ووائی بیا لاسونه کبسته ایله
کړی چی ښه لاسونه سیده ایله سوه بیا نو بیرته لاسونه راپورته کړی پر نامه وکسی.

پوه سه: چی په یوه حدیث کبی داسی راغلی دی **وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى آه چی**
ددی حدیث روایت حضرت علی بنی الله عنه کړی دی. اوپه بل حدیث درفوع کی لفظ د
اَخَذَ راغلی دی. نوزمون مشا مخه دجهت دشکل بالحديثین داسی کیفیت یه مختار وکړی
دی چی باطن دراسته ورغوی دی برظا هر دچپه ورغوی کبی دی چه دابه وضع
سی. او بته گوته او خنجره گوئی دی پر بند دلاس را وخرخوی دابه اخذ سی.

قَاعِدَهُ كَلْبَهُ

هر واره چی په هغه کبی ذکر مسنون وی کرخه هم حکم اولاره
وی بلکه سړی چی پرناسی لمونځ کوی په هغه واره کی دی لاس پر نامه نسی. نو بناء علی
هذه القاعدة په واره کی درکوع مخه اود سجده مخه اوپه مابین کی دتکبیر وداختر ووضه
الید نسته لعد الذکر المسنون. اوپه سمع الله لیمن حیده رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ سره سوال
نرواړی وی ولی چی مراد دقیام مخه قیام دقرار ده. **پوه سه:** چی په نیز دامام اعظم
او امام ابو یوسف وضع الید دهغی قیامی سنت دی چی په هغه کبی ذکر مسنون وی
اوپه نیز دامام محمد سنت دی دهغی قیامی چی په هغی کبی قرأت وی نوپه حال کی
دسبحا نک اللهم اویا دعاء قنوت لاس ایله نسی په نیز دامام محمد یا دجناری په لمانه

وَوَضَعَ الْمِرَّةَ يَدَيْهَا عَلَى صَدْرِهَا مِنْ غَيْرِ تَحْلِيْقٍ
المصنف

اوست دی الینوول دینجی دواره لاسونه پرچنگر باندی بیله آله کولود یوه پر بل باندی یعن
پر دی کی ددی ستر دیردی. او پر دی سنت دی منجھه او حیره سه برابر دی. قال
الامام الطحاوی چی بنجھه دنه شجر مخالفه ده به خمسه سلوکی. اودا توله مخالفت پر سبب
دستر ددی دی. (۱) وضع المِرَّة آه (۲) لاسونه دستونروغنه نه راباسی پر وخت کی د
خبرچی (۳) او پورته کوی به لاسونه په تحریمه کی تراوین وپوری (۴) او کوی به در کوع په
وخت کی فراخه نیی (۵) او په رکوع کنی به دیر نه کبسته کیچی چی داهیئت ددی دپاره
استردی (۶) اود سجدی پر وخت کی به نس دودنوسر جوته وی او با زوگان دی دبلغو
سر یوهای کی (۷) او بنجھه به تورك کوی په هره ناسته کی یعنی پرچپه کتای دی کبینی
اود واری پینی دی پر سر استر خواو باسی. او یو ورون دی پر بل کبیین دی.

اوراسته پندی دی پرچپه پندی کبیین دی مجمع الانهر (۸) بنجھه کئی خدمت پر محرم وی
امامت نس و رکولای (۹) او بنجھه یوازی جماعت مکروه دی (۱۰) که سه دکر اهت دوی جماعت
کاوی امامه بنجھه به په مابین کی دتره وی (۱۱) او په جملی لما خجھه کی به جهه نه کوی (۱۲)
اود بنجھه حق کی دسحار له مونج په تاریکه کی سبه دی. او که سری تلاش په لمونج وکی وکری
ددی شجر علاوه نور فرقه به هم پیدا کری. چی یو ددی (۱۳) چی خوانانی شجی به دجماعت پاره
مسجد ته نه چی.

تبصره: امریکایان او غربیان وائی چی بنجی دی په نیکرانو کی میله کوی اوتدوندو
پوری دی لشی بنو وخبیونه چی. غرض ددوی دادی چی مسلمانان په فواجشواخته سی
نوی پر کفارو هیبت کم سی. قال المصنف.

وَالْتَنَاءُ وَالتَّعَوُّدُ لِلْقِرَاءَةِ وَالتَّسْمِيَةِ أَوَّلَ كُلِّ رَكْعَةٍ
اوست دی سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ ویل په اول رکعت کی هر لمونج گزاره لوه نوم مقتدی دی سُبْحَانَكَ

اللَّهُمَّ هَذِهِ وَخْتٌ حَىٰ إِمَامٍ بِقِرَائَتِ شَرْعٍ نَزَّوِي كَرِي. که په اول کی دلهما خجھه ورسو شریک وی
او که مسبق وی اوله ونج جملی وی او که خفیه وی. ط، مر.

پوه سه: چی اَعُوذُ بِاللَّهِ تبع د نفس قرائت ده د الحمد لله تبع ندّه ددی وجهی که
سری بیله الحمد لله بل سورة وایه اَعُوذُ بِاللَّهِ بِوَلَائِي. مرط، مسئله اختاره به
ویلوکی داَعُوذُ بِاللَّهِ دغه الفاظ دی. اَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وهاختیارابی
عمر او عاصم او ابن کثیر مکی دی. په قراء سبعه وکی. اودا اختاره اکثر و خنیفیا نوّه
وهو المنقول من استعاذه النبی صلی الله علیه وسلم دی. نوهغه الفاظ چی صاحب د
هدایه او امام هندی وائی خوین کری دی یعنی اُسْتَعِذُ بِاللَّهِ آه ضعیف دی «ع، ط،

اوسبب ددوی دا اختیار مذکور الفاظ لوله موافقت دی دلفظ قرآنی: فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ الْ
پوه سه: چی د تعوذ مشروعیت دپاره دقراآت القرآن دی کی په خارج کی دلهما خجھه
قرآن مبارک وایه هم اول اَعُوذُ بِاللَّهِ وَیَلُّ سُنَّتِ ددی. اوکی په لهما خجھه کی قرائت وایه اَعُوذُ
بِاللَّهِ ویل دمحنه تر شروع په قرائت وروسته تر سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ سُنَّتِ ددی. وجه
د مشروعیت دتعوذ قبل القرائت دادی چی قاری ته شیطان په وخت کی دقراآت
وسوسه ور وانه چوی. اودا مذهب دی دامام اعظم اود امام محمد.

او امام ابی یوسف وائی چی تعوذ تبع د سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ ده. نوپه نیرد طرفینو مقتدی
به اَعُوذُ بِاللَّهِ نه وائی. ولی چی ده له قرائت فسته. اوپه نیرد امام ابی یوسف مقتدی
به تعوذ وائی ولی چی سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ خودی وائی. اود غدرنگه داختر په لهما خجھه کی به
امام په اول رکعت کی پس له تکبیراتو زوائدو به اَعُوذُ بِاللَّهِ وَیَلُّ وائی ولی چی هغه
وخت قرائت شروع کییدی. او امام ابی یوسف وائی چی تر سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وروسته
تر تکبیراتو زوائدو دمحنه دی اَعُوذُ بِاللَّهِ وَیَلُّ وائی. اوهم هغه مقتدی چی امام ابو رکعت یا
بالا خندی تیر کری په وخت داقتداء په امام پس دی اَعُوذُ بِاللَّهِ نه وائی. ولی چی په
دغه وخت کبنی ده ته قرائت ویل فسته بلکه هغه وخت به اَعُوذُ بِاللَّهِ وَیَلُّ وائی چی خپل تیر
سوی لهما خجھه نه ولاړسی یعنی قرائت شروع کوی.

وایہ تا ہی امین وایاست: فَإِنَّ مَنْ وَاقَفَ تَأْمِينَهُ تَأْمِينُ الْمَلَائِكَةِ غُفْرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ: ولی کہ دجا امین برابرسو امین سرہ و مملوہ تہ و، بخجل کیری ہنہ گناہونہ چی دہ دہنہ کری وی۔ **پوہ سہ:** چی مراد یہ حدیث شریف کی برابر ولی دی پیر توہ وخت کی دویلو۔ او بعض علماء وائی چی مراد موافقت بہ اخلاص کی دی۔
فائدہ: شیخ رمی وائی چی امین سربا نی لفظ کی لکے فایبل، ولی چی داورانو خنہ دلاہ دعوہ نہ دی۔ (ودا لفظ اسم فعل دئی) بہ معنی دلمردی یعنی اَفْعَلَ یَا اَللّٰهُ کَمَا قَالَ، اَوْقَلْتُ، یعنی کی دبت دعا امین کا و نوہ وائی کما قال، اوکی پر خجلہ دعا امین کا وہ نوکما قلْتُ۔ چی بہ معنا داسکت دئی۔

او مصنف بہ مراقی کینی وائی چی امین دقرا نہ خنہ دئی۔ او محبتی والا وائی چی پر قرآنی کی اختلاف ستہ، ط، م، **مسئلہ:** لفظ دامین بہ مدرسہ اوقصر سرہ دواہ روادی بہ تخفیف میم بہ دواہ کینی۔ اوکی بہ مدرسہ ووائی سرہ دتشدید میم خطا دئی۔ بہ خلوت مذہب کو کینی لکن بہ نیر داما ابو یوسف لم یخ نہ بہ فاسدیری لوجودہ فی القرآن ولا امین البیت الحرام، آلا تہ

دامین بہ معنی کی اختلاف

یوم معنا خواہد و چی مونہ ذکر کرہ، او جمہور وائی چی معنایہ: اسْتَجِبْ دُعَاءُنَا دہ۔ او امام ثعلبی بہ خجل سند سرہ ابن عباس خنہ روایت کری دئی چی ابن عباس ووائیلہ چی ما دامین دہ معنا پوہ بنسندہ و کرہ دالخصرت صلی اللہ علیہ وسلم خنہ دہ مبارک وویل چی معنایہ اَفْعَلَ دہ، او بعض فقہاء وائی چی معنایہ: لَا یُجِيبُ اللّٰهُ رَجَائُنَا، او محدث عبد الرزاق دالہ ہیرہ خنہ بہ سند ضعیف روایت کوی۔ چی امین دخدا ی پاک نوہ دئی نو معنایہ داسی دہ یا امین استجب فحذف منہ حرف النداء و اقیما المنا دی مقامہ مثل یوسف اَعْرِضْ عَنْ هَذَا، لہ و لیش وائی چی بعض فقہاء چی بہ قصر سرہ دامین وویل روانہ بولی بہ د غروہ چی دخدا ی پاک نوہ دئی۔ او بعض علماء ووائی چی امین یوم خزانہ دہ دخرانو خنہ د عرش چی بہ تا وویل یہ لی خدا یہ بل خوک نہ پوہین ی۔

قَالَ الْمُصَنِّفُ **وَالْتَحْمِيدُ** اوسنت دی رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، منفرد لو بہ اتفاق لکن وروستہ تر سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمَدَهُ، **اختلاف:** بعض فقہاء وائی چی منفرد دی سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمَدَهُ، چی دسویہ خنہ پورہ کیری وئی ووائی، او رَبَّنَا وَلَكَ چی سجدی تہ کبستہ کیری وئی ووائی مگر فتویٰ پری دہ چی رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ دی بہ ولاہ کینی پورہ کیری کذا فی مجمع الانہر وجزیرہ فی الدرر، وھو ظاہر الجواب وھو الصحیح قالہ القہستانی وعلیہ فتویٰ الفقیر

اوسنت دی دہم اتفاقا وائی۔ او امام دی ہم وائی بہ نیر دیا رانو، ولی چی بہ حدیث شریف کی راغلی دی بہ روایت دابہ ہریرہ رض: اِنَّ عَلَیْہِ السَّلَامُ کَانَ یُحْمَدُ بَيْنَهُمَا، رولہ البخاری مؤلم او بہ عقلی دلیل یہ دادی چی امام نور، خلک پر حمد و یلوب عث کرہ نو خجل ثان دی نہ ہیروی۔ او حضرت الامام، ہنہ حدیث دلیل دی چی روایت انس او ابو ہریرہ رض کری دی چی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم وویلہ: اِذَا قَالَ الْاِمَامُ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمَدَهُ فَقُولُوا رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، متفق علیہ، نو آنحضرت سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمَدَهُ امامتہ وکرہ او رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ یہ و مقتدی تہ مخصوصہ کرہ، وَقَالُوا التَّقْسِيمُ قَاطِعٌ لِلشَّرْكِ، قَالَ الْمُصَنِّفُ اوکرار دی وائی دغہ مذکورہ ثبانی یعنی ثبات وغیرہ بہ دلیل دہنہ **والاسرار بہا** حدیث چی علیہ السلام وائی: خَيْرُ الذِّكْرِ الْخَفِيُّ، وخیر العبادة اخفاها وخیر الزہد ما یکنی، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

والاعتدال عند التحريم من غير طائفة الراس

اوسنت دی سمر دیر بدل بہ وخت کینی دتحریمی بیلہ کبستہ کولو دسرہ تحریمی دپازہ لکہ چی عادت دعوامو بلکہ د بعض ملایا نو خصوصاً بہ غری کی چی گمر پتہویہ پیرسرا چولی وی او داسنت والی دتحریمی دسرہ خنہ بیا تربا یہ پوری، قَالَ الْمُصَنِّفُ

وجہ الامام بال تکبیر والتسمیع

اوسنت دی بہ نور وویل داما بہ تکبیر سرہ یعنی بہ تہلو

رکتو کنی. ولی چہ امام ضرورت لری چی خلک پشرو ۶۰ لما غتر او پہ استغلا تو خبر کری. او منفرد او مقتدی خوش صورت نہ لری.

فائده مهمه : کہ چیری دامام اواز د تکبیر عیدہ وقوم تہ رسیدی بیاد بل تکبیر ویونکی تکبیر مکره دی. امام طحاوی پہ ص ۲۸۰ دہ السیرۃ الحلبيۃ ثخنہ نقل کری دی. اتفق الائمة الاربعۃ. اتفاق کری دی خلور و مذہبوا اما نوحی. "أن التبلیغ فی هذه

الحالۃ بدعۃ منکره" یعنی رسول د تکبیر و امام پہ دا غسۃ حالت یعنی چی دامام صوت بچنلہ ہر سیری بدعت منکر دی. اوکہ چیری مکتبہ ضرورت و. یعنی چی دامام اولاد اللہ اکبر اوسمع اللہ حمیدہ تولہ جماعت والا تہ نہ رسیدی یا خود امام اولاد ضعیف و ولایا د جماعت خلک دیوہ. بیا نو تکبیر و نہ ویل دمقتدیاً نو مستحب کار دی. اوکہ چیری موظف مکتبہ و نو پہ ہر صف کی دی یوسری اللہ اکبر وائی چی تولہ پہ خبر سی.

سوال : تکبیر ویلو غم ضرورت دی ولی چی اول صف والا دامام انتقالات پہ سترگی و بی دوہم صف والا اول صف والا و بی ثمر و ثم : **جواب** : کہ پہ صفوی ہندیان و نو غم خواتم انتقالات دامام یا صفویہ سترگونہ و بی.

مسئلہ : کہ دامام پہ تکبیر افتتاح کی فقط و فقط خبر ول دخلگو مطلب و شروع پہ لما غتر یہ نہ صحیح کری. اوکی صرف احرام د لما غتر غرض و نو شروع پہ لما غتر یہ صحیح سو. اوکی دواہ کار مطلب وی خدای پاک بہ دوه ثوابہ و کری.

ضروری خبر : کہ د تکبیر ویونکی (یعنی اول تکبیر) فقط دخلگو خبر ول غرض و پہ بہ احرام کرلو دامام دده لمونج خونہ دی صحیح. او د غم دخلگو لمونج ہم نہ دی صحیح چی د مکتبہ غم اختہ کوی. ولی چی دانور خلک پہ غمہ چا پئی اقتداء لری چی غمہ پہ لما غتر کی نہ دی یعنی مکتبہ. **پہ سہ** : چی دا تولہ بیان مخصوص پہ اول تکبیر پوری دی. اوہر چہ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ دہ دامام دخوا. اور تَبَّأَنَّ لَكَ الْحَمْدُ د مکتبہ دخوایا تکبیر نہ دانقا لا تو دی لکہ در کوع یا سجدی وغیرہ دپہ پہ غم کینی قصد ذکر نہ دی

لازمہ بلکہ لمونج یہ صحیح دی. بہر صورت بلکہ نیت د ذکر دپہ د ثواب دی. اوکہ مقتدیاً پہ قول د غمہ بل کہ عمل و کری. هغولوغونہ نہ دی فاسد بلکہ صحیح دی. ولی د غم مکتبہ اول تکبیر پہ سبب چی پہ نیت د ذکر یہ و وایہ پہ لما غتر کینی داخل سو فلا یلزم الا قتداء بغيره لیس فی الصلوۃ. قال المصنف:

وتفريجُ القدمين في القيامِ قدراً رابعاً أصابع دی لیری اوست کول دیوی پینی د بلی پینی غمہ پہ ولازم کی پہ اندازہ دخلور و گوتی. **پہ سہ** : چہ د غمہ اندازہ نزدی دہ د لما غتر و خشوع تہ. داروایت دی دکتا اثر دامام اعظم غمہ لکن د غمہ اندازہ د غمہ سری دپہ دہ چی عذر نہ لری. اوکہ یوسری د پرجا غ وی اوکی چور وی یعنی کلمی بہ خا یونہ راشوہ کیری. چی پرد اسی دوو خلگو با ندی لیری کول د پینو تکلیف وی یعنی دوی تہ چی پینی دپری ازادی کری راحت وی نو غمہ اجازہ ستہ چی پینی دپری سر آزاد کی کری:

فائده : د فقهی شریعی پہ کتا بولفظ د تراویح "راغلی دی چی معنا یہ داده چی پہ ولازم کینی یوگری پریوہ پنبہ تکیہ وکی او بل گری پربلہ پنبہ تکیہ و کری. د تراویح پہ بارہ کینی مصنف پہ مراقی کی وائی. والتراویح افضل من نصب القدمین" یعنی د تراویح کول پہ ولازم کی سہ دی تر پینو پہ یو تگ نیولور. ولی چی پہ دی کی آسانی دہ پہ لمونج کونکی با ندی. او پ طول القیام مریاندی د پیر قدرت و رکوی. اوپہ فتا وای ظہیر کی وائی چی دامام اعظم غمہ روایت دی چی تراویح سہ معلومین مائتہ تر نصب القدمین" بلکہ ابن امیر الحاج وائی چی تراویح سنت دی. اوپہ فتا وای ہندیہ کی ہم داغی وائی. لکن پہ منیۃ المصلی کی وائی چی تراویح مکرہ دہ. او صا جب د بنا یہ د کشف غمہ نقل کری دی چی تراویح مکرہ دہ **نو وافرہ** : چی امام طحاوی دا اختلاف د فقہا و داسی دفع کری دی "چی تراویح پہ دی د ول چی پہ ولازم کینی گری گری پیر راستہ او چپہ پنبہ تما یل او کپین ی یعنی پہ ما بین کی فصل نہ و رکوی لکہ بعض

عوام، یا در و اغو بیان چی کوی داخو یقیناً مکروه دئی. او مراد د مَنیة المصلی، او فتاوی بنا یہ ہم داغہ تراوح دی. او یو اچ پو وار پر یوہ پنبہ تکیہ وکی یوگری ورو سته بیا پر بلہ پنبہ تکیہ وکری دغہ معنا مرادده د حضرت الامام الاعظم او مصنف پر مراقی کی او هم دغہ معنا مرادده د فتاوی ظہیریہ، اوفتای ہندی انتہی بنیادۃ من العبد العاصی،

فَائِدَة یہ تاریخ کی د حضرت الامام الاعظم د اسی راغلی دی چی دی مابا چی یوم شنبہ دحج پر موقع کی د بیت اللہ شریفی پہ خونہ کی ہفہ شنبہ تیرہ کوہ د دو رکعتو لفلی لمونج نیت یہ وکری. اونیم قرآن کریم یہ پہ یوہ رکعت کبی وواہ. اونیم یہ پہ بل رکعت کی. بعض ناقصہ ملایان ددی تعبیر د اسی کوی.

چی امام علیہ الرحمة پہ یوہ رکعت کی یوہ پنبہ پر ہفہ بلہ پنبہ کبیسول اونیم قرآن یہ وواہ او پہ بل رکعت کی ہفہ لاندی پنبہ پر ہفہ بلہ پنبہ کبیسول اونیم قرآن شریف یہ وواہ. --- د تعبیر شرعاً او عقلاً غلط دی، ولی چی اوس اوس تیرہ سوہ چی حضرت الامام تراوح د پاداسائی دولاری افضل بوی. نوہ پہ خپلہ ولی خلاف د ہفہ کاوہ. او ازروی عقل د اسی ولارہ او وومرہ او بدہ د عقل دیرہ لیری دہ. بلکہ مراد یہ دغہ روایت کی ہفہ تراوح دہ چی امام علیہ الرحمہ افضلہ وبلہ.

قال المصنف **وَأَنْ تَكُونَ السُّورَةُ الْمَضْمُومَةُ لِلْفَاتِحَةِ مِنْ طَوَالِ** اونست دی چی اووی بہ ہفہ سورۃ چی جو توتول کیری د الحمد للہ سرہ د قسمہ د طول المفصل سوتو

الْمُفَصَّلِ فِي الْفَجْرِ وَالظُّهْرِ وَمِنْ أَوْسَاطِهِ فِي الْعَصْرِ وَالْعِشَاءِ غنہ د سجاد پہ لما غنہ کی او د مابین پہ لما غنہ کی. او میانہ سورتو دی ولئی پہ مانہ دیگر امتنا کی:

وَمِنْ قَصَارِهِ فِي الْمَغْرِبِ لَوْ كَانَ مُقِيمًا وَلِيقْرَأَ آتَى سُورَةَ شَاءَ

او د کوچنی سورہ تو د قسمہ غنہ پہ مابنام کی. او د اسنت والی ہلتہ دی چی سہری مقیم وی او کہ مافروی نوہر سورت چی دہ، خونہ وی ولئی دی پہر لما غنہ کی چی وی

لَوْ كَانَ مُسَافِرًا کہ چیر مسافرو: **مَسْأَلَة:** د دغو سورتو او بدو او میانہ واولندو. د پادامام او منفرد د وارہ سنت دی.

دَعَبَرْتُ حَايَ دِي: چی بیخی کہ اما مان بہ د مابین پہ لما غنہ کی دوزہ قرأت ولئی کہ د سجاد لما غنہ چی دوزت تیر و لو غنہ سہری پہ پوہیری بلکہ د مابین او مانہ دیگر چندان فرق یہ نہ وی. او بلہ داخبرہ دہ چی ملاچی د سجاد لمونج یو وخت یو اخی کوی خدای خبر چی دی بہ طوال مفصل پہ کبی ولئی **پوہسہ:** چی پہ دی عبارت کی طوال او قصار پہ زیر د اول حرف وایہ جمع د طویلہ او قصیرہ دی او تانیث یہ پہ اعتبار د دی دئی چی موصوفیہ سورۃ دئی. او طوال پہ پلین دطاء جگ سہری تہ ولئی. او پہ زور سن جکی شعی تہ ولئی. نو پلین او زور دلتہ غلط دی.

پوہسہ: چی مفصل کور سورتو نہ دی پہ دی کی اختلاف دی داخدا قوم مذہب دادی چی د سورۃ حجرات غنہ بیا تر و السّماء ذات البروج، پوری طوال مفصل دی. او سورۃ و السّماء آہ غنہ بیا تر لکم یکن الذین، آہ پوری اوساط مفصل دی او بیا د ہفہ حایہ غنہ بیا تر پہ پوری د قرآن قصار مفصل دی و بہر اصرار فی النقایہ، او دی سورتو تہ چی مفصل ولئی د جہتہ غنہ د دیر و فصلو یعنی جلا والی پہ بسم اللہ سن، او بعض علماء ولئی چی د اللفظ مشتق د تفصیل غنہ دی پہ معنی د حکم ولئی. یعنی د دغو سورتو احکام محکمہ دی. ولی چی منسوخ لب پہ کبی دی **فَائِدَة:** د سورتو نہ چی پہ نور و و لمونج کبی سنت دی پہ وخت کی

عدم ضرورت او عدم عذر، لکه وخت تنگ وی یا نہ وی۔ اویا لمونج کوونکی ناجوری وی۔ اویا بل عذوی لکه در بنمن غنہ بیرینی و غیرہ۔ اوپر وخت کی دعدرا و ضرورت دی مصلی خپل حال تہ گوری چی ده غونہ قرائت گنجائش وی هغو نہ دی و وائی۔

یو وخت پراما مابو یوسف دسکار لمونج بیخی نا وخته سوی وو
حکایت اوامام اعظم پیه ده پسی اقتداء و کره ابو یوسف دوه الیت د
الحمد پیه هر رکعت کبی و و سئل ده لما غنہ غنہ چی فارغ سو۔ امام اعظم وویل
یعقوب صافقیها یعنی یعقوب زمونن چی دامام ابو یوسف نوم وو اوس
فقیه و گنخیدئ۔ ولی چر پیه قدر دتنگ والی د وخت یر لند قرائت و وایه
قطه **اختلاف الآثار** پوه سه: چی اثار و اقوال پیه باره کی د قرائت
دین خو لمونج و مختلف دی۔ پیه جامع الصغیر کی
وائی۔ چی دسکار پیه لما غنہ کی پیه مجموع دواپو رکعتو کی خلویست یا پنجوس
یا شپسته انیته وائی ما سوا الحمد لله غنہ

او حسن د حضرت الامام غنہ داسی روایت کری دی، چی پیه ما بین د شپتیتو بیاتر
سلوانیتو پوری بی وائی۔ پیه دواپو رکعتو کی نوئل ایت هغه لوړ عدد دی
چی پیه دواپو رکعتو کی به وائی: او خلویست یر هغه لن عدد دی دواپو
رکعتو، نوخلویست ایته دی پرده و رکعتو ویشی ی ۲۵ په اول رکعت کی
یا په اول رکعت کی، ۳۰ - په دوهم کی باقیمانده - تر خلویستو پوری یعنی یا
۵۱ په دوهم رکعت کی اویا لن پیه دوهم رکعت کی

تنبیه: نوامام یا منفرت ته لانه ده چی په ټولو غور وایا تو دی عمل
کوی په قدر د امکان، نو ۴۰ د ضعیف و خلگو د پاره دی او ما بین د ۵۰ تر ۶۰
پوری د میانہ وو خلگو د پاره دی۔ او ما بین د ۶۰ تر ۱۰۰ پوری دعا شقا نو د
لما غنہ د پاره دی۔ او بعض فقهاء وائی که شپنی او ب دی وی او بده سور تونه دی

وائی۔ اوکه شپنی لن دی وی بیادی کمر عدد سور تونه وائی۔ او بعض علما وائی
که امام حسن الصوت وو اوپر او ریدونکو بیه قرائت سبه تاثیر کا وه نو
دی او بده سور تونه وائی۔

اوکه امام کریم الصوت وو او خلگو کی خوند ور کا وه نو د لنه قرائت و وائی
چی ۴۰ دی۔ او د ما زدیگر پیه لما غنہ او د ما خستن پیه لما غنہ کی دی ۲۰ ایت پرده وو
اولو رکعتو کی وائی۔ علی رأی الحیط۔ او ۲۵ دخلاصی پر راید، و هو ظاهر الروایة۔
او د ما بنام پیه لما غنہ کی اندازه داو ب د والی ۵۵ - په هر رکعت کی یا یولند سور
مسئله: تر ویلو ددرو آیاتو پوره کچی سورت افضل دی۔ نو چکه په بحر اوق
کسبی داسی وائی چی زمونن مشا غنہ داخوبنه کری ده۔ چی امام دی په لمونجو کی
مفصل سور تونه وائی تا چر خلگ یر و اوری اوزده ئی کری۔

مسائل قرائة الامام

په روایت کی د عمر رضی الله تعالی عنه داسی راغلی دی، چی ده به د ما بنام پیه
لما غنہ کی قصار مفصل سور تونه ویل۔ او په ما خستن کی بی اوساط المفصل ویله۔
او دسکار پیه لما غنہ کی بی طوال مفصل ویله او د ما پسین لمونج لکه دسکار لمونج
دی د سببه د فراخی د وخت هم دارایه د اکثر وکتا بود فقهی شریفی ده۔ او
بعض علما چی ما پسین لکه ما زدیگر دی په قرائت کسبی ولی چی خلگ پیه
مهما تو کار وخته وی۔ **پوه سه:** چی د مذهب په مراعات بکاید
مقلدین د تشدد او تعصب غنہ کار واخلی۔ چنا غنہ په روایت کی دابی هر پره
داسی راغلی دی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم د جمعی دور چی دسکار پیه لما غنہ
کی بی په اول رکعت کی التکر تنزیل الکتاب، پوره سوره وایه او په دوهم رکعت
کی بی، هل آتی علی الانسان، پوره سوره وایه۔ نو حنیفیا نو داسنت یک لخته

پری ایبندی . مگر بنا بر علماء دینی مذهب چي گاهی عمل پیه کوی .
اوشافعیان پدغه سنت دوام کوی مگر نه نادر ددوی غنچ چي هغه گاهی
پرین دی . پس چا هالانود دواپو مذهبو پر بل باندی الزام دبطلان دلماخه کوی
مثلاً . حنیفیان وائی که چا دادوه سورۃ دجمعی دسحار پیه لماخه کی وویل لمونخ
یه باطل دی .

اوشافعیان وائی کی دغردوه سورته یه نه وویل لمونخ یه باطل دی . لکن انصاف
اوحق دادی چي نه یک لخته ترک ددی دوو سورته پیه کاردی اونی پرخان لان گنزل
پیه کار دی . **مسئله** : د ضرورت پیه وخت کی هر سورت چي پیه هر لماخه
کینی ددوی غنچ وویل سی روادی . په حدیث مبارک کینی راغلی دی چي یوه وئخ
آنحضرت صلی الله علیه وسلم دسحار پیه لماخه کینی قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ
او قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ په یوه او بل رکعت کی وویل دلماخه چي آنحضرت
صلی الله علیه وسلم فارغه سوخلکوردته وویل قَدْ اَوْجَزْتُ ، یعنی دسحار
لمونخ دی کوتاه کړی . ده مبارک ورتنه ووسيله قَدْ سَمِعْتُ بَکَاءَ الصَّبِيِّ
فَخَشِيتُ اَنْ تَفْتَنَ اُمَّهُ ترجمه : ما واوریدله ثرا د کشتی چي مود یه په لماخه
کینی شامله وه نوزه و بیریدم که نه لمونخ اوږد کم موږ یی په فتنه کینی
واقع سی یعنی یا به لمونخ فاسد کړی او یا ټوله فکر یی د کشتی په ثرا کی وې
نوزه که لمونخ کوتاه کړی .

مسئله : که دد بنمن غنچ بیر تراندازه تیر سوو اوسړی په هر رکعت
کی یو یوایت ووايه گناه کار نه دی . او لمونخ یه صحیح دی نقله الطحاوی
عن الشربنبلالیه . **پوهسه** چي داغچي اوس ذکر سوو . مریض او کار والا
او ضعیف سړی ټوله د ضرورت په حکم کی داخل دی . **فائده** : که په
امام پسی معلوم شو کسه ولاړ وه او هغه ټوله ضعیف وه یا مریضان یا ارباب
الحاجه وه . خود هغود ضرورت سر موافق دی قرائت ووائی .

او که ټول اقویا وه او د تطویل القرائت شوقیان وه ، نو دی امام په هر لماخه
کینی هغه اعلی درجه قرائت ووائی . او که مقتدیا نو حال د پیری له کبله نه معلومی
نو په هر لماخه کینی هغه کبنته اول د هغه لماخه قرائت ووائی . خو امام دې
دیر سعيه کوی . چي خلایک پیه سبب د تطویل القرائت د جماعت مخه
منتفع نه سی . قاله فی المحيط والخلاصة والکافی وغیرها کذا فی التفهاتی . ط
مسئله : د سفر پیه حالت کی تقلیل القرائه بیله کراهت روادی . که حال د
قراوی او که د عجلت وی . په حدیث شریف کی راغلی دی چي علیه الصلوة والسلام
دسحار له مونخ په معوذتینو سره ادا کړی دی یعنی په سفر کی .

او هغچي صاحب الهدایه د حال د قرار او تلوار د قرائت په باره کی فرق بیان کړی دی
هغه فرق امام مخطا وئی په دی الفاظ ورکړی دی « لیس له اصل یغتمد علیه
من جهة الروایت ولا من جهة الدراية آه والله أعلم : قال المصنف :

وَإِلَّا لَ الْأُولَى فِي الْفَجْرِ فَقَطْ اوسنت دی اوږد دول
د اول رکعت دسحار

په لماخه کینی فقط یعنی دسحار د لماخه په اول رکعت کی دی اوږد سورت
تر دوهم رکعت وائی او د اهم سنت دی . او په نورو لمونخو کی نه دی سنت او امام
حکمه وائی چي نه خوښه داده چپ اول رکعت دې په ټولو لمونخو کی تردوم
رکعت اوږد وې . او دسحار په لماخه کی اوږد دول د اول رکعت تر دوهم رکعت
دزما فی غنچ د آنحضرت صلی الله علیه وسلم تر اوسه پور یی په میراث پاته دی
او عقلی دلیل یه دادی چپ سحار چونکه وخت د خوب دی او د غفلت دی نو
د اول رکعت په اوږد دید و سره خلکونه به ټوله جماعت نیولو موقع برابره سی .
کزرخی (غایه وراړتی .

مسئله : د دوهم رکعت اوږد دول تر اول رکعت مکروه دی بالا تردوه آیه
اتفاقاً لکن مکروه تنزیهی دی . ط . **مسئله** : په نفلو او په سنتو کینی

اطالة اوبن دول ددوهم رکعت پر اول رکعت په قرائت کی پرواه نه لری، کذا فی الغنایه والمراتی والمفتاوی جمیعها.

ددی سببه هغه لمونځ دخا بنسټ چې اولیاء الله دپاره دفرخی دزرق په دے ترتیب بیان کړی دی. چې په اول رکعت کی دی وروسته تر الحمد لله سورة والشمس وضحاها آه وواي. او په دوهم رکعت کی دی، وَاللَّيْلُ إِذَا تَغِشَّى آه وواي. او په درېم رکعت کی دی وَالصُّحُورُ آه وواي. او په څلورم رکعت کی دی أَلَمْ تَشْهَدْ آه وواي. کهغه هم وَاللَّيْلُ إِذَا تَغِشَّى تر وَالشَّمْسُ وَضَحُّهَا، په تعداد کی دالیتود یرې، لکن چونکه نفل دی هیڅ پرواه نه لری.

خبر تیا ددی لما مخه بلکه په ټولو نفل لمونځو چې څلور رکعت کوی دیمای په ناسته کی. به اَللَّهُمَّ صَلِّ، اَللَّهُمَّ بَارِكْ، وایي. او چې درېم رکعت ته ولاړسې، سُبْحَانَكَ اَللَّهُمَّ به وایي. او دالمونځ دی په خا بنسټ کی کوی.

قَالَ الْمُصَنِّفُ وَتَكْبِيرُ الرُّكُوعِ اوسنت دی الله اکبر ویل د رکوع دپاره وایي چې په حدیث شریف کی راغلی دی چې رسول کریم صلی الله علیه وسلم تکبیر وایه دهر تکبیر کښته کیدو دپاره او دپورته کیدو دپاره یعنی ماسوا درفع درکوع څخه وایي چې په هغه کښی سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ به ویله. قَالَ الْمُصَنِّفُ.

وَتَسْبِيحُهُ ثَلَاثًا اوسنت دی تسبیح ویل پر رکوع کی. لِقَوْلِ النَّبِيِّ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَذَلِكَ ادناه وَإِذَا سَجَدَ فَلْيَقُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى ثَلَاثًا وَذَلِكَ ادناه، چې ضمیر ادناه، په دواړه ځای کښی راجع دی ولفظ غیر مذکور ته چې دمقام څخه فهمیدی، قال فی المرآة ای ادنی کما له المعنوی وهو الجمع المحصل للسنة. وقيل ادنی کمال السنة. وقيل ادنی کمال التسبیح وقيل ادنی کمال القول المسنون، په هر تقدیر کی جمع لغوی چې

پر دووهم صا دقرده مراد نه ده. نو کمال دسنت دتسبیح درکوع اوسجده دری مرتبې لری ادنی په ۳ دی او ۵ په اوسط دی او ۷ په بالا. تر هغه اعلی دی. په جبرائیل وائی چې نریا دتسبیح توپه رکوع اوسجده کی افضل دی لکن تانک دی وې یعنی ۳ یا ۵ یا ۷ یا ۹ وغیره.

ولی چې په حدیث د بخاری اومسلم داسی راغلی دی. اِنَّ اللّهَ وَرَسُولَهُ الْبَرَّ یعنی خداي پاک تانک دی اوتانک په خوښ دی. اود غرضی مرتبې په منیه الصل کی او په مضمرات کی هم راغلی دي **پوه سه**؛ چې امر په حدیث نبوی کی یعنی قَلِيلٌ دپاره داسی تجاب دی. نوکی تر درې واړه که وواي ثواب دسنت نه پیدا کیږی بلکه مکروه تزییه دی. حتی که مقتدی ۳ واړه تسبیح نړوی پوه کړي او امام سر را پوی ته کی دامام متابعت دی وکړي. م.

مسئله؛ که یو عامی سرې ووپ لفظ دظاء د عظیم په پخپل مخرج کی نه سواي ویلای بلکه داسی ویله عزیز، نو هغه ته لازمه ده چې سُبْحَانَ رَبِّيَ الْكَبِيرِ وواي ولی چې عزیز بی معنی لفظ دی. په دی ځای کی. **پوه سه**؛ چې چونکه په رکوع کی تذلل او خضوع ده. نو باید خداي پاک ته مقابل د خضوع ثابت کړي چې عظمت دی. اوسجده چونکه غایة التسفل او کښته والی دی. نو دی وخدای ته مقابل دهغه چې علوه ده ثابت کړي. لکن مراد بی علویتې اوقهر او غلبه وې. علو مکانی دی مراد نه وې. ولی خدای مکان نسته، کما تَبَيَّنَ فِي عَقَائِدِ أَهْلِ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ خِلَافًا لِلْهَوَا بَيِّنَةٍ وَالسُّلْفِيَّةِ چې دوی عرش دخدای جلاله مکان بولی وللتفصیل موضع اخر. **مسئله**؛ امام دی په رکوع اوسجده کښی دونه ډیرې تسبیح نه وایي. چې قوم په ملال کښی واقع سو، م، اومنفرد لره تر هر څو پورې اختیار بلکه ثواب دی لکن ختم بی پر تانک باندي کوی کما م، **مسئله**؛ که امام نریات والی وکړي په تسبیح اتو کی درکوع چې یو سړی چې امام ته احساس وسوچي رايي نو دغه سړی به دارکعت ونسی. بعض علماء وائی داسی کار مکروه دی. او بعض علماء وائی چې

لمونح يه فاسد سو- او بعض علماء وائي چي امام پير دغه كار سن كافرسو. او بعض بيا وائي كي راتلونكي نه پيژندي بيا كراهت نسته. او بعض علماء وائي كي راتلونكي مسكين سري وو نوپه نريات والي كي كراهت نسته.

لكن درویش را بیه داده لکه چي قهستاني اوزاهدي كي چي راغلي كي مقصود پيريا تولو كي ثواب وو نوپيا كراهت نسته. او ورته قول په بجر ائيق اونهر كيني هم راغلي دي- هغو وائي- ان قصد غير القرينه فلا شك في كراهته وان قصد به القرينه فلا ريب في عدم كراهته" بلكه فقيه ابواليث السمرقندي لا تردى لونه خبره كړيده. چي نر يا قول د تبسيحا توبه ركوع كيني دپاره ددي چي راتلونكي داركعت وكسي. د پير مستحسن كار دى. لِقَوْلِهِ تَعَالَى: وَتَعَا وَتَوَاعَى السَّيِّرُ وَالتَّقْوَى" ترجمه: تاسي يود بلكه سره كومك كوي پرېنه كار و او تقوي باندي" لكن درویش وائي چي قول د سمرقندي بناء پردي دى چي دغه كومك دامام دپاره داركعت داركعت مبنى پر غرض دنياوي نړوي لكه درئيس سره د محلي، يا د مسجد، چاپلوسو او راتلونكي د پريشتمني والا اولام تر د پير كات وركوي.

ولي چي په داسي صورت كي كراهت خوځه كوي پر امام بيره د كفر سته، او بعض فقهاء وائي چي تبسيحات دركوع او سجدې او تكبيرونه دهغو توله واجب دي. م. نوپه ترك سره دهغو سهوا سجده سهوه لازمي دي، او په قصد پرېنولو سره يه لمونح ناقص گرځي. ط. او ابو مطيع البلخي چي د امام اعظم شاگرد هم دي يوه نادره خارج د مذهب څخه دكتا بوځي كړيده چي دي وائي چي تبسيح دركوع او سجدې ركن ده لا څخه دي په ترك سري كه عمدا وي او كه سهواوي لمونح يه باطلېدي **فاكهه**: شافعيان د فرضي او غير فرضي لمونخوپه ركوع كي وروسته تر تبسيح د اتوري هم وائي. اَللّٰهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَلَكَ خَشَعْتُ وَلَكَ اَسَلْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ: او په سجده كي د راتلونكي الفاظ نرياته وي.

تَجِدَ وَجْهَهُ لِّلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ" كماروي عَنْ عَلِيٍّ اومونځ حنيفيان دازيا توالي په نفلي لمونخو كي مروى بولو، ط. م. وقال المصنف:

وَإِذَا رَكَعْتَ رَكَعًا بِرَأْسِهِ وَتَفَرُّجُ أَصَابِعِهِ وَالْمَرَأَةُ

لَا يَفْرِجُهَا او سنت دي يعني په حال كي دركوع نيول د دواړو نرنگونوپه دواړو لاسوسره او خلاص والي دگوتو. او بځه دي تفريج دگوتو نه كوي. په حديث شريف كي داسي راغلي دي چي آنحضرت صلى الله عليه وسلم دخپل خا د مانس رضی الله تعالی عنه تر داسي وويل: إِذَا رَكَعْتَ هَرَكَةً فِي رَكَعٍ كَوَى فَضَعَ كَفَّيْكَ عَلَى رِجْلَيْكَ" پس كنين ده ته وركوي پر خپلو ننگونو وَفَرَجَ بَيْنَ أَصَابِعِكَ: اوت ته خلاص و نيسه خپلي گوت. وَارْفَعَ يَدَيْكَ عَنْ جَنْبَيْكَ: او پورته و نسر لاسونه د بعلو څخه. په داسي كولو كيني غورول د ملا نبراجي او چونكه مبنى د حال د نښتي پر ستردي نو ددي كبله دي گوتي نرسه گوبڼه كوي.

مسألة: په ركوع كيني تفريج الاصابع سنت دي. او په سجده كي جوبه دگوتو سنت دي او په نور، لما څخه كي دي گوتي پر حال خپل پرين دي. قال المصنف.

وَنَصَبُ سَاقِيهِ وَكِبْطُ ظَهْرِهِ وَتَسْوِيَةُ رَأْسِهِ بِعُجْزِهِ

او سنت دي سمول او سمر ديدل د پندريو او سنت دي غورول د ملا يعني ملا دي بلكه نه نښي او سنت دي برابرول د سر دگنا تهو سمر. **پوه سه**: چي نصب لاساين د عصر نبوي څخه په ميراث پاتړ دي. نو ساقين لكه قوس نيول مكروه دي. م. د ادري سره سنت د حال دركوع دي. او په حديث شريف كي راغلي دي چي عليه الصلوة والسلام بيره ركوع كيني ملا مباركه داسي نيوله كه دده پر ملا

مبارک که داوود کتودی ایسنو ول سوی وای نه به وای بنورید لای لا سِتَوَاءُ ظُهُورِ
 او پنه حدیث شریف کی راغلی دی چی، علیه الصلوة والسلام چی به رکوع کول
 نه بی سر پورته کاوه او نه بی کینته کاوه. وَلَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ
پوه سه: چی په رکوع کی دی خنکلی لیری کوی دبغلو غنجه نه فایده
 په لمطاولی کی په ۲۱۹ رکوع په جث کی وای چی **الصَّاقُ الْكَبِيرُ** فیه. او
 سنت دی جو تَوَلَّ د بجلکوپه رکوع کی: او ورته عبارت په بعض فتاواوو کی
 کی هم راغلی دی. لکن نور فقهاء وای چی **الصَّاقُ الْكَبِيرُ** په باره کی د تسویه
 الصف راغلی دی. اوهم محمول پر مبالغه دی په دی کی چی په صف کی دی
 فرجه نه پرین دی.

حقیقت یه مراد نه دی یعنی چی دیوه مصلی بجلکه به دهمسایه مصلی د بجلکی
 سر منبلوی لکه بعض نافهم عوام چی کوی هغه خپلی دوی پینی دومه انرا د سر
 ایب دی چی یوه بجلکه دده دیواړخ دهمسایه د بجلکی سر و منبلوی او بله
 بجلکه دبل همسایه د بجلکی سر. نویه ما بین کی دده دوو پینو تخمیناً نیم متر
 حای وی اوسه دی چی د غنجه دولاړی په جث کی تیر سوله چی په ما بین
 د دوو پینو د مصلی دی خلور کوی قدر حای وی. جو تَوَلَّ د بجلکوپه رکوع
 کینی په هیڅ معتمد کتاب کی د فقهی فسته. لونه دانته غنجه د مذهب کم
 روایت په دی باره کی موجود. په دی باره کی را مختار او شرح ته درافعی رجوع وکړو
 قَالَ الْمُصَنِّفُ

وَالرَّفْعُ مِنَ الرُّكُوعِ

کول درکوع غنجه. او بعض روایتونو کینی دامام اعظم داسی نقل هم چا کړی دی چی
 رفع درکوع غنجه فرض دی. دلایلیش وای چی که خه هم ظاهر دی متن او نور و متنو
 داری چی تعدیل دارا نو سنت دی. لکن مصلی دی په دی سنت کینی سستی
 نه کوی لکه بعض جهله العوام چی کوی. یعنی چی د قیام غنجه صرف ملاک په کړی دی

د هغی رکوع غنجه سجده ته چی. یعنی درکوع غنجه سر نه راپورته کوی. او چی سجده
 نه صرف ور سیدی بلا غنجه سر بیرته محض راپورته کړی. یعنی په ما بین
 کی د سجده تینو نه کینینی. ولی چی نه فایق کی د مجتبی غنجه نقل دی چی
 هغه صدر القضاات ته حواله کړی ده. چی اتمام درکوع او اکمال دهر رکن واجب
 دی په نيز دامام اعظم او امام محمد. او په نيز دامام ابی یوسف فرض دی
 او د غرنګه پو ته کول د سر رکوع غنجه او سمدریدل او ام کول په ولاړه کینی
 او په ما بین کی د دوو سجده سمد کینستل واجب دی. حق قانو کی پر پیسو
 د دغو کارو غنجه سهواً سجده سهو پر لارمه ده. او کی قصداً پرین دی لمونځ یه
 ناقص او مکروه تحریمی کار مشتمل سو. قال ابن امیر الحاج وهو الصواب ط

قَالَ الْمُصَنِّفُ وَالْقِيَامُ بَعْدَهُ مُطْمَئِنًّا وَوَضَعَ رُكْبَتَيْهِ ثُمَّ يَدِيهِ

اوسنت ده ولاړه پس له سر پورته کیدو غنجه درکوع غنجه په اطمینان سر. ولی داغی
 کول په توارف سر د عصر نبوی غنجه را نقل سوی ده. او سنت دی چی اول به
 نه نګونه پر بجلکه ایب دی. او وروسته دی لاسونه ایب دی. قَالَ الْمُصَنِّفُ

ثُمَّ وَجْهَهُ لِلسَّجْدَةِ وَعَكْسَهُ لِلنُّهْوضِ

او بیادی مخ ایب دی
 لکن ابتداء دی د پری په ایسنو و لوسه کوی تر تندی د غنجه. او عکس ماقبل دی کوی د پرا
 دولاړی. یعنی اول دی مخ پورته کوی بیا دی لاسونه او بیادی نه نګونه لکن
 لاسونه دی پرز نګونو کینین دی. او د پینو پر سینو دی ولاړی. یعنی کینینی بر نه
 او شافعیان وای چی جلسه خفیفه دی د پرا د استراحت کوی. ولی چی په صحیح
 حدیث کینی راغلی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم به یو وار کینینستی او بیا
 به ولاړیدی. مونږ خفیفان وایو چی دغنا سته په هغوخت کی وه چی د علیه
 السلام مبارک جسم اظهر مبارک دروند سو او دی ضعیف سو:

پہ دلیل دھنہ حدیث صحیح: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى صُدُورِ قَدَمَيْهِ «رَوَاهُ اصْحَابُ الْبُيُوتِ»

پوہ سہ: چي دغہ کيفيت سجدي کولو اويا دسجدي غنہ دراپور ته کيدو هغه چالو سنت دی چي دی غدر نه لری اوکی هذر موجودو ویا پر هر دَوَل چي سجدي ته چي یا پور ته کین ی رَوادی مثلاً یوسری چي په بدن دیر چاغ وی هغه چي دغہ لاسونه نه کنبی سجده نه سی کولای. نو هغه سري ته رَواده چي لاسونه دغہ او نه لگنونه وروسته کنبی دی. وعلی هذا الفیاض نور معدودین. قَالَ الْمُصَنَّفُ

وَتَكْبِيرُ السُّجُودِ وَتَكْبِيرُ الرَّفْعِ مِنْهُ او تکبیر ویل سنت دی دتکبیر دسجدي دپان او تکبیر دپان دراپور ته کيدو دسجدي غنہ «دلیل په هغه دغہ حدیث دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم په وخت کی دهری وضع اور رفع وایه. وَكَالَ الْمُصَنَّفُ

وَكُونُ السُّجُودِ بَيْنَ كَفْيِهِ

او سنت دی چي سجده بی په مابین کنبی اور غوی وی یعنی محل دسجدي چي مخ دی په مابین کنبی ددو ارغوو این دی «په مسلم شریف کنبی حدیث دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم: كَانَ إِذَا سَجَدَ وَضَعَ وَجْهَهُ بَيْنَ كَفْيَيْهِ، لَكِنْ فِي بَعْضِ الشَّرَافِ كِي بِيَدَايَ رَأًغُلِي دِي: چي علیه السلام چي به سجده کوله و غوی بی پر برابر د اوپو ایبوله «او د شافعی مذهب دی او د کمال الدین بن الهمام رایه جمع ده هغه بیر جمع داسی کهدیه: چي گاهی به علیه السلام داسی کوله او گاهی بی هغسی کوله. لکن په افضلیت کنبی اختلاف سته «په یوه نسخه کی دمراقی داسی راغلی دی «وان کان بین الکفین افضل، که غمهم چي سجده بین الکفین افضل ده. اوپه بله نسخه کی داسی راغلی دی: وان کان بین الکفین افضل «درویش وای چرچونکه دواړه طرز سجده را آنحضرت صلى الله عليه وسلم غنہ تا بترده بیانومرامات

د کتابون فقهي حیني افضل دی. وَكَالَ الْمُصَنَّفُ

او سنت دی قبیح ویل یعنی بُحَا ن رَبِّي الْأَعْلَى وَتَسْبِيحُهُ ثَلَاثًا دري وار. او طحاوی داهم په سنتوک د سجدي زیته کری ده چي گوئی د لاسو او د پښو بی و طرفته د قبلی وی. قَالَ الْمُصَنَّفُ

وَبِحَاثَاتِ الرَّجُلِ بَطْنَهُ عَنْ فَخْذَيْهِ وَمِرْفَقَيْهِ

او سنت دی لیری کول د نرس خپل د خپلو ورنو غنہ او گوښه کوی دی شغلی د

د بغ او غنہ او پور ته

عَنْ جَنْبَيْهِ وَذِرَاعَيْهِ عَنِ الْأَرْضِ کوی به با نوکان

د شغلی غنہ «لکن داهل سنت دی چي از دحام د خلکو نه وی ولی چي از ارار رسول

و بل چا ته حرام دی. او د ازار په پورته نیولو کنبی د ذرا عینود د شغلی غنہ نه راچی.

البت په هغو نور و دوو کنبی متصور دی «په صحیح حدیث کی راغلی دی چي آنحضرت

صلی الله علیه وسلم چي به سجده کوله «دونه تجافی بی کوله که چیری دمیری

کشنی وری چي «بهمه» په بولی تیر یده غوښتای په مابین کنبی د لاسو دده

تیر سوی به وای. اوپه بل صحیح حدیث کنبی داسی راغلی دی چي رسول کریم

صلی الله علیه وسلم دسجدي په وخت کی دونه لاسونه د بعلو غنہ لیری نیوله چي

دشاو سري ته دده مبارک د بعلو سپین والی معلومیدي،

فَأَيُّكُده: در رسول الله صلى الله عليه وسلم بعلو وینستان نه در لوده کذا

فی کتب الشمايل، ولهذا قال بياض ابطيه، واکثر اوقات پر آنحضرت صلی الله

عليه وسلم: قميص نه وؤ: وَكَالَ الْمُصَنَّفُ فِي نَوْرِ الْإِيضاح

وَأَنْخَاضُ الْمِرَّةِ وَنَزَقُهَا بَطْنَهَا بِفَخْذَيْهَا او سنت

والی د نبی په حال کی دسجدي او جوتول د نرس دري په ورنو پوری، په حدیث مبارک

کی راغلی دی چی علیہ الصلوٰۃ والسلام یو وخت تیریدی. پر دُو وُجُوْباً ندی یوچی
هغو سجدی کولو په وخت کی ترمانده سجدہ کوله. نو علیہ الصلوٰۃ والسلام ورته
ووئیل، چی تاسی چی سجدہ کوی بعض غوښی خپل چی تاسی و بعض نور وغوښتو
یعنی ورنوته ور جوئی کړی. ولې چی بنځه په سجدہ کی ترغوندی نه ده. ولې چی
بنځه عورت مستوره ده:

پوه سکه: چی سجدہ پر خالی مخکله افضله ده. او بیا پر هغه شی چی د مخکی څخه سره
کیدی لکه څو خلکو به په مسجد وکښی لُڅی، یا اذخر یعنی سرگړی او بوب یا یی او وول
ولې چی د لما څخه بنا پر څشور څږه او څشور پر د غوښیا نوباً ندی په سجدہ کولو کښی
ډیره ده. مگر د پاره د دفع د ښځی گرمی که بل شی اوار کړی لکه سترخی توشک کرستر
وغیره جائزه ده. لکن نن صبا په مساجد وکښی د بنا وخصوصاً د پاکستان په
بناو کی هغی مفر شات فاخو نقش په نقش دقیقه ووسم اواره وچی
که صحرایی لمونځ کوونکی راسی ټوله فکر یی په لما څخه کښی په هغو مفروشا توکښی وی
اود هغو نقشوته به حیران پاتړی لکن د عموم بلوی د سبب څو لږ څه نه سی ویلائی.

وَالْقَمَّةُ اوسنت دی پورته کیده د سجدی څخه پوه سکه

چی مصنف په مراقی کی وایي یعنی اتمامها لان الرفع من السجود فرض القرب القعود،
واتمامه سنه معنی داده چی تام والی د قومی سنت دی یعنی پوره او کامل پورته کیده.
ولې چی نفس پورته کیده د سجدی څخه تر داسی اندازی پوری چی وناستی نه زردی وی
فرض دی، نو اتمام په سنت دی. درویش وایي: چی په دی حکم سره د ډیرو امیکانو
لمونځ فاسد دی. ولې چی دوی صرف سر د مخکی څخه جلا کوی او بیا بیرته په ایښی دی
د بلی سجدی دپاړ. لکن امام محطاوی وایي چی په مجمع الانهر ده مطلب څخه
نقل دی چی صحیح مذهب د امام اعظم د ادی چی نفس انتقال دیوی سجدی څخه بلی ته
فرض دی او اپو ته کیده سنت دی. نو پردی روایت د هغو عوامو چی ذکر سوله لمونځ

په د خطر څخه د فساد خلاص دی که څه هم مکروه دی اود صاحب الهدایه هم دغه ښه
قال المصنف **وَالْجَلْسَةُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ** اوسنت ده ناسته په
ما بین کښی د دوو سجدو
مقصود ددی ناستی څخه طمأنینیت د قومی دی. او مقدار ددی ناستی یو تبحر
قدر دی. او په دی ناسته کی کم ذکر مسنون نسته کما فی السراج، او په نیزد
امام ابو یوسف د اجلسه فرض ده. درویش وایي:

چی دامیا نو هغه فعل چی ذکر سود خطر خلاص نه دی. نو اوما نوتته د مساجدو
او واعظانو ته پکار ده چی په ځای کی د قصوکه رشتیا وی او که درواغ امیا نوتته
دغه د لما څخه احکام و ښیږی. اود وی د لما څخه د فساد څخه په ورته افکارو و بیرو
مسئله: لکه چی په ناسته کی د دوو سجدو تر ما بین چی ذکر مسنون نسته دغه
رانگه په وخت کی درفع در کوع څخه هم ذکر مسنون نسته. **پوښتنه:** په
صحیح حدیثو کښی راغلی دی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم به په وخت کی د
رفع رکوع اودغه رانگه پمما بین کښی د دوو سجدو وچ ډیری دعا گانی کولی. **جواب**
هو... لکن هغه د تهجد په لما څخه کی، کذا فی مجمع الانهر، درویش وایي چی
د عمو نفلی لمونځود پاره دا تره دعا گانو په هر موقع کښی راڅخه ده، کذا فی
غیر کتاب من کتب الفقه من الشرح والفتاوی، قال المصنف:

وَوَضْعُ الْيَدَيْنِ عَلَى الْفَخْذَيْنِ فِيمَا بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ

اوسنت دی ایښوول د واپړ ولاسوپ ورنوبا ندی په ما بین کی د دوو سجدو لکه
د التحیات په حال کی. ولې په احادیثو مبارکه ووکښی د
حکالة الشاهد آنحضرت صلی الله علیه وسلم هم دا غسی ښوول سوی دی
د لما څخه حال. لکن په فتح القدیر کی وایي چی اطراف د گو تو د نرنگو سر وصل کړی. یعنی دا
دی نه کوی چی لا سونه دی په ورنوبا ندی پر ما بین دزنگنو څخه لیری وی

اود اسی دی ہم نہ کوی چي گوئی پر نہ ننگوور واسو وی۔ قَالَ الْمُصَنِّفُ

وَأَفْتَرَأْشُ رَجُلَهُ الْيُسْرَى وَنَصَبُ الْيَمْنَى وَتَوَرُّكُ الْمَرْئَةِ

اوست دی پری ایستل د پنی چپی۔ اود رول در استی پنی۔ یعنی داخوست دتر
دپارہ دی اود بنی دپارہ سنت داری چي پرکنا تودی کبنی اوی پنی دی ویا سی
پر، استہ طرف اوی ورون دی پر بل ورون کبنی دی چي۔ پہ دی کی پورہ سترد
بنی لای مسملہ: نردی پہ ناستہ کی درستی پنی دگوتو سرونہ دی و قبلہ
نتہ کوی سواد خجری گوئی و لی دھغای سر و قبلہ تر کول دیر مشکل دی، قَالَ الْمُصَنِّفُ

وَالْإِشَارَةُ فِي الصَّحِيحِ بِالْمُسَجَّةِ عِنْدَ الشَّهَادَةِ يَرْفَعُهَا

اوست ده اشارہ کول پہ صحیح روایت کی پہ مجہ گوته سر چي سب پہ ہم بولی پہ

نیزد اَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

عِنْدَ التَّنْفِي وَيَضَعُهَا عِنْدَ الْإِثْبَاتِ گوته دی پورہ تہ کوی پہ

وخت کی دنی۔ اویر تہ دی ایب دی پہ وخت کی اثبات، درویش وائی چي د

اشارت پہ باب

دَإْشَارَتِ پَہ بَارَہ کَبَنی حَقِيقَ دادی۔

پَوَہ سَہ: چي پراشارہ کبنی مختلف اقوال دی۔ پہ بعض کتابو کی وائی چي اشارہ

مکروہ دہ۔ دا قول نہایت تجا سر اود لاوری دہ چي فعل تہ د آنحضرت صَلَّی اللہُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مکروہ وائی۔ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ ذَٰلِكَ، اود پیر مشائخ زمونہ د مذهب

ودی تہ تلی دی چي اشارہ دی پہ سب تہ سر پہ وخت کی دکلہ شہادت ویلوز کوی

پہ۔ ولوا لوجیتہ اوپہ تجنیس کی وائی وعلیہ الفتوی۔ دا کسان کہ دفعل د اشارت

رأساً منکروی یعنی چي علیہ السلام اشارہ نہ دہ کری خود ابینی غلطہ خبر دہ۔

ولی چي پہ صحیح مسلم کی اشارہ دعلیہ السلام خیر شا بتر دہ ہم قولاً اوہم فعلاً۔

اویا پہ دوی وائی چي اشارہ خووف لکن بیا منسوخہ سوہ۔ لکن پہ ہیج کنا بک

د حدیثو مبارکہ وو نہ صحیح اوتہ ضعیف د نسخ چا لیدی دی۔ بلکہ امام محمد

ابن الحسن الثیبی لای چي شاگرد دی دامام اعظم، حدیث د اشاری پہ پہ موطا

کبنی چي دہ امام محمّد کتاب دی پہ حدیث کی راوری دی۔ اوپہ اخیر کی

وائی: وَبِهِ تَأْخُذُ وَبِهِ قَالَ (ابوحنیفہ) (امولوی عبدالحی) پہ حاشیہ کی موطا

وائی و بہ قال (ابو یوسف) فی الامانی او کمال الدین ابن الہمام پہ فتح القدیر کی

وائی چي اشارہ سنت دہ۔ او ابن عابدین الشافعی صاحب دہر د مختار علمہ

رسالہ پہ اثبات کی د اشاری لیکلی دہ۔ اودر مختار والا وائی چي اشارہ کول

سنت دہ روایت ودرایت۔ پس قول پہ عدم د اشاری لکہ مخالف د احادیثو نبویہ

خجندی دہر تگہ مخالف د مذهب حنفی خجندی ولی ائمہ ثلاثہ د مذهب پوہ

د اشاری پہ کولوسر قائلہ دی۔ اوپہ محتبی کی وائی: اتَّفَقَتِ الرِّوَايَاتُ عَنْ

اصحابنا جميعاً فی كونها ای الاشارة سنہ وکذا عن الکوفیین والمدنین او بحر

رائق وائی چي اخبار واثار پہ باب کی د اشاری پیری فالعمل بها اولی:

پَوَہ سَہ: چي میان فقہاء ہم د اشاری پہ سنت وائی (اثبات کی بنہ

لویہ پہ زہر پوری رسالہ تصنیف کریدہ:

مسئلہ: بعض جاہل کسان پہ وخت کی د اشاری گوته بنوروی دامکرہ

کار دئی کذا فی شرح الشکوۃ لملا علی قاری **مسئلہ:** کی دلاستہ لاس

سب پہ گوته پری وہ یا مریضہ وہ چي اشارہ پہ نہ سولای پہ کولای پہ بلکہ گوته

دی اشارہ نہ کوی نہ دلاستہ لاس او نہ دچیر لاس۔ کما فی النووی شرح المسئلہ ط

اول بعض ددی زمانی نا پوہ ملایان وائی چي اشارہ پہ دی سبب ممنوع دہ کہ سری

پوہ گوته پور تہ کول دوی خجندی پور، تہ سوی نو داخو شریک دئی۔ **جواب:**

پہ حدیث کی د ابی ہریرہ رض راغلی دی چي یوی سری پہ دو گو تو اشارہ کولہ نو علیہ

السلام ورتہ و فرما یل اَحَدٌ، اَحَدٌ، یعنی یہ بوجہ گویتہ اشارہ و کہ۔ اود اشاری غفر
فی منع نہ کری۔ **مسئلہ:** اشارہ دگوتی باید و طرفتہ دقبلی وی نوبعض
کسان چ گوتہ دونہ پور، تہ کوی چ سردگوتی یہ داسمان و خواتہ گرجی
مکریہ دی۔ ابن السکن پہ خیل صحیح کتاب کی دابن عمر خجہ، روایت کری
دی چ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم و نیلہ: چ اشارہ بالاصبع اشد
على الشیطن من الحديد.

کَیْفِیَّتِ الْاِشَارِی

غروخت چی مصلی پہ ناستہ کی و اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلَهَ تَعَالٰی سیردی نوپہ وخت کی
دَقِیلُو د لَا اِلَهَ دی دلاسہ لاس مسبحہ گوتہ پور، تہ کری۔ ددی پور، تہ کولو
معنی نفی د خدائی دی دغیر غمزہ د خدای جَلْ جَلَالُہ اوجہ وخت چی اثبات تہ یعنی
اَلَا اِلَهَ تَعَالٰی تہ و سیردی گوتہ دی بیرتہ کسبید دی۔ ددی مطلب اثبات د الوہیت
دی و خدای جَلْ سُلْطَانُہ تہ۔ **پوہ سہ:** چ مصنف پہ مراقی کنبی وائی: و
اَشْرَفُ اِلٰہِ اِنَّہ لَا یَعْقُدُ شَیْءًا مِنْ اَصَابِعِہ۔ یعنی پور وخت کی د اشارہ کولو دی ہیٹھ گوتہ
نہ کتہ کری۔ لکن صحیح دادہ چ گوتی دی کتوی۔ قال طحطاوی قد صرح فی النہر
بترجمہ۔ یعنی پہ ترجیح دگوتو دکتولو وائے قول کثیر من مشائخنا، وعلیہ الفتوی
کما فی عامۃ الفتاوی.

در ویش وائی: کہ خہ ہم دگوتو دکتولو پہ بارہ کی ہم اختلاف ستہ۔ لکن پرمعموی
تو کہ دالکیفیت اولی دی اوبنہ دی۔ کشتی گوتہ اوور، پس گوتہ دی دواہری کت کری۔
اود میانج گوتہ اوبتہ گوتہ دی سر آلفہ وارپو کری۔ اوپہ مسبحہ دی اشارہ وکری۔
مسئلہ: د غمزہ ترشہدی یعنی اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللہ دی گوتی نہ کتوی
اولس نہ کتید و غمزہ و اشارہ غمزہ گوتی ہغسی کت وی ترسلام کرکید و پوری۔
اوبعض علماء وائی: چی خرنکہ چ اشارہ وکری دست دی گوتی ایلہ کری مخ و قبلی تہ

پوہ سہ: چی داشاری و لوقی دہ چی سبابہ وائی۔ پہ دی سبب چی د سبک خلو پہ
وخت کی اکثر خلک پہ دغہ گوتہ اشارہ کوی۔ اوبعض علماء نوپہ چی وی گوتی تہ
سبابہ وکیل مکروہ دی ابن امیر الحاج دغہ رکریدہ۔ ولی چی پہ صحیح مسلم او
نور و کنا بوکسبی پہ حدیث کی دابن عمر دی گوتی تہ سبابہ وکیل سوی دہ۔
اود گوتی تہ مسبحہ پہ دی سبب وکیل کیری چی دقبیح معنی تنزیہ اویا کول
دی نوچونکہ پہ دی گوتہ سر توحید تہ د خدای اشارہ کیری۔ نوپہ دی
گوتہ سر نفی دشریکانود خدائی غمزہ کرہ کیری نوالہ دقبیح دہ۔ نوپہ محلہ سجہ
پر صیغہ داسم فاعل دباب دتفعیل مجازاً بولی۔

بہانہ فائدہ

پوہ سہ: چی اشارہ پہ لما غمر کی مذهب دی دامام اعظم اوامام شافعی، اوامام
مالک اوامام احمد بن حنبل اوامام مذهب حنفی لویو غ کنبو فقہا و و داننا
پہ سنت والی سر تصریح کریدہ لکہ امام ابو یوسف، امام محمد، فقیہ ابو جعفر
الہند وائی ابی نصر بن سلام ملا علی قاری، امام خواجہ زادہ، امام کرخی او حضرت
مولانا عبدالحی، اومیان فقیہ اللہ الجلال آبادی وغیرہم، اود غمزہ کنا جونہ یہ ہم
سنت بولی، کتاب المشیخہ، محیط، ملتقط، مختار النوازل لصاحب الہدایہ،
مواہب الرحمن، سراج الہدایہ، فتح القدر عرف شذی، شرح ترمذی، شرح وقایہ
در مختار، رد المختار، طحطاوی، حجتہ اللہ البالغہ، نور الایضاح، مراقی الفلاح،
فوائد، نزهة العقبي، غنیہ خلیہ، بحر ائق، مجتبی، شرح جمع البحرین، درر
البحار، غرر الافکار، تحفہ بنایہ شرح ہدایہ، شمنی، کفایہ شرح ہدایہ، فتاوی
عزیزی، وغیرہا من کتب المذہب، پندر ویش وودایان۔ اوس نوہر سیردی پہ نرہ
کی دانصافہ کار واخلی۔ کہ اشارہ کوی اوکی نہ کوی:

اللہم اغفر لولہم ولکاتبہ وقد کتبہ بعقر فضل الحق حقاً فی غفرلہ

تنبیه

پوښتنه: په افغانانو کې خصوصاً د افغانستان په خلکو کې سبب د نه رواج د اشاعې خبره دى. **جواب:** چونکه اغلب خلک د افغانستان د طریقت او تصوف سره ډیره علاقه لري او دوى د خپلو مرشدانو څخه اشاعه نه ده لیدلې نو ځکه دوى په هم نه کوي. او بل سبب په داسې چې نامورې مرشد حقانى عالم ربانى د طریقه نقشبندیه په خپل یو کتاب کې خپل و قول ته ولو الوجیه او تجلیس وغیر ته ترجیح ورکړې یعنې چې اشاعه دى نه کوي، **وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالْقَوَابِ.**

مَسْأَلَةٌ وَقِرَاءَةُ الْفَاتِحَةِ فِيمَا بَعْدَ الْأَوَّلِينَ اوسنت دى ویل شریفی. په وروسته کښی د دوو اولو رکعتو که یو رکعت وی لکه دما بنام لونیج او که دوه رکعتو وی لکه خلوی رکعت فرضی لونیجونه **پوهسه:** چې صحیح روایت د امام اعظم او ظاهر الروایه هم دغه سنت ولیدلې. او په بل روایت کې راغلی دى چې واجب دى ویل **وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ** کمال الدین و دې روایت ته ترجیح ورکړیده. لکن امام لمطاولی وایي چې د اختلاف د مذهب دى کما فی سبک الانهر.

سؤال: چې د امام اعظم څخه د وجوب روایت ثابت دى نو څرنگه د کمال د قول چې خلاف المذهب دى صحیح دى **جواب:** جواز د لمطاولی یعنې چې مذهب د کمال په نقل کړى دى په حذف د مضاف دى. اى خلاف ظاهر المذهب او په بل روایت کې راغلی دى چې مصلی اختیار کړې که فاتحه وایي. او که تسبیح وایي. او که ساکت درېږي.

فائده: مقصود د روایت څخه تخنید ادى چې قرائت الفاتحه متعینه نه دى د مقصود نه دى چې په ثواب کښی فرق نه سه لري. ولې چې هر سړى په دې پوهېږي چې قرائت القرآن تر تسبیح افضل دى. او تسبیح ویل تر سکوت افضل دى.

مَسْأَلَةٌ وَالصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجُلُوسِ الْخَيْرُ

اوسنت دى ویل د درود پر نبی علیه السلام په اخیږ ناسته کي.

پوهسه: چې درود (۶۰) شپږ قسمه دى ۱ فرض دى هغه په ټوله عمر کې یو وار یقوله تعالی: **اِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ اَلَيْهَ** واجب دى هروخت چې نوره د علیه السلام ذکر کړی. لکن امام فقیه ابو جعفر الطحاوی وایي چې درود ویل پر هر سماع واجب عین دى. لکن ظاهر داده چې واجب کفای دى قاله لمطاولی. ۲ سنت دى په اخیږ ناسته کي. ۳ مستحب دى په ټولو اوقا توکي د امکان ۴ مکروه دى په لمانځه کې ماسوا د اخیږ ناستی او دعاي قنوت ۵ حرام دى په نيز د حرام عمل کولو لکه د شرابو خوړلو په وخت کې یا د چرسو څکولو په وخت کې وغیر ذلک.

مسئله: که دکا ندر یوشی د دوکان راپور ته کړی او مشتری ته د پوره اظهار ښه والی دهغه شی درود وایي حرام دى بلكه ټوله اذکار په دغه نیت حرام دي. **پوښتنه:** که دیو چا څخه بعض رکعتونه تیر سوي وه نو په اخیږ ناسته کي به دى پسله التحیات څخه شی ولې **جواب:** درود د وایي بلكه **اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا** دى هم وایي. واختاره صاحب المبسوط وهو اختیار الفقیر ایضاً للاعتیاد بذالك فی غیر تلك الحال، او ابن شمع وایي چې کله شهادت دى مکروه وي د امام تر سلام پورې. ابو بکر رازی وایي چې ساکت دى کښی اوقافینحان او جبرائیل والا او خلاصه والا صحیح او مفتی به دابولوی چې په التحیات کښی دى ځنډ وکړی یعنې په کرار کرار دې وایي.

د درود الفاظ په لمانځه کې د امام محمد څخه پوښتنه وکړو چې د لمانځه درود څرنگه ویل کيږي هغه داسې ورسپړل: **اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ**

وَعَلَىٰ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَعَلَىٰ آلِ إِبْرَاهِيمَ وَبَارَكْتَ عَلَىٰ
 مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَعَلَىٰ آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ
 إِنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ. مراقی وائیچی لفظ د فی العالمین پہ صحیح مسلم کی
 سندہ نوٹولہیچ دالفظ ممنوع بولی ضعیف دی
مسئلہ: بعض خلک پہ لما غُخہ کی داسی وائی: اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
 آہ بعض علماء وائیچی دالفظ مندوب دی. ولیچی پہ دی لفظ کی اظہار د ادب
 د جناب نبوی دی. لکن حافظ ابن حجر وائیچی متابعت داثروارہ ووپہ
 دی باب کی ترجیح لری. یعنی لفظ دستیدن دی نہ وائی پہ لما غُخہ کی ولیچی پہ
 ہیخ آثر نہ د صحابہ وواوہ دتا بعینو دالفظ راغلی دی. نوکہ مندوب وای پرورد
 ولیت پاتہ وو. ہاں پر یوہ حدیث ضعیف کنبی دابن مسعود پہ روایت سن راغلی
 دی. اوپہ اصول الفقہ کی وائیچی مراعات د ادب بند دی اوکہ مراعات داثرو بند
 نو دی ترجیح وثافی تہ وکرپی دہ:

یوسبتہ: پہ نحوہ کی قانون دیچی مشبہ بہ اولی وافضل دی تر مشبہ نہ
 دلہ د تشبیہ نخرد درود فہمیریچی درود د خلیل اللہ علیہ السلام افضل دی
 تر درود د حبیب اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نو بیاد حضرت الخلیل ص افضل وی ترجیح
الجواب من وجہ: اولہ دچی د تشبیہ دلالت پرافضلیت دشبہ
 کول ممنوع دی. ولیچی سپہ علم بیان کی وائی. چی گاہی شئی پہ سبب دشہرت
 مشبہ بہ وکرخول سی. ولا شک ان ابراہیم عم کان اشہر عند العرب
 دوہم چی دادر وچی مشتمل پرتشبیہ دی ہغہ وخت آنحضرت صلی اللہ علیہ
 وسلم ویشلی دہ تخیل تفضیل پرحضرت الخلیل علیہ السلام نہ و معلوم لکن
 پس نہ معلوم وایچہم درود د آنحضرت پرخوانی حال پرینود: دریم تشبیہ
 دلہ پہ مطلق درود کی دہ. نہ پہ قدر کی دہغہ. او ط نور جوابونہ ہمراہی دی
 چی دضعف خالی نہ دی. اوحمید فعیل پہ معنی د مفعول دی یعنی تہمیل سوی

پہ بنو صفاقو. اوحجید فعیل پہ معنی دفا عل دی. یعنی ما جدی معنی یہ ذوالجد
 والشرف دہ. **فائدہ:** دوجوب نخرد درود پہ وخت کی دسماع د
 نامرعلیہ السلام وجوب اصطلاحی دی. ولیچی پردی باب کی دیر احادیث راغلی
 دی. کہ ہم احادیث کن مفید دوجوب کیدای بی: کذا فی البحر قال المصنف

وَالدُّعَاءُ بِمَا شَبِهَ الْفَاطَ الْفُزْنَ وَالسَّنَّةَ لَا كَلَامِ النَّاسِ
 اوسنت دی دھا کول یعنی وروستہ تر درود ویلو لکن پہ داسی الفاظوچی مشابہ دالفاظو
 سر دقرآن کریم وی. اوپہ مشابہ دالفاظو سر دحدیث نبوی وی. نہ پہ ہغو
 الفاظوچی د کلام الناس دقمہ وی. الفاظ دقرآن مشابہ لکہ. رَبَّنَا
 لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا آہ. رَبَّنَا اتِّكِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً آہ اونور. اودالفاظو سر دحدیث
 مشابہ ہغہ دعادہ چی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم وایو بکر رض تہ ونبوول
 چی کلرہ پوشتہ ہندی وکرپیچی ماتہ ونسبہ داسی یوہ دعاچی زہیر پہ لما غُخہ کی
 دعا پہ کور ہغہ دعادادہ.

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ ظَلَمْتُ نَفْسِیْ ظُلْمًا کَثِیْرًا وَاِنَّہٗ لَا یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ فَارْحَمْنِیْ
 مُغْفِرًا مِّنْ عِنْدِکَ وَارْحَمْنِیْ اِنَّکَ اَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِیْمُ اونوری دعا کافیچی
 پہ حدیث مبارکہ ووی راغلی دی. **مسئلہ:** روادہ دعا د مغفرت و تہولو
 مؤمنانوتہ د تہولو گنہو نخرد شفقہ علی اخوانہ. اوداسی مغفرت خو ممکن دی کہ
 خرم واقع نہ دی ط. الایات والاحادیث الواردة فی ادعیۃ المؤمنین، اوپہ ہغہ شیافو
 چی عادہ محال وی دھا کول حرام دہ. لکہ چی ووائی: اَللّٰهُمَّ اَنْزِلْ عَلَیْنَا مَا یُذِکُّہُ
 مگر نہ ونبی تہ پہ حدیث مبارکہ کی راغلی دیچی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
 وفرمایلہ: اِنَّ صَلَاتَنَا هٰذِہٖ لَا یَصْلِحُ فِیْہَا شَیْءٌ مِّنْ کَلَامِ النَّاسِ ترجمہ: پرتحقیق
 نہ مونہ دضر لمونخ دی پہ کنبی روا یوشی دخیرو نخرد دھا کول لکہ چی یوسری ووائی
 پہ لما غُخہ کی اَللّٰهُمَّ رَحِّبْنِیْ فَاِنَّہٗ: اَوَیْقُوْل اَعْطٰنِیْ کَذَا مِنَ الذَّهَبِ وَالْفَضَّةِ

اَوْ اجْعَلْ فَلَان رَحِيمًا بَنِي. وَاَمَّا ذَاكَ. وَلِيْ جِي دَد اَسِي خَوَاسْتُونُو قَبْلِيْ دِه دِنْدَا كَانُو
دَخَوَا هَم كِي دَاي سِي. بِخَلَاَفِ اللّٰهُمَّ اَرْزُقْنِيْ رِزْقًا حَلَالًا وَّ اَسْعًا يَا. اَللّٰهُمَّ
اَحْفَظْنِيْ مِنْ جَمِيعِ الْاَفَاتِ وَالْفِتَنِ

مسئله: كه سري په لما غځر كې هغسي خواست وكړي چې د مخلوق غځر طلب
كيداي سوي. نو كه د غځر تر ناستي په قدر، د تشهد په وكړي لمونځ په فاسد سو.
او كې لېسله ناستي غځر وكړي واجب چې وټل د لما غځر غځر په لفظ د سلام دى قوت
سو. ولي په هغه دعا سر دى د لما غځر غځر خارج سو: مر

مسئله: خارج تر لما غځر هم دعا روا ده كه مشا به د كلام الناس سر وي او كه
قراني يا حديثي دعا وي. **فنايده:** په هدايه كې وايي چې طلب درزوت
په لما غځر كې دى نه كوي. ولي چې درزوت طلب د مخلوق غځر هم كېږي. لكېن
صاحب دعاي البيان وايي: چې رازرق حقيقه خو خداي پاك دى او اسناد درزوت
وېنډ گافوته مجازي دى. **فنايده:** كه سري داسي وويل اللّٰهُمَّ اَرْزُقْنِيْ
فَالَانة: په خلاصه كې وايي لمونځ په فاسد دى او كې داسي وويل: اللّٰهُمَّ اَرْزُقْنِيْ
الْحَجَّ صَحِيحٌ دَاوَدَ جِي لمونځ په نه فاسد يې. په مضمرات كې وايي كه سري وويل
اللّٰهُمَّ اقْضِ دَيْنِيْ لمونځ په فاسد دى. لكېن فيه نظر لانه قَدْ وَرَدَ فِي السُّنَنِ: اللّٰهُمَّ
اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَ اغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ، اللّٰهُمَّ اَلَا اِنْ يَقَالَ اِنْ اَلَا تَوْ، كَانْ خَارِجِ
الصَّلَاةِ. فَتَالَ الْمُصَنِّفُ

وَالْاَلِفَاتُ يَمِيْنًا ثُمَّ لِيْسًا بِالْاَسْلِمَتَيْنِ

اوسنت دى مخ اړول وراسته طرفته او چپه طرفته د دوو سلامو سره.
په حديث صحيح كې راغلې دي چې عليه الصلوة والسلام په سلام وايه پر، استه طرف
او داسي بي ويل: السّٰلَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ: حَتّٰى يُرَى بَيَاضُ حَنْدِهِ الْاَيْمَنِ: يعنى تر
ذا سى اندازې بې مخ كې او چپ ليدل كيدى به سپين والى در، استه بار خود ده.
يعنى دشامف به ليدى. او پر چپه طرف بي ويل: السّٰلَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ حَتّٰى يُرَى

بَيَاضُ حَنْدِهِ الْاَيْمَنِ: **مسئله:** كې تر دغو الفاظو كه بود وكړي مثلاً وي ويله
السّٰلَمُ عَلَيْكُمْ يَا. سّٰلَمٌ عَلَيْكُمْ، گناه كار دى په سبب د ترك دست او له مونځ
په صحيح دى، مر. **فنايده:** په مراقب كې وايي چې لفظ د و بركاته، دى نه
زياتوي ولي چې هغه بدعت دى او په دى كې كه حديث ثابت دى. او امام نووي به
هغه بدعت بولي. لكېن امام طحاوي وايي چې دا خبره چې بركاته بدعت دى مردوده ده.
ولي چې په سنن ابى داؤد كې د علقمه بن وائل او هغه دخپله پلار غځر داسي روايت
كړي دى چې نر ما پلار وويله چې ما لمونځ وكړي سر د عليه السلامه. فكانت
يسلم عن يمينه السّٰلَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ و بركاته.

وَعَنْ يَسَارَ السّٰلَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ فقط. بلكه امام حلبى د كتاب مختلف
الروايات غځر داسي نقل كړي دى چې په دواړه سلام كې دى و بركاته، وايي.

مسئله: كه سري په هيره يا په قصده اول په پر چپه طرف سلام ووايه نو
حكم په دارى چې پر، استه طرف دى وگرځوي. او د چپه طرف داري بيرته نه راگرځوي.
سوي د گناه كار دى بل غم پرې دى نه هغه د محمد په صورت كې. **مسئله:** كه اول
سلام مخامخ وگرځاوه بل سلام دى وچپه طرفته وگرځوي.

مسئله: كه په دچپه طرف سلام هير سو او ولاړ سو بيرته به كښيڼى او پر چپه
طرف به سلام اړه وي. مراقب وايي چې تر هغو پورې چې د مسجده نړوي وټلى او بيا به
خبرې نړوي كړي. لكېن صحيح هغه ده لكه په در، مختار كې چې وايي چې تر هغه وخته
چې قبلى ته شا سوي نه وي. ط. **فنايده:** **المُصَنِّفُ:**

وَنِيَّةُ الْاِمَامِ الرَّجَالِ وَالْحَفَظَةِ وَصَالِحِ الْجُرِنِ

اوسنت دى چې نيت به كوي امام د نرو او حفظ ووي ملكى دى او د صالح د جنيا تو
بِالسَّلَامَتَيْنِ فِي الْاَصْحَحِ فقها وايي چې صرف په اول سلام كې دى نيت
په دواړو سلامو كې پراصيح روايت. او بعض

کوی او بعض واپس چی صرف اشارہ کافی ده. **پہو سکہ**: چی مصنف پہ مراقب کینی نیت د بنحو اود کو چنیا نو او بنحیاً نو هم زیات کری دی کہ پہ جماعت کینی وہ د غزکسان، او هغه خبر چی نهہ والا کربیده چی د بنحو نیت دی نہ کوی ولی چی حضور ددوی جماعت نہ مکروہ دی. امام طحاوی ر د کری چی د کراہت الحضور ذمہ وار خوبنئی دی. اود دوی نیت پہ سلام کینی خو پر امام وی نوجہت د کراہت او سنتیت مختلف دی.

پہو سکہ: چی حفظ جمع د حافظ ده اود امکی حافظ پہ دی بولی چی دانسا قول او عمل نوشته کوی. نو کاتب الحسنات تہ رقیب واپس چی هغه پر استر اوبہ وی «مر» او کاتب السيئات تہ یہ عتید واپس چی هغه پر چپہ اوبہ وی پہ یوم حدیث کی داسی هم راغلی دی: چی مسلمان چی مری د غنہ دوی ملکی خدای جل جلالہ امر کری چی دوی د دے مری د قبره سر واپس. او حمد د خدای جل جلالہ او تسبیح اوله الا الله، او الله اکبر وایا ست. اود دی تہولو ثواب و صاحب القبر تہ نوشته کیری. تر هغه وخت چی دی بیر تہ شروندی کیری.

لرا ویش واپس: چی دا خولویہ دخوشحالی خبر ده. اود امکی دسری غنہ خلا کیری مگر پہ وخت کی دبولو او غولو. او بل پہ وخت کی دجا عود مانی تہ او کیفیت د نوشتی او غنہ شتی چی دانوشته پر کیری خاص ری پہ علم پوری د خدای پر صحیح مذهب طہ **مسئلہ**: صحیح داده چی د کافر اعمال هم نوشته کیری صحیح داده چی هغه قول یا عمل چی پہ هغه کی ثواب یا عذاب وی نوشته کیری. مباحات قولونه یا عملونه نه نوشته کیری. او بعض علماء واپس چی توله نوشته کیری. لکن حدیث نبوی تاکید د اول مذهب کوی. هغه دایچی پہ صحیح حدیث کینی راغلی دی چی کاتب الحسنات امیر دی پر کاتب السيئات بانڈی. نو که مسلمان نہہ کار و کری کاتب الحسنات بہ سمدستی یو پہ لسه ثواب نوشته کوی. او که مسلمان گناه و کری نو کاتب الحسنات و کاتب السيئات تہ واپس چی

قی اوس مہ نوشته کوه. تر ۷ ساعته پوری یا تر ۲ ساعته پوری. گوندی دی بہ توبہ و کار کی کہ کبیرہ گناه وی. او یا بہ تسبیح و واپس خدای بہ عفوہ و تہ و کری: او بعض علماء واپس: چی حفظہ یہ پہ دی بولی چی سری د هلاک د های غنہ اود پیری نو خنی ساق.

مسئلہ: تعیین د عدد د حفظہ ملکودی سری نہ کوی. ولی چی پہ بعض روایا کینی راغلی چی حفظہ پنجه دی. او بعض واپس چی شپیتہ ملکی دی. او بعض روایات داسی هم سته چی یوسل او شپیتہ دی. پہ قرآن مبارک کی لفظ د کراما کاتبین راغلی دی. ولہ معقبات هم راغلی دی. او رقیب او عتید هم راغلی دی. ذاتی و تہ بارہ کی د غوملکودی چی دانسا نو سر و سر دی. نو دی اختلاف د کبلہ نفس پر وجود د ملکود انسان نو سر ایمان لازمی دی. لیسوتہ بالقرآن والا حدیث النبویہ و اجماع الامہ: اود عدد علمیه و خدای جل جلالہ تہ ماکول دی. اما نفس ملائکہ پہ اسما نو او پہ محکو کی او پر جنتو او دوزخو مقرر ملکی او پر نور و کار و د هغو خوهیخ حساب نہ پہ قرآن مبارک کی او نہ پہ احادیثو کی مبارک و کینی راغلی دی. وَلَا يَظْلَمُ حُبُّو دَرَبُكَ إِلَّا هُوَ. ایتہ کریمہ دی.

د دین والی د ملکواندازہ دی حدیث غنہ معلومیری چی رب جل و علا د پید اکولو سر د اسما نو سمر پہ خلورہ اسما نو یوہ خونه پر برابر د کعبی شربنی جوړه کرید چی هغه معبد ملائکہ ووده. او پہ هر شبانه روزه کی او یا نده ملکی وری چی او هغه ملکی چی اول وار وری غلی وی هغو تہ بیا تراو سر نوبت نہ دی ورسیدلہ او کما قال رسول الله صلی الله علیه وسلم « قَالَ الْمُصَنِّفُ »

وَنِيَّةُ الْمَأْمُومِ إِمَامَهُ فِي جَهْتِهِ وَإِنْ حَاذَاهُ نَوَاهُ
او سنت دی نیت کول د مقتدی پہ سلام کی د امام پہ جہت کی د امام یعنی کی امام پہ راسته اړخ ووی پہ اول سلام کی دی نیت و کری او کی امام پر چپ اړخ کی

کئی وو، پر دوهم سلام کئی نیت وکری. قَالَ الْمُصَنَّفُ

فِي التَّسْلِيمَتَيْنِ مَعَ الْقَوْمِ وَالْحَفْظَةِ وَصَالِحِ الْجَنِّ

په دواړو کئی دی نیت وکری په هر صورت کی سره د قوم او حفظه وو او پیریا ناوېر مالو
در ویش وائی چه په خوله هیڅ وینا نه غواړی بلکه د نړۍ قصد کا فی دی لکن کاشکی
د ادز په نیت هم چا کولای بلکه زما په عقیده ډیر عوام به په دې
سنت هم خبر نه وې. عوام غه کوی دخواصو چی داسنت هم ور معلوم وی په وخت کی
د سلام بی و دې نیت ته فکر لاندی وی. ولی چی داوسنی لوڅکو لکو د لوڅو غوڅو
حضور د نړۍ نړی بلکه د حضوره غځ خالی وی. اَلَا مَن شَاءَ اللهُ،

نوبته به داوی چی مَلايان د مساجدو د مسئلې په مکر، دَوْل و خَلکو ته بیان کی، تا
امام د تعلیم او مقتدیا نوبته د فعل ثواب خدای وکری، چی په کتا بو کئی د فقه شریفی
وائی چه ژوندی کول دیوه سنت نبوی چی خلکو پری ایښی وی تر بناء د مدرسی د
علومو د نیو ووا فضل دئی. قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَنِيَّةُ التَّنْفِذِ الْمَلَايَكَةُ فَقَطْ

پوه سکه: چی مصنف لفظ د حفظه نه ووايه بلکه ملکي به ذکر کړی چی تر حفظ
عامی دی. ولی چی امکان لری چی پر ده پسې نورو ملکوا اقتداء کړی وی. کی څه هم
دی نه وینی. کما مرفی باب الاذان فی الصلوات «عاصی وائی چی بناء پر دغه احتمال دا
احتمال هم سته چی بعضی صالح الجن دی هم پر ده پسې اقتداء کړی وی. نوکه منفرد
په ځای کی د ملکود مَن اقتدی بی نیت وکری هغه به قبولو ته شامل وی کذا فی ط.

وَحُفْظُ الثَّانِيَةِ عَنِ الْأُولَى

اوسنت دی کښسته
المصنف وخفص الاولی یعنی کراړفیل د دوهم
د دوهم سلام تر اول سلام. لکن پوه سه چی دا خفص الصوت صرف د امام د پاره

سنت دی. ولی خوا امام دی چی جهر په اذکار وداستقا لاندو کوی. نه منفرد اونه
مقتدی. وقد ذکره هذا فی متن منیة المصلی خصه الحلی ایضا بالامام و ذکره السید
ایضا. قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَمُقَارِنَتُهُ لِسَلَامِ الْإِمَامِ

اوسنت دی یو ځای والی د سلام د مقتدی د سلامه سره د امام. لکن دا مذهب دی
دامام اعظم او په نین دیا رانودی پس له سلامه د امام مقتدی سلام گرځوی.

قَالَ الْمُصَنَّفُ: وَانْتَظَارُ الْمُسْبِقِ فِرَاغِ الْإِمَامِ

اوسنت دی چی
مقتدی چی اول د لا خیر د امام خندی تیر سوی وی. دامام د دواړو خواوو سلام ته.
ولی چی پر مقتدی خومتا بعث دامام لا نهر دی په سجدي کئی هم نو چی امام دواړو خوا
ووته سلام وگرځاوه مقتدی ته به معلومه سی چی پر امام سجده سهوه فستره.

نوکه مقتدی د مخه تر فراغ دامام ولاړ سو دا کار به مکروه دی تحریمی. ط
پوه سکه: چی امام طحطا وئی یو څو بیخی نادری مسئلی راوړی دی چی په
هغو کی مقتدی ته دامام تر اول سلام وروسته د ستی ولاړه مباح ده. هغه دا
چی مقتدی بیرین کی کر نه د امام دمکمل فراغ انتظار وکړه. د سجاد لما مخه وخت
به راسر تیر سی. او یا د جمعی د لا خیر یاد اختار لما مخه وخت به تیر سی. او یا
مقتدی معذوره وی بیرین کی چی وخت به ووزی او زما اودس به مات سی

فَصْلٌ وَمِنْ أَدَابِهَا

قَالَ الْمُصَنَّفُ

دا فصل دی دا دا بوڅخه دلما څخه د اوروسته راتلونکی افعال. « در ویش وائی ه
از خدا خوا هم توفیق ارب... بی ادب محروم ماند از فضل رب. فائده: مصنف پر کړا

باندی مِنْ د تبیض داخل کری اشارہ وہی نہ دہی مصنف توله ادب لما نخر
نہدی بیان کری اشارہ ہم داغہ دہ۔ مثلاً یہ مسجد کی بہ د لما نخر جماعت انتظار کوی۔
اوہل لما نخر دا از کار ہم مستحب دی۔ استغفار درہ وارہ۔ خصوصاً سید الاستغفار
اَسْتَغْفِرُ اللّٰہَ الَّذِیْ لَا اِلٰہَ اِلَّا ہُوَ الْقَیُّوْمُ وَ اَتُوْبُ اِلَیْہِ۔ ایتہ الکرسی یووار
قُلْ هُوَ اللّٰہُ اَحَدٌ یُّوۡرَ۔ سُبْحَانَ اللّٰہِ۔ ۳۳ وارہ۔ الْحَمْدُ لِلّٰہِ وَارہ۔ اَللّٰہُ اَکْبَرُ
۳۳ وارہ۔ لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ وَحْدَہ لَا شَرِکَ لَہُ لَہُ الْمَلِکُ وَلَہُ الْحَمْدُ وَہُوَ عَلٰی
کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ۔ یووارہ در مختار۔

اوہل ادب لاسونہ دی پر نہ نگو نہ نسی پہ وخت کی دولاریدو۔ کہ ورثہ تکلیف
نہ وو لکہ سپین تیری۔ یا مریض۔ اوہل ادب پہ ما بین کی دالحمد لله اوسورہ
بِسْمِ اللّٰہِ وَیَل۔ اوہل الحمد لله وایل دی پہ اخیر و کفتو کی چی ہفتہ تر تسبیح وغیرہ
افضلہ دہ ط۔

پوہ سہ: چی مصنف پہ مرقا کینی وائی۔ چی ادب ہفتہ کار دی چی آنحضرت
صلی اللہ علیہ وسلم یو وار۔ یا دوہ وارہ۔ یا درہ وارہ۔ کپی وی۔ حاصل داچی تینگ
والی یہ نہوی پرکوی۔ لکہ تسبیحات در کوع اوسجدی ۵ وارہ۔ یا اوہ وارہ یا بالاد۔
اویا پہ لما نخرہ کی تر قرائت مسنونہ بالاول۔ اومندوب اومستحب ہم ہفتہ
وائی۔ پر نین اصولینو۔ اوادب پہ لغت کی بنواخلافتہ وائی۔ لکہ حلم، تواضع،
فلہ الغضب، قلة الكلام، عدم اشتغال پہ ما لا یعنی سہ اونور، اوپہ عرف حادث
کی ادب توله علوم عربیہ ووتہ وائی لکہ نحو، صرف، معانی، بیان، بدیع۔ اونور۔
د ادب حکم داری چی پہ نہ کولو کی گناہ فستہ اونہ ملامتیاستہ۔ اونہ سر زشتی
بلکہ کولیہ افضل دی او ثواب لری۔ اوادب دپارہ د تکمیل د سنت دی لکہ سنت
چی دپارہ داکمال دو ادب دی او واجب دپارہ د نہروالی د فضودی۔ لکن دا خبرہ د
اکمالا تو توله بناء پر غالب دہ۔ فلا یرد ما یتوہم من عدم الا طراد فی جمیع الاداب
والسنن والواجبات « فافہم »

وَقَالَ الْمُصَنِّفُ اَخْرَاجُ الرَّجُلِ كَفِيَّتْہِ مِنْ كَمِيَّتْہِ عِنْدَ التَّكْبِيْرِ

اوہل داد ابو نخرہ د لما نخرہ دی اوستل د نخریل و نغوی د لوستون و نخرہ و نخرہ و نخرہ
کی د ایتہ الکرسی وایلو **پوہ سہ:** چی مراد د تکبیر نخرہ اول تکبیر دی
د شروع د لما نخرہ۔ وای چی دا ایتل د کبیر نخرہ لیری والی او تواضع تہ نہ دی والی دی
مگر کہ ضرورت ووجہ پیریخ وو۔

مسئلہ: مصنف پہ مرقا کی خو لکہ ما چی ووائلہ د تکبیر افتتاح مراد کپی دی
لکن پہ مجمع الانہر کی وائی چی پہ تولو حالاً تو کی د لما نخرہ بید تروغوی
تر لوستون و د پندی وی۔ اودرویش وائی چی مناسب د تواضع سہ ہم دغہ
کار دی۔ اوینخرہ دی و نغوی نہ رابا سی کہ خدہ عورت نہ دی د سہ سببہ چی بناید
باز وکان یہ چی عورت دی بنکار نہ سی۔ لکن دا حرقہ بنجی دپارہ۔ اومینخرہ پہ دی
بارہ کی لکہ نردہ طہ۔ قَالَ الْمُصَنِّفُ

وَنَظَرُ الْمُصَلِّي اِلَى مَوْضِعِ سُجُوْدِہِ قَائِمًا

کونکی بہ وحا کی تہ د سجدی گوری پہ ولاری کی۔ تاچی خشوع پہ پرحای سی۔ اویوہ
خو۔ بیل خواتہ نہ گوری چی شغل تہ د لما نخرہ تا وان ور سپینہ اوکہ سہی پتہ
ناستی لمونج کاوہ ہم بہ حای تہ د سجدی گوری چی دناستہ پہ حکم کی دولاری دہ

وَقَالَ الْمُصَنِّفُ وَالِی ظَاہِرِ الْقَدَمِ رَاٰ الْعَاوَالِی اَرْنَبَہِ اَنْفِہِ سَاجِدًا

اوہل ادب داری چی و ظاہر تہ د پسنودی گوری پر کوع کی۔ لکن پتہ ناستی لمونج کونکی
دا حکم نستہ۔ اوونرمی تہ د پزی دی گوری پہ سجدہ کی۔ قَالَ الْمُصَنِّفُ

وَالِی حِجْرِہِ جَالِسًا

اوخیل حیکہ تہ دی گوری پہ ناستہ کی یعنی ہفتہ
حای تہ چی د حیکہ پر برابر دہ۔

سؤال کہ سری پ کعبہ شریف کی یعنی حرم شریف کی لمونج کا وہ۔ نوکری تہ کتل
 بہ دی وکہ خیل خجندہ۔ امام طحاوی وائی۔ ولو کان مشاہدا للکعبۃ علی المذهب۔
 پوہ سہ۔ چی ددی مذکورہ ادا ہو تو لو مقصد دادی چی دسری لمونج پر
 راحان سی چنانچہ پہ یوہ اوہ حدیث کی چی بخاری او مسلم یہ روایت کری دئی
 دآخضہ علی اللہ علیہ وسلم غنچ چی یوینتہ وسوہ چی ما الاحان۔ علیہ
 السلام واس جہ اب ویکری۔ الاحان ان تعبد الله کانت تراه فان لم تکن تراه
 و تریہ۔ ترجمہ: ااحان مادی چی تہ بہ عبادت کوی دخدای جل شانہ لکہ تہ
 چی خدای مینی اکت نہ وینی دی خودی وینی۔ مطلب دایچی پہ لما غنچ کہتو
 تعجب و خدائی تہ وئی: قال المصنف

وای المتکبین مسلما چی سلام اہوی پوینتہ: داہولی
 کہہ چی کہ سوی داخو پہ ہنچا کی دی چی پ سترگو وینی نوہ مند بہ خر کوی
 جواب: ہند پران دان دسترگوہ و فوق الذکر مایوتہ متوجہ وئی۔ قال
 ودفع السعال ما استطاع اوہ دفع دتوخی دی کوی ترہفہ مایہ چی
 و سیرہ وئی۔ اوکہ توخی مجبور کری وو
 لکہ بہ بعض حالا توکبھی دسرام بیا دفع نہ کوی ولی بہ دفع کی دتوخی دلا غنچ
 فہ وئی۔ مسئلہ: کہ سری امام وو اوقرائت یہ پہ جہرہ و ونوپہ ستونی
 کی لغفہ بیا سوہ چی قرائت یہ نہ سوی ویلا یویا یہ جہرہ تاوان ہساوہ۔ نوہی
 دی لغفہ دی دفع کری۔

مسئلہ: سہ ضرورتہ توخی لکہ بعض چسپاں چی عادت لری اویا غاری تان
 کھل نہ غناسدہ وی۔ کافی المراق۔ مسئلہ: دارب مہ پہ لما غنچ کی حکم
 دادی چی ویدی دفع بہ دی وکی چی شونہان یہ غابو تہینگ کری اوکی پہ ہنچ دفع
 نہ کیدہ بایہ غابوہ و۔ بیادی لاس یا لوستونری پرخولہ وئی۔ اوکہ پہ غابو یہ دفع

کیدی سوی بیالاس یا لوستونری پرخولہ نیولہ مکروہ دی۔ کذا نقل عن الامام
 اعظم خلاصہ۔ و هذا معنی قول المصنف

اوخولہ دی توہوی پہ وخت کی داربھی
 وَكُظِمَ فِيهِ عِنْدَ الثَّأْوِبِ وَالْقِيَامِ حِينَ قِيلَ حَتَّى عَلَى

الفلاح اوولارین دی یعنی امام اوقومہ توہوی پہ نیزد ہنچ کلمہ چی حتی علی الفلاح
 دہ۔ داخو کہ امام پہ محراب کی وو۔ اوکہ امام پہ حجرہ کی وو نو قومہ دی ولاریس ترخو چی امام
 باخی۔ ددی سببہ دادی چی اقامت کوونکی امر وکری پہ ہا نو سمولوسہ نو امام
 اوقومہ باید قبلونہ وکری۔ او حسن بن الزیاد او امام زفر وائی چی پر حتی علی الصلوۃ
 دی ولارین ی سلب الانہر والاخوالہ وہ ابن الکمال تہ کریدہ اوہنچ حوالہ و زخیر
 تہ کریدہ: قال المصنف:

وشرع الإمام مذقيل قد قامت الصلوة کوی امام
 یعنی پہ لما غنچ کی دہنچ وخت غنچ چی اقامت کوونکی وائی۔ قد قامت آہ دامذہب
 دی امام اعظم او امام محمد او امام ابو یوسف وائی چی توہ اقامت خلاصہ سی بیا
 دی شروع پہ لما غنچ کوی۔ اوکی شروع دلا غنچ تر تمامید و اقامت و خندہ ول پر اتفاق
 سر پر وان لری ط۔ مسئلہ: کہ امام مسجد دی دخوا غنچ راغلی پر ہر صف
 چی راغی ہنچہ ولارین ی۔ مسئلہ: اوکہ دمنخ دخوا راغلی خرنکہ چی
 مقتدیانو دی ولیدی توہ بہ ولارین ی۔ مسئلہ: کہ مؤذن پہ اقامت
 شروع کری وہ او یوسری مسجد تہ داخل سو کبیدینی پہ ولاری بہ نہ درین ی۔ دہ
 اقامت تر پور کید و پوری چی دلا غنچ مضم قہ ط۔ پوہ سہ: چی مذہب دائرہ
 ثلاثہ زمونہ داری چی داختتام سرہ د اقامت دی سمدستی امام تکبیر تحریر وائی
 او شروع دی پہ لما غنچ کوی۔ لکن دا اتصال مستحب دی۔ نہ تہینگ سنت دی۔ او نہ واجب

دی لکه بعض فقهاء چي وائي. پر شرح کی دجمع وائي وهو الاصح او ط وائي وهو اعند المذاهب وهو الحق» ن

پوسنتنه: کريوسري دوه رڪعتہ سنت وکړه پس لدا قامت حکم يہ خمدی! جواب، گناه ورباندی نسته. **پوسنتنه:** که اقامت خلاص سواو امام بنه گري وروسته راغلی اقامت به را اگر خوي که خنگه! **جواب** نه دی را اگر خوي. منح بزاريه پر دليل دهغه حديث چي بخاري يه د انس رضي الله عنه خبر روايت کړی دی چي يو وخت د لما نخر اقامت خلاص سواو نبی عليه الصلوة والسلام ته يوسري په مخکښی ودریدی یعنی د يو کار د پاره نو آنحضرت صلی الله عليه وسلم د لما نخر د شروع غږ بند کړی. يوگري نو آنحضرت صلی الله عليه وسلم بحراب ته راغلی زوشروع په لما نخر وکړو یعنی اقامت يه نه راوگرځاوه. قال المصنف

فصل في كيفية تركيب أفعال الصلوة

سر دی په بیان د ډول د يوځای کولو د افعالو د لما نخر، **پوهسه:** چي په خوي نخره کی د نومر الايضاح لفظ د افعال نسته، لکن په هغه نخره د نور الايضاح کی چي په مراقي الافلاح کښی موجوده ده په هغی کښی لفظ د افعال سته، نوځکه وائي چي مراد د افعالو نخره عامه معنی ده چي اقولو ته هم شامله سی. لهذا اصلي نخره د نور الايضاح ډیره نریاده چي توجیه ته د طرورت نه لري. **پوهسه:** چي د اکيفيت د ترکیب چي مصنف بیان کړی دی د سره ترپا يه پوري دی. درویش وائي چي دا ډېر په زړه پوری فصل دی گويا د توله ما قبل اجمال دی» اود متفرقوا فاعالو او اقولو پر يوه ځای نبول دي. قال المصنف

إذا أراد الرجل الدخول في الصلوة أخرج كفيته عن كميته أو غرغرت في اراده وکړي نرد داخله و

یعنی شروع کولو د لما نخره هر لوتج چي وی که فرضی وی او که واجب یا سنت یا نفل وی، راودی بایسی نڅپری دلو ستونزو نخره د مخه تیره سو چي نخره بی نه را بایسی اود غه رنگه په وخت کی د ضرورت چي فی راوبایسی پرواه نه لري. قال المصنف

ثُمَّ رَفَعَهَا إِلَى حِذَاءِ أَذْنَيْهِ اوبیادی پورته کړي تر برابر پوري د غونډو **پوهسه:** چي په عمومي کتابو کښی د فقهی داسی وائي چي بتي گوتی په برابرې سی د نرمیوسره د غونډو، اومصنف په مراقي کی د متن چي محمل وو موافق د عمومي کتابونو ته تفسیر کړی. **تبیه:** پوهسه چي باطن د اورغونډی قنې و خواته وی او لوتی به جگی. نسی، او پر خپل حال دی پرې دی. نه دی ډیری جوئوی اونه بی ډیری خلاصه وی. او که سري عذر درلودی لاسونه يه دومره نه سواي پورته کولای نو تر هغه ځایه چي طاقت وی پورته دی کړي. لکن سر را کښته کول مکروه دی. اود منيځی هم دغه حال دی. لکن حره نخره بی تر برابر د اور و پورته کوي.

فَنَادَاهُ: په هيڅ کتاب کی د فقهی شرحی داسی نه دی راغلی چي بتي گوتی به د سر می سره د غونډو مسه کوي. مگر په قاضیخان او فتاوی ظهیریه کی په نقل د قهستان فی دمه کولو لفظ راغلی دی. اونقايه والا دهغه دليل دا وائي چي محاذات وبنه تحقیق ته ورسیري. لکن دا دليل دومره شوی نه دی ولی چي د محاذات په تحقیق بیلله مسه کولو هر سري پوهیږي. اومسه کول په هيڅ حديث کی هم نه دی راغلی، لهذا د عمومي فقهی د کتابو عبارت ډېر زیبا دی.

حَكَتْ دَرَفَعُ الْيَدَيْنِ ځوك وائي اشاره ده وتوحيد الهی ته. او ځوك وائي چي اشاره ده ودې ته چي ما امور د نیا تر شا وغورځول او يك لخته و لما نخره ته متوجه سوه لکن فی دلالة رفع اليدين على الاشارة بين خفاء، او ځوك وائي ددی ډېر

چی تولا اعضا یمیه و قبلی ته مخامخ سی. او بدر الدین العینی الحنفی په شرح کبی د بخاری د عبد الله بن عمر ؓ خنجر د ایسی روایت کړی دی چی پورته کول د لاسو ښائست د لما ننځ دئی. او دهری گوئی په پورته کیدو سره لنډی ورکول کیری.

قَالَ ثُمَّ كَبَّرَ بِالْأَمَدِ وروسته دی الله اکبر ووائی بیله مده **وَأَمْرُهُ**: د عبارت خنجر د مصنف داسی واضح معلومیری چی لاس پورته کول بی د خنجر تر الله اکبر وې. ولې ده وویل **ثُمَّ كَبَّرَ** او خنجر د صاحب الهدایه هم د اطره ده. او په قدوری کی وائی: یرفع یدیه مع التکیین، لاسونه دی د تکبیر سر یوځای پورته کوی. وهو المروی عن ابی یوسف والطحاوی، لکن اکثر مشائخ اوله رایه اصح بولی: ولې چی حکمت در رفع الیدین او الله اکبر ویلو دادی چی په پورته کولو کی د لاسو اشاره ده ونفی ته د کبریا د ماسوا خنجر د خدائی او په الله اکبر اثبات د کبریا دی و خدائی ته اونفی خوتر اثبات د مخروې لکه: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ او بعض فقهاء وائی چی تکبیر دی تر رفع الیدین د مخه وائی. لکن ملایان باید په دی درو کیفیتو ډیر خجال ونه کړی. ولې چی حجر، ائق وائی چی دغه درې سره کیفیتونه د علیه السلام خنجر مروی دې.

البته اول چی کوم کیفیت دی هغه دی مصنف بیان کړی دی. او تر هغه وروسته کیفیت د قدوری دی. او اخیر کیفیت تر ټولو مرجوع دی.

د مَدْبِیَّانِ پوه سکه: چی مَدِ په اول کی د الله یعنی په اول هغه کی مانع دی د شروع په لما ننځ کی او کی د لما ننځ په مابین کبی و لای لمونځ په فاسدیری. ولې چی په دی صورت کی د استفهام نقشه راځی او کی په قصد خوک ووائی کافر کیری. په سبب ددی چی په کبریا کی د خدائی به شک، اوستی. او کی په مابین الف کی مدو کی نوکه دوه حرکت قدر وودلځو دالف مدطبی دی پر وړاند لری بلکه صواب هم دی. او که تر دوه حرکت بالا وو.

دا کس والی نو مکروه دی لکن لمونځ نه په فاسدیری. قاله ابن امیر الحاج او په سراج کی وائی چی خلاف الاولی دی. فالخا صلا ان الکراهه تنزیهیه.

او کی اشباع او مد په حرکت کی دهاء د الله وکړی، نو د اخطاء من حیث اللغه ده او لمونځ نه په فاسدیری. او یا لفظ دهاساکن ووائی دلغت د لاری خو خطاء ده اما لمونځ نه فاسدیری. او کی مدد اکبر په اول کبی وکړی شروع په لما ننځ نه صحیح کیری. او کی په مابین کی د لما ننځ دغه مد وکړی لمونځ په فاسد سو. او که د مد دباء په زور کی وکړی یعنی اکبار بعض فقهاء وائی چی لمونځ په فاسد سو. ولې چی اکبار جمع د کبر ده چی هغه طبری ته وائی. او د اولاد د خنجر د شیطان دیوه نوهر دی، ط، او په قنیه کی وائی لمونځ نه په فاسدیری ولې دا اشباع د حرکت ده. او بعض اقوال د عربی ژب د دوی اشباع عادت ده. لکن زریعی وائی چی اشباع د حرکاتو صرف په اشعارو کی رواده یعنی د سببه خنجر د برابرو لو د بیت پر بحر باندی کما تقر، فی علم العوض وقت التقطیع للابیات.

مسئله: که مؤذن اکبار ووائی حتم یه خه دئی! **جواب**: اگر څو ل د اذان خوښه غواړی ولې چی په اذان کی فراخی ده. **مسئله**: او کی په قصد وائی او معنی یه هم مرادوی چی وړاندی تیره سو کافر کیری. او کی معنی نه وه قصد کافر کیری خوښه ویستغفر ویستوب د الله خنجر دی عفو و غواړی او توبه دی و کابې. مض طه **مسئله**: کی مد وکړی په اخیر کی د اکبر د حرکت. فقیل قفسد صلوة لمونځ په فاسد سو یعنی کرد لما ننځ په مابین کی وو. او پر دی مذهب که د لما ننځ په اول کی د مد وکړی شروع په لما ننځ په نه ده صحیح، او عنایه ولا وائی چی لمونځ دی سړی نه په فاسدیری او شروع په صحیح ده.

فائدة ضرورية که یو لمونځ کوونکی او یا قم اختونکی او یا د حیوان ذبح کوونکی هغه مد چی ده مابین پر لام دی د الله پر لیبو یعنی الله اکبر

یه و وایه او یا دغو درو کسانو لفظ دهاء د الله حذف کری یعنی الله اکبریه و وایه، امام طحاوی وائی چی په صحت د شروع د لما نَحْنُ اَوْ قَسَمُ بِهِ اِنْفَعَادُ کی اود غر، نگه د مذبحی به حلال والی کی اختلاف سته، نونه دی پرین دی د جهت د احتیاط، اوقاضی بیضاوی په خپل تفسیر کی پر خلاف ده هغه دی یعنی نئی شروع په لما نَحْنُ صحیح کیږی. اونه نئی وقت هم غوږته کیږی، اوین ذبیحه خلاصه ده، لکن درویش وائی د جهت نَحْنُ د عموم ابتلاء حکم قطعی دی مفتی نکوی قاله السید ط، قَالَ الْمُصَنِّفُ

نَاوِيَا افْتِتاحَ الصَّلَاةِ

یعنی په تکبیر ویلو سره بی نیت د شروع د لما نَحْنُ وی، د شرط د صحت د تکبیر د پوه سه: چی لمونځ کوونکی شارع گرځی په لما نَحْنُ کی په نیت سره د الله اکبر اونه یوازې په تکبیر شارع گرځی اونه یوازې په نیت سره بلکه په دواړو سره شارع گرځی. اور وادی تقدیم د نیت پر تکبیر په دی شرط چی فصل دی په اجنبی فعل سره نه وکوی. **مسئله:** پر گونگی باندی بنور وول د ثربی لاهر نه دی نه د الله اکبر په وخت کی اونه ده قرائت په وخت کی وهو الصحیح. ولی چی د اصل واجب نَحْنُ خودی عاجزه دی نو بل شی پر لاهر ممول چی تحریک اللسان دی دلیل غواړی، ده ط، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَيَصِحُّ الشَّرُوعُ بِكُلِّ ذِكْرٍ خَالِصٍ لِلَّهِ تَعَالَى شَرْعًا وَلَا فَرْقًا
په هر ذکر سره چی خالص حق د خدای پاك وی. یعنی د مقصد نَحْنُ د بنده خالی وی یونیه اللهم اغفر لی سره شروع بنده روا، لانه لَطْلِبُ الْمَغْفَرَةِ، اونه پُ وَالْعَلَا وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ سره. ولی د کلمه د بیان د طلب د حول اوقوت دی د خدای نَحْنُ، اونه په بِسْمِ اللّٰهِ سره ولی چی بِسْمِ اللّٰهِ خود پاک د تبرک یعنی طلب د برکت او یاد پاک د طلب د کلمه ده د خدای نَحْنُ،

مسئله: شروع د لما نَحْنُ په غیر د الله اکبر و قادر سره ته مکروه تحریمی دی **فنایده:** دپاره د شروع په ماسود الله اکبر د شرط دی چی هغه ماسوایه هم تامه جمله وی لکه الله اکبر، قَالَ الْمَرَاتِي وَهُوَ ظَاهِرُ الرَّوَايَةِ وَهُوَ الْخِتَارُ، در، وهو لا شبهه، ابن امیر حاج: مثال ذکر خالص چی جمله تامه هم وی، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، بُحَانَ اللَّهِ، سره د فعل محذوف بُحَانَ اللَّهِ هم جمله تامه ده. او په روایت کی د حسن دابی حنیفه نَحْنُ په مفرد نامه سره د خدای هم شروع صحیح ده خلافاً لِمُحَمَّدٍ، در، قَالَ الْمُصَنِّفُ

وبالْفارسیة او صحیح ده شروع په فارسی ژبه، بلکه په ټولو ژبو سره نو تخصیص فارسی چی مصنف کری دی دپاره د احتراز د نور و ژبو نَحْنُ دی بلکه ددی سببه دی چی اقرب د ژبو و عربی ته په فصاحت او بیلاغت کی فارسی ژبه ده، او چی سبب د تخصیص د گنرلی دی چی حدیث شریف راغلی دی، لیسان اهل الجنة العربیة و الفارسیة الدرہیة، غلط دی ولی چی مُلَاعِلَى قَارِئٍ د احادیث موضوعی کینرلی دی. نو ابو سعید البرادعی په دی دلیل ویلو کنبی سهو دی. قَالَ الْمُصَنِّفُ

إِنْ عَجَزَ عَنِ الْعَرَبِيَّةِ وَإِنْ قَدَّرَ لَا يَصِحُّ شَرْعُهُ

او هغه چا ته شروع په فارسی روا ده چی دی عاجز وی د عربی تکبیر ویلو نَحْنُ، او که سری قادر وی پر عربی عبارت **بِالْفَارَسِيَّةِ وَلَا قِرَائَتَهُ بِهَا فِي الْأَصَحِّ** نو بیا شروع په فارسی ژبه نه ده صحیح. اونی قرائت د قرآن په لما نَحْنُ کی په فارسی ژبه روا دی په اصح مذهب کی چی مذهب د یارانو دی. چی امام اعظم هم وهغه ته رجوع کری ده، کما فی کتب الفتاوی، و الشروح فی الفقه، درویش وائی چی شروع په لما نَحْنُ په غیر عربی ژبه د امام اعظم په نیز صحیح ده قادر ته پر عربی ژبه لکن سره د کراهت تحریمی کما،

او بعض کتابونه وائی چی په مسئلہ کی شروع په غیر عربی یا رانو و قول ته دامام اعظم رجوع کړی ده، ولی چی شروع د لما نخر په ذکر خالص پوری اړه لری او ذکر خالص په هره ژبه کیدای سی.

او قرائت خوبه قرآن مبارک پوری اړه لری او قرآن مبارک خونوړدی د نظم او معنی دواړو په اتفاق دامولیونو. نو په فارسی ژبه کینی مثلاً که شهم معنا د قرآن مبارک اداء کینی خونظم به پاتیربی. نو ددی کبله امام اعظم چی اولی قرائت په فارسی روایه و قول ته د صاحبینو یعنی ابویوسف او محمد رجوع وکړ: درویش وائی چی پس له ثبوت در رجوع دامام اعظم و قول ته دیا رانو هغو توجیهاتو ته چی صاحب د نور الانوار او بعض نور و کتابو د پاره د توجیه د قرائت په فارسی په نیزد امام اعظم ذکر کړی دی هیڅ ضرورت نسته، بلکه صحیح هم نه دی. ولی دا توجیهات خو پر امام اعظم د لازموی چی دی قرائت په فارسی ژبه و قرائت ته په عربی ژبه روایو. ولین کذا الک كما مر.

په سہ چی تبلیه په حج کی اوسلام گرځول د لما نخر نخر او سکهانه خبره قسمونه، او پر ذیبحر باندی ذکر و قرائت ته په عربی په نور و ژبور وادی په اتفاق سره. قال المصنف.

ثُمَّ وَضَعَ يَمِينَهُ عَلَى لِسَانِهِ تَحْتَ سُرَّتِهِ عَقِيبَ الْخَرِيَةِ
بیادی نو کنبیری راسته لاس پر خپل چپه لاس باندی لاندې تر نامه بلامهله وروسته تر الله اکبر بیله خنډه.

اختلاف الأئمة: حضرت الامام الاعظم او حضرت الامام ابویوسف په نیز لاس ایستول یو پر بل سنت وولای دی بلکه دوی دوه وائی چی ایستول د لاسو یو پر بل سنت دی په هری هغی ولای کی چی په هغی کینی ذکر مسنون وی. لکه په حال کی د سبحان الله آه او په

حال کی دعاء قنوت او د جناری په لما نخره کی. او چونکه په مابین کی د تکبیر و دختر و ذکر مسنون نسته نو نخره د لاسونه ایله پر پری دی. او په نیزد امام محمد ایستول د لاسو سنت دی د قرائت، نو په حال کی د سبحانك اللهم دی لاسونه کنبه ایله لسی. چی الحمد لله شروع سوه بیادی لاسونه یو پر بل باندی کنبیری دی: والفنوی علی الاول.

فائدة: مصنف کیفیت د ایستولو د لاسو یو پر بل نه کړی ذکر له دی کبله چی په ظاهر الروایه کینی نه دی راغلی، لکن فقهی شریفی په کتابو کینی په بعضو کی لفظ د «وضع» راغلی دی لکه په عبارت کی د مصنف او نور و کتابو چی د وضع معنا نفس ایستول ده. او په بعضو کتابو کی لفظ د اخذ راغلی دی چی دهغه معنا نیول ده. بحرا ثقی وائی چی مختار د داده چی راسته ورغوی دی د چپه لاس پر شاه داسی کنبیری چی بته گوته او کشتی گوته دی د چپه لاس الغه کړی او ددی نوری گوته دی دراسته لاس پر چپه باندی کنبیری دی. بحرا ثقی دادلیل وائی چی نیول د لاس وضع لره مستلزم دی یعنی چی چپه لاس په راسته لاس وائی نورسته لاس پر چپه هم سوه او ایستول نیولولره ندی مستلزم نو په مختار کیفیت کی عمل په وضع او اخذ دواړو سره راغی، فافهم، قال المصنف.

مُسْتَفْتًى وَهُوَ أَنْ يَقُولَ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ
په داسی حال کی چی شروع کوی داسی دی وائی: پاکی ده تالره دهر عیب او نقصانه نخر یا الله او سر دحمده ستا یعنی پر صفات کمالیه ووستا.

وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ
او مبارک دی ستا نوم یعنی لویه ده ستا غنی چی دهر مخلوق نخری پر وائی. او یا لوی دی ستا قدرت چی پر هر شی ممکن تادری: وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ
او نسته په حق سره معبود بیله تا

مسئله: که یوسری داسی هم ووائی .. وَجَلَّ ثَنَاُكَ «خوگ دی نه منع کوی- اوکی خوگ نه ووائی خوگ دی په ویلونه امر کوی- ط» **پوه سه:** چی بُنجا نك اللهم ترکیب نحوی په لویو کتا یونوکی مذکور دی چی په دی سبب چی د مبتدیانو د فهم سره لایق نه وو نو ما پر دینو، او بعض فقهاء وائی چی واود «وَجْهٌ لِّكَ» بیان د عطف دی او متعلق د باء محذوف دی «ای اَبْدُ بِحَمْدِكَ» او د اجمله عطف ده پر هغه عامل محذوف ده بُنجا نك ای اُسْبِحْ بِحَمْدِكَ ه اود حضرت الام الاعظم غنچه روایت دی که خوگ واو نه ووائی یعنی سُبْحًا اللَّهُمَّ بِحَمْدِكَ ه هر وادی لکن په دی تقدیر باء و بِحَمْدِكَ دپاره د ملا بست ده ای اُسْبِحْ مُتْلِسًا بِحَمْدِكَ ه لکن ویل دواو اولی دئی. لان فیہ زیاده المعنی کما لا یخفی «مَرَاتِقُ الْفَلَاحِ سُبْحًا نَك اللَّهُمَّ معنای عربی بنا کشته الفاظ داسی بیان کری ده: چی محذوفو الفاظو نحویه ووائی هم اشاره کریده:

تَرْهَتْكَ عَنْ مِهْنَاتِ النَّفْسِ بِالشَّيْخِ. وَ اثْبَتُ لَكَ مِهْنَاتِ الْكَمَالِ بِالتَّحْمِيدِ وَتَبَارَكَ اِی دَامَ وَثَبَّتْ وَتَنَزَّهَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ اِی اُرْتَفَعَ سُلْطَانُكَ وَعَظُمَتْكَ وَغِنَا شُكَّ بِمَكَانَتِكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ فِي الْوُجُودِ مَعْبُودٌ حَقِّقْ» اود دی بنا کشته الفاظ معنایه شرح کی د لخط وائی وگوره» قَالَ المصنف،

وَيَسْتَفِيحُ كُلُّ مَصِلٍ اوسُبْحًا نَك اللَّهُمَّ به هر لمونج کونکی وائی وی اوکه مقتدی وی که منفرد، که جهری لمونج وی اوکه ستری لمونج وی. لکن تر هغو پوری چی امام په قرائت شروع نه وی کری. اوکه امام قرائت شروع کری ووبیا دی مقتدی سُبْحًا نَك اللَّهُمَّ نه وائی.

پوښتنه: په جهری لماخه کی خود امام شروع په قرائت معلومیږی په سری لماخه کی خود مقتدی تر شروع د امام په قرائت نه ور معلومیږی. **جواب:** په سری لماخه کی اعتبار ظن غالب ته د مقتدی دئی په قرائتو سره:

مسئله: که سری امام تر په رکوع کی ور سیدی نو که د سری دا خیال ووجی زه سُبْحًا نَك اللَّهُمَّ په ولاړی وولیم د امام سره لن رکوع هم نیولای سم نو سُبْحًا نَك اللَّهُمَّ په تلوار تلوار و وائی. او بیادی د امام سره په رکوع کی ځان شریک کری. او کخیال دا ووجی د امام رکوع را غنچه تیر بی. بیادی سُبْحًا نَك اللَّهُمَّ نه وائی. کذا فی النهی او بعض علماء وائی چی په ستری لماخه کی دی مقتدی سُبْحًا نَك اللَّهُمَّ وائی والاو ل لمونج

بیادی اَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ **ثُمَّ يَعُودُ سِرًّا لِلْقِرَاءَةِ** ووائی دپاره د شروع په قرائت کبی المصنف

ترجمه د اعوذ بالله نه پناه اوستا تنه غواړم په خدای سره دهغه شیطان غنچه چی رانده او شرلی د خدای د دربار غنچه دی. ولی شیطان دا غواړی چی په دی بنا کشته عبادت کی چی لمونج دی ستاز په د حضور غنچه د خدای بلی خواته مصروف کری. اوستا دغه لمونج د احسان دلاری غنچه وای. کما ورد فی الحدیث الطویل الذی رواه البخاری وسلم حین سئال رسول الله صلی الله علیه وسلم: عن الاحسان فقال ان تعبد الله كأنك تراه فان لم تکن تراه فانه یزالک كما مر مع الترجمة: نو شیطان که څه هم ته نه وینی لکن خدای پاک خوییه وینی. اود ده په دغه فساد هم خبر دی نو ته هغه ذات پاک ته پناه ور وړی چی دهغه لعین دوسو سو غنچه دی و سآتی.

مسئله: اَعُوذُ بِاللَّهِ به تر قرائت د غنچه وائی. او بعض اصحاب الظواهر او امام غنچی او ابن سیرین وائی چی اَعُوذُ بِاللَّهِ به تر قرائت وروسته وائی. دوی د دلیل وائی چی خدای پاک داسی وئیلی دی «وَ اِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» او کله د فاخود پاره د تعقیب او وروسته وائی ده په اتفاق د اهل اللغة والنحو لکن دا دلیل د دوی ناسید دئی. ولچی ددی ایت معنا ټوله مفسرین داسی کریده «اِذَا اَمَرُوتَ قِرَاءَةَ الْقُرْآنِ فَاسْتَعِذْ» اود دلیل ددی مجاز دای چی ټوله صحابه نه وو اَعُوذُ بِاللَّهِ تر قرائت د غنچه ویله او قولا چی به چا پوښتنه ځندی وکړ. جواب به یه په تقدیم د اَعُوذُ بِاللَّهِ ورکاوه. او بل جواب دادی چی کله دفاع په دی ایت مبارکه کی دپاکه د تعقیب نه ده بلکه

پانہ د حال دہ کله چی نخاۃ د فایه معنی کی د حالیت معنایم راوړې ده.. کما یقال اذا توضع
فقل بسم الله الرحمن الرحیم نومعناد ایت مبارکه داسی ده «چی تر قرائت د قرآن پیل
کوه پیر داسی حال کی وکړه چی تادی پناه په خدای حاصله کړی وی» یعنی اَعُوذُ بِالله دی
وئیلی وی. نو بیر تر اَعُوذُ بِالله تر قرائت دغه سوه «فَکَانَ الْمُصَنِّفُ»

فَإِذَا تَبَيَّنَ الْمَسْبُوقُ

پس راتگ دی کوی یعنی وائی به اَعُوذُ بِالله هغه سړی
چی اول د لما نخه د امام خندی تیر سوی وی «یعنی هغه وخت چی دی قضاء راوړی و تیر
لما نخه پیله سُبحانَ آه وجه د تفریم داده چی چونکه مسبوق اول سُبحانَ ک آه او اَعُوذُ بِالله
نه وویل په سبب د دی چی ده لوه هغه وقت قرائت نه ووپه قضا کی رکتو کی ده تر قرائت
پیداسو نو خکه اَعُوذُ بِالله به وائی «لکن تر سُبحانَ ک اللهم وروسته کی سُبحانَ ک اللهم
په اول کی د اقتداء نه وه وئیلی په سبب د شروع د امام په قرائت سره. بعض علماء وائی
چی مسبوق دی سُبحانَ ک اللهم په حال کی د سکتا تود امام وائی. او اَعُوذُ بِالله دی په
قضا کی وائی.

مسئله: مقتدی به اَعُوذُ بِالله په رکوع کی نه وائی او تکبیر ونه د اختر د لما نخه که
خندی تیر سوی وه که پد اول رکعت دی او که په دوهم رکعت کی وی هغه په رکوع کی وائی
ولی چی هغه واجب دی. **مسئله:** مقتدی به اَعُوذُ بِالله نه وائی ولی چی اَعُوذُ بِالله
تبع د قرائت ده او مقتدی لره قرائت خسته. او امام ابو یوسف وائی چی اَعُوذُ بِالله تبع
د سُبحانَ ک اللهم ده نو مقتدی بی وائی لکه سُبحانَ نه چی وائی **مسئله:** د اختر
د لما نخه په اول رکعت کی به اَعُوذُ بِالله تر زوائد تکبیر وروسته وائی ولی چی د اتباع
د قرائت ده قرائت په اول رکعت کی خون تر زوائد تکبیر وروسته شروع کیږی

فَکَانَ الْمُصَنِّفُ وَالشَّيْئَةُ أَوَّلُ كُلِّ رَكْعَةٍ وَالتَّامِينَ وَالتَّحْمِيدُ وَالْإِسْرَارُ
بِهَا اوبیادی بسم الله الرحمن الرحیم وائی په اول کی د هر رکعت که نفل وی او که فرض وی

لکن تر الحمد لله دغه. او هغه خوک خطا وتلی دی چی وائی بِسْمِ الله دی صرف په اول
رکعت کی وائی ط. **فائدہ:** په لما نخه کی پوره بسم الله وائی اوه اوداسه
په شروع کی اود ذ بیحه په وخت کی پوره بسم الله ویل لازمه نه ده بلکه هر څو کړاږی
دی لکن فقهاء وائی چی د اوداسه په شروع کی افضل داده چی پوره بسم الله وولی
اود ذ بیحه په وخت کی بسم الله اَللَّهُ اکبر افضل دی.

مصنف په مراقی کی وائی چی بسم الله ویل په مابین کی د الحمد لله اوسوره نده
اولی ویل مکروه دی. لکن بعض فقهاء چی افضل داده چی بسم الله دی په مابین
کی د الحمد لله اوسوره وولی. **فائدہ:** کی چیرې لمونځ کوونکی پسله الحمد
الله شخ پوره سوره نه وایه بلکه یو ثخوالیته یه ویل نو بسم الله ویل د هغو خوا تود پاره
مکروه ده «اود بسم الله په ویلو کی جهري او خفیه لمونځ برابر دی. اوبیادی په نيزد
ختم د الحمد لله امین و وائی که منفرد وی او که امام او که مقتدی وی لکن د اهل بیت چی
امام قرائت په جهري وائی. اوبیادی رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وائی کله چی دی مقتدی وی. او
د ادری سره به کرار وائی «چی پخپل ځان یه واوړی»

فائدہ: که لمونځ کوونکی منفرد و وسمیع الله لَمِنْ حَمْدِهِ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ
به دواړه وائی. او که امام و وسمیع الله لَمِنْ حَمْدِهِ فقط په قبولو لمونځو کښی په
جهري وائی **بنهانه فائدہ:** د حنیفیا نو اود شافعیانو په دی کښی
اختلاف دی چی بِسْمِ الله الرحمن الرحیم شریفه جزء د الحمد لله بلکه د هر سورت سوا سوره
براءت شخه جزء ده او که نده «حنیفیان وائی لا، او شافعیان وائی نَعَمْ، لکن سره د دی
اختلاف دواړی ډلی پر دی متفق دی چی بسم الله دی تر الحمد لله شریفی د مخه
که ختم لمونځ جهري وی کرار وائی. د دی اتفاق شخه مذهب ته د حنیفیا نو تقویت
پید کیږی» ولی که بسم الله جزء د الحمد لله وائی نو په جهري لما نخه کی خه
سبب دی چی بعض اجزاء د الحمد لله چی بسم الله ده کراره ویل کیږی او
نور اجزاء یه په جهري سره. اوبله خبره داده چی د عصر نبوی شخه اَلِیْ یَوْمِنَا هَذَا شِیْخُ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، دى وائی، درى وان. اودغه درى وار که درجه ده دتبیح ویلو
وَتَائِدَهُ: پوه سه: چی مصنف پیرمراق کی وائی ای اذنی کمال الجمع المستون
 ددی عبارتته نخز دامعلومیری چی په یوه وار تسبیح ویلو هم مطلق سنت پرکای
 کیری لکن دکمال دسنت کمر درجه په ۳ درى واره ده. او ورته عبارت صاحب
 هدایه هم ویلی دی» و قال المصنف:

ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ قَائِلًا سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ
 او بیادی سر را پورته کړی په داسی حال کی چی وائی به سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ کچیری

لَوْ كَانَ إِمَامًا أَوْ مُنْفِرًا أَوْ مُقْتَدِي يَكْتَفِي بِالتَّحْمِيدِ
 امام وی لمونج کوونکی یا په وازی وی او مقتدی د یوای ربنا لک الحمد وائی.
پوه سه: چی معناد سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ. داسی دَسَمِعَ اللَّهُ، قبلونکی دی خدای
 جل جلاله حمد لره دهغه چا چی دده حمد و وائی. په عرف کی د سَمِعَ ترجمه قبول
 دی. لکړی وائی «سَمِعَ الاميرُ كلامَ فلان ای قبله» وکما وُرِدَ فی الحديث النبوی. اَعُوذُ
 بِكَ مِنْ دُعَاءٍ لَا يَسْمَعُ، ای لا یقبل ولا یستجاب»

پوه سه: چی هاء ضمیر د پاره نه ده بلکه هاء السکت والا ستر لحه ده، او
 په مستعفی کی وائی چی هاء ضمیر ده. **الاختلاف** جمع کول د
 سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ. سر د رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ امام لره مذهب دامام ابویوسف او
 امام محمد دی او یو روایت دامام اعظم نخز هم دی. اودامذهب لکه مختار دمصنف
 چی دی حاوی قدسی او الفضلی او طحاوی او بعض نورو متاخرینو هم دامذهب مختار
 کړی دی. اود مدینی والاوه هم دغیر و لاج دی. لکن په هدایه کی وائی چی امام به
 رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ نه وائی. اودامذهب دی دامام اعظم دلیل دمذهب دامام اعظم دادی
 چی په حدیث مبارک کی راغلی دی، اذ قال الامام سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ، فقولوا رَبَّنَا

جهره بیسم الله سه نه دی کړی. اَللّهُمَّ اَلَا مَا مَنَعَكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ
 سلم احيانًا للتعليم، قال المصنف.

ثُمَّ قَرَأَ الْفَاتِحَةَ وَآمَنَ الْإِمَامُ مَوْمِرًا او بیادی
 شریفه و وائی او امین دی و وائی امام او مقتدی په پته خوله سره. قال المصنف

او بیادی و وائی یو سورت یا
ثُمَّ قَرَعَ سُورَةً أَوْ ثَلَاثَ آيَاتٍ درى آیات یعنی که لند انیونه
 وه، او که یوایت طویل (اودد) وی هم کافي دی لکن داسوره یا درى ایت و ویل پس له
 الحمد لله نخز واجب دی کماثر، قال المصنف

بیادی اَللّهُمَّ اَكْبُرْ وائی هر لمونج کوونکی چی وی. **مسئله**
ثُمَّ كَبَّرَ رَاكِعًا دتکبیر شروع د یو کبیر دوسه درکوع یو کای وی او
 تکبیر به ختموی په ختمید و سره درکوع تاچی شروع په تسبیح وکړی. قال المصنف

مُطْمَئِنًّا مُسْتَوِيًّا رَأْسَهُ بَعْزُهُ اخِذًا رُكْبَتَيْهِ بِيَدَيْهِ
 په آرام سره دی رکوع وکړی په داسی حال کی چی برابر به وی
مُفْرَجًا اصْبَاعَهُ سر زده د پای سره دده. او نیونکی دی وی دواړو زنگنو
 لره په دواړو لاسو او پر زنگنودى گوتی خلاصی ونسی **مسئله:** پندی
 به سمی ولاړی وی او کښول د زنگنو او پندی لکه کمان مکروه دی، او بڼه د یو
 گوتی خلاصی نه سی، قال المصنف:

وَبَسَّحَ فِيهِ ثَلَاثًا وَذَلِكَ اَدْنَاهُ او تسبیح دی و وائی په رکوع کی یعن
 رَبِّ الْعَظِيمِ دی، او کی ظاء په خپل مخج کی نه سولای ویلای لکه اکثر عوام، چی
 دوی په داسی وائی. سُبْحَانَ رَبِّ الْعَظِيمِ، نو هغه چونکه دالفاظ غلط دی نو دوی دی

لَكَ اسْتَدُّ نُوْدًا خَوْفِ سَمِيعِ دِي اَوْ تَقْسِيمِ قَاطِعِ دِشَرِكْتِ دِي. لِهَذَا مَقْتَدَحِي سَمِيعِ اللّٰهِ
لَمِنْ حَمْدِهِ نَسْتَه زَمَوْنِ بِه نِيَزْ خِلَافًا لِّلشَافِعِي، اَوْ تَوَجِّحِ الْقَدِيرِ بِه اَوَّلِ جِلْدِ صَلا
كِ وَاٰتِي. وَفِي الْبَحْرِ الْمَحِيْطِ فِي التَّحْمِيْدِ اَرْبَعُ مَرَّاتٍ، رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ
اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، وَفِي الْمَرَّاتِ الْاَفْضَلِ اَللّٰهُمَّ
رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، وَفِيْلِهِ اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، وَفِيْلِهِ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. اَوْ
طَحْطَاوِيْ وَاٰتِيْ جَمْعِ دَاوَاوْ خَوْكِ وَاٰتِيْ نَائِدِ دِي. اَوْ خَوْكِ وَاٰتِيْ دَاوَاوَا طَفِ دِي تَقْدِيرِ
دَاسِي دِي رَبَّنَا حَمْدُنَاكَ وَلَكَ الْحَمْدُ وَالْاَظْهَرُ هُوَ الْاَوَّلُ، دِرَوِيْشِ وَاٰتِيْ جَمْعِ عَطْفِ
بِ تَقْدِيرِ عَطْفِ دَجْمِ اسْمِيَه بِرِ فَعْلِيَه لِازْمِيَرِي، جَمْعِ لِبَعْضِ نَحْوَةِ نَهْ خَوْشَبُوِي، كَمَا

ثُمَّ كَبَّرَ خَارًا لِلْسُّجُودِ ثُمَّ وَضَعَ رُكْبَتَيْهِ ثُمَّ يَدَيْهِ ثُمَّ

وَجْهَهُ بَيْنَ كَفَيْهِ بِيَادِي اَللّٰهِ الْكَبْرُ وَاٰتِيْ شَرْعِي دِي دِ كَبْسْتِه كِيدِ وَخَرْوِي
دِيَارِ بِيَادِ زَنْگُونِه كَبْسِيْنِ دِي اَوْ بِيَادِي لَاسُونِه كَبْسِيْنِ دِي يَعْنِي كِه دَغِه كَيْفِيْتِ خَرْ
عَذْرَه وَوَلَكِه دَجَا جَمْعِ بَدَنِ عَيْسِي وَيَا بَلْ عَذْرُوِي. اَوْ بِيَادِي مَنَجِ كَبْسِيْنِ دِي بِه
مَا بَيْنَ كِي دَارْغُو، پوه سَه: جَمْعِ لَفْظِ دَخَارًا اسْمِ فَاَعْلِ دِي دَخْرُوِي خَرْوِي مُشْتَقِ
دِي جَمْعِ مَعْنَا يَه سَقُوْطِ دِي. قَالِ الْمُصَنِّفُ:

وَسَجَدَ بِأَنْفِهِ وَجَبْهَتِهِ مُطْمِئِنًّا مُسْكِمًا ثَلَاثًا وَذَلِكَ أَنْهَ

اَوْ بِيَادِي سَجْدَه وَكَبْرِي بِرِ بِزَه، اَوْ تَنْدِي بِه اَرَامِ سَه اَوْ تَبْسِيحِ وَيَوْنَكِي بِرُوِي. يَعْنِي مُسْكِمًا
رَبَّكَ اَلْاَعْلَى دَرِي وَاَرِ اَوْ دَاكِمِ حَصَه دِ تَبْسِيحِ دِ سَجْدِي دَه. يَعْنِي اَدْنَى دِ كَمَالِ مَسْنُونِ
يَرْدَه كَمَا مَرَفِ الرُّكُوعِ: قَالِ الْمُصَنِّفُ:

وَجَافَى بَطْنَهُ عَنْ فَحْدَيْهِ
وَعُضْدَيْهِ عَنْ اِبْطَيْهِ فِي غَيْرِ رَحْمَةٍ اَوْ كُونِه دِي كَبْرِي نَسْ خَيْلِ

دَوْرُو خَنْجَرِ، اَوْ بَا زَوْكَانِ دِي كُونِه نَسِي دِ تَخَرْگُو خَرْوِي وَخْتِ كِي دِي جَمْعِ اَنْزَهَامُوِي
دِخَلَكُو. اَوْ كَرَانِ دِحَامِ وِ بِيَادِي لَاسُونِه بِه بَغْلُو پُوِي وَنَسِي تَا جَمْعِ هَمَا يَه تَه
ضَرْوَنَه رَسُوِي: پوه سَه: جَمْعِ دَاكِمِ دِرَانُو دِي اَوْ بَشِي دِي نَسِ بِه
وَزَنُو پُوِي اَوْ لَاسُونِه بِه بَغْلُو پُوِي جَوْتِ نَسِي لَانْ هَذِه الْكَيْفِيَّةِ اسْتَرْلَهَا قَالِ
اَوْ خَمَانِ

مُوجِّهًا اصْبَاحَ يَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ نَحْوَ الْقِبْلَةِ كَوْنَكِي دِي
وِي كَوْنَكِي دِدَوَارِ اَوْ لَاسَوَارِ وَاَوُو اَوْ بِنُو وَطَرَفَتِه دَقْبَلِي شَرْفِي پوه سَه
جَمْعِ كَوْنَكِي دِلَاسُو دِي دِي جَوْتِ نَسِي بِه سَجْدَه كِي اَوْ بِيَلِه سَجْدِي بَلْ خَا يَضَم
دِ كَوْنُونِه، مَرَاتِي وَاٰتِيْ جَمْعِ دِ سَجْدِي بِه حَالِ كِي رَحْمَتِ دِ خَدَايِ نَزَلِيْنِ ي. اَوْ بِه ضَم
سَه دِي رَحْمَتِ بِلَاسِ وَرَئِي.

پوه سَه: جَمْعِ اَيْسَنُو دِ لَيْسَنُو بِه اَيْسَنُو دِ كَوْنُو كَبْسِي. نَوُكُو دِي لَبْنَكِ كَرِي
تَا جَمْعِ سَرُونِه يَه وَقْبَلِي تَه سِي. قَالِ الطَّحْطَاوِيْ وَيَكْفِي وَضْعُ اصْبَعٍ وَلِحْزَةٍ، قَالِ

وَالْمَرْءُ تَخْفِضُ وَتَلْرِقُ بَطْنَهَا لِيَفْخِذِيهَا

اَوْ بِنَجْ دِي پِيَسْتِه بِرِ يُوَزِي بِه سَجْدَه كِي اَوْ نَسِي دِي جَوْتُوِي دَوْرَنُو سَه وَفَدْرَنَا تَنْفِي

قَالِ الْمُنْصَفُ وَجَلَسَ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ وَاضْعًا يَدَيْهِ عَلَى فَحْدَيْهِ

اَوْ بِيَادِي كَبْسِيْنِي بِه مَا بَيْنَ كِي دِدُوو سَجْدُو بِه دَاسِي حَالِ كِي جَمْعِ لَاسُونِه
مُطْمِئِنًّا بِي اَيْسَنُو وَيِ پَرِ وَزَنُو بِه اَرَامِه سَه پوه سَه: جَمْعِ پَرِ دِي
نَاسْتَه كِي ذِكْرِ مَسْنُونِ نَسْتَه. بِه لِبَعْضِ اِحَا دَشُو كِي جَمْعِ دِ اَنْخَضَرْتِ صَلَّى اَللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
بَعْضِ دِ كَانِي يَكِي ذِكْرُونِه اَعْلَى دِي هَغِه دِ تَهْجِدِ بِه لَمَا نَحْه كِي وَه.

سَه جَمْعِ دَا شَرْحِه سَبَه وَاضِحِ كَرِ كَنْدِهَارِي بِيَا فِيْ خَطِّ هَمِ سَبَه جَمْعِ كَرِي خَقَانِي.

قَالَ الْمُصَنِّفُ ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مُطْمَئِنًّا وَبَسَّحَ فِيهِ ثَلَاثًا وَجَافَى

بیادی الله اکبر وای یعنی دبل سجدی دپاښه او سجده دی وکړې په آرام سر او ترې

بَطْنَهُ عَنْ فِخْذِيهِ وَأَبْدَى عِضْدِيهِ وَوَلَّىٰ بِسُجْدَةٍ
کی اولیری دی ساقي نس خپل دور نوڅخه او ښکار دی کړې، زوگان یعنی دښلوڅخه

قَالَ الْمُصَنِّفُ ثُمَّ كَبَّرَ لِلتَّهْوِضِ بِالْإِعْتِمَادِ عَلَى الْأَرْضِ بِيَدَيْهِ

او بیادی تکبیر وای دپاښه دولاری یعنی ودهم رکعت ته

وَبِالْإِقْعَادِ بِيَلِهِ تَكْبِيرَهُ كَوَلَدِ لَا سُورٍ خَلَّكَ بَانَدِي أَوْ بِيَلِهِ نَاسِي يُوْهَسَم

چی داهلته دی چی عذر نه وې لکه سړی چی سپین بیری وی بيله تکیه کولو دلاسو

پَرِخَلْكَ نَسِي وَلَا يَدِي أَوْ بِيَلَهُ تَكْبِيرَهُ وَلَا يَدِي وَرْتَهُ مَشْكَرًا

پوهسه: چی ښله اول رکعت یو وار کښینستل او بیا ولاړیدل جلوس

داستراحت بولی. اوداناسته په نیزد امام شافعی سنت ده. دلیل په هغه حدیث

مبارک دی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم به پس له اوله رکعت یو وار کښینستی

بیابه ولاړی دی.

جواب: نهوېن دخوادادی چی دل حدیث محمول پر حال دکبر سن اوده بدن مبارک

د دروندوالي په وخت کی وو په دلیل ددې چی په صحیح حدیث کی راغلی دی

«كَانَ يَنْهَضُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى صَدْرٍ قَدَمِيَّةٍ: تَرْجَمَ: وَو

رسول الله ص ولاړیدی به ورکعت ته پر سینه دپښو» قَالَ الْمُصَنِّفُ

وَالرَّكْعَةُ الثَّانِيَّةُ كَالْأُولَى إِلَّا أَنَّهُ لَا يُتَنَّى وَلَا يَتَعَوَّذُ

اودوهم رکعت لکه اول رکعت دی مگر افرق دی چی په دوهم رکعت کی دی سُجَّكَ نَكَ اللَّهُ

واعوذ بالله نسته»

دلیل دادی چی سُجَّكَ نَكَ اللَّهُمَّ دپاښه شروع دلاماڅخه فقط، اواعوذ بالله نه دی

والی له دی جهته چی مجلس نه دی بدل سوی که خدیم اعوذ بالله دپاښه شروع دقرايت

ده. اودلته لمونځ یودی بدل سوی نه دی. اودامسئله ده چی په یوه مجلس کی

که هرڅو دپرايت سړی وولی یو وار اعوذ بالله غولړی بل وار ویل کی بدعت

دی. قَالَ الْمُصَنِّفُ وَلَا يَسُنُّ رَفْعُ الْيَدَيْنِ کول دلاسو یعنی په

وخت کی دتکبیر درکوع یا دقيام درکوع څخه، لکه نور مذهبنه چی په نوروتکبیر

کی دلاماڅخه وای. اوکی پورته کړی صحیح داده چی لمونځ نه په فاسدین ی. قَالَ

الْأَعْدَادُ افْتِتَاحُ كُلِّ صَلَاةٍ وَعِنْدَ تَكْبِيرَاتِ الْقُنُوتِ فِي

الْوُتْرِ مَكْرَهٌ نَزْدَ شَرْعٍ دهر لاماڅخه که فرضی وی اوکه نفلی اویا صلوة جانه وی

اوپه نیزد تکبیر دعا کی قنوت په وتروکی. قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَتَكْبِيرَاتِ الزَّوَائِدِ فِي الْعِيدَيْنِ وَحِينَ يَرَى الْكَعْبَةَ

اوهغه وخت چی اسړی هغه شپږ زوايد تکبیر نه داختر وپه لاماڅخه کی یعنی ترغونو پورې پورته

کول پاتفاق دروایا تو» اوهغه وخت چی اول وویځی کعبه شریفه لکن پورته کول

دلاسوبه دعا پرطریقه کوي یعنی وطر فته داسمان. اودعادی هم وکی وپالراء استجاب

وَحِينَ يَسْتَلِمُ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ وَحِينَ يَقُومُ عَلَى الصَّافَا وَالْمَرْوَةِ

اوهغه وخت دلاسونه پورته کوي چی حجر اسود مسه کړی. لکن داسو مخان بی وحجر اسوده

وی» اوهغه وخت دی لاسونه پورته کوي چی دصفا اومروه پرغره ودرین ی.

لکن لاسونه به خلاص داسمان وخواسته نسی درعا پر دَوَل اودعا به هرکوي

اللهم عفر لولاه ولکاتبه کتب احقر الوری فضل حق حقانی غفرل

ور الإيضاح بنسور

مكتبة القراءة والتجويد

جلد دوم

وَعِنْدَ الْوُقُوفِ بِعَرَفَةَ وَمُزْدَلِفَةَ وَبَعْدَ رُمَى الْجُمُرَةِ الْأُولَى

اود غه رنگه لاسونه پورته کوی د دعا پر طریقه اود عادی هم کوی چی به
وَالْوُسْطَى نیز درید و پر عرفات او مزدلفه او پسله و شتلو غنچه د اول غل
اود ما بین دغلی دشیطا ناو کن دلتهم لاسونه د دعا پر فزده دی اوسنه اوبه دعا
به هم کوی، کما ثبت فی الحدیث النبوی ۳ «فَاِذَا كَانَ يَوْمُ ذِي الْحِجَّةِ كَانَ يَوْمُ تَرْكِهِ
کوی به نیز د دعا د استفتاء یا نوری دعا گاف و لی چی پورته کول د لاسو سنت دی
دپاره دعا هره دعا چی وی «ط ۳۲» قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَعِنْدَ التَّبَسُّحِ عَقَبَ الصَّلَاةِ

اود غه رنگه لاسونه دی پورته
تر لومخو یعنی د دعا دپاره «قَالَ الطُّحَاوِيُّ كَمَا عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ فِي سَائِرِ الْمَبْلَدَانِ»
پوه سه: چی به بعض کتابو کی وای چی لاسونه دی پورته کوی به ففَعَسَ کی
نویه دی لفظ کی کلمه دفاء اشاره ده و تکبیر ته دافتتاح «اوقاف» اشاره ده
و تکبیر ته د دعاء قنوت «وعین اشاره ده و» عینین «ته اود معاینه البیت و پورته
کیدوته، اوسین اشاره ده و رفع دلا ستود مسه سه دحجر اسود»

درویش وای: چی قاف که عامر سی تر قنوت «اوقیام ته د صفا اومرو، او ووقوف تر پر
عرفات او ووقوف ته پر مزدلفه «او ووقوف ته پس له ویشتلو د جمره اولی او وسطی
هم شامل سی. اوسین هم عامر سی دعا بعد التَّبَسُّحِ ته هم شامل سی. نودا بحمل
لفظ به دپوره بیان سه د مصنف مطابق سی.

فَاِذَا كَانَ يَوْمُ ذِي الْحِجَّةِ وَحَكَايَةُ عَلَيْهِ: روى ان الاوزاعي لقي ابا حنيفة في
المسجد الحرام: روايت كروى سوى دي جي امام اوزاعي يوحاى سود امام ابو حنيفة سه
به مسجد حرام کی: فقال ما بال اهل العراف لا يرفعون ايديهم عند الركوع وعند رفع
الرأس منه: نو امام اوزاعي د حضرت الامام الاعظم ته وويل چی خه سبب دی اهل عراف

لر چی نه پورته کوی لاسونه په وخت کی د تکبیر در کوع او چی در کوع غنچه را پورته
سی یعنی د تکبیر سه د سجدی: قال الاوزاعي وقد حدثني الزهري عن سالم عن ابن عمر
أنه عليه السلام كان يرفع يديه عندهما يعني به دغه مذکور سند مات وويل سوى
دی چی عليه السلام لاسونه پورته کول په دغه دوه وخته کبی: فقال ابو حنيفة
حدثني حماد عن ابراهيم عن علقمة عن عبد الله بن مسعود ان النبي عليه الصلوة
و السلام كان يرفع يديه عند تكبيرة الافتتاح ثم لا يعود: ابو حنيفة و اول اعی ته
وويل چی مذکور سند مات سه سیدلی ده چی آنحضرت صلی الله علیه و سلم لاسو
پورته کول په نیز د تکبیر د شروع د لما نخه اوبیا به لاسونه نه پورته کول.

فقال الاوزاعي واعجبا من ابي حنيفة احذته مجديت الزهري عن سالم عن ابن عمر
وهو يحدث بحديث حماد عن ابراهيم الخ: یعنی تعجب و ابو حنيفة ته نه حديث
د زهري آه ورته بیا نوم او دی حديث د حماد راته او پی. غرض داوثر اعی داوو
چی زما د حديث سند عالی دی و لی چی به درو واسطو سه دی اود ده حديث سند
کشته دی و لی چی واسطی به خلور دی.

فقال ابو حنيفة اما حماد فكان افقه من الزهري و ابراهيم كان افقه من سالم ولولا
سبق ابن عمر لقلت ان علقمة كان افقه منه اما عبد الله فعبد الله: دجولب دامام
اعظم حاصل دادی چی فتان دادی چی به فقا هت در او یا نو حديث ترجیح موپی
کی خه هم واسطی دیری وی. پوه سه: چی د حضرت الامام الاعظم په دی
باب کی دلائل بیخی دیری چی و تاقی ددی بحلی شرح به بیان کنی کولای:

مگر یو حديث د عبد الله بن عباس رضی الله عنهما به در ته ذکر کړم هغه وای چی هغه صحاب
کرام چی په نامه د عشره مبشره وویا دین پی او علیه السلام ووی ته زیری د جنت
کړی دی. دوی نه پورته کول لاسونه مگر په نیز د افتتاح د لما نخه «عنا یه»

پوه سه: چی په دی کی شک نسته چی دعا
د دعا په باره کی تحقیق
بالاجتماع اقرب اونزی ده اجابت ته ترانفرادی

دعاء ولی چی په ډیری خلکو کی غالباً حاضر القلب خاشعین خلگ موجود وی. اودام
د مسلم الثبوت خبر وڅخه ده چی د کم عبادت چی اصل یه په شریعت کښی ثابت وی
هغه عبادت ته بدعت نسی ویلای. نو د دعاء با اجتماع اصل په صحیح حدیثو کښی ثابت
دی لکه په استسقاء کی. نو وخصوصاً توتر د دعاء کانسو لکه عقیب الصلوة، یا نور ستنو
وروسته په معنا د گناه کاری نسی ویل کیدای. اود اهر معلومه خبر ده چی الخضر
صلی الله علیه وسلم همیشه توب پر دعاء اجتماعی نه دی کړی. اولی په اکثر اوقاتو
کښی کړیده. لکن اصل د دعاء اجتماعی ثابت دی. نو که هر څوک هر وخت چی وی د دعاء
اجتماعی کوی ولو بعد السنن په هغه کښی هیڅ حرج او گناه نسته. او کی څوک نه کوی
هم پروه نه لری. نو عقیده چی وهابیان او سلفیان وغیرهم یه لری چی دعاء بعد السنن
بدعت ده یعنی بدکار او گناه ده. ډیر پوچه خبره ده او ډیره بی ادبی ده. ه

از خدا خواهم توفیق ارب: بی ادب مومرماند از فضل رب. او خدای جل سلطان دعاء کول مقید
په هیئت انفرادی یا اجتماعی سر نه ده گرځولې ولی چی وایی: اُدْعُوْنِی اَسْتَجِبْ لَکُمْ، نو
نمون د عصر یعنی ملایان چی دایه عقیده ده چی دعاء بعد السنن سنت ده افراط دی
په باره کی دا اجتماعی دعاء. او هغه چی وهابیان وغیرهم وایی چی دعاء بعد السنن مکروه
او بدکاری تفریط دی په حق کښی دعاء، والحق بینها کما بینت. که څوک تحقیق
تحقیق ددی مبحث او پوره دلائل پحواله د فقه شریفی د کتابو غواړی نو البصائر
چی د اسد المعارف العلمیه مولانا محمد الله جان د اگوی صائب تصنیف دی مطالعه
کړی.

فائده: د درویش غرض دانه دی چی وهابیانو او سلفیانوته هم قناعت کړی
ولی چی وهابیت یوه داسی مجوری ده لکه د وینی سلطان چی په ټوله نړی کښی علایج
مکن نه دی. بلکه نه غرض او مطلب دادی چی ساده لوح مسلمان ددوی ددغو گناه
کن درواغو څخه وساتم. **وصیت:** وهابیت یوه داسی ساری ناجوری ده
که جوړسری ددغه وهابیت دمریض سره گذاره وکړی هغه هم په دغه ناوړه ناجوړی

ده که جوړسری ددغه وهابیت دمریض سره گذاره وکړی هغه هم په دغه ناوړه ناجوړی
اخته کښی. ولی چی دوی ساده لوح خلکو ته صرف او صرف قال الله وقال الرسول وایی
نه تاویل منی او نه مذهب منی او نه طریقت او نه شریعت منی چی ددوی د فاسدو
عقائدو څخه غیروي. او نه دهیڅ مفسر دقران تفسیر منی. چی ددوی د اصولو څخه
خلاف وی. برزبان یا محمد پیداو دردل یا صنم: ای بابرین کافر و ظالم مسلمان چی سود: قال

وَإِذَا فَرَغَ الرَّجُلُ مِنْ سُبْحَتِ الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ افْتَرَشَ

اوڅه وخت چی فارغ سې لمونځ کوونکی ددو سجودو څخه ددو هم رکعت. و دی غوړی

رَجُلَهُ الْيَسْرَى وَجَلَسَ عَلَيْهَا وَنَصَبَ يَمَنَاهُ وَوَجَّهَ أَصَابِعَهَا

یعنی پری د یاسی چپه پښه او پر هغی پښی دی کښینی. او جگه دی و دروی رسته پښه او گوټی دښته

نَحْوَ الْقِبْلَةِ وَوَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ وَبَسَطَ

پښی دی و طرفته د قبلی کړی یعنی گوټی دی کت کړی چی سرونه یه قبله ته سپی یعنی هغه گوټی چی

أَصَابِعُهَا وَالْمُرَّةُ تَتَوَرَّكُ خلگو کښی گوته ډیره لنډه وی چی سر

یه و قبلت مخامخ کول گران وی. او کښی دی ښ دی لاسونه پر وړانو او گوټی دی خلاصی

ونس. یعنی داسی ډول چی سرونه د گوټو یوه ننگوته ورسیدي. او ښځه دی په

ناسته کښی تورک کوی کما مر بیا نه. و قال المصنف:

وَقَرَأَ تَشْهِيدَ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ او و دی وایی

ابن مسعود خدای دی ځنډی راضی سې. **پوهسه:** چی حضرت عمر یوسف

تشهد وئیل، او حضرت علی بل قسم تشهد وئیل. او عبد الله بن عباس بل ډول

کی ددو ارغوی و علیه السلام لکه چی مآچی به بی بنووی یوسورت و قرآن شریف نخه
اروی و بیل چی خروخت چی کبینی یوستا سی په لمانخه کی نو دی وواچی: **قَالَ الْمُصَنَّفُ**

یعنی توله فیه عبادات قولیه
الَّتِي جَاءَتْ بِذَلِكَ وَالصَّلَاةُ وَالطَّيِّبَاتُ
خدا ی پالک لره دی اوصولات
جمع و صلوة ده مراد دلته خندی صرف لمونج نده دی بلکه توله عبادات بدنیه دی او
اودلته لام دا استغراق دی، او طیبات جمع دطیبه ده طیب پالک شئی ته وائی لکن دلته
مراد خندی توله عبادات مالییه دی لکه زکوة صدقه فطره و غیره یعنی توله عبادات
مالیه خدا ی پالک لره دی.

پوه سه: چی التیات جمع دتخیه ده چی په پښتویه پښین کښ دی، او مراد
دلته خندی هغه بهترین دالفاظو دی چی پر عظمت او کبریا او جلال او جمال دخدا ی
پالک دلالت کوی او الف اولام دپاره دا استغراق دی. **پوه سه:** دغه کلمات په
الهام سره درب جل وعلی و انحضرت صلی الله علیه وسلم په شپه دمعراج وحقو
ته درب العزت پیش کړی او خدا ی پالک په جواب کی ورته وویلله. **قَالَ:**

السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

سلام دی وی د جانبه شخه درب جل وعلی پرتا بات دی ای نبی او رحمت دخدا ی ج او
برکتونه د جانبه شخه دخدا ی یعنی پرتا بات دی **پوه سه:** چی انحضرت صلی الله
علیه وسلم چی مذکوره دری کلمی و جناب ته دخدا ی پالک عرض کړی خدا ی پالک یه په
جواب کی هم دری شیان وویلله یعنی السلام علیک ده دا کلام په مقابل کی د التیات
دی. ولی چی السلام علیک تحیه الاسلام ده الی یوم القیامة بلکه په جنت کی هم دخدا ی
دخوا شخه «کریه: سَلامٌ قَوْلًا مِّن رَّبِّ رَحِيمٍ» اود ملکود خواهم. سَلامٌ عَلَیْکُمْ
طَبْتُمْ فَاذْخُلُوا خَالِدِينَ» او رحمة الله یه په مقابل کی و الصلوات و وایه.

سؤال: صلوات ترجمه خو په عبادات بدنیه سره وکړه سو نو رحمت کله و صلوات

تشهد و یله. او حضرت عائشه بل قول تشهد و یله او جابر بن عبد الله رضی الله
تشهد و یله او عبد الله بن مسعود رضی الله عنهما تشهد و یله رضی الله عنهما
اوصون حنیفانو تشهد د عبد الله بن مسعود رضی الله عنهما تشهد مختار کریمه.

پوښتنه: دا تشهد خود علیه الصلوة والسلام نخه زده کیده نو دا اختلاف
ولی پکښی دی **جواب:** هو لکن انحضرت صلی الله علیه
وسلم بعض اصحاب ته یو قسم او بعض ته بل قسم و هکذا بنووله دپارم دپارم په دین کی
او عین ممکنه ده چی په حفظ کښی د اصحابو کرامو دی فرق وی په هر صورت اختلاف
صرف په اولویت کی دی ورته روا توله دی. **قَالَ الْمُصَنَّفُ:**

وَأَشَارَ بِالْمُسَبَّحَةِ يَرْفَعُهَا عِنْدَ التَّنْفِي وَيَضَعُهَا عِنْدَ الْإِثْبَاتِ
اوبیادی اشاره وکړی په مسبحه گوته ستره پورته دی کړی په وخت کی د نفی یعنی لا اله
اوبیرته دی ای پدی په نيزه اثبات یعنی الا الله لکه چی تفصیل په دمخه تیر شو
اودا پورته کول دگوته په نيزه امام شافعی او امام مالک اود امام احمد بن حنبل او
په نيزه اسمه ثلاثه زون بن دحنیفا نوسنت دی. صرف په تا بعینو کښی د مذهب
حنیفی او په کلام بوکی فتا و او د مذهب حنفی هم اختلاف سته او په دی باره
کښی علماء کرامو دحنیفی مذهب مستقلاً رسالی جوړی کړی دی یعنی سنت والی په
ثابت کړی دی. **قَالَ الْمُصَنَّفُ:**

وَلَا يَزِيدُ عَلَى التَّشَهُدِ فِي الْقُعُودِ

الْأَوَّلِ اوزیا توب دی نه کوی پر التیات په اوله ناسته کی **مسئله:** کی
په قدر د الله صلی الله علیه وسلم اویا بالا تر هغه زیا توب وکړی سجده سهو پر لایم
ده او کی صرف الله صلی الله علیه وسلم وویل بیا ور پیا د سو سجده سهو هسته.

پوه سه: چی د عبد الله بن مسعود رضی الله عنهما روایت دی چی ماته ونبوول
رسول الله صلی الله علیه وسلم التیات په داسی حال کی چی زما ارغوی په مابین

جواب: عبادات بدنیه و وسع رحمت الہی لازمی دی، اور بکا تہ یہ پہ مقابل کی دہ و نفس و ویلہ و برکت نما و اکثر تہ وائی چي مناسب د مال سر دی چي د غنہ تہ نحر مراد عبادت مایہ و، پس آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چونکہ رحمتہ معینہ دی، اودہ تہ م خداي چي نوازش و رکری پہ درو خبر و پہ مقابل کی درو خبر د آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نوا جود خلق اللہ و اکرمہم صلی اللہ علیہ وسلم، نو د مبارک م دافینض او احسان الہی عام کری تہ و و ر و تہ و تہ خیل چي انبیاء علیہم السلام دی او تہ و عا لحا نو تہ د مخلوق الہی چي ملائکہ دي او صالحین د مؤمنان نو د انس او جن دی، نویہ و ویل، قال:

السلامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ پر مونږ او پر هغو بندگان نو د خداي چي صالحان وي. د ضمير متکلم مع الغیر نغزیه مراد خان او تہ و انبیاء علیہم السلام دی او د عباد اللہ الصالحین هغه نور مذکور مخلوق مراد دي. نو چکله پہ صحیح حدیث کنبی راغلی دي چي تاسی چي دغه کلمی یعنی السلام عَلَيْنَا ه و وایا ست رسیدی دغه سلام و هر عبد صالح تہ پہ آسمان او که محکله کنبی و **پوه سه:** چي دلته دوه لفظه سته. یو عبودیت چي معنایه رضاده بنما یفعل الرب تبارک و تعالیٰ (اوپه صفا تو کنبی د مخلوق اشرف تر دغه و وصف فست و بل عبادت دی، چي معنایه مایرضی به الرب لکه لمونخ روز، وغیره، په دي دور و صفو کی و صف د عبودیت اقوی او اشرف دی تر عبادت ولی چي عبودیت په اخره کنبی هم باقی دي. او عبادت ختم کیني. یعنی علی سبیل التکلیف مطلب دا چي جنتیان په اخرت کی نه په لمانحہ مکلف دی او نه په روز، وغیره، لکن عبادت الہی په جنت کی پر د و د تنفس په دنیا کی چي سري هیخ نه په ستري کیری هغی عبادت الہی په جنت کی هم سته. ولی بنده چي هر خد خدائی پاک تہ نشدی کیری طاعت یہ نریا تین ي.

پوه سه: چي عبد صالح و هغه بنده تہ وائی پہ شرعه شهره کنبی چي پکای ککو و تکی د تہ و لو حقوق و در ب جل و علا وی اود دہ تہ و لو حقوق و مخلوق وي. چونکه د مفهوم پیدا کیده په یو شخص معین کی دیگران دی یعنی تحقق یہ لهدا علماء حضرات وائی چي ده یو شخص پہ باره کی یقین کول پہ صالح ولی دده بیلہ شهادتہ ده شرعی شریفی روانه دی. البته داسی سري ویلا ی سی، چي فیلان شخص زما په خیال صالح سري دی خوفا من الشهادتہ، نو چونکه آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم د احسان دلاری هغه کلمات و واییلی السلام عَلَيْنَا ه نواهل ملکوت الاعلیٰ چي تر او و آسمان و لوری ملکی دي. او جبرئیل علیہ السلام پہ وحي اوایا په الهام در ب جل و علا داسی و واییله.

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ یعنی مونږ در پر د کومی وایو چي الله جل سطا تہ یودی. او مونږ په پوره یقین سمر دا وایو چي محمد بنده د خدائی او رسول د خدای دی، **پوه سه:** چي حافظ ابن حجر العسقلانی په شرح کنبی د بخاری وائی چي آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم په په التحيات کنبی دغه الفاظ او کلمات مذکور وایی: او هغه چي بعض علماء وائی چي ده مبارک به داسی واییله، **وَأَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ** هیت اصل نه لری یعنی په لمانحہ کی البته په غیر کی د تشهدی د مبارک داسی واییله دي.

یونبتنه: په تشهد کی ولی عبده تر، سوله د هغه راغلی دی **جواب** فتاوی بیضاوی بلکه توله مفسران او محدثین وائی چي ده نبی په او صافو کی عبودیت تر سالت افضل دی، ولی چي په عبودیت کی توجه د مخلوق حخنه و خالق تہ او په رسالت کی توجه د خالق حخنه و مخلوق تہ یعنی د پارس د تبلیغ د احکامو الہید و، **تنبيه:** چونکه حاسدان او ناپوه کسان دین دی، نو دا خبره بنده و فهموی چي زه داسی نه وایم چي د عمومی خلکو عبودیت د نبی تر رسالت بهتر دی

بلکہ داسی ولیم جی دنی پہ اوہا فوکی د اوصف تر تہولو بہتر و صف دی» قَالَ

وَقَرَأَ فِيمَا بَعْدَ الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ الْفَاتِحَةَ ^{او وائی دی} پہ وروستہ دھغو دو ورکتواو لو یعنی دفنضی لمو غو صرف سورۃ فاتحہ الحمد للہ، یعنی بیلہ ضمیر دسورۃ، او ہمد انکے کہ یورکت وی لکہ دما بنام لمونج نو پہ ہغہ کی بہم صرف الحمد للہ شریفہ بیلہ سوئے تہ: **مسئلہ** کہ سورت و رضم کری ہم سجدہ سہوہ فستہ ولی ہغہم دسورۃ جنس الحمد للہ یعنی قراءۃ القرآن دی» کہافی کتب الفتاوی» قَالَ

ثُمَّ جَلَسَ وَقَرَأَ التَّشَهُّدَ ثُمَّ صَلَّى عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ^{او بیادی کبینی یعنی پڑھندہ مخہ طریقہ جی چپہ پنبہ دی پری بایسی او} راستہ پنبہ دی جگہ ودرہ وی۔ او بیاد الحیات ووائی پڑھندہ ذول جی داوس تیرہ سوہ۔ او بیادی ذرود ووائی پیر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم یعنی اللہم صلی علی محمد تریا یہ پوری۔ قَالَ الْمُصَنِّفُ:

ثُمَّ دَعَا بِمَا يَشَبُّهُ الْقُرْآنَ وَالسُّنَّةَ ^{او بیادی دعا وکری پہ داسی} الفاظ سورہ وی یعنی عربی الفاظ بہ وی یکا عین ما ثورہ دعا کافی وی او یا ہغو ورتہ: **فائدہ**: چونکہ عوام دمشابہ القرآن والسنة وغیر المشابہ فرقت نہی کولای نوٹکہ پہ لما غہ کی دعاء اللہم ربنا تریا یہ تہا کل سوی دہ، جی ما ثورہ دعاءہ۔ او ہم مختصرہ دہ آو عین اختصار کی جامع دخیار تو ددنیا والاخرت دہ» قَالَ

ثُمَّ سَلَّمَ يَمِينًا وَبِئْسَ أَرَفِيْقُوقُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ ^{او بیادی سلام وگرخوی پیر استہ طرف یعنی} ناویا من معہ کما تقم اول وار او پرچپہ طرف یعنی پہ پای کی (د)

دی وَاَلَيْسَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَنَيْتُ بِي وَيُحْفَہ جَاجِي دَدَہ سَرَوِہ و ہرہ وی یعنی امام، وقوم او حفظہ لکہ جی دمحہ تیرہ سوہ:

افسوس ناکہ واقعہ د عقل خیر لیری حکایت:

یوہ سہ: جی چونکہ دشریعت پاک توالہ کتابونہ عربی وہ او صرف پہ ہغوئش توالہ ملایان ہونہ پوہیدہ بلکہ دملایا نو برجستہ ملایان دقرآن شجرہ انبوی او بیا احادیث نبویہ ۴ اود فقہ حنفی متون او شروح او فتاوی، او کتابونہ پہ توالہ پوہیدلہ، او عولم الناس خوبینجی حندی بی برخی وہ۔ دعوا موتکیہ صرف او صرف دملایا نو پرقولہ او بنوونہ وہ»

اوہرچہ تہ دا معلومہ دہ جی چیری پہ خپلہ دکتاب وینا۔ اوپہ پوہیدل، او چیری د بل دخیل او ریدل، نو بعض علما وود عوامو ددغہ مشکل پہ نظر درلودلو سہ دشریعت پاک دعقا ئد و بعض کتا بونہ، اود فقہی حنفی بعض کتا بونہ دقوم و مورفی ثری تہ، او واپر قول او تفصیلی بیان دہغوہ وکری اوچھا ف تی و سبب ذل۔ اولوی سبب دا استفادہ دعوامو جی صرف خط بی نہ و و و گرجیدل، چنا چہ پہ دی بارہ کی دپاکستان دپرو جیدو علما و لویہ برخہ اخستی دہ۔ اود شریعت پاک دپک کتا بونہ یہ د عربی شجرہ اردو تہ، جی ددوی مروجہ ثبہ دہ را نقل کرہ۔ حتی جی تفسیر دقرآن پاک یہ ہم پخپلہ مادری ثبہ اردو سہ ترجمہ کری۔

اود پینبور نیک نیتہ، او قوم پرستہ، او بنو برجستہ علماء ہم دشریعت پاک د عقائدو، کتا بونہ، اود فقہ شریفی کتا بونہ یہ وپنتوتہ را نقل کرہ بلکہ غتب غتب کتا بونہ دفقہی شریفی لکہ خلور ہدایہ کافی، ہم پہ پینتو مفصل ترجمہ کری۔ اوپہ کابل کی دقرآن کریم تفسیر پہ دوومس وجوڑبو یعنی ذری او پینتو تفسیر

سواء، اوسبب دلوی استفاده دهغو عوامو و گرجیدی چی صرف خط اوکتابت
یه نزد وی چنانچه دا تفسیر په عربستان کی د شاه فهد په وقتی کتا بوکینی چاپ
سود و حبت الله پښتو او فی سی ربا نومسلمانوته هدیه وسو. لکن چولکه
پښتو راود هغه دا طر فود پښتو ژبی اوزمون د قند هارد پښتو ژبی په بعض
بلکه په ډیرو الفاظو کینی په تلفظ او کتابت کی فرق وو، چنانچه دا خبره واضحه
نود ویش عامی ته هم د قند هار، هلمند، ترین کویت، فراه و غیره ځایو چی پښتو
ژبه سږیو ډوله ده، د ضرورت علمی د پوره کولو سودا فکر پیدا سو، چنانچه
درویش دا څو کتا بونه پښتو ژبی ته را نقل کړه. په عقائد و کینی نور ظلم
او ابوالمنتهی، او په فقه حنیفی کی، شروط الصلوة، او قدوری، او نور الايضاح
چی یو جلد اوس چها پ سوی دی او دوهم جلد یه دا کتاب چی ستا سوبه لاسو
کی دی، او دریم جلد یه تر کتابت لاندی دی چی هغه به هم ان شاء الله الغزنی ژبه چاپ
سی. او دا زمانه عامی کتا بونه په هر ملک کی چی د افغانستان پښتانه مهاجر موجو
دی د کتاب فروشانو په ذریعه ورسیده، حتی چی وماته یو وحت د قدوری
چها پوونک، اولیکونکی قاری مجتود خطاط اعظم مولوی فضل الحق صائب وویل
چی ما تر اوسه پوری د قدوری یوولس ازره نسخی خرڅی کړی دی. وهکذا الکتاب
الاخر المذکور.

او عربستان سعودی ته هم ډیری نسخی د حرکات ثلثی دی، ولی چی هلته پښتانه ډیر
مین مسلمانان ډیر په، او دی کتا بود تصنیف په باره کی مانه یی که نه راغلی
دی چی د ټولو حاصل دادی، لَقَدْ احْسَنْتَ په تحقیق سږ تا ډیر ښه کار وکړی. مگر
افسوس چی د قند هار بعضی ها سیدانو د خوا په دی اوسو ورځو کی په غیاب کی
قولی داسی یو پیغام چا راوړ ساوه. چی دا نقل د عربی کتا بو و پښتوته ډیر بد کارئ
چی دهغه نوم زه نه اخلم د قند هار دی. او هغه په ډیره بی شرمی سره د عقل لیری دا خبره
کړیده چ دغه کسان چی عربی کتا بونه و پښتوته را نقل کوی دا د امریکا روزل سو

ملايان دی چی په خلکو کی دینی پیدا کوی. او خلک و امریکا یا نوت د دعوت کوی او ورته
منډی د شرحه ډکی خبری یه هم کړی دی:

نور دغه جناب ته زه وایم چی لوی نقل کوونکی د عربی کتا بو و پښتوته د قند هار په
علاقه کینی نه یم. نو تا زما کتا بونه مطالعه کړی دی. او که هسی دی سترگی پتی
او د حسد خوله دی ولز کړی ده. او دا خبری کوی. که دی مطالعه کړی وی نو ته د نور
الایضاح د پای وړقی وگوره چی څوک د امریکا طرفدار دی اوزما ځکی او تنقید ونه
پرا مریکا او بین الملل اورو سا نوب ندی. ښه مطالعه کړه. او بلاغ المیز هم مطالعه
کړه. او د امارت اسلامی افغانستان تائید او توثیق چی ما کړی د دغه زهرمه حصه
تا کړی دی او که څرنگه!

بلکه حق خبره خورداره: چی زه غواړم چی د عوامو زراو ښځی ځوانان، او ښځی،
سپین بیری، د اسلام په عقائد و خبر کړم، او په احکامو د فقهی حنیفی یه اگاه کړم
او زړو پږ تختوبیا ندی بیله عقائد اسلامیه وو او بیله فقهی حنیفی. نو که ځای
پری نه ډیرم چی په هغه کی نصرانیت او یا یهودیت یا وهابیت ځای پیدا کړی. او هر مسلمان
په ذریعه د دغو پښتو دینی کتا بونو، د تخریب کاری د امریکا یا نوا انگلیسانو و هابیانو
خدا صر سی. او د خپل امارت اسلامی په افغانستان کی مادی او معنوی لسانی او قلبی
ملا تر وکړی. او د پاره د حفاظت، د امارت اسلامی هر نوعه فدا کاری ته تیار ښی. البته
ته چی ددی کتا بو څخه ډډوړی ستا مرلم به دا وی. چی د افغانستان عوام دی د دین
څخه ساده لوحه وی تا چه نقوش د امریکا یا نوا انگلیسانو، و هابیانو، په هغو ساده
ددینه ناخبرو زړو کینی نقش سی. او پر ځای د محبت د امارت اسلامی افغانستان یه
محبت دطر، او عمل د امریکا یا نوا انگلیسانو، و هابیانو، په زړو کی پیدا سی.
او یا به ستا نیت په ډی بی شرفانه خبرو کی دا وی چی د تحریک اسلامی طلباء افغانستان
او د هغو د مخلصانو په مابین کی شقاق او شکاف پیدا کړی. نو په دی نیت کی به
همد خدای جل سلطان په فضل سره نه سی کامیاب، ولی د تحریک اصلی غړی علماء

اوطالبان پير دور، اند ليش خللک دي. ستا په خوله نه خطا وزي. اونه نه دومره بيقتل يم چي تا غوندي ناپوه سړي دي ما ټخريک بدخواه وگرځوي. که دا غرقه، بيان پس دي خود آينده د پاره داسي پرو پاگند مړ کوه. او که بيان نه خبر سوم چي ته خپلونا وپوځو نر دوام وړ کوي. نو د نور الايضاح د پښتو ترجمي په دريم جلد کي به ان شاء الله تعالي ستاد نامه، د قوميت، داوسيدود ځايه غځې پرده پورته کړم. او په ټوله خلگو به دي وپيژنم، اوس دا غځه دستر په وينا کي پکا ته کي.

مکتوب، جناب مولوي عبید الله صاحب په اوسني زمانه کي مختلفي ډول و علم ظهري ته راوتلي دي، مثلاً، وهابيان، سلفيان، پنج پيريان، اهل حديث، تبليغيان، موحدان، نون ما پوښتنه داده چي په دغو ډلو کي ستا په عقیده کومه ډله ښه ده چي سړي يه متابعت وکړي. ولي هغه پنجواني ډلي چر په پنجوا زمانه کي مشهوره وي لکه شيعه کان، معتزله، کراميه وغيره. هغه مونږ پيژنډي چي اهل السنة والجماعت هم له ډلي غځه نه دي. نوموړي هغو غځه پريزي کاوه اوس غځو کړو! په اميد د جواب الممان بخش ستا دعا گوي آغا گل بخش کړي.

گرانه وروره! زه به وستا ته يوقانون کلي بيان کړم چي په هغه کښي ته غور وکړه تا ته به پخپله ښه ډله معلومه سي. نو **پوه سه**: چي درو ليش په عقیده هغه ډله ښه ده. چي پس يوه مذهب دخلور و مذهبو. يعني حنيفيان، شافعيان، مالکيان، حنبلين، ولاوي. چي داخلور ډلي دخير القرون غځه را شروع سوي دي.

او زه ماني ته در سول کريم صلي الله عليه وسلم او صحابه کرام و رضوان الله عليهم اجمعين نزدی وي او د قران کريم دايا تو او ده احاديث نبويه و په تفسير او معنی ښه خبر دي او بر جسته مجتهدان يه مقتديان دي. **پوه سه**: چي زه ما مقصد دانه دي چي ته په مذهب چي کي ي ستا خوښه ده. بلکه زه ما مقصد داده چي پر هر مذهب چي ته کي دهغه مذهب د قدما و متاخرينو د کتابو غځه خپل معلومات حاصل وه. او د قران کريم او احاديث نبويه ووهني معنوي کوه لکه چي ستاد مذهب مقتديا نوته ښودل دي.

دنوي اجتهاد اميد نه کوه. او د هر زما مقصد نه دی چي ته به په يوه مسئله کي د حنيفي مذهب متابعت کوي او په بله مسئله کي به د شافعي مذهب متابعت کوي چي دي ته په اصل طراح کي تلفيق المذاهب وايي. او هغه جائز نه دي. او داسي به هم نه کوي چي مذهبونه دخير القرون به پس ښت گرځوي. او د مبارک قران د آياتو ترجمه به په خپله رايه او فکر سر کوي. او يا دا احاديث نبويه ووهي و معناد خپل فکر سر برابره بيانوي که څه هم ته پخپله زه ما نه کي بيخي لوي عالم نه. او خلک دي لوي عالم بولي. لکن احتياط ډير لازمه دي.

په خپل علميت کول روانه دي. بلکه تتبع په حقه سر دخپل مذهب د کتابو او تلاش د اقوالو د مجتهدينو ډير ضروري ده. مثلاً چي درو ليش حنيفي دي خپل داخفاو د مذهب متون کتابونه، او شرحي، دهغو او د فتاواوو کتابونه به مطالعه کوم. البته که د مذهب په بعض کلا بوکښي اختلاف وي بيا به نور و کتابوته د مذهب جوع کوم. دا ووستاسي د سوال جواب خدايي دي وکړي چي و مقصد ته ورسيږي.

مکتوب (۲)، جناب محترم مولوي عبید الله صاحب (ايوبي) مونږ بعض علماء وينو چي ستاسو خلک ډير حسد کوي، او غيبت خوځه کوي بهتانونه هم ده، يا ندي وايي د دي سبب څه دي! محمد عبد الحكيم قند هاري. **گرانه وروره**: اول خوبايد تا د اسوال د دوي غځه کړي واي. ولي چي امکان لري چي خپل عيب خود او ډو ما بين دي. څوک يه په خپله نه ويني. نو شايد دوي به زما هغه عيبونه چي نه ويني سر ته بيان کړي واي. او بيا به دي ما ته دهغو عيبو بيان ولومکتوب را استولاي واي چي ما دهغو عيبو د کان غځه ازاله کړي واي لکن چونکه تا د ما غځه سوال وکړي. نو زه در ته وليم چي اول خو حسد، غيبت، بهتان، کبیره گنهونه دي لکه چي د دي بيان ما په تفصيل سره په بلاغ المبين کي کړي دي. بهر صوت دغه حاسدان به په تقسيم الهي نه وي راضي يعني عاصي ته خداي پاک ټوله نعمتونه که زما د شان سر وړ وي ما عاصي ته به را کړي دي. نو امکان لري چي د دوي

د حسد وغيره سبب به هم دغه وي
گران و وروره! حسد نوی مرض نه دی بلکه د امراض قدیمه ووڅخه دی په بعض
 علماوو کښې د پخوا څخه موجود وو. ته که په عربي پوهينې نود درختار خطبه
 مطالعه کړه چې څومره يه د ځا سدانو څخه په نظم اونثر کې تړلې دی، چې دهغه يو
 بيت پرته درته ترجمه کړم او يوهم نثر به درته ترجمه کړم ه
 هُمُ يَحْسُدُونَنِي وَشَرُّ النَّاسِ كُلِّهِمْ : مَنْ عَاشَ فِي النَّاسِ يَوْمًا غَيْرَ حَسُودٍ :
 يعني دوی ځا سيدان د ما سره حسد کوي. او به د خلکو ټولو هغه څوک دی چې يوه ورځ
 په خلکو کې داسې تيره کړې چې د چا ورسو حسد نه وي. ولې چې حسد پر کمال وغيره
 باندې کيږي څوک چې ځا سيد نه لري هغه کمال وغيره نه لري نو ځکه بڼد دي.

الْحَسَدُ حَسْلٌ مِّنْ تَعَلُّقٍ بِهِ هَلْكَ

حسد يو ځوز دی چې په چاپورۍ ومېستوي يعني د حسد لار به خپله کړه هغه يعنې
 ځا سيد د هلاک سره مخامخ کيږي. اود اهم واژه چې د چا حسد غيبت، بهتان، ماته
 تاوان هم نه لري. ولې د خدايه نعمت زما څخه خداي پاک اخستای سي، د ځا سيد
 په حسد نه اختل کيږي، اود غيبت او بهتان په باره کې حکايت د حسن البصري
 به درته ذکر کړم.

ولې چې يو ملا د حسن البصري غيبت، يا بهتان، د بل سړي په مخ کښې کړی وو هغه
 سړي هغه غيبت و حسن البصري ته راوړ ساوه. حسن البصري په ډير احترام هغه
 ملا ته خط نوشته کړی او يو مقدار بڼې خرما وې په هم خط او دا خرما وی په
 دخپل شاگرد پلاس ورکړی. او پس له سلامه يه دستي ورته نوشته کړه چې
 ستا ډير تشکر چې تا خپلې حسناقي حسن ته راواستولې او حسن په عوض د هغو څو
 لن مقدار تميرات درواستولې. کې قبولی کړی. ستا به ډير مهرباني وي.

گران و وروره! زه پخپله دهیڅ چا اود هیڅ عالم سره بغض او حسد نه لرم يعنې پر
 نعمتو خدايي چې وه هغه عالم في ورکړی وی» بلکه سره تواضع می وتولو علما و

کښته دی. البته اعتراضات علمیه ووت حسد نه وایې ولې چې مېنې پر تحقیق علمی دی
پوه سه: چې درویش و خپلو شاگردانو، مخلصانو، دوستانو، ته د اوصیت
 کړې دی چې که زما يوچ غيبت کاوه که دی دفع هوري کولای سواي خووی کړه او که
 دی نه سواي کولای زما تر غوږو وي نه را سوي. ولې چې زما سره نا حقه دگروم مه
 را پکوه» دا ووستا جواب» وَلْتَرْجِعْ إِلَىٰ فَرْجِ الْكِتَابِ:

بَابُ الْإِمَامَةِ

باب دی په بیان د امامت کښې:

پوه سه: چې مراد د امامت څخه امامت صغري دی چې امامت د لما څخه دی نه
 امامت کبری چې خلافت او امارت د مسلمانانو دی، ولې دهغه بیان ځای علم کلام دی

وَالْمُضَنَّفُ وَهُوَ أَفْضَلُ مِنَ الْأَذَانِ او امامت افضل دی تر اذان کولو څخه

هم د څخه تيره سوه چې د مؤذنانو غاړې به جگي وی تر نور و خلکو په فزح کې د قیامت
 دلیل د فضیلت د امامت دادی چې رسول کریم صلی الله علیه وسلم او خلفاء راشدين

رضی الله تعالی عنهم همیشه توب کړی دي پر امامت نه پر اذان **پوه سه**
 چې په مراقی الفلاح کې وایې: چې افضله داده چې امام دی مؤذن هم وي. او زما ته کړي

په ده چې دا زموږ مذهب دی وَكَانَ عَلَيْهِ أَبُو حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ، لکن پر دی افضل کار
 پر ټولو اخلافو کې عمل نه دی سوی. مگر دا دروخت په بعض مسجدو کښې وایې علم

وَالصَّلَاةُ بِالْجَمَاعَةِ سُنَّةٌ او لونیچ په جماعت سنت دی» مراقی
 الضنف وَالصَّلَاةُ بِالْجَمَاعَةِ سُنَّةٌ په شرح کې وایې فی الاصح لکن سنت

دی مؤکد مشابه دی د واجب سره په قوت کې آه لکن سنت والی په ماسوا کې د جمعی

د لمانځه اود اخترو د لمونځو. ولې چې په هغوی شرط د جواز دی **پوه سده**: چې
په بدائع کې وړاندي چې عام مشايخ د احنافو پر دې دی چې جماعت واجب دی. او په
تحفه کې هم ورته قول کوي. او په جامع الفقه کې وایي چې قوی د اقول ووجوب
د جماعت دی. او امام کرخي وایي چې جماعت فرض کفائي دی. اود فقیه ابو جعفر
الطحاوی وایي اود بعض نور و اخافو هم د مذهب دی. او امام احمد بن حنبل وایي چې
جماعت فرض عین دی. لکن دده مذهب د ادی چې لمونځ جلا فرض عین دی او جماعت
جلا. نو لمونځ منفرد اخصیج بولي. لکن ترك جماعت بی له عذر گناه کبیره بولي.
پوه سده: چې امام لمخطاوی وایي چې جماعت په شرع کې یو امام غواري او یو بل
څوک که نړوی او که بنځه. خړوی که مریي او که کچنی هلک وی چې عاقل وی او که
ملک وي او که پیری وي. په مسجد کې وی او یا په یه صحرا کې او یا په کور کې آه

پوه سده: چې په حدیث مبارک کې داسې راغلی دی چې رسول الله صلی الله علیه
وسلم وایي. چې د جماعت لمونځ بالادی تر یواځې دیو ستاسې پنځه ویشته درې او په
بل روایت کې په اووه ویشته درې. نو ددی حدیث د وجهی جماعت دی څوک نه
پریږي دې بیله عذر: **مسئله**: که یو بنا روال یا یو غټی قریه په اتفاق سره
جماعت نه کاوه بیله عذر اول دی حکومت اسلامي دوی امر کړي په کولو د جماعت
کې قبول کړي خو خبره خلاصه سوه. او که نه قبل او جهنگ دی ورسره وکړي. ولې چې
جماعت دشعارو غږ د اسلام دی. او د خواصو غږ د دین دی. مړ، وفی القنیة چې
اصح خبره داده چې د جماعت کول په کور کې او په مسجد کې دواړه روا دي لکن په مسجد
کې افضل دی.

فائده: د جماعت لمونځ په سنت والی کې تر سنه الفجر چې اقوی د سنتونو
دی هم ټینګ سنت دی. او جماعت سنت عین دی په فرضی لمونځو کې مگر په
تراویحو کې سنت کفائي دی. او په وټرو کې دروژي مستحب دی. او په نفلی لمونځو
کې چې په بلنه خلک نه راغواړي جماعت روا دی. او که په بلنه وو مکروه دی.

تفريع: نو هغه چې بعض نا پوه پیران خپل مريدان په بلنه راغواړي چې نن فلاقي
شبه ده تاسې راسې چې صلوٰة التسبیح یا نوری نفل په جماعت سره وکړو د شریعت
خلاف او مکروه کار دی. او شمس الا نمة الحلواني وایي که تر درو کسانو پورې په یو
متنفل پسې اقتداء خلک وکړي تداعی نه ده او که خلودیا بالاوه تداعی ده. او په
کوف کې د لمر جماعت په نفلو کې مستحب دی. در مختار. او په خسوف کې د سپوږمۍ
مکروه دی. بحر الرائق.

مسئله: په نهه اودر، کې وایي که څوک یو وار بیله عذر د جماعت لمونځ پرېږي
نوپه نيزد عراق د فقه او و چې جماعت واجب بولي. داسې گناه کار یعنې کبیره گناه ده.
او څوک چې د جماعت لمونځ سنت بولي. وایي په یوه لمانځه کې جماعت گناه کار نه دی
بلکه چې عادت په ترك الجماعت وی نو مرتکب د کبیرې گناه دی. ط. او یو قول ضعیف
چې په شرح کې دوه بانه د جوامع الفقه غږ نقل کړي دی دادی چې جماعت مستحب دی
مسئله: جمهور د فقه او و وایي چې ثواب د جماعت په اشتراک د امام سره په
جزء کې که څه هم اخیر ناسته وی حاصل بولي.

مسئله: فقهاء په دې مسئله کې اختلاف لري چې دخپل محل د جماعت
لمونځ افضل دی. او که جماعت د مسجد جامع. او که دواړه مسجد جامع کافی وي. نو
هغه قدیم مسجد افضل دی. او که په یوه مسجد کې د جماعت خلک ټیټي کم وو نو یو عالم
ته د مستحب ده چې جماعت ته دې هغه مسجد ورغی تا چې خلک په ډیر سی.

ورود فی الحدیث الصبیح انه اذا تَوَضَّأَ اى الرجل آه ترجمه
فضيلة الجماعة غږ وخت چې اودس تازم کړي سړي یعنې په کور کې یا په
بل ځای کې خا رج المسجد او بڼه اودس تازم کړي. یعنې مراعات د قرآن وضود او داسه
اود سنتو اود مستحب تو وکړي. او بیا ووزي د مسجد پر خوا. اودی نه وی ایستلی مگر
لما نځه یعنې د جماعت د پارم خاصه یعنې بل مطلب دده نه وي. نو دی نه پورته کوي
یو گام مگر په داسې ډول چې دده پورته کیدنې په سبب د گام اختلو یوه درجه

اور زول کین ی دده یوه گناه - یعنی دهر گامه سره. اوچی لمونځ اداء کړی یعنی په جماعت همیشته ملکي دعا ورته کوی تر هغوی د لما نڅر پر ناست وی هغه دعا داسی ده - اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَیْهِمُ اَرْحَمُهُ:

او همیشته داسی په لما نڅه کی دی یعنی ثواب د لما نڅه ورکول کینی تر هغوی دی د لما نڅه انتظار باسی. یعنی د جماعت تر وخت د منجه راغلی وی مگر یواځی لمونځ نکوی بلکه د جماعت انتظار کوي. په بل حدیث کینی راغلی دي. که چا د ما خستن اود سحر لمونځ په جماعت سر وکړی دونه ثوابونه لری لکړه چی ټوله شپه نفل کړی وی او په بل صحیح حدیث کینی راغلی دی چی دیوسری لمونځ دیوه سړی سر یعنی په جماعت ښه دي تر یوازی لما نڅه. اود دوو کسانو سره بیا ښه دی تر یوه سړی. او هر چو چی د جماعت خلک نریا تیر ی هغه لمونځ خوښ دی خدای پاک ته او په مضرات کی داسی راغلی دی چی په تورات شریف کی د امتیانود آنحضرت صلی الله علیه وسلم اود دوی د جماعت په باره کینی چی د دوی د جماعت په صف کی دیو نفر په نریا تیرو سر دیوه لما نڅه ثواب نریا تیر ی مطلب دا که په جماعت کی نر کهسه وه. هر یو ته د زرو لمونځو ثواب ورکول کینی،،

پوه سکه: چی حکمت الهی د جماعت د محلی په مسجد کی نظام د الفت دی په مابین کی د محلی والا وی. او یو بل په جوړاونا جوړی پر کوی والی او مسافر والی باندی علم راوستل دي. اوزده کړه دیو عالم دین څخه چی په مسجد کی تبلیغ او تعلیم کوي. او د جمعی د ورځی د جماعت حکمت الهی دادی چی د مختلفو ناحیه وو او محلو مسلمانان سره و وینی. او یو بل سره محبت او الفت یه پیدا سی. دادی کبله چی په مخنی وخت کی به په ښار کی یو څو محدودی جامع کافی وی او ټولو د ناحیه وو خلک او مسلمانان هلته په هغو جامع مسجدو کی سر جمع کیدل. اوس چونکه پر پنځه گامه مثلاً جامع مسجد دی د اهم دملایا نود جاه پرستی د سببه څخه پیښه ده. او عیش طلبی دپارم چی دوی نه غواړی چی د جمعی لما نڅه بل ځای ځان زهریر کړی او یی په بل

ملا پسې اقتداء وکړی. نونوق الذکر حکمت د مابین څخه ولاړی. اود عید گاه د جماعت حکمت الهی دادی چی د ټوله ښار مسلمانان پر یوه ډگر او صحراسره راجع سی او یو د بله سره ملاقات او محبت وکړی. دا حکمت اوس ختم دی د کولت په ښار کی. ولی هر ملاصاحب خپل جامع مسجد عید گاه هم گرځوی ده بخلاف د افغانستان، ولی چی په افغانستان کی د پنخوا څخه په هر ښار کی یوه عمومی عید گاه به وه. اود اهم اوس په افغانستان کی په برکت د امارت اسلامی طالبان دا عمومی عید گاهانی ډیری په ښه توگه، او ډیری فزاحی چی د گرده ښار د خلکو گنجایش لری جوړی سوی دي. ته ور سره د کندهار لویه عید گاه و وینو و هکذا په نور ښارو کی. د تعجب خبره خوداده چی په کوټه کینی هم در ی عید گاه چی عمومی عید گاه چی د پنخوا څخه سسته اوس هم. لکن ملایانوصا حبانوته د زرو ورکوی چی هغه لری ځایوته چی اوبله خبره داه چی طبعا د ملاصاحب دا خوښه ده چی زه دي پر منډ ولاړ یم. یا رشتیا یا نور څه دا وایم او خلک دي راته ناست وی. غوښ دی نیولی وی. حتی چی بعضی جا طلب ملایان دی د جمعی یا عید گاه دپارم په داسی مواظوبه سی تلاش کوي چی خلک ورته ژاړی که څه هم صرف درواغ وی.

مسئله: که د اخت په ورځ عذرو و لکه ډیر باران یا سخت یخ چی خلک وعید ته دپارم د لما نڅه صحرا ته نسوای و تلای بیا د عید گاه لمونځ په بعض غټو جامع گانو کي وکړی. لکن دا اوس په کوټه کینی بیله هیڅ عذره په لویو او کوشنیو جامع مسجدانو کی د عید گاه لمونځ کیری. شاید عذر بی جاه طلبی وی. دا و د جمعی د لما نڅه اجتماع دپارم حکمت الهی.

اوپه اجتماع الحج کی حکمت الهی پر ثوابو برسیره دادی. چی د ټولې نړی څخه د امت مسلمه وندونه، او هیئتونه په مبارکه محله کی د عربستان خصوصاً پرمینو شریفینو کی سر و وینی په مختلفو نگو، په مختلفو ژبو وغیره، اود خدای جبار سلطان شکر وایي چی امت مسلمه دومره ډیر دی سره د دی چی ټوله کافران د دی امت

مرحومه په قلع پي دي. چې په سرکي دهغو کافرانو، امريکا، لندن، اوروس دی او نور

د اعجب ه واوره: چې قبل بعثة النبي صلى الله عليه وسلم ابرهه په نامه پاچا په يمن کې دمقابلې دپار کعبه يمانه جوړه کړې وه چې دحاجيانو مخ دبیت الله غنچه ودي کعبه ته راوړوي. نوپه هغو وخت کې که خرم اهل مکه ټوله مشرکان وه. لکن دبیت الله غنچه کعبه ته راوړوي. لکن دبیت الله شريفې خو خپل عزت او عظمت په دربار کې دخداي جل شانده موجود وو. نوچکه هغه کعبه يمانه خداي جل سلطان دما بين غنچه وراکه کړه چې سورة اکر تر گيت آه کې دا قصه په تفاسيرو کې اوپه توارخو اسلاميه کې په تفصيل سره مذکوره ده.

اما اوس اوس دبلوچستان په بعض اطرافو کې هم بعض بي دينو خلکو د کعبه الهی په مقابل کې کعبه جوړه کړيده. چې خلک حج ته ور بولي او بعض بي دينه خلک دغې مصنوعي کعبې ته هم ورځي. اللهم انزل على هؤلاء الذين يقابلون کعبتك بلاءا شديدا وعلما اليما وفتنة قبيحة حتى تمنى الى خراب تلك الكعبة ايضا كما خربت الکعبة اليمانية ولبه الامر من قبل ومن بعد وبذا الک يفرح المؤمنون، هذا من الجمل المعترضة ولنرجع الى شرح الكتاب بعون الملك الوهاب، قال المصنف:

لِلرِّجَالِ الْاَخْرَارِ بِلَا عُدْرِ وَشُرُوطِ صَحَّةِ الْاِمَامَةِ

او داجماع سنت دی نرول چې انرا دوي بيله عذر شرعی. او شرطونه صحیح والي عبادت
لِلرِّجَالِ الْأَصْحَاءِ سِتَّةُ أَشْيَاءَ ده نرو چې په بدن جوړوي شپږ
چې للرجال تعلق تر سنته پورې لري. **پوه سه:** چې د عذر شرعی بيان به معنا وروسته وکړي ان شاء الله، دنروالي په قيد سوي شوي ووتلي. ولي دخالصونو دپاړ دا ټوله وروسته شروط شرط نه دي. بلکه ذکره شرط نه دي. نو امامت نبني

بنی لوه روا دی سره ذکر اهته، او د اصحا ووخنچه مراد دادی چې معذوره نه وي لکه سلسل البول انفلات البحر وغيره، نودغه عذر والا و امامت یوبل ته رفادی
الاسلام بولک چې دده دقران مبارک غنچه خلاف نه وي. او د احادیث مشهوره ووخنچه خلاف نه وي. نوچکه په مراقی الفلاح کې وايي چې په هغه چا پي لمونځ نه دی روا چې منکړی دبعث بعد الموت غنچه او یا منکړی دخلافت غنچه دا بوبکر الصديق رضی الله عنه. او یا د صحبت غنچه دخلافت دهغه. او یا پوچ والی وشيخينو بوبکر الصديق رضی الله عنه. او یا د شفاعت نبوی صلی الله علیه وسلم غنچه، او یا د معراج غنچه دعليه الصلوٰة والسلام تر مسجد اقصی پورې.

ولي چې دا اسراء په ایت شریفه سره ثابت ده. او وروسته تر هغه په احادیث مشهوره ورو ثابت ده چې منکړیه ضال او مبتدع دی او یا د رؤیة غنچه دخداي او یا د عذاب القبر غنچه منکړی لکه معتزله، او یا منکړی د کرام کاتبينو غنچه **بنوونه:** که یوسي خلکو ته خو زمانه امامت ورکړي او بیا یه وړ ئيله چې زه کافر وم، او یا یه وړ ئيله چې ما په قصد تاسې ته یې اود سه لمونځ در کاوه. پر هغو خلکو راگرځول د لمونځونسته ولي چې دی فاسق دی اود فاسق خبره ددين پر چارو کې نه قبلينی اود ده فتی دده په اقوال سره ثابت سو، بخلاف دهغه چا چې امامت یه ورکړي او بیا وروسته فساد د لما غنچه ورته معلوم سوي یا یه کالي مردار وه او یا یه اود س نه در لودی. نوکه دی خلکو ته دغه اقرار وکړي پر هغو د لما غنچه راگرځول لازمه دی. ولي چې ده پاک والي غنچه دکالویاد اوداسه غنچه گاهی سرې غافله وي. قال

وَالْبَلُوغُ او بلوغ شرط دی. ولي چې دکوچنی لمونځ نفل دی او پر ده په شروع هم نه لازمین دی. نواقته اعد با لغا نوپه هغه پي نه ده روا. او بعض مشايخ دبلخ وايي چې امامت دنابالغه په ترا وچو او په نفلو کني روا دی لکن مختار او مفتي به داده چې نه دی روا بلکه علامه مسکين وايي چې د حيفضيانو

په نيز په اتفاق په كشي پسې لمونځ نه دی روا قال **وَالْعَقْلُ** اوبل شرط عقل دی ولی چې همیشه لیونی پسې لمونځ نه دی روا. او که گاهی به پرسد کیدی او گاهی به لیونی وو نو پر سدوالی په وخت کی لمونځ پسې روا دی او کی عقل په سبب د شراب مسکر کله شراب، دلا سر وکړي وو په هغه پسې هم لمونځ نه دی روا ولی چې دده لمونځ صحیح نه دی. **مسئله:** په معتوه چې دماغ به خراب وی او گدی وږی وای هم لمونځ نه دی روا ط قال المصنف **وَالذَّكُورَةُ** اوبل شرط د امامت نروالی دی. نو په بڼه پسې دنرو لمونځ نه دی روا. ولی چې په حدیث شریف کی راغلی دی.

أَخْرُفُهُنَّ یعنی شاته به کړی. او خنثی یعنی نر بنځی په حکم کی د بنځی دی. او په لفظ کی وای چې اقتداء په خنثی پسې صحیح روا ده. لکنه خلاف رأی العامة ط. دره قال اوبل شرط د امامت قرأت د قرآن کریم دی. په نيز د امام اعظم که **وَالْقِرَاءَةُ** ختم یوایت وی. او یا ران وای چې درې ایته شرط دی **تفريع** نواقتداء د قاری په هغی معنی به په عرفی معنی په امی پسې نه ده روا. اونه په گوته کی اونه ده روا اقتداء د امی په گوته کی پسې. ولی امی خو تحریمه قدر ویلای سی او گوته به نسی ویلای. نو امی حال پر قوی دی. او اقتداء ده امی په امی پسې یا د گوته کی په گوته صحیح ده. قال

وَالسَّلَامَةُ مِنَ الْأَعْذَارِ كَالرُّعَافِ اوبل صحت د امامت سلامتیاد امام ده د عذر و غجز (لکه د پزی و پزی) ولی چې د معذور لمونځ خو صحت به د ضرورت د وجهی غجز دی نو د بل سړی اقتداء نه پسې روا. لکه چې تر پزی به وینی راځی یعنی همیشه چې وخت د لما نځه بیله د پزی د وینو نه پر تیر یږی. او کی یو وخت تر پزی وینی راوتلی هغه معذور نه دی.

مسئله: که خولک پسکی اویا دهم نسی گیره ولای هغه هم معذور دی. او که یو هر گری تو شیر ی هغه هم معذور دی. **فائدة:** که معذور سړی اودس تازو کړی او عذر به جاری وو. اویا پسله اوداسه هغه عذر ور پیلین سو نواقتداء بی عذر سړی

نډه پسې روا. او کی اودس تازو کړی او لمونځ هم وکړی عذر نه سو ور پیلین. نو دغه معذور په حکم کی د جور دی **مسئله:** اقتداء د هغه سړی چې بادونه به جاری وی په هغه سړی پسې چې بولی به هم توپیر ی نه ده روا. ولی چې امام دوه عذر لری. او عکس به روا دی ط. قال المصنف **وَالْفَاءُ فَاَعَادَةً** د امصدر جعلی دی، امام مطنری

واپې چې فاء فاء هغه سړی دی چې یو کله چې ترخول را بیا پسې به دین تکلیف سره. او په اول کی در ا ایستلو د کلمی مشابه د فاء به دخولی غنجه راووزی وروسته خبره پوره کړی

وَالثَّمَّةُ وَاللَّغْ اوبل عذر تمة هغه سړی دی چې په خبرو کی نا ختی تاء او میم خندی ویل کړی. اوبل عذر لغغ دی. مرقی والا وای چې لثغة په پین دلام او په سکون د تاء بنوړول د ثری دی د سین غنجه و ثناء ته اویا د راء غنجه وغین ته اویا شل د هغه **مسئله:** که لثغ په قرآن شریف کی داسی آیات نه سوا ی پیدا کولای چې د لثغ غنجه دی خلاص وی اوده کوشش وکړی او کاوه به د شپسې او د ورځی لکن اصلاح دخپلی ثری به نه سوا ی کولای چې دلثغ د خلاص کړی نو دی سړی لمونځ یواځی صحیح دی ولی دی عاجزی او د بل سړی چې لثغ نه وی لمونځ به نه دی پسې روا. مرقی.

درویش وای چې پردی بناء د پیرو امامانو خصوصاً د صحرا د امامانو امامت نه دی صحیح ولی چې د دوی د پیرو ثری د لثغ غنجه خالی نه وی. لکن په فتاوی خانیه کی وای چې شیخ ابوبکر محمد بن الفضل وای چې د لثغ امامت د غیر د پیاو صحیح دی چې دغه کلمی دی وای په لثغ سره دادده لغت عربی دی. اودا مذ هب مختاره کړی ابن امیر الحاج لکن د مقتید په دے دی چې ده به خپل زیات کوشش کړی وی په دفع کی د لثغ لکن دفع کی نه کړی. **والمعلم**

مسئله: د لثغ لمونځ هلته یواځی صحیح دی که خولک نه وو چې دی اقتداء پسې وکړی او که د امامت سړی وو بیا د لثغ لمونځ یواځی هم نه دی صحیح. دره ط. درویش وای چې چونکه دین عوام د لثغ سره غماخ دی نو باید کوشش وکړی چې لمونځونه به چا

و کړې تا چې لمونځونه په اختلاف ووزې. په خلاصه کی وائی چې التغم دشپې او ورځې به
په وخت د اکوشش وکړې چې دا لغه د ځانه څخه لیرې کړې نو کی قدرت نه کی پیدا
نولمونځ په صحیح دی. او خلاصه والا نریه ته کړې ده. که التغم کوشش وکړې خو فائده
په نه کوله. نو بیا ده کوشش پر یښو نو هم په لمونځ فایده دی بلکه تر اخره د عمر به
د اکوشش جاری لری.

لکن صاحب الذخیره وائی چې دا اخیر خبره دخلاصی په ډیره مشکله ده. ولی هغه عذر چې
خلقه دسړي هم او وی بنده تغیر نه سی ورکولای. نو دخلاصه دغه خبره دفتوی دپاره
موزون نه ده. یعنی خولک عالم دی په دی سره فتوانه ورکوی. او هم دی سببه په
خزانة الاكمل کی دفتاوی څخه د فقیه ابواللیث په داسی نقل کړی دی. که چا اَللّٰهُمَّ لَیْسَ
حَای د اَلْحَمْدُ لَیْسَ ووايه. یا په کُلِّ هُوَ اَللّٰهُ اَحَدٌ. په ځای کی د قُلِّ هُوَ اَللّٰهُ اَحَدٌ ووايه
لمونځ روادی. چې پراصلی حرف یعنی اَلْحَمْدُ لَیْسَ یا قُلِّ هُوَ اَللّٰهُ اَحَدٌ به په قدرت نه درلودی
اویا په ژبه کښی عارضی علت وو. اوفقیه مذکور نریا ته کړیده کی په ژبه کی علت نه وو
لکن پر خوله په اَلْحَمْدُ لَیْسَ یا کُلِّ هُوَ اَللّٰهُ اَحَدٌ وغلې لمونځ په نه فاسدین. حاصله دی
چې امام طحاوی وائی چې په شرط د دې چې لثم به نه وی اختلاف دی. نو ځکه په
فتهاوی نه دی ذکر کړی چې په دی کی لوی خرچ دی. لکن بیا هم احتیاط د متن پر قول
کی دی. (او ځلک باید د فقیه ابواللیث په فتوی دقران مبارک د صحیح نرده کړی
څخه غافل نه کړی) وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالْاَصْوَابِ درویش، قَالَ الْمُصَنِّفُ

بُونیت
نَبِيَّةُ الْمُتَقَدِّی الْمَتَابَعَةِ مَقَارِنَةُ لِتَحْرِیْمَتِهِ کول
دی د مقتدی د متابعت د امام په داسی حال کی چې جوت به وی نیت دده د اَللّٰهُ اَكْبَرُ
ویلو سره دده پُوه سله: چې اقتداء په شرعه کی ترلې دې دسړي لمونځ خپل
په لا څخه پورې د امام، ط. مسأله: اولی داده چې داسی ووائې چې زما نیت
دشروع دی په لا څخه کی د امام سره اویا داسی ووائې چې زما نیت د اقتداء په امام پسې

یعنی لفظ د لا څخه به نه ووايه. په داسی نیت کی اختلاف دی. صحیح داده چې داسی
نیت هم کافی دی. ولی چې د حاله څخه دا معلومېږی چې داسې مقصود او اراده د لا څخه
داقتداء لري. ولی چې ده ځان تابع د امام وگرځاوه. او بعضی فقهاء وائی چې مقتدی به
د درې شیانو نیت کوی. یو خونیت دی د نفس لا څخه، اوبل تعیین د لا څخه
یعنی د ما پښین یا ما زدیگر وغیره. اوبل نیت د اقتداء دی په لا څخه کی په امام پسې
فایده: په قهستانی کی وائی چې نیت د متابعت شرط دی په غیر کی د جمعې لا څخه
اوپه غیر کی دا ختود لا څخه. ولی چې هغه بی جماعته نه دی روا. خونیت د اقتداء نه
غواړی

مسأله: امام لږ په حق کی د بنحو نیت ددوی د امامت شرط دی. بيله نیت د امام
د بنحو نه دی صحیح. فایده: ښه داده چې مقتدی په نیت کی تعیین د امام نه
کوی چې فلانی ملا صاحب پسې. ولی که دی تعیین وکړی او امام هغه دده معین کړی
سړی نه وی د مقتدی لمونځ فاسد سو، ط. پوه سله چې مصنف مقارنت نیت
د تحریمی سر شرط ویا له. لکن په مراقی کی کښی وائی که مقارنت حقیقه وی یعنی ظاهر اچي
خو ښکار خبره ده او که حکمی وی چې په مابین کی د نیت او تحریمی بیگانه کارونه کړی. وقت
تقدم ذکره فتدکن: قَالَ الْمُصَنِّفُ

بُونیت
وَنِيَّةُ الرَّجُلِ الْإِمَامَةَ شَرْطٌ لِّصَحَّةِ إِقْتِدَائِهِ د امام
د امامت شرط دی دپاره د صحت د اقتداء د بنحو په ده پسې. یعنی که امام نیت د اقتداء
بنحو نه وه کړی د بنحو لمونځ نه دی صحیح. درویش وائی په دې مسأله سره هغه مشکل چې
د حج په وخت پیداسی خلاص سو. مشکل دادی چې محاذات د منیجی په صف کی د زره سره
مفسد د لا څخه د نردی لکه چې مشهور ده، نو په اوس وخت کی که څه هم حکومت سعودي
د بنحو دپاره جلا ځای ټاکلی دی. خو بیا هم بعضی بنحو په بی شرمی سره په هغه وخت
کی چې د جماعت وخت نه دی وی طواف کوی نو طواف په وخت کی جماعت ودرینې

او دغه ښځې د نرو په مابین کې پاته سې چې تر هغه معین ځایه پورې نه سې تلای په سبب د ازدهام . نو د الله د نرو په مابین کې په امام پسې اقتداء وکړي . او پر یوه او بل نېل او تر څه او تر شا د دوی نرو لاروی . نو د محاذی نرو لمونځونه خو په قرار د منځلی د محاذات چې به راسی ، اِنْ شَاءَ اللهُ ، فاسد سوه . او داسې کسان نو په سووډی دوی چاره به څه وي .

بعض ملايان وائي چې دغه محاذی نرو ښځې ته ووائې چې خپل ځای ته ولاړه سه کهښې عمل دده په امر و نه کړي نو ښځه په لمانځه کې امام نه سوه داخله . او بيله اشتراک د لمانځه محاذات د ښځې مفسد دند د لمانځه نه دی . نو د نرو لمونځ صحیح دی او د ښځو د فاسد دی . در ویش وائي : دیو هج په موسمه کې د امام څخه د حرم شریف پوښتنه وکړه چې ایا محاذات د ښځې د نرو لمونځ فاسد وي هغه وویل نعم : نو ما ورته وویل چې دغه ښځې چې د جنت په وخت کې د صفو د نرو په مابین کې ولاړې دا خود ښځې ډیر نرو لمونځ فاسده وي . تاسې ولی ددی مشکل په باره کښې غور نه کوی او د حل لاره یې نه لټوی ! ده راته وویل چې زه فقط د هغو ښځو نیت د امامت کوم چې د حکومت په معین ځای کې لمونځونه کوي د مابین الصفوف د ښځو د امامت نه کوم بلکه په استثناء ښځې خارج کوم د نیت څخه نو د دغو ښځو زما امر نه یم او د دغو ښځو لمونځ په ما پسې فاسد دی .

نو د دغو ښځو اشتراک په لمانځه کې د نرو سره نسته . نو نرو لمونځونه صحیح دي . ولی شرط د فساد د نرو د لمونځو اشتراک دی د نرو او ښځو په لمانځه کې . پس مشکل حل سو . والله الحمد **مسئله :** محاذات د ښځې مفسد د لمانځه ده نودی که څه هم د جمعې په لمانځه کې یا دا څه په لمانځه کې وي یعنی ازدهام عذر نه دی . او د اهره د اکثر و فقها و مذهب د مرقی ، او نه د خلاصی څخه نقل کړې دی چې په دغو د نرو لمونځو کې نیت د امام د امامت د ښځو شرط نه دی . یعنی محاذات په دغو لمونځو کې مفسد د نرو لمانځه نه دی ، طه لکن د ښځې وائي چې استثناء د دغو لمونځو ډیر مشکل ده . ولې چې عبادات د معتبر و کتابود فقهي شریعتي مطلق دي . **والله اعلم**

او بل شرط د امامت د څه

وَتَقَدَّمَ الْإِمَامُ بَعْقِبِهِ عَنِ الْمَأْمُومِ

تر مقتدی . قال فی المرقی که چیرې د ممتدی پنده خو تر امام وروسته وه لکن پښه یې او بده وه چې گوئی په د امام تر گوټو تیرې وی نو پر وانه لري . لکن امام طحاوی وائي چې د اشرط یعنی تقدم د امام د پندی تر مقتدی چې مصنف شرط گنېل دی خلاف د مذهب جنیني دی ، حتی که چیرې امام او مقتدی ښځې برابر سره ودرېن یې هم په اقتداء صحیح ده . او که چیرې لمونځ په اشار دس سره کاوه نو که سرد مقتدی د امام تر سر وروسته وو اقتداء یې صحیح ده . کی څه هم پښې د مقتدی تر پښو د امام د څخه وي . او چیرې با العکس وي د مقتدی لمونځ نه دی صحیح ، کذا فی الزا بری .

اوپه درختار کې وائي : که امام او یو مقتدی وو نو برابر دی سره ودرېن یې لکن پراته طرف دی امام وي . او که یوه ښځه په امام پسې ولاړه وي کی څه هم زوجه وي یا محرمه وي هغه به څما تر شاه درېن دي . **مسئله :** سرته اعتبار نسته چې په سجده کې د امام سر وړاندې دی او که د مقتدی او که سره برابر دي . بلکه پښو ته اعتبار دی په تقدم کې بلکه مصنف چې وائي یا په محاذات بلکه طحاوی چې وویلله . قال المصنف

وَلَا يَكُونُ آدَتِي حَالًا مِنَ الْمَأْمُومِ

او بل شرط د اقتداء د دی چې امام به کم نه وي تر مقتدی په لمانځه کې « مثلاً امام نفلی لمونځ کوي او مقتدی د فرضي لمانځه اقتداء پسې وکړه **پوه سکه :** چې اعتقاد ته مقتدی او امام اعتبار نسته بلکه لمانځه ته اعتبار دی . نو که مقتدی لمونځ د وتر ویه واجب بولي . او امام یې سنت بولي اقتداء یې پسې روا ده ولی چې لمونځ خو بوی دی » اعتقاد ته اعتبار نسته کما مرانفا . او دغه رنگه ولدی نیت دیو سنت کونکی په بل سنت کونکی پسې ، لکه یو سړی چې سنت د ماختن کوي او امام یې سنت التراويح گذاري . او یا یو سړی سنت بعدی د ما پښین کوي په هغه چا پسې چې سنت قبلی کوي کنز فی الزجر لاری .

مسئله: کربوه سري دمان د يگر لمونځ کاوه اوده رکعتيه وکړه لمړولويدي نو په اخير ورکعتو کي يوسري دمان د يگر د لما نځه اقتداء پسي وکړه. اقتداء يه رواه ولي لمونځ يودي که څه هم دغه دوه رکعتي قضا يي د امام په باره کي کذا نقله الشبل عن الزيلعي وکذا نقله القهستاني: قال

وَأَنْ لَا يَكُونَ الْإِمَامُ مُصَلِّيًا قَرَضًا غَيْرَ فَرْضِهِ

اونه وي امام لمونځ کونکي د يوه فرض غير فرضوځنه دمقتدي. لکه يود ماينين لمونځ کوي او بل دمان د يگر لمونځ. اوي دواړه د ماينين لمونځ کوي لکن د دوو وختو علت يه دادي چي مقتدي خود امام سره ځان شريك بولي. نو بايد چي لمونځ سره يووي تاچه دمقتدي لمونځ په ضمن کي د امام د لما نځه راځي.

فنايده د يوه نذر کونکي لمونځ په بل نذر کونکي پسي نه دي رواه ولي چي امام نذر ولايت د نذر پر مقتدي نسته. نو دده لمونځ متضمن دمقتدي د لما نځه نه سي کيدائي. اوکه يوسري ۲ رکعت لمونځ مثلاً پر ځان نذر کړي او بل سري قسم واخستي چي نذر به دوه رکعتي لمونځ کوم. نو اقتداء د نادر په دغه حال پسي نه ده رواه ولي چي د نادر حال قوي دي تر جالف «م» اوکه يو چا داسي وافييله چي ما هغه دوه رکعتي لمونځ نذر دي چي فالاني يعني امام پر ځان نذر کړي دي. بيا اقتداء پسي صحيح ده ولي چي لمونځ د دواړو يو سو. قال المصنف:

وَأَنْ لَا يَكُونَ الْإِمَامُ مُقِيمًا مَسَافِرٍ بَعْدَ الْوَقْتِ فِي رُبَاعِيَةٍ

او بل شرط د صحت د اقتداء دادي. چي نه وي امام مقيم چي لمونځ ولا مسبقاً ورکوي و مسافرو ته پسله وتلود وخت اونه به مقتدي مسبق وي. پوه سه: چي د اولي مسئلي صورت دادي چي يوسري مقيم خلوي رکعتي لمونځ يه کاوه. او په لما نځه کي وخت وقي. په پا ته رکعتو کتب مسافر په ده پسي اقتداء

کله اقتداء يه نه ده صحيح. ولي که دغه مسافر که په اول شفعه کي په ده پسي اقتداء وکړي نو د ماينځ ناسته پر امام واجب ده. او فر مقتدي باندي فرض ده. ولي چي دده لمونځ خود ورکعتي دي. اوده اخيره ناسته ده. او که دغه مسافر په شفع ثاني کي په ده پسي اقتداء وکړي. نو د دغو دوو رکعتو قرائت پر مسافر مقتدي فرض دي او امام ته نقل دي. نو اقتداء دمفتري په متنفل پسي لازم يني. او که چيري مسافر مقتدي په امام پسي اقتداء وکړي په وخت کي د نذر او بيا وخت تير سو نو اقتداء يه صحيح ده. او پر مسافر باندي امام د لما نځه لازم دي. نو دي و چې مصنف وويل بعد الوقت او رباعي قيد په ددي سببه ووليه چي ثلاثي او ثنائي لمونځ خو په سفر او حضر کي يود و له دي.

اوده دوهي مسئلي يعني «وَلَا مُسْبِقًا» صورت دادي چي امام به مسبق نه وي مثلاً يو سري په امام پسي نيت وکړي. اوده امام يورکعت يا دوه رکعتي دده نځه تير سوې و. امام چي سلام وگرځاوه نومسابق خپل قضا رکعتو ته ولاړ سو. په دي وخت کي بل سري به مسبق پسي اقتداء وکړه داقتداء يه نه ده صحيح. قال.

وَأَنْ لَا يَفْصِلُ بَيْنَ الْإِمَامِ وَالْمُؤْمِرِ صَفٍّ مِنَ النِّسَاءِ

او بل شرط د صحت د اقتداء دادي چي فاصل به نه وي په ماين کي د امام او مقتدي صف د بنحوه دليل ددي مسئلي دا قول د عليه الصلوة والسلام دي که څوک وو يعني يو مقتدي چي په ماين کي دده اوده امام واله وه يا لار وه. اوي صف د بنحوه نومقتدي له لمونځ نسته يعني اقتداء په داغسي امام پسي نه ده رواه. تفصيل ددي مسئلي دادي که چيري صف حائل دري نښي وي. ددوي تر شا د درونو لمونځ فاسد دي تراخيره پوري د صفو هر څو صف چي وي. اوده ننگه د يوه سري چي ددوي پر راسته وي اوده يوه سري چي ددوي پر چپه طرف وي هم يه لمونځ فاسد دي «قال المراقى وعليه الفتوى» او بعض فقهاء ولي چي دري نښي صف کامل دي. نو د ټولو

صفود نروچی ددوی تر شا وی که ددوی سره برابری اوکړه وی اقتداء پر دغه امام
پسې نه ده روا. و هدا مذهب مرجوح؛ او که نبی دوی وی نو فاسد دی لمونځ ددوی
نروچی ددوی و شاته ولاړ وی. فقط.

یعنی نه تراخیه پوری د صفو حتی چې دور وسته صفو اقتداء صحیح ده مگر یوه نروچی
پر استه بغل او د یو نروچی پر چپه پخ ددو ددو ونبکووی هم فاسد دی. او که نروچی
یوه وه نو ددو وکسو لمونځ فاسد دی یو تر شا او دوه پر بغل و دې **پوښتنه**
دنبکو دیو بغل او بل بغل دیو سړي لمونځ فاسدین دی او د بغل و نور و خنکو لمونځ
ولی نه دی فاسد **جواب** هغه دوه خنک چې ددوی پر یوه بغل او بل بغل دی چې
لمونځ پر فاسد سو، هغه دوه خنک حایل وگرځیده دنبکو او نور و خنکو تر ما بین. نوره د
حایل خود تر لمونځ نه فاسدین ی که تقری فی الفقه؛ قال المصنف

وَأَنْ لَا يَفْصَلَ تَهْمٌ يَمُرُّ فِيهِ الزُّرُوقُ وَلَا طَرِيقٌ يَمُرُّ فِيهِ

او بل شرط د صحت د اقتداء د دی چې فاصل پنه وی په مابین کی د امام او مقتدیا نو
العجالة قاله. داسی واله چې په هغی کښی کښتی چلیبی یعنی چلیدای سی که بالفعل
چلیبی اړکه نه؛ او اسی ولې نه نهیر کبیر وائی بناء علیه که په مابین کی د امام او مقتدیا نو
په اصطلاح بولستی وو او یا په اصطلاح واله وه چې د کښنی کښتی د چلید و په کښی امکان
نه و نو هغه مانع د اقتداء نه دی. او دغه رنگه په مابین کی د امام او مقتدیا نو په لویه لاری
ماله په کښی تیږی دای سی نه به وی. بیا مراد صرڅ امکان د تیږید و دی بالفعل تیږید شرط
نر دی. مصنف په مراقی کی وائی چې مذکور فرق دلوی ولې او د کچنی صحیح دی. او بعض
فقهاء وائی چې کچنی واله هغه ده چې شریکان داو بودی شمیرل کیدای سی. اولویه واله
هغه ده چې د شریکا نو حساب په نه وی معلوم **مسئله** که په مذکور لار متصل
صفونه ولاړه ویا اقتداء صحیح دتولو. او د لاری غنچه هغه لار مراده ده چې وتلی لیا
وی او که بنده وی. پر پای هغه مانع د اقتداء نه ده کذا قال السيد فی الشرح و سیاتی تفصیل
زاکر

يقوله الفقير سماحه القدير قال الامام الطحطاوي في شرح مراقي الفلاح ص ۲۳ اعلم انه
اذا اتصل المصلون وقاموا في الطريق فان قام واحد منهم في عرض الطريق واقتدى
بالامام جاز وكره. اما الجواز فلانه لم يسبق بينه وبين الامام طريق تعرفه العجلة.
واما الكراهة فلانه صلى في ممر الناس، فلو قام الواحد خلف هذا المقتدى وراء الطريق
واقتدى بالامام لا يصح اقتدائه لان صلاة من قام على الطريق مكره هه مع كونه
غير صف. فصار في حق من خلفه كالعدم ولا يعد هذا اتصالا ولو كان على الطريق
ثلاث جازت صلواتهم وصلاة من خلفهم. لان الثلاث صف في بعض الروايات وعند
اتصال المصنف لا يكون الطريق حائلا ولو كان على الطريق اثنان، فعلى قياس قول
ابي يوسف تجوز صلاة من خلفها لانه جعل المثنى كالجمع. وعلى قياس قول محمد
لا تجوز انتهى.

اقول لما كان هذه العبارة تنفع العلماء والطلبة خاصة وهم يعلمون ترجمتها تركنا
ترجمتها بالافغانيت. وهذا هو السر في نقل هذه العبارة العربية على خلاف وضع قانون
هذا الشرح يعني اللغة الافغانيت. ثم نشرع في حل الكتاب ومساكلة على القانون المذكور
واقول: **پوه سده**: چې لار او واله که څه هم په مسجد کښی وی هم مانع د اقتداء
دی. کذا فی الدرر قال المصنف فی المراقی چې مانع د صحت د اقتداء. پر مذهب مفتی به
دومره فاصله ده چې دوه صفه پکښی ځای یږي. قال الطحطاوي چې په فتاوی خانیه
کښی ولې چې فرجه ددو و صفو تر مابین یو یا دوه ذراع ده. لکن پوه سر چې د اتخاذ
په مابین کی د ځای د مسجدی دور و سته صف بیا ترجایه پوری دولاړی د بل صف په
تولو صفوکی. ولې چې یو ذراع شرعی د ځایه غنچه دولاړی دیو صف بیا ترجایه پوری د
ولاړی د بل صف کافی نه دی. او بعض فقهاء وائی چې یو صف قدر فاصل بلل کیدی.
مسئله دا توله بیان مربوط په لار پوری دی چې د مسجد غنچه دبا ندی وی. اما په مسجد کی
دنه مسخو فراخه فضاء یې ده صفو تر مابین وی مانع د اقتداء نه ده. که څه هم په
دی فضاء کی ډیر صفونه ځای یږي. ولې چې مسجد توله دیوې بقعی حکم لري. کذا فی الاشباة والنظائر

نوددی سببہ پہ فتاویٰ ہندیہ کی وائی۔ امام پہ بحراب کی پر لما غٹھ ولا پوی اویو
سری مسجد دپا یہ غٹھ اقتداء پسوی کی لمونج صحیح دی۔ وَفِي الطَّحَاوِي قَالَ الْبَزْزَانِي
چی مسجد کہ خہ ہم دیر لوی وی فاصلہ یہ مانع دقتاء نہ دہ۔ لافی الجامع القديم الخوازم
ولی چی ددغہ مسجد شریف ثلثہ حصہ پر غلور زرہ تنبو ولا پدہ۔ چی ددغہ مسجد
شریف تہولی تنبی شپا پس زرہ تہ سید ی۔

اودا غرنگ مسجد شریف دقدس شریف چی مشمل دی پردی مسجد، الاقصی، والصحرا،
والبيضاء، کذا فی الحلوانی۔ لکن ددی دو مسجد و استثناء پہ دی سبب دچی پردی دوو
مسجد وکی دیری مسافہ سببہ دامام حال پر سری پوشیدہ کیری چی صفوف متصلہ
وی۔ زرہ ددغہ مسجد کہ خہ ہم هر خو غٹ دی یومکان بلل کیری۔ **مسئلہ:** عید
ہم پر مسجد قیاس دہ اود جنازی دلا غٹہ های ہم پر مسجد قیاس دی۔ کزانی النوازل و الخدمۃ
والخاتیہ **فائدہ:** فناد مسجد حکم دمسجد لری نواقضاء پہ امام پسوی پردغہ فناء کی
روادہ کہ خہ صفوف سہ متصل نہ وی۔ قَالَ الْمُصَنِّفُ

وَلَا حَاطِطٌ يَشْتَبِهُ مَعَهُ الْعِلْمَ بِإِنْتِقَالَاتِ الْأَمَامِ

اونہ بہ حائل اوفاصلہ پہ مابین کی دامام او مقتدی نو یولوی دیوال وی چی دغہ سہ
پوشیدہ کیری پر مقتدی علم پر انتقالا تو دہ امام یعنی درکوع غٹ مسجدی تہ وغیرہ۔ قَالَ

فَإِنْ لَمْ يَشْتَبِهْ لِسْمَاعٍ أَوْ رُؤْيَةٍ صَحَّ الْإِقْتِدَاءُ فِي الصَّحِيحِ

اوکہ نہ پوشیدہ کیدی پر مقتدی علم پر انتقالا تو دہ امام پہ سبب داوید و دہ غ
دامام اویا پہ سبب دلید لود امام نواقضاء پسوی صحیح دہ۔ پہ صحیح مذهب کی۔

فائدہ: اودامذہب مختار دی دشمن الاثمۃ الحلوانی دلیل یہ دادی چی
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پہ حجرہ کینی دعا کشہ رہ لمونج کاوہ اوخلگ بہ پر مسجد کی
وہ ددہ مبارک دلا غٹہ سہ بی سم لمونج کاوہ۔ **تفریع:** بناء پردغہ اقتداء پہ

امام پسوی دمسجد حرام پہ غٹھ کی صحیح دہ۔ چی متصل پہ مسجد حرام پوری وی اوپہ دروازہ
کی دمسجد حرام ددبا ندی خواغٹ صحیح دہ چی حال دامام پوشیدہ نہ وی پہ سبب د
اورید و اویا دکید و اوپہ مابین کی دامام او مقتدی نہ وی منکر دیوال۔
نفس الاثمۃ الحلوانی وائی چی دغہ سری اقتداء پہ امام پسوی دہ مسجد الحرام صحیح دہ
چی پر بام دکور ولا پوی۔ اوکوریہ متصل پہ مسجد الحرام پوری وی۔ اودغہ رنگہ رقادہ
اقتداء دمنہ پہ کوری کینی چی کوریہ متصل پہ مسجد الحرام پوری وی او یودیوال یہ پہ
مابین کینی وی اویا تکبیر دامام اوری اویا دکلانو کذا ذکر فی التجنیس والمزید
النبہ دغٹو خلکو اقتداء پہ امام پسوی دمسجد الحرام نہ دہ صحیح کی خہ ہم امام وینی اویا یہ
آواز اوری چی دغہ سری دمنزل او مسجد الحرام تر مابین خیر کی چی مقرران پہ کینی
تیریری اور اتیریری۔

بِنَهَانِهِ فَائِدَةٌ: پہ اوسنی نہانہ کی چی پہ مسجد الحرام کی بلکہ پہ تہولوساجد

کی دبارود مسلمانو بلکہ پہ بعض لو یوقریو کینی ہم دانوی آلہ (لاوہ سپیکر) نصب
سویہ۔ نوہ امام تکبیر وند دیر لیری خایہ غٹہ ہم اوریدہ کیری بلکہ مکرمہ المکرمة کی د
جبل ابی قیس پہ لن اوپر سکورو نہ دتکبیر نہ دامام او تہولہ حالات یہ ورمعلومین ی
بلکہ بعض کورو نو والا امام المسجد الحرام وینی ہم۔ وھکذا فی المساجد الاخریہ لباراد المسجین التي
نصبت فیہا ہزہ الآتہ، نو اوس مانع دصحت داقتا دادی چی پہ مابین دمسجد الحرام او
یاد بل مسجد ددنیا لوی لوی لاری اوخرکان ستہ، اویا کورو نہ یہ پہ مسجد الحرام اویا
نور و مسجد و پوری متصل نہ دی۔ یعنی چی غیر دیوالہ دبل فاصل نہ لری۔

فائدہ: بعض مساجد دبارو بلکہ پخپلہ پہ مسجد الحرام دوہ دری پختہ
او منزلہ وی او امام پہ لاندی مسجد کی پہ بحراب کی ولا پوی اوخلگ پہ دوہم یا
دریم منزل کی ولا پوی اقتداء پہ امام پسوی صحیح دہ بالشرط المذکور،

پہ سہ: چی مصنف کی درود و ثیلی دی، چی صحیح داذہ چی اعتبار پہ
عدم صحت کی۔ داقتا صرف اشتباہ لہ دحال دامام پر مقتدی نو، اودر مختار ہم

داخير تائيد ڪري ڏي. اوپر معبرو ڪتابو کي دفعه شريفي هم ورته خبر رانگه
 کن سر دهغه په در، او بجز رايي کي وائي چي اختلاف د مكان د مقتدي اود امام
 هم مانع د اقتداء ڏي. نو په هغه ڪور کي چي په مسجد الحرام پوري متصل هم وي او
 اشتباه د حال د امام هم نه وي په ڪنبي اقتداء د ڪور څخه په امام پسي د مسجد الحرام
 روانه ده لاختلاف المكان، لان المسجد الحرام كله بقعة واحدة والبیت بقعة أخرى.
مسئله: که پوي کي خلکو جماعت کاوه لکن په مابين کي د امام او مقتديا نو د مور
 فاصيل موجود وو چي دوه صنفه په ڪنبي ځا تيد له اقتداء صحيح ده. و لي چي د ابیت
 حکم دیوه مسجد لري. وقد مر ان الاقتداء في المسجد يجوز مع وجود الفصل المذكور
 کذا قال السيد في شرحه « قال المصنف »

وَأَنْ لَا يَكُونَ الْإِمَامُ مُزَكَّيًا وَالْمُقْتَدِي رَاجِلًا (او با العکس) اَوْرَاکِ
 او بل شرط دادی چي داسی به هم نه وی چي امام
غیر د ابته امامیه لاختلاف المكان، دی پر یوم بوده سپور وی او مقتدی پیاده
 وی. او یا مقتدی سپور وی او امام پیاده وی. او یا امام پر یوه داب سپور او مقتدی
 پر بله داب سپور وی. و لی چي مکان د امام او مقتدی سر مخالفه. او که پر یوه داب سر
 سپاره وه اقتداء په صحیح ده. و لی چي مکان د امام او مقتدی یو دی. او امام محمد
 وائی چي که داب د امام او مقتدی ډیره سر نه دی وی اقتداء صحیح ده، استحشاء

وَأَنْ لَا يَكُونَ الْمُقْتَدِي فِي سَفِينَةٍ وَالْإِمَامُ فِي أُخْرَى غَيْرِ مُقَرَّنَةٍ
 بها او بل د صحت د اقتداء شرط دادی چي نه به وی سپور مقتدی په یوه کبتي کي. او امام
 په بله کبتي کي چي د مقتدی کبتي سر نه وی جفته. **پوه سله:** چي جوت والی دو
 صورت لری. اول چي دادوی کبتي پر پسي یا کبیل سر تړلی وی. اود و هم دا چي پر مده کي د
 لانځه دواړی کبتي سره منبتی وی کي څهرم سر تړلی نه وی. اوظاهر دو هم احتمال دی. دا

و الله در المصنف حيث اورد عبارة محتملة للاختلاف المذكورين « در » لکن دليل ددی مسئلی
 فقهاء د اوئی چي که فاصل په مابين کي درغو دوو کبتي وی. نو د الکه چي د امام او مقتدی
 په مابين کي یو والی وی. هغه خوما نم د صحت د اقتداء و و کامر نو داهم مانع د صحت ده
 اقتداء ڏي.
 ولی غود کول پکار دی چي که چیری فاصل د غود دوو کبتي و کم وی تر هغه و لي چي د څه
 تیر سو یعنی چي زورق په کبتي چلیدای سی. نو باید اقتداء صحیح نسی. اما فقهاء مطلقاً د
 دوو کبتي یو په مابين کي اقتداء منع کړیده. الا ان يقال چي په مذکور صورت کي مقارنت
 حکمی سته والله أعلم بالصواب « در » قال المصنف :

وَأَنْ لَا يَعْلَمَ الْمُقْتَدِي مِنْ حَالِ إِمَامِهِ مُفْسِدًا فِي زَعَمٍ

او بل شرط د صحت د اقتداء دادی چي علم به نه لری. مقتدی په حال کي د امام د داسی شئی

المأموم كخرفج دم اوقتي لم یعد بعده وضوءه چي هغه
 مند

دلما څه وی په عقیده کي د مقتدی. یعنی که څهرم امام دغه شئی مفسد نه کوي په خپل مذهب
 که چي د امام یو ځای مخه وني و بهیر ی او یا امام میل الغمقي ووهی. او بیا راوه نه گرځول
 سی اودس یعنی مقتدی په خبر وی چي امام پس له دغه شیانو اودس نه دی کړی نوی.

امام طحاوی وائی چي دغه رایه معتمد د فقهاوو ده چي اعتبار ساری لره د مقتدی ده
 او پر قول مرجوح چي اعتبار ساری لره د امام دی نو اقتداء پسي صحیح ده. که څه هم هغی

مفسد دلما څه وی په نیز د مقتدی. حاصل دا چي په مذهب کي د امام شافعی خروج دده
 سائل او یا قی میل الغمقي اودس نه ما توي. اود حنیفیانو په نیز اودس په ماتیر ی نو چي

مقتدی حنیفی وی او امام شافعی المذهب وی اودغه کار پینن سی امام ته او بیا ورسته
 تر کار امام اودس هم نه کي تازم نو حنیفی اقتداء نه ده پسي روا. اود ی لره نور مثالونه

هم سته چي امام تر څلرمی د سرکه مسح وکړي، د شافعی په نیز کافی ده اود حنیفیانو په

نیز خلعه قدر مسج دس فرض علی ده . نو بیا هم اقتداء نه ده پس زوا . او یا مقتدی ولیدی چی امام په مستعملو اوبو اودس تازه کړی چی حنیفیان یه روانه بولی بیا هم اقتداء دحنیفی نه ده پس زوا . او یا د امام سره قدر ما ندم د نجاست وو . بیا د حنیفی اقتداء نه ده پس زوا وغیر ذلک : من المسائل المختلفة بیننا وبين المذاهب الأخره
مسئله : که چیری امام پس له دغو شیانو دونه زمانه د مقتدی څخه غایب سوچی په هغونه زمانه کښی اودس تازه کیدای سچوای نو صحیح داد چی اقتداء پسې روانه دکن سره د کراهت . وجه د جوان حسن الظن دی چی امام په دغه زمانه کی اودس تازه کړی وی . لکن کراهت هم تحریمی دی . او په وروسته ځای کی وجه د کراهت داده چی یقین په شک نه را ټلیږی . مرط ، در .

مسائل شتی لهذا البحث

مسئله : که مقتدی په امام خبر وو چی خلاف د مذهب حنیفی څوی لکن دانه و ورته معلوم چی د امام یا یو ځای ونی سوی دی او یا یه اودس نه دی تازه کړی . او نور هغه شیان چی تیره نوه نواقتداء پسې روانه په لحاظ د حسن ظن بالمؤمنین خصوصاً العالم ، **مسئله** که مقتدی ته د معلومه وه چی امام احتیاط نه کوی د اختلاف په ځای کی یعنی مراعات د نورو مذهبونه کوی . نواقتداء نه ده پسې زوا . د مراعات او احتیاط صورت دادی چی مثلاً دی قوی ووهی نو اودس تازه کوی د حنیفی مذهب په مراعات . او یا یه وینه و بهیږی که څه هم دده په مذهب کی اودس یه نه ماتیدنی لکن د پام د مراعات د مذهب حنیفی مثلاً دی اودس تازه کوی وغیر ذلک ، لکن پوه سه : چی د بل مذهب مراعات نه کول خاص دی په شرطو او فرضو کارو کښی نواقتداء نه ده پسې زوا . او که چیری مراعات د شرطو او ارکانو په کاوه دنورو مذهبو د کبله . لکن په واجباتو کی مراعات دنورو مذهبونه کاوه مثلاً په اولو دوو رکعتو کی ضم دسورت نه کاوه بلکه صرف په الحمد

بیه شریفه سر یه اکتفاء کوله او یا مثلاً په اوله ناسته کی تراحتیات زریاق دعاوی په قصد کولې . او یا په سهوه سره لکن سجده سهوه یه بیا نه کوله . او نور ددی قسم واجباتو کی مراعات د بل مذهب نه کاوه . نواقتداء خو پسی صحیح ده لکن سره د کراهت التحريم **نوبت** : په مذکور صورت کی لمونځ دی مقتدی یوازې وکړی ښه دی . او چی په دغی امام پسې وکړی ښه دی . امام طحطاوی وایي یوازې لمونځ دی سړی پر ښه دی . او که امام مراعات د نورو مذهبو په شرائطو ارکانو واجباتو کی کاوه منکر په سنتو کارو کښی مراعات نه کاوه . مثلاً پر دوهم رکعت یه ناسته داستراحت کوله او یا په تسبیحات درکوع او سجدی تردری وار کمی وئیلی . اقتداء پسې صحیح ده سره د کراهت التنزیه مگر اقتداء افضله ده . اود دی مسئلې څخه دا په طریق اولی معلومه سوله چی په مستحبو کارو کښی که امام مراعات د چا د مذهب نه کوله یعنی اقتداء پسې صحیح ده بلکه افضله ده . وفی المراقی : وان علم انه یحتاج فی مواضع الخلاف یصح الاقتداء به فی الاصح ، او په مجتبی کی وائی چی اقتداء پسې مکروه ده لکن دیری په شرح کښی د مجتبی وائی چی اقتداء نه د پسې مکروه کرد مقتدی پر دې علم وو چی امام د مقتدی د مذهب حنیفی په باره کښی احتیاط کوی .

تفریع : په حرمینو شریفینو کی چونکه حجاج ته حال د امام مسجد نبوشرفینو هیڅ نه دی معلوم نو ددی سببه اقتداء پسې روانه بد گمانی به سړی نه کوی . **مسئله** : په حرمینو شریفینو کی د مان د یگر لمونځ تر یک چندی وروسته تر دوچندی د څخه چی د امام اعظم ابوحنیفه په نیر د مان د یگر وخت نه دی داخل سوی آیا حنیفی حاجیان به جماعت پرین دی او پسله دوچندی څخه به یواځی لمونځ کوی او یا یی په اوطاقو کښی په جماعت کوی داسی ښه دی او که لمونځ په لوی جماعت کی وکی یعنی په امام الحرمین پسې وکړی د ښه دئی .

جواب : چونکه دی رانو مذهب دادی چی تر یک چندی وروسته دستی وخت د مان د یگر داخلیدنی . اودا هم یو ولایت دی د امام اعظم څخه نوجو نکه خروج د مذهب

تخذه بالكلية نه لان زمينى - نودى كبله داعظيم الشانه جماعت درمينو شريفينو بايد
سرى نه پرين دى سه ومن نه پى جب الدير لا يلهيا : ولكناس فيما يعشقون نه اسب :

مسئله : كه مقتدى دامام په داسى كار خبرو چې په مذهب كى دامام اودس په
ما تيدى لكه مقتدى په مذهب كى اودس نه په ما تيدى ، لكه مسه كول د بنجى اوي
د ذكر مسه كول او نور ما غنى كارونه . چې حضراتو اما مانو په نيز اودس په ما تيدى
اود حنيفيانو په نيز اودس نه په ما تيدى او مقتدى په دى هم خبرو چې امام نه دى
په دغه كار خبر نو په نيز د اكثر و فقها و اقتداء پسى رولده او امام هند ولى ولى
چې اقتداء نه دده پسى روا . ولى چې كه امام خبرسى نو خپل لمونځ خويه باطل بولې نو
مقتدى لمونځ تنبعا باطل شو . اود اول مذهب چې اصح هم دى دليل دادى . چې مقتدى
خود امام لمونځ روا بولې اود مقتدى د لما نځه په باره كې دده خپله رايه معتبر ده .
فوجب القول بجواز صلوة المقتدى خلف هذا الامام كذا فى السنين وفتح القير والرائى
پوښتنه : تا دا خبر وكړه چې مقتدى په دې هم خبرو چې امام په دغو كارو
آه د دې خبرې څه فايده ده . **جواب** : دى خبرى فايده داده كه مقتدى
په دې خبرو چې امام په دغو منسو كارو دده په مذهب كى خبر دى نو دده لمونځ
نه دى پسى صحيح بلكه مقتدى لكه سات چې تيروى . او نه دده لما نځه نيت جاذم كولاى
سى فلا وجه لصحة صلاته ، مر ، در .

مسئله : كه مقتدى غالب گان داو و چې امام اودس نه دى كړى اوي دا گان وو
چې دامام پى كالونجا ست مانغه صحت د لما نځه دى يعنى تر قدر د درهم نو خواقتداء
به دى نه دى پسى روا . او كه څه وروسته تر لما نځه مقتدى ته معلومه سى چې نه اهنه
گان پر امام باندې غلط وو نو دغه لمونځ خويه نه دى روا . ولى چې اعتبار دده ظن
نه دى نه نفس الامر نه . بلكه بيره د كفر پى سته ، ط ، س ، در . **مسئله** : كه
په هغو كارو كى چې مقتدى په مذهب كى منسو و اود امام په مذهب كى نه و منسو
لكه په وخت كى د اقتداء مقتدى دامام مقلد سو .

اوپا په هغو كارو كى چې دامام په مذهب كى منسو ده . لكه د مقتدى په مذهب كى نه و
منسو . لكه امام د مقتدى د مذهب مقلد سو بيا خولونځ او اقتداء صحيح ده ، لا اتحاد
معتقد ها ، طحاوى .

مسئله : كه دوو كسانو ما د لا نو و مقتدى نه و وىل چې امام بولى وكړى او اودس په
نكى تاريخ پى لما نځه ودريدى د نځه تر اقتداء او خواقتداء يه نه ده پسى روا او پسى له
لما نځه څخه و دغه لمونځ په مقتدى راگرځوي . **مسئله** : كه امام و مقتدى يا نوته
و وىل چې يو يا دوه لمونځونه يې اود سده در كړى دى . نو امام عدل او ښه سړى وو . نو دده
قول دى و منى او هغه لمونځونه دى راگرځوي . او كه امام فاسق وو لا زم نه ده چې دده په
خوله عمل كوي او لمونځونه راگرځوي . لكه مستحب ده چې راوى گرځوي **مسئله** : او كه
مقتدى خبر سو دامام په لما نځه كى په يوه منسو د لما نځه ، لا يجوز الاقتداء به اجماعا طه

فقال : او صحيح ده اقتداء داودس والا
وصح اقتداء متوضى بمسيم يعنى مقتدى په تميم والپسى
يعنى امام **پوه سده** : چې دامذهب دامام اعظم اود امام ابو يوسف دى . او امام
محمد ولى چې اقتداء يه نه دده پسى صحيح **فايده** : اقتداء داودس والا و په
امام متسيم پسى صحيح ده په اتفاق د جنازې په لما نځه كى ، مر ، او مبني دى خلاف پر دى
ده چه خليفه والى د تميم د اوداسر څخه په څه سبب دى شيخان ولى چې خليفه والى په
ما بين كى دا كه داود اسه چې اوبه اود آلى د تميم دى چې خاورى دې . اود اودى آلى سره برابرى
دى لقوله تعالى : **فَاِنْ لَمْ تَجِدُوا اُمَّاءَ فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا** ، نو اقتداء مذكوره صحيح ده .
او امام محمد مذهب دادى چې خليفه والى په ما بين كى د طهارتینو دى اود اشك نسته
چې طهارت ده متسيم خو كړى دى تر طهارت د متوضى . ولى چې متوضى پښى پر يولى دې
اوپس سر په مسحه كړى ده . او متسيم صرف پرمخ ولاسو مسحه كړى نو په دغه اقتداء كى بناء
بناء عده قوي پى ضعيف لا زم يې دى .

اللهم اغفر لمولانا ولكاتبه ولوالديه آمين

قَالَ — او صحیح ده اقتداء دغا سبل په مسح کوونکی پسې یعنی که
وَعَا سِلَ بِمَا سَجَ مَاسِجَ د موزی وی او که سِکْدی وی او که مَاسِجَ د توکو
په یوی دانی باندې چی نو وغیره نه ځنډی بهیرې «لَا سَتَوَاءَ خَالَهُمَا» ط
په سِه: چی مَاسِجَ پر جیره اولی دی تر مَاسِجَ د خُف (موزی) ولی چی مَسِجَ د جیرې
پر منزله د غُسل د مَاسِجَ د خُف «چی مسحه یه لکه پر یوله د پنبی نډه»
که د دانی څخه وینی یا نوونه وغیره بهیدل بیا نو دی معذور دی نو په
فَائِدَة ده پسې اقتداء نډه روا مگر بل معذور چی دهغه غونډی وی یا ترده
ادنی وی حالاً، طه قَالَ الْمُصَنِّفُ فی نور الابضاح:

وَقَائِمٌ بِقَاعِدٍ په کتاب المعرفة کی روایت کړی چی اَلْخَضِرُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ د مَرَض مَوْت په وخت کی د مَاسِجَ د لَوْنُج ده شنبی په وړج یاد یکشنبی په
وړج په ناستی خلکو ته ورکړی او خلک قوله ولای وه. او د دو شنبی په وړج د سحار
لَوْنُج په په ابوبکر الصدیق رضی الله تعالی عنه پسې یو رکعت وکړی. او ده چی سلام وگرځاوه علیه
السلام د اول رکعت قضاء راوړه. وَمَاتَ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مرده
فَائِدَة: د ا مذهب د شیخینو دی او امام مُحَمَّدٌ وائی چی اقتداء د قَائِمٍ په قَاعِد
پسې نډه روا. و د سبب شینین اولی و اقوی دلیلًا کما فی الحدیث، لکن امام طحاوی په حواله وړاندې
ته قول د امام مُحَمَّدٍ احوط بولې، وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالْصَّوَابِ قَالَ

وَبِأَحَدٍ اود غږ رنگه روا ده اقتداء د ولای په کوزه پشت سره پسې. نو که جیرې
کڼ والی ده و حده در کج نر ور سیدلی خواقتداء پسې روا ده په اجماع پر صحیح
مذهب. او کی کڼ والی و حده در کج هر سیدلی وو مگر ده چی بهر کج کوله. لڼ به په نو،
هم ملاکنه کوله نو په نیزد شیخینو اقتداء پسې روا ده. او د ا همدی مذهب د عامو
فتحاوو و هُوَ الْأَصَحُّ. وَقَالَ مُحَمَّدٌ لَا يَجُوزُ الْاِقْتِدَاءُ الْمَذْكُورُ، امام زریعی شارح الکفر
وائی چی په فتاوی ظهیریه کڼی وائی و هُوَ الْأَصَحُّ، و اذا اختلف التصحيح يجوز العمل به

بجل من المذهبين قَالَ الْمُصَنِّفُ:
اود غږ رنگه صحیح ده اقتداء د اشاره کوونکی په مثل سره دده

وَمَوْمٍ بِمِثْلِهِ که دواړه امام او مقتدی لَوْنُج په اشاره کوی په ناسته. او که
دواړه په پروت کی اشاره کوی او یا امام په ناستی اشاره کوی او مقتدی په پروت
او عکس یه نه دی رَوَل قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَمُتَنَفِّلٌ بِمُقْتَرَضٍ

اود غږ رنگه رَواده اقتداء د نفلی لَوْنُج کوونکی په فرضی لَوْنُج کوونکی پسې. ولی چی د ابناء ده
د ضعیف پر قوی باندې. سَوَال: متنفل خوپه څلور ورکعتو کی قرائت وائی او هم
ضم د سورت کوی. او پر امام باندې په اولو دو ورکعتو کی قرائت فرض دی اوضم د سورت
واجب نه دی په اخیر و دو ورکعتو کی. و اجاب عنه الْمُصَنِّفُ فی المراقی بقوله وَصَادَ
تَبَعًا لِإِمَامِهِ فِي الْقِرَاءَةِ، یعنی دی د امام تابع وگرځیدی په قرائت کی: قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَأِنْ ظَهَرَ بَطْلَانُ صَلَاةِ إِمَامِهِ أَعَادَ او که ظاهر سو باطل والی د
لما نخر د امام یعنی په فوات د شرط یاد رکن. راو دی گرځوی خپل لَوْنُج. یعنی پر مقتدی لازم
دی را تگ په فرضوسر لبقوله علیه الصلوة والسلام: اذا فسدت صلوة الإمام فسدت
صلوة من خلفه، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَإِذَا طَرَعَ الْمُبْطِلُ لَا إِعَادَةَ عَلَى الْمَأْمُومِ او که عارضی پنبین سو باطل وکی
د لما نخر د امام نوا عاده
نسته پر مقتدی، لکه چی امام نُعُوذُ بِاللَّهِ پس د جماعت و کولو مرتد سی، او یا امام جمعی
په وړج و خلکو ته د مَاسِجَ د لَوْنُج څلور رکعت په جماعت ورکړی. او یا امام جمعی
د لما نخر و خواته روان سو مقتدیان نه ولای. نو د امام د مَاسِجَ د لَوْنُج خوپا بل سو په
سبب د سخی د جمعی لما نخر ته اود مقتدی یا نو لَوْنُج پر ځای دی را گرځول یه نسته،

اللهم اغفر لوفد الکاتب: الناشر مكتبة القراءة والتجويد. کانسې روډ کوربه

وَيَلِيزُ الْإِمَامَ أَعْلَامُ الْقَوْمِ بِأَعَادَةِ صَلَاتِهِمْ بِالْقَدْرِ الْمَكْنُ

اولاً زمره ده پر امام هغه امام چی ده ته فساد دخیل لما نخته معلوم سو خبره وول دقوم یعنی هغه کسان چی په ده پشی دهغه لمونځ کړی وی په هغه اندان چی امام ته ممکنه وچی که سړی پشی استوی او یا کا غډ پشی لینی. قَالُ الْمُصَنَّفُ:

په مختاره مذهب کی ولی چی حضرت علی رضی الله تعالی عنه خلکوته **فِي الْمُخْتَارِ** لمونځ وکړی. وروسته وده ته معلومه سوه چی ما او دس نه در لودی. نو حضرت علی هم خپل لمونځ راوگرځاوه او خلگ یه هم امر کړه په راوگرځولو د لمونځو. او هغه حدیث چی مصنف په مرقی کبی راوړی دی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم خلکوته لمونځ وکړی. او بیا راغلی ترو بیستا نویه اوبه توپیر دلی یعنی غسل یه کړی وو بیرته یه لمونځ راوگرځاوه د صحیح کنا یوسم برابرنه دی.

چی په سنن ابی داؤد کداسی راغلی دی. چی یو سحر رسول الله صلی الله علیه وسلم په لما نخته کی داخل سو یعنی تحریمه یه وویل او بیا خلکوته اشاره وکړه چی پر خپلواکواوس او بیا وروسته راغلی اوترس یه اوبه توپیر دلی فوجاغت یه وکړی او بیا فی داسی وفرمایله: اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ، یعنی یوشی هی بری: وَاِنِّي كُنْتُ جُنُبًا، یعنی زه جنب مراو جنابت می هیرو، او ددی حدیث شخخ خودا نه معلوم یی چی خلکوم په لما نخته شروع وکړی وه. ولی چی ممکنه ده چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم دی پس له تکبیر تحریمه نخته بلا مهلته داخبره کړی وی. چی خلکو لا شروع په لما نخته وه کړی. اوبه مسلم شریف کی خوصیج داسو راغلی دی چی نه علیه السلام اونه قهر په لما نخته شروع کړی ولی چی دمسلم روایت داسی دی. لَأَنِّي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى قَامَ فِي مَصَلَاةٍ قَبْلَ أَنْ يَكْبُرَ قَامَ فَإِنْ صَرَفَ آهَ. وَفِي الدَّرَايَةِ لَا يَلِيزُ الْإِمَامُ الْأَعْلَامَ إِذَا كَانَ نَوْقًا غَيْرَ مَعِينٍ. وَفِي الْخَزَائِنِ: لَا تَسْكُتُ عَنْ خَطَا مَعْفُوعَتِهِ وَعَنْ خِيَابِهَا وَإِنْ كَانَ نَوْقًا مُخْتَلَفًا فِيهِ وَالْفَتْوَى عَلَى قَوْلِ الْمُصَنَّفِ: مرد، ط

فَصْلٌ فِي سَقْطِ حُضُورِ الْجَمَاعَةِ بِوَاحِدٍ مِنْ ثَمَانِيَةِ عَشَرَ

شخصاً، ساقط یی حضور وجماعت ته په یوه داتلو شیانو یوه ساه: چی شخصاً مطلق حضور وجماعت د لمانځه ووايه. چی په راتلونکو شیانو کی چی ۸ اشیان دی ساقط یی. یعنی که سړی جماعت پرین دی گناه کار نه دی. ددی سببه چی دجمعی د لمانځه جماعت ته اود اخترو د لمونځو وجماعت ته هم شامل یی. نو دجمعی د لمانځه لمونځ خو خلور ر کت وکړی چی دما پسین لمونځ دی. اود اخترو لمونځونه عوض نه لری پاته سوه، ط، در، قال المصنف:

مَطَرٌ شَدِيدٌ وَبَرْدٌ وَخَوْفٌ وَظُلْمَةٌ وَحَبْسٌ وَعَمَى

اول ساقطونکی جماعت سخت باران دی یعنی بن خاکی ساقطونکی نه دی ۲۰ او. ایخ دی لکن مطلق

وَقَلَجٌ وَقَطْعُ يَدٍ وَرَجُلٌ وَسَقَامٌ وَإِقْعَادٌ وَوَحْلٌ

یخ نه دی. ۳ اوبل بیه ده دپننه نخته یا دغله نخته او یا پر کور باندی یاد سپو نخته ۴ اوبل تاریکه ده، ۵

وَرَمَانَةٌ وَشَيْخُوخَةٌ وَتَكَرُّارُ فَقْهِ بِجَمَاعَةٍ تَفُوتُهُ وَ

اوبل دادی چی سړی بندی وی. ۶ اوبل رووند والی دی، ۷ اوبل ابلج دی، ۸ اوبل داچی یو لاس

حُضُورُ طَعَامٍ نَتَوَقَّهَ لِنَفْسِهِ وَإِرَادَةُ سَفَرٍ وَقِيَامُهُ

پایوه پنه یه پری وی. ۹ اوبل مریض ده، ۱۰ اوبل دادی چی شل وی او پر کت نه است وی، ۱۱-

بِمَرِيضٍ وَشِدَّةُ رِيحٍ لَيْلًا لَأَنَّهُارًا

اوبل داچی په لار کی نختی او بمریض وی. ۱۲ اوبل دچی تلای نه سی برین دی، ۱۳ اوبل سپین بر توب دی، ۱۴ اوبل داچی دچاسه تکرار د فقه

کوی چي که دی جماعت ته ولا پس هغه تکرار پاتينې. ۱۵. اوبل داچي دودې حاکمه
سی چي دده زړه دیر شوق ورته کيږي. ۱۶. اوبل داچي اراده د سفر لري. ۱۷. اوبل
دادی چي دیوه مریض په خدمت بخت وي. ۱۸. اوبل دادی چي سخت بادوی لکن د
شپي نه دور شي.

تشریحات و توضیحات

پوه سکه: چي د سقوط د جماعت معناداده که سر د یوه د دغو ۱۸ عذر ونه سري
جماعت پرین دی گناه کار نه دی. او که سر د عذر جماعت ته ځان ور سوي بیا ثواب
دیر لري. اول عذر چي باران دی دهغه په باره کی په شرح کی د مشکوٰۃ شریف داسی
راغلی دی چي راوی وائی چي مونږ ورسره رسول الله صلی الله علیه وسلم په زمانه
کی د حدیبیه - نو پر مونږ باران شروع سو په داسی توگه چي زه مونږ د چوتو لاندی
خوا به نه کړه لنده. نویوه نعم کوونکی نار وکړه د علیه السلام له خوا غځنه. صَلَوَاتُ
رَحْمَتِکَ تَاسی لَمَوْغُونَه په خپلو اوطاقو کښی وکړی. نو ددی حدیث شریف په
زیر کی چي په بعض نسخو کی د فور الايضاح چي ما هم دا نسخه را نقل کړیده. قید د
شدید ضائع دی. اللهم الا ان یفوت بین الحضر و السفر فاما مل. او په دوهم
عذر پورې چي برد شدید. دی ملا علی قاری په شرح کی د موطا حراً شدیده هم
جوت کړی دی.

پوه سکه: چي د برد شدید او حس شدید اندازه په ظن پورې د مبتلا به اړه
لري. او د یریم عذر چي خوف دی عام دی که د ظالم غځنه پر ځان بیریني او یا
پر مال بیریني او یا موتیر اوقافله ځندی ځی. که دی جماعت ته ولا پسې. او یا
پردی بیریني چي که نه جماعت ته ولا پس کور ته به می غله ورسې. او یا په ماینه
او کوچیان بیریني که دی د ما خستن و ما غځه ته ولا پسې. او پنځم عذر چي حبس
دی چي مظلوم وی ناحقه به بندی کړی وی. او یا پوره وړی بندی کړی وی او

دی مسکین وی د پور دور کړی توان نه لري. او که غنی وو بیا په جماعت نه کولوی به
غاري بندی دی ولی خو پور دی ورکړی ځان دی خلاص کړی.

او شپږم عذر چي پوښ والی دی د حضرت امام اعظم عذر دی که څه هم فائده لري
ولی قدرت بالغیر ته اعتبار نسته. او یا ران وائی کی قاضی د درلودی معذور نه دی
په ترک د جماعت گناه کار دی. او او مړ چي فلج دی هغه اندازه دی چي دی د فلج
سو تگ نه سی کولای. نو کی فلج صرف پر لاسو و پښی په تیاری وی بیا دغه فلج عذر
نه دی. او وړ عذر چي یو لاس یا یوه پښه به یې پری وی هغه دادی چي پری لاس او پښه
په پر یوه طرف نه وی چي ده داسی پری والی سر د بغل پر لکړی تگ ممکن دی. او که دواړه
پر یوه طرف وه هغه په طریق اولی عذر دی. ولی تگ ورس مشکل دی. او ط قطع دیوې
پښی هم عذر بولي. اوبل عذر چي پکړ دی معنی داده چي باران هم ودریږي. ولی چي
د باران عذر خوتی سو. او ۱۳ عذر چي سپین بری توپ دی داسن معین نه لري بلکه
فتحاو دومت قدر وائی د سپین بری توپ د سببه د جماعت د تلوطاقت نه لري.

او هغه د انسانانو په بد نو پورې اړه لري. نه چي په خپله اوس تقریباً د ۸۳ کالویم لکن
الحمد لله جماعت ته تگ را باندي تکلیف نه دی. او ۱۴ عذر چي تکرار د فقهی شریعتی دی.
مروائی چي. لَا تَحْوَوُ اللَّغْتَهُ وَهَكَذَا الصَّرْفُ وَغَيْرَهَا.

نوددی غځنه د معلومیني چي مراد فقه غځنه د لته فقه مصطلح یوازی نه ده. بلکه علم عقاید
او علم تفسیر او علم حدیث ته هم شامله معنی مراد ده. او امام باقلائی چي دا عذر په
فقه مصطلح پورې خاص کړی دی لکن الاول اولی. مرطوح. در. لکن دا خبره دی هم
ستا په غوښتی وی چي همیشه به په بها نه د تکرار د فقه شریعتی جماعت نه پرینې دی. او کی
داغنی کوله هغه معذور نه دی بلکه قاضی دی تعزیر ورکړی. او شهادت به نه قبلیدی.
مگر نه که ده دا عذر وکړی چي امام د مجب. مبتدع دی یا وها بی دی او یا سلفی دی او یا په
اصطلاح اهل حدیث دی چي دا ټوله مراعات د مذاهبنه لري. او یا مراعات د شرائطو او د
اړکانو د لما غځه نه کوی بیا معذور دی په ترک کی د جماعت.

او پخلسم عذر چی حضور د طعام وو چی دونه انداز و بی وی چی په لما نڅه کی یه فکر په دو دی کی وو او حضور د لما نڅه خندی فوت کیدی. **مسئله:** که سری پر وړی وو خو تر هغودی دو دی نه راوړی چی جماعت کی بی او که چیری دو دی راوړه سوه لکن داسی خواره چی که دی جماعت وکی طغه خرابی بی لکه بنور وا یا غوره چی پر سریدل بیا هم دا عذر دی جماعت دی پرید دی.

مسئله: که په وخت کی د قیام د جماعت غولو یا بولویا باد پر په عذاب کی چی په لما نڅه کی به د هغو پر دفعه کولو اخته وو. نو اول دی هغه کار وکړی که خه هم جماعت خندی فوت بی. او ۱۲ عذر چی اراده د سفره مراد ادی چی په برابر ولود اسبابود سفر اخته وو چی جماعت ته یه فرصت نه درلودی. او ۱۷ عذر چی قیامه د مریض دی د هغه معنا داده چی هغه مریض بل خوک بنجره خا نه نلری. او دده په غیبوبت سره و هغه مریض ته ضرر سیری نو جماعت دی پرین دی او د مریض خدمت دی وکړی. کال

وَإِذَا انْقَطَعَ عَنِ الْجَمَاعَةِ لِعُذْرٍ مِنْ أَعْذَارِهَا الْمِنْتَحِلُ لِلتَّخَلُّفِ
 او چی سری قطع بی جماعت نخه په سبب د عذر د هغو عذارو چی ده ته یه تخلف د جماعت را وکړی وو **فکاید:** نو که د دغه سری په زړه کی محبت د جماعت کولو وو لکن عذرونه یه مانیم سوه. **قال المصنف** حاصلی دی **يَحْصِلُ لَهُ ثَوَابُهَا** یعنی درې

جل جلاله د خوا نڅه ثواب د جماعت د لما نڅه وړ کول کیدی. لقوله عليه الصلوة والسلام (انما الاعمال بالنيات ولكل امرئ ما نوى) یعنی چی نیت د سری کار خیر وی لکن مانیم بلا اختیار ورت پلین سو. نو که خه هم هغه عمل د خیر و نه کی خدای جل جلاله ثواب د هغه عمل د خیر وړ کوئ (راه البخاری) در مر طغ او امام عسکری روایت کوی په امثال کی او بی هقی هم په شعب الایمان کی روایت کوی. لکن وائی چی اسناد یه ضعیف دی دانس چی هغه دا خبره وعلیه السلام ته پورته کوله. **نَيْتَةُ الْمُؤْمِنِ أَتَمُّ مِنْ عَمَلِهِ** او په بل روایت

کی. **خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ** در مر طغ مقاصد حسنه درویش وائی چی چونکه خدای جل سلطان و نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ته **جَوَافِعُ الْكَلِمِ** وکړی وی. نو دغه حدیث مبارک سره باختصار دلفظ دخو معنا و مختل دی. چی د جماعت پر لما نڅه پوری مربوط معناه هغه داده. یی سری چی د جماعت سر یه محبت و و سر د ختو او چکره چی عذر مبیح و و د جماعت لما نڅه ته د مسجد پر خوارون شو پر لار کی ونبویدی خو پ سو کالی یه په و و د جماعت ددو و او نبوید و نخه به هم خلاص سوی وائی.

یا مثلاً سپین بیری چی عذر مبیح یه هم درلودی لما نڅه ته د جماعت را ووقی او په لار کی پر رحمت پر تیر سو. خو جماعت یه وکړی د دغه تر عمل د جماعت د کور نیت او محبت ابلاغ دی. ولی ثواب د جماعت ببله خطره خدای ورا کوه. او یا مثلاً یو سری سر دده چی د بولویا غولو نخه په تکلیف وو مگر بیا هم خان تنینگ کړی جماعت یه وکړی دغه سری تر عمل د جماعت هغه محبت او نیت یه خیر وو. چی عذر یه ایسته کړی وائی او بیا یه لمونځ تنها کړی وای. او یا مثلاً یو سری د پر باران سره سره مسجد ته را روان سو. پر لاری یه کالی لاند سو چی ورسره په تکلیف سو د دغه سری دپار د جماعت تر عمل د کور محبت او نیت چی لمونځ یه یواز کی وای خیر وو. ولی چی ثواب د جماعت خو حاصل و و دده کور په لما نڅه کی. او د کالود لندید و نخه هم خلاص وائی. و هکذا الاعذار لا تخرق تفکر فیها.

او اصم احتمال لری چی دا حدیث مبارک دی عام وی په خاصه موضوع کی د جماعت دی نه وی. او په مؤمن کی لام دپار د جنس دی. نو معنی د حدیث مبارک داسی ده چی نیت د یو جنس مؤمن تر عمل د بل جنس مؤمن خیر دی. لکن دا قضیه پر دی تقدیر مهمله ده په قوت کی جزئی ده کلیه نه ده. مثلاً یو مؤمن یو نفلی خیر اتونه کوی. او یا نفلی چو کوی او یا نور د دغه قسم نخه کارونه کوی لکن دریا او سمعی دپار د بل مؤمن وی چی مسکین

وی د خیراتو توان نه لری لکن نیت یه داوی چی که ما دنیا د لودلای مابه هم داسی خیراتو
اونفل مجونه کولای. نو دغه مؤمن دغه نیت خیر دی تر هغه ریائی کارود هغه بل مؤمن
ولی چی په نیت کی خوری نه نسته. اود ریاسارد عمل خیر ثواب نسته. او هغه مسکین د دغه
نیت ثواب خدای ورکوی. اویا معنی دخیریت ده نیت د مؤمن تر عمل د مؤمن داده چی
نیت بی عمل صحیح دی په نفلی کارو کی او عمل بیله نیت ثواب نه لری. لکه یوسری دولی پر
غاره په گری کی مخ او پینی اولاسونه پری منیځی. اوسریه هم لوند لاس تیر کړی د گری
د سببه نیت داوداسه یه نه وی. نو دی سببه داوداسه ثواب خوی نه نسته که غمهم منیځ
الصلوة خودی. بخلاف ددی که دغه سړی نیت داوداسه دپاس د ثواب کړی وای لکن
داوداسه کم مانم ورته پلین سی د نیت ثواب یه وو. **وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا ارَادَ رَسُوْلُهُ اَمْرًا**
علیه وسلم:

په زړه پوری بیان

د اهل السنّة والجماعت د زړه ارمان

پوه سکه: چی په دی اوسو کلو کی یو طالب علم یو رساله ماته راوړه چی نوم یه
تحقیق العقائد حاشیه شرح العقائد پر نوشته وو، طالب علم خومطالع کړی
او هغه بعضی ځایونه چی مصنف در سالی پر علامه تفتا زانی او پر مفتی الثقلین عمرالنسفی
اوبلکه پر ماترید یرو او اشاعه وو. او پر مایه هم حکم د مشرک کړی دی طالب نبنانی
کړی وه. نو ما چی مطالعه کړه ټوله رساله حیران وړته ولاړه چی داڅونه جسور او
بیوقوف انسان دی چی پر دی دوو لویوچ لود اهل السنّة والجماعت یعنی ماترید یا
اواشعریه ووڅونه په بیباکی اوبی شرمه توگه اعتراضونه کړی دی. او هیڅ د خدای
جل جلاله نخځنه دی شهیدلی. نو د ځانه سر می فکر وواهه چی ددی رسالی په باب کی
سړی څه باید وکړی اخیر الامر په مشوره د بعض شاگردانو د رایه راته پیدا سوه چی

ددی رسالی باید رد اوجواب وی. ولی چی دی ځاین مصنف پردی رساله نوشته
کړی وه. تحقیق العقائد حاشیه شرح العقائد، نو هم ملا او طالب داگما نکیدی چی
په دی رساله کی به د عقائدود اهل السنّة والجماعت ښه تحقیق وی. اود شرح العقائد
د مشکلانو په ښه حل په کښی وی. ولی چی معنونه په چا ته نه وو معلوم. نو بعض ملایانو
او طالبانو هغه رساله را نیول وروسته چی مطالعه کړه سوه پوه سوه چی دارساله خویه
حقیقت کی. افسا که الحقاً ښه ده. اود شرح العقائد هیڅ حل نسته. په کښی بلکه د
شرح عقائد تخریب ده. اوزما مشا ورینو ماته مشوره جدی را کړه چی که ددی رسالی جواب نه تر شته
نه سی. نو ددی جا هل حوصله نور بلنده کیری او خپلوتا بغاوت به بواپی چی وگوري زما
در سالی عقائد او احکام حق و ځکه هیڅ سنی عالم ماته جواب نه کړی. که څه هم دامتل دی
ه چی سپی به ځای لکن قافله دی تیر یزی. لکن چی سپی دیر ځای هغه سپی باید یوڅو
ډیری سړی پرسرو وی. نهچونکه مایه دغوشپو او ورځو کی پر عبدالحکیم د خیالی حاشیه
کوله هغه چی مقام درس ته ورسیده، اود پاکتو وړقو کا فی بیاض پاته سونو پر هغو وړقو
می په عربی ژبه یوه مختصر حاشیه شرح کړه اود دغی رسالی غاښ ما توونکی جوابونه
ورکړه.

اود ای اراده وکړه چی **از شأنی الله العزيز** چی دترجمی نخځه دنور، الايضاح فارغه سومر نویو
غته رساله بلکه لوی کتاب ددغی رسالی په جواب او ورد کښی ولیمک تاچی د اهل السنّة والجماعت
اون مقلدانو د څلورو مذهبو او عقیدت مندانو د څلورو مذهبو، طریقو، د تصوفو،
په زړه په څنک سی. **پوښتنه:** مصنف ددی رسالی څوک دی او څه یه مذهبی
جواب: نوم خویه امین الله دی اود پینور، د خوادیه او په مذهب یه خبر نه یم
البته در سالی د عقائدو نخځنی دا معلوم یزی چی یا په وهابی وی، اویا په پنج پیری وی
اویا په سلفی وی اویا په نام نهاد اهل حدیث وی. نو اوس په طور د مشت نمونه خروار
ددی رسالی بعضی ځایونه په گوته کویم لکن په ډیر اجمال سر ولی چی تفصیلی جوابونه په
حاشیه کی چی پر خیالی ما نوشته کړیده موجودی دی. اوتر هغو مفصل غایه التفصیل په

لوحه غنیه رساله کی درویش مطالعہ کری ا. شفاء اللہ، نوآوری چی شارح العقائد پہ
ابتداء کی دخیل کتاب داسی حمد و ثیل دی، الحمد لله المتوحد بجلال ذاته آه۔
مصنف در سالی وائی چی داد مسلمان کار نہ دی چی ما ثور حمدیہ پر لیسو اودا مختصر حمد
یہ و وایہ الخ۔ **جواب** چونکہ تہ ددغہ عبارت پہ تحقیق نہ پوہیدی لکہ چی مولی
خیالی او عبد الحکیم لاہوری کری دی نوچکہ پردی حمد داغہ بیباکانہ سوال وکری، اوپر
جواب دادی چی داخوئیواچی پر شارح العقائد سوال نہ دی بلکہ قبولو کنا بوکہ دہ تفاسیر و
وی اوکہ د فقهی وی اوکہ د حدیثی اوکہ دنورو علوم ووی، سوال دی۔ ولی چی نہ تسلو
کی د پنچو کنا بوپہ اول کی ما ثور حمد نسته، ددہ د الفاظو ٹخنہ داسی فهمین ی چی
شارح العقائد انور وکتا بووالا پہ دی حمد وکی د مسلمان فی ٹخنہ ووتل۔ نعوذ بار اللہ
من ذالک، اود جاہل لکہ چی پہ کنا بوکی دانہ دہ لیدلی، چی حمد پہ ہر کتاب کی جزو دہ
کتاب دی اوہر مصنف اختیار لری چی پہ خن لکہ الفاظو چی حمد وائی ویلای کی سی۔
نودہ رسالہ والادغہ خبر دمسلمان نو دا جماع ٹخنہ خلاف دہ، آمین اللہ چی شارح نقار
چی حمد ما ثور بہ پر لیسو، کی خدہم حمد خوبہ و ثیل دی د اسلام ٹخنہ وایستی نو دی بڑ بخاری
اوتر مذی پہ باب کی بہ غہ وائی چی ہیخ حمدیہم نہ دی و ثیل۔ او بیا آمین اللہ د علامہ
تفتا زانی پہ بارہ کنبی لیکلی دی چی دبا طینود فرقی ٹخنہ وو۔ معاذ اللہ، دی جاہل
باطنیہ د لہ پیر فی کی ہسی پر خولہ و دغلہ، پہ روح البیان کی وائی چی باطنیہ یو
دہ چی پہ اجماع د علما عہد اسلام کافران دی دغہو۔ مذهب دادی چی پہ قرآن شریف
کی مثلاً د صلوة اور کوفہ وغیرہ معانی مراد نہ دی یعنی لمونج اود مال نزکوة وغیرہ لکہ
علماء د ظاہر چی وائی بلکہ یا صفا کی درہ، وغیرہ چی پہ بعض وطنو کنبی اوس ہمدغہ
د کہستہ چی نہ لمونج فرض بولی اونی کوی۔ و ہکذا اسائر الاحکام چی پہ اصطلاح دوی
حانونہ داکران بولی۔

اوبیا امین اللہ لیکلی دی چی پر شرح عقائد ترسلو حاشیہ اوخر جو بالا سوی دی لکن
ہیخ خولہ پہ حقیقت نہ دی پوہ سوی۔ نہ وایہ امین۔ دیر غتہ دعویہ وکرو چی سل

علماء چی دیر ناموری علماء ہم پہ کنبی دی دشج عقائد پہ زینغ اوضلال نہ سوہ پوہ۔
خو یوامین دی چی پہ دی زینغ پوہ سو۔ نہ حیران یم چی دہ نہرہ کپہ چیری وکرو، او امین
بیات ساریخ د عمر نسفی چی پہ مفتی الثقلین سوہ مشہور دی یعنی دانش و جن مفتی، چی
تولہ تارینچونہ ددہ لوی علم بیان کری دی۔ نوامین وائی چی دی حنیفی المذهب وو لکن
د سلفو پر لار نہ ووبراب، نوزہ دامین ٹخنہ پوہنستہ کومہ، چی سلف خولہ دی چی عمر
النسفی دغہو پر لار برابر نہ ہی۔ ایا ابو حنیفہ النعمان الامام الاعظم سراج الامة المرجوة
د سلف صالحینو ٹخنہ نہ وو، البتہ دی بہ وائی چی سلف صالحین خواہن تیمیہ الحرافی
او ابن حزم الظاہری او محمد بن عبد الوہاب النجدی وغیرہ دی۔
نوزہ وایم چی عمر النسفی بیشک ددغہو سلفو پر لار برابر نہ وو ہمدہ اہل السنۃ و
الجماعہ ستر پیشوا وپہ خیلہ زمانہ کی۔ اوبیا امین پہ بحث کی دکلام لفظی او نفسی لیکلی
دی، لقد ضل الماتریدیۃ والاشعریۃ، آہ نہرہ وایم چی ماتریدیہ او اشعریہ د اہل سنتو
دوی لوی دلی تہ نہ شرمین ی چی نسبت دضلال ورتہ کوی۔ او اہل السنۃ والجماعہ
خرنگہ پتہ خولہ ورتہ ناست دی۔ اوبیا دہ پہ مساطلو کی د صفا تولیکلی دی چی دغہ
ایتونہ۔ یَدُ اللّٰهِ قُوَّةٌ اُیْدِیْہُمْ، اَلرَّحْمٰنُ عَلٰی الْعَرْشِ اسْتَوٰی، کُلُّ شَیْءٍ مَّا لَکَ اِلَّا
وَجْہُہُ، وغیرہا۔ د ظاہری معنی ٹخنہ اپ ول دیر غلط کار دی۔ ددی خبری ٹخنہ ددہ دا
معلومین ی چی دی د مجسمہ وود دلی دی چی خدای پاک جسم بولی۔ اودہ تہ جہت
اومکان وائی، معاذ اللہ، لکہ دابن تیمیہ حرافی او محمد بن عبد الوہاب النجدی چی ہم
دغہ مذهب وو۔

اوبیا ماد شرح العقائد پہ ص ۱۲۱ پہ یوہ حاشیہ کی د اہل سنتو والجماعہ یوٹو عقائد
بیان کری دی۔ نوامین ہلنہ داسی عبارت لیکلی دی، لقد شرع القندھاری فی تشریکاتہ
نہرہ وایمہ امین بنیظام ارکانہم خزانہ چرک کزب نبود و غنی، دمسلمان خوانش زیر کہ نبود کافات دروغی خبر دروغی
ہمدہ مسئلی دادی۔ چی پہ نہرہ یاریت کی یعنی داویا عکراما وود صالح دہندگانو چی مرہ وی کہ
د مسافت ٹخنہ سفر وی اوکہ نہ دی وی ہم مرہ تہ اوہم ژوندی تہ فائدہ دہ۔ امین لیکلی

دی چی سفر کول و زیارت ته حرام او شریک دی. که غم هم زیارت در رسول الله صلی الله علیه و سلم وی بلکه مدینی منور دی ته چی خولک سفر کوی په نیت د لما نحه په مسجد نبوی کی به سفر کوی. د دی مسئلی اثبات ما په تفصیل سر په هغه رساله کی کړی دی چی پر ماشیه دخپالی ده بکده عا د مذا ابو اربعه و وائی چی زیارت در رسول الله صلی الله علیه و سلم ته سفر کول مجمع علیه مسئله وه ترخو چی ابن تیمیه پیدا سو. هغه حکم د حرمت او شریک پر وکړه. او بله مسئله ما نو شته کړی ده چی سماع الموقی حق ده. او بی عائشه چی اولادیر انکار کاوه رجوع ثابت ده چی آنحضرت صلی الله علیه و سلم نوزه وایم چی په مدینه منوره کی چی مواجه شریفی ته دا آنحضرت صلی الله علیه و سلم حاجیان یا نور زیارت کوونکی ودرین ی او وائی السلام علیک یا رسول الله آه د دے نداء او خطاب چی سماع نه وی خه فائده ده. اودا غرنکه السلام علیک یا سیدنا ابی بکر صدیق آه یا سیدنا امیر المؤمنین عمر آه خه فائده او خه معنی به ده. او بنه دا چی به صحیح حدیث کی راغلی دی چی نبی علیه الصلوٰۃ والسلام به حننه البقیع ته ورتلی و د اسی بی وئیله: السلام علیکم یا اهل القبور من المؤمنین انتم سلفنا ونحن بالآخر نوچی سماع الموقی نه وی دا خطاب خه فائده لری. او نور تفصیل د دلا یلود علماء دیوبند د مدرسی اود نور و صحیح حدیثو غم ما هوری نقل کړی دی. او بل مالیکلی دی چی نداعیه لفظ دیا رسول الله دعا ثاب سړی غم روا ده. اودا غرنکه و اولیاء الله الاموات ته غائبانه نعر روا ده. امین جاهل وئیلی دی چی دا شریک دی. نوزه وایم که دا شریک وی خوته په لما نحه کی وائی: السلام علیک یا النبی آه نودا خوه غائبانه نداعیه و رسول الله صلی الله علیه و سلم ته د جاهل شاید کافی نه ده وئیلی چی په کافی کبی وائی: وَاِذَا نَادَى الْمُعْرِفُ بِاللَّامِ قِيلَ يَا اَيُّهَا الرَّجُلُ آه دلته هم نداعیه مگر حرف نداعیه محذوف دی: کله: يُؤَسَّفُ اَعْرَضَ عَنْ هَذَا: نوچی په لما نحه کی غائبانه نداعیه روا ده نو خارج الصلوٰۃ وای یا رسول الله شریک دی: برین عقل و دانش بیا یگرست: او بل مالیکلی چی محبت سر د اجبار دخدائی اود صالحا نوبنده گانودخدائی جائز دی بلکه منه و ب دی.

امین جاهل لیکلی دی چی محبت کول د غیر الله سر کول شریک دی: نه وایم چی په حدیث صحیح کی راغلی دی چی حضرت عمر یوه وئیل: وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَوَّعًا وَاللَّهِ أَنْتَ لَأَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ سِوَى نَفْسِي الَّتِي بَيْنَ جَنْبَتَيْ: عَلَيْهِ السَّلَامُ وَتَوَوَّعًا لِأَيَّامِ عُمْرِي وَتَوَوَّعًا لِلْآلَةِ الْآنَ أَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي أَيْضًا عَلَيْهِ السَّلَامُ وَتَوَوَّعًا لِلْآلَةِ يَا عُمَرُ: نُوَعِيهِ السَّلَامُ خَوْفَهُمْ غَيْرَ اللَّهِ دَى. ده جاهل لیکلی دی چی محبت داخوت خود وادی. ما تروائی چی ستا مراد خو محبت د معبودیت دى. نه ورته وایم ای جاهله خولک علیه السلام، یا نو دخدائی دوستان بولی او ته غرنکه د علم غیب دعوه کوی چی ستا په زړه کی محبت د معبودیت دى. او په بل حدیث کی داسی راغلی دی چی علیه السلام امام حسن او امام حسین په غیب کی وئیلی او بیائی وئیله: اللَّهُمَّ اِنِّ احِبَّهُمَا فَاحَبِّ مَنْ يَحِبُّهُمَا آه. نو آنحضرت صلی الله علیه و سلم خو بنکاره کړه چی زه د حسن او حسین رضی الله تعالی عنهما سر محبت لرم نو دوی خو هم غیر الله وه. نو امین جاهل په دی حدیث کی خرو وائی. البته دی به وائی چی محبت داخوت وود د معبودیت نه وو. نوزه وایم ته وایم چی محبت په داد ووه قسمه کی غلط دی بلکه دی نوعوت را بین عرض عریض سته، اهل تر وگوره چی محبت د پلار زوی سره ویا العکس اود میوه اود ماینی تر مابین وغیره صرف داخوت اسلامی له سببه دی که وایه هو خود رواغ وائی. ولی بیگانه خلک خوهما اخوت اسلامی دسری سره لری ویا پروی بنحه مسلمان خوهما اخوت اسلامی لری نو د اتوله محبتونه سره یوشی دی: کلاو حاشا! او که وایم چی دا محبتونه د معبودیت دی نو بیخی بنکرو ورواغ دی.

اوت فکر وراهه چی ستا محبت د ابن تیمیه الحرافی سره ډیر دی او که د صاحب هدایه سره مثلاً ډیر دی. نو خوته محبت، بی چی وایه به چی د ابن تیمیه سره محبت ډیر دی. نوزه وایم چی صاحب هدایه خوهما په اخوت اسلامی کی داخل دى. نو د ابن تیمیه محبت چی بالادی ستا پر مذهب نوهغه ربوبیت دی او که څنگه ا پوه سی خوانندگان محترم چی د دی د لومذهب اومسلک دادی چی دا آنحضرت صلی الله علیه و سلم سر

اور ہم، لَا اِکْرَاهَ فِي الدِّينِ کیونکہ سے ان پر تعرض نہیں کرتے ہیں۔ مگر ترک موالات ان لوگوں کی بات
بمکو اختیار ہے۔ وَاللّٰهُ يَدْعُو اِلَى الدِّارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ اِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ
مولوی قطب الدین غورشتوی بقلم خود، اوپنفتوی دمولوی صاحب دہیرو علما و
دہینور مردان، امضاء کافی موجودی دی۔

اور ولس مندرت

کچیری زدامین جاہل تو لی خرافاتی را نقل کومر اویا جوابونہ و کومر نواصلی مطلب
چی شرح دنور الیضاح ڈیرہ بر لیری ہی۔ نو داخو خبری بہ طور دہشت نمونہ خروارہ بیان سوہی
ولی چی تفصیل ددہ د خبر و اوجوابو یہا مش (حاشیہ و) کی دخیالی و گوری چھو داوس
طبع کولو تہ نہ دیدہ۔ او غایتہ التفصیل بیا ان شاء اللہ الغزین نہا یہ لویہ رسالہ کینی چی بہ
هفک لفظ بہ لفظ او مسئلہ پہ مسئلہ بر دغرامین تہ جوابونہ و کرم ان شاء اللہ الغزین
وَاللّٰهُ وَلِيّ الْفَضْلِ وَالْاِنْعَامِ

فصل في الاحق بالامامة وترتيب الصفوف

دافصل دی بہ بیان دھفہ چا چی احق وی بہ امامت سرہ او بہ بیان کی دترتیب د صفوہ
یوہ سکہ: چی دافصل پہ سبب دعدم اعتناء دملایا نو اور خلکو پہ مراعات کی دضوہ
دلماخہ دیر دغور کولو او بیا دعلی کولو دیر مہم فضل دی۔ وَاَنَّ الْمُصَنَّفَ:

اِذَا لَمْ يَكُنْ بَيْنَ الْحَاضِرِينَ صَاحِبُ مَنْزِلٍ وَلَا وَظِيفَةٍ
وَلَا ذُو سُلْطَانٍ کچیری نہ ووپہ مابین دحاضر و خلکو کی دکور خستن، اویا
وظیفہ دارہ سری لکہ امام المسجد او دغہ رنگہ نہ خاوند د حکومت

یوہ سکہ: چی مراد دگلزل نخہ هفہ سری دی چی بہ دی کور کینی او سببی کر مالک
دکوری، او کہ بہ کرایہ پکینی پروت وی۔ اویا مالک عاریہ و رکری وی۔ او مراد دظیفہ
والا نخہ امام المسجد دی۔ کہ بانی دمسجد ذرو لی وی، او کہ قوم بہ مشورہ مقرر کر کی وی،
مسئلہ: صاحب المنزل او امام المسجد تر تو لو حاضرو علما و احق بہ امامت دی کہ ختم
پہ دی نور و علما و کی تردہ آفتہ او آقرعہ او اورع او افضل موجود وی۔ نو بیا ہم صاحب البیت
او امام المسجد اختیار لری کہ پختل امامت و رکوی۔ او کہ بہ نور و ملایا نو کینی خوک دخنہ کوی
او داهم لایزہ دہ، او داهم لایزہ نہ دہ چی دوی بہ دی نور و ملایا نو کی خا خا افضل دھغو
یا آقرعہ یا اورع دخنہ کوی۔ ولی چی امامت ددوی حق دی ہر رنگہ، تصرف پہ کینی کوی ورتہ روادی۔
کزن بیا ہم صاحب البیت تہ دافضل کار دی چی بل افضل آفتہ، اورع، آقرعہ عالم دہ
دخنہ کری او پوہ سر چی مراد دذو سلطانہ نخہ پادشاہ، یا نایب دھغیا قاضی دمحکم دی۔
مسئلہ: ذو سلطانہ کہ حاضرو و هفہ تر تو لو احق بالامامت دی۔ حتی تر صاحب البیت
اور امام المسجد هم، ولی چی دھغو ولایت عام دی۔

امام بخاری روایت کری دی چی ابن عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہما بہ یہ حجاج بن یوسف پس لمونخ کاوہ
وکمنی بہ فاستما، او هفہ خبرہ چی امام طحاوی دبنایہ نخہ نقل کریدہ: چی وائی چی تفصیل
دذو سلطان پر نور و علما ووپہ تیرو نہا نو کینی وو، ولی چی والیان تو لو عالمان وہ او
غالب یہ صالحین هم وہ۔ او نمونہ پر زمانہ کینی داحکم نہ دی۔ ولی چی والیان د حکومت او
امیرن، ظالمان، اوجا ہلان دی آہ۔

داخبرہ دنفوق الذکر حدیث نخہ دبخاری خلاف دہ ولی چی عبد اللہ بن عمر تر حجاج بن یوسف
هم اعلم بہ کتاب اللہ سرہ او پہ سنت در سول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم او هم اورع او افترہ
و تر حجاج بن یوسف او صحابی او ابن الصحابی و بیا ہم یہ حجاج بن یوسف پس دہ عجا
کاوہ چی د حجاج بن یوسف پہ بارہ کینی پہ عربو کی مشہور خبرہ دہ چی دوی وائی کہ دنیا
دظالما تو تولہ ظلم سرہ یوحای کرہ سی۔ او پہ ورج د قیامت پہ یوہ پلہ کینی دترانو
کینیبول ہی۔ او د حجاج بن یوسف ظلم پہ بلہ پلہ کینی کینی بی دی د حجاج بن یوسف دظلم

پد به پروردن وی، و در غرنگه امام بخاری روایت کبری دی چی شمه وخت چی امیر المؤمنین
عثمان بن عفان رضی الله تعالی عنه دباغبانو دخواستن یه کور کنی محاصرو سو، او به مسجد
نبوی صلی الله علیه وسلم کی دباغبانو امام لمونخ ویراوه. یوحناچی به پشته دحضرت
عزیزه کورته ویرغالی اوده ته به وده بیان چی امام عاصمه خواتمی یاست. او به تاباندو
دابلانانله سوه چی په کور کی محاصره سوی چی دمسجد دامامت دپاره هم نسی راوتلای
وینو ته دامد باغبانو لمونخ راوړی سر زین لمونخونه پس کوو کړنه! حضرت عثمان
ورته وویلله چی لمونخ دیرینه شی دئی نو حاکم چی بنه کار کوی ورسه کوی یاستی. او
خوک چی بد کار کوی په هغه کبکی گدون مه ورسه کوی. اوسره ددی چی ددغی فتنی
په وخت کبکی اصحاب کرام رضه بیچی دیر موجود وه. او په هغه امام الفتنه پس لمونخ کاوه
نو یو بستنه داده چی ایبا اصحاب علیه السلام اعلم وادع و غیره تر امام الفتنه
وه. لکن چونکه باغبانو واک د حکومت پخپل لاس کی واخستی او حضرت عثمان د خلافت
اوامارت هیڅ امید نه سوپاته. نو حاکم صحابه ووکړاموپه دغه باغی ظالم امام پس لمونخونه
کوله، وَاللّٰهُ اَعْلَمُ: قَالَ الْمُصَنِّفُ:

نو چی دیر خبر داره وی حق داره دی په امامت سره.
فَاَعْلَمُ اَحَقُّ بِالْاِمَامَةِ يُوْهَسَهُ: چی مراد د اعلمه شمه هغه
سری دی چی په احکامود لما شمه از روی صحت وفسادو غیرهما خبر وی. او چا چی وئیل دی
چی اعلم په فقه شریفه او د احکامود شریعت وی د هغه هم مراد احکام د لما شمه دی. ولې
خبر یا په احکامود زکوة، روژی، حج وغیر په لما شمه کی ورته حاجت نسته، او په
مرالحی الفلاح کبکی وائی چی دغه سری به چی امامت وړ کوی مجتنب به وی د ظاهره کبیه لکه
شمه. اود غرنگه بی پبادوی هغه قدر دقران مبارک چی سنت قرأت په پوره کبکی کار
مقارنه فی کل صلوته، او حفظ د قدر، مفروض دقرأت خوش شرط د صحت د لما شمه دی کار او حفظ د
قدر مسنون شرط د کمال د لما شمه دی.

اختلاف الائمة امام شافعی، اولام ابو یوسف والی چی اول درجه اقره لره ده.

چی دقرآن اقره وی یعنی چی حروف دقرآن عظیم پخپلو کابوکی ادا کولای یی
او فتوی او اعتماد پر قول دامام اعظم او امام محمد دی په دلیل ددی چی قرأت ته خو
ضرورت په اداء کبکی درکن واحد سته، او فقه شریف ته په ټولواړکانو. واجب تو وسر
او مستحب تو کی ضرورت سته. نو د علم فقه درجه تر یوای اقره لور وده. لکن
یوه سله چی تقدیم د اعلم هله دی چی دده په عالم الفتنه په قرأت دقرآن
لمونخ نه فاسدین ی او که دده په قرأت په اتفاق لمونخ فاسدین ی بیادی اقره ددغی
یو ملا یو وخت ددغه وو. نو قرأت یه داسی وایه: اَلْکُرْءُ بِاسْمِکَ الَّذِیْ خَلَقَ
خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَکَ «وعلى هذا القياس» قَالَ الْمُصَنِّفُ:

ثُمَّ الْاَقْرَءُ، ثُمَّ الْاَوْرَعُ، ثُمَّ الْاَسَنُ، ثُمَّ الْاَحْسَنُ خُلُقًا

لور سله: چی مراد د اقره شمه هغه سری دی چی په احکامود قرأت او په بخارجود حروفو
بیه خبر وی. دانه دی مراد چی دیر سورتونه یا ټوله قرآن کریم بیاد وی. که څه هم بعض علماء
ودوهمرونه تللی دی. لکن د محقق ابن الهمام شاگرد پیراد الفقیر کی اول ته ترجیح
وړ کړی ده وعلیه الفتوی.

یوه سله: چی دودع درجه تر تقوی پوره ته ده. ولې چی تقوی یوای د محرماتو شمه
پهین کول دی. او وره داده چی شبها تو شمه. ثم بهین کوی. او اسن هغه چاته وائی
چی په عمر کبکی مشروی. یعنی کړدوه که په علم فتی زی زقرأت کی سره برابر وه بیا په دوی
کی چی مشروی هغه دی لمونخ وړ کړی. په حدیث کی د بخاری راغلی دی چی داسی دوو
کانوته چی یومالك بن الحویرث وو، او بل دده د آکا زوی وو، چی یو کای یه دعلیه
السلام شمه احکام او قرأت نرده کړی وه. نو په وخت کی درخصت وړکولو علیه السلام
داسی ورتو و فرمایله چی د لما شمه وخت چی راسی فلیؤذن أحدکما ولیؤمکما اکبرکما
یوه سله: چی دده په حدیث شمه داسی معلوم سوه چی مراد اسن شمه هغه خوک
دی چی په عمر کبکی مشروی. او بعض فقهاء وائی چی د اسن شمه مراد هغه دی چی اسلام

په نړۍ ابل مخکښی راوړی وی نو بناء علی هذا یوسړی چی سپین بډیری وی ایمان راوړی
اوبل ځوان وی دکښنې والی غځه مسلمان وی احق په امامت سره هغه ځوان دی. لکن پری
فقهاوو داسواک واریږی چی که دواړه کسان قدیمه اسلام وه منکر یو مشروو دده په
حال خودوی پې مذهب نه سو معلوم، نو ښه داده چی عبارت دکتاب داسی وائی ثمر الاقدم
اسلاماً ثمر الاسی، نو به دوی مرتبی گریځیدی وای، کذا قال الامام الطحاوی،
او احسن خلقاً هغه سړی دی چی په اجتماعي ژوند کښی دخلکو سره ښه اخلاق ساتی او خلک
دده دښه اخلاقو په سبب دی محبوب گړی. قال المصنف

او بیادی هغه سړی دځخه کوی چی بنا شسته او نورانی منځیر وی
ثُمَّ الْاَحْسَنُ وَجْهًا یعنی دمنځ اجزاء په متناسب وی. **پوه سکه:** چی مصنف
په تقدیم کی دحسن الخلق پر احسن الوجه متابعت کړی دی دموأهب الرحمن او فتح القدر
اوصاحب الخلاصة او غرر والا او ملا مسکین حسن الوجه تر حسن الخلق مقدم بولی.
وجه او دلیل په دادی چی سید سند وائی حسن ظاهر په اغلب کښی پر حسن باطن دلالت
کوی. اوبل دلیل په دادی چی حسن ظاهر ښکاره شی دی. او ښه اخلاق دسړی تجربه غواړی
اوپه گډون او گډاره سره معلومېږی. قال المصنف

ثُمَّ الْأَشْرَفُ نَسَبًا
او بیادی هغه سړی دځخه کوی چی شریف وی په نسب کی. لکه یوملا سید وی اوبل ملا
امتی، اویا یوملا دښه عالم زوی وی اوبل دامی زوی وی. وعلی هذا افس، ول چی ختم
او تعظیم د نسب په شرع شریفه کی ښه کار دی، خلافاً للوهابیه، قال المصنف:

او بیادی هغه سړی دځخه کوی چی ښه آواز یه وی. ولی دغه
ثُمَّ الْاَحْسَنُ صَوْتًا دقرائت په اوږدو سره خلکو ته خشوع او خضوع پیدا کړی
پوه سکه: چی مراد دحسن الصوت څخه هغه دی چی طبعاً یه آواز زیبا وی. نه هغه
قاری چی قرآن مبارک دموسیقی پر وزهر، یا مدت زانده، یا سکنا ت خارج عن قوانین
القرائت په کښی وائی. او خوله یو خوا اوبله خواته کشوی.

نه اور ی چی دحرمینو لریفینو امامان څرنکه سلیس اوروان اوبی تکلفه قرائت وائی غلا
نمونې دزمانی بعض قاریان،

دکندهار په ښار کی یوه وریخ ختم دقرآن کریم کیدی چی. دښار جید جید
واقعیه علماء او ښه ښه فقهاء هم پکښی شامل وه. نو شروع دقرآن کریم په د
پوه قاری مترائی په یوه لنډه رکوع ویلوسو شروع کاوه. قاری صاحب ته چی ملایانو
وویل چی قاری صاحب ته یوه رکوع ووايه نو په بیا خلک سپاری شروع کړی قاری
صاحب ته چی موقع پلاس ورغله. نو په قرآن مبارک دځخه سپر وگره او تاچی دده
دخولې او شونې او د سنډو حرکات او اوضاع څوک ونه وینې. نور رکوع په تخمیناً په
۲۰ دقیقه کښی وویشله. او چی ختم شروع سو هغه قاری په ۱۵ دقیقه کی تخمیناً سپار ختم
کړ. نو پښ لړدی چی ختم دقرآن مبارک خلاص سو، او دعا کافی هم وسوې. نو یو جید عالم
دهغه ریا کاره قاری غځه پوښتنه وکړه چی آیا دقرآن مبارک دحروف وادامه په جهی او
مخافت کښی فرق سر لری. قاری ورته وویل یا. فرق نه سر لری. نو هغه عالم ورته
ویل چی تاچی په جهی یوه رکوع وویل تخمیناً ۲۰ دقیقه دی پکښی و لگولی. او چی
یوه سپار دی وویل په ۱۵ دقیقه کی دی ختم کړه. نو قاری بی جوابه خجل پاته سو، قال

ثُمَّ الْأَنْظَفُ ثَوْبًا او بیادی هغه سړی دځخه کړی چی کالی ئی ډیر صفاوی ولې
چی پاک صاف کالی یه وی په هغه پسې اقتداء دخلکو ښه نږه غواړی تر هغه چا چی کالی
په چټل وی. **پوه سکه:** چی دفقهاء په ډیرو ځایو کښی مسائل او احکام
پرفرض بناء دی. لکه په دپه مسئله کی دامامت چی فلانی دځخه کوی او که بیاسی
برابر و فلانی دی دځخه کوی وهکذا احتی ددو ملایانو په دی ټولو شیا نو کښی
برابر والی ډیر لیری خبره ده مگر فرضیده یه روا دی. یعنی ته ئی فرض کړه چی سر برابر وی
هم ددی سببه مصنف په مراقی الفلاح کښی وائی: ثَمَّ الْاَحْسَنُ رُوحَةً، او که په
ټولو تیر سوو شیا نو کی دوه ملایان سر برابر وه. بیادی هغه ملا دځخه کړی چی مایه

۱۰
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

پوه سه: چي د ماینی ښاښته والی. او بیا د غنې کشتی والی د خودی ملا صاحب
په اخبار سره معلومیدی. داسی نه ده چي خلک به ورته چي د ملا صاحب ماینه به گوري
اویا به د ملا صاحب پر توگا بن خلاصوی او غنې به یه گوی. او بیامراتی وائی کی چیری
په گردو مذکور شیا نوکی سر پر ابروه بیادی هغه ملا دی د مخه کړی چي ډیر مال دا غوی
ولی چي په داسی ملا کی د طمع یدخوی نه وې. او بیادی هغه ملا د مخه کړی. چي جاه و
جلال یه ډیر وی. لکن واوره چي ملا ده مال هه مخه حلال دی، نه د سود خو، مال کثیر
اویا د خمار بازه مال کثیر وغیر.

مسألة: کہ مسافر او مقیم ملا بعض فقہاء برابر ہوئی (و بعض فقہاء وہ مقیم ترجیح و کوی: وهو الحق قال العُصْفُ):

وَأِنْ اسْتَوُوا يُقْرَعْ

کرپہ ٿولو مذکور شيان نوکٽي سره برابر وه بيادي نواسڪه سر وکري ٻه ماين کٽي
دمايانو دهر ملا اسڪه ڇي وختله هغه دي دمنه کري سي -

وَالْخِيَارُ لِلْقَوَّةِ وَإِنْ اِخْتَلَفُوا فِي الْغَيْبَةِ لِمَا اخْتَارَهُ الْأَكْثَرُ

وایا اختیار د بخکید و دکوم ملادی و قوم و پاری سی یعنی ایسکانزه ضرورت فستد و
که دقوم په مابین کی اختلاف پیدا سو بعضو ویل فلافی ملا صاحب دی د محسی اولیغه
وویل چی فلافی ملا صاحب دی لمونځ را کړی. نو بیا اعتبار هغه مال نه دی چې
خلکو خپل کړی وی. وَقَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَأَنْ قَدْ مَوَّاعِيْرُ الْأَوَّلِي فَقَدْ أَسَاؤُا
فَمِنْ أَسَاءَةٍ كَبِيرَةٍ نَزَدَهُ كَذَابُ التَّجْنِيسِ.

مسائل الإمامة مخالفه و جواب یہ ورکری وو لکن ملا صاحب قدرت والا و ده مسجدہ مخزنه وقت. ابواسین سترگی وو نوکه ددوی کرامت ملا صاحب مخزنه په سبب دفساد په ملا صاحب کی وو- او یا په قوم کی احق په امامت ستر موجود امام وو. نو دغه ملا صاحب امامت مکرر دی. و امام حنبلی شریعی امامت دده مکرر تحریمی دی. لحديث رواه ابوداؤد ثلاثة لا يقبل منهم الصلوة وعد منهم من تقدمه قوماً وهم له كارهون «مرط، مرط، مرط»

اوکه چیری احق بالامامت دغه موجود وود تر نور و خلکو اوپه د کئی شیخ فساد نه و
سود هغه مقتدیا نو بد خندی راتله. نوملا صاحب ته امامت و کول مکود نه
وله د جاهل اکثر ادعالم شخه بد کیری او د فاسق د صالح سړی شخه بد کیری. او هر داسه
دی چی اوس اوس چی د افغانستان پر دیره برخه د طالبانو حکومت دی او خلک
جماعت پر وخت جماعت ته وړی بولی. او پریری خریلو، او یا کندی کولو چی نه پر
اوداسی نور و منکر اتو ته د اسلام په زپړین دی، سگوانه فستنه، کرکه بازی فستنه
بازی فستنه، دیوچا دوا دپه شپه شوقیان فستنه، تلویزیون فستنه. خمار بازی

چې باری نسته، د پيو خلكو چې د منكراتو سره علاقمند دي د طالبانو او د ملایانو
نځرې بد راځي،

تاریخی واقعہ

په پخواني زمانه کې شيعه گانو، په جماعت لمونځ نه کاوه. ولي دوی به ونيله چې د امامت
د لمانځه د پاره امام معصوم شرط دی. او امام معصوم د گنډو نځر په اوس زمانه کې نسته
که څه هم دا خبره د دوی د شريعت سره برابر نه وه: نوڅه وخت چې نایب محمد عثمان خان
د قندهار والي مقرر سو نو هغه پر شيعه گانو د احکام وکړي چې ټوله لمونځونه دي په
جماعت کوي. او چيري چې به د شيعه گانو کوږونه وه د هغه ځای د مسجد پر امام يه د احکام
کړي وو، که يو شيعه د لمانځه نځر د جماعت وو تللی. را پورته کې ولايت ته راوړي.
نایب محمد عثمان خان ته چې د کوم شيعه را پورته کې ملا صاحب د مسجد وړې نایب
محمد عثمان خان به هغه شيعه راوغوښتی. او يوه ورځ يې سرکاری دختيو کار په کاوه.
يعني دا جزاء وېبې جماعتی. نو شيعه گان مجبور سوله د جماعت د لمانځه کولو ته لکن
بعضی سني خلکو چې د دوی سر په مسجد شريکان وه د دوی د نيت تړلو يه
داسې حکايت کاوه مثلاً، نمازی خوانم چې ر رکعت نماز بيکارې اگر نه خوانم نایب محمد عثمان خان مراي
پر داند به کل کاری آتش اکبر، په حديث مبارک کې داسې راغلي دي. ان سر که ان تقبل
صلواتکم: که تاسې خوشاله کوي دا خبره چې ستاسې لمونځ دي قبول سي. فليتو مکم
علما شکم: نو دوی تاسې ته امامت در کوي هغه کسان چې علماء وي يعني په دين سني
فانهم وفدکم، بينکم وبين رهکم: چې دوی يوه نيت په مابین کې ستاسې او ستاسې
دخدای. د وفد معنی ده مخ سړي. يعني دوی خدای ته د مخه وړي اول خپل مقام
دخدای نځر غواړي او بيا ستاسې شفاعت کوي، قال المصنف:

او مکروه دي لمونځ ورکول د مړې. ولي چې غالباً مړي
په سبب شغل په خدمت د بار د علم ورسولو ته نه وي

او اکثره مريان فاسقان هم وي. نو که چيري يو مړی وي و چې هم يه علم پر مسالو
د لمانځه درلودی او هم تقولا د اړه وو لمونځ وکول په مکروه نه دی ولي چې علت د کراهت
نسته. قال المصنف:

والاعظمی

او د غرنګه مکروه دی امامت درانده. ولي خودی ځان و قبل
شېبه ته نه سي برابر ولاي. او بل دا چې جامی يه د نجاست نځر نسی ساتلای. او که تر
هرانده افضل په خلکو کښی نه وو، نو بيا کراهت نسته، مړ ولي چې رسول الله صلی الله
عليه وسلم چې د تبوک غزاته تلی، د لمانځه د پاره يه عبد الله ابن امرکتوم او عتبان بن
مالک خليفه گان و ټاکله چې د واره پانده وه. مسأله که چيري درانده د پاره
محافظ د نجاستو نځر او پر قبله برابر ونکی درلودی بيا هم کراهت نسته، قال المصنف:

والاعرابی

او د غرنګه مکروه دی امامت د صحرائي پوه سکه چې اعرابي منسوب
واعراب ته دی، وهُمْ سُكَّانُ الْبَادِيَةِ، د صحراو عربونه وائي. الْعَرَبُ الْعَرَبِيَّةُ، هغه خلا
عربونه وائي. چې هغو په شريبه د يعرب بن قحطان خبري کوي. چې هغه قديمه ژبه
د عربونه لاند اول من تکلم بالعربية، او عرب مستغربه هغو عربونه وائي چې په
ژبه د اسمعيل عليه السلام يه خبري کوي. چې دا د اهل حجاز شريبه اولغت دی، ط
لکن مراد د اعرابي نځر د لته، د صحرا او سيدونکی دی چې مونږ يه مالدار بولو، که
عرب وي او که عجم وي. لکه ترکمانان، او کردان، سبب د کراهت يه دادي چې پر دوی
باندي جهل غالب وي. ولي مجالس د علم په قريه او ښارونه کې وی دوی د هغو
نځر ليري دی. نو دوی نځر د اهرم معلومه سوه. چې د عامي جاهل که څه هم وطني وي
امامت يه مکروه دی. کذا في البحر والنهر، وقد ورد في بعض الحکایات

واقعہ: يوه اعرابي په يوه عالم پسې اقتداء وکړه هر کله چې امام دايت شريفي په
لمانځه کې ووايه: الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَ زِنًا قًا، الاية: فضر به الاعرابي نو صحرائي
ملا صاحب پر سر په يوه نځي وواهه او سريه و مات کړی. او صحرائي و تښتيدي

خویشی و روسته بیا هغه صحرائی راغلی او په هغه امام پسی افتد او وکړه د امتحان
دپاره. امام خود صحرائی څخه ناخبره و و اتفاقاً په دالیت په لاسه کښی ووايه
«وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ» الاية صحرائی په عین لاسه کښی
ورته وویل «الَّذِن نَفَعَكَ الْعُطَى» اوس زما د لکړې وهلو فایده درسته وکړه: لدا
فی غایة البیان

او درویش په زمانه کی دادیوه صحرائی واقعه د ذکر وړ ده هغه داده: چی په قندهار کی
سپروان یوه غټه قریه ده. او هغه قریه ته نږدی ریگی ورته وایي چی ریگستان یا څکر
ده. او په ریگی کی عموماً مالداران، او صحریان اوسیدي نو د دغو صحریانو ملا صاحب
سهواد اسی وویل. چی درکوع څخه را پورته سو: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ
د صحریانو مشرف وکړه چی مونږ ته دې څه شی را پر یښودل «قَالَ الْمُصَنَّفُ»

او دغه رنگه مکروه دی امامت د ولد الزنا چی جاهل و
وَوَلَدِ الزَّانَا الْجَاهِلُ پوه سده: چی د ولد الزنا د امامت مکروه والی په
نیز د بد الدین العینی د ادبی د خلکو نفرت ځنډی کیری. ولی چی پرده باندی هم نهعت
د زنا کیری «اِنَّ اَبَاءَ تَطْهَرُ فِي الْاَبْنَاءِ» یعنی غالباً «او نه فراتی و الا یرهم د غروجه
گنډی ده. نو بناً عَلَیْ هَذَا که دغه ولد الزنا عالم وای هم په امامت مکروه دی.

او د نوډ الايضاح د عبارت څخه داسی معلومیږی چی جهل په سبب کراحت دی بلکه مراقی
الفلاح په دې تصریح کړیده «اِذْ لَوْ كَانَ عَالِمًا تَقِيًّا لَا تَكُنْ اِمَامَةً» او امام طحاوی هم
ددی خبری تایید کړی دی چی وائی: لانه لیس له اَب یُعَلِّمُهُ فَيُعَلِّبُ عَلَيْهِ الْجَهْلُ» او د
درویش په نیز اوله وجه ډیره زیږ پوری ده: کما یَدُلُّ عَلَيْهِ التَّجَرُّبَةُ» ولی چی خلکو ته
دا معلومه بی چی داسی ارمونی دی که څه هم غټ عالم وې خوبیا هم د خلکو نفرت ځنډی
کیری. او اقتداء بهیر هم نه پسی غواړي: وَاللَّهُ اَعْلَمُ

او مراقی الفلاح داسی هم وئیلی دی چی مکروه والی د امامت خو په سبب نقائص ویدی لکه
بیلغی بی تقوا والی، حتی که صحرا نشین په علم او تقوا کی بالا ووتن باری سړی. او یا

مَنْ اَفْضَلَ وَوَتَرَجَّحُوا يَا وَلَدِ الزَّانَا بِه علم او تقوی کښی بالا ووتن ترجحاً لونی، او یا
روند بیدرو و ترسترگو والا فال حکم بالصد: یعنی د باری امامت اوده حرامت
یاد هلا لونی یا د ترسترو امامت مکروه دی. قَالَ الْمُصَنَّفُ

او دغه رنگه مکروه دی امامت د فاسق، که څه هم عالم وای. ولی چی فاسق

وَالْفَاسِقُ غم خوری د امور و دین نه کوی نو پ خلكو دده سپکاوی لازم دی نو
امام تر څو د خپل خود د تعظیم دی. **هسته علمه**: که دغه فاسق عالم د امامت څخه نه منع
کیدی. نو خلک دې بل مسجد ته چی دین جوړلو ځو دپاره هم. او که بل ځای د جمعی لمونځ
نه کیدی نو په دغه فاسق پسی دی د جمعی لمونځ کوی. م.

پوه سده: چی مراد د فاسق څخه فاسق د عمل و خوادی نه فاسق د عقید ی ولی
چی د مبتدع حکم وروسته راروان دی. **واور**: چی معنی د فسق په لغت کی
خروج دی د سر وایي څخه، او په شریعت کی خروج دی د طاعت د خدای عز و جل په
سبب د ارتکاب دده د گناه کبیری او قهستان وائی چی په اصله پښتو ښه لغتونه هم سړی
فاسق وئیی. غیبت په اتفاق گناه کبیره ده. بیهت په اتفاق

مشکل د زمانی گناه کبیره ده او دغه رنگه حسد، او شیطان او
کبر اولوی. او دغه گنهونه مروج الوقت دی نوبه سړی چی چی فاسق چی امام پیدا کوی

الله را شاذ او نادری هکذا یدهب الزمان علی العیوب، داسی یو وخت پر امت محمدی
راغل دی چی فاسق به په کښی شاذ او نادری و، اوس بی فتنه سړی شاذ او نادری و کړی
دی. قالی الله المشتکی من انقلاب الزمان «سه چو نیم دین اچر د غریبی: دلم سوزان زبانه غم جوړی

قال **وَالْمُبْتَدِعُ** او دغه رنگه مکروه دی په مبتدع پسی **د مبتدع په باره کښی تحقیق**

صاحب المصاب وائی چی غالب استعمال د مبتدع په هغه چا کی دی چی په دین سوئی کی زیانونه
یا نقصان وکړی. او شننی او مراقی مبتدع هغه سړی وئیی چی یو کار یا عینده ښکاره
کړی چی برخلاف د هغه حق وای چی در سول کریم صلی الله علیه وسلم څخه منقول وای په

سبب دیوی شبلی او اخیر نودی هغه دین قوی او صلط مستقیم بولی پوه سکه
که د مبتدع، بتداع و کفرته رسیدلی وه لکه خوارچ په هغه پسی لمونځ بیخي روانه
دی کذا فی الخلاصة والمحیط والمجتبی، او که کفرته نه ورسیدلی په اتفاق سره
نوامت ما ۹ دی ولی چې داسیک مبتدع دی.

مسئله: امام محمد د امام اعظم اود امام ابی یوسف غنچه روایت کړی دی چې لمونځ
په اهل اهواء یعنی مبتدعانو پسی نه دی روا. لکن صحیح داده چې عدم جواز د لاغیر
په مبتدع پوسی. په نیرد شیخینو مشروط په دې دی چې کفریه د بدعت سره لازم
وی لکه خوارچ. او که بدعت کفرته نه وو مفضی که ختم د اهل السنة والجماعت غنچه
مخالف وی نو لمونځ پسی صحیح لکن سره د کرامت. لیکوله علیه الصلوة والسلام: صَلُّوا
خَلْفَ كُلِّ بَرِّ وَ فَاجِرٍ وَ صَلُّوا عَلٰی كُلِّ بَرٍّ وَ فَاجِرٍ، یعنی صلوة الجنائز، وَ بَاجِدِ وَ اَمَّ
کُلِّ بَرٍّ وَ فَاجِرٍ، یعنی جهاد کوی د کفارو سره که قاتل او امیر بر وی او که فاجر، رواه الدار
قطنی. امام مخطا وی په دی ځای کینی داسی لیکلی دی، «فَلَا يَجُوزُ الصَّلَاةُ خَلْفَ
مَنْ يَنْكُرُ شَفَاعَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نه دی لمونځ روا په هغه چا پسی چې منکر
وی د شفاعت غنچه د آنحضرت صلی الله علیه وسلم: ولی چې دا انکار کفر دی. درویش
واپې که د شفاعت غنچه دا خیرت منکروې هغه خومطلقا کافر دی. او که د شفاعت د آنحضرت
صلی الله علیه وسلم پسله وفاته په عالم برزخ کی دیو چا د پاره منکروې لکه وهابیان
چې وائی هغه مبتدع لمونځ پسی مکروه دی. ط نریا ته کړیده چې د کرام الکاتبین د
نوشته غنچه منکروې او یا د لید لو غنچه د خدای جل سلطان په جنت کی د سر په
سترگو منکروې هغه کافر دی لمونځ نه دی پسی روا. درویش وائی چې معتزله بول
د دغو دوو مسئلو غنچه منکری کما فی شرح العقائد، قال الطوسي فی التجريد
وَرَوَى اللَّهُ تَعَالَى كَمَا يَزعمه اهل السنة والجماعة آه اودوی وائی چې نوشته
د کرام الکاتبین عبث کار دی. ولی خدای پاک خوده هر چا په ښه عمل او بد عمل خبری
نو نوشته ته څه ضرورت سته که دانی شرح العقاید و الجواب عنانی ذالک الکتاب.

او ط نریا ته کړیده چې څوک چې خدای لره لاس او مخ او پښی وائی لکه بند کافوته هغه
کافر دی. چې دی دلی ته مشبه وائی او یا مجسمه وائی. پوه سکه: چې وهابیان
توله دغسی وائی. او کی صرف دومر ویل چې خدای پاک جسم دی لا کما الأجسام
هغه مبتدع لمونځ پسی مکروه دی، او ط نریا ته کړیده چې څوک چې دخلافت د ابوبکر
الصديق رضی الله تعالی عنه منکر سی. هغه هم کافر دی اقتداء نه ده پسی روا.
درویش وائی، چې شیعه کان په یوه خوله دخلافت غنچه د ابوبکر الصديق رضی الله
تعالی عنه منکر دی نو لمونځ نه دی پسی روا. او ط وائی که څوک د علیه السلام د اسراء
غنچه منکر سی هغه کافر دی. لیکوله تعالی: سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا آه
او که د اسمانود تلو غنچه فوق تر هغو منکر سی هغه ضال او مبتدع دی. ولی چې
دغه تگ په مشهوره حدیثو سر ثابت دی. اوفتح القدير وائی چې انکار خلافت غنچه
د عمر رضی الله تعالی عنه هم کفر دی لکه د ابوبکر الصديق نه دخلافت غنچه چې په دی انکار
کینی هم توله شیعه کان شریک دی.

مسئله: په مجمع الروایات کی وائی که چا په هغه مبتدع پسی چې بدعت په
کفر نه وو لمونځ وکړی ثواب د مطلق جماعت خو خدای پاک ورسوی لکن دومره
ثواب په دنده لکه چې په غیر مبتدع پسی لمونځ کړی وای، ط، حاصل دا چې اهل
السنة والجماعة ته احتیاط پکار دی چې په داسی خلکو او ملایا نو پسی لمونځ ونه کړي
چې نوی نوی نومان پر خپل جماعت ایښی وی او اصل په نه وی معلوم، فتا ممل.

مسئله: نه دی روا لمونځ په هغه چا پسی چې د مسج دموزو غنچه منکروې لکه
شیعه کان او معتزله **فصل ۵:** نه دی روا لمونځ په هغه چا پسی چې د
صحبت د ابوبکر الصديق رضی الله تعالی عنه منکروې. اود غنچه لکه نه دی روا لمونځ
په هغه چا پسی چې ابوبکر الصديق او عمر رضی الله تعالی عنهما ته ښکته حل کوی او
ظالمان ورته وائی. اونه دی روا لمونځ په هغه چا پسی چې سیدتنا عائشه رضی الله تعالی
عنهما ته نسبت د زنا کوي. اونه دی روا لمونځ په هغه چا پسی چې دیوی قطعی

قوی او هم عصمت نه لری. نو پرله کړه ساله د درویش چې نوم یې «البیانات الصادقة» فی احوال الفقه الوهابیه» مطالعه کړې. او یا ساله د فقیه «سیف الفتاها» علی غنق الوهابیه چې د خیالی پر غټ بیا ض پسله ۲۰ مخه تر پیا یې نوشته ده وگوري.

او یا ساله د فقیه کشف الغطاء عن عصمة الانبياء» مطالعه کړې. او که حسد لری نوزه ولې نه ازخیر نو بزرگتر شمران» بیت. نقصان قبال است و گز علی الدوام: فیفس خا ترش برکس برابر است: بیت: د ابا ران چې پر همه وو مخکو اوړې. مشرف ئی کی د اذات د کیمیا و لې!

د اوود مستدع پر باره کښی حب الطاقه کشف الحال، او بېرته رجوع کومر ان شاء الله و شرحی تر د نوډ الايضاح پر توفیق د خدای جل سلطان و عظم رحمته، قال المصنف

او مکروه دی او بډول د قرأت. او

وَتَطْوِيلُ الْقِرَاءَةِ وَجَمَاعَةُ الْعَرَاءِ مکروه دی د جماعت لمونځ کول د خلو خلکو یعنی چی عورت یه بنکاره وی» قال علیه الصلوة والسلام: مَنْ أَمَرَ قَوْمًا فليخفف» که چا

امامت و د کاوه یو قوم ته نو لمونځ دی سپیک کوی یعنی قرأت دخوا غنخ» حکمت یه دادی چی په تطویل کی د قرأت دخلکو نفرت را ئی د جماعت د لما غنخ غنخ. او جماعت د بر بندو خلکو چی مکروه دی سبب یه دادی چی یو د بل عورت ته کتل را ئی. او دا غرنکه مکروه دی

او بډول د لما غنخ په ډیر ویلوسره د تسبیحا تودر کوم او سجدی وغیره. ولې چی امر د تخفیف عام دی. او په یوه بل حدیث کښی راغلی دی: قال علیه الصلوة والسلام: يَا أَيُّهَا النَّاسُ

ان منكم منفرین من صلاتی بالناس فليخفف فان منهم الكبير والضعیف وذا الحاجة رواه الشيخان» ترجمه: ای خلکو بعض ستا سبی په نفرت کی اچوونکی دی یعنی د جماعت غنخه پس هر څوک چی خلکو ته لمونځ ورکوی نو تخفیف دی کوی. ولې چی په خلکو کی کلان ساله او

ضعیفه خلک او کار والا خلک سته»

امام طحطاوی تر دغه حدیث لاندی لیکلی دی چی د دې حدیث غنخه داسی معلوم یدی چی

امام دی قدر مسنون قرأت هم پریږدی په مراعات د حال د قوم، او دغه امام دخپلی خبری

په تائید کښی هغه حدیث د بخاری او مسلم او ډی دی چی یوه ورځ رسول کریم صلی الله

علیه وسلم د سحر په لما غنخه کی قل أعوذ برب الفلق» آه. او قل أعوذ برب الناس» آه

دوايه خلکو ورته وویل اوجزت» لمونځ دی کوتاه کړی. علیه الصلوة والسلام ورته وویل: سمعت بكاز الصبي فخشيت أن تفتن أمته» ترجمه: ما واوریده

ثرا د کښنی یعنی چی مور یه په لما غنخه کی داخله وه. نو زه وپیریږم یعنی که زه قرأت او بډ کوم چی مور یی په فتنه کښی واقع سې. یعنی یا به جماعت پریږدی او یا یی حقو

د لما غنخه نه سې پاته مصلحت ۲۲۲:

او مولوی اعزل علی په حاشیه کی دنور الايضاح په حواله د بحر ملک ج ۲. داسی لیکلی دی چی

مصنف مطلق تطویل مکروه و باله تا چی هغه صوته شامل سې چی جماعت والا محصو کسان وی او په تطویل د قرأت هم راضی وی. که هغه صورت خوشامیل دی چی د جماعت خلکو

غیر محدود وی او یا راضی په تطویل نه وي آه

درویش وائی: چی ددی دوو کتابو مضمون چی وسنجوی نو قدر مسنون د قرأت لره

بی انفرادی لما غنخه بل ځای نه پاتېږی. ولې چی هر جماعت چی لمونځ کوفنکی محصونه وي

خواه مخواه کبیر السن او یا ضعیف او یا ذا الحاجة په کښی کی وی نو په داسی جماعت کی

خو تخفیف لازمه دی په مقتضی د حدیث. او بحر ائق په صورت کی ددی چی خلق محصو

او راضی په تطویل د قرأت وی هم تخفیف لازمه و باله. او طحطاوی وویل چی تر قدر مسنون

دی هم تخفیف کوی او دلیل یه د وائی دی. لا طلاق الامر بالتخفيف»

درویش وائی: چی قول فیصل دادی چی انفرادی لما غنخه کی قدر مسنون مستحب دی. او تر

هغه تطویل کول بیه کړل هته رول دی. او په صورت کی ددی چی قوم محصو وی او په

تطویل د قرأت هم راضی وی. نو امام خودی قدر مسنون نه پریږدی. او تر قدر مسنون

بالا ویل که خدوم قوم راضی وی مکروه دی: لا طلاق الحديث كما مر» او که قوم محصو یا غیر

محصو وو مگر سپین ږیری یا ضعیف، یا ذا الحاجة یقیناً په کښی وو امام دی تر قدر مسنون

که د سحر یا د ما پښین لمونځ چی قرأت مسنون یه او بډ دی. په مراعات د قوم یوه کم

قرأت وولای. تر قدر مسنون په مقتضی د لما غنخه د سحر چی علیه السلام په معوذتینوسره

وگذاره. اوکه قوم محصور یا غیر محصور وولکن مانع تطویل متیقن نه وو. نو امام دی قدر مسنون وائی بالا ویل مکروه دی. و هذا هو التحقيق الحقیق بالقبول ان شاء الله العزيز: قال المصنف:

وَالنِّسَاءُ فَإِنْ قَعَلْنَ يَقِفُ الْإِمَامُ وَسَطَهُنَّ كَالْعُرَاةِ

او داغرنکه مکروه دی جماعت دیواخواو بنحو. چی یوه بنحیه امام وگرخوی او نوری اقتداء پس وکړی. اوکه دوی سره د کراهت جماعت کاوه نو واجب ده چی امامه بنحیه دی دنورو بنحو په مابین کی درین ی. لکه لغر خلک چی جماعت کوی هم به امام په مابین کی درین ی.

سؤال: دلخواو خلکو جماعت چی مکروه دی علت یه دادی چی که امام دمنه درین ی زیارت کشف دعورت دده لازمین ی. اوکه په مابین کی درین ی تقدیم امام چی

واجب وو پاتیر ی **مسئله:** افضله داده چی عزات (لغ) دی لمونخونه یوازی یوازی وکړی په ناستی. اولیری لیری دی سر کببینی اوپه اشاره دی وکړی. اوکی په جماعت کاوه هم دی په ناستی په اشاره سره وکړی. او دبنحو لمونخ چی یوازی په جماعت مکروه دی سبب یه دادی که امام دمنه دترووی چونکه په بنحو کی فسق دیر دی نو پسر خاندی به. اوکی په مابین کی ودره ووی تقدیم امام چی واجب دی هغه پاتیر ی.

مسئله: که بنحوته لمونخ په جماعت نرو، کاوه. نو که په جماعت کبل نروم موجود وو. او یا د امام ماینه هم موجود وه. او یا د امام محرمه بنحیه لکه مو، خور، وغیره موجود وه خو هینم کراهت نسته لکه په مسجد کی، اوکه داسی نه وونود نرجاعت وکول هم مکروه دی.

مسئله: دبنحو امام چی دصف په مابین کی وی پنده بی تر نور وبنحو دمنه وی.

مسئله: که بنحو امامه بنحیه دمنه ودرول لمونخ خویه صحیح دی لکن گناه کار دی. او امام حموی دزمانه الاكمل بنحیه نقل کړی دی چی دمنه کول دبنحو امام جائز دی یعنی

گناه نسته پکببینی. والفتوی علی الاول، در، **مسئله:** افضل بنحو لره داده چی په کورو کی دی لمونخونه کوی که دجمعی لمونخ وی اوکه دانو، لمونخونه وی. که خه هم په عصر کی

دنبی علیه السلام په ابتداء کببینی بنحی جماعت ته ورتلی، خوبیا په سبب دفتنی منع سو کزنی کتب الامارین (النسوی): قَالَ اللهُ تَعَالَى: وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ. وَقَالَ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: بَيْوتُهُنَّ خَيْرٌ لَّهُنَّ لَوْ كُنَّ يُعْلِمْنَ. نو و مجدته دجماعت دپار ددی ایت که پیر او حدیث نبوی غنجه مخالفت لازمین ی: قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: صَلَاةُ الْمَرْثَةِ فِي بَيْتِهَا أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهَا فِي حَجَرِهَا، یعنی په برنده کی وصلاتها فی المرتبة فی بیتها افضل من صلاتها فی حجرتها، یعنی هغه خونه چی درواز یه به بله خونه کببینی وی افضل من صلاتها فی بیتها، یعنی هر جای چی دبنحی ستر په کببینی دپرووی هغه افضل دی دلا غنجه دپار **مسئله:** که بنحی دخیل قریب جنازی ته راغلی وی هغه دی دنور سره په جماعت لمونخ وکړی. ولی چی دجنازی لمونخ نه مکروه ریبی اوکه دوی جماعت ونه کړی نو خور جنازی لمونخ یک لخته ددوی غنجه پاته سو:

سؤال: که دجنازی په لما غنجه کببینی بنحیه دمنه سو نو اقتداء پس وکړه که خه هم دنور **سؤال:** اقتداء خونه ده پس روا. لکن دجنازی د لما غنجه حق بنحی په لما غنجه روا سو

ط. قَالَ الْمُصَنِّفُ: وَيَقِفُ الْوَاحِدُ عَنْ يَمِينِ الْإِمَامِ وَالْأَكْثَرُ او دوی درین چی یو وی پسر استه لاس د امام، او چی بالاتر یوه وی یعنی که دوه اوکه دری ویتا

خَلْفَهُ وَيُصِفُ الرِّجَالُ ثُمَّ الصِّبْيَانُ ثُمَّ الْخَنَاءُ ثُمَّ النِّسَاءُ

د امام دی ودرین ی. ترتیب دصفوداری. اول دی صف وی دلو یو خلکو، او بیادی صف وی د نرو کچنیا نو، او بیادی صف وی دتر بنحیانو، او بیادی صف وی دبنحو، او کچنیا فی.

انجونی دی هم په صف کی دبنحو ودرین ی. او یا تر شاد هغو لکه په نرو، لویا نو او کچنیا نو **پوه سه:** چی مراد دواحد غنجه نری کی که لوی وی اوکه تمیز والا کشتی وی اوکه بنحیه

و تر شادی ودرین ی. **مسئله:** مصنف په مراقی کی داقید ویشلی دی متاخرا بعقبه یعنی د مقتدی پنده به تر امام وروسته وی. لکن ط وائی چی په شرح الهدی

والقدوری والکنز والبرهان، والقهستانی والیچی یومقندی بیخی دامام سر ستم
درین بیله تقدیم اوتاخیره. اوپه مابین کی دامام اومقندی به که فرجه نروی
دایتوله ظاهر وایت دی، درویش وائی چی شاید مصنف ته به تصحیح دغیر ظاهر
الروایت ثابت سوی وی. نوچکه به وویل چی متأخرأ بعقبه.

پوه سه: چی دایوهای دروله دمقندی واحد دامام سه هلته دی چی دمنخر تر
شروع دما نحه سه یوهای سی. اوکه امام شروع په لما نحه کړی وه بیا یوسری
راغلی اقتداء به پس وکړه اوتر شاو دریدی امام دی اشاره وه ته وکړی دحان سه دی برابر
کړی. او مکروه دی دریدل دمقندی واحد پرچپه لاس دامام. ولی چی په حدیث کی
د بخاری وغیره راغلی دی چی عبد الله بن عباس یوه شیهه د علیه الصلوٰة والسلام په
کوک کی چی هغه کوی، دده دخاله وو بیده وو او خرنکه چی علیه الصلوٰة والسلام
د تهجد لپاره راپو ته سوا ووسیه تانز کړی پر لما نحه ودریدی، ابن عباس
هم راپو ته سوا ووسیه تانز کړی. اوپه علیه السلام پس اقتداء وکړه. لکن پرچپه
د علیه الصلوٰة والسلام. نو علیه الصلوٰة والسلام تر غوب ونیوی اوشا دخواستی وراسته
ارخ ته راوستی. دد په حدیث فوائد:

۱- دامعلومه سوه چی نقل په جماعت بیله یکنی روادی، ۲- بن عمل لمونج نه فاسده وی
ولی چی علیه السلام ابن عباس وراسته ارخ ته راکش کړی، ۳- دامعلومه سوه چی دغ
والی دمقندی پر امام نه دی روا. ولی که روا وی نو علیه السلام به ابن عباس خپله
د مخ دخواسته ارخ ته راوستلای وی. اوسو ددی چی دمخ دخواسته او ستل به
آسان وه تر شا دراکر غولوه، کما لا یخفی. ۴- اقتداء په امام پس روا ده که غم امام په ابتداء
کی دما نحه یولزی وی. او وروسته بل سری اقتداء پس وکړی. ولی چی عبد الله بن
عباس خوو وروسته تر شروع د علیه السلام اقتداء پس وکړه. ۵- معلومه سوه چی د
کشتی مین لمونج صحیح دی. ۶- معلومه سوه چی امام دمقندی یا نوته لاس بنوونه و
سنت ته دما نحه کوی. که غم په اشاره او فعل قلیل وی، ط.

مسئله: که مقتدیان دوه وه، نوافضل ده داده چی وروسته دی تر امام ودرین ی. ولی چی
په حدیث شریف کی راغلی دی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم یوه دمخ په کور کی دامامش
تبرکات دوه رکعتہ نقل کوله نو انش او بل یتیم به تر شا ودروله. او امامش و شاته دهغودو
و دریده. او د یتیم دانش ورو ورو دموه خوا. او نو میره عمیر بن ابی طلحه به یتیم مشهور
و که نی لوی سری و و کذا فی حواشی البخاری،

سؤال: دابن مسعود غنر روایت دی چی هغه وعلقه به اواسر ته لمونج وراکوه. او ابن
مسعود په مابین کی دد وار ودریدی. او بیا ابن مسعود وویلکه هکذا اصلی بنار رسول الله
صلی الله علیه وسلم **جواب:** هغه فعل دپاره بیان دجواز دی. **مسئله:** که دریم
سری راغلی نو پرچپه طرف دهغه چا دی ودرین ی چی هغه پر برابر دامام دی. نو به امام په
مابین کی سی. ولی اول وار چی دوه کسه وه خویو پر برابر دامام دریدی و او بل دامام
وراسته خواته دریدی و نو دریم چی د محاذی الامام پرچپه طرف ودرین ی امام په مابین
کی راخی. و هکذا که بل سری پیدا سوهغه دی دامام د محاذی چی پرچپه طرف ولاړ دی د
هغه پر استه طرف دی ودرین ی. حاصل داچی امام دی دصف په مابین باندی وی.

پوښتنه: خلک وائی چی دامام راسته طرف افضل دی دمقندی دپاره نو دی، کبله پر استه
افضل دی چی دد وار و طرفه مقتدیان سه برابر وی نو که نوی سری راسی پر استه طرف
دی ودرین ی. او که چیری راسته طرفه یونفربالا و او نوی سری راغلی هغه لږ پر
چپه طرف دریدل افضل دی. حاصل داچی دعوامودغه عقیده او فعل چی پر استه طرف
دیر درین ی او پرچپه طرف کمر سه دی چی په چپه طرف کی دپه های خالی وی غلط کار دی
په فتاوی عتابیه کی وائی که امام دصف په مابین کی ودرین ی گناه کار دی. او یا توله
خلک دامام پر استه طرف یا چپه طرف ودرین ی گناه کار دی. اوپه فتح القدر کی په نقل
ددرایه غنر وائی که چیری یوسری دامام پر خنک ولاړ وی او نو توله صف وروسته
وی داسی فعل مکروه دی اتفاقاً.

پوښتنه: په بعض لویو جامع مسجدو کې د محراب ساحه ډیره فراخه وي. نو که امام یوازې د منځ په محراب کې ودرېږي دا څومکړه دی. او که امام پښې تر محراب راوباسي او صف خرابېږي. او مسجد هم تنګ وي یعنې خلک پرې وي. **جواب:** امام دی په طاق کې د محراب ودرېږي او درې یا څلور کسه دی په محراب کې ورسره ودرېږي. او نور خلک دی بېا ندي ودرېږي. نو هغه درې څلور کسه گویا صف اول سو.

مسئله: په ترتیب کې د صفو اول صف دلویانو، نو ترانو، خلکو دی لقوله علیه السلام لَيْسَ مِنْكُمْ اَوْ لَوْ اِلْحَادٌ وَالنَّهْيُ، او د ځوانو لویان تران دي. نو پر امام لازمه ده چې کښتیا ن دي په اول صف کې نږدېږي دی.

د صفو په باره کې احادیث او مسائل

مسئله: امام به مقتدیان امر کوي چې جوت سره درېږي. او په مابین کې به خالي ځای نږدېږي دی. او اوږدې به سره برابرې کوي او څکړونه هم» در و فی الحديث قال النبي صلى الله عليه وسلم: اِسْتَوُوا تُسَوَّى قُلُوبُكُمْ» برابر سره درېږي په لمانځه کې نوسره برابرې سره ستاسې زړونه، داد صفود برابر ولویو را زړې چې خداي پاک نبی علیه السلام ته کشف کړې دی. یعنې برابر دریدل په صف کې سبب دی د برابرې د زړو د مسلمانانو دی» لکه په بل حدیث کې چې راغلی دی چې اختلاف د صف سبب د اختلاف د زړو وگرځي. وَتَمَّا سَوَاتِرَ اَحْمُوا. او تاسې یو بل سره نږدې درېږي خدای به پر تاسې رحم وکړي. او په حدیث پاک کې داسې راغلی دی، اَقِمْو الصُّفُوفَ: تاسې صفونه برابر و. وَحَاذُوا بَيْنَ الْمَنَازِبِ وَسَدُّوا الْحُلُلَ، او تاسې سره برابر وې اوږدې یو بل سره. او تاسې بند وې فرجه د دوو کسو تر مابین. یعنې فرجه مه پرېږدې لکه په بل حدیث حسن کې بزاریه روایت کړې داسې راغلی دي. مَنْ سَدَّ فَرْجَةً فِي الصَّفِّ

عنه جمع علم بضم الحاء ای البلوغ ۳۳ منه عنه جمع نیت بضم النون ای النوم العقل ۱۲ منه

ترجمه: که چا بنده کړه فرجه په صف کې خدای بې گناه وروځنډی.

وَلْيَتَوَابَا يَدَيْكُمْ اِخْوَانُكُمْ: او تاسې نور هر کړې پخپلو لاسو خپل وروڼو، یعنې که په صف کې فرجه وه او تر ورو دا خلیدی د ورو ورو چې په صف کې ولاړې داسې پر کښېږده چې تر مړی. او په د فرجه کې تا پرېږدي. پر دې ترجمه لیتو په شد دیا دی. او په بل حدیث کې د ابو داود امام ابی عمر غنجه داسې روایت دی، وَلْيَتَوَابَا يَدَيْ اِخْوَانُكُمْ پر دې تقدیر یا په تخفیف ووايه، او ترجمه پر داسې ده چې هغه سړي چې په صف کې ولاړ وي ځان دی نرم کړي وروسته په سبب د لاس ایښو کولو دده پر اوږه چې صف ته دا خلیده غواړي یعنې دده دی ځانته نه ور وای. چې ته ولی د صف په مابین کې را نوزی. ولی هغه ورو ورو د فرجه ډکوي. لَا تَذَرُوا فَرَجَاتِ الشَّيْطَانِ» او تاسې مه پرېږدې خالي ځایونه چې فرجه ور ته والی د شیطان دپاره. چنانچه په بل حدیث شریف کې راغلی دی چې شیطان چې فرجه وويني په هغې کښې دا خلیږي دپاره د دوسوې مَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللهُ» اخباری یادعاده یعنې که چا صف سره متصل کړي یعنې فرجه به نږدېږي خدای بې وصل کړي وخیرته. او یادې خدای وصل وکړي وخیرته علی تقدیر الاخبار والدعاء: وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللهُ» که چا قطع کړي صف خدای بې دخیر غنجه قطع کړي.

قطع د صف یادعاده چې په صف کې ولاړ وي او بې ضربه سرته د صف غنجه ووزي. او یا داسې چې دیوه صفه ووزي او بل صف ته ولاړېږي. او د خپل اول صف ځای خالی پرېږدي. قَالَ: وَافْضَلُ الصُّفُوفِ اَوْلَاهَا ثُمَّ الْاَقْرَبُ فَالْاَقْرَبُ

و افضل الصفوف اولها ثم الاقرب فالاقرب

او ښه د صفو اول صف دی وروسته بیا نږدې او نږدې یعنې اول صف ته. لکن په غیرې د جنازې د لمانځه چې په هغه کې اخیر صف خیر او افضل دی. ولید شېهي د عبادت د غیر الله لیرې دی ط» په حدیث شریف کې راغلی دی: اِنَّ اللهَ وَمَلَائِكَتَهُ يَصْطَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْاَوَّلِ **پوه سکه:** چې په صفو کې د نرو اخیر صف بیکاره دی ولی چې ننځو ته نږدې دي.

او به بخوبه صفوی اول صف بیکاری ولی چی و نرو ته نزدی دی اخیر صف دینخواه
دی. مصنف پیرانی کینی وائی، چی حدیث په یوه روایت کئی اسی راغلی دی، چی
خدائی پاک نزول درجمت خپل کوی اول پر امام، او وروسته پر هغه چا چی برابر پر امام
ولاړوی. او وروسته بیا پر هغو کسانو چی د امام پر استه الهخ ولاړوی. او
وروسته بیا پر هغو کسانو چی د امام پر چپه لاس ولاړوی. او بیا نور حجت و صف ثانی
ته راځی. یعنی شوم و شم الی اخیر الصفوف

او په یوه روایت کی په قول د مرقی کی داسی هم راغلی دی، چی هغه چا ته چی برابر پر امام
لمونځ کوی دستالو لمونځو ثواب ورکول کیږی. او چی پر استه طرف د امام لمونځ
کوی د ۵۰ لمونځو ثواب ورکول کیږی. او چی پر چپه طرف کی د امام لمونځ کوی د
۵۰ لمونځو ثواب دی. او چی په نورو صفوی وی د ۲۵ لمونځو ثواب ورکول کیږی
او په حدیث کی دابی مالک الاشعری داسی راغلی دی چی نبی علیه الصلوٰة والسلام
لمونځ کاوه. نویه اول لوی تران وځانته خرمه یعنی نزدی و درول. او بیا په کشیان په
هغوی پس و درول. او د کشیانو و شا ته ښځی و درولی.

مسئله: که ده کشیا توصف نه برابریدی نو کوشنیا دی برجال په مابینو کینی
و درین بی. **در ویش وائی چی دا تفصیل د صفویه هغوخت کینی و و چی ښځی جماعت**
راوتلای سواي. لکن اوس خودوی ممنوع د حضور څخه دجا عتق اللهم الافی
الحرمین الشریفین للرحم الکلی للنسوة اللاقی یا تین من خارجهما

تبصره: برابرول د صفوذه د امام المسجد په داسی خبره صفونه برابر کړی، نزدی
نزدی سر و درین بی تیرو بیرمه درین بی. لکن زمونږ د پښتنو بعض امامان
چی په محراب کینی و درین بی هیڅ چا ته هیڅ ښوونه نه کوی. او نه د صفو و خوانه
نخ را الهوی. نو ددی سببه چی امام ښځ نه کوی خلک هر څول چی په صف کی ودری
هغه څول ولاړوی څوک پر مخ او څوک تر شا. په مابین کی ډیری فرجی هم پیداوی
والی الله المشتکی،

فصل فیما یفعله المقتدی بعد فراغ اِمامه مِنْ وَاجِبٍ

و غیره فصل دی په بیان کی د هغو کارو، چی مقتدی بی کوی پس فارغ والی څخه د امام
دده که واجب وی او که غیره واجب څخه وی. **پوه سکه** امام طحاوی په شرح
کینی د مرقی الفلاح داسی وائی. **اعلم** آه **پوه سکه** چی مقتدی درې قسمه دی
مذکر ۱ مسبق، ۲ لاحق. **مذکر** هغه مقتدی ته وائی چی ټوله راکتونه د امام سره
و کړی **لاحق** هغه مقتدی دی چی د امام سره خوپه اول وار کینی دا ځل سی او بیا ټوله
راکتونه او بیا بعضی راکتونه ځنډی پا ترسی، یا بیده سی. او بیا وینس وی لکن د لما څخه څخه
په سبب دیو فکر غافل سی. او یا د اذن د حام په سبب پر ټولو راکتو بیا بعضو قادر نه سی.
او یا بی اود سده سی چی دی اودس تازه کوی امام د لما څخه څخه فارغه سوی وی. او یا مقتدی
منیم وی په مسافر امام پس اقتداء وکړی نو چی امام سلام وگرځوی پرده خولمونځ
پاته دی، نو حکم د لاحق حکم د مدرك دی. یعنی لاحق چی خپل لمونځ پوره کوی نه په قرائت
وائی. او که چیری وده ته پخپل لما څخه سهوه ور پښه سی. سجده سهوه یا نذی فسته.
ول چی دی حکما گویا که په امام پس ولاړدی. او که دغه لاحق چی مافرو وی. دخپلو راکتو
در اگر څولو په وخت نیت د اقامت وکړی. فرض لمونځ بیرته څلور کیږی. و لاحق که
چیری بیده و یا بی اود سره سوی وو.

لکن چی دی، او پښ سواو بیا په اودس تازه کړی امام هنوز د لما څخه څخه و فارغه سوی.
نو که ممکنه و چی دی خپل یو رکعت مثلاً وکړی. او بیا د امام سره گډون وکړی او سلام
یوځای سر وگرځوی خود اغنی دی وکړی. او که داسی ممکنه نه وه نو د امام متابعت دی
وکړی او په خپلو تیرو سوور راکتو دی ځان نه مشغول کوی تر هغودی امام سلام
وگرځوی. او وروسته تر سلام د امام خپل تیر سوی لمونځ را وگرځوی. او که پر امام
سجده سهوه لازمه سوی وه. دی به سجده سهوه نه ورسره کوی. بلکه خپل قضائی
لما څخه ته دی ولاړ سی. اما پس له سلامه د لاحق دی هغه سجده وکړی. او هغه سړی

چی هم مسبوق یعنی اول د لما غنہ خندی تیر سوی وی او هم لاحق وی. چی اخیر د لما غنہ خندی تیر سوی وی. نو امام سلام وگر خوی. او وروسته تر سلام دامام خپل تیر سوی لمونځ را وگر خوی. او دی دے د قضاء دپاره ولاپسی. اول وار دی هغه کت اوک پر امام سجده سهوه لازمه سوی وه. دی به سجده سهوه نه ورسره کوی. بلکه خپل قضاء لما غنہ ته دی ولاپسی. او وروسته دی بیا هغه رکت را وگر خوی چی امام په اول کی دده غنہ تیر کړی و ورسره د قرأت. اوکی عکس دی وکړی گناه کار دی. ولی چی ترتیب د قضاء اوکلو پر یسود. کافی فتح القدير. لکن لمونځ کی صحیح دی خلافا لرفو. مسبوق هغه مقتدی ته وائی چی امام ټوله رکتونه خندی تیر کړی یعنی دی پر اخیر ناسته را ورسیدی او یا بعض رکتونه به خندی کړی و او د مسبوق حکم دا چی دی قضاء را وړی په حق کی د قرأت د اول د لما غنہ یعنی قرأت به وائی او قضاء دی را وړی داخیر د لما غنہ په باره کی: و قال

لَوْ سَلَّمَ الْإِمَامُ قَبْلَ فِرَاحِ الْمُقْتَدِي مِنَ الشَّهَادَةِ يَتِمُّهُ

که پیری سلام وگر خاوه امام د غنہ تر فراغ د مقتدی د التحیات غنہ نو مقتدی د التحیات پوره کړی. ولی چی د التحیات ویل په اخیر ناسته کنبی واجب دی. او بیادی سلام وگر خوی. ولی چی تحریمه د لما غنہ پاته ده. او جمع د التحیات او سلام ممکن دی کما قلنا. د ا مذهب دی د شیخینو. او امام عطاء وائی چی التحیات نه پوره کوی بلکه د سلام سره دی سلام وگر خوی. ولی چی مقتدی په سلام وگر خولو امام د لما غنہ غنہ خارج سو:

پوه سه: چی که ملا خبری وکړی د غنہ د مقتدی تر التحیات هم حکم به دغه دی ولی چی خبری امام په اخیر ناسته کنبی لکه سلام دی چی امام د لما غنہ غنہ وژی او د مقتدی تحریمه باقی ده. نو التحیات دی پوره کړی.

فائدة: مصنف تشهد ذکر کړه ولی که مقتدی درود نه وو وئیلی یا الله ربنا ورته پاته وه او ملا سلام وگر خاوه مقتدی به سلام ورسره وگر خوی ولی دا خو ترك دست دی. تفریع: دروژی به میاشت کی تراویح بعض مالدیان بیخی چاکی کوی نو ملاخو به که انرا کم الله صل علی محمد وعلی ال محمد وائی احتیاطا ولی چی بعض فقهاء په اخیر ناسته کی درود واجب بولی. اوس نو که مقتدی درود د غونہ قدر هم نه وو وئیلی دامام سره دی سلام وگر خوی. بعض صوفیان عوام درود پوره کوی او بیا سلام وگر خوی هغه فقهی خلاف کار دی.

مسئله: که امام ته بیله قصده اودس مات وړ پینښ سو او په قدر تشهد کینیشلی وو. نو ولاپدی سی. اودس دی تازه کړی او بیادی سلام وگر خوی او قهر ته دی یو خوک خلیفه کړی. چه هغه وقومته سلام وگر خوی مسئله که امام پسله تشهد ویلو غنہ په قصده ټان بی اود سره کړی نو دامام لمونځ تام سو او مقتدی که مدرک وی که التحیات نه وه وئیلی نه بی وائی او سلام به هم نه وگر خوی ولی چی مقتدی د لما غنہ غنہ ووتی چه دغه جزء چی دامام دی اودسیاس جوت ووهف باطل سو. نو پر فاسد بناء نه ده روا. لکن د مقتدی لمونځ صحیح دی لکن راگر خول به پر واجب دی دپاره د جبری د نقصان په ترك د سلام. ط.

مسئله: که امام تشهد په قدر نه وو کینیشلی او عذایه اودس مات کړی او یا په زوره وخنډل لمونځ دامام او مقتدی دواړو باطل سو. مسئله که امام ودریم رکت ته ولاړ سو او مقتدی التحیات نه وه پوره کړی نو پوره دی کړی اوکی پوره نه کړی دامام سره ولاړی هم روا ده. ولی دوه واجب د مقتدی په مخ کی دی متابعت دامام او پوره کول د تشهدی نوده اختیار دی هر یو چی کوی. او په فتاوی فضلی کی او تجنیس کی وائی چی همدای التحیات پوره کړی او بیادی په امام پس ولاپسی. لکن اول مذهب مشهور اود فتوا وړ دی.

کتابه ورتبه بیده احقر (عبدالله بن فضل الحق حقانی غفر له).

مُتَال وَلَوْ رَفَعَ الْإِمَامُ رَأْسَهُ قَبْلَ تَسْبِيحِ الْمُقْتَدِي ثَلَاثًا فِي الرُّكُوعِ أَوْ السُّجُودِ يُتَابِعُهُ مُقْتَدِي دُرَى وَارَهُ تَسْبِيحَ نَفْسِهِ بِوَرَعِهِ كَرِيهِ دَامَامُ تَابِعُ دِي سَنَتِ بَرِيْنِ دِي. قَالِ الْمُصَنِّفُ: وَلَوْ زَادَ الْإِمَامُ سُجْدَةً أَوْ قَامَ

بَعْدَ الْقُعُودِ الْخَيْرُ سَاهِيًا لَا يَتَّبِعُهُ الْمَوْتِمُ سُجْدَةً بَعْدَ رَكْعَتِ كِي چِي وَارَهُ دَامَامُ مَتَابَعَتِ نَهْ كَوِي نَهْ بِه سَجْدَةً كِي اَوْنَه دَبِل رَكْعَتِ بِه وَلَا رِيْدُو كِي. وَلِي دَغْرَ سَجْدَةٍ زَالِيًا يَابِل رَكْعَتِ خُودِ اَصْلِي لِمَا خُخْ غُخْ دَامَامُ نَهْ دِي. نَوِي مُقْتَدِي بِه مَتَابَعَتِ هُم لَانْزَمُ نَهْ دِي. نُو مُقْتَدِي دِي دَاغِي دِرَنُگ وُكْرِي كِي چِيرِي اِمَامُ بِيْرَتِه دُولَارِي غُخْ رَا وُگْرُجِيْدِي بِه مَتَابَعَتِ سَهْوِي بِه پِيَا دَسُو بِه يَاوِي چَا فَتَحُ وُكْرِي. نُو غَرْوخت چِي مُلَا سَلَامُ گَرْخُوِي مُقْتَدِي بِه مَتَابَعَتِ وِرِسُو وُگْرُجُوِي. قَالِ

وَأِنْ قَيْدَهَا بِسُجْدَةٍ سَلَّمَ وَحْدَهُ كَرِي هُفْزَالِي رَكْعَتِ بِه سَجْدَةً سُو نُو مُقْتَدِي دِي يُوَاخِي سَلَامُ وُگْرُجُوِي مُسْأَلِي: كِي اِمَامُ بِه تَكْبِيْرُ كِي دَاخَتْرُو بِالْاَتَكْبِيْرِ وَوَايَه مُقْتَدِي دِي مَتَابَعَتِ نَهْ كَوِي. اَوْدَغَرْ رَنُگ كِي اِمَامُ دِجَانَزِي بِه لَامَا غُخْ كِي بِنَحْمُ تَكْبِيْرِ وَوَايَه مُقْتَدِي دِي مَتَابَعَتِ نَهْ كَوِي. ط. كِي رَكْعَتِ بِه سَجْدَةً مُقْتَدِي كَرِي اَو كِي نَهْ كِي بِيْرَتِه رَا گَرْجِيْدَايِ سِي سَرُو دَكْرَاهَتَرِ اَو لَمُونُخْ بِه نَهْ دِي فَايِدُ. قَالِ الْمُصَنِّفُ

وَأِنْ قَامَ الْإِمَامُ قَبْلَ الْقُعُودِ الْخَيْرُ سَاهِيًا اِنْتِظَرُ الْإِمَامُ اَو كِي وَلِي سُو اِمَامُ وِبِل رَكْعَتِ تَرْدِي غُخْ تَرِخِيْرِي نَاسْتِي بِه سَهْوِي سَرُو نُو مُقْتَدِي دِي وَاِمَامُ

مُتَال وَلَوْ رَفَعَ الْإِمَامُ رَأْسَهُ قَبْلَ تَسْبِيحِ الْمُقْتَدِي ثَلَاثًا فِي الرُّكُوعِ أَوْ السُّجُودِ يُتَابِعُهُ مُقْتَدِي دُرَى وَارَهُ تَسْبِيحَ نَفْسِهِ بِوَرَعِهِ كَرِيهِ دَامَامُ تَابِعُ دِي سَنَتِ بَرِيْنِ دِي. قَالِ الْمُصَنِّفُ: وَلَوْ زَادَ الْإِمَامُ سُجْدَةً أَوْ قَامَ

بَعْدَ الْقُعُودِ الْخَيْرُ سَاهِيًا لَا يَتَّبِعُهُ الْمَوْتِمُ سُجْدَةً بَعْدَ رَكْعَتِ كِي چِي وَارَهُ دَامَامُ مَتَابَعَتِ نَهْ كَوِي نَهْ بِه سَجْدَةً كِي اَوْنَه دَبِل رَكْعَتِ بِه وَلَا رِيْدُو كِي. وَلِي دَغْرَ سَجْدَةٍ زَالِيًا يَابِل رَكْعَتِ خُودِ اَصْلِي لِمَا خُخْ غُخْ دَامَامُ نَهْ دِي. نَوِي مُقْتَدِي بِه مَتَابَعَتِ هُم لَانْزَمُ نَهْ دِي. نُو مُقْتَدِي دِي دَاغِي دِرَنُگ وُكْرِي كِي چِيرِي اِمَامُ بِيْرَتِه دُولَارِي غُخْ رَا وُگْرُجِيْدِي بِه مَتَابَعَتِ سَهْوِي بِه پِيَا دَسُو بِه يَاوِي چَا فَتَحُ وُكْرِي. نُو غَرْوخت چِي مُلَا سَلَامُ گَرْخُوِي مُقْتَدِي بِه مَتَابَعَتِ وِرِسُو وُگْرُجُوِي. قَالِ

وَأِنْ قَيْدَهَا بِسُجْدَةٍ سَلَّمَ وَحْدَهُ كَرِي هُفْزَالِي رَكْعَتِ بِه سَجْدَةً سُو نُو مُقْتَدِي دِي يُوَاخِي سَلَامُ وُگْرُجُوِي مُسْأَلِي: كِي اِمَامُ بِه تَكْبِيْرُ كِي دَاخَتْرُو بِالْاَتَكْبِيْرِ وَوَايَه مُقْتَدِي دِي مَتَابَعَتِ نَهْ كَوِي. اَوْدَغَرْ رَنُگ كِي اِمَامُ دِجَانَزِي بِه لَامَا غُخْ كِي بِنَحْمُ تَكْبِيْرِ وَوَايَه مُقْتَدِي دِي مَتَابَعَتِ نَهْ كَوِي. ط. كِي رَكْعَتِ بِه سَجْدَةً مُقْتَدِي كَرِي اَو كِي نَهْ كِي بِيْرَتِه رَا گَرْجِيْدَايِ سِي سَرُو دَكْرَاهَتَرِ اَو لَمُونُخْ بِه نَهْ دِي فَايِدُ. قَالِ الْمُصَنِّفُ

وَأِنْ قَامَ الْإِمَامُ قَبْلَ الْقُعُودِ الْخَيْرُ سَاهِيًا اِنْتِظَرُ الْإِمَامُ اَو كِي وَلِي سُو اِمَامُ وِبِل رَكْعَتِ تَرْدِي غُخْ تَرِخِيْرِي نَاسْتِي بِه سَهْوِي سَرُو نُو مُقْتَدِي دِي وَاِمَامُ

تَهْ اِسْتِظَارُ وُكْرِي، سَاهِيَا دِي دِيَا رَهْ وَايَه. كِي چِي اِمَامُ بِه قَعْدُ وَلَا بِهِي لَمُونُخْ بِه فَايِدُ اَوْدَغَرْ مُقْتَدِي لَمُونُخْ هُم تَبْعَا فَايِدُ سُو. قَالِ الْمُصَنِّفُ:

فَإِنْ سَلَّمَ الْمُقْتَدِي قَبْلَ أَنْ يُقَيِّدَ إِمَامَهُ الزَّائِدَةَ بِسُجْدَةٍ فَسَدَ قَرْضُهُ نُو فَايِدُ سُو فَرْضُ لَمُونُخْ دِ مُقْتَدِي: قَالِ الْمُصَنِّفُ:

وَكِرِهَ سَلَامُ الْمُقْتَدِي بَعْدَ تَشَهُدِ الْإِمَامِ قَبْلَ سَلَامِهِ اَو مَكْرُ دِي بِه مَتَابَعَتِ سَلَامُ گَرْخُول دِ مُقْتَدِي بِه سَلَامُ الْغِيَاثِ وَيَلُو غُخْ دَامَامُ مَكْرُ دِ غُخْ تَرِ سَلَامُ دَامَامُ، وَجِهْ دَكْرَاهَتِ بِه دَادَه چِي دُمْتَا بَعْتِ دَامَامُ بِرِيْنُو. لَكِنْ لَمُونُخْ دِ مُقْتَدِي سَرُو تَرَكِهْ دِ مَتَابَعَتِ بِه سَلَامُ كِي فَايِدُ نَهْ دِي. حَتِي كِي بِه سَلَامُ دِ مُقْتَدِي اَوْدَغَرْ تَرِ سَلَامُ دَامَامُ دِ سَحَارِ بِه لَامَا غُخْ كِي نَهْرُ، اَو خِيْرِي دِ مُقْتَدِي لَمُونُخْ نَهْ دِي فَايِدُ. اَو كِي مُقْتَدِي بِه تِي حَامُ لَمُونُخْ كَاوَه، دِه چِي سَلَامُ وُگْرُجَاوَه اَو بِه پِيَا سُوِي هُفْ لَمُونُخْ صَحِيحُ دِي، مَط. قَالِ:

فصل في الأذكار الواردة بعد الفرض

فصل دِي بِه بِيَانُ كِي دِهْغُو ذَكْرُو چِي وَارِدِ دِي بِسْ لَهْ فَرْضُو بِه سَلَامُ لَمُونُخْ غُخْ اَوْ فُضْلُكُ دِهْغُو

الْقِيَامُ إِلَى السُّنَّةِ مُتَّصِلًا بِالْفَرْضِ مَسْنُونٌ جَوْتُ بِه فَرْضِي لَامَا غُخْ بِسْ سُنَّتِ دِي پِيُوَهْ سَهْ: چِي مَرَادُ دَا اِتِّصَالُ دَادِي چِي تَرِ هُغْدَا بِالَادِي حُنْدِ چِي بِه حَدِيثُ شَرِيفُ كِي رَاغَلِي. كَانْ عَلَيْهِ السَّلَامُ اِذَا سَلَّمَ يَمُكِّثُ قَدْرًا يَقُولُ «يَعْنِي وَوَعَلِيهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ» چِي سَلَامُ چِي وُگْرُجَاوَه يَعْنِي دِفَرْضُ لَامَا غُخْ غُخْ دِرَنُگُ چِي كَاوَه بِه اِنْدَا زَهْ دِهْغُو

فصل دِي بِه بِيَانُ كِي دِهْغُو ذَكْرُو چِي وَارِدِ دِي بِسْ لَهْ فَرْضُو بِه سَلَامُ لَمُونُخْ غُخْ اَوْ فُضْلُكُ دِهْغُو

ہی وکیل فی اللہم اَنْتَ السَّلَامُ وَ مِنْكَ السَّلَامُ وَ إِلَيْكَ يَعُودُ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ
وَالْاِکْرَامِ۔ ثم یقوم الی السنۃ :

تحقیق المقول

پہ حدیث مذکور کی لفظ دَقْدَر مَا یَقُولُ آہ دے دیا وہ ویل سوچی بعینہ اللہم اَنْتَ السَّلَامُ
آہ لاہر نہ دی اونہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پر دغا و الفاظ ہمیشہ تو بکری دی۔ بلکہ پہ
اندازہ مذکور الفاظ بہ فی درنگ کا وہ۔ نو کہ شہ تر دغا و الفاظوں پر بالاولیٰ او علیہ الصلوٰۃ
و السَّلَام تر لما نَحْنُ و روستہ و بیلی وی ہر وادی۔ کما فی روایت عائشہ رضی اللہ عنہا: کَانَ
رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم لَا یَقْعُدُ اِلَّا مَقْدَارًا مَا یَقُولُ۔ یعنی علیہ الصلوٰۃ و السَّلَام
نہ کبہنستی یعنی پس لہ فرضو مگر یہ مقدار ددی چی و بیلہ بی۔ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ آہ چی پر دے
حدیث کی ہم لفظ د مقدار ہر اعلیٰ دی۔

عرض دادی چی نودا سوال نہ واردین چی پہ بخاری او مسلم کی داسی راغلی دی عن الغیرۃ
صلی اللہ علیہ وسلم کان یقول دبر کل صلوٰۃ مکتوبۃ لا الہ الا اللہ و وحدہ لا شریک لہ لہ الملک
وَلَا الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ۔ اللہم لَا مَانِعَ لَنَا اَعْطِیْتَ وَلَا مَعْطٰی لِمَا مَنَعْتَ وَلَا
یَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ، او بیایوزی پہ مسلم کی پہ روایت دعبد اللہ بن زبیر داسی راغلی
دی۔ وکان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اذا فرغ من صلوٰتہ قال بِصَوْتِہِ الْاَعْلٰی
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَہ لَا شَرِیْکَ لَہ لَہ الْمَلِکُ وَلَہُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ
اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ وَلَا تَعْبُدُ اِلَّا اِیَّاهُ وَلَہُ الْفَضْلُ وَلَہُ الشَّانُ الْحَسَنُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ خَلْقَہُ
لہ الدین۔ ولو کرہ الکافر و ن۔ نود دغا و الفاظ غنہ حاصل دجواب داسو چی پہ حدیث کی اللہم
اَنْتَ السَّلَامُ آہ تعیین او تحدید مقصود نہ دی۔ نود دغا و وارد و ذکر و غنہ ہر ذکر چی سری
و کری پر واہ نہ لری **مسئلہ** داخیر حدیث غنہ داسی ہم معلومہ سوہ چی پورہ کہول
د آواز و پہ ذکر سر و روستہ تر لو نگو چی فرضی وی جائز دی۔ بلکہ بعض سلف وائی

چی دغہ رفع دصوت مستحب دہ، و بس قال ابن حزم من المتأخری کذا فی ط
پہ بعض کتابو کبی وائی چی دغہ الفاظ: کان یقول: کان یفعل۔ و مثل ذالک
دلالت کوی پر دوام او استمرار دغہ قول یا فعل نود پورہ تہ حدیث غنہ دا
معلومہ سول چی داتامہ پر غالب بناء دہ کلیہ نودہ فافہم **مسئلہ**: امام
لحطاوی چی دغہ کلمی چی پہ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ پہ اخیر کی چا زیا تی کری۔ یعنی والیک
برجم السلام مخینا زینا بالسلام وادخلنا دار السلام، ہیخ اصل نہ لری بلکہ د انرا دی کلمی
بعض قسمی کوونکو زیا تی کری دی۔ قَالَ الْمُصَنِّفُ

وَعَنْ شَمْسِ الْأُيْمَةِ الْحُلَوَانِي لَا بِأَسْ بَقَرَاءَةِ الْأُورَادِ

او د شمس الائمہ حلوانی غنہ روایت دی چی ہا ک فستہ
بَیِّنَ الْفَرِیضَةِ وَالسَّنَةِ پہ ویلو کی داورداد و کله ایہ الکری وغیرہ پہ مابین کی
د فرضو او سنتو یعنی اتصال د فرضو او سنتو ضروری نہ دی۔ او اولی خبر د دادہ چی او رادی
تر سنتو و روستہ و وائی چی کراہت با کلیہ پورہ تہ ہی۔ لکن صاحب الاختیار د شمس
الائمہ غنہ مخالف دی او دغہ وائی چی ہر لمونخ چی وروستہ سنت لری مکروہ نہ ناستہ
پہلہ فرضو تا چی فصل را نس پہ مابین کی د فرضو او سنتو مگر دغہ قدر چو سید تنہا
عائشہ غنہ روایت دی یعنی اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ الخ دغہ مقدار دغہ دعا و یا بل ورتہ
ذکر چی د مخہ تیر سولہ کراہت نہ لری۔ مر۔

دھم و خبرہ

پہو سہ: چی دغہ اتصال د سنتو د فرضو سر پہ استثناء د اللہم انت
السلام آہ ہلتہ دی چی دی سنت پہ مسجد کنبی گذاری او کہ کورتہ
تلی او سنت یہ ہوری کولہ نو بیا فصل جائز دی کہ شہم د قدر مسنون غنہ بالوی۔ صہ
التوفیق بَیِّن قَوْلِ پہو سہ چی مراد د کراہت غنہ پہ قول کی داختر کراہت نہ
الاختیار و شمس الائمہ دی او د شمس الائمہ مراد ہمداد غنہ دی و لی چی د لفظ
لَا بِأَسْ آہ و بیلی دی۔ او د لفظ د لَا بِأَسْ پہ اصطلاح کی د فقہا و

پہ ہفتہ کی مستعملین ہی چہ مخالف طرف یہ اولیٰ وی۔ او یا مراد صاحب الاختیار
ادعیہ کثیرہ دی چی دیر فضل لازمی۔

اور مراد دکر اتمہ غنہ کراہت التحريم دی۔ اود شمس الاثمة مراد مطلق جواز دی۔ اور مراد یہ
فصل پہ اللہم أنت السلام آء دی۔ مسئلہ: پہ فتح القدیر والی چی د علیہ الصلوٰۃ والسلام
غنہ نہ دی ثابتہ سوی فصل د سنت اوفرضو تر مابین پہ ہفتہ اذ کار و سر چی پر ہفتہ باندی
مواظبت کیری پہ مساجد و کنبی زمین پہ نہمانہ کی لکھ قرائت دایتہ الکھسی وغیرہ۔

سوال: پہ صحیح حدیث کنبی راغلی دی چی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فقرا و تہ
دمہا جریو و ویل، "تَسْبُحُونَ وَتُكْبِرُونَ وَتُحْمَدُونَ الْحَدِيثُ فِي دَرَجَاتٍ كُلِّ صَلَوةٍ" نور
حدیث غنہ پر او ب دوا ز کار و مواظبت فہمین ی۔ جواب: آنحضرت صلی اللہ علیہ
وسلم خود وی تہ داسی نہ دی فرمائی چی دغہ ۳۳ وارہ تسبیح، ۳۳ وارہ اللہ اکبر
۳۳ وارہ تحمید۔ تاسی پہ فرضی لما غنہ پس متصل و یا ست کر خہ م وروستہ سنت
ہم وی۔ نو مراد ویل د دغو تسبیحات و غیرہ متصل پہ فرضی پس دی چی وروستہ
سنت نہ لری۔ لکہ دسحار اومان یگر لمونج او وروستہ تر سنت و ویل دی پہ ہفتہ لمونج
کی چی وروستہ سنت لری لکہ غیر د غود و لمونج و غنہ فافہم:

فہم کہ چیری مصلی پس لہ فرضی لما غنہ دیری خبری و کبری او یا خوراک چنبک
و کبری تر سنت و دغہ وروستہ سنت و کرہ صحیح دادہ چی سنت یہ باطل
نہ دی۔ البتہ ثواب یہ لب نہ دی۔ او بعض فقہاء والی چی ہفتہ چی مصلی وروستہ و کرہ سنت
نہ دی بلکہ نفل دی مسئلہ: پہ سنت قبلی او بعدی دوا و کنبی وصل فرضی
سنت دی۔ مگر ہفتہ کی سنت قبلی یا بعدی کو کولہ بیا فضل روای کہ خہم دیری۔
مثلاً یوسری د سپید و سرہ دسحار پہ کوری کنبی سنت و کبری او بیا د جماعت تر وختہ پہ اذکار
او وظائف و سترہ اختہ وی پروانہ لری۔

بیان الفضل پوہ سہ: چی پہ سنت کی افضل دادہ چی داسی ہفتہ دی گزاری چی
دیر یا غنہ لیری وی او اخلاص پکنبی وی او کامل وی کہ قبلی وی

او کہ بعدی وی۔ کہ کوری او کہ بل ہفتہ۔ ما سواد ترا و یجو او تحیۃ المسجد ولی چی افضل
پہ ترا و یجو کنبی مسجد دی او تحیۃ المسجد خود مسجد دپان دہ۔ قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَلَيْسَ حَبُّ الْإِمَامِ بَعْدَ سَلَامِهِ أَنْ يَتَحَوَّلَ إِلَى لِيَاوِهِ لِنُطُوعٍ

او مستحب دہ امام لرہ بعد السلام دا چی خرد گو بنہ سی د فرضی لما غنہ
بعد الفرض ہفتہ یعنی پہ محراب کی کہ تر شاہ صف متصل و و ہفتہ او یا و
بغل تہ محراب و و لکن دامام و چہ لاس تہ ددی دپارہ چی تطوع یعنی سنت و گزاری
پس نہ فرض و غنہ پوہ سہ: چی چہ طرف د مستقل راستہ طرف د مقابل راستی
لکہ دو کسان چی سر مخامخ و دین ی نوہ ہیوہ چہ طرف دغہ پہ راستہ برابر ی۔
نوہ مصلی چہ اہن د بیت اللہ شریفی راستہ اہن گنرل کیری۔ د دہ انصراف
و جہ دادہ چی۔ یمن لرہ د قبلی فضیلت ستہ۔ کہ غنہ ہفتہ بل طرف تہ ہم انصراف روادی۔
او اصل تحول و جہ دادہ چی کہ امام پر عین ہفتہ فرضی کوی خلکو تہ چی راستی
اشتباہ پیدا کیری چی ددوی بہ خیال داسی چی امام ہنوز پہ فرضی لما غنہ کی دی۔ او دہم
مستحب دہ چی قوم د غنہ و چہ لاس تہ سرہ و خوزیری۔ قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَأَنْ يَسْتَقْبَلَ النَّاسَ بَعْدَهُ خَلْقُوتُهُ يَعْنِي وَرُوسْتَهُ تَرُسْنُتُوا وَتَطُوعُ
او مستحب دہ چی امام بہ مخ راہ وی و
او یا متصل پہ فرضی لما غنہ پس کر وروستہ تر لما غنہ تطوع یعنی سنت نہ و لکن
کہ مخامخ و امام تہ لمونج کوونکی نہ و و۔ دہ دہ مخ راہ اگر کولو غنہ مقصود از کار و غیر
ویل پہ اجتماعی تو کہ او د عاکول دی پہ اجتماع د قول چی تفصیل بی نہ د قول درویش و کبری
إِنْ شَاءَ اللَّهُ: واورہ: چی وہا بیان، اوسلیمان، اود زمانہ اہل حدیث، دعا پہ
اجتماعی د قول پس لہ سنت و غنہ چی خلک او امام یہ کوی بدعت بولی۔ او ملایان ددوی
د بدعت معنا و عواموتہ نہ بیا نوی۔ حتی چی دعوا مود خیال دی چی بدعت معنا کوفدی
دیوہ عامی غنہ ددوی عاصی پوہنتہ و کرہ چی تہ چی والی چی دا اجتماعی دعا بدعت دہ

دید عت غر معنی ده. هذو وئیل دبدعت معنی شریک دی. اَسْتَغْفِرُ اللهَ الْعَظِيمَ
پوه سله: چی دعاء بعد السنن خویدعت نر ده بلکه بعض فقهاء بی مستحب هم
 بولی. لکن پیجمع الروایات کی وائی چپ امام چی دفرضو او سُنْتُو غُزْ فَا رِغْ سی دده
 خوبه ده که خپلی اولد وائی په ناستی اویا په ولاړی،،
سکوال: دجعی د لما غُزْ په ایتو کتبی خدائی وائی. فَا زَا قُضِیَتْ صَلَوةُ فَانْتَشَرُوا
 فِي الْأَرْضِ الْآیَةِ نودری ایت غُزْ خود معلوم سوه چی اجتماعی دعائسته **جواب**
 امام طحاوی وائی چی دامرد پاره د ابا حَت دی. اوابا حَت ده نه کولو د دعاء اجتماعی منافی
 د استحباب سره نر دی: فَتَالَ الْعُصْفُ:

وَلْيَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ وَيَقْرُؤْنَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ وَالْمُعَوِّذَاتِ

اودی دپه، طلب مجنبی وکړی د خدای غُزْ. اودی د وائی آیه الکرسی او قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ
 قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ آه قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ آه چی دروس ووته معوذات تخلیه وائی

وَلْيَسْجُدُوا لِلَّهِ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَيُحْمَدُونَهُ كَذَلِكَ وَ

اودی دپه سُبْحَانَ الله وائی ۳۳ وار. او الحمد لله دی ووائی
يُكَبِّرُونَهُ كَذَلِكَ هم ۳۳ وار. او الله اکبر دی ووائی هم ۳۳ وار. قان

ثُمَّ يَقُولُونَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ الْمَلِكُ

اویادی د اکلې ووائی. نسته معبود ما سواد الله غُزْ چی یودی شریک نه لری. اود هغه باچی ده.

وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ثُمَّ يَدْعُونَ لِأَنْفُسِهِمْ

او اغدا الله له حمد دی. اودی پر هر شئی با ندې قادر دی. او وروسته
وَاللِّمُسْلِمِينَ دی دعا وکړی په اجتماعی بول خپلوانو او ټولو مسلمانانو ته.

رَافِعِي أَيْدِيَهُمْ ثُمَّ يَمْسَحُونَ بِهَا وَجُوهَهُمْ فِي الْخَرَةِ

لاشودی دعا سره پورته نیولی وی. اویادی مسح کړی په لاسو سره خپل مخونه په اخر کبلی.

امام او منفرد تر په حدیث کی د ثوبان د داسی راغلی چی ووبه رسول الله صلی
 لما غُزْ وروسته **اوراد** الله علیه وسلم چی د لما غُزْ غُزْ به خلاص سو، درمی وار بهی

استغفر الله تعالی قیلله. اود ابی هم ویلله اَللّهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَمَنْكَ السَّلَامُ آه رواه مسلم
 وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: كَمْ خَوْكُ اسْتَغْفَارَ رَوَائِي وَرَوَيْتَهُ تَرَاهُ لَمَّا غُزْ

دری وار اود اسی ووائی: اسْتَغْفِرُ اللهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَانْتَوْبُ إِلَيْهِ
 نو خدای پاک بی گناهونه ورو مجنبی که خه د جنک غُزْ د کفارو تنبیدی وی. اویا

الکرسی دپه ووائی: لقول النبي صلى الله عليه وسلم: كَمْ خَوْكُ وَائِي پوروسته کی دهر
 لما غُزْ ایت الکرسی نونه به کی منع د دخول غُزْ د جنت مگرموت، او که چا ایت الکرسی وویل په

هذوخت کی چی پر خای د خوب د پاره پریوقی خدائی به امن کی ولری دده سرائی اوسرای د
 همایره دده اونیو کونونه شاوخوا دده، ط ص ۲۵ اوبل معوذات دی ووائی. لقول عقبة بن

عامر: أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَقْرَأَ الْمَعَوِّذَاتِ دَبْرَ كُلِّ صَلَاةٍ. اوتبع
 او حمد او تکبیر دی ووائی ۳۳، ۳۳، ۳۳ وار چی په حدیث شریف کی راغلی دی که چارغه

تسبیحات یعنی چی په نورالایضاح کی همد اوس تیرسوه وویل. وپه مجنبل سی گنهو
 دده که خه هم په مثل د حُک دریا ب وی. رواه مسلم.

پوه سله: چی ددغو تسبیحاتو په مابین کی خو ترتیب لازم نر دی یعنی هر یوه
 کلمه چی د غُزْ کوی روا ده. اویا روایا توکی د حدیثو مبارکه و هم گاهی یوه غُزْ وی

او گاهی بله د غُزْ وی. لکن اولی داده چی اول دی تسبیح ووائی چی معنایه داده چی خدائی
 دهر عیبه غُزْ پاک دی. چی دپه ته په عربی تخلیه وائی. اویادی تحمید ووائی

چی معنایه داده چی خدائی په بنو او صافوستا سلی دی. چی دپه ته په عربی تخلیه

وائی اوقانونا تخلیه تر تخلیه د مخړه - مثلاً سړي به سر پاک مینځی اوبیا بی غوړ پوی او مگر به دد یگ خیره ایست کوی بیا بی سپینه وې. ولهدا مثله کثیره»
 اتر دواړو وروسته دی الله اکبر ووائی چی دال پر تعظیم الله دی. ولچی طبعاً تر تخلیه او تخلیه وروسته دځی **پوه سده**: چی په بعض احادیثوکی ۱۱ یوولس وار دهر یوه راغلی دی. او په بعض روایا توکی لس لس راغلی دی. او په بعضوکی ۶ شپږ راغلی دی. او په بعضو روایا توکی ۷ او یا اوکیا راغلی دی. او په بعضوکی ۱۰ یو وار راغلی دی: حافظ زین العزاقی ووائی چی قوله اعداد بنده دی. وما زاد فهو احب الی الله او بدر الدین العینی په شرح کی د بخاری. او ملا علی قاری په شرح کی د مشکوٰۃ وائی چی ددغو عددو تفاوت په سبب د اختلاف د احوالود مصلی دی مثلاً دچا تلوار وی یا خوک معذوره وی. او یا دچا سون بل سړی مجلس کوی. او بخوئی وائی چی د اختلاف دپاره دخیار دلمونځ گذاره دپاره دی، «وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالْصَّوَابِ»

آداب الدعاء

دعاء کونکی به دواړه لاسونه پورته کوی تر برابره پوی دځیگن او مخان دلاسونی طرف ته د مخ دداعی وی. او په حصن حصین او شج د هغه کی وائی. چی لاسونه به تر برابره پوی د اوږو پورته کوی، او ورغوی بی و طرفته د آسمان وی، لاندېا قبله الدعاء، لکن ددو وورفعو تفاوت لږ دی. اصلی مقصودادی چی دلاسونو مخان دځکی وخوا ته نوی او په حدیث کینی دابوداؤد هم و دغه توجیه ته اشاره ده، عن ابن عباس ان ترفع یدیک هذا منکبیک او دونهما. **پوښتنه**: په حدیث شریف کی راغلی دی چی رسول کریم صلی الله علیه وسلم لاسونه دومره پورته کول چی سپین والی د بڼو بی معلومې دې. **جواب**: دومره پورته کول یا په حال کی د استسقاء وه. او یا دپاره د بیان جواز دی. او یا په سخت بلای کی. او یا دپاره د مبالغه په دعاء کینی ط

په نه کی وائی چی کیفیت د مستحبی دعاء دادی چی په مابین کی دلا سودی لږ پیوست وې **مسئله** یو لاس پر مخکله او یو پورته کول په دعاء کی مکروه دی. نوکی دواړو لاسونه نسوای پورته کولای په سبب د کوم عذر، او یا دینځ په سبب. نویوه گوته مجله هم کافی ده چی پورته بیکړې. لکن په شرح کینی د حصن حصین وائی چی ادب د دعاء دادی چی لاسونه دی سر جوت نیسی او گوکی دې و قبلې ته مخامخ کوی. او په شرح کی د مشکوٰۃ وائی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم جمع کړه دواړه ورغوی په دعا کی.

درویش وائی. چی ددی کیفیت یوه مابین کینی منافات نسته. ولی د حصن حصین مراد دادی چی لاسونه دپس سره نژدی وې. نو لږ فرجه خود هغه سره منافاتی نده. او په حدیث شریف کی مراد دادی **وَاللّٰهُ اَعْلَمُ** چی علیه السلام په دواړو لاسو دعا کوله نه په یوه لاس. حاصل دچی لاسونه به دواړه پورته کوی. او دپس بی لیری نرسره نیسی او مابین کی د لږ پیوست او فرجه وی. او بل ارب د دعاء دادی چی پسله دعاء دې لاسونه پر مخ تیر وی. په حدیث شریف کی راغلی دی چی ته درخواست وخذائی ته کوی نوعاء کوه په باطن دارغوف او په شاد هغویه مه کوه. او چی د دعا غنچه فارغ سوی بیا دواړه لاسه پر مخ تیر کړه. او په بل حدیث کینی راغلی دی چی رسول الله صلی الله علیه وسلم چی به لاسونه پورته کړه په دعا کی نه فی کبسته کول تر هغو چی مخ مبارک بی په مسخ کړی. او یو لاس پر مخ تیر ولعائ د متکبر انودی نومکړه دی.

فایده:

داخبر حدیث غنچه یعنی چی علیه السلام به لاسونه پورته کړه که اشاره ویدی ته ده چی دپاره د دعا لاسونه پورته کول شرط نه دی او چی لاسونه نه کړی پورته بیا مسخ د مخ هغه غواړی. دلیل به دادی چی علیه الصلوة والسلام پیری دعا کافی کولی په نفلی لما غنچه کی، په طواف کی، او په وروسته کی د لمونځو، او په وخت کی دبیدیدو، او پس له خوراکه، اونو، شمی، لځایونه، اولاسونه بیه نه پورته کول، اونو مسخره دلا سود مخ مبارک کول، کذا فی شرح مشکوٰۃ و ترجمه الحسین **بنده دعا کانی** د ابی امامه غنچه روایت دی چا وویل یا رسول الله ای الدعاء **اوبنده وختونه** اسمع یعنی کومه دعا بنده قبلیری. قال جوف الليل الاخر، په اخیر

حصه کی دَشپی، و در الصلوات المكتوبات، او وروسته تفرضی لم یُحَوَّجْ. چونکه دا حدیث مطلق دی نو مراد دای که تفرضی لما یُحَوَّجْ وروسته سنت ندو و خوپسل لما یُحَوَّجْ به دعا کوی اوکه سنت وه نوحی سنت و کبری بیا به دعا کوی. نو دغره دعا کافی که په انفرادی دول وی اوکه په اجتماعی توگه وی. او په اجتماعی توگه اجابت ته اقرب دی نو هم داسی بی چی د جماعت لم یُحَوَّجْ په ۲۵ یا ۲۷ درجی په ثواب بالا دی تر یولی لما یُحَوَّجْ. او بل سبب هم دای چی په انفرادی دعا کی د داعی خپل حال معتبر دی په اخلاص او حضور القلب کی او په اجتماعی دعا کی که چیری یو سړی حاضر القلب او خاشع او اخلاص در لوونکی وو او د هغه دعا خدای قبوله کړه دلولود دعا کوونکو دعا تبعاً و سر قبلې دی وی چی پریو کای و خدای ته پلش سوی او رب جل شانہ اکر دی د دے غنچه چی د بعضو خلکو دعا دی منظوره کړی او د بعضو دعا دی رد کړی. او بل دلیل دای چی دنور، الايضاح ج۱ پ ۱ هم پر اجتماعی دعا د دلالت کوی. ولی چی وائی امام دی مخ و خلکو ته راواړی. ثم یستغفر و لا لنفسهم و للمسلمین آه نو که انفرادی دعا وائی نو د امام مخ را ارفلو ته غرض ورت وو او د یستغفرون په صیغی د جمع غرض معنی وه. وها بیان، سلفیان (او ددی نهانی په نامه محدثان وائی چی دعا با الاجتماع خصوصاً بعد السنین بدعت دی.

او در ویش به د دے مسئلې ښه پړه پورې تحقیق وروسته وړاندی کړی ان شاء الله که غرض هر در ویش ددی مسئلې تحقیق په سیف القند هاری کی چی د خیالی پر بیان سر دنور و مسئلود وها بیا نو و غیر هم کړی دی. لکن چونکه هغه رساله عربی ده. نو زه غولوم چی د دغی نوی مسئلې د دعا اجتماعی تحقیق په مناسبت د مقام په پښتو عام الفهم ژبه د لته هم وکړم تا چی دعوامو د زړو غنچه شکوک وها بیا نو ووزی. ومن الله التوفیق

پوه سله: چی بنی دعا کافی هغه دی چی یا په قرآن کریم کی په مختلفو آیتو کی راغلی وی لویا په صحیح حدیثو کی راغلی چی د هغو شمیر بیخی ډیری. او یا د صحابه کرامو غنچه منقول وی او یا د تابعینو غنچه منقول وی، و هکذا په حدیث شریف کی راغلی دی چی رسول کریم صلی الله علیه وسلم حضرت معاذ بنه و وئله و الله اف لاحبک، قسم به خدای

دی چی زه تا دوست گنیم، اَوْصِيكَ يَا مَعَاذُ، زه وصیت کوم و تا ته ای معاذ، لَا تَدْعُنَّ دېر کل صلوة اَنْ تَقُولَ «تَهْ كَرَّمَهُ» پر سر ډه په وروسته دی دهر لما یُحَوَّجْ وینا. دارنگه اللهم اعنی علی ذکرک و شکرک و حسن عبادتک.

مسئله: د قسیماتو او یا د ډیر عدد و الا او را و یل پر گوتو افضل دی اوکه پر ډېرو او یا د خرمه پر مند کو او یا مصطلح تبسیحگانو، په صحیح حدیث کی راغلی دی چی امها المؤمنین یا پر کشنی ډېرو خپل ورد وایه او حضرت صلی الله علیه وسلم هم ولیده او منیر ویر تر و نه کړه. او بعض فقهاء وائی چی پر گوتو حساب کول افضل دی. لکن صحیح داده که خواننده د غلطیدو غرض په امن کی وو. نو پر گوتو ورد و یل افضل دی. اوکه په حساب کی خطا وئی نو سنگریزی یا مقدار تبسیح کافی افضل دی، کذا فی شرح مشکوٰۃ،

مسئله: قال بعض الفقهاء چی هغه اذکار چی په احادیثو کی راغلی وی. او د هغو د پاره یو عدد مخصوص ښوول سوی وی او ثواب مخصوص بیان سوی وی. نو که یو سړی په قصد سره تر هغه عدد مخصوص بالا و وائی نو د دغره سړی تر هغه ثواب چی په هغه کمر عدد کښی راغلی وی نه ور کول کیږی. دوی وائی چی شاید په هغه ښوول سوی عدد کی به یو حکمت الهی وی چی تر هغه بالا عدد کی به نه ور کول کیږی. لکن به الدین العینی په شرح کښی د بخاری شریف وائی چی د غره اعداد چی ښوول سوی دی داداسی حدود نه دی چی تر هغو به مجاوزة ناروا دی، او خاصیت یی خاص پر هغه عدد مرتب یی بلکه اذکار الهیه چی طاعت دی په هغو کښی حصه او بندین فسته بل هیی معایتا فسی فیها التنافسون ویرغب فیها الراغبون،

در ویش وائی چی هو اذکار الهیه چی فقط و فقط د پاره د تحصیل د ثواب وئید کیږی، په هغو کی تعیین د عدد د وارد شرط نه دی. لکن بعض او را دی او ظائف چی مشائحو کرام مو د پاره د حصول دیو مطلوب جائز په عدد مخصوص وضع کړی وی په هغو کی دی تجاوز تر عدد معین عمدا نه کوی. او نه دی تر هغه معین کړ وائی. د دے په مثال کی دوی داسی وائی چی د قلف د کلی غاښونه که تر حد معین د قلف د پاره بالا وی او که تر هغه قدر کم وی قلف نه

نه په خلاصیږي. نو هر دغه رنګه مشاخصو چې کوم عدد په یوه ورځ کې دیوړه خاص مطلوب دیان ته اړتیا لري. تر هغه په کم یا زیاد سره قصداً هغه مطلوب نه حاصلیږي.

یوښتنه: آیا داسې رواده چې سړي بعضی آيا تونه قرآنیه او یا بعضی اسماء الهیه یا بعضی ادعیه مانوره. یا بعضی درودونه د بعضی مقاصد او مطابود پاره واسطه وګرځوي او که څنګه؟ **جواب:** هو بکله تراستعانت په ادویه ووطیبه وو او یا په آلات ظاهره ووسره استعانت په مذکور شیا نوسه ډیر او ښخی ډیر اعلی او افضل دی. چې دایا لک نعبد وایا لک نستعین: همداغه معناه ده.

سوال: آیا دغه ذکر په عدد معین سره په وخت معین کې پرل پسې ویل شرط دی او که تفرق هم روادی؟ قال البدیع العینی: کل ذلک لیس بشرط، لکن افضلیه تتابع ده په هغه معین وخت کې. **پوه سله:** چې په نور الیضاح کې داسې عبارت دی، شَمَّ یَدْعُوکَ لَا نَفْسَهُمْ، په حدیث شریف کې راغلی دی، وَابْدُءْ بِنَفْسِکَ، الحریث، د احادیث که څه هم په انفاق ظاهرې کې وارد دي. لکن محققان د علماؤ وائی چې په امورو کې د آخرت یعنی د جبین غوښتنې هم داغسی شان دی. حتی چې علماء وائی پر عالم واجب ده چې شروع د تعلیم دی د ټولو دغه په خیال سره کوي. بدلیل قوله تعالی. قُواْ اَنْفُسْکُمْ وَ اَهْلِیْکُمْ نَارًا، کذا فی شرح الجامع الصغیر لابن بیار.

بل ادب د دعاد دی چې په طلب کې د حاجت دې وځای جل شانه ته د پرتګیې او مړه بعد اخری (او وقتاً فوقتاً خپله غوښتنه مکره وی) او د طلب غځه د حاجت دی نه سترې کیدونکې هلې ځلې کوي. **د دعاء مکروهات:** د دعاء په وخت کې د آسمان وخوا تره نګوري. ولې چې پردی کی ترک د ادب دی او توه هم د جهت د خدای کیږي. او بل مکروه تجا و ن ترحد دی په دعا کې. یَقُولُ تَعَالٰی: اِنَّهُ لَا یُعْلِجُ الْمُتَعَدِّیْنَ، مفسران وائی چې تجا و ن ترحد ددی چې دداسې شئی سوال کوي چې هغه محال وي یا شرعاً یا عقلاً. او بعضی اهل تفسیر وائی چې اعتداء په دعا کې داده چې سړي دداسې شئی طلب وکړي چې دده د حال سره مناسب نه وي. لکه چې یو څوک چې خواست وکړي چې خدایه و مات په آخرت کې دومره

مرتبه را کړي لکه د انبیاء علیهم الصلوٰة والسلام. او یو عادی سړي وائی چوماته د ټولې دنیا پادشاهی را کړه، او نوره او بعضی وائی چې د دعا په وخت کې ځغی وهل. او بعضی وائی چې د دعا په الفاظو کې تکلیف په سمیع کې کول. او بعضی وائی چې طلب دداسې شئی کول چې د هغه حقیقت معلوم نه وي. لکه یو سړي چې ووائی خدایه ته په ما عنقا راوینی. یا عذاب القبر، او وینی وغیر ذلک:

فایده: مصنف و وئیلہ و للمسلمین ددے عبارت غځه د معلومه سوله چې عوی دعاء و مسلمانونه رواده. ولې چې خدای پاک په قرآن کریم کې حکایت د قول دابر اهیمة علی الصلوٰة والسلام پدی الفاظوسره کړي دی، رَبِّ اغْفِرْ وَلَوْ اِلَیَّ وَلِلْمُؤْمِنِیْنَ یَوْمَ یَقُومُ الْحِسَابُ، وقال الله محاطاً للنبي صلی الله علیه وسلم: وَاسْتَغْفِرْ لَذَنبِکَ وَلِلْمُؤْمِنِیْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، **سوال:** امام عراق وئیلی دی چې ټولو مسلمانانو مؤمنانونه دعاء د مغفرت د ټولو گنهو حرامه ده. ولې چې حکمت د دعاء د خدای مؤمنانونه پر بعضی کبارو گنهو لکه په قرآن مجید کښې چې په څو ځایو کې راغلی ده. د مابین غځه ځي. او په ورته دعا کې درغوا یتو غځه مخالفت لازمیږي **جواب:** د سوال غځه او دعا غځه د مغفرت مذکور دانه لازمیږي چې خدای پاک به ټوله بخښي. ولې چې اجابت د دعا پر خدای لاهرنه دی صرف او صرف په ورته دعاء کښې د مغفرت اظهار د اقتضای او احتیاج دی و رب جل شانه ته. و علی تقدیر الاجابة لا یلزم ان یغفر لهم جميع الذنوب، بلکه عین ممکنه ده چې په سوال مذکور کې د ټولو مؤمنانو بعضی گنهونه خدای جل شانه و ټولو مؤمنانونه ور، و بخښي، هزما ذکره ابن العماد ونقله الامام الطحاوی مع زیاده من در.

فروع د علماؤ په دی کښې اختلاف دی. بعضی وائی چې په ذکر کښې اخفاء افضل کار دی لا حدیث کثیره. چې یو دهغو غځه دادی غیر ذکر الخفی، و غیر الرزق ما یکنی. او بله وجه داده چې خفیه ذکر کښې اخلاص وی (و اجابت ته اقرب وي). او بعضی علماؤ وائی چې ذکر ب الجهر افضل دی. او په دے باره کښې هم ډیر احادیث نبویه موجود دی. چې یو یو مارواه ابن الزبیر چې آنحضرت صلی الله علیه وسلم چې به د لما غځه سلام و اراوه په لور او اوزې داسې

دغ کسان چي دزوي يا دورور په واده کي مثلاً د نورو ميلمنو دپاره په اصطلاح شوقيان راوي او گويوي ورته بڼه کړي چي ټوله کورونه يې واورې، او دنجو دپاره بڼه غزليان په اصطلاح مسليان راوي ترسحاره دواړي ډلي پيغزلوسره دسروژ تيروي دافغ حرام او گناه کيږي ده: قال الامام الطحاوي ناقتلا عن سكب الانهر او هر چي دغ کول دي په وخت د ذکر اوياس چک چکي کول دي د ذکر سره. اوياس باب وهل دي يا سازنگي يابا ج وهل دي په وخت کي د ذکر کما ليفعله بعض من يدعي التصوف فهو حرام باجماع الفقهاء ولي چي دا عادت د کفارو دي.

مسئله: جذب او وجد چي سري په کښي مملوب الاختياره وي. او حرکات يې لکه حرکات دمرتغش وي پرهغيڅ ملامتيا نسته او ني انکاروادي. او هغه جذب او وجد چي سري ئي قصدا په حال کي دهوش کوي صرف ددي دپاره چي خلکو ته ونښي چي نره د ذکر په سبب جذب سومر هغه ناروا او گناه ده. کذا في مجمع الانهر والتاتارخانيه.

بي حايه فايدده مصاحفه يعني روغبړ سنت دي. په ټولو اوقاتو کي. لما اخرج ابو داود عن ابی ذر: نره هيڅ کله نه يم يو حاي سوي در سول الله صلي الله عليه وسلم مگر نه ماسه ئي روغبړ کاوه آه. او هم د ابی ذر څخه روايت دي چي يو وخت نر ماسه عليه الصلوة والسلام د غيبي روغبړ وکي. يعني لاس يې په غاړه کښي راواچاوه. **د روغبړ منونه طريقت** داده چي د غوي پر وځو سري سره برابر کړي او مخامخ سره ولاړوي. او صرف کولو سره نيول روغبړ د خوار جو دي. او روغبړ به په دواړه لاسو وي. په يوه لاس روغبړ مکروه دي. او د نرو دپاره پر لاسو يو تک اچول اوبيا روغبړ کول مکروه دي.

او په هدايه کي وايي چي مکروه دي پخول د يوه نر بل نر له پر خوله اوياس پر لاسو، يا پر بل حاي. او چي يو لنگ ئي وهلي وي خيسته يې لڅه وي د غيبي روغبړ مکروه دي. و قال ابو يوسف لا بأس بذالك كله: لکن په غايه البيان کي وايي: پخول د لاس د عالم او يا عادل بادشاه روا دي.

پوه سله: چي بدرالدين العيني د پيغدي شونه ذکر کړي چي پردي دلالت کوي چي حضرت صلي الله عليه وسلم لاسونه، او پښو بعض خلکو يعني بعض صحابه پيغري ده په اوبه حديث شريف کي راغلي دي چي عليه الصلوة والسلام حسن او فاطمه مچ کړي دي. او عليه السلام عثمان بن مظعون پيس له مچي پيغري دي. او اهر په صحيح حديث کي د اهر راغلي ده چي عليه السلام دخپل اکا نروي جعفر پيغري مچ کي او په مقدمه کي د بخاري د اهر راغلي ده چي امام مسلم د امام بخاري ملاقات ته يوه وښ وراغلي. او د امام بخاري لاسونه يې وږ مچ کړه. او د ايه ورته وويل دعني اقبل رجلك ما بين ده چي پښي دي ه در مچ کړم.

قال البدر العيني پيسله د پيغدي تفصيله د مصافحي په باب کي چي ددي ټوله تفصيل چي مونږ ذکر کړي د معلومه سوه چي پخول د لاسو، او پښو، او د سن او د تندی، او بين العيني چي پيوجه د اکرام او احسان وي روا دي، او کي پر وجه شهوت وه ټوله ناروا دي مگر نه په مابين کي د ميره اوما يني، اوياس د بادار او د مني تر مابين يعني په شهوت سره پخول روا دي، و نقل الامام الطحاوي عن رفع العوائق نقل عن مجر الرائق: چي پروانسته، په پخولو کي د لاسو د عالم او د سلطان عادل، او په غيبي کي ددي د وونفرو کي غرض په پخولو کي د لاس دنيا ئي غرض وونو مکروه دي. او کي ارادت تعظيم او اکرام د مسلمان وروړو. او عزت وړ کول وهغه ته وي فلا بأس به يعني پر واه نلري.

مسئله: د قرآن پاک پخول روا دي بلکه مستحب دي. ولي چي امير المؤمنين حضرت عمر به هر سحر قرآن مبارك چاوه. او امير المؤمنين حضرت عثمان به هم قرآن شريف چاوه او هم ئي غږ په مسحه کاوه.

مسئله: پخول د ډوډي مذهبيان د حضرت الامام الشافعي بدعت مباحه بولي. و قالوا چي مکروه پر ډوډي ختل نه پخول ئي قال الجرجاني قواعد ما لا بأس و رسالة المصنفه للشرع بلاني چي په حاي د سلام تحيته په رکوع سره اوياس په کبسته کولو سره دسرياسه پورته کولو سره د لاس مکروه دي. و هر چا ته چي وي.

کمانست علیه الخيفة؛ لکن شرب لای زیا تہ کریدہ چی اشارہ ہلتہ مکروہ دہ چی فقط دغہ اشارہ کری۔ یعنی کہ یوسری لیری ووستا دخولہ سلام نہ ورر سیدی نوتاپہ خولہ سلام وواہ لکن اشارہ دلاس دے دیارہ وکرہ چی ہغہ پیر دی پوہ سی چی ماتہ یہ سلام وچاؤہ نوپا کر' مت نستہ، اوشرب لائی یوحديث ذکر کری دی چی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم جمع والی کری دسلام ویلواود اشارہ کولو ترما بین،

مسئلہ: پہ مشکل الاشارہ کی وائی چی دیوہ: چاد تعظیم دیارہ وھغہ تہ ولا پیدل مکروہ لعینہ نہ دی۔ مکروہ ہغہ وخت دی چی دھغہ سری داخوبہ وی چی ماتہ دہے ولا پی۔ او کہ دھغہ تقاضا نہ وہ لکن بیاہم خلگ ورہتہ ولا رسولہ نوکراہت نستہ۔ او بعض فقہاء وائی چی صرف وعالمہ تہ ولا پیدہ رواۃ۔ او بل چاتر ولا پیدہ نہ دہ روا۔ پہ مشکوٰۃ کی دابوہر یہ غنہ روایت دی چی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ہر زمونہ سہ پہ مسجد کی خبری کولی نوخہ وخت چی دی مبارک بہ ولا رسولہ ہر کنبی نستلو وعن واثلہ بن الاصمغ نہ روایت دی چی یو وخت یوسری پر علیہ الصلوٰۃ والسلام داخل سو۔ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ورہتہ وخوزیدی ہغہ سری ووتہ وویسلہ چی چای پیردی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ورہتہ وویسلہ: ان للمسلم حقاہ

ب، ط، در،

درولیش وائی چی پہ مسئلو کنبی وھابیہ، سلفیہ، وغیرہم مخالف دی بلکہ اکثر ددغو کار و دغہ دلہ شریک مطلق بولی، لکن مقلدین بہر دخیل مذہب دکتابو مراعات کوی نہ ددغو دلو چی ابتداء فی الدین کوی۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

محرمو لوستونکو! د کتابت ان شاء اللہ العزیز تا سوتہ ددی مکتبی مکتبہ القرلہ والنجوید لہ خوا مکمل تا سوتہ ورازی ہی۔ (ہم فضل الحق حق فی غفرلہ)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ تحمده و نصلى على رسوله الكريم وعلى آله وصحبه أجمعين، امانہ خزانندہ کان محترم درویش، ستاسی سر وعدہ کری وہ۔ چی ددعاء بحث بہرہ بہ تفصیل سر خیرہ۔ ولی چی وھابیان، او پنج پیران، اوسلفیان، اونام نہاد اھل حدیث، دامئلہ یہ سر دیروی تنقید لاندی نیولی دہ، او پر بعض افراد دہ دعاء یہ بدعت حکم کری دی۔ چی ہغہ دعاء کافی دچخوا غنہ پہ افغانستان (پاکستان کی مروج وی اود ہے۔ بیچایہ خلگ وخیلو بدعتی مذہبوتہ را بولی، او غلط غلط دلیل وعواموتہ وائی۔ نوہم دا اوس ہغہ وعدہ پورہ کوم، ان شاء اللہ تعالیٰ۔

واوری اوپوہ سی: چی ددعاء لفظ چی عربی دی۔ معنایہ طلب دادنی دی د اعلیٰ غنہ دیوشی یا دیوکار۔ لکن دمحج او خشوع او خضوع اونیاں پر طریقہ۔ او پہ فارسی زبانیہ ترجمہ حاجت خواستن دی۔ نوپوہ سہ چی دعاء مخ العبادۃ دہ۔ یعنی مغز عبادت دہ کما ورد فی الحدیث: الدعاء مخ العبادۃ؛ وقال اللہ تعالیٰ: اُدْعُونِيْ اَسْتَجِبْ لَكُمْ اِنَّ الَّذِیْنَ یَسْتَكْبِرُوْنَ عَنْ عِبَادَتِیْ سَیُکْفِرُوْنَ جَهَنَّمَ اٰخِرِیْنَ ددی ایت مبارکہ غنہ دا معلوم سوہ چی دعاء عبادت دی۔ اود ایت دھرقیدہ غنہ مطلق دی۔ اواصولی قاعدہ دہ چی مطلق مجری علی اطلاقہ، یعنی کہ دعاء ترما غنہ وروستہ وی۔ اویا تر سنتو وروستہ وی اویا پہ بل وخت کی وی۔ او کہ پہ اجتماعی تو کہ وی او کہ پہ انفرادی دؤل وی؛ وقال اللہ تعالیٰ: قُلْ مَا یَعْبُدُوْا بَکُمْ رَبِّیْ لَوْلَا دَعَاؤُکُمْ؛ وقال اللہ تعالیٰ: وَاِذَا سَأَلَکَ عِبَادِیْ عَنْ فَاوِیْ قَرِیْبٍ اُجِیْبْ دَعْوَةَ الدّٰعِ اِذَا دَعَا فِیْ فُلِیْسْتَجِیْبُوْا لِّیْ وَلِیُّوْمُنَّو الْعَلَمُ یُشَدُّنْ اود ایت مبارکہ ہم مطلق دی۔ او پہ اطلاق مذکور یہ اجراء لازمہ دہ۔ نوددی ایتو غنہ خونس مشر عیت د مطلق دعاء بلکہ استحباب ددعاء معلوم سوہ

فائدہ شرعیہ دعاء پسلہ عبادت غنہ اود عمل صالح غنہ د ضروریات نو اوبد ہیا تو غنہ د دین دہ محکمہ فقہاء وائی چی دعاء پسلہ عمل صالح غنہ قاعدہ شرعیہ۔ والشاھد علی ذالک؛ چی خہ وخت چی ابراہیم و اسمعیل

عليها الصلوة والسلام دبنا غنر دكعبی شریفی فارغہ سوہ نوپہ دغو الفاظویہ دعاء
وکرہ: رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ: کما ہو المذکر فی القرآن الکریم

اوپہ دیرو روایتوکی داها دشیو مبارک ہو داسی راغلی دی چی یوسری چی یوہ روزہ فرضی
با نفلی پورہ کری۔ نو داسی دعاء دی وکری۔ اَللّٰهُمَّ اِنْتَ لَكَ حُمْتُ وَبِكَ اَمْنْتُ
وَعَلَى سِرِّكَ اَقْطَرْتُ فَاغْفِرْ لِي: اود غنر نگہ پسلہ فراغہ دحج اود ارکانو دحج بعد
کل رکن ادعیتہ ما ثورۃ من النبی صلی اللہ علیہ وسلم واصحابہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم مشائرو
اللہم اجعلہ حجاً مبرکاً وعباداً مشکوراً وذنبا مغفوراً کہ حوکہ تفصیل دہنود ماگانوغورہ
نوکیا بوندہ منا سکود حج دی وگوری۔ دحدیثونوپہ کتابوکی اود فقہاؤ وودخلو و مذہبوپہ کتابوکی
نوجونکہ لمونج یواہم اوہر جسٹہ عباداتو غنر دی نو وروستہ تر لما غنر ہم دعاء مستحب دہ
لما علم مما قبل ان الدعاء بعد العبادات قاعدة متقررة في الشرع الانور قال الله تعالى شانه
فَاِذَا قَرَعْتَ فَقَاتِلْ: محقق الوسی بغدادی پچپل تفسیر رُوحُ الْبَحَائِنِ مِیْثَا کی دی ایت پہ تفسیر
کی داسی وائی، چی تہ فارغہ ہی دما غنر غنر نوکوشش وکری پہ دعاء کی۔ اود تفسیر قتادہ او ضحاک
وغیرہا غنر امام بخاری ددعاء بعد الصلوة ترعتوان لاندی نقل کری دی ۹۳۔

نود ایت مبارکہ غنر اود قول غنر د امام بخاری چی سند یہ ورسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تہ رسید
د معلومہ سولہ چی پسلہ لما غنر غنر دعاء ستہ۔ اود اہم ظاہر خبرہ دہ چی دعاء پہ مابین کی د فرضو
اوستوخو نستہ۔ ولی چی فصل پہ مابین د فرضی لما غنر اود سنتو بالاتر: اللہم انت السلام
آہ مکروہ دی۔ کما قال العلامة الشافعی فی ۹۴۔ اود غنر نگہ مکروہ دی فصل پہ ویلود اود وحتی
کی پہ مابین کی د فرضو اوستوتو اللہم انت السلام آہ بالادعاء وکری۔ او یا یہ اوراد و قیلہ سنت
یہ پچپل مسنون حای کی نہ سوہ۔

وفی المرقا متا چی ہر لمونج چی وروستہ سنت لری مکروہ دہ ناستہ پسلہ فرضو ان عاکول بلکہ
پسلہ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ دی دستی شرع پہ سنتو کوی۔ کیلا یفصل بین المکتوبہ والسنة، نو
نتیجہ داسو چی پہ مابین کی چی دعاء نستہ نود دعاء پہ پسلہ سنتو کوی۔ پہ دلیل دایت
مذکورہ اود حدیث د بخاری،

اللہم غفر لولہ و لکاتبائہ

پوینتنہ: آیہ اللہم انت السلام آہ دایت قرانی اود حدیث نبوی غنر مراد نہ دئی
چی پہ اتفاق تر فرضو وروستہ اوتو سنتود محزو وکیل کیری۔ **جواب** قرآن مبارک
پہ قرآن تفسیر دالوسی بغدادی اود ورو مفسرانو امر پہ عاسرہ کری دی۔ اود بخاری باب عنوان
داسی دی، باب الدعاء بعد الصلوة، نو اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ آہ خودعانہ دہ بلکہ ذکر دی، کما قال
الملائیہ الطحاوی فی شرح المرقا پہ داسی عبارت: قول والدعاء: چی ددعاء کر تہ پہ مابین کی د
فرضی لما غنر اوستونما فی نہ دی د اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ آہ ویلوسر پہ دغہ مابین کی لاندہ لیس بدعاء بل
ثناء انتہی، فثبت الدعاء بعد السنن

سوال: وما بیان وغیرہم خود دعاء پسلہ سنتوپہ ہیئت اجتماعیہ بدعت بولیہ او
پہ مذکورہ دلیل سن خود دعاء پہ ہیئت اجتماعی نہ سوہ ثابتہ۔ **جواب:** دعاء خود عبادت دی
کما مر من قبل۔ والعبادة بالهيئة الاجتماعية افضل تر عبادت انفرادی لکہ چی پہ حدیث مبارک
کینی چی راچی چی لمونج پہ جماعت سن افضل دی تر انفرادی لما غنر پہ ۲۵ درجہ یا ۲۶ درجہ

سوال نفل خود عبادت دی اوسرہ ددی چی بیلہ تراویح پہ جماعت مکروہ دی **جواب**
نفل پہ جماعت ہلتہ مکروہ دی چی خلگ پہ بلندہ راغور پی نواصل مکروہ تداعی او بلندہ دہ نہ
جماعت پہ نفلوکی۔ فرضاً کہ یوشوکہ پہ یوہ کو، کی اتفاقاً سر جمع سی اولونج نفل پہ جماعت
سن وکری ہیٹ کر اہت نستہ۔ او امام مسلم پچپل کتاب کی پہ دی عنوان سنہ باب راوری دی۔
باب الاجتماع علی تلاوة القرآن وعلی الذکر ۹۵۔ نو دی کی شک نستہ چی دعاء حتماً مشملہ پر ذکر
دخدای جل شانہ دہ۔ وایضاً قاضی بیضاوی پہ تفسیر کی ددی ایت: اِنَّا لَعَبِيدُ وَاِنَّا لَاسْتَعِیْنُ
چی پہ صیغہ دجمع متکلم مع الخیر راغلی دہ داسی وائی، چی مصلی درجہ کری عبادت خپل پہ عباداتو
کی دنورو خلگود دی سببہ چی شاید ددہ لمونج پہ برکت د اجتماع قبول ہی۔ اود غنہ تیرہ سوہ
چی دعاء منج العبادۃ۔ نو باید ددعاء عبادت دی ہم پہ اجتماع افضل او اقرب واجابت تہ وی
تریوای دعاء۔

پوینتنہ غنر سردی چی دعاء یا بل عبادت لکہ لمونج او ذکر پہ ہیئت اجتماعیہ
افضل او اقرب واجابت تہ دی تر انفرادی **جواب** پہ دنیا کی داعدات دی چی یوغنی سری

ته جي يوسري د فقر د پيار ودرينى. نو ڪا هي هغه منع ورتنه وکري او ڪا هي شئي وکري او ڪه
 ڊير مسکينان په يوه ٻيلا و غني سري ته ودرينى نو د اغني سري به يا ٽولو ته منع کوي او يا
 ٽولو ته شي وکري. اود اسي نه کوي جي بعض مسکينان نو ته منع وکري او بعضو ته شي وکري.
 نو ڊير بادار دربار تردي ڊير لوڙ دي جي سائلان دي په هيئت اجتماعي حاجت وغواڙي او
 چا غوڻسته دي قبوله کري. اود نورو داد ڏي رکري.

بلڪه ڀڄي اجتماع کيئي ڪه ديوه سري خواست قبول سود نورو ٽولو خواست تبعاً ورسه ڦليلي ڏيئي
 وهذا هو السر في تفضيل صلوة الجماعة على صلوة الفرد. وايضا نو د الايضاح په ص ۱۱۱ ڪيئي
 راغلي دي. ويستحب للامام ان يستقبل بعهده اي بعد التطوع يعني المسته الناس ويستغفرون
 الله اه او مستحب ده امام لر جي مخ دي. اواز وي و خلوگه ٻيله ستنو. او امام او قوم دي ٽوله طلب
 د مجتنبني وکري. الى ان قال ثم يدعون لانفسهم وللمسلمين رافعي ايد يهدم. اه. اوبادي امام او قوم
 دعاء وکري د ٻان اود ٽولو مسلمانان د پيار اوتوله لاسونه پوي ته کري وي. نو دعاء په هيئت
 اجتماعي نه ده! جي معموله ده په افغانستان اوپاکستان کي. اللهم الا في مساجد تحت سلطة الوثا
 وغيرهم من الفرق المبتدعة:

مدافع

د دعاء آداب ع قال عليه الصلوة والسلام: اذا دعوت الله فادعوا باطن كفيك ولا
 تدع بظهورها فاذا فرغت فامسح بهما وجهك م ۱۱: جي ته خواست کوي د
 خدائي غنجه نوڊر خواست کوه په باطن ځان غوي. اود عامه کوه په شاد لاسو جي د دعاء غنجه فارغه سوي
 نولاسونه پرمخ تير کوه. ع تر دعاء غنجه بايد حمد و ثناء در ب جل و علا و وائي. اوبادي درود پر عليه
 الصلوة والسلام و وائي. ع تر دعاء دي د بخڙيو کار او عمل صالح دي وکري ڪا في الحصن الحصين، ليکن
 سبباً لقبوله، قال فضالدين عبيد او ريدل آنحضرت صلى الله عليه وسلم ديوه سري غنجه جي دعاء په
 کوله په لا ځڻه کي يعني تر لا غنجه وروسته. اود په سري نه حمد د غنجه تر دعاء و وايه اونه ئي درود پر
 عليه الصلوة والسلام و وايه. قال عليه الصلوة والسلام للحاضرين عجل هذا. دي دعا کونکي ٽولو وکري
 اوبيا په هغه سري، او غوڻي. فقال له اذا صلى احدكم فليبدأ بتحميد الله ثم يصل على النبي ثم
 يدعو بما شاء: يعني جي مونج وکري يوستاسي غنجه ٻيله شرع دي وکري په حمد ويئلو در ب خپل

اوبادي درود پر عليه السلام و وائي. اوبادي در خواست وکري په هغه شي جي دده خوڻه وي.
 ع دعاء بايد مکرر سري وکري. ولي جي امام بخاري د باب په عنوان کي داسي وائي: باب تکرار الدعاء ص ۹۴
 او پڇمن حصين کي وائي جي اقله درجه د تکرار دري واره دي. ع في كثر العباد دعا کونکي دي پر
 خداي پاک ڊير الحاج کوي يعني ڊيري ورتنه ټينگي دي ليکله عليه السلام ان الله يحب العاجلين،
 اود ادي الحاج سر واره ده اوميا نه واره ده او اڪمل په ۷ واره ده. ع دعاء پر قبر ويئي په
 هدي (قبرستان) ڪيئي افضل کار دي. و ذکر الامام مسلم ص ۲۱۱ جي آنحضرت صلى الله عليه وسلم
 په بيع الفرق جي اوس په جنت باقيه بولي دري واره لاسونه پورته کوه اومري تد بيع يه دعا وکوه.
 قال الامام النووي يفهم منه دعي حديث شخ معلوم دي جي لاسونه پوي ته کول مستحب دي او مکرر
 لاسونه پوي ته کول هم مستحب دي دي، قال الامام حجة الاسلام الغزالي په خپل کتاب احياء العلوم
 ص ۲۱۱ کي ليکي جي حقا هڏ وائي جي لمونځي په بنو ساعته کي ايسنول دي، فعليکم بالدعاء خلف
 الصلوة. و ذکر الغزالي جي حبيب عجي جي ولي مشهور دي. داسي دعاء لي کوله اللهم جعلنا جدين
 ولا تقض حنا يوم القيامة، اللهم وفقنا للخير والناس يدعون في كل ناحية ورأيه، وهذا عاء
 بالاجتماع

قال ابوسفيان دارائي خولك جي اراده لري جي خدائي غنجه يو حاجت وغواڙي ناول دي درود و وائي
 اوبادي خپل حالت اود حاجت غوڻسته وکري. او په اخير کي دي بيارود و وائي. ولي جي پا ليخدائي
 خود اوده درود قبولي او خدائي جل سلطان ڏي کريم دي مابين دي دوو درود ويه هر دونه کري.
 جي دسري حاجت دي. ص ۲۱۲ وقال اعرف الناس بده الحنيمة صاحب البحر الرائق جي
 سنت بعدى زمونږ په نيز مقدم دي تر دعاء الذي هو عقب الفراغ ص ۲۱۳

وفي شرح شرعية الاسلام جي دعاء ٻيله فرض او سنتو غنجه او اول د غنجه: هو المعمل المشهور في
 زماننا، د عبارات صحيح دي په دعاء اجتماعي بعد السنن سره. وفي ص ۱۱۱ دعاء کوي امام وقوره
 ٻيله لا غنجه او ٻيله اذ ڪار الماثورة وعلى ما هو المتعارف بين الامة رحمهم الله تعالى الى ان قال
 جي په قنية الفتاوى کي وائي جي امام دي بخرا و وائي. وقوره ته في صلوة ليس بعدها سنة.
 اود انحرار اول سنت دي کي پر برابر دامام مسبق نه وو. او ڪه مسبق سري وو نو مخ دي نه

اړه وی « درویش وائی د دعاء اړه ولو غنچه دامام بعد الصلوة که سنت بعدی نه وی او یا پس له سنتو غنچه نو غرض خدی بیله اجتماعی دعاء نو وی وها بیان دعاء بعد السن بدعت بولی.
و ذکر المفسر ابوالملیث السمرقندی نقلد عن ابی حنیفة چی امام چی دعاء کوی پسله لما غنچه مخ دی د غنچه جماعت ته اړه وی. نو که دعاء اجتماعی بدعت وی نو امام وی مخ وجماعت ته اړه وی انفرادی دعاء خو امام بیله مخ را اړه ولو هو کولای سواى. فعلم ان تحویل الوجه الى القول بالدعاء بالاجتماع، وهزل هو لماء لتعارف لزی نیکو (لوهابیه وغیرهم).

وفی الهدایه ۱۳۲ والجعم ارجی فی الاجابة، یعنی په اجتماع دعاء کول اجابت ته نږدیږه. وقال العلامة محمد نور شاه الکشمیری فی فیض الباری شرح البخاری چی دعاء په هیئت اجتماعی بدعت نه ده پوره معنی چی اصل په دین کی نه لری. یعنی که وها بیان چی وائی الی ان قال فَمَنْ كَانَ مُحْتَاجًا فليدع بالاجتماع وَمَنْ لَافْتًا: یعنی که خوک محتاجه وی چی نه ماد دعاء دې قبوله سی نو هغه دی په اجتماع دعاء کوی. او که خوک محتاجه نه وی نه دی کوی. وفی مشکوٰۃ ص ۲۱۱ کان علیه الصلوة والسلام يقول فی دبر صلوة الفجر دعاء: یعنی علیه الصلوة والسلام به ویله چی په روسته کی سحر د لما غنچه دعاء سته. درویش وائی دا حدیث مطلق دی که اجتماع کوی او کی انفرادی کوی بیل الظاهر هو الاجتماع:

وايضاً روی عن امام المسلمين ابی حنیفة رحمه الله تعالى چی ده ویل که امام دعا کوله پسله فرغند لما غنچه نو مخ دی جماعت ته اړه وی. فتاوی ابوالملیث السمرقندی الفقیه ص ۱۱۱ درویش وائی چی اوس خبره د دعاء بعد السن په باره کی افراط او تفريط تر سیدلی ده او حق پیماین کنی پاته دی، بعض امامان دعاء بعد السن بینجی کلک سنت بولی. او پرتا ربک په سخت انکار کوی. اود افراط دی او حق داغس نه دی. او وها بیان په بدعت بولی او پر کوونکی باندی حکم د مبتدع کوی اودا تفريط دی او حق داغس نه دی. بل الحق داری چی دعاء بالاجتماع اقرب واجابت ته ده. لکن کی خوک گاھی نه وکړی خلاف السنة کار نه دی. او کی خوک کوی په امید د اجابت نه کار نه دی. او انکار کول پر هغه او مبتدع بلل ده غلط خبره ده. **پوهسه چی** د وها بیان نولوی دلیل پردی خبره چی دعاء په بعد السن وخت کی بدعت دی، دادی چی د حضرت

النبي صلى الله عليه وسلم غنچه دعاء په هیئت اجتماعی د قهر سره پسله سنتو هڅ نه ده ماته نقله بدعت ده. **فالجواب عنه:** چی عادت نبوی غالباً داو وچی سنت بی په جرمه باره کی د کور کوله کماورد فی حدیث «افضل صلوة المرء فی بینه الا المكتوبة» یعنی بڼه د لما غنچه دسره هغه دی چی په کوی کی وی. مگر فرضی لمونج، درویش وائی چی غجب خبره داده چی وها بیان و دعاء بعد السن بالاجتماع بدعت قبیحه بولی. اوس ددی چی په درختا، اورد مختار ص ۳۳۴ او په شرح کتب غنچه الفکر ص ۱۱۱ تربدعت داسی کوی: هی اعتقاد خلاف المعروف عن النبي صلى الله عليه وسلم، لا بمكانة بل بنوع شبهة فاطلاقاً على الدعاء بای کیفیت ممنوع: یعنی بدعت اعتقاد کول پر هغه شی چی خلاف وی د هغه شی چی معلوم وی د نبی علیه السلام غنچه لکن نه د ضد پر طریق بل که په سبب دیوی شبهه اوشک نسته چی دعاء که انفرادی او که اجتماع وی د علیه الصلوة والسلام غنچه شایسته ده. که هغه هم په بعض احوالو کی لکه استقاء غنچه وی چی ثبوت د جزئییه جزئید علیه السلام غنچه شرط نه دی. مثلاً خوک نه سی ویلای چی سمیتو او پو غنچه جوړسوی محراب کنبی لمونج کول بدعت قبیحه دی. ولی چی په ورته محراب کنبی اصلاً نبی علیه السلام لمونج نه دی کړی.

او یا خوک نه سی ویلای چی پر هغه منبر چی په گچو او سمیتو جوړسوی وی د جمعی خطبه ویل بدعت قبیحه دی. ولی چی علیه الصلوة والسلام منبر د لرگو او تختو غنچه جوړسوی و پر هغه باندی خطبه ویل او یا مثلاً د سترنجی پر مصلی او یا غالی پر مصلی لمونج کول بدعت قبیحه دی. ولی چی علیه الصلوة والسلام پر دغوم صلا و لمونج نه دی کړی. واما که کثیره. بلکه د بدعت غنچه د ولود پاره ثبوت د اصل کافی دی، ولو فی بعض الاحوال والافقات، وهو موجود فی الدعاء بالهيئة الانفرادية والاجتماعية، بلکه وها بیان باید فکر وکړی که ثبوت د جزئیا توبه دینی امر کی شرط وائی. نو د غرسا بیل او کتا بونه چی وها بیان یا نور امامان په نوشته کوی دا قبول بدعت قبیحه وائی. فَمَا هُوَ جَوَابُكُمْ بَانَ اَصْلُ هَذَا ثَابِتٌ لِكِتَابَةِ آيَاتِ الْقُرْآنِ عَلَى الْاَكْثَافِ وَغَيْرِهَا. فهو جوابنا بان اصل الدعاء ثابت: بلکه بدعت هغه کار او فعل ته وائی چی هڅ دلیل پر هغه نه وی نه قولی. اونه فعلی اونه تقریری نه د قرآن غنچه یا نواصر من الخاص والعام والظاهر والخفي

وغيرها. اونه حديث شخذه دعليه السلام باقامه من المتواتر والشهور والخبر الواحد والمتصل والمرفوع وغيرها. اونه بل دليل پريوي كه اجتماع او اجتهاد مجتهد وغيره.

ومن الظاهر المبين على غير الغبي ان الدعاء بكل هيئة كانت من الافراد والاجتماع ليست كذا لك فانهم ايها الذكي والطالب للصواب المعروض عن طريق البدعة والعداء، وعز وجوبه في هذا الزمان

وقال بعض الوهابية: جي دخاينت لمونج په اجتماع سره مكروه دي سره دي جي اصل لري يعنى مطلق دخاينت لمونج **والجواب** عنه: دادى جي صلاة الفصحى خونفل دي اونفل په

تداعي سره بيله برلويج مكروه دي، كما صرح به الفقهاء. خونوخرنگه وهابى دعاء با اجتماع پرياسوي اوسو ددى جي په هدايه كښى واى: جي اجتماع پر دعاء اقرب واجابت ته ده. اوپه عين العلم كى جي يومثل سوي كتاب دي قديم واحدثا په صلاه كى واى ومنها الدعاء مع العبادة. نو بايد د دعاء دپاره دښوختو انتظار وكړه سي. الى ان قال: جي دعاء په داسي جماعت كى نسل تر سيري ښه وخت دي. والوقوف بالعرفات والملازم، وزياره قبر النبي عليه الصلوة والسلام.

وهابيان واى جي دعاء په هيئت اجتماعي نرياقوب دي پر هغه منصومه دعاء جي انفرادي ده نو دعاء دهيئت اجتماعي شان داسي دي كه اذان كول دپاره دلامحه دعيدنيو وهويدعته مكروه

والجواب: جي ستاسي داقياس فاسد دي. ولي جي اذان د خصوصياتو شخذه دافاضلوسو شخذه دي په اجماع دامت مجومه اوجامع ددلائل اربعو و شخذه. بخلاف الدعاء فانه لا يختص بعين دعاء خاص نه ده نريكه فرائضوسو اونه په نوافلوسو. اونه په افراد اونه په اجتماع پوري.

بلكه دلائل ماضيه دال دي پر دعاء په هيئت اجتماعي بلكه پر استجاب ددعاء مذكور. ولي جي اجتماع پر دعاء اقرب واجابت ته ده. لتظاهر النفوس

وهت بيان واى جي دعاء په هيئت اجتماعي داسي ده، كه زياره توب پر ۳ واړه په غسل كښى داعضاء وداوداسر وهومكروه **والجواب:** جي په منع كښى دنرياقوب دپريولو دانداسو داوداسر صريح نص موجود دي. قال عليه الصلوة والسلام يعد بيان تثليث الغسل فمن زاد او

نقص فقد تعدى وظلم، ولم يوجد نص في المنع عن الدعاء بهيئته الاجتماع بعد السنن او الفرائض **وهت بيان واى** جي دعاء بعد السنن په هيئت اجتماعي سر حديث

فعلى عليه الصلوة والسلام نه دي موجود نو دادعاء اختراع في الدين ده اوبدعت قبيحه ده

جواب: دلائل دا حكامود بينه وو خويوازي احاديث فعلي نه دي. وره دپير احكام به محطل پاتى، او حديث قولى خوموجود دي: قال عليه الصلوة والسلام: الدعاء بخ العبادة. اوپه دي حديث كى هيخ قيد نسته نو دعاء دهيئت اجتماعي هم تردى حديث لاندى راځي. اوعلامه شامى پيرم محتار كى واى جي اختراع في الدين هغه فعل دي جي پيرم كى هيخ دليل نه لري نه قولى اونه فعلى.

سؤال: وهابيان خونه هدايه مني اونه رڼه محتار او بحر ايق مني اونه عين العلم و غيرته هيخ اعتبار نه وركوي، بلكه ددغوكتابوپه باره كى دوى دپير بد الفاظ مستعملوي نوته خرنكه ددوى په مقابل كى په دغوكتابوسر استدلال كوي. بلكه دوى تصريح كوي بلكه پريديوالويهم نوشته كړي دي جي دليل نه وون په نيز. قال الله وقال الرسول دي. وپس **جواب:** ددرويش دامقصد نه دي جي وهابيان وغيرهم زده دغوكتابوپه

حواله ودي ته قناعت وركوم بلكه زما مقصد دا دى جي خپل وروڼو وروڼو حنيفيا نوته پردي آگاهى وركوم جي دعاء په هيئت اجتماعي ولوبعد السنن زمونږ د مذهب سره برابره ده بلكه دقران كريم دمطلق عباراتوسر هم برابره ده اوهمدا حادشو مباركو ودي قيد الفاظو سره برابره ده، كما مرسا بقا.

ورنه درويش په دي ښه پوهيږي جي د دوى په نيز هيخ كتاب اعتبار نه لري بيله كتابه دابن تيميه حراني، اويا دكتابه عبد الوهاب النجدى واما لهما. نو بيان دعا صي په مثل ددواعدي يعنى كه بعض دواگانى دپاره دحفظ صحت وي او بعض دواگانى دپاره ددفع دعلت او مرض وي دغرنكه زما دغه بيانات دپاره دحفظ صحت دخپلو وروڼو وروڼو حنيفيانو دي. تاچي په مرض دوهابيت مبتلا نه سي. نه ددى دپاره جي دفع دمرض د وهابيت دوهابيانو وغيرهم ددما غواو زړه وسره په وكرم، وهابيان واى جي دعاء بالهيئته الاجتماعيه مما لم يأذن به الله نو بدعت قبيحه ده. **جواب** چونكه دعاء په هيئت مذكوره ثابت به بالادلة الشرعية ده كما مرانفا وبقا نو مما يأذن به الله نه ده،

وہابیان وائی چی ہمیشہ توبہ پر امر مستحسن بدعت دی۔ نولعوض ملا یا نہ چی دعاء پر
 ہیئت اجتماعی ہمیشہ دعاء کوی بدعت دی۔ **جواب:** دا خبرہ ستاسی بیخی قطع
 دہ ولی علامہ اوس بنیادی مصنف روح المعانی۔ ہمیشہ اوہر و شبہ بہ دستورہ الملائک تلاوت
 کا و اوپر دی کار بہ حمد و خدای جل جلالہ و تبلی دی اوسر ددی چی تلاوت دستورہ الملائک
 خود واجباتو نغز نہ دی۔ اوہر رنگہ پر ہفتہ چی بخاری وغیرہ روایت کری دی چی علیہ الصلوٰۃ
 والسلام و بلال رضی اللہ تعالیٰ عنہ چی کہ نہ عبادت کوی۔ چی ماہ ستا دچو توئی پیر عالم
 روایا کینی ترخان دغزہ اوریدی یعنی بہ جنت کی۔ حضرت بلالؓ چی زہ چی ہر وقت **یا اے** سہ
 سہم، نوخواہ بخوہ اوہس تانہ کور، اوچی دوام پراوداسہ اوہام پر تختہ الوضوء خود واجباتو
 نغز نہ دی بلکہ یو مستحسن کار دی۔ اوہلہ خبرہ دادہ چی اولیاء اوصالحاء دتہجد پرا نغز بانہ
 دوام کوی۔

اوہ تہجد لمونج ہم یو مستحسن کار دی واجب خونہ دی۔ او انحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بہ دعا
 بنائستہ کلماتو دوام پر امر مستحسن مدحہ کریدہ۔ چی **وائی خیر العمل ما دیر علیہ**، ہویا بدعت
 دعبادتو مراعات و کرہ سی۔ یعنی فرضی عمل بہ فرض بولی۔ او واجب بہ واجب گنہی او نفل بہ بہ
 نفل نظر و تہ گوری۔ **وہابیان وائی:** چی عدم نقل اجتماعی دعاء انحضرت صلی اللہ
 علیہ وسلم نغز دلیل ددے دی چی دغہ کار ہکرہ دی۔ **جواب:** مکروہ بہ ہلہ وائی
 چی بیلہ فعلہ نبوی بل دلیل دجوان نہ وای۔ موجود: او تاتہ قریباً و بعداً ذکر سہوہ چی اشارات
 قرانیہ اور مولات نبویہ پر تجاوز ددغی دعا دلالت کوی۔ ولی چی بہ کتابوکی داصول الفقہ بہ
 بحث کی وجوہ فاسدہ وائی چی عدم رد دلیل خاص پر عدم دمدعی دلالت ہکوی۔ ولانہ مجوز
 اثباتہ بدلیل اخر کما فی ما نحن فیہ۔ **وہابیان وائی:** چی دعاء بعد السنن بہ ہیئت
 اجتماعی و اسی مثال لری لکہ نفل کول پسہ مانہ یگرد لما نغز نغز او یا دسحار لما نغز نغز
جواب: دنفلی لما نغز نغز بعد العصر الفجر خصوصاً منع راغلیہ بہ اخادش و نبویہ و کئی
 اوہ دعا نغز خویش منع نہ دہ راغلی، فکیف القیاس: درویش باگناہ محمد عبید اللہ
 کند ہاری حنیفی نقشبندی ایوبی، سلیمان خلی وائی کہ غہم مقصد مدرس ویش پبستوتہ نقل

کول دنور الا یضاح دی۔ لکن پہہ مناسبت د ذکر دعاء پر نو، الا یضاح کی تفصیل زمثلی
 دعاء مناسبت و گانہ تاچی طالبان، اوجہض امامان، بلکہ نراوینچی و خپل گران افغانستان پہہ
 مورثی تہہ ددی زمثلی پہہ تفصیل خبر کریمہ اوہ و ہایت دد امہ نغز خلاص کریمہ بہ امید دعاء
 د بعض مسلمانانو، پبستوتہ پیر کی ددی عامی بانواع العاصی پہہ دربار کی دہب الغرت جل
 سلطانہ د مغفرت د ذنبہ الجلی و الخفی، او ان شاء اللہ تعالیٰ دابہ د فقیر خواہر باقی او صدقہ
 جاریہ وی الی یوم القیامہ و ما ذلک علی اللہ بغیرہ، ربنا تقبل منا انک انت الغزیر الحکیم
 الحمد للہ رب العلمین والصلوٰۃ علی سید المرسلین و آلہ وصحبہ اجمعین:
 سہ غرض نقیشت کرما یادمانہ کہ ہستی را غی بنیم بقائی:

مگر صاحبہ روزی ز رحمت۔ کند در حق این مسکین دعا۔

پہو سہ: چی اوس نہ بیر تہ رجوع و خپل مقصد اصلی تہ کور۔ و ما تو فیئنی الا بآلہ
 علیہ تو کلت و الیہ ارنیب،

خبردار:

دنور الا یضاح دا پبستوتہ ترجمہ چی مصنف یہ حضرت علامہ محمد
 عبید اللہ الایوبی القندھاری السیلمانی خلی دہ، او بہ کتابت نہا
 احقر محمد فضل الحق حقانی لیکن سویکہ، او حضرت ایوبی و خپلو
 مشفقانہ پیر زینو لہ مخی قولہ حقوق د طباعت او کتابت ہم
 و موزن تہ را کریدہ ی۔

لہم دہے ادارہ لہ خوابہ ان شاء اللہ مکمل ستاسو بہ درانہ خدمت
 کی وراثندی سی۔

حضرت (الایوبی) فضل الحق خلی نقیلمہ

مدرسہ تفسیر القرآن و التجوید والدروس العربیہ

بجائے تجوید القرآن بشارع سرکہ کورستہ

بَابُ مَا يُفْسِدُ الصَّلَاةَ

باب دی په بیان کی دهغو شیانو چی لمونځ فاسده وی. **پوه سده**: چی فساد او بطلان په عباداتو کښی یوشی دی. او په معاملاتو کی فرق سره لري. نو یو فعل چی اصل یه مشروع وی لکن وصف یه شرعی نه وی هغه ته فاسد وائی. لکه بیعه په شرط د داسی شی چی عقد یه معتق وئی لکه یوسری چی سرای خرڅ کړی په دې شرط چی یوه میاشت مثلاً بزه پکښی اوسیدم او نو په مثل د دغه شرط چی په اوسنی زمانه کی ډیری بیوعی د فساد څخه خالی نه وی.

د بیع فاسد: چی ملک خود مشتری ثابت وی. لکن پر یوه د بائع او مشتری واجب ده. **حکم د ادی** چی دا عقد دی فسخه کړی چی د گنا، غصه خلاص سی. او که یو کار د اصل مشروع نه وو لکه خرڅول د وینې یا د مرداری یعنی هغ حیوان چی مردار سوی وی دې کار ته باطل وائی. او حکم یه داری چی ملک نه فاسده کوي. وکړو بعد القبض، **فرعه**: په اوس وخت کی چی د جراحی عملیات وخیل اوج ته رسیدلی دی او بعض عملیات د داکتری په مسلک کی مریض ته د نورو وینه ته ضرورت لري.

یعنی که وینه وه مریض ته تر نایق نه سی د داکتری په حساب مریض ته سل په سل کی خطر دمر کوي نو بعض اشخاص چی گروپ وینې یه د مریض د وینې د گروپ سره برابر وی خپله وینه پر مریض خرڅوی دا بیع خویله شکله وه هغه سړی ته حرامه او دا بیع باطله ده، لکن انتفاع په جزء انسان و بل انسان ته په وخت کی د ضرورت رواده. لکه خورک دمستی په وخت کښی مخصوصی کافي کتب الفقهیه.

فَقَالَ وَهُوَ ثَمَانِيَةٌ وَسِتُّونَ شَيْئًا الْكَلِمَةُ وَلَوْ سَهَوَّا أَوْ خَطَا

او هغه مفسد د لما څخه اته شپيته ۲۸ شیان دی. یو دهغو څخه یوه کلمه ویل دی که غم په سهو یا په خطا سره. **پوه سده**: چی دا عدد تقریبی دی تحقیق نه دی، په سهو ویل د ادی چی هڅی ځندی وی. دده خیال دا وی چی دی په لما څخه کی نه دئی. او خطا داده چی لمونځ گذار غواړی چی

د ایت وائی: يَا أَيُّهَا النَّاسُ بِرَحْمَةِ اللَّهِ يَدَاوِرُ هِيَ دَاوِرُ هِيَ «يَا زَيْدُ» **پوه سده**: چی مراد د کلمی څخه بل څخه نه ده چی لفظ موضوع د پاره د معنی مفرد دی. ولې لمونځ په ویلو د لفظ مامل هم فاسدین لکه «جنتی» او په مرکب لفظ هم فاسدین لکه غلام نرید و غیره. بلکه مراد معنی نوی ده چی مایه کلمه یه، ده چی دا معنی تهولو الفاظو ته شامله ده.

مسئله: په فاسدولو کی د لما څخه شرط دادی. چی د کلمی حروفو به صحیح تلفظ کوي. اودی یه هم اودی. نو که یو د دغه دوو شرطونه وو لمونځ نه فاسدین لعمداً اعتبار، «حلی بنقلط.

مسئله: امام خواهرزاده وائی چی لمونځ په یوه سړی سموع سی که هغه حروف نه وی هغه فاسدین ی. **مسئله**: که سړی په لما څخه کښی وویل: «أشئ» یعنی داکری چی

سړی خبر په شری «یا پشته» هم لمونځ په فاسدین ی، «س، ن، در» نو هغه خبره چی بعض کتابو کښی کریده که سړی پرڅو سپور وو لمونځ په کاوه مثلاً نفل او وی ویل، «أشئ» لمونځ یه زدی فاسد دفقهی څخه لیری خبره ده. کذا قال الشرنبلالی:

سؤال: په حدیث شریف کی چی بخاری یه روایت کړی دی داسی راغلی چی یوه وړج په ربا چی لما څخه کی آنحضرت صلی الله علیه وسلم سهواً پر دو رکعت سلام وکړ ځاوه نویوه سړی چی آنحضرت

بیه ذوالیدین ورته ویله. هغه ورته وویل: أَقْصَرْتَ الصَّلَاةَ أَمْ نَسِيتَ، «آیا په لمونځ کوتاه سو یعنی په لما څخه کی وچ راغلی چی د لمونځ به دوه رکعته گړخیدلی وی. او که ستا هیر صو.

علیه الصلوة والسلام ورته وفرمائید: كُلُّ ذَلِكَ كَمَا لَيْكُنْ، یوه د دغود وی خبر و څخه نه ده پیښه یون برکمان دعلیه السلام. ولې چی دخیال د اوو چی لمونځ مایون ۴ څلور رکعت وکړه. خیر

آنحضرت صلی الله علیه وسلم وځلکوت وویل: أَصْدَقَ ذَوَالْيَدَيْنِ، «آیا رشتیا وائی. ذوالیدین» خلکو ته وویل هو. نوعلیه الصلوة والسلام دوه رکعته نور وکړه. او سجده

السهو وکړه. نو که خبری مفسد د لما څخه وائی نو به علیه الصلوة والسلام لمونځ دسه راگرځولای وی نوهم به دغه وجه په دی حدیث سره دلیل وائی. حضرت امام شافعی چی وائی چی په هیره سره

په لما څخه کښی ځپول لمونځ نه فاسده وی مگر که بیخی ډیر وی. **جواب**: حدیث د ذوالیدین محمول دی برابرتائی حالاً لعمداً اسلام چی په لما څخه کښی قصد اهر خبری روا وی. یعنی نو

اوس دا حديث منسوخ دى. په دليل د دى حديث چې عليه الصلوة والسلام فرمائي: اِنَّ هَلْدِهِ الصَّلَاةُ لَا يَصْلَحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ بِه تَحْتَقِقُ مَرَدُ غَيْرِ لَوْحٍ يَعْنِي جِنْسِ لَوْحٍ پرهغه کس صلاحيت نسته د شئ دخبرود خلکو او هره که عذر ولای نو باید قلیل السلام او کثیره سر پر لولای خبری او السلام علیکم خوباید په حکم سر برابر ولای ولی چود واره قاطع د لاغځی دی **پوښتنه** اوسمیر مخاطب لکه په خارج الصلوة چې یو د بله سر خلک په تحیه کی سر ولای موجود دی. اوس د دى چى سى وایاست چې په سلام سر قصد المونج فاسدینى. او په خبر و مطلقاً المونج فاسد بولې. **جواب:** چونکه سلام داسا و و غځ د خدای دی او د جنسه د لا غځ هم دى التَّسْلَامُ عَلَيْكَ ايها النَّبِيُّ. نو دى دا د کار و د قسم دى. او په ذکر خو المونج نه فاسدینى. نو چې سلام په هره وى په سبب د مشابهت دا د کار و المونج نه په فاسدینى او که د مخاطب د چا سر غرض وه يعنى عمداً و نو د کلام الناس حکم لری اولونج نه په فاسدینى ط، در، مر

پوه سده: چې مصنف دخبر و سره د ا قید هم وئیل دى په مراقی کی: وَلَوْ نَايِطًا بِالْخِتَارِ يعنى که ختم په لاغځ کی خبری وکړی په داسی حال کی چې بیده وى وى هم المونج په فاسدینى مطلب دا چې په ناسته کی یا په سجده کی بیده وى او خبری وکړی. لکن مختار به د دى کبله ولای چې فخر الاسلام ولای چې دخوب په خبر و المونج نه فاسدینى، ض، ن، ط، **مسئله** فعل قلیل په لاغځ کی عفوه دى. ولی چې احتراز خنډى شکل دى مثلاً سري پرېزى باندی غوماشه وچپچى ده هغه ځای وگورمید. او بیا په پتو، اشوه سوډه بیرته په عملی قلیل پر وښه وچاړ و غیر ذلک، مر، در، **فَتَالَ الْمُصَنِّفُ:**

او دعا کول یعنى خدای یا که شئ غوښتل چې مشابه **وَالدُّعَاءُ بِمَا يَشْبَهُ كَلَامَنَا** زمونږ دخبر و سره وى يعنى المونج فاسده وى خو **اَللّٰهُمَّ اَلْيَسِّنِيْ ثَوْبًا وَاَطْعَمْنِيْ لَحْمًا وَاَقْضِ دَيْنِيْ، وَاَنْتَ كُنْتَ فَلَانَه، وَاَلِيْ جَدُّ غَدَّ عِبَادُو** دخوا غځ هم د سر کیدای سې بخلاف اللّٰهُمَّ عَافِنِيْ وَاَرْزُقْنِيْ وَاَعْفُ عَنِّيْ **پوه سده:** چې صاحب د مجرائق په نقل د مرغینائی غځ داسی تفصیل د دعا بیان کړی

دى. نو ولای چې دعا کافی چې په قرآن شریف کی او یا د علیه الصلوة والسلام غځ منقول وى په لاغځ کی کول المونج نه فاسده وى. او که قرآن ځایه وى یو دعا وى، نو کی طلب د بندگانو غځ بحال و و غځ المونج نه فاسده وى لکه اللهم اغفر لی وارحمتی و اغفر لی و غیر ذلک، او کی طلب د بندگانو غځ بحال نه وى المونج فاسده وى خو انکحنی فلانه، واطعننی واقض دینی **سوال:** دعا خوبه عموم کی د کلام داخله نو حاجت یرو ذکر ته غځو. **جواب:** په دعا کی امام شافعی مخالف دى هغه ولای چې په هیڅ دعا المونج نه فاسدینى. نو د دى **په دعا علی احدیه ذکر کړه.**

پوښتنه: دعا خو خطاب دانسانا نوسره نه دى نو ولی المونج په فاسدینى؟ **جواب:** په فساد کی د لاغځ خطاب شرط نه دى مثلاً که المونج کوونکی په لاغځ کی وویل قرائت الفاتحه المونج یرو فاسد دى. که ختم هیڅ څوک حاضر وى، ت، ط، در، **پوه سده:** چې په طلب در زق مطلق المونج نه فاسدینى او په طلب در زق مقید المونج فاسدینى لکه چې **اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنِيْ لَحْمًا وُلَّتْ وَاغْفِرْ لِيْ** **فَتَالَ الْمُصَنِّفُ:**

او دغه رنگه المونج فاسده وى **وَالسَّلَامُ بِنِيَّةِ التَّحِيَّةِ وَلَوْ سَاهِيًا** ویل د سلام په نیت د تحیه دیوچا. که ختم په سهو سره وى. **پوه سده:** چې په مراقی کی ولای که ختم علیکم و و نه ولای. لکن وروسته دلیل داسی ولای لانه خطاب، نوسوال دا پیداکینى چې بیله علیکم ولایو خطاب چیرى دى. د د س سوال په جواب کی ط داسی ولای چې مراد د خطاب غځ، مابن شانان مخاطب به، او درویش ولای چې د خطاب غځ خطاب عرفی مراد دى. او که مراقی والا داسی دلیل ویلای ولای: چې سلام که ختم هم علیکم نه وى ورسره په کلمه بالمعنى الاعمر کی داخل دى نو د دى سوال به خلاص ولای.

درویش ولای: چې د اقول د مصنف مخالف دى د هدایه غځ چې په هدایه کښی داسی ولای: بخلاف السلام يعنى بیله علیکم لانه من الاذکار فیه تبرک کرا حالة النسيان و کلاما فی حالة العهد که مجرائق تطبیق د مصنف دخبری او د هدایه دخبری داسی کړیده که

چیری مخاطب حاضر و نو مطلقاً یہ لمونج فاسد دی کہ یہ قصدی اوکی داهیر وی چی نہ
پہ لماغہ کیم اوکے علیکم ورسہ ووائی اوکے نہ (اوکے چیری مخاطب حاضر نہ وونوکی پہ
قصد سلام سر د علیکم اویا بغیر علیکم ووائی لمونج فاسد دی اوکی دنیسان پہ حال
کی ووائی لمونج یہ نہ دی فاسد قیاساً علی ماسلم علی رأس الکتبتین فی الرباعیۃ سہواً او
نیساناً فان منکر لا قصد فکذاھنا، بحر، مر، در، قال المصنف:

وَرَدُ السَّلَامِ بِلِسَانِهِ أَوْ بِالْمُصَافَحَةِ اور غہ رنگہ لمونج فاسدین ی پہ
پہ خولہ اویا پہ رو غہ۔ ولی چی رد سلام پہ خولہ مفسد دی د لماغہ کہ عہداوی اوکے سہواً
ولی چی رد سلام خود اذکار و غہ نہ دی بلکہ کلام او خطاب دی۔ (اوہ مفسد دی مطلقاً)
ش، مرط، ب، قید دلسانی مصنف ددی سببہ ووائی، چی کہ رد سلام پہ لاس وکری مثلاً
لاس یہ ورتہ پور تہ کری لمونج یہ فاسدین ی۔ ولی چی پہ صحیح حدیث کی داسی راغلی دی
چی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مسجد قبائتہ یو وخت تلی وو۔ او پر لماغہ والپو
انصار چی سبہ راغلہ سلام بی ورتہ ووائی عمر وبلال تہ چی دعلیہ السلام سر ملکر وو
پوہنتہ وکری چی علی الصلوۃ والسلام بہ خرنگہ دوی تہ جواب و رکاوہ۔ نوبالان ورتہ ووائی
چی پہ لاس یہ جواب و رکاوہ۔ یعنی لاس بی پور تہ کری دور غوی خواب دھکی وخواوہ
سوال: دفعہ شریفی پہ دیر و کتابوکی وائی چی جواب سلام پہ لاس سر مکروہ دی
ددی حدیث شریف غہ خود اسی فہمینی چی مکروہ نہ دئی۔ **جواب** عنہ طہ
فعل دعلیہ السلام دپا سر دیان دجواز دی اوکراہت ہم تنزیہی وو۔

اور دسلام بالمصافحہ خوسہ دجہت دعمل کثیری الی لمونج فاسدہ وی۔ اوچاچی وئی
دی چی رد بالمصافحہ خبری دی پہ معنی کی ہغہ دلیل غلط دی۔ ولی رد بالید خود ہم کلام دئی۔
پہ معنی کی۔ اوسر ددی چی لمونج نہ پہ فاسدین ی، کما مرانفاً فافہم: قال المصنف
وَالْعَمَلُ الْكَثِيرُ اور دعمل ہم لمونج فاسدہ وی۔ یعنی قلیل عمل لمونج نہ فاسدہ
وی لہ نہ لایمکن الاحتراز عنہ۔

پوہ سہ: چی فرق دعمل کثیر او قلیل خولہ داسی کوہی چی دری حرکت متوالی سہری
وکری پہ لماغہ کی ہغہ کثیری دی یعنی لمونج فاسدہ وی۔ اوکے تردری کمروہ اویا دری وہ لکن
متوالی نہ وہ بلکہ پہ مابین کی فصل موجود و ہغہ قلیل دی لمونج نہ فاسدہ وی۔
مشہورہ فرق یہ داری چی دغہ لمونج کوونکی تہ چی سبل خولہ وکری کی دلمونج
کوونکی گمان پردہ نہ و ہغہ عمل کثیری دی۔ اوکی گمان دلمونج کوونکی خو پر کیدی۔ اویا پہ ترد
اوشک کی وو ہغہ عمل قلیل دی۔

پوہنتہ: یوسری سبل سہری ولیدی چی د لماغہ نیت یہ وکری اویا رکعت مثلاً
یہ ہم وکری وروستہ ہغہ لماغہ کوونکی دجیبہ غہ لمونج راوکنہ اوسراوینہ یہ
ہمونج کرہ نو لمونج خو یہ پہ دغہ فاسد سو اوسر ددی چی دعمل کثیر ذکر سہری تعریف نہ
پر مادیقین ی۔ ولی چی لید وکی خوقین دی چی دی پہ لماغہ کی دی۔ ولی چی لید وکی پہ
ابتداء کی ددہ حال ولیدی چی پر لماغہ ودریدی۔ **جواب** پور تہ فرق بناء پر ہغہ
صورت چی خارجی سہری ددہ پہ حال دغہ نہ وی خہن فتدیر: قال المصنف:

او اہول دخیگر دی دقبلی غہ چی لمونج
وَتَحْوِيلُ الصَّدْعِ عَنِ الْقِبْلَةِ فاسدہ وی ولی چی پہ تحویل سہراستقبل
دقبلی چی پہ لماغہ کینی فرض ووپا تہ سو **پوہ سہ:** چی کتل دلمونج کوونکی
دستروپہ کجسیا نو مکروہ دی او فاسد وونکی نہ دئی۔ اوکی خیکر دقبلی غہ واپا وہ لمونج
یہ فاسد دی۔ کذا قالوا۔ اوکی خیکر سہجای ووخیر واپا وہ لمونج یہ مکروہ دی فاسد نہ دئی۔
پوہ سہ: چی کتل دلمونج کوونکی کہ یوجزہ دخیگر قبلہ تہ وی لایم لمونج
نہ دی فاسد۔ نو تہولہ خیکر اہول ہلتہ راچی چی مثلاً قبلہ وغرب تہ وی دی خیکر شرق
کی و بالعکس۔ کذا قال الامام الطحاوی فی شرح المراقی۔ ص ۲۲

پوہ سہ: چی صحیح مذہب پہ بارکی
دعمل کثیر او قلیل خو ہغہ وچی د
مشہور پہ عنوان ذکر سو، م، کی وائی
التَّحْقِيقُ فِي الْعَمَلِ الْقَلِيلِ
وَالْكَثِيرِ وَتَحْوِيلُ الصَّدْعِ عَنِ الْقِبْلَةِ

وهو الاصح . او په تبیین کی وائی: وهو قول الحاكم وهو المختار او په مضمرات کی وائی وهو الصواب: د درو متوال حرکت متوالونه . که سړی په لماخه کی دگر په دوران کی په یوه رکن کی درې وار په پړه پسی پیک وواړه لمونځ په فاسد دی . او بیا په وگن وی یوځای د خد غږ په یوه رکن پړه پسی لمونځ په فاسد سو . او په دی ټولو صورتو کی که په مابین کی فصل موجود وو لمونځ په نډی فاسد که خد تردری وار بالا وی . او په خلاصه کی وائی کی درې وار هان وگړو یه . په یوه رکن کی . او هر وار یه هغه ځای ته چې کایه کول لاس پورته کول لمونځ په فاسد دی او که رکن جلاوه . او بیا په درې وار لاس نه کی پورته بلکله په یوه پلا پورته کیدو سوسه سردری وارو بالا وگړو او لمونځ په نډی فاسد . ولې چې دایو وارو لاس وول

دی . **د حیرانو لولو پوښتنه** یوچا درې وار شئ وچنی او لمونځ د بل چا په فاسد **جواب:** بنه به لماخه په الخیات کی ناسته وه او ددی کشتی شیر خوره لمن ورپورته کړه او درې وار ددی شیدي ورودی د دغی بنه چی لمونځ فاسد سو علی الاصح کما فی المضرات، او بعض فقها عروائی چې هغه عمل چې په عادت کی په دواړو لاسو کیږی که د لنگوټ تړل یا پر تگابن ټینګول عمل کثیر دی یعنی لمونځ په فاسد کیږی کی خد هم دی په یوه لاس وکړی او هغه عمل چې په یوه لاس کیږی که رنجینه (خولی) پر سر کول، یا یوځای کړول عمل لیل دی کی خد هم دی په دواړو لاسو وکړی . او په بعض کنا بوکی وائی که دغه عمل مقصود وو د کوونکی لکه یوځای چې کا . وک وی کړول هغه عمل کثیر دی . او که مقصود د عامل نه وو لکه په پړه کښی ناخق توفی هم هغه عمل لیل دی . او موافق درای سره د امام اعظم کما فی التبیین، داری چې قلت او کثرت د عمل وراپ ته د مبتلا په مفوض دی . که دده په فکر دی وو هغه پړدی لکه فکر د تقوی دارو خلکو، او که دده په خیال کی لږ وو هغه لږ دی . که د عوام الناس فکر او خیال .

پوه سه: چې مصنف په مراقی کی وائی چې سوره کول د دواړو لاسو د تکیید سره د رکوع لکه نور اهل المذاهب چې کوی زبور په نیز مکروه دی . لکن لمونځ نه په فاسد کیږی علی السیما او په شرح کی د جامع صغیر په روایت د مکحول د امام اعظم غږ داسی وائی چې لمونځ په رفع

د یدین فاسد کیږی .

پوه سه: چې امام حلبی وائی چې تګ په لماخه کی که چیری پړه پسی نه وو پیل مصلی تګ وکړی په قدر دیوه صف او بیا ودریدی په قدر دیوه رکن لکه رکوع او سجود، او بیا په قدر دیوه صف رولن سو بیا ودریدی یو رکن مقدار او دغسی رولن وو او تر دریو صفو تیر سو لمونځ په نډه فاسد کیږی . مگر که په سجده کی چې لمونځ کی کاوه او تر مسجد ورتی لمونځ په فاسد سو . او کی په صحرا کی لمونځ کاوه چې تر ټولو صفو تیر سو لمونځ په فاسد دی .

پوه سه: چې امام طحاوی د ابن امیر الحاج غږ داسی تفصیل نقل کړی دی . چې تګ په لماخه کی به بیله عذر وی . او بیا په عذر سره وی . که بیله عذر وو . نو که پړه وو او پړه پسی وو نو لمونځ په فاسد دی . که په دغه تګ کی قبلی ته شاسی او که نه! ولې چې عمل کثیر دی . او د لماخه د اعمالو غږ هغه نډی . او که تګ پړه وو او پړه پسی نه وو لکه یو وار په یوه رکعت کی او بل وار په بل رکعت کی . و هکذا . او بیا خوپه یوه رکعت کی وو . لکن تر ما بین د دواړو په مهلت وو، نو کی قبلی ته شاسو لمونځ په فاسد دی ولې چې شاګرځول و قبلی ته په لماخه کی بیله عذر نه منای د لماخه دی . او کی قبلی ته شان وگرځولی نو لمونځ خوپه نه فاسد کیږی . لکن داسی عمل مکروه دی . ولې چې فقهاء ټوله وائی چې هغه عمل چې کثیر په مقصد وی لږ په مکروه دی . چې ضرورت نه وی . او که تګ په لماخه کی په عذر سره وو لکه وسړی ته چې په لماخه کی اودس مات بهی نو په اوداسه پسی رولن سی . او بیا په صلاة خوف کی د دینمن مخ ته ورچی یا خندی رانچي . نو دغسی تګ نه لمونځ فاسد وی او نه مکروه دی . که قلیل وی او که پړه کی شاو قبله ته سی او که نه، استمی، وهو تحقیق انیق، د عمل کثیر او قلیل په باره کی او په لماخه کی د تګ په موضوع کی . درویش دومه اطناب او وېد بیان کړی . ولې چې بعض صوفیان په علم فقه ناخبر کسان په یوه اند کی او لږ عمل سره د سړی د لماخه د فساد حکم صادره وی . او دغه سترګه که لمونځ کوونکی یو قدم واخست دوی ورته وائی چې لمونځ دی فاسد سو .

ولمعه ما قيل له أن كسر ك نداند. ویداند که بدانند. در جمل کرب ابد الله بماند: وانکسر که نداند و بدانند که نداند. اواسپ خرد از کسب فوزه جهانند. نود نور الايضاح دینتو شری یوه فایده داده چی که علم صوفیان علم نده کبری اویا به حکم نه کوی. اود غر رنگ دافایده همد چی عوام مطلق دوی دبی تحایه احکامو غنجه خلاص بی. وید ابرو البعث علی نزل کلدو العناد من العبد الاواه.

فَتَالَ وَأَكَلْ شَيْءٌ مِنْ خَائِبٍ فَمَهُ وَلَوْ قُلْ اود غر رنگه لمونج المصنف دیشی دخولی دد با ندی شخه هم لرو بی یعنی لکه دکتبجی دانه، ولی چی ددی غنجه خان ساتنه مکنده ولی خارجه وو. نوده ولی و خولی ته اچاوه اوتیر وی یه. فَتَالَ المصنف:

وَأَكُلْ مَا بَيْنَ اسْنَانَيْهِ وَهُوَ قَدْرُ الْحَمَصَةِ لمونج فاسدین ی به خور لود ما بین دغاشو چی هغه به قدر د نخود وی.

یوه سه: چی فاسد وونکی دما بین الاسنان د خور لو هوشی دبی چی کنیز وی. اود کثیرا ندان یو غنجه با لکه غم به لب عمل سر تیر کی یعنی دیر نه و ثرو وی. سبب دفساد یه اوی چی د کثیر غنجه احتراز ممکن وو چی دخولی غنجه اکبلی وای اواسته کپی یه وای. اولر شتی چی به لب عمل یه تیر کی لمونج نه فاسده وی. ولی چی تبعاع ناپرو وی. اوکه لب شتی خو وو لکن ده دیر به خولگی سر واپراوه اوتیر یه کی. لمونج به فاسد دی به سبب د عمل کثیر.

اولما خواهزاده وای چی کی تر دک خولی کد شتی و خور کی لمونج یه نه فاسدین ی. دامذهب دمصلی دپار که غم آسان دی لکن دمصف مذهب اولی دئی. و احتیاط ته به امر کی عبادت اقرب دئی. خلاصه والا یوه متناقض خبره کپی ده. دی وای که لمونج کوونکی و خور یوشی چی خوب وو اووی ژووی عین دهغه اوخوب و الحیه به خولگی پاته وو اوساری یه تیر ولی لمونج یه نه دی فاسد. اوکی مثلاً سپین مصری، یا چا کلیت اویا پلمیت به خولگی وو لکن ژووی یه نه. لمونج یه کاوه اوخوبی ناری یه نقت رسیدگی

لمونج یه فاسد دئی. اوکی ژاولی ژوولی په لاخته کی لمونج یه فاسد دی که دیری وی اهنه

وَشْرِبَهُ اوجینک د اوبویا بل شتی هم لمونج فاسده وی که عمدا اوکه به هیو وی ولی چی شرب منافی د لاخته دئی. مصلی: که سړی د باران اوریدو په وخت کی لمونج کاوه نوده چی آسمان و خواته سړیو تر کپی د باران یو غنجه کی یه و خولی ته ولویدی اونی تیه ورسیدی لمونج یه باطل سو، ولی چی خارجه غنجه دی اود ده نقت ورسیدی، م، ط، ب،

وَالْتَّحَنُّ بِلا عذر اود غر رنگه لمونج فاسده وی غار به شانه کول المصنف بیله عذر. مصنف یه په مراقی کی علت دفساد داوشلی دئی. لافیه من الحروف که او ط وای چی د اثر بی حکم د اغه دی که حروف پیدا لمونج یه فاسد دئی. اود تیغ حکم هم د اغه دی لکن چی و به ته محبوری نه وی او که بی اختیار وولمونج یه فاسدین ی. اود توی غنجه که حروف پیدا سو و لضمه سرت وولمونج یه فاسد دی دی او تیری که غم هم که خندی پیداسی لمونج نه به فاسدین ی. ولی چی غیر اختیاری کار دئی. قاله السید:

فَتَالَ: د عذر صورتونه دادی. چی د سړی په ستونی کی بلفم دیر سوی وی اود قرائت غنی منع کپی وی. اویا دپار د تحین صوت وی به قرائت کی. اویا امام خطا وای ده غاری تانه کپی او امام یه په خطا یوه کاوه. اویا یوسری خبری ورتنه کولی ده غاری تانه کپی مطلب یه داوو چی په لاخته کی یم، کذا قال الامام الهمام فی فتح القدر بنقل الامام الطحطاوی: - قَالَ المصنف:

وَالْتَّافِفُ اود اغه رنگه لمونج فاسده وی اف ویل یا تف ویل دپار دپو کولو د خاورو. اویا دپار د اظهار د نر د تنگیدو. اوبعض اهل اللغة و الفقه وای چی اف نوم دی د خیر نوکانو، اویا د غوب و د خیر، او تف نوم دی د خیر و دگوتو د بند نوپردی تقدیر د تافیف معنای لیری کولی دی د نوکانو د خیر، اویا د غوب و، اویا دگوتو د بند، یعنی د افعول هم لمونج فاسده وی. اوهغه اف چی په قرآن کریم کی راغلی دی په

حق کی دھور او پلار، وَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَقٍ، هغه په معنا د اظهار د تنگيدلی دی پر فعل د مور او د پلار چې حاصل په زجر دی ددوی. قَالَ الْمُصَنَّفُ

اودغه رنگه لمونځ فاسدوی ځکړوی. وفي المراقی آه وهو آه بسكون الهاء مقصور **وَالْاَيْنِین** علی وزن دُع. وفي ط آه لوجم الجیم، وباءه أَنْ يَأْتِ اَيْنِيَا، یعنی ځکړوی وکی یوځوی سړي ته وویل چې دا ترکیب صحیح دی. أَنْ زَيْدٌ فَاتِمَا، هغه سړي ورته وویل چې دا ترکیب نه دی دده خیال داو وچې اَنْتَ خود حروف مشبه بال فعل څخه دی نوڅرنگه زَيْدٌ چې اسمیه دی مرفوع دی او فَا تِمَا چې خبریه منصوب دی. او دا ترکیب په اصل کی صحیح دی ولی چې اَنْتَ فعل ماضی ده یعنی ځکړوی وکړي زید، زید په فاعل دی اوقائما په حال دی. قَالَ الْمُصَنَّفُ:

اودغه رنگه لمونځ فاسدوی او وویل: قَالَ فِي الْمَرَاقِی وَفِيهَا لُغَاتٌ كَثِيرَةٌ وَلِي **وَالْتَاوَهُ** ط شیرلی دې بحر ائق په دې کلمه کی ۳ لغته **رفع الاشتباه**، په قرآن شریف کی په وصف کی د ابراهیم علیه السلام لفظ د آوَاهُ، په تشدید د واور اغلی دی دهغه معنا جلاده. چې معنایه یقین کوونکی (ویا د پرد عا کوونکی یا نرم دله، اویا فقیه ده، دتا و هم فاعل متاوه دی قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَارْتِفَاعُ بَكَائِهِ مِنْ وَجَعٍ أَوْ مُصِيبَةٍ لَأَمِنْ ذِكْرِ حَبَّةٍ أَوْ نَارٍ

اودغه رنگه لمونځ فاسدوی پوره کول د ژړا د درد څخه پر یوځای د بدن. اویا د یومصیبت ده وجهی لکه چې د چا زوی یا ورور مړوی یا په مال وړک سې. اونه فاسدوی لمونځ په ژړا دیا دولو څخه د جنت یعنی شوق د جنت اویا د اور د بیري په اتفاق سر ولی چې دغه ژړا پر کمال خشوع دلالت کوی چې د لا څخه سینه او اعلی مناسب حال دی.

پوه سله: چې مصنف په مراقی کاترجه دار تغاع په دی کړیده. وهوان یحصل به حروف مسبوقة آه او حروف څخه ما فوق الواحد مراد دی. اود مسموع ترجمه ط په دی کړیده چې دی ئی پخپله واورې. او که دی د حروف پخپله هم نه واورې لمونځ نه په فاسدین ی.

اوپه فیدکی د حروفو اشار و دې ته ده چې نفس آواز بيله حرفه منفید نه دی. خلا فالظاهر کلام البحر او مصنف زیاته کړې په دلیل کی دفساد چې دا خو کلام دی معنی. نو که ژړا د مرض اود درد څخه وه. گویا ده داسی وویل اِنَّهُ مَرِيضٌ فَاعْذُرُوهُ، دی نا جوړ دی تاسی معذور و ګرځئ. او که بکاء د مصیبت د وجهی و گویا ده داسی وویل چې دی مصیبت نره دی د لاسی وړ کړی. او که سري صراخه دغه عبارت وواي څولونځ په فاسید دی. فکذا با یو دی معنا الصریح لان الدلالة تعمل عمل الصریح والدلالة هو البكاء المسموع: او بل په دی ژړا کی اظهار د تاسف دی. وهومن جنس کلام الناس ط او که ژړا د شوق د جنت وی اویا د پاره دبیری داوروی گویا ده داسی وویله: اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُكَ الْجَنَّةَ وَاعْزِدْكَ مِنَ النَّارِ، او که لمونځ کوونکی په لا څخه کی صریح د غم دعاء وکړي لمونځ بیرته په فاسدین ی. او په دلیل دهغه چې ژړا ده هم لمونځ نه فاسدین ی.

مسئله: محل دفساد په حروفو مسموع ووسره هغه ځای دی. چې دمصلی په قدرت کی وی منع د ځکړوی، یا تاوه. یا ژړا، او کی تر قوس تیره وه. نولونځ نه په فاسدین ی. په نیرد ټولوفقه وو: قال فی الظهیریة. نو په وخت دنا وستی دادرې کار لکه نبری، یا تیغ، دی چې بې اختیار ده سړي څخه صادرین ی. نو په تیغ یا نبری که څه هم حروف پیدا سې لمونځ نه په فاسدین ی لانه ورد: لَا یُکَلِّفُ اللهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا، فکذا الثلاثة المذكورة.

فرع: که امام قرائت مصلی ته خوند وکړی. اودده بعضی استغفاموپه جواب کی نعم وواي. اود بعضی په جواب کی بلی وویله لمونځ نه په فاسدین ی. **فرعه** که شیطان په لا څخه کښی سړي ته وسوسه ورواچول نوده. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللهِ، وویله که د آخرت د کار دپاره وه لمونځ نه په فاسدین ی. او که د دنیا پات کار دپاره وه لمونځ په فاسدین ی. **فرعه:** که سړي په لا څخه کی لرم وخورې ده وویل بِسْمِ اللّٰهِ لمونځ نه په فاسدین ی. وعلیه الفیضی ط، کذا فی المضمرات والنه: قَالَ الْمُصَنَّفُ

اوداغده رنگه لمونځ فاسدوی **وَتَشْمِيتُ عَاطِسٍ بِرَحْمَتِ اللّٰهِ** جواب وړ کول اودعاء کول

ويوسري ته چي ونڙي په لفظ دَيْرَحْمُكَ اللهُ، خداي دي پرتا باندې رحم وکړي.
علاوۀ واوره کڅوکه ونږي خارج تر لمانځه بايدې ووايي يعنې مستحب ده چي وائي به
الْحَمْدُ لِلّٰهِ، وجه حمد ويلوداده چي په نږي سره دماغ ته استراحت رسيدې. او چي دالحمد
وويل پر سامع لاندې ده چي دعا دَيْرَحْمُكَ اللهُ جواب به ورته کوي که خارج الصلوة وو.
په ثابتي کسري په لمانځه کي ونږل او خپل ځان تي دَيْرَحْمُكَ اللهُ جواب ورکړي نه په فاسديږي
ولي د لگويا ده داسي دعا وکړه وځان ته دَيْرَحْمُكَ اللهُ، او په دې دعاء اتفاقاً لمونځ نه فاسديږي
ظ. ط. ع. ثالثاً که بل چا ونږل او لمونځ کونکي دعاء دَيْرَحْمُكَ اللهُ ورته وکړه. دغه مسئله
دمنن ده لمونځ په فاسديږي. ع. ورا بکا کسري په لمانځه کي ونږل او وي ويل الْحَمْدُ لِلّٰهِ
لمونځ نه په فاسديږي. ع. خامساً: که بل چا ونږل او لمونځ کونکي وقيل الحمد لله امقصور
په صرف ثواب وو لمونځ په نه فاسديږي اتفاقاً. او کي مقصود تعليم او نه وونه و و عا طس
ته يعنې چي ته الحمد لله ووايه لمونځ په اتفاقاً فاسديږي او کي مقصود جواب دعا طس
وو لمونځ په نه فاسديږي. ولي چي الحمد لله په عرف کي جواب دعا طس نه دي. بلکه کلمه
ثواب ده.

او بعض فقهاء وائي چي لمونځ په فاسديږي چي اعتبار دده نيت لره دې دده نيت
خو جواب دعا طس دي. علا سادساً چي لفظ دتشميت په شين اوسين دواړو سره
مستعمل دي لکن شين يه افصح دي، مر عک سابعاً چي فساد د لمانځه په تشميت سره مذهب
د امام اعظم ابو حنيفه زود امام محمد ذي امام ابو يوسف وائي چي لمونځ په فاسديږي
ولي چي دا دعاء ده مغفرت او رحمت ده وروړه مسلمان ته، او دليل د قول د طرفينو هغه
حديث دي چي معاويه بن الحكم يه روايت کړي دي: چي يوسري په لمانځه کي ويل عا طس
ته دَيْرَحْمُكَ اللهُ ووئيله. فوالحضرت صلى الله عليه وسلم: وهغه ته داسي وويله: اِنْ صَلَّيْنَا
لَا يَصْلَحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ، په تحقيق زمونږ يعنې دمسلمانانو لمونځ صالح ده شيخ
شي دخلکو د خبرو نه دي:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِمَنْ وَلَكَ تَبَتُّلًا

وَجَوَابُ مُسْتَفْهِمٍ عَنْ نِدْبِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

مُصَنَّفٌ
او دغرنګه لمونځ فاسدوي جواب ورکول ويوه چاته چي هغه مصلیٰ غږ پوښتنه وکړي هَلْ تَدْبُ نَدْباً
په خداي لره مثل يعنې شريك سته. په دغه کلمه دتوحيد چي جواب ورکړي نو لمونځ دده فاسد
سوخلافاً لابي يوسف: ابويوسف وائي چي لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، کلمه دتوحيد او ثناء دهنوسري
په قصد سره تغير نه خوري. او طرفين وائي چي دا خو جواب دي نوم تکلم په منافي بولل کيږي
او دغرنګه لمونځ فاسده وي جواب د

وَجَوَابُ مُسْتَفْهِمٍ عَنْ نِدْبِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

مُصَنَّفٌ
غمد خبر. لکه چي يوسري ولمونځ
کونکي ته وائي چي مثلاً زوی دی مړ او يا موته چپه سو وغیر ذالک. لمونځ کونکي په لمانځه
کي جواب ورکړي په دې کلماتو: اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ راجِعُونَ: قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَسَارٍ بِالْحَمْدِ لِلّٰهِ اوجواب ورکول و خبر ورکونکي ته دغه خبر لکه يوسري
چي په لمانځه ولاړ وي بل سري ورته ووايي چي زير يرمي در باندې زوی دی پيد اسو.
يا مافر دسفره غږ په خير، او رسيدې و امثال ذالک. دي په جواب کي ورته ووايي الحمد
لله "نولونځ په فاسد سو: قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَعَجَبٌ بِلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَوْ بِبَحَاتِ اللَّهِ اوداغرنګه
وي جواب ورکول ويوه چاته چي هغه يوه تعجب آور خبر ورته وکړي مثلاً ورته ووايي
چي فلسطينانو و اسراييلو ته ماته ورکړه او بيت المقدس په ځنډي ونیوي دي په جواب
کي ورته ووايي لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَا بُحْبَحَاتِ اللَّهِ پوه سده: چي دغه مثال دخبري
سار هم کيدای سي اعتباري فرق په دي. قَالَ الْمُصَنَّفُ

وَكُلُّ شَيْءٍ قُصِدَ بِهِ الْجَوَابُ كَيْ لَا يَحْيِي خُذِ الْكِتَابَ اودغه
فاسدوي هر هغه شي چي قصد کړه سي په هغه سره جواب ديوجا مثلاً يوسري وو چي

نومر به یحیی و دلمونخ کوونکی غنی سوال و کړی چی دغه کتاب را کړه نولونخ کوونکی ورته وویل یا یحیی خدا لکتاب. یعنی ای یحیی کتاب در واخله.

قال المصنف فی مراقب. اولمونخ فاسده وی هر ایت دقران غنچه چی مقصود به هفتین جواب ورکول دچا وې. مثلاً یو چا په لمانخه ولاړسړي ته وویلله چی ددوی درلر راوېر. ده ورته وویل ایتنا غدا شتا، او یاد لمونخ کوونکی غنچه پوښتنه وکړه د بعض گنهو په باره کی. ده ورته وویل وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا اوکه چیری مقصود د لمونخ کوونکی جواب نه وو بلکه هغه بل سړی په دی خبر او چرته په لمانخه کی یمن نویه لمونخ اتفاقاً نه دی فاسد.

پوه سده: چی مصنف ایت دقران ذکر کړی تاچی حکم غیر دقران په طریق وایله معلوم سې. مثلاً مؤذن شهادتین په اذان کی وویل یی بل سړی چی پر لمانخه ولاړ و او اجابته هغه شهادتین وویل لمونخ یه فاسد سو. او یا سړی په لمانخه کی لفظ د الله د چا غنچه واوریدی. ده وویل جَلْ جَلالَه لمونخ یه فاسد سو. او یا یه نوم د علیه الصلوٰة والسلام واوریدی. ده په لمانخه کی درود وویل لمونخ یه فاسد سو. او یا یو سړی خارج الصلوٰة قرآن شریف وویل لمونخ کوونکی ورته وویل «صدق الله العظيم» لمونخ یه فاسد سو. او یا لمونخ گزاره د شیطان نوم د چا غنچه واوریدی. نو ده وویلله لعنة الله علیه لمونخ یه فاسد سو. او یا امام تکبیر و نه کړا و ویل یو بل سړی ورپه مخ کړه چی د تکبیر و نه په زوره وایر. او امام هم داغسې وکړه. دامام لمونخ فاسد سو.

پوښتنه: په حدیث شریف کی راغلی دی یو وخت عبد الله بن مسعود د آنحضرت صلی الله علیه وسلم غنچه اجازه د دخول و غوښتنه او علیه الصلوٰة والسلام پر لمانخه ولاړ وو نو علیه الصلوٰة والسلام دابن مسعود په جواب کی داسی وویلله اَدْخُلُوْهَا بِسَلَامٍ اَمِيْنُ «اوسره ددی چی لمونخ فاسد نه سو. **و اجاب** عنه الامام السرخسی و تبعه شراح الهدایت: چی دا اتفاقاً داسی پیښه سو چی اذان غوښتل دابن مسعود په داسی وخت کی و سوه چی د آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قالت د لمانخه هم دغه ایت ته رسیدلی وو یعنی اَدْخُلُوْهَا بِسَلَامٍ اَمِيْنُ «اود علیه الصلوٰة والسلام قصد د اجابت دابن مسعود نه وو». قال المصنف:

او دغه سترگه لمونخ فاسده وی لیدل د تیمم ورویه **المتمم ماء** والا اوبه لره. **پوه سده:** چی مراد هغه اوبه دی چی د پرقادر او پر استعمال هم وی. اوبل دومره قدر وی چی د طهارت دپاره کافی دی.

سائره: که امام متمم و و او هغه اوبه و لیدلی دده لمونخ فاسد سو. اود مقتدی که هم متوضی وی تبعاً فاسد سو. او که مقتدی متوضی اوبه و لیدلی. او امام نه و چې لیدلی او امام متمم و و د مقتدی لمونخ خو فاسد سو ولی خود په عقیده دامام لمونخ په تیمم سره د وجود د اوبو نه دی روا. **فاسده:** که متمم په قدر تشهدی کښنستلی و و بیا یه اوبه و لیدلی لمونخ نه فاسدین ی. ولی چی اوبه یه بعد تمام الصلوٰة و لیدلی. لکن د اذهب دیا را نو. اوبه نیزه امام اعظم یه لمونخ فاسدین ی یا را ن وائی چی رویه د متمم د اوبو که خه هم مفسد د لمانخه دی لکه حدیث اخبری. لکن دامام خوپسله تمامه لمانخه پیداسو. ولی چی پر دغه مصلی شئ د ارکانو او فرائضونه دی یا لمانخه فی حدیث ابن مسعود اذ اقلت هذا او فعلت هذا فقد تمت صلوٰتک «نودغه مصلی نوقعه وکړه»:

د حضرت الامام الاعظم د مذهب په بیان کی امام بردعی وائی چی خروج د مصلی دده په فعل سره د لمانخه غنچه هم فرض دی د امام په نیز او پردی سړی هغه پا ته دی. او عام احناف و دامام بردعی د قول په ملاتړ کړی دی کما فی العناجیه. او ابو الحسن الکرخي وائی چی سبب د فساد د لمانخه د دغه متمم چی په قدر تشهدی کښنستلی هم دی په نیزه امام الاعظم داده چی دغه رویت د اوبو خو غیر د لمانخه دی لکه نیت د اقامت د مسافر نو په دی کی اول د لمانخه و اخیر د لمانخه برابر دی یعنی که دغه متمم په اول کی د لمانخه اوبه و وینی خو لمونخ یه فاسد دی نو په اخیر د لمانخه چی و وینی هم یه لمونخ فاسد دی. او امام کرخی نیزه کړی

چی خروج د لماخه نخه په صنع دمصلی فرض نه دی په اتفاق دیا رانو او امام اعظم صرف امام بر د عی ددغه اختلافی مسائلو نخه دافهمولی ده چی خروج په صنع دمصلی امام اعظم په نیز فرض دی. قال وهو غلط منه امام مخطوئی وائی: چی مجتبی والاوائی چی مختلفان د احنافو مذهب د کرخئی مختار وکړی دی او په معراج کی چی نسبت یه و امام حلوئی ته کړی دی کی وائی والصحیح ما قاله الکرخئی. وفي التأسيس ما قاله ابو الحسن الکرخی احسن درویش وائی چی ظاهر هم مذهب د کرخئی دی. ولی نفس خروج په صنع خو قربت نه دی نوجی دامام اعظم فرض بو لای. نوسلام چی قربت او ذکر دی هغه بی فرض گنړلی وائی. والله اعلم بالصواب: قال المصنف

وَتَمَامُ مَدَّةِ الْمَاسِحِ أَيْ لِلْخُفِّ اودغرننگه لمونخ فاسده وی پور والی کوونک په مابین کی د لماخه مده دمصح دموزی ختم سوه یعنی یوشبانه روز د پیکر دمقیم او بری ورچی دپاره د مسافرونو دده لمونخ فاسد سو. ولی چی پنبوته یه حدث و سیدی او پنبو پریول پرده فرض سوه. قال المصنف **وَنَزَعَهُ** او یاموزه د لماخه په مابین کی د پنبی نخه و خیزی که دده په صنع سوه او که بی صنعی دده لمونخ فاسده وی. **مسئله:** هغه عذر چی سړی ته یه تیمم واکړی وو بلکه ناجوړی او یا بیه دد بنمن چی د مخه تیر سوی دی. پر قدر تشهد ی نازل سی هم لمونخ فاسد سو مده دمسی که پوره سوه او او بی وی خو لمونخ فاسد دی بالاتفاق قاله الزیلعی. او که اوبه نوری لمونخ یه نه دی. ولی چی پنبولر خوپه تیمم کی برخه نسته، نه ط، او بعض فقهاء وائی چی لمونخ یه فاسد یر. ولی چی حدث سابق و پنبوته راغلی نوبل تیمم دی وکړی. ن، س، ط **پوه سده** چی هلته لمونخ فاسد چی په قدر د تشهد ی نه وی کنبینستلی او که کنبینستلی وو نود مسئله پر اختلاف ده بین الامام الاعظم وصاحبیه: کما مر من قبل قریباً قال المصنف:

الله اعلم بالصواب

اوداغرننگه لمونخ فاسده وی چی زده سی داهی یوایت **وَتَعْلَمُ الْأُمِّيَّ آيَةً** تحقیق دلفظ داهی دالفظ منسوب دی وامة العرب نه چی پخوانمانه کی دوی دعلم اوکتا بت نخه بیخی خالی و. دی سړی ته په دی وائی چی: هند حال چی امر (مور) زین ولی وویا ته دی.

پوه سده: چی داهی نخه عرفی امی نه دی مراد. ولی چی په عرف عام کی امی هغه دی چی عالم نه وی کی خرم. الحمد لله وقل هو الله اه اونور سورتونه هم پیاوړی. بلکه مراد امی فقهی دی چی هغه سړی دی چی یوایت دقرآن شریف یهم نړی پیاوړه مصنف په مرآت کی وائی. ولیمکن مقتدیا بقاء. اودی امی افتداء په قاری پسی نه وی کړی. ط وائی چی امی چی مقتدی په قاری پسی وی او یوایت و پیاوړی عام فقهاء پر دی مذهب دی چی لمونخ یه باطل سو. اوبه فتاوی ظهیریه کی وائی چی لمونخ یه نه فاسد یر. ویه قال الفقیه ابو الیث السمرقندی اومصنف د اقید بناء پر قول د ظهیریه دی. ولی که داهی که فتاری فرض کړی خو همدی ممنوع دی دقرآن نخه خلف الامام. نو تذکر او نه تذکر ده ته برابر دی مرط، در.

پوه سده: نخه کی اختلاف دامام اعظم اود صاحبینو لته هم جاری دی **فائدة** علم داهی یوایت لره دوه قسمه دی. یوداچی یوایت مثلاً خوپه په یادوی. لکن یا حندی هیر سوی وی. اوبه اوسنی لماخه کی و پیاوړی. دوهم داچی په لماخه کی بل ورنسبی دی لپاوه وی دا چونکه عمل کثیری په دغه عمل سوه دده لمونخ فاسد سو. قال المصنف

وَوُجِدَ أَنَّ الْعَارِيَّ سَائِرًا اوداغرننگه لمونخ فاسده وی پید اکول دداسی سائر العوای لمونخ په لحه کوی. اوس یه په لماخه کی جامه پیداکړه. یعنی یوچا ورته ورکړه لمونخ یه فاسد سو. ولی چی عذر دلخ لماخه دجواز ووهغیه قطع سو:

پوه سده چی دافساد هلته لازمین چی دی مالک ددغسی جای سی یعنی خولک یه ورنجینی. او یا د لماخه کولو په هغی جای کی اجاز وکړه. نو که داجامه نجس الکله ویا یه لمونخ نه فاسد یر. ولی په نجس الکله کی خوپه لمونخ نه دی لازمه بلکه سوه دوجوده د

مجلس الكل جایی پے ابتداء کی ہمدہ تہ لمونج پہ لختہ راوے اوکی رعبہ دجائی پاکو یا بالو ترهخه اونوہ سہ وہ خواہ پے نیز دده اوبہ وی چی نجاست یہ پریوی یا نہ وی، خولونج یہ فاسد سو۔ ولی کہ ابتداء دغنی جامہ چی خصلہ یا بالایہ پاکو موجودہ وی دده لمونج پہ لختہ ناجا نزدی نواوس انتہا عا یہ ہم لمونج باطل دی۔ اوکہ طاهر الکلی وی ہمدہ پے طریق الاولی لمونج فاسدہ وی۔ ولاتنس الاختلاف بین الامام وصاحبیہ فی ہذا الصوت ایضاً، ط، مدر، قال المصنف

وَقَدَرَةُ الْمُؤْمِنِيِّ عَلَى التَّكْوُوعِ وَالسَّجُودِ
اودغہ رنگہ لمونج فاسدہ وی
سبب دیومرض اوعذر یہ لمونج پہ اشارہ کاوہ اوس یہ قدرت پیداکری پر رکوع اوجہ
یعنی ہمدہ مرض یہ جوہ سو۔ اوعذر یہ رارٹل سو۔ ولی چی بناء دقوی لماخہ چی سجدہ
اورکوع پہ کبئی وی پرضعیف لماخہ چی پہ اشارہ کی دی روا۔ مرہ فتال المصنف

وَتَذَكُّرُ فَائِتَةٍ لِذِي تَرْتِيبٍ
اودغہ رنگہ لمونج فاسدہ وی پیادیدہ
چی خاوند دترتیب وی، یعنی چی قضائی لمونج نہ بہ لزوماً تروختی لماخہ دیمخہ کوی۔

پوسہ کہ دسری ٹخہ یویادوہ لمونج نہ ترنچو پوری قضا سوی وی ہمدہ سری بخفا
قضائی لمونج نہ تروختی لماخہ دیمخہ فی قضاء راویہ، اوکہ قضائی لمونج نہ شپ نہ وی سیدہ
نوترتیب ساقط دی کی دیمخہ راگرجوی اوکہ ودوستہ

پوسہ کہ چی دچاٹخہ شپ لمونج نہ قضا سوی وہ اووقت دتولود راگرخیدو
نہ وہ، بلکہ وخت تنگ وو۔ نوبو لمونج یہ راوگدھاوہ نوخو پنچہ پاتہ سہ ایا پھوکی
ترتیب ستہ کہ خرنکہ! جواب: ترتیب دستہ لان الساقط۔ مسئلہ
کہ دسری لمونج نہ ہیر وہ چی وختی لمونج یہ وکری ورا پیاد سہ دغہ کری لمونج یہ نہ دی
فاسد۔ پے سبب دغہ دھیری وروستہ پے بل لماخہ کی بی دیمخہ راگرجوی۔ محکمہ
وویل وتذکر فائتہ آہ۔

مسئلہ کہ دلمونج کونکی خوقضائی لمونج نہ پیادہ کن دوقتی لماخہ وخت لہ پاتہ
وی، نووختی لمونج یہ نہ دی فاسد دغہ سببہ مسئلہ: کہ دسری قضائی
لمونج نہ پیادہ اووخت ہم فرخو۔ کن قضائی لمونج نہ تروختی دغہ نہ راوگرخول
اوکہ چیری دغہ سری قضائی لمونج نہ دہ پنجم لماخہ دوقت تروتلود دیمخہ راوگرخول
ہمدہ دادی چی۔ ہمدہ تولہ پنچہ لماخہ چی کری وہ تہول نفل سہ۔ اوپدہ باندی
تردو قضاء لا زہدہ۔ اوکہ چیری دپنجم لماخہ وخت تیرسودہ راوگرخول تہولہ

لمونج نہ صحیح سہ۔ ولی چی قضائی شپ سہ او ترتیب ساقط سو، ط،
زومہ نہ زمانی عوام چی بعد البلوغ دہ غنہ پے جاہلی کی دپ لمونج نہ
نہ سہ قضاسوی وی دیمخہ پانہ چی اوس قضایہ راویہ ترتیب نہ۔
پوسہ

کہ سری دقدر، پوہیدی چی ماخو دپ لمونج نہ پے خوانی کی مثلاً قضاء کری دی۔ کن
حساب یہ نہ وہ وود تہ معلوم نہ دی بہ دخول لمونج قضاء راویہ جواب
ترهخو پوری دی قضائی لمونج نہ راگرجوی چی دہ ظن غالب داکیری چی قضائی لمونج نہ
خلاص سہ، در، فتال المصنف

وَأَسْتِخْلَافُ مَنْ لَا يَصْلِحُ إِمَامًا
اودغہ رنگہ لمونج فاسدہ وی
صالح دامات نہ وی لکہ ای لمعدوہ سری، یعنی امام قاری وولکن دہ تہ پے مابین کی د
لماخہ ای اودسیاق، پلینہ سہ۔ نویہ خلیفہ دیمخہ دپانہ ای یا معدوہ مقتدی ودر اوہ نوہ
دامام اوہمد مقتدی یا نولمونج فاسد سو۔ کن داخبرہ پیاد لہ چی فساد دیمخہ ہلتہ لازمیہ
چی امام قاری پے اخیرہ ناستہ کی پقدر، دتشدی نہ وی کبنتلی۔ اوکہ اخیرہ ناستہ کری وہ
صرف سلام یا درود وغیرہ ورتہ پاتہ وہ اودس یہ مات سو نوودہ لمونج پورہ دی واستخلا
نہ ضرورت ہم نہ۔ کذا قال الفقیہ ابو جعفر الطحاوی، فخر الاسلام علی البزدوی او
دروی دہوی داجاع ہم کری دہ، او صاحب الکافی والی چی دغہ مذهب صحیح دی۔ اوپہ

فتح القدير كقوائمه وهو المختار او نه فائق والا وائى وجهه عدم الفساد داده چي خليفة زوال
في نفسه ۳ نكتيرى پيماين كي دلا مخه چي مؤنن اجاز ددى عمل وكوله دجهت مخه
د ضرورت چي لمونج پيماين ورو. نواوس چي اخيره ناسته امام كوي وي نو خليفة گرگول
ده ته دنا اهل سري خه ضرورت سته او كي اهل دامامت خليفة كوي هغه به صرفه وسلم
گرگولو وظيفه ادا كوي لان حيث لا يبقئ غيره « حاصل ط » قال المصنف:

وَطُلُوعُ الشَّمْسِ فِي الْفَجْرِ اور اختل دلمر دسحر پاه لما مخه كي دسحر
طلوع الشمس وخت كامل او ورو سته تر طلوع الشمس وخت ناقص دى. ولي چي دغه
وخت كي لمر پستان وكرته سجدى كوي. نودغه سحر لمونج خوكا ميل لانه سوي ورو. نو
ناقصه اداء به نه ده صحيح « ح » مر

پوه سكه: چي مراد د طلوع الشمس مخه دانه ده چي د لمر تيكي به ويخي بلكه چي زوال
غن يا بناء عالي، نه واي تيكي د لمر به هم معلوميدائى. نو به داسي حال كي هم لمونج فاد
دى، د بعض عوامو گمان دادى چي خه وخت چي تيكي لمر پر غره راپوته سي نو دسحر لمونج
نه دى روا. قال المصنف:

وَزَوَالِ الشَّمْسِ فِي الْعِيْدَيْنِ اود غر رنگه لمونج فاسده وي چي لمر زوال
و كوي داختر و پي لمونج خوكي. يعني خلك پر
لما مخه ديوه اختر يا بل اختر ولا پوه چي لمر زوال و كوي لمونجونه به فاسد سوه. ولي
چي وخت د اختر دلا مخه تير سو، لا قضاء له، قال المصنف:

وَدُخُولُ وَقْتِ الْعَصْرِ فِي الْجُمُعَةِ اود غر رنگه لمونج فاسده وي
داخليه دماز ديگر وخت داختر سو نو چي لمونج
به فاسد سوه، چي شرط جمعي دلا مخه دما پنين دلا مخه وخت دى. نو جمعي وخت تير سو
پوه سكه: چي وخت دما پنين چي سايه دشى به مثل دهغه شى وگر چي دده وخت تير

پنين ديارانو اود پي نيز دامام اعظم چي سايه دشى دوه مثل دهغه وگر چي نو دما پنين وخت
پي ته ورسيدى. نو جمعي به لما مخه كي چي سايه و مثل ثاني ته داختر سوه جمعي
لمونج فاسد سو. پنين ديارانو. او چي مثل ثاني پي ته ورسيدى نو جمعي لمونج
فاسد سو به نيز دامام اعظم. ليكل عاليه هغه « به جمع الانهر كي به نقل دفاتواي
سراجيه داسي وائى. چي قيد جمعي اتفاق دى. ولي چي دما پنين دلا مخه حكم هم داعسي
دى انتهى، ولا يخفى انه خلاف الفقه » ولي چي به فقه شريفيه كينى وائى چي به دخول
د وقت العصر ما پنين نه فاسد پي. ط »

تكميل د پنين آباد به بعض جامع مسجد و كينى جمعي لمونج داسي وخت كوي چي وخت
دما پنين پي مذهب ديارانو خوتقيا و تلى وي بلكه داسي جامع كافي هم سته
چي جمعي لمونج داسي وخت كوي چي د حضرت الامام الاعظم به نيز هم دما پنين وخت تير
سوي وي. دد به سببه خه دى! بعض ملايان دغري دخوب پي شوقيان وي نو پي به
سي او خوب چي به سري نو جمعي و لما مخه تر او وزي. او بعض ملايان بياتر لما مخه
د مخه درشتيا اودرو اغوا و اودى او بدي قصو كوي او خلك زړه وي چي دده جاه به
بالاسي. نو به دى قصو كي دما پنين وخت تير سي بيا نو جمعي لمونج كوي. معصيت
د خالق به ياد پاره دخوب او ياد پاره د جاه و جلال پر غاړه واخستى.

۳ چي سوزان چشم خون هاري: دلم سوزان چشم خون هاري: چي يوه ديوال ته نخ و بل ته شاسي.
د عبید و بیل به هله پکار درسي: چي يوه ديوال ته نخ و بل ته شاسي.
غرض نقیست كز ما يا دماند: كز هستي راني بنيم بقائي: كز صاحب دل روز رخت: كز حزن اير سين دعاي
مرفت العرفي لهو و لعب: فاها ثم آها ثم آها:
احب الصالحين و لست منهم لعل الله يرزقني صلاحاً:
اكي تھے ہم مثل بیل سیگلشن کر چلے: دیکھ مالے باغ اپنا ہم توانا گھر چلے:

د لمر نه دلا مخه خوتقيا اغر زوال بيا يه سيم ليكل شويدى.

درویش وائی چی فهمد مسئلہ محاذات دتر اود بنیچی پہ لماخه کی چی مفسد دتر لماخه
گوتی پاتر دیر مشکل کار دی. نو دی مسئلہ دینه فهم دیان یو خو خبر وسته په طور د مقدمه
ضرورت ستر. تفصیل دهنو خبر دادی.

سوال غه سبب دی چې په محاذات سر یواځی دتر لمونځ فاسدین ی اود بنیچی
دانه فاسدین ی. **جواب** سبب دادی چی تر خپله و، سپارل سوی وظیفه پر پیوله
قال علیه السلام مخاطبا للرجال: آخروهن من حیث آخرهن الله» ترجمه: تاسی نړوی
یعنی بنیچی و، وسته کوی په لماخه کی په دی سبب چی دوی خدای په خلقت کی وروسته
کړی دی.

۱ په محاذات مفسد کی ماینه دسړی، خو، مو، اونو محرمات سره برابری اوجره او منجه
هم برابری **۲** فساد د لماخه دتر معلول په عروض دشهوت نه دی. ولی که وای نو دبحری
بنیچی په محاذات به لمونځ نه وای فاسد سوی. بلکه اصل علت یه ترك د مقام مفروض دی
دبنجو دیاره کما فی فتح القدیر کما مرانفا. نو چی شهوت یه علت نه دی نو هغه چی بعض علماء
وائی چی په محاذات سره دبی بری بیا نسته هلك هم لمونځ فاسدین ی نه وایتر صحیح ده
اونه درایت صحیح ده» لما مران الفساد غیر معلول بعروض الشهوة»

۳ د مشتبهات بنیچی غه مراد عام دی که مشتبهات با الفعل وې او که په پخوا کی وې. نو
دیر خړوبه سپین سړی بنجه هم په کینی داخله سوه. **۴** او مشتبهات با الفعل هغه بنجه
یا جنلی ده چی د جماع قابل وې اوسن ته اعتبار نسته. کنز (قال الشارح: او په ده مختار
کی وائی چی مشتبهات حال هغه جنلی ده چی د نوکا لوی مطلقا که چاغوی او که
دنگر. اود او کلو بیاد اتوکلو وې. که چاغنه شلند ووه. **۵** تبیین والا او مصنف هم
په مراف کی وای چې محاذات کی محاذات دتر اوبنیچی محاذات د بجلکی اود پندی شرط دی
دا تحقیق او تخصیص اصلا نریلیمی شارح دکنز کړی دی. لکن په نه کی وائی چی دی تخصیص
لر که دلیل نسته بلکه صحیح تفسیر د محاذات هغه دی لکه چی محبتی والا چی ذکر کړی دی
حیث یقول وهولن المرأة اذا قامت بجانب الرجل او قدامه من غیرها یل. او په ده مختار

س وائی چی معتبر محاذات په یو اندام سره دی هر اندام چی وې. دلیل ددی تفسیر صحیح
والی دادی، چی دتر یلعی یا مصنف پر تفسیر که بنجه پر کا بنجه ولاړ وې اونر کنبه چی کا بنجه
دتر تر قامت کنبه وې. یعنی دتر اوبنیچی پر یوهای برابری وې. باید لمونځ دتر
فاسد نه یی. ولی چی محاذات دکعب اوساف خوسته. اوسر ددی چی ټوله فقهاء وای
چی دتر لمونځ فاسدین ی. او مصنف وروسته په مراف کی وائی چی په مذکور صورت کی لمونځ
فاسد دی. **۱** دامام محمد مذهب دادی چی په هر کن کی سره محاذی سوه دهنو تر عامه
چی محاذی پاتر سې نو دتر لمونځ فاسد دی. او په فتاوی خانیه کینی وائی چی بن محاذات او
دیر محاذات لمونځ فاسده وې. اود دی مذهب نسبت یه دامام ابویوسف ته کړی دی
لکن صحیح هغه، چی مصنف په مراف کی وائی چی دامام ابویوسف مذهب دادی. چی په مقدار
دادنی رکن سره محاذی سې لمونځ دتر فاسد دی. **۲** چی اشتراک او محاذات دتر اوبنیچی
یه په کامل لماخه کینی وی یعنی چی رکوع اوسجده پر کینی وې. نو که په لماخه کی دجنای سره
محاذی سوه دتر لمونځ نه فاسدین ی **۳** که دامام دبنیچی دامامت نیت نه وکړی نو دبنیچی
لمونځ فاسد دی دتر اصحیح دی او کی دامامت دتر اوبنیچود وړ وکړی وو نو دتر فاسدین ی
نأ که بنیچی جلالونځ کاوه یعنی نقل مثلا اونر جلالونځ کاوه بلکه فرض مثلا اوسر محاذی
سول نو دتر لمونځ نه دی فاسد لعدم الاشتراك فی الصلوة. وهو شرط فی فساد الصلوة کامر
فی کتب الفقهاء.

او اشتراک دادی چی مقتض په مقتض پسی اقتداء وکړی اویا متطوع په متطوع پسی
یا متنفل په مقتض پسی. **۱** که سړی وبنیچی تر اشاره وکړه چی تر شاسر اود ی عمل په
ونه کړی. نو دتر لمونځ صحیح دی اود بنیچی دا فاسد دی. **۲** که دسړی اوبنیچی تر مابین
دومره فاصله چی یوه تر لمونځ پکینی کولای سوا ی دتر لمونځ نه فاسدین ی. قاله الزیلعی.
وتبعه من جاء بعده من المتأخرین **۳** که دبنیچی اونر تر مابین کی یوگن اوبنده اوبند ولی
یه دگوتی په اندازه سترو و بیاد تر لمونځ نه دی فاسد اود استره په مابین کی دپنود بنیچی
اونر په ایر دی. اویا په مابین د محل سجده ددوی اویا هر گاه ی چی ایر دی په مابین کی د

دوی دوو، پسر دی مقدمی اوس واورو عبارت دنورا الايضاح اوپه قیدوکی فکر وحه قال
 اودغه رنگه لمونج فاسده وی بل بر والی یعنی دتر سرد
وَحَاذَاتُ الْمُشْتَهَاةِ هنی بئی چی اشتها و، ته کیدای سی یعنی یا اوس یا
 دغه لکه سپین سري زره. پیراتی کی لفظ درجل ویل سوی دی. چی باللم سري ته وائی اشار
 ودی ته ده چی د نابالغه هلك لمونج په محاذات نه فاسدین ی. قال المصنف:

فِي صَلَوةٍ مُّطْلَقَةٍ په لاغخه کامل کبی چی رکوع اوسجده لری دصلوة په وئیلو
 سن دی ته اشاره ده چی دلیونی بئی په محاذات سر دتر لمونج نه فاسدین ی. ولی چی
 دلیونی کبته اوپور، ته کیدلوت په شرع کی صلوة نه وائی. **فَكَايِدُهُ**: که بئی نیت
 دما پنبین دلاغخه وکری په هغه تر لپی چی هغه دماز دیگر لمونج کاوه نهون په مذهب
 د بئی دغه لمونج نفلا صحیح دی. نوکه په دغه لاغخه کی ترور سره محاذی سی لمونج په
 فاسد دی. **پوه سده**: چی دمطلقه قید سر د جنازی لمونج ووقف. فقهاء وائی
 علت په دادی چی د جنازی لمونج په اصل کی لمونج نه دی بلکه مری ته دعاده
سوال: چی لمونج نه دی نو ولی اقتداء دتر په بئخه پس د جنازی په لاغخه کی ناروا
 ده **جواب**: ددی سببه چی د جنازی لمونج دمطلق لاغخه سره مشابهت لری په
 تحریم اوسلام کی، کذا نقل عن الغایه قال المصنف:

مُشْرَكَةٌ تَحْرِيمٌ چی لمونج دتر او بئی به سر شریک وی نوکه بئی یو
 لمونج کاوه. اوتر بل لمونج کاوه اوسر محاذی سو
 دتر لمونج نه فاسدین ی. بلکه مکروه دی. ط، دا اشتراک هغه دری صوته وه چی ذکر سوه
 مصنف دا اشتراک فی التحريم په بیان کی وائی: باقتدائها بامام واحد او اقتدائها به
تنبیه: اشتراک ددوی په اداء کی د لاغخه په وخت کی د محاذات هم شرط دی په
 فساد کی د لاغخه دتر حتی که تر او بئخه پس لاغخه په امام پس بیله محاذات ولاړه لکن
 دواړه چی اود سره سوه. نو چی اوداسه ته تله او یا دهنی خوا، اتله سره محاذی سو دتر

لومونج نه فاسدین ی. ولی چی دا خوجال داداء د لاغخه نه دی. اودغه رنگه که تر او بئی خغه
 یو کعت تیر سوی وو. نو چی امام سلام وگرخواو دوی دواړه ولاړه سوه وقضاء ته د رکعت
 کان په دغه وخت کی سو نه دی سوه. او محاذات شرطو برابر پیداسود تر لمونج نه دی فاسد
 ولی چی مسبقوق د قضاء په وخت کی منفردی نو که خه هر دوی دوه شریکان دی تحریمه
 لکن اداعه نه دی سر شریکان

مسئله د اشتراك تحریمه

معنا نه ده چی دوی به اول د لاغخه دامام نیولی وی. پر صحیح مذهب. بلکه که تر اول د
 لاغخه دامام نیولی وی او بئخه وروسته تر یو رکعت کولویا بالا تر هغه راغله اود تر سره
 محاذی سو دتر لمونج فاسد سو، نقله ط عن ب، عن س، قال المصنف:

فِي مَكَانٍ مُّتَّحِدٍ

په یوه محلی کی، حتی که بئخه پر یو لورهای ولاړه په داسی شان
 چی ددی هیڅ اندام دتره سر نه وو برابر دتر
 لمونج نه فاسدین ی. او که مکان د لاغخه ددی سره یو و حکما لاحتیته، هغه داسی چی بئخه
 خو پر لورهای ولاړه وه لکن تر قامت دتر کم یعنی چی بعضی اجزاء دتر ددی بعضو سره
 برابر وه. نو هر دتر لمونج فاسد دی

مسئله پوښته

ده خه شی دامعلومیبری چی تاخیر د بئی په لاغخه کی فرض دی.
جواب: دهغه حدیث خغه چه ابن مسعود په موقوفه روایت
 کړی: کما مر: آخره من من حیث آخره من الله: **سوال**: دا خو خبر واحد دی نو
 فرضیت څنگه په ثابتین ی **جواب**: دا حدیث بیان د مجمل الکتاب، وللمرجع
 علیهن درجه، نو په ده فرضیت ثابتین ی. قال المصنف:

بَلَا حَائِلٍ وَنَوَى إِمَامَتَهَا

ددی دوو قیدو معنا اوفائده په مقدمه کبی
 ذکر سوله ځکه نو و تکرار تریه ضرورت نسته

د حج په موسم کی

پوه سہ: چی حکم او مسئلې ته د محاذات په بلاد اسلامیه وو کی د تېولی نړی چندان ضرورت نسته په استثناء د حکم د حرم مکی ولی چی بنی و هیثم جماعت لما نخت ته راځی په سبب د منع شرعی. اَللّٰهُمَّ اَلْعَاجِزُ یعنی سپین سړی بنی. او هغه هم په بعض لمونځو کی لکه د جمعی یا اخترو، او هغه هم په بنی لږو جا معکا نوکی. او په هغو جامع مسجدو کی چی سپین سړی ور ته راځی د بنی خود پاره علمده ځای سته. چی تر هغه ځای ته ورځی او نه بنی که څه هم ډیری وی د نرو ځای ته راځی. نو د محاذات مسئله نه پید اکیرې. البته که په بعض کورو کی نرو بنی په یوه جماعت ډیرین هیلت امکان د محاذات سته لکن هغه هم سهل الدفع دی، ولی چی امام به و بنی خود و وائی چی تر شا و ډیرین ی. او په حرم کی د مدینې منورې هم مسئله د محاذات نه پید اکیرې. ولی هیلت د سعودی عسکر بنی نه ډیرین دی چی د نرو ځای ته ورسی. بلکه په مسجد نبوی کی د بنی خود پاره باقا عده ځای سته چی دوی ټولی په هغه ځای کی لمونځونه په جماعت د امام کوی.

مگر په حرم مکی کی دې مسئلې ته جدی ضرورت سته ددی سببه چی تر او بنی په طواف اخته وی خو نا کاه اقامت د لما نخت شروع سی. او په دغه وخت کی و تل د بنی خود مابین نخت د نرو ډیر مشکل کار دی. نو اخر الامر نران او بنی گډو پر لما نخت په امام ډی اقتدار وکړی. گاهی تر نرد مخه بنی ولاړه وی. او گاهی پس بغل بلا فاصله بنی پر لما نخت ولاړه وی. نو بناء علی هذا دی مسئلې و تفصیل ته ضرورت سته»

در ویش وائی: چی تراوس سنی: ۱۴۲۲ ه ډیرش، خلویت کاله د غنچې زائین د بیت الله شریفی ډیر لږ وه. خصوصاً بنی چی هغه په ډیر مخصوص عدد حج تر اتلی او هغو پان په حرم مکی کی لکه په حرم کی د مدینې منورې مخصوص ځای وو. نو هم محاذات شاذ او نادر پلین دی. او د هغه دفع د پاره چی ملایا نو نرانو، وه امام ته د حرم رجوع کړې و چی ددی محاذات مفسد دفع وکړی هغه په جواب کی داسی و و تیل

چی نه نیت د امامت د هغو بنی کو کوم چی خپل مخصوص کی ولاړی وی د مابین الصفو د نرانو نیت د امامت نه کوم او د فساد د نرد لما نخت په محاذات د بنی خونیت د امامت د بنی ولاړه دی که امر نو د غو بنی چی بین صفوف الرجال ولاړه وی لمونځونه په فاسد دی. او د نرانو لمونځ په روا دی. لکن ډیر کلونه وروسته تردی سنی پوری د حاجو شپږ و کلن سید لی. او د بنی حوا جیا تو تعداد هم په لکوسو. او هغه مقام مخصوص هم مختل سو»

حتی چی په اوسنی زمانه کی به ډیر لږ خلک او نران د محاذات نخت د بنی خلاص وی، او د حرم مکی د امام هغه پخوانی خبر به هم اوسر ما په عقیده نه وی پاته، ولی چی په نرو بنی امام په وینی چی بین صفوف الرجال ولاړی دی. نو دی به خرنګ ددی دونه بنی لمونځونه ورا فاسده وی. سر ددی هغه مقام مخصوص ددوی هم مختل النظام دی. نو په اوسنی حالت کی د پاره د خلاصون د نرو د لمونځو د فساد نخت بل چار نسته چی د کم سړی سر چی بنی محاذی سی. یعنی یا د مخه تر نرو ولاړه وی او یا بلا فاصله په بغل ته ولاړه وی. تردی وهنی بنی ته اشاره وکړی چی تر شا س. نو که هنی دده په اشاره عمل ونه کړی نو د دغی بنی لمونځ فاسد دی. او د نرانو لمونځ صحیح دی که امرن قبله ویا

او د اغه رنګه لمونځ فاسده و چې
وَكَشْفُ عَوْرَةٍ مِّنْ سَبَقَهُ الْحَدُّ
پلینه سی دا و سیاه که نرو ی او که بنی. پوه سہ: چی د نرو بنی عورت ځایونه وړاندی تیر سوه

وَلَوْ اضْطَرَّ اِلَيْهِ كَشْفُ الْمَرْءِ ذِرَاعَهَا لِلْوُضُوءِ که څه هم دغه محدث و لځولو ته دعورت لکه چی لځ کړی بنی چی. او دسه سوی وی په لما نخت کی خپل بازو د پاره د او داسه نو لمونځ ددی فاسد سو. پرتیر سوی لما نخت په بناء نه ده روا بلکه دسه به لمونځ را اگر ځوی **پوه سہ** چی د حکم د ظاهر الروایت دی. او په فتاویٰ خانیه او تنویر او د هغه په شرح کی وائی که دغه بنی او دسه و کشف العورت ته محبوب وو لکه په

مثال مذکور کی نوپر تیر لماغہ دی بناء وکری. یعنی لمونج یر نه دی فاسید اوکری ضرورت
یه عورت لځ کړی لمونج یر فاسد سو. لکه دغه بنج څی بی اود سره سوی وه. نو پر دی وخت کی
داود اسه دپاره لاسونه تراوېدی پوی لځ کړه. ولې څی ضرورت تر څنگلو پورې وو. وټان

وَقَرَأَتْهُ ذَاهِبًا أَوْ عَائِدًا لِلْوُضُوءِ قَرَأَتْ دَقْرَانَ دَهْفَ سَرِي څی

په لماغہ کی بی اود سره سی. په داسی حال کی څی داود اسه پرخوای. او یا داود اسه څخه بیرته
راستنیږی یعنی دپاره دپوره کولو د لماغہ.

پوه سکه: څی تسبیح یا تهلیل یا استغفار په دغودو حالو کی لمونج نه فاسده وې.

ولې څی داسیان جزء د لماغہ نه دی بخلاف القرائه. ولې څی هغه جزء د لماغہ نه دی. نو پر
سری څی ذاهب یا عائد قرائت ووايه یو جزء د لماغہ یه په بی اود سیاسه ادا کړی. اوکری
عائدا قرائت ووايه نو دغه تر شروع په لماغہ خارج یو جزء د لماغہ ادا کړی. طاب، دراقان

وَمَكَثَهُ قَدَرًا دَاوُدَ رُكْنٍ بَعْدَ سَبْقِ الْحَدَثِ مُسْتَقِظًا

اوداغرننگه لمونج فاسده وی څی درنگ وکړی دغه څوک څی بی اود سیاسه پینه سوه په
قدر دیوه رکن د لماغہ پسله پیښودی د بی اود سیاسه په داسی حال کی څی وینې وی. لکن
مصنف په مراقی کی وایي څی هلته یه لمونج فاسدین څی دامکت دده بیله عذر وی
اوکری پر نزدی از دحام دیو واده تر وارژر نور رسیدی او پر لیری او بوازه دحام نه وواو

نوبت تر ورور رسید د اعذر دی وده ته روانه څی هغه لیری اوبوته ولاړسې. دره
اوکری برابرو اذحام و، او یا ئی د پری وینه نه دریده، او یا دی بیده و، څی پزی وینې
وکړی. اوکری یه پر څکله تنیگه و وروسته را بیدار سو. نو په دروسه صورتو کی لمونج
نه دی فاسد بلکه بناء دی پسله اود اسه پر تیس سوی لماغہ وکړی، قال المصنف:

وَمَجَاوَزَتِهِ مَا قَرِيبًا لِّغَيْرِهِ اوداغرننگه لمونج فاسده وی څی داغه
بی اود سره سړی د نږدی اوبو څخه تیری

ولیری اوبوته. دپاره داود اسه ولې څی داتیر سیده دده بیله عذر دی **مسئله:** که

لمونج کوونکی په رکوع یا سجده کی پسکی و اچول او یا پز وینې سوه نو دی څی سر ا پوته
کوی نیت دی داود اسه وکړی نه ددی څی دارکوع یا سجده پوره کړه. ولې که یر داغسی
نیت وکړی لمونج په دغه سره فاسد سو. اوکی نه نیت داود اسه وکی اونی نیت د اتمام درکن
وکړی لمونج یه فاسد دی لکن پور روایت دره.

مسئله: که دسری په رکوع کی اودس مات سو. څی را پور ته کیدی سمع الله

لین حیده یه وویل لمونج یه فاسد سو. ولې نفس سر ا پوته ترکیده خوض وړې وه. داودا

دپاره لکن ده څی سمع الله لکن حیده وویل د معلومه سوه څی دده قصد اتمام درکن
دی، ط. فقد قال السيد دغه سړی څی په رکوع یا سجده کی بی اود سره سوی وو.

څی اودس یه تازه کړی نو هغه رکوع یا سجده دی راوگرځوی اوکی نه راوگرځول لمونج
یه فاسد سو. په اتفاق د امام محمد په نیز په دی سبب څی پوره والی دیو لکن چدلت رکوع یا

سجده ده دغه رکن څخه په انتقال سره کیږی. او دلته خوانتقال داود اسه دپاره دی درکن دپور
کید وپاره نه دی. او په نیز اوبو پیشت څی قومه او جلسه دده په نیز فرض ده نو ددی

سړی څخه خوقومه درکوع څخه. او یا جلسه پس سجده پاته سوه.

نکته: که ختم سړی په لماغہ کی پسکی اچولی وې. لکن چه په اوداسه پسې څی لاس
دی پر پزه ونسی یعنی څی خلکو ته داپه خیال ورسې څی پزه یه وینې سوه. او پسکی څی عیب

گنرل کیدل پته سی. د بعض حیلود جواز دلیل هم دغه حیل ده، ط، در، قال المصنف:

وَمَجَاوَزَتِهِ مِنَ الْمَسْجِدِ بَطْنِ الْحَدِّ وَمَجَاوَزَتِهِ الصَّفُوفِ فِي غَيْرِهِ

بطنیه اوداغرننگه لمونج فاسده وی وتل د لمونج کوونکی د مسجد څخه په گمان د بی
اودسی. او یا تر صفوتی رسیدل یعنی تر دوه صفه بالا په غیر کی د مسجد یعنی څی جماعت په

محرک کښی وو بیا هم په گمان د حدت، مثلاً په لماغہ کی دسړی تر پزه اوبه راغلی دده خیال
داسوچي - داوینې دی. نو په اوداسه پسې روان سونوکی لمونج په مسجد کی یه اوبه.

مسجد لانه وو وټلی اوکی په صحرایي جماعت کاوه، تردد و صفونه و و تیرسوی و ورته معلومه سوه چې هغه زما د پزی او به وی وینه نه وه لمونځ یې نه دی فاسد. بلکه خپل لار دی پوره کړي او که تر مسجد ووتی یا تردد و صفوتیرسو لمونځ یې فاسد سو: که ختم هغه گمان غلط و رته ثابت سی دسره دي لمونځ، او گرځوی»

مسائل شتی

۱ بی اود سه سړې چی شاه تږ ورغلی وده ته رواره چی د شاه څخه په سولاغه اوږه را
وکارې که څه هم ډیر وخت په کښی تیر سې. ۲ که د شاه سولاغه څیرې وه او اوږه نیکینه
راختلی اوده ستره ستان او سپن سې وو گنډل یه روادۍ. ۳ او که شاه په خونړۍ
وو دروازه یه خلاصولای سې. یعنی لمونځ یه نه فاسدیدی ۴ داوداسه سنان لکه
دخولی پر پیوله درې واړه، ډیزې درې واړه دمخ درې واړه دمخ، دلاسو، دپښو درې درې
واړه ورت ته روادۍ علی الاصح ۵ اودغه رنګه و سړې ته رواده چې جامه خپله دهغه
نخاست څخه پری منیځی لکه وښی ۶ او مرداری د ځان لیری کول و، ته روادۍ. ۷ په چکر
کی د مسجد دی د قتلو په صورت سرای او یا خونو او یا عیدگاه مسجد ۸ که دغه بی
اود ستره صفو پر خوانه وځی. بلکه دمخ وخوانه په اوداسه لپی روان سو. نو دامام تر برابر
تیریده معتبر دۍ. ۹ او کی یواځی لمونځ کاوه په صحرای کی نو کی ستره وه سترې ته اعتبار
دی او کی ستره نه وه ځای ته د مسجدی په اعتبار دی د هر طرفه څخه،

۱۱ که چا واقعی اودس مات سو- نواودس یه تانزه که اوامام یه ده لمانخه شخه نه ووفانغ
سوی دی هلته داوداسه پرهای پر لمانخه ودریدی لمونج ئی فاسددی. ۱۲ که امام دمانخه
خخه فارغ سوی وو- نوددغه خوبنده ده که هوری لمونج کوی اوکه مسجد ته امام راجی واخلتلا
فی الافضل، ۱۳ که پراقرب خا سولاغنه وه اوپر ابعده و نوداعذر دی لیری خاته
روادی چی ولا رسې. ۱۴ که دغه سرې چی بی اودسه سوی دی وبل سرې قی اشاره وکه
چی ماته اوپر را که لمونج یه فاسد سو. ۱۵ که دغه سرې دجیبه رویه را وکینی او او به خخه که

قَالَ الْمُصَنِّفُ

اود غہ رنگہ لونج فاسد موی چي

وَالْيَصْرَافَةُ طَائِفَاتٌ غَيْرُ مُتَوَضِّئِينَ

وَالْصِّرَافَةُ ظَانِنَاتُهُ غَيْرُ مُسَوِّمِي
 الْمُونِخِ كَوْنُكِي دُخَايَه مَخْرَد
 دَلَاخْ وَرَجَبُ پَه گمان ددې چي نره اودس نه لرم که غم هم وروسته ورته ښکاره
 سې چي اودس لرم

أَوَانْ مَدَّة مَسْحِهْ اِنْقَضَتْ أَوَانْ عَلَّهْ

أَوَإِنَّ مُدَّةَ مَسْجِدِهِ انْقَضَتْ أَوْ أَمَّا عَلَيْهِ

اوپا دی گمان وی چی مدہ دموجہ موزی نہ ماتیرہ سوی ذہ. کہ شہ وروستہ ورنہ کارہ سی چی ندہ
تیرہ سوی. او یا یہ گمان ددی

فَإِنَّهُ أَوَّانٌ عَلَيْهِ نَجَاسَةٌ وَيُحِبُّ مَآبَانَ دِي نَجَاسَتِهِ

وَأَن لَّمْ يَخْرُجْ مِنَ الْمَسْجِدِ
 نَهَى وَتَلَى. درى خُلو رو مَسْأَلُو اود سَبَق

الحدث فرق دادی چي پڻ دې مسئلو کي خودده انصاف دپاره دترك ده لماڅخه دى نه
 راهه د اصل حد لماڅخه لکه به سبق الحدث کي. **يُوه سده:** يي سبق الحدث

نغمہ مراد دادی چچی پہ قصد سن گھان نہ کی بی اود سہ۔ نوکی پر قصد پُسکی واجول مثلاً

یا بناءً نہ پر صحیح۔ بلکہ سرخ تہ لونج، الرخوی۔ (وہ بعض ہمارے دوست جو چاہا
راغلی دی جی حدث سماوی وی۔ مراد دادی حج یہ دغہ حدث کی دہندہ اختیار نہ

کذا فی البحر: نود سبق اود سماوی ترجمه یقوده»

قائده: بناءً پر مدح یا تحقیر صحابہ و اہل مروجی. عن ہولاء السادات

وَمِنْ التَّابِعِينَ: عَنْ عَلِيٍّ، وَطَائِفٍ، وَسَالِ

عبد الله بن سعيد بن جبيرة والشعبي، وأبراهيم الحنفي وعطاء وملحون وسعيد
المسيب رضي الله تعالى عنهم أجمعين وكفى بهم قدوة، كذا في الفتح. ط **يوهس**

مولوی محمد اعجاز علیؒ پر ملاحظہ کی داسی وائیچی پہ تہو لو فہم
کی دنور الایضاح پسہ دغہ قولہ: وَاِنْ لَمْ يَخْرُجْ اَر داسی عبارت را علی دی
چی افضل استیناف دی یعنی چی لمونج دی دسرہ غنہ را وگر جوئی. خروجا من الخلاف تاچی
دخلا و وزی. دی وائیچی د عبارت ہیٹ حاصل او معنہ لری. ولی چی مصنف خوب
تہو لو مذکور مسئلو کی حکم دفساد د لما غنہ وکری. نوچی لمونج فاسیدی. را اگر جوئی یہ فرض دی
نودا فضیلت غنہ معنادہ. دخریاتہ کریدہ چی شاید دغہ عبارت بہ دشارج غنہ واقع سوئی
نونا سخینو سہوآپہ نورالایضاح کی نوشتہ کری دی استہی.

در ویش وائیچی چہ دغہ عبارت بہ دشارج لما غنہ بہ مقتضی دکلام دمولانا المذکور صحیح نہ
دی. ولی چی د افضل معنا خودادہ چیہ بناء پر تیسوی لما غنہ خوہم رولہ لکن نہ کمال
استیناف دی نوشارح خوہم حکم دفساد د لما غنہ بہ دغو مسئلو کی منہ دی. نو استیناف خو
فرض دی بناء روانہ دہ. ولعل المولوی اعجاز علیؒ لم يرجع الی عبارة الطحاوی «حيث قال
تحت قوله والافضل الاستيناف آه. ای مطلقاً د مطلقاً معنا دادہ چی کہ لمونج فاسیدی
وی اوکہ نہ وی. لکہ پہ بعض مائلو کی دسبب الحدیث چی لمونج نہ پہ فاسیدی. نومعنادہ
چی افضل دسرہ د لما غنہ را اگر جوئی دی کہ غنہ ہم پہ بعض عوارضو کی فاسید نہ وی. مثال
تحرراً عن شبهة الخلاف ای دپارہ دساتنی د لما غنہ دشبہ غنہ د اختلاف د بعض امامانو
ولی چی حضرت امام شافعیؒ بناء مطلقاً روانہ بولی.

لکن دافضیلت د استیناف پہ منفرد لمونج کوونکی کی دی اوکہ پہ جماعت کی د عوارض بعض
پیش سوہ چی لمونج یہ نہ فاسدہ وہ نو استیناف افضل نہ دی بلکہ بناء افضل دہ تاچی
دجماعت ثواب دلاسیہ ونہ وزی. اوکہ پہ صورت کی د استیناف پہ بلہ جماعت پیدا کولی
سوائی نوہما استیناف افضل دی. قالہ فی السراج قال المصنف فی الرقاق وعملاً بالاجماع.
یعنی چی عمل وکرہ سی پہ امر مجمع علیہ سہ دتہو لو ائمہ ولی چی لمونج دسرہ را اگر جوئی غنہ
لمونج خوبہ اتفاق را دی. اوکہ بناء پر د غنہ لما غنہ وکری غنہ خوہم عمل یوانزی پہ قول دہنیانو
دی اذ قد ثبت ان الشافعي لا يجوز البناء، ولا ريب ان العمل بالامر المجمع عليه اولی من العمل

بالمر المختلف فيه
در ویش وائیچی مذکور عبارت چی پردغہ قول لکہ ط چی توضیح وکرہ صحیح کیدای سوائی
نودہ ولی پس تہو لو نسخو دنورالایضاح دغلط حکم کاوہ. اودادونہ جنت یہ ولی کاوہ
اوسہ دی چی دغہ عبارت خوبہ توضیح دط خوبہ شرح کی ہم نہ وو صحیح: وَاِنَّهُ اَعْلَمُ
بِالْقَوَابِ «وَالْمُصَنَّفُ»

اود غنہ نیکہ لمونج کوونکی لمونج فاسدہ وی
وَفَتْحُهُ عَلَى غَيْرِ اِمَامِهِ فتح ددہ وغیرتہ دامام ددہ، نہ یلی وائیچی کہ دغہ
فتح وھذ چاتہ وکری چی پہ لما غنہ کی نہ وی دغسی قرآن شریف تلاوت کوی، اویا لمونج
یوانزی کوی خطا وزی اولمونج کوونکی فتح وکری. اوفتحہ دامام یا منفرد وھرچاتہ چی وی
دایتولہ مفید د لما غنہ دی. مگر غنہ وخت کی تلاوت دقرآن غرض وو. فتح یہ نہ وہ غرض نہی
کذلقال مرلنا سکین:

مسئلہ: فتح دمراہق لکہ دبالغ ذہ کی غیرتہ دامام وکری لمونج یہ فاسد دی

مسئلہ: دامام لمونج فاسدہ وی سہ دمقتد یا نو کہ امام اخستہ فتح دھذ چاچی
سہ پہ لما غنہ کی نہ وی. مسئلہ: کہ امام پہ قرائت کی بند سو او مقتدی د خارج
الصلوۃ سہی غنہ ہذا یت واوریدی او امام تہ یہ فتحہ وکری ہم اخستہ پہ وکرہ تہو
لمونج فاسیدی: لانه تلقین من خارج وهو مفسد للبتہ ط، ب، در، .

فائدہ: فتحہ وامام تہ اگرچہ دمقتدی دخوا تعلیم دی لکن دغہ رولہ استحساناً
ولی پہ حدیث شریف کی را علی دی چی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پہ یوہ لما غنہ کی د
سورۃ المؤمنین تلاوت کاوہ. یوہ کلمہ حندی پاتہ سہ. چون نبی علیہ الصلوۃ والسلام
د لما غنہ غنہ فارغہ سو نو داسی وو ییلہ اَلَمْ یَکُنْ فِیکُمْ اَبی «آیا پہ تاسو کی ابی چی یومحابی
وو دانہ ووا. قَالُوا بَلٰی، خَلکو وو ییل چی ابی خو حاضرو» فَقَالَ لَهُ هَلَّا فَتَحْتَ
عَلٰی: نو علیہ الصلوۃ والسلام وائیچی تہ وو ییل چی ولدی ماتہ فتحہ نہ کرہ را. قَالَ ظَنَنْتُ
اَنَّهُ لَفِخْتُ، ابی ورتہ وو ییل چی نہ ما گمان داوو چی غنہ کلمہ چی تا پر یینو ولہ دا بے سو
عہ دہر سید القرام والحفاظ ۱۳۳۸ھ

سوی وی. قَالَ لَوْ نُحِثُ لَا عَلَمَتُكُمْ، که اکلہ منسوخہ سوی وای ماتاسی خبر رواست
 اود حضرت علیؓ غرض روایت دی چچ معنایہ داده چی ستا غرض طلب دفتی وکری امام
 نوبت وکری. **پوہ سہ** چی مراد طلب غرض طلب قول نہ دی بلکه طلب حالی
 یعنی چی امام پہ یوہای کی ودر پی، نودا غرض طلب دفتی دی دمقتدیا نوشخ.
مسئلہ: مقتدی چچ فتح ورتوی نیت دفتی بی وی اونیت دتلاوة القرآن بہ
 نہ کوی. ولی چی مقتدی دتلاوت غرض ممنوع دی اوپہ فتح کی ورتہ رخصت دی
مسئلہ مقتدی دی تلوار پہ فتح کی نہ کوی. ولی شاید امام تہ بہ خیلہ وریپادی
 نوبت دده جب فائدہ دی. اود اتلوار کول مکروه دی ط. **مسئلہ** امام دی ہم
 مقتدیان وفتح تہ نہ مجبور کوی. چچ پتہ خولہ ودر پی. اوپاد مخنی ایت مکروہی
 داد مکروہا تو غرض امام دہ. بلکه کی فرضی قدر قرئت ویلی وونودی یاد رکوع تہ
 ولایسی. اوپاد بل ایت تہ نقل سی. **پوہ سہ:** پوہنتنہ! کہ امام قدر مفروض
 قرئت ویلی ووخوت قرأت مستحب کہ وونور کوع تہ تگ یہ بنہ دی لو کہ بل ایت تہ
 تہ نقل بنہ دی چچ قدر مستحب پورہ سی. **جواب** بعض فقہاء وائی چی رکوع
 تہ تگ یہ بنہ دی لکن ظاہر الروایت دادی چی قدر مستحب دی پورہ کری پہ انتقال سن
 وبل ایت تہ. قَالَ الْمُصَنَّفُ فِي الْمَرَاتِقِ لَا مُصْلَحَ صَلَاتِهِمَا، یعنی کہ امام سآکت سی اوپا
 ہغہ دمنہ ایت مکروہی اوخولہ فتحہ ورنہ کری نباید چی دملایر خولہ داسی کلمہ
 ورنہ سی چچ لمونج یہ پہ فاسدی نود مقتدی لمونج بہ ہم فاسدیسی. نوپا رکوع
 کول اوپا بل ایت تہ نقل ددوارو فائدہ دہ: قَالَ الْمُصَنَّفُ

وَالْتَكْبِيرُ بِنِيَّةٍ لِّصَلَاةٍ غَيْرِ صَلَاتِهِ اود غرض نگہ لمونج فاسدہ
 وی چی لمونج کوونکی.
 اَللّٰهُ اَكْبَرُ وَلَئِنْ پندے نیت چی د موجودہ لما غرض بل مغائر لما غرض کی داخلیم
 ددی وجہ دافساد داده چچ دده نیت خودا غرضی داموجودہ لمونج دی پاتروی بل
 لمونج کوہ نودہ د نیت پر موافق ہغہ موجودہ لمونج فاسدیسی، ہغہ مانوی حاصل ہونو

د مثال پہ ول یوسری یوای لمونج کاوہ بیایہ اَللّٰهُ اَكْبَرُ وواہ اقتداء پہ امام پی
 نیت وکری. نوبت انفرادی لمونج یہ فاسدیسی اوپا پہ امام پی اقتداء کری وونوپا
 یہ الله اکبر وواہ دانفرادی لمونج نیت یہ وکری نوبت دامام سن لمونج یہ فاسدیسی
 اوپا دما پسین لمونج یہ کاوہ چچ وخت یہ پہ خیال تبیین وعلی نودماز دیگرہ لما غرض نیت
 یہ وکری او اَللّٰهُ اَكْبَرُ یہ وواہ، اوپا پر فرض لما غرض ولایروو الله اکبر یہ وواہ دنفلی
 لما غرض نیت یہ وکری اوپا عکس ددغہ

پوہ سہ: چی قید تکبیر یہ ددی دیارہ وواہ کی پزیرہ کنی نیت وکری. اوتلفظ
 یہ پہ نیت نہ وکری لمونج یہ نہ دی فاسد کذا فی المنج وغایہ البیان ط. اود صلوة پہ
 قید سری ہغہ یہ خارج کری چی پہ لما غرض کی تکبیر ووائی اونیت دروئی وکری.
 نولونج یہ نہ دی فاسد. اود غیر صلوة فائدہ داده. چی سری پہ لما غرض کی الله اکبر
 اونیت دعین اول لما غرض وکری. اود غرض رنگہ لمونج دامام فاسدیسی کی الله اکبر وواہ
 اونیت دامامت دبنحو یہ وکری. وبقی التفصیل فی الطحطاوی
مسئلہ کہ یوسری دفضائی دروئی نیت کری و، اوپا پس لشرع غرض یہ نیت بد
 کری دنفلی دروئی نیت یہ وکری. ضرر نہ لری. قَالَ الْمُصَنَّفُ فِي مَتْنِ نَوَى الْإِبْرَاحِ

إِذَا حَصَلَتْ هَذِهِ الْمَذْكُورَةُ قَبْلَ الْجُلُوسِ الْآخِرِ مَقْدَارِ الشَّهَادَةِ
 لمونج نہ مذکورہ صورتو کنی ہلتہ فاسدیسی چی دغہ مذکورہ مفسدات دمنہ تراخیری ناستی پہ
 پہ قدر التحیات آہ پینسی نوپہ داسی صورت کی لمونج باطل بالاتفاق دی. داقید اوشرط
 دہغہ حای غرض شروع کیری ورویتہ المتیمم ماء آہ اود مذکورہ تو غرض تولہ دہغہ
 حای تراخیر پوری مراد دی. مصنف پہ مراقی کی وائی کہ چیری دغہ مفسدات پسہ قعوی
 پہ قدرہ تشهد دمنہ تر سلام پینس سولہ نوبختانہ داده چی لمونج یہ صحیح سو. ولی خروج
 د لما غرض غرض پہ صنع دمصلی پر صحیح مذهب واجب دی. اوپہ ترک دواجب لمونج نہ
 فاسدیسی. اوبعض فقہاء ووائی چی لمونج یہ فاسد دی. ولی چی خروج پہ صنع دمصلی فرض دہ پہ

نیز د امام اعظم اوهغه په مذکور ه صورتو کی نسته. بچپله امام اعظم په دی باره کی تمهیر
 نده کری. بلکه دا تخریج د امام بر دعی دی. **پوه سه:** چی داخیری ناستی منما
 داده چی په اخیر لماخه وی که خه هم د مخه بله ناسته نه لری. لکه په دو رکعت لماخه کی
پوه سه: چی خروج په صنع د لمونج کوو تکی په نیز د یار اتو فرض نده دی. ولی که
 فرض وی نو باید چی په توالی کاره فرض پرهای کیدای اوسره ددی چی فقهاء وائی
 چی په حدث عهده سره هم دا وظیفه پرهای کیری: **قَالَ الْمُصَنِّفُ**

وَلْيُسَدِّهَا أَيْضًا مَدُّ الْهَمزة فِي التَّكْبِيرِ اود غه رنگه لمونج فاسده
 ته د الله یا وهزه ته د اکبر ط د ن غه نقل کری دی کچیری مصلی هغه د الله په مد
 وائی او یا د اکبر هغه په مد سه ووائی نوکه په مابین کی د لماخه وه لمونج په فاسد سو.
 اوکه په وخت کی د تحریمی په لماخه کی نه دا خلیبی، اوبیره د کفر سته کی استفهام یعنی
 پوښتنه وه. په معراج کی وائی چی خوف د کفر من حیث الظاهر ده. ولی چی اصلی وضع د
 هغه دپاره دانکار ده. اوکی استفهام تقریری عرض و لمونج په نه فاسدیری، ونبوه
 صاحب العنایه، ط. اوکی باء د اکبر ته مد ورکری لمونج په نه فاسدیری. وقیل تمسند
وقال الحلبي والظاهر ترجيح عدم الفساد

مسئله: مد دهاء د لفظ «الله» خطاء د عربیت ده اولمونج نه په فاسدیری
مسئله: مد اللام من لفظ الله شبه کاری چی تر اندازه بالا نه وی. و حده «دادی
 چی دونه مبالغه دی په مد کی نه کوی چی په مابین کی د لام او هاء الف پیدا سی. اوکی
 دغسی وکړه مکروه خودی لکن لمونج نه په فاسدیری «س، ط، د، **مسئله:** کذب
 د لمونج کوو تکی په وخت کی داداء ویرین دیدل. نو د را تکرار خندی پیدا سو نوکی دوه
 واره مکروه کړه یعنی دری رایه وویلی لمونج په فاسد سو. ولی چی نریا تول د دوو
 حرفو په قرآن کی مفسد د لماخه دی.

اللهم اغفر لولیک ولکاتبه ولوالدیهما امین الناشر مکتبہ القراءه والتجوید کریمه

قَالَ الْمُصَنِّفُ **وَقَرَأْتُمْ مَا لَا يَحْفَظُهُ مِنْ مَصْحَفٍ** اود غه رنگه لمونج
 دهغه انیو چی دده پیاد شوی د قرآن شریف ثخن، یعنی د قرآن شریف تور ته گوری اوبه خوله
 په وائی **پوه سه:** چی ظاهر الروایت خودادی که لیشی ووائی اوکه ډیر اوبعض
 فقهاء وائی کی مقدار د الحمد لله ووايه نویه لمونج فاسد دی اوکه تر مقدار فاتحی کم
 و لمونج په نه دی فاسد.

اوبعض علماء وائی چی په قدر دایت ووائی لمونج په فاسد دی. وهو الاظهر ح، ط، س، اوبه
 نیز د یارانو لمونج په صحیح دی. ولی چی ویل د قرآن هم عبادت او کتل د قرآن شریف و
 تور ته هم عبادت دی نو دوه عبادت سر جوت سه. نو د فساد خه سبب دی. دلیل عبادت
 وائی د نظر القرآن دادی چی په فقه شریفه کینی مسئله ده که د چا یو سورت د قرآن مثلاً
 پیاد وی. نو چی قرآن شریف ته گوری وې وائی افضل دی تر پیا دویلو. قیل چی د قرآن شریف
 ثخن تلاوت کوله په لماخه کی مکروه دی. ولی چی په دی کی تشبیه د اهل کتابوسره که چی
 هغه هم د اغسی کوی. لکن قاضی خان په شرح کی د جامع کبیر او عجمی وائی چی، مطلق
 تشبیه د اهل کتابوسره خو مکروه نه ده. ولی چی مونچ اودوی په نفس خورک او چینگ
 او کالی اغوستلو وغیره مشابهت سر لرو بلکه حرام تشبیه د دوی سره ده په هغه فعل
 کی چی زمونچ پیرین کی بد کار وی. لکه د بیری خریل وغیره اویا قصد دده صرف تشبیه
 وی د دوی سره.

د ظاهر الروایت چی مذهب دی د امام اعظم دوه دلیل دی. یو دا چی په لماخه کی قرآن
 پلاس کی نیولی او ورقی اهل ک، عمل کثیر دی. مفسد دی، نو دلیل پر بناء که قرآن شریف
 پر محکم خلاص پروت وی او ورقی په نه اړه وی. مفسد د لماخه نه دی، اود وهم دلیل
 په دادی چی داسی کوله د قرآن شریف ثخن تلقین دی. نو مثال په داسی دی لکه بل سړی
 چی لمونج کوونکی ته تلقین کوی و هذا مناف الصلوة ومفسد لاه نو بناء پر دغه دلیل
 کی قرآن شریف پلاس کی وې اوکه پروت وی دی تلاوت خندی کوی په دواړو حالو

لمؤنح فاسدی. وهو الصحيح من مذهبه وعليه الفتوى، ط، در

مسئله: کہ یوسری سبلہ قرآن شریف تہ کتلوقرائت نہ سوائ ویلائی. ایاری دہ ہے
سری لمونح ہم پر قرائت نخہ دقران فاسدین؟ **جواب** هو لمونح یہ فاسدین یو
دی دے لمونح یقرائت کوی. ولی خودی امی دی ط «وفیه نظر» در «اوپہ فسادکی د
امام لما نخہ اود مقتدی منفرد امام سر برابر دی. یہ ہدایہ کی دامام قید اتفاقی دی ط.

مسئله: کہ دسری قرآن شریف پیاد و خوبیاہم فی قرآن شریف وختہ غورولی
اینبی و لوپہ لما نخہ کی قرائت خندی وایہ لمونح یہ نہ فاسدین. ولی چی نہ حمل دقران
ستہ، اونہ ستلیق اوتعلم دقران نخہ بل قرائت القرآن یہ دی صورت منسوب ددہ وحفظ
تدی، نہ تعلق من القرآن تہ و هذا ظاہر و بہ یفتی، در، قال المصنف:

وَادَّأُرْکِنِ أَوْ أَمَّا كَانَهُ مَعَ كَشْفِ الْعَوْرَةِ أَوْ مَعَ نَجَاسَتِهِ مَا لَوْعَةٍ

اود غہ رنگہ لمونح فاسدہ وی اداء درکن دلا نخہ لکرکوع پر ملعات دستوچی دری تسبیحاتی
دی. اود غہ رنگہ یہ فاسدہ وی امکان داداء درکن یعنی کہ خدہم بہ ضمن کی درکن طویل وی لکہ
ولاہہ چی بہ ولاہہ کی ددر و تسبیحاً تودرکوع یہ قدر وی سر دکشف اولخوالی عورت
اویا سر د نجاستہ چی مانع دلا نخہ وی لکہ قدر د درہم بہ نجاست غلیظہ کی اویا، ہم
دثوب بہ نجاست خفیفہ کی کہ خدہم سہو اووی.

پوہ سہ: چی مصنف اداء درکن شرط کرہ ولی کہ مصلی بہ مجرد وقوع دنجاست
ہغہ دفع کری لکہ چی دمصلی پر لنگوتہ مثلاً نجاست ولویدی دہ دستی ہغہ ایستہ
کری لمونح یہ نہ دی فاسد «اویا باد ددہ عورت ورنخ کری دہ دستی پت کری
لمونح یہ نہ دی فاسد» قال الامام الطحاوی چی دیر کشف دعورتہ چی دربع دعورتہ
یا بالا بہ اندازہ وی بہ ہیرہ زمانہ کی چی یہ قدر داداء درکن دی یا بالا مفسد دی.
دلا نخہ. اوکہ لن کشف عورتہ چی تر، ہم کم وی. بہ لن زمانہ کی چی یہ اندازہ درکن
نہ وی. مفسد دلا نخہ نہ دی. اود غہ رنگہ دیر کشف عورت لکن یہ لن زمانہ لکہ چی

باد را والوزی سری لنگ وھلی وی باد یہ کونہ ورنخہ کری متکر مصلی یہ سمدستی
کری. لمونح یہ نہ دی فاسد» اود غہ رنگہ لمونح نہ فاسدہ وی کشف قلیل کہ خدہم
پتہ بہ ہیرہ زمانہ کینی قتال والمراد بکشف العورة ما یعم کشف ربع العضو منها. **پوہ سہ**
چی بہ نجاست کی ہم ہغہ فوق الذکر خلور صورتہ متصورہ فی فتکر فیہا. قال المصنف:

وَمَسَابَقَةُ الْمُتَقَدِّیْ بَرِّکْنِ لَمْ یَشَارَکْہُ فِیْہِ إِمَامُہُ

اود غہ رنگہ لمونح فاسدہ وی چی ورناندی والی وکی مقتدی تر امام بہ یورکن کی چی ددہ
شریک نہ سی امام بہ ہغہ رکن کی مثلاً مقتدی تر امام د خدہ رکوع تہ ولاری اود امام
اود امام تر ورنلد خدہ یہ سر، اپور تہ کری لمونح یہ فاسد سو. اوکہ مقتدی خورولن کوالی
وکری لکن چی دی پر رکوع و امام ہم رکوع تہ ور سیدی نود غنی مسابقت خورکرہ
دی لکن لمونح یہ نہ دی فاسد. وعلی هذا افقش حال السجود

مسئله: مقتدی خوسابت وکری اوسریہ ہمراپور تہ کری. لکن چی امام رکوع
تہ ولاری دی ہورکوع تہ پس ولاری. اویا تر امام وروسستہ یہ بیا رکوع وکری لمونح
خوبینہ دی فاسد لکن داکار کول مکروہ دی کہالا خفی، **مسئله:** کہ غہ سری
چی مسابقت تر امام یہ کری ووپہ رکوع یا بہ سجده کی لکن ہغہ رکوع یا سجده یہ بہ
لما نخہ کی دنہ راوہ گر خولہ بلکہ دامام سر سلام وگر خاوہ لمونح یہ فاسد سو. ولی چی دہ
قصدا سلام وگر خاوہ بہ گمان دی چی نہ ما لمونح پورہ سو. سر ددی چی پردہ یورکن
دلا نخہ یعنی رکوع یا سجده پاتہ دہ.

نہ کہ: یومقتدی چی پہ اول کی دلا نخہ دامام سر شریک ووپہ ہولور کعتوکی
تر امام مسابقت وکری یعنی دختہ تر امام بہ رکوع یا سجده تہ تلی اوبیتہ
لی تر ورنلد امام سر اپور تہ کاوہ. نودی بہ دامام سر سلام نہ گر خوی اود دہ بہ ذمہ کی
اول رکعت پاتہ دی. ولی چی دہ متابعت دامام ونہ کری اود دوہم رکعت رکوع او سجده
قضاء داول رکعت درکوع او سجده دہ اودہ درہم رکعت رکوع او سجده قضاء دہ

رکعت در کوفه اوجدی ده. اود ختم رکعت رکوع اوسجده قضاء ددریم رکعت. نودی لاجق دی. اودی به یورکعت قضاء به بیل قرائت راوری پسله سلام نخه دامام کذا نقل المصنف فی المراقب عن المبطوط وقال وتعمام تفریغ فی الاصل وقد بینہ الطحاوی **مسألة** فانظر هناك **مسألة** **وَمُتَابَعَةُ الْاِمَامِ فِي سُجُودِ السَّهْوِ لِلْمُسْبِقِ** اوده غرنکه لمونج متابعت وکری دامام په سجده سهوه کی هغه مقتدی چی دهغه نخه اول د لماغته تیر سوری چی دی سړی نه مسبوق وائی.

پوه سه: که دامام سجده سهوه متصل په سلام پسې کوله خو پ مسبوق به متابعت لانه دی. د متن د مسئلې صورت دادی چی پر امام خو سجده سهوه لازم نه وه لکن دامام هیره وه نو په اخیر ناسته کی چی دامام په قدر د تشهد کینستنی مسبوق د مختر سلام دامام او یا وروسته تر سلام دامام خپل قضائی لماغته ته ولاړ سو. او بیا دامام سجده سهوه ور بیا د سوه اوسجده به کوله نو که مسبوق دخپل رکعت د قضائی د پاره به سجده نه وکړی خو متابعت دامام په سجده سهوه کینی پر لانه دی. او پسله سلامه دامام بیرته خپل قضائی لماغته ته ولاړ پی.

اوله مسبوق دخپل قضائی رکعت د پاره سجده وکړه وروسته دامام ته سجده ور بیا د سوه اوسجده سهوه به کوله نو مسبوق دی متابعت نه کوی کی متابعت دامام په سجده سهوه کینی وکړی لمونج د مسبوق فاسد سو. و چی ده متابعت په داسی حال کی وکړی چی دده یوازی والی په سبب د سجده سهوه یعنی چی رکعت به پوره کړی. او پرده باندي دخپل انفراد تعقیب واجب سو. نو په داسی حال متابعت کول منفد د لماغته دی. **مسألة** که مسبوق په هغه صورت کی چی متابعت دامام پرده واجب وو په سجده سهوه کی مگرد متابعت نه کړی بلکه خپل قضائی لمونج ته ادامه ورکړه لمونج به نه دی فاسد، ولی سجده سهوه خو واجب وه. اوده په واجب متابعت دامام پر دینو او په ترك د واجب خو لمونج نه فاسد نی. لکن استحساناً پرده لازمه ده چی پس له فراغه نخه دخپل لماغته نخه دی سجده سهوه وکړی.

مسألة: په ستوق کی د صورت د مسئلې موئن داسی ووئیله چی دامام په قدر د تشهد کینستنی وو ولی که مسبوق د نخه تر هغه خندی ولاړ پی قضائی ته داسی کوله و مسبوق نه روانه دی. ولی چی پر امام دده فرض عمل پا ته دی. چی قعود په قدر د تشهد ده. نودی په داسی حال کی خان نسی منفرد کولای. او که مسبوق وداسی عمل ته ادامه ورکړه لمونج به فاسد سو. **مسألة:** که مسبوق متابعت دامام وکړی په سجده سهوه کی اوده خپل لمونج پوره کی وروسته دامعلومه سوه چی پر امام سجده سهوه نه وه نا حقربه سجده سهوه وکړه. نو د مسبوق لمونج زوادی په نيزد متاخرینو وعلیه القوی ط.

سؤال: داخرنکه صورت به وی چی دامام پر خان سجده سهوه لازمه بولې او هغه هم وروسته بیا ور معلومیدی چی سجده سهوه نه وه **جواب:** د بعض امامانو د خیال دی چی که دامام ته چا صرف فتحه ورکړه که هغه ده قرآن نه وی نیولی پرده سجده کول واجب دی نویو امام که داعسی وکړه وروسته یو عالم ورته وویل چی په دغه قدر سهوه خو پرتا سجده سهوه نه وه، **قَالَ الْمُصَنَّفُ:**

وَعَدَمُ إِعَادَةِ الْجُلُوسِ الْآخِرِ بَعْدَ آدَاءِ سَجْدَةِ صُبُلِيَّةٍ تَذَكُّرًا بَعْدَ الْجُلُوسِ اوده غرنکه لمونج فاسده وی نه راگر خول داخیری ناستی پسله کولو نخه د سجدی اصلی د لماغته چی ده پری ایستی وه. او ور بیا د سوه پسله اخیری ناستی صورت د مسئلې دادی چی دیوه لمونج کوونکی نخه یوه سجده دیوه رکعت د رکعتو نخه سلوا پا ته سوی وه. نودی چی په اخیر ناسته کی په قدر د تشهد کی کینستنی هغه سجده اصلی ور بیا د سوه نو هغه سجده به وکړه. او بیا په اخیر ناسته نه راگر خول لمونج به فاسد سو. ولی هغه نخه ناسته چی ده وکړه هغه اخیر ناسته نه ده. ولی چی اخیر ناسته خو هغه بولې چی تر تمام د تهلوی اراکانود لماغته وروسته به وکړی دلته خو دردی سړی اراکان د لماغته نه دی خلاص سوې. ولی چی پرده سجده اصلی به پا ته ده نو لمونج دده هغه وخت صحیح کیږی چی پسله سجده اصلی نخه اخیر ناسته بیرته راوگرځوی لکن سجده به کوی.

فَتَالَ الْمُصَنِّفُ وَعَدَمُ إِعَادَةِ رُكْنٍ آدَاهُ نَائِمًا دهغه رکن چي لمونځ فاسده وي نه رگرځول کي دخوب اداء کړي وي. دليل نه دادي چي دصحت داداء دارکانو دپاره وينوالی شرط دی

وَقَهْقَرَةُ إِمَامٍ الْمَسْبُوقِ وَحَدَّثُهُ الْعَمَدُ بَعْدَ الْجُلُوسِ الْخَيْرِ

اود غه رنګه لمونځ فاسده وي په زوره خنډل دامام دمسبقو سري يعني چي اول د لماڅخه خنډي تيرسوي وي. اويادغه امام پسکي، يا گوز، واجوي په قصد سره پسله اخيري ناستي نو پردي صورت کي دامام لمونځ خوشيځي دي. ولي چي دده خولکان د لماڅخه پوره سوه او منافي د لماڅخه چي قهقهه ده يا حدث عمددي په اخير کي پيدا سو او پر امام بيله سلام چي هغه سنت يا واجب دي پاته نه دي اود هغه په ترڅ خولمونځ نه فاسديږي لکن د مسبقو لمونځ فاسد سو چي مُفسد دده د لماڅخه په مابين کي پيدا سو.

فَكَيُذَكِّرُهُ: مَصْنَعٌ وَيُؤَيِّلُ بَعْدَ الْجُلُوسِ الْآخِرِ. وَلِي كَهْدَثٍ عَمْدَةٍ مَخْذُوحَةٍ تَأْخِرِي نَاسْتِي يَنْبَغِي سَيِّدَامَامٍ اَوْ يُولُو مُقْتَدِيَا نُوْلُمُونِجٍ فَايَسِدُ سُو: فَتَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَالسَّلَامُ عَلَى رَأْسِ رَكْعَتَيْنِ ظَانًّا أَنَّهُ مُسَافِرٌ أَوْ أَنَّهَا الْجُمُعَةُ

اوسلام گرځول پر سر د دو رکعتو (يعني دمانبام لمونځ يا خلور رکعتيز لمونځ دمقيم) لمونځ فاسده وي. دده داخيال وو چي نه مسافر يم او سر ددي چي دي مقيم وو، اويان گمان ددي وي چي دا جمعي لمونځ دی او هغه دما پنين لمونځ وو، فَتَالَ الْمُصَنِّفُ:

أَوْ أَنَّهَا التَّرَاوِيحُ وَهِيَ الْعِشَاءُ أَوْ كَانَ قَرِيبُ الْعَهْدِ بِالْإِسْلَامِ

اويان گمان ددي چي امام تراويح کوي اويان چي لمونځ کوم د تراويح دي. او هغه دماختن لمونځ کاوه. اويادي سري تازه ايمان راوړي و ونوده فَظَنَ الْفَرَضَ رَكْعَتَيْنِ گمان داوو چي توله لمونځونه دوه دوه رکعت دي.

پري تولو صورتو کي دمصلی لمونځ فاسد سو. ولي چي ده عمدًا دپاره دقطع د لماڅخه سلام پرته خواه تر وخت همدې مخه،

مسئله کسري پر دوه رکعت سلام وگرځاوه دده خيال دا وو چي خلور رکعت ما پوره کړه لمونځ په نه دي فاسد سو، ط، امام طحاوي زيات کړي ده چي دمفسد اتونځ د لماڅخه دي چي مصلی په لماڅخه کي په سره کي مرتدي سي. وَالْعِيَاذُ بِاللَّهِ مِنْ ذَلِكَ اود غه رنګه لمونځ فاسده وي هغه عمل په لماڅخه کي چي اودس يا غل واجبوي په قصد سره او رنګه رنګه لمونځ فاسده وي. پريستول ديور کي د لماڅخه بيله قضاء راوړونځه نقل عن النهي الجدي به والصلوة عباده الذين اصطفوا: پوه سه: چي حضرت امام طحاوي ددي فصل په لن کي مسئله ذر ليه القاري هم راوړي ده چي هغه يو ډير مهمه مسئله خصوصًا د ملا امامانو دپاره. ولي چي دوي ذمه واره دصحت د لماڅخه دمقتديا نو دي. نوکه دي لمونځ فاسد کړي نو تولو مقتديا نو د لماڅخه گناه دده پرغاړه ده. اويان جامعته کي دپښتو داسي امامان دي، چي لوي جامع مسجد په غاړه کي وي. اوقرآن مبارک په پښتو حروف وائي. يعني مثلاً ده ف عربي عربي اود، پ، فارسي په تلفظ کي فرق نه کوي. اويان دسين اوصاد او ف په تلفظ کي فرق نه کوي. اويان د شين عربي اود بنين پښتو په فرق نه پوهيږي. اويان د عین او هنر فرق نه کوي. اود ط، او، نر، او، ض، په تلفظ کي فرق نه کوي، اود، ده، او، نر، خو بڼي فرق نه کوي. اويان کلمه په بله کلمه بدله وي اويان په تغيير د معنای هم نه پوهيږي حاصل دا چي مفسد د لماڅخه په قرائت کي نه ور معلوم يږي. ولي چي دوي په ترجمه دقرآن نه پوهيږي نو دي کبله ددي مسئلې راوړه پردي فصل کي دمفسد دا تو د لماڅخه ډير زيا او فائده مند دي

نوځکه به دخداي جل جلاله په توفيق دده مسئلې ښه تحقيق په پښتو وکړم اوان شاء الله العزيز زه فضل الحق حقايق

به درته په ښکلي خط درسته وليکم

خوستا سود د عا محتاج يم

مسئله دزلة القاری

قال الطحاوی فی بعض خلکوہ اگمان کری دی چی مسئلہ دزلة القاری یو اسی قانون نہ لری چی پر ہغہ قانون دی دامئلہ بناء سی۔ لکن داتوہم اوگمان غلط دی بلکہ کی دامئلہ پہ حقیقت کی بناء پر اسی قواعد دی چی ہغہ ناشی او پیدا سوی دی داخلہ شخہ دامانود مذهب۔ نوغوب ونیسہ او فکر کوہ، چی اصل پہ دی مسئلہ کی پہ نیردہ امام اعظم او امام محمد رحمہما اللہ تعالیٰ تغیرد معناد قرآن داسی تغیر چی دیر وی۔ او ہغہ خبر چی صاحب المضمرات کریدہ۔ کہ یوسپی پہ لمائخہ کی یوہ کلبہ یا آیہ خطاء فاحش سر ووا یہ۔ لکن بیرتہ یہ صحیح را وگر خولہ۔ لمونج یہ روادی آہ۔ دا خبر ابو السعد کریدہ۔ او پہ نزلت سرودقاری تغیر فاحش دمغی نہ را ئلی۔ نولونج یہ صحیح دی ہغہ حوالہ دغہ لفظ چی قاری پہ کئی خطا وکی پہ قرآن شریف کی بل حای موجود وی او کہ نہ اوپہ نیرد امام ابو یوسف اصل ددی مسئلہ دی۔

کہ دغہ لفظ چی قاری خطا وئی ووا یہ مثل یہ پہ قرآن شریف کی بل حای موجود وونو لمونج پہ دغہ خطا سر نہ فاسدین ی، خواہ تغیرد معنایہ تغیر فاحش سر را ئی او کہ نہ را ئی او کہ دغہ لفظ پہ قرآن شریف کی موجود نہ وولونج یہ فاسد دی مطلقاً۔ او امام ابو یوسف و تغیرتہ د اعراب اعتبار نہ و رکوی اصلاً۔ لکن پوہ سہ چی د اختلاف زمونہ دامامانو پہ ہغہ خطاء کی دی چی پہ سرہوہ او نسیان خطا وئی۔ او کی پہ قصد سر غلط ووا یہ نولونج یہ فاسد دی مطلقاً پہ اتفاق داسہ ثلاثہ وونو۔

پوہ سہ: چی مسئلہ دزلة القاری پر خلوہ و جہی دہ۔ ولی دغہ کلمہ چی قاری پخطا کی سبب قصدہ وئی لہ۔ یا بہ موجودہ پہ قرآن کی وی او یا بہ نہ وی او پر ہر تقدیر یا بہ معنا تہ تغیر فاحش رسپی یا نہ۔ ۲ چی پہ ۲ کی ضرب کی خلوہ حاصل را ئی۔ فالاول: داسی یہ مثال دی چی قاری ووائی و ابلیس وذا الکفل۔ مکان قولہ تعالیٰ: وادریس وذا الکفل، والثانی۔ دوہم مثال دادی چی قاری ووائی: قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، پہ حای کی دقل هو اللہ احد

وانت انت او دریم مثال یہ دادی چی قاری ووائی: هَذَا الْقُرْآنُ، پہ حای دہ۔ هَذَا الْقُرْآنُ ووائی: یَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِلُ، پہ لام سر پہ حای کی ددی لفظ قرآنی: یَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِلُ۔ او دخلہم مثال دادی چی قاری ووائی: قِیَامِینَ، پہ حای کی دقوامین، چی لفظ والرابع، نوپہ اول مثال تغیر فاحش خوشستہ۔ لکن لفظ د ابلیس، پہ قرآن شریف قرآنی دی۔ او پہ دوہم مثال تغیر فاحش خوشستہ، لفظ دواحد پہ قرآن کی ہم کی ستہ۔ او پہ دریم مثال کی ہم تغیر فاحش ستہ۔ اولفظ دغبار پہ قرآن کی ہم ستہ، او پہ خلہم مثال کی لفظ د قِیَامِینَ، خو پہ قرآن کی ستہ۔ لکن تغیر فاحش دمغی نہ لازمین ی۔

پہ پہ مثال اول کی پہ نیرد امام اعظم او امام محمد لمونج فاسد دی۔ ولی کہ خہم لفظ د ابلیس پہ قرآن کی موجود دی۔ لکن پہ مثال مذکور کی خطاء فاحش لازم را ئی کا لا یجفی۔

او پہ نیرد امام ابو یوسف لمونج نہ دی فاسد۔ او پہ مثال دوہم کی لمونج پہ نیرد طرفینو نہ فاسدین ی۔ ولی چی خطاء فاحش نہ لازمین ی۔ او پہ نیرد امام ابو یوسف لمونج فاسد نہ دی۔ ولی چی لفظ دواحد پہ قرآن کی راغلی دی۔ او پہ دریم مثال کی ہم تغیر فاحش لازمین ی او ہم لفظ د سرائل پہ قرآن کی ستہ نولونج پہ اتفاق فاسد دی۔ او پہ خہم مثال کی کہ خہم لفظ قِیَامِین پہ قرآن کی دی راغلی۔ لکن تغیر فاحش ستہ۔ نوپہ نیرد طرفینو لمونج فاسد دی او پہ نیرد امام ابو یوسف لمونج فاسد دی۔ ولی چی پہ قرآن دالفظ نہ دی راغلی۔

والحاصل: ان المثال الاول و امثاله مختلف فيها فساداً عند الطرفين لفحش الخطاء وجوازاً عند ابی یوسف لورود ابلیس فی القرآن۔ والمثال الثانی و امثاله متفق علیها جوازاً لعدم فحش الخطاء عند ابی حنیفہ و محمد۔ ولورود لفظ واحد فی القرآن، والمثال الثالث و امثاله متفق علیها فساداً۔ اما عند الطرفين لفحش الخطاء۔ واما عند ابی یوسف فلعدم ورود البناء فی القرآن، اود غہ رنگہ پہ لفظ کی دسرائل پہ حای کی دسرائل ہم فحش خطاء ستہ اولفظ د سرائل پہ قرآن کی ہم ستہ۔ والمثال الرابع و امثاله مختلف فيها عند

الطرفین جوازاً لعدم فحش الخطاء وفساداً عند ابی یوسف لعدم ورود لفظ قیامین **در ویش وائی** چي مذکور شيانود مثالو غن نور مثالون د اتفاق اولختلاف بين الطرفين وای یوسف په قرآن عظیم الشان کی ولتهوی، مشت نموز خواره **فنا سده**: د مخمون و وئيله چي امام ابو یوسف و تغیر ته اعراب اعتبار نه ورکوي. امام لخطاوي وائی چي د غنرنگه امام ابو یوسف و تخفیف ته د مشددلفظ اويا و تشدید د مخفف توري هم اعتبار نه ورکوي. **در ویش وائی چي علامه شای د** فتاوی بنار یه شخړ داسی نقل کړي چي که په تخفیف کی د مشدد که و معنا ته تغیر نه رسیدي. **نحو قتلوا تقتیلوا** په تخفیف د تاء په اتفاق لمونځ نه په فاسدین ی اولی معناته تغیر سیدی. **نحو برت الناس** په تخفیف دباء اويا ان النفس لامارة بالسوء په تخفیف ميم اختلافوا فيه فالعامة علی انه یفسد»

او په فتح القدر کی وائی چي پر یسبول دمد یاد تشدید لکه خطاء فی الاعراب ده. که څه هم فقهاء پر دې د پې چي که معناته تغیر سیدی لمونځ په فاسدین لکه ایاک لعبد په تخفیف دباء ایاک، چي ایا لمړه وائی. لکن اصح داده چي نه په فاسدین ی. ولی چي ایا مخفف لغت قلیده دی په ایا مشدد کی. او د غنرنگه کی لفظ مخفف په تشدید ووايه لمونځ نه په فاسدین ی **نحو أعینا** په تشدید سره. او د غنرنگه امام ابو یوسف اعتبار نه ورکوي په قص وویل دمد والاتور ی. اويا په مدویل دمد وویل. طحطاوی زباً توی دا غنرنگه اعتبار نه ورکوي وکته دمدغم لفظ نحو اهدنا الصراط باظهار اللام. اويا ادغام دمنکول لفظ زباً توی چي که تغیر دمعنا په دغو مذکور امورو کی نه راتی خو لمونځ نه فاسده وی بالاجماع کما فی المضمرات، اوکی تغیر دمعنی پیدا کاو. لکه چي سړی داسی ووائی: **وإذ ابتلى إبراهيم** به په رفع د ابراهیم او په نصب د ربته، اويا **دا ایت داسی ووائی: إِنَّمَا أَخْبَرَ** الله من عباده العلماء یعنی په رفع د الله د لفظ او په نصب د العلماء، نو په نیرد طریقو لمونځ فاسده وی. او پر مقتضی د قول د امام ابو یوسف لمونځ په فاسدین ی، **لأنه لا یغیر الاعراب**. و به یفتی، ط، ص ۲۴. او هم په دغه صفحه کی وائی چي اتفاق کړی دی ستا

که محمد بن مقاتل. او محمد بن سلام. او اسمعیل الزاهد او ابوبکر سعید. البلخی، او امام هند وائی. او ابن الفضل. او امام حلواني چي خطا پر اعراب کی لمونځ نه فاسده و مطلقاً شیخ هم اعتقاد کفرو لکه په یوه ته ذکر سوو دوو ایتو کی. ولی چي اکثر خلکو چي عوام دي. د اعراب د بدلید و دغه معنی په فرق نه پوهیږي. او بل دا چي که ټوله خلک امر کړه چي په تصحیح د اعراب په دې حرج کلی دی. او حرج په دین کی مرفوع شرعاً دی. او هم دغه و مذهب ته صاحب خلاصه تملی دی، **وفي النوازل لا تند في الكل و به یفتی.**

پوه سده: چي قاضخان وائی چي مذهب د متأخرینو چي داذکرسو فرایند ی او مذهب دمتقدمینو احوط دی، امام طحطاوی وائی چي د اختلاف دمتقدمینو او متأخرینو په هغه ځای کی دی چي غلط اعراب په خطا کی ځنډی و ویل سی او یا دې په غلطیانه پوهیږي او یا په په قصد ووائی لکن معنی دیر تغیر نه په خوری نحو الرحمن علی العرش استوی په نصب د الرحمن دلفظ. اوکی په قصد ووايه چي په پوهیدي هم او تغیر د معنی هم ډیر وو، او یا په اعتقاد کفرو و نوفساد د لماخه یه کمره ده. قال والمفتی به قول ابی یوسف **مسئله**: هغه لفظ چي شدلري هغه لفظ بی شده ویل. چي تخفیف یه بولی لکه چي یوسړی په لماخه کی ایاک لعبد اويا **رَبِّ الْعَالَمِينَ** په تخفیف ووائی. نو حضرات متأخرین فقها وود احناف و وائی چي لمونځ نه په فاسدین ی مطلقاً یعنی په هیڅ ځای کی علی المختار، لان ترك التشديد لکه خطاء فی الاعراب ده، کما فی قاضخان و هو الاصح، و کما فی الفرائض و فی الزخیرة علی انه الاصح، و کذا قال ابن ابرهیم، او حکم د شد وړ کولو و مخفف لفظ ته هم حکم یه هغو پراندي حکم دی، **قال الطحطاوی** و کذا اظهار المدغم و عکسه دا ټوله ی حکم ئی دی یعنی چي لمونځ نه په فاسدین ی، **قاله الحلبي**.

دوهمه مسئله: د نزله القاری، وقف کول دی بیجا یه یا ابتداء کول دی بیجا یه نوکه په دغه تغیر و معناته نه سیدی لمونځ نه په فاسدین ی. په اتفاق د قدماؤ د مذهب او د متأخرینو. او که معناته تغیر سیدی نو په دې صورت کی متقدمین یه لمونځ فاسد بولی. لکن فتوی پر قول د متأخرینو ده. چي لمونځ یه په هیڅ حال کی نه فاسدین ی. په دلیل د دې

چی مراعات دووقف او وصل او ابتداء خلک یعنی مسلمانان پر حرج کی اچھول دی بالخصوص عوام مطبقہ۔ **الحج مرفوع**، کافی الزخیرۃ، والمرجیه والنصاب، فتاوی شامی دفنای بزرگبر خذ اسی نقل کری دی، کہ وقف او ابتداء ومعنا تدقران تغیر فاحسن نہ رسا وہ لمونج نہ پہ فاسدین ہی۔ لکہ پر جملہ دشرط چی وقف وکری: لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلُ اللَّهِ، بیا ابتداء پہ جزاء وکری یعنی لَفَسَدَتَا، وكذا الوقف على الموصوف والا ابتداء بالوصف، نحو الحمد لله بالوقف ثم يستدئ رَبِّ الْعَالَمِينَ، کہ ختم معنا تغیر خوری لکہ چی وقف وکری شَهِدَ اللَّهُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، لا یفسد الصلوة عند عامة المشائخ ولی چی عوام دووقف او ابتداء او وصل حایونہ نہ پیتر فی ففی الفساد جرح عظیم، اوکی وقف وکری پر، وَقَالَتِ الْيَهُودُ، او وروستہ یثروع وکری، لَيْسَتْ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ، لمونج یہ پہ اتفاق فاسد نہ دی، ش، ع، د، او پہ نصاب کی خود اھم راغلی دہ کہ یوسری وقف پہ قولہ قرآن کی ونہ کی لا تفسد صلوٰتہ عندنا۔

مسئلہ: کہ یوسری دیوی کلمی پہ ما بین کی وقف وکری یا فی ساہود، میدلہ، او یا سامہر پر یوئی۔ او یا یہ باقی کلمہ یہ ہیدہ سوہ مثلاً یوہ سہی داغوبستہ چی الحمد لله ووائی نویہ پر ال وقف وکری وروستہ یہ حمد لله وواہ۔ او یا یوہ سہی داغوبستہ چی والعادیات ووائی بارہی وویل، والعا، او وقف یہ وکری۔ او وروستہ یہ کلمہ پورہ کرہ پہ سبب دا عذارو سابقہ وو، قَالَ الطحطاوی ہفہ مذهب چی پر ہفہ عام مشائخ دی لمونج نہ نہ دی فاسد کہ ختم معنا تغیر و خوری دجھتہ د ضرورت وعمور البلوی، کافی الذخیرۃ و ہوالامح کا ذکرہ الفقیہ ابو اللیث السمرقندی۔

دریمہ مسئلہ ذلہ القاری: چی مصلی یو حرف پہ حای کی دبل عرفی ووائی نویہ دی مسئلی کی حکمہ ادی کہ کلمہ دلفظ نخہ دقرآن نہ وتلہ۔ اومعنا ی مرادی تی تغیر ہمنہ سیدی لمونج نہ فاسدہ وی۔ لکہ چی ووائی: اِنَّ الْعَالَمُونَ، پہ حای کی د، اِنَّ الْعَالَمِينَ، چی لفظ قرآنی دی یعنی واو پہ حای کی دیاء ووائی۔ نولفظ د خلالمون پہ واوسرہ پہ قرآن شریف کی بل حای ستہ۔ اومرادی معناتہ ہم تغیر نہ سیدین ہی۔ نوچکہ لمونج نہ دی فاسدہ

روایت: وَالْأَرْضُ وَمَا حَاَهَا، پہ حای کی د، مَا طَحَّهَا، چی لفظ د حاکھا پہ قرآن شریف ستہ او معنایہ ہم تغیر نہ خوری نوچکہ لمونج نہ دی پہ فاسدہ، او کلمہ دلفظ دقرآن وتلہ اومعنا مرادی تہ ہم تغیر نہ رانی نولمونج پہ نیزہ طرفینو نہ فاسدین ہی او امام ابو یوسف یہ لمونج فاسد بولی۔ بناء علی ما تقدم فی صدر الکلام، لکہ قیامین بالقیسط، چی پہ حای کی د، قَتْلُمُيْمِينَ، بِالْقِسْطِ، او یا دَوَّارَہ پہ حای کی د دَیَّازَہ، ووائی او کلمہ خود لفظ دقرآن نہ وتلہ لکن معنای تغیر سیدی۔ نوپہ نیزہ طرفینو یہ لمونج فاسد دی لتغیر المعنی، کما عرفت من مذہبہما، او پہ نیزہ امام ابو یوسف یہ لمونج نہ دی فاسدہ ولی چی لفظ قرآن خوموجود دی کما هو مذہبہ وقد مر من قبل۔ لکہ چی یوسری... خَامِدُونَ، ووائی پہ حای کی د سَامِدُونَ۔

یوہ سہ: امام طحاوی ووائی چی دغر قواعدی چی مونز ذکر کری دیارک دمذہب د متاخرینو داپہ ہولوفرو عوکی جاری دی۔ ورنہ متاخرین نوری قاعدی ہم لری چی ہفہ مطونہ دی امام مذکور نہریاتہ کریدہ چی مسائل ذلہ القاری یوہ پر بلہ نہ قیاسولای۔ مگر ہفہ خولای چی ہفہ کامل علم پہ لغت عربی لری۔ اوقمعانی دقرآن ہم ہفہ خبر وی اونو، ما یحتاج الیہ ہم ہفہ نہ زہوی۔ اود ابو سعید خدری ہفہ روایت دی۔ چی پہ قرائت کی د بعضواہل القری اودترکانو اودسوخ انیا نوپہ حای کی د، اِنَّكَ لَعَبْدٌ، وِيَاكَ لَعْبُدٌ، یعنی واو پہ حای کی د ہفہ۔ اوبعض پہ حای کی د صراط الذین ووائی الصراط الذین، بزيادة الالف واللام متاخرینو تصبیح کریدہ چی پہ دواوہ صورتو کی لمونج نہ فاسدین ہی وان غیر المعنی۔

درویش وائی: چی دمتاخرینو پہ مذہب کی دیرہ فراخی ستہ۔ اود پینتو ذاکثرو عوامو بلکہ د بعض ملایا نولمونج نہ بیلہ مذہب دمتاخرینو ہڈای خبر چی صحیح کبری بہ، چی دوی دقرآن قرآن پہ وخت کی بحجیہ ناولدہ الفاظ ووائی۔ مدرس مولوی صاحب وی لکن قرآن شریف بہ غلط وائی۔ پہ اوسنی وخت کی یوغم بہتری راغلی دہ۔ ولی دخلکو توجہ وعلمہ قراءت تہ راوبستی دہ۔ اوخلک دخیلونر امنود پارہ پہ مدرسو دینیہ وو کی دیر پہ لہ دقرآن مبارک د صحیح نہہ کری کوی۔ اوعلامہ شامی پہ نہ مختار کی وائی چی چونکہ قاعدی دمتاخرینو پہ ضبط کی

نه دی نواول بقاءه پرقواعد و د متقدمینو ولی چی دهغو قواعدی په انضباط کی دی او قول
د متقدمین احتیاط په امر د قرآن شریف و شیو چیری په زیره پوری دی. او چیری مسئل
چی د فتا و او په کتابو کی ذکر سوی دی د متقدمینو پرمذهب بناء دی **پوه سده**
چی قواعدی د ائمه ثلاثه و یعنی ابوحنیفه، ابویوسف، او محمد رحمهم الله تعالی
قا عدی د متقدمینو د مذهب دی.

اود دوی په قواعدو کی هم په بعض ځایو کی په یوه مذهب کی تنگی او په بل کی فراخی. او په
بعض ځایو کی یو کتنی بالعکس وې. نو ددی ټولو مشکلاتو د حل دپاره یوازی یوه لار داده چی سړی
په زده کولو کی د قرآن کریم د الفاظو او حرفو چیرنیا و بایسی. او په دی کی څو ځل کلان سالم
وی شمر دی نه کوی **وَلَا تُضِلُّهُم بِالْأَفْوَاجِ وَالْيَهُودُ وَالنَّصَارَةُ** و لنگرچ الی ما کنا بصدده
من شمع نور الايضاح والله جل سلطانه هو الموفق والعین وبه نستعین، قال المصنف

لَوْ نَظَرَ الْمُصَلِّي إِلَى مَكْتُوبٍ وَفَهَمَهُ که وکتل لمونج کوونکی و لیکل سو
شی وې او په وپوهیدی. یعنی په معنایه لمونج خونه په فاسدین ی. ولی خو کلمه په دی په
کړي. لکن خلاف د ادب څخه د لما څخه دی. امام طحاوی وائی چی ددی فصل مسایل که
مصنف په فصل آتی کی مکړی هاتو راوړی وای دین به ښه وای او عبارت به هم کوتاه وای.
وَالْجَوَابُ چی هغه اعمال چی په دی فصل کی ذکر سوی دی د قسمه د سوء الادب ده

اوسو الادب تر کراهت که ده درجهیه، په فتا وای خانیه او په فتا وای خلاصه کی وای.
که یو سړی په لما څخه کی فکر و اوه. نو یو شعریا خطبه یه ورپیا د سوه. او په ثریه یه نکلم
په وکړی لمونج په نه فاسدین ی. کما فی البحر لکن ترک د خشوع دی. او کمال ته د لما څخه تاوان
کوي. لکن پوه سده چی د اسوء الادب هم هله دی چی په قصد ورته وگوری او که نا بڼه
سترگی پرو لگیدی او وی فهم و بیا سوء الادب هم سته. قال المصنف

أَوْ أَكَلَ مَا بَيْنَ أَسْنَانِهِ وَكَانَ دُونَ الْحِمَاصَةِ بِأَعْمَلٍ كَثِيرٍ
اویا مصلی و خوری هغه شی چی په مابین کی د غاښو یه وې اود خود تر دانی که وویله د پرخه

لمونج په په فاسدین ی. اگر چه سئ الادب خودی مصنف مابین اسنان وویل وکړیو
لرشی لکه کچد وانه او یا یو څاڅکی د باران چی د ده په خوله کی ولویدی او خلق ته یه
ورسیدی لمونج فاسد دی او کی روژه وې روژه یه هم ماته سوه. ط. که خه هم کفار ی
نسته» ده» او که داسی په قندد حمصه وویا بالا تر هغه لمونج فاسد دی او روژه یه هم ماته ده
وکه دغه تر حمصی که شئی مصلی د پور ورو وی او بیا یه تیر کړی لمونج اتفاقا فاسد دی. او بې
شی په لب عمل خوړل پروانه لری ولی چی هغه تا بع دنا پرودی اود ناری د تیر و لو څخه چاره نسته

قَالَ أَوْ مَرَّ فِي مَوْضِعٍ سَجُودِهِ لَا تَقْسِدُ وَإِنْ أَثَرُ الْمَاءِ
المصنف

اویا تیر وویوونکی که تروی او که ښځه او له سپی وی او که خرو ی په ځای کی سجدی دد لمونج
په فاسدین ی یعنی په درو سره مسئلو کی که څه هم په مسئله د مارتیریدونکی گناه
کار دی. وجه عدم فساد په مسئله کی د مارتیریدونکی مسئله کی د مارتیریدونکی مسئله کی د مارتیریدونکی مسئله کی
شی. **پوه سده:** که تیریدونکی د مصلی سجده گاه څخه لیری تیر سو بیا کاره هم نه دی
داخود مصنف مذهب و و لکن صحیح او مفتی به داده چی په کشتی مسجد کی د مصلی د څخه
تیریده مطلقا مکروه دی. او په مسجد کبیر کی موضع ته د سجدو اعتبار دی. او څو کرات د
سرور هم تحریمی دی. او بچر ائق په دی مسئله کی دیر بحث او تحقیق کړی دی قال

وَلَا تَقْسِدُ بِنَظَرِهِ إِلَى فَرْجِ الْمَطْلَقَةِ بِشَهْوَةٍ فِي الْمُخْتَارِ

او لمونج نه فاسدین ی په کتوسه د لمونج کوونکی وکس ته دخپل ماینی چی ده په طلاق رجعی

طلاقه کړی وې او کتل هم په شهوت سره پر مختار

وَإِنْ ثَبَتَ بِهِ الرَّجْعَةُ مذهب. که څه هم په دغو کتوسه رجوع د میوه ثابت ی

پوه سده: چی د مطلق قید اتفاقی دی که د بیگانه ښځی وکس ته وگوری په شهوت

سره هم په لمونج نه فاسدین ی. او پوه سده: چی مراد د فرج څخه فرج داخل دی چی ښځی

تکیر کړی وی او پنی ازادی سره نیول وې. نو ددی فرج داخل لیدل کیږی. او کی و ټول

فرج ته وکلت په هغه کې په اتفاق لمونځ نه فاسدېږي. لکن خلاف الادب کار دی. مراقبه عدم فساد وجهه داوای چې دا کتل عمل قلیل دی. لهدا کی چهره ځنډی واخسته او یا ئی مسه کړه لمونځ په فاسد دی. ولی چې دا کار په معنی کی دجماع دی. اوجماع عمل کثیری دی. لکن دا قبله یا لمس چې په معنا کی دجماع دی هلته دی چې په شهوت سره وي او حد شهوت په ځوان سړي کی دای چې بلا کی په ورته پورته سی. او که دځنډ پورته وی چې ډیر کلک ودرېږي. او په بنځه کی او یا په سپین ږيري کی حد شهوت دای چې دزهره میل او شوق په ورته ووی. مصنف مختاره وویل ولی چې بعض فقهاء وای چې لمونځ بیه فاسد دی.

مسئله که مصلی دنبی څخه چچه واخسته او یا ئی مسه کړه بيله شهوت له لمونځ په اتفاق نه فاسدېږي. ولی چې دا په معنی کی دجماع نه دي. **مسئله** که نبی لمونځ کاوه او بل سړي چې په لمانځه کی نه وو بلا کی په ددی دور نو په مابین کی ورکړی که څه هم انزال نه سی. او یا په چچه ځنډی واخستل که څه هم بيله شهوت څخه وي او یا په مسه کړه شهوت سره دنبی لمونځ فاسد سو. که څه هم دسړي خپله ماینه وي. **مسئله** که نبی دمصلی څخه چچه واخسته او یا په مسه کړه. او دمصلی په زړه کی اشتها نه سوه پیدا دده لمونځ نه دی فاسد **پوښتنه** څه فرق دی. چې بنځه لمونځ کونکی چچه کړی او یا په مسه کړی بيله شهوت دزړه کی چې لمونځ دزړه لمونځ کونکی نه فاسدېږي. او یا بنځه لمونځ کونکی مچ کړی او یا په مسه کړی بيله شهوت دزړه خوا اود نبی لمونځ فاسدېږي. **جواب** فرق په دای چې شهوت په بنځه کی شرعاً او عقلاً ډیر دی. نو چې نردای مچ کړی خواه ددی اشتها کړی او بل خبره داده چې محمول دزړه مطلق توگه اوس دده په شهوت سره مونږ مفسد په دی بولو چې په معنا کی دجماع دی. اوجماع خوف عمل او کار نه وچ دی.

نوده په حق کی دواغی دجماعو چچه ده یا لمس بالشهوت په ځای کی درېږي. بخلاف دنبی چې جماع ددی کار نه دی. نودواغی دجماع ددی دخواچې چچه احتل دی دڅخه او یا لمس بالشهوت ددی دخواچې په معنا کی دجماع نه گنرل کیږي ترهغو چې دزړه کی شهوت نه سی پیدا. ط، ح و الله اعلم بالصواب.

فصل مکروهات التلوی

مکروهی لمونځ کونکی ته او او یا شیان، لکن پوه سې مقصود حصه په دغو شیانو کی نه دی بلکه دغه شیان مشهور دي. مر، در.

فائدة سنیه تعلماً ضروریة

نوپوه سه چې مکروهات ضد محبوب دي په لغت عربی کی. لکن دله درې لفظه سته چې فرق کول د هغود مهتماتو څخه د فقه دی حرام، مکروه تحریمی، مکروه تنزیهی، ددی درو په فرق کی یو مذهب دی، د حضرت الامام محمد، او بل مذهب د حضرت الامام الاعظم او امام ابوی چې شیخین په بولی په اصطلاح د فقه شریعی کی. او که امام اعظم او امام محمد په یوه رایه کې شریک وی طرفین په بولی. او که امام ابویوسف او امام محمد سره شریکان وه صاحبین په بولی. او که درې سره متفق وه آنه ثلاثه وای.

علامه تغا زای په شرح کی چې په نامه د تلویح یادین ی. دامام محمد مذهب په داسی بیان کړی دی چې یو کار او فعل چې پرینبول په اولی تر فعل وي. نو که دکولو څخه ئی سړی منع وو په یوه دلیل یقینی سره لکه قرآن عظیم الشان او یا حدیث مشهور او متواتر هغه فعل ته حرام وای. لکه: وَلَا تَقْرَبُوا الزَّانِيَةَ، او کی دکولو څخه منع وو په دلیل ظنی لکه عام مخصوص البعض، په قران کی. او یا خبر واحد په حدیثو کی. او یا قیاس د مجتهد هغه فعل ته مکروه په کراهه التحريم وای. او کی ترک اولی وو لکن دکولو څخه په منع نه و راغلی هغه مکروه په کراهه التنزیه دی. او مذهب د حضرت الامام محمد بن حسن الشیبانی تلید امام الاعظم وای یوسف.

او پر رایه د شیخینو تقسیم داسی دی: چې سه عمل چې ترک په اولی وي تر کولو کی دکولو څخه صریح نهی راغلی وي هغه عمل حرام دی. او کی د فعل څخه صریح منع نه و راغلی نو مکروه تنزیهی دی. که روا والی ته نه دی وو، په معنی ددی چې کوی نکی ته د هغه عمل خوعقاب نه وو،

او په نه کولو کې به لږ ثواب وو. او که حرام ته نږدی وو. په دې معنا چې کونکې ته د هغه عمل عتاب او سرزنش په وېج کې د قیامت خو و و مگر عقوبت یا النار نه وو. ده عتاب مثال په ډېره حرامان د شفاعت وویل سوی دی نو دا غسې عمل ته مکروه تحریمی وائی.

پوښتنه: په صحیح حدیث کې راغلی دی چې آنحضرت صلی الله علیه وسلم وئیلی دی شفاعتی لأهل الکبائر من امتی. نومر تکب د مکروه تحریمی خو مر تکب د گناهې کبیرې نه دی نو څرنگه د شفاعت نبوتی غځه محروم دی. **جواب:** شفاعت نبوتی دوه قسمه دی

یو د پاره د بخښې د گناه دی چې هغه شفاعت عام دی. مر تکب د کبیرې گناه او مر تکب د مکروه تحریمی ټولو ته شامل دی. او بل شفاعت د پاره د پوره والی د دجی دی په جنت کې مر تکب د مکروه تحریمی د دغه قسمه شفاعت غځه محروم دی. دا جواب مشهور دی اوفاضل عماد الدین په حاشیې کې د تلویح ۷ اوږې دی. اوفاضل شمس الدین خیالی نسو جوابونه هم اوږې دی چې تر فقهه د متعلمینو د کتاب لوړې دی ولذا لک ترکناه.

فائدې: اصل په اطلاق د تحریم مکروه تحریمی دی او پر مکروه تنزیهی په پرتله د اطلاق حکم کبیرې. **پوه سده:** چې صاحب النهضه او صاحب البحر فرقی د مکروه تحریمی او تنزیهی داسې بیان کړی دی که دیو عمل ترک لږ د واجب مستلزم وه هومکروه تحریمی دی. او که متضمن ترک لږ د سنت وه هغه مکروه تنزیهی دی.

او د مکروه تنزیهی درجې او فرقی سره لری په دې سبب چې هغه سنت چې په دې عمل پاتیرې سنت موكد دی او که د سنن نرولندو غځه دی. او که نه واجب په پاتیدې او نه سنت نو که ده لا ځخه ځخه بیکانه کار ووه هغه مکروه دی لکه په بدن یا جامه سره په لا ځخه کې ځان اخته کول یا بل داسې کار چې په مشغوله کیدي. حتی په خلاصه کې وائی که دمصلی لنگوته پر تندي او چې سره دهغې پر تندي سجده نه سواي کولای نوده په یوه لاس لنگوته د تندي غځه پویه ته کړه مکروه نه دی. ولی دا کار د ممتما تو غځه د لا ځخه دی. او یا په ډېره لا ځخه کې د پاره د دفع دضریو عمل وکی کقتل الحیة والعقرب دا مکروه نه دی. که څه هم په کثیر سره وچه.

مسئله: په لا ځخه کې که دسړي غځه واجب پاته سو نو کی څه هم لمونځ خویې صحیح دی.

تلن را اکر ځول په واجب دی. او که سنت وغیره پاته سول را اکر ځول په مستحب دی. مر اوما حب الهدایه په تجنیس کې وائی چې هر لمونځ چې اداء سی سره دکر اهت نوهغه لمونځ دی را اکر ځوی بیله هغه مکروه غمده.

سوال: په حدیث شریف کې راغلی دی «لَا یُصَلِّی بَعْدَ صَلَوةٍ مُثْلَهَا» نو څرنگه بیرته را اکر ځول دکرې لا ځخه غواړي **جواب:** صدر اسلام علی البردونی په شرح کې د جامع صغیر وائی چې مرله په حدیث مذکور کې دادی چې صرف دوسو سی د سببه لمونځ بیرته را اکر ځوی. نو دا حدیث د غوته دکر اهت شامل نه دی.

امیان خلک باید په لا ځخه کې قدر کړي په رکوع او په ولاړه کښی د رکوع غځه او **نصیحت:** په سجده کې او په کښینستو کې د سجده غځه چې دغه افعال په ښه وجه را اکر وای دغه کارونه چې رکوع او سجده او د رکوع سمر ولاړه دی او په مابین کې د دوو وسجدو کښینستو کم انرکم سنت خودی نو کی دی پرې که کامل په ونه کړي نور اکر ځول د لا ځخه بیرته غواړي. په حدیث شریف کې راغلی دی چې آنحضرت صلی الله علیه وسلم په ترک د دغو کارو په یوه اعرابې لمونځ درې ولړه را اکر ځاوه. **پوه سده:** چې مرله د مکروه غځه په دې فصل کې عام دی که مکروه تحریمی وی او که تنزیهی وی لکه چې دهغو بیان په شرح کښی وکړه ارب شاء الله تعالی قال المصنف:

په ښول دی د واجب یا د سنت په لا ځخه کې په قصد سره. قید د عهده ددی دپاره وواړه ولی که چیرې واجب سهوا او نسیا ناپا نه سی. لمونځ مکروه نه دی بلکه سجده سهوه به کوي. او که سنت په سهوه پاته سی نه لمونځ مکروه دی او نه سجده سهوه سته قال مروط

چې شریع و مکروهاتو مصنف په دغود ورسره وکړه. ولی دا دوه د وروسته دپاره لکه قانون کلی دی. او د پر جزئیات تر لاندی مثلاً ارام په اکر کانوکی د لا ځخه لکه رکوع او سجده او قومو او جلسه چې ترک دهغه یا ترک د واجب دی پر تحقیق بناء. او یا ترک د سنت موكد دی. او یا تر امام د غځه رکوع او یا سجدې ته تلل. او یا په رفع کې تر امام وړاندی والی کوی چې مکروه تحریمی

ولی به هفت کی سخت و عید را غلی دی کاروی البخاری و مسلم: قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ
أَمَّا يَخْتَفِي أَحَدُكُمْ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ أَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ جَارٍ وَفِي رَوَايَةٍ
أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ صُوتَهُ حَارَةً تَرْجَمُهُ: ایانا بیرین ییوشتاسی چی سراپوت ته کوی یعنی یا در کوم
نخن او یا دسجی نخن دمنه ترامام چی و دی گرجوی خدائی سرده سرده خزه او یا
صورت دده صورت دخره.

در ویش والی چی شیخ عبدالحق دردی حدیث په صدق کی دیو عالم قصه ذکر
کریده فلیرجم، اودی ته هم شامل دی چی لاسونه په وخت کی دشرع دلا نخن ترغور و
لور یوسی چی دما مکروه تنزیهی دی لاند لم یثبت ذالک منه صلی الله علیه وسلم
ولا من احد من الصحابة. او یا لاسونه بیله عذر ترا ورنه ولا کسبته پوت ته کری. او
یا پنی په قصد سره په سجده کی په پا نچو پوت کری: قَالَ الْمُصَنِّفُ:

كَبَيْتُهُ بِثَوْبِهِ وَبَدَنِهِ وَقَلْبُ الْحَصَى إِلَّا لِلْسُّجُودِ مَرَّةً

لکه سات تیرو ل په جامه سر یا په بدن سره او یا پری وهل دشکو مگر دپاره دسجی
یورار. بعض علماء وائی چی عبت هغه فعل ته وائی چی غرض شرعی نه وی پکینی اوسنه
هغه کار ته وائی چی هیڅ غرض نه وی په کبی. او په جوهر کی وائی چی عبت هغه فعل دی
چی خوند نه وی پکینی. او لعب هغه کار دی چی څه ناڅه خوند په کبی وی. او جوهری
په صحاح اللغة کی وائی چی سغه او عبت سره مراد دی ط.

دلیل د کراحت دادی چی عبت کار منافی د خشوع سر دی چی هغه دلا نخن لکه روح داسی
دی قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ، و الخشوع
حضور د نرغ دی او ارامول د اندامودی. اوسانته دارکانود دلا نخن ده. نو عبت په لمانحه
کی مکروه تحریمی دی «ق، س، ط، و فی المراقی والمراد بالعبث ههنا فعل ما ليس من أفعال
الصلوة. **مسئلہ:** که عبت بالبدن ته ضرورت پیدا سو یا کراحت نسته مثلاً
که دمصلی مخ یا تن دی خوله کری وه توده هغه پا که کره:

و یا په سجده پر خاور و وکره خاوری په په مخ مبتدی وی. اودی خندی په تکلیف و ونویه
یا کی کری کراحت نسته، کذا فی فتح القدير والغایب والنهایه.

پوه سله: چی حصی جمع د حصاة ده کشتی شکوته وائی. قوله للسجود ای للسجود
الكامل. اولی اصلی سجده نه سوا کولای بیا پری وهل دشکو واجب دی، ن، ط، و کاء
فی حدیث جابر و کذا فی حدیث ابی ذر التقیید بعبث واحدة. قال جابر سئلت النبی صلی
الله علیه وسلم عن مسح الحصاة فقال واحدة ولان تمسک علیها خیر لک عن مائة ناقیه
سوال الحدیث، ما پوښتنه وکره دبی علیه السلام نخن دپری وهلود سنگرنیو یعنی دسجده په
وخت کی نوعیه السلام ووسيله یو وار یعنی یو وار په فعل روا دی. او که ته ځان وساقی
ددغه کار نخن یعنی قلب الحصى، خیر دی تالره تر سلوسنځینه او جو چی توری سترگی وی یعنی
گران قیمت وی.

در ویش والی: چی تر ټولو ښه کار دادی چی لمونځ کونکی دی د خیر تر لمانحه دلا نخن
د ځایه نخن شکی اوری کی. حتی د نرنگنود ایښود ځایه نخن اود ناستی د ځایه نخن تاجی په لمانحه
کی نرغ مشغول په هیڅ شی نه وی. **در ویش والی:** چی حدیث د ابوذر په دی بار
کی پر داسی سمیع مشتمل دی چی تر ټولو مثلاً لود سجع فوقیت لری و هو هذا:

أَسْأَلُ أَبُوزَرٍّ: خَيْرَ الْبَشَرِ: عَنْ تَسْوِيَةِ الْحَجَرِ: فَقَالَ يَا أَبَا ذَرٍّ: مَرَّةً وَلا أَفْزَنَ
پا کول د تنندی د ځور و نخن یا د خاشوع نخن او یا د خولې نخن په
مسائل ضروریة مابین کی دلا نخن مکروه دی. مگر که ضرورت و و چی دغه شکی

په په تندی جلیدی. یا په خوله پر سترگو، اتوئید له او یا خاوری، اتوئید لی. او
یا دغه شیا نود لمونځ کونکی خشوع و رځرا بوله. نو بیا هیڅ کراحت نسته. لکه چی غماشه
سړی پر مخ و خوری او هغه کالوی اوزر د لمونځ کونکی په مشغوله وی نو گرو ل کراحت
نلری. یاد سړی په لمانحه کی گرنه کی د نرغ راوئین دی دخولې پر خوا نو پا کول په مکروه نه
دی. و امثال ذالک. او وروسته تر سلام خوبیا که ضرورت او که نه وی کراحت نسته،
ولی ابن السنی خپل کتاب کی دانس نخن روایت کری دی، چی رسول کریم صلی الله علیه و

سلمه و رخت چي د لماغځه فارغه شو مسحې کړي تندي مبارک په راسته لاس او بيا بې وويل
 أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ: اللَّهُمَّ أَذْهَبْ عَنِّي الْهَمَّ وَالْحُزْنَ، «مطهر»
 ابن امير الحاج وايي چي د امسئله پر څلور قسمه ده ۱. مسح کول د خولي يا خاورو وغيره کول دي
 بېدلاسه هغه خو مستحب دي: لاندې ازاله الاذي عن وجهه و دفع المنيه، ۲. چي د لماغځه
 د افعالو څخه فارغ سي تر سلام د مخه په بدائع اوصانم کي وايي. لَا بَأْسَ بِهِ بِالْإِجْمَاعِ. ولي کړي
 فعل الصلوة په دغه حال کي بيخي قطع کړي هم باک نه لري نو يوه فعل قليل چي مسحده هغه
 باک به ولري. ۳. چي د اخيري سجدي څخه سره اېږورت کړي د مخه تر ناستي په قدر د تشهدي
 امام مرحومي وايي لَا بَأْسَ بِهِ، او امام حلوفاي چي په دې کي په کتابوکي د فقهي اختلاف دي.
 بعض وايي مکروه. بعض وايي نه دي مکروه ۴. چي مسح په مابين کي د لماغځه واقع سي.
 په دې صورت کي ظاهر الروايت دادي چي بيله ضرورت ته مکروه دي وهو المصحح، مثال

وَفَرَقَةَ الْأَصَابِعِ او مکروه دي په لماغځه کي تکان په گوټو کول يا په
 لا تَفَرِّقْ أَصَابِعَكَ وَأَنْتَ فِي الصَّلَاةِ، کي کي کي کي. لفظ عليه الصلوة والسلام
 يه، چونکه د اصريح نه دي نو کراحت تحريري دي ط، او په مجتبي کي وايي که څوک ولماغځه
 ته انتظار کوي يا لماغځه ته راروان وي هغه هم په حکم کي د ملونج کوفتکي يعني دگوټو تکان
 ورته مکروه دي. **د روليش وايي** چي چونکه نه صريح په لماغځه مقيد دي نو دده
 سري دگوټو تکان مکروه تنزيهي دي. او بيله د غوښتو يعني خارج الصلوة نو دگوټو تکان
 مکروه دي په نيزد اکثره فقها و و جبرائيل او مجتبي والا به دا جلوت وايي چي د افعال د شيطان
 د خواغځه دي، لکن کراحت يه تنزيهي دي. لما مَرَّ. او په برهان کي علت د کراحت د اوښتلي دي
 چي د ابو عبث کار دي. لکن پوه سه چي د بعض کسانو دگوټو بندونه در کوي چي تکان په پوه کي
 نو دغه سري ته خارج الصلوة تکان دگوټو مکروه نه دي. او بعض وايي چي وجه د کراحت يه
 داده چي د اعمل د قوم لوط و و، وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالْأَصْوَابِ، واليه المرجع والمآب،

کتبه بيه آخر الحق محمد فضل الحق في غفرله.

تَشْيِيكُ الْأَصَابِعِ

او مکروه دي په لماغځه کي سره داخلول دگوټو.
 قال لفظ لفظ تشيک تشيک په وخت کي تکان ولماغځه، ولي چي اخذ
 عليهم قال ط، چي دغه تکان مکروه دي تشيک په وخت کي تکان ولماغځه، ولي چي اخذ
 و ابو داود او نور په روايت کړي دي موقوف چي عليه الصلوة والسلام بې ويلي دي. چي
 ستاسي چي اودس تازه کړي اوسنه اودس وي او بيا د مسجد پر څوړوان چي. نو تشيک د
 گوټو د لاسو دي نه کوي. ولي چي دي په لماغځه کي دي يعني حکما. دري حديث څخه د امعه. قول
 چي په وخت کي د انتظار د لماغځه په طريق اولي تشيک مکروه دي. جبرائيل وايي چي د نه چي
 د معلوم يي چي د کراحت هم تحريري دي. او چي د لماغځه فارغ سي نو تشيک روا دي.
 عن التشيک چي د افعال د شيطان د خواځي کافي الحديث. او بل دادي چي
 تشيک سري ته خوب وړولي او خوب گمان د حدث دي. او بل تشيک

حَلَّتِ الْيَدِ الْيُمْنَى

اناره و اختلاف او شقاق ترده لکه چي د حديث د ابن عمر څخه اشاره د معلوم يي. قال
 او مکروه دي په لماغځه کي لاسونه پر دوي نيول. دليل يه دادي چي
والتخصر اول خود اخوي د جابره او متکبرينو دي. بل دادي چي په لماغځه کي
 اخذ اليد باليد سنت دي. په تخصر کي هغه پاتيد يي. م، او بل دليل دادي چي تخصر په
 مخالفه تکیه پر لکري کول دي ځکه نو لکري ته مخصره وايي.

اوشک نسته چي په فرض لماغځه کي بيله ضرورت ته تکیه پر لکري مکروه ده کما صرح به الفقهاء
 طرا نعم په نفل لماغځه کي که ضرورت وي او که نه وي تکیه پر لکري روا دي على الاصح، مطهر
 او بعض علماء د تخصر تفسير داسي کوي: هوان لا يتم حدود الصلوة، نوکه واجب پاتيدی
 نو مکروه تحريري او سنت پاتيدی نو مکروه تنزيهي دي. او بعض علماء د تخصر ترجمه په
 اختصار في القرأت سر کوي نوکه قدر واجب پاتيدی مکروه تحريري دي. او که قدر مسنون
 پاتيدی مکروه تنزيهي دي. **د روليش وايي** که څه هم په لفظ کي تخصر مانع د دغو
 تفسيرو نسته. لکن اول تفسير د صحيح دي او جمهور څخه د اهل اللغة والفقه والحديث
 منقول دي نو ځکه مراقبي په هغه تفسير اکتفاء کړي ده. وقال هوا شهر واصح تاويلها،

وَقَالَ الْمُصَنِّفُ وَالْإِلْتِفَاتُ بِعُنُقِهِ يَوْمَ غَدَاةٍ مَكْرُوهَةٍ كَلَّلَ بِهِ لَمَّا خَرَجَ كَدَّ غَارِي
 بِه لَمَّا خَرَجَ كَدَّ دَرِي قِسْمِهِ دِي، يَوْ قِسْمِ مَبْطَل دَلَا خَرَجَ دِي جِي حَكْر دَقِيلِي خَرَجَ دِي وَفِي اَوْشَاو
 قَبْلَه تَه كَرِي مَكْرِيْلَه عَذَرَه. دَعْدَر صَوْرَتِ يَه دَادِي جِي دَسَرِي بِه لَمَّا خَرَجَ كِي خِيَال دَاسِي
 وِي جِي بَرُو دِي وِينِي سَوَه نَوَد اَو دَاسَر دِيَا نَ شَا وَقَبْلَه تَه كَدَّ لَكْن وَرُو سَتَه جِي وَاوَرِي بِه يَه
 نَوِي وِينِي نَوَلُو نَجَّ يَه نَه دِي بَاطِل « اَو دَوَه مَقْسَم مَكْرُوه تَحْرِيْمِي دِي جِي بِه اَسْتَر خَوَاسِيَا
 بِر چِي خَوَاسِيَا كَبَه كَرِي. دَد غَر التَّفَاتِ بِه بَارَك كَبِي هَف حَدِيث دِي جِي بَخَارِي يَه رَوَايَتِ
 كَرِي دِي دَسِيدَتَا عَاشَتَه « قَالَتْ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ
 الْإِلْتِفَاتِ الرَّجُلِ فِي الصَّلَاةِ وَكَذَا الرَّبِّيَّةِ فَقَالَ هُوَ اخْتِلَافٌ يَخْتَلِسُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ
 الْعَبْدِ « دَا التَّفَاتِ يَوْ هَلْ دَشَيْطَانِ بِه لَمَّا خَرَجَ عَبْدَه اَو بِه بَلْ حَدِيث كِي رَاغَلِي دِي لِاِزَالِ
 اللَّهُ مُقْبِلًا عَلَى الْعَبْدِ وَهُوَ فِي صَلَاةٍ مَا لَمْ يَلْتَفِتْ فَإِنَّ التَّفَاتَ انْصَرَفَ عَنْهُ : دَا دَوَارِ
 حَدِيثِ بِر كَرَاهَتِ تَحْرِيْمِي دِلَالَتِ كَوِي « مَرط، در،
 اَو دَرِي مَقْسَمِ التَّفَاتِ دِي بِه كَبِيَا نَوَد سَتَرَكُو بِه صَحِيح حَدِيثِ مَبَارَك كِي رَاغَلِي دِي : كَانِ رَسُولُ
 اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُلْحِظُ اصْحَابَهُ يَمُوقِي عَيْنِيَه « يَعْنِي عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَحَالَتَه
 دَا صَحَابُوْهُ بِه كَتَل بِه كَبِيَا نَوَد سَتَرَكُو. نَوَدِي حَدِيثِ خَرَجَ عِلْمَاو حَضَرَ دَا نَتِيْجَه كِيرِي كَوِي جِي
 دَا قِسْمِ التَّفَاتِ مَكْرُوه نَدِي. لَكْن مَلَاعَلِي قَارِي وَاِي جِي دَا قِسْمِ التَّفَاتِ دَا دَبِ خَرَجَ دَلَا خَرَجَ
 خِلَافِ دِي. بِيْلَه ضَرُوْرَتَه دَعْدَر عَلَيْهِ السَّلَامُ دَغَرِ التَّفَاتِ خُوْد اَحْوَالِ مَعْلُوْمُوْلُو دَمِنْ خُلُفُو وَاِي
 اَو بِه مَكْرُوه اَمَام دَلَا خَرَجَ دَدَه غَرَضِ دِيَاوَرِ التَّفَاتِ بِه كَبِيَا نَوَد سَتَرَكُو وَكِي بِرَوَانَه لَرِي : قَالَتْ
 اَو دَغَر رَنَكَه مَكْرُوه دَه اَقْعَاء. دَا قَعَاء مَعْنِي دَا دَه جِي سَرِي كَوْنَه بِر خَرَجَ
 وَالْاِقْعَاءُ كَسْبِير دِي اَو زَنَكُونَه جَك وَدَرُوِي. اَو نَسَقِي جَوْتِ كَرِي اَو لَاسِقِ
 هَم بِر خَرَجَ وَكَلُوِي. لَكَه سَبِي جِي كَسْبِيْنِي، مَرط، عَز- در، جِي اَبُو هَرِيْرَه رَوَايَتِ كَرِي
 جِي نَهِي كَرِهَرَه عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ دَا قَعَاء خَرَجَ لَكَه اَقْعَاء وَسَبِي « اَسْتَهِي بِاِخْتِصَارِه نَو
 بِه سَبَبِ دَنَهِي كَرَاهَتِ يَه تَحْرِيْمِي دِي.

كُتِبَ احقر العبد حقاني غفر له

وَقَالَ الْمُصَنِّفُ وَاقْتِرَاشُ ذِرَاعِيَه اَو دَغَر رَنَكَه مَكْرُوه دِي بِر خَرَجَ
 حَمَلَه كِي دَهْفَه حَدِيثِ جِي رَوَايَتِ يَه بَخَارِي دَعَا شَرِيْضِي (اللَّهُ تَعَالَى غَنَه كَوِي دَسِي
 رَاغَلِي دِي جِي عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ نَهِي كَوِي دَا قَتَرِاشِ خَرَجَ دَنَرْدِ ذِرَاعِيُوْلُو رَجُلِ
 تَدَا قَتَرِاشِ دَدَرِنَدَه كَانُو. پَسُو سَه جِي قَيِدِ دَرَجُلِ اَحْتِرَازُوِي دَنَبِي جِي خَرَجَ
 هَذَه دَا غَسِي كَوِي وَلِي مَبْنِي دَحَالِ دِي بِر سَتَرَكُو دُوْدَر دِيَا نَ حَرَمَتِ هَم تَحْرِيْمِي دِي
 لَوْجُوْدِ صَرِيحِ نَهِي عَنْه. قَالَتْ الْمُصَنِّفُ:

وَتَشْمِيرُ كَمِيَه عَنْهَا اَو دَغَر رَنَكَه مَكْرُوه دِي بِرَوَايَتِ
 ذِرَاعِيُوْلُو خَرَجَ. يَعْنِي كَه تَرَخَنَكُو بِرِي وِي
 اَو كِيَا بِرَوَايَتِ وَي تَرَهْفَه « بَجَر » مَسْأَلَه : كَه سَرِي دَغَر تَرَلَا خَرَجَ لُسْتَرِي
 رَا بِرَوَايَتِ كَرِي وَه. اَو بِيَا دَا غَسِي بِه لَمَّا خَرَجَ كِي دَا خِلَاسُو. اَخْتَلَفَ الْعِلْمَاو فِي الْكَرَاهَتِ نَه
 وَالْمُجِيحِ الْكَرَاهَتِ التَّنْزِيْهِيَه « دَره » بِه لَمَّا خَرَجَ كِي دَكْرَاهَتِ دَدَغَر فَعْلِ سَبَبِ دَادِي جِي
 دَا دَسَبَرِ عِلَامَدَه جِي دَخْشُوْعَ سَرَه دَلَا خَرَجَ سَرَه مَنَافِي دَه « ط ». قَالَتْ الْمُصَنِّفُ

وَصَلَوْتُهُ فِي السَّرَاوِيلِ مَعَ قُدْرَتِهِ عَلَى الْقِمِيصِ
 اَو دَغَر رَنَكَه مَكْرُوه دِي لَمَّا خَرَجَ بِه يَوَاحِي بِر تَا كَه كِي يَا بِه لَنَكِ كِي سَرَه دَقْدَرَتَه بِر قِمِيصِ بَانَدِي
 مَرَاتِي وَابِي جِي بِه دِي كِي تَهَاوَنِ اَو سَبَاوِي دَلَا خَرَجَ دِي، اَو قَلَتِ الْاَدَبِ دِي اَو خَبَلِ سَتِ
 وَالِي نَبَا كَه كَوِي دِي، وَقَالَ ط هَذَا يَفِيدُ كَرَاهَتَ التَّحْرِيمِ مَسْأَلَه : مُسْتَحَبَّ دَه
 نَزَلَنَ دَرِي جَاهِي بِه لَمَّا خَرَجَ كِي، بِر تَوَكُّفِ يَا لَنَكِ، بَلْ قِمِيصِ، اَو بَلْ لَنَكُوْتَه نَوَبَاءَ عَلَي هَذَا
 دِيَا كَسْتَانِي اَو سِيد وَكَلُوْلُو خَرَجَ خِلَافِ الْمُسْتَحَبِ دِي. وَلِي جِي دَوِي يَوَازِي دَجِيْبِ خَرَجَ
 دَسَالِ رَاوَا كَابِي اَو سَرِي بِه لَمَّا خَرَجَ كِي بِه پَتَهْوِي. اَو بِاِ رَخِيْنَه يَه بِر سَرُوِي. مَكْرَنَا دَخَلَكِ
 جِي لَنَكُوْتَه تَرِي. اَو دَنَبِي دَا بِه مُسْتَحَبِّ بِر تَوَكُّفِ، قِمِيصِ، كَسْتَنِي بِرُوْنِي، اَو بَلْ غَتِي بِرُوْنِي
 مَسْأَلَه : دَنَبِي لَمَّا خَرَجَ بِه هَذَه. بِرُوْنِي كِي جِي دَوِي بِه اَمْطَلَا حِ جَفُوْنِ وَرَتَه وَابِي

یعنی چی ویستانتان یه ترلاندی معلومینی مکروه دی اشد کراهت «در» قَالَ الْمُصَنَّفُ

وَرَدَ السَّلَامُ بِالْإِشَارَةِ اود غدرنگه مکروه دی ردول دسلام دچا یعنی جواب ورکول په اشاره سږ. لانه سلام منتهی مر «وفي الذخيرة لأبأس للمصلي ان يجيب التكلم برأسه قال - ورد الاثر بهذا عن عائشة» مثلاً سږي پر لمانځه ولاړو و بل سږي پوښتنه ځنډی وکړه چی نړوی دی دسفره راغلی - ده ورته سروښور او ه چی هو. ثم قال ولا بأس بان يكلم الرجل الرجل برأيه لري چی خارج الصلوة سږي ولونځ کونکی ته خبری کوی. او هغه به اوري لفظه تعالى. وَنَا دُشُّ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْحَرَابِ

در ویش هیچ مدان: وائی چی درخیزه داغده دواړه حکمه دغور وړ دي. **أَمَّا الْأَوَّلُ:** وهو قوله لأبأس للمصلي أنه بدی خبره کی باید مونږ غور وکړو چی په دی کی شک نسته چی سلام خود عاده او جواب یه هم د عاده او په دی کی هم شک نسته چی نفس دعا په هر لمانځه کی سته «أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ الْآيَةَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا إِنِّي فِي الدُّنْيَا أَه نوچی دسلام جواب صرف په اشاره دلاس یا دسر مکروه دی. نو نور پوښتنو جواب به څرنگه په اشاره مکروه نږی اوزخیر والا دا اثر مروی دعائشه بیان هم نه دی کړی چی هغه کوم تاریخ وو. په لمانځه کی خود پر شیان رواوه اوبیا منسوخ سوی دی کما سیأتی «او امام حلوئی چی درخیزه په مذکور مسئله کی هڅنال دی وروسته وائی. که چیري یوچا سلام وچا و. ولونځ کونکی ته فی الحال خودی په نږه کښی جواب ورکړی. او پسله لمانځه دی بیا جواب په خوله ورکړی. په نیزد محمد. او امام ابویوسف وائی چی مطلقاً دی جواب نور کوی او خطاباً او امام طحاوی یعنی فقیه ابو جعفر روایت کړی دی چی یو وخت آنحضرت صلی الله علیه وسلم په لمانځه کی ووچی عبد الله بن مسعود سلام ورته وږایه، آنحضرت صلی الله علیه وسلم پسله فرامه د لمانځه څخه جواب ورکړی، و هذا یؤید قول محمد، وَأَمَّا الثَّانِي: ولا بأس ان يكلمه آه چی پردغ خبره چی په ایت شریف سږ استدلال نه دی روا. ولوچی په لمانځه کی خبری په شریعت کښی دکریم علیه السلام خور وای.

فأبطلوا کی داسلام نه مونږ په دین کی هم خبری په لمانځه کی رواوی حتی تر نزول د رَفَعُوا يَدَهُ قَائِمِينَ» فامروا بالسكوت عن التكلم في الصلوة على ما روى في البخاري نوچی خبری رواوی نو بدهاء خو په طریق اولی روا ده. حاصل دمسئله دای چی چا لرونه باقی چی د لونځ کونکی سږ چی په دی هم پوهیږی چی پر لمانځه ولاړی خبری وکړی او مصلي لرونه باقی چی قصداً غوږ ورته ونستی او ځان په پوه کړی. قَالَ الْمُصَنَّفُ

وَالْتَبِعْ بِالْإِعْذَارِ اود غدرنگه مکروه ده چارزانو ناسته په لمانځه کی که بل ډول ناسته ورته تکلیف وه بیا څو کراهت نسته. ولوچی په عذر سږ دواجب پښولو لار وای. نو دسنت دا خو په طریق اولی روا دی. نو چونک په ترجیح کی ترکه دست راجی ننگه مکروه تنزیلی ده.

مسئله: چارزانو ناسته دباندي تر لمانځه هیڅ کراهت نه لري. لما روى في الأحكام المبارک چی اکثره ناسته علیه السلام تر بږه وکذا عمره مرط، اود دووی خوړلو په وخت کی تریم مکروه تنزیلی ده لانه من زمی المتکبرین «در قال المصنف»

وعقص شعره اود غدرنگه مکروه دی عقص دویستنا نو په لمانځه کی، مراقی وتری او یو پسر باندی **فأبطلوا** کونکی دویستنا نو دسر وادی چی بیا په خت کی رولای، قال ابن العز، ط. **مسئله:** محل او جای دکراهت د عقص دای چی خارج الصلوة په عقص کړی وی خوله دپاره د لمانځه وی او که داغسی غوږه کړی وی: او کی فعل د عقص په لمانځه کی وکړی لونځ یه بالاجماع فایده دی لانه عمل کثیر، حلبی ط. په حدیث شریف کی راغلی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم دیوه سږي سږ چی تیریدی هغه معقوس الشعر لونځ کاوه. نویه ورته وویل: دُعْ شَعْرُكَ لِيَجُودَ مَعَكَ، پر پیړه ویستانتان دی چی سجده وکړی ستاسږ. **مسئله:** هغه بعض پښنی ځوانیان چی دمنځه تر لمانځه دڅو او ویستانتان تر څښه لاندی کوی. چی په خاورونه سی دکراهت به

خالی نه وی، در. قَالَ الْمُصَنِّفُ :

وَالْإِعْتِجَارُ وَهُوَ شِدُّ الرَّأْسِ بِالْمُنْدِيلِ وَالْعَمَّا وَتَرْلُ وَسَطَهَا

او دغه رنگه مکروه دی اعتبار. او اعتبار داری چی سر په دسمال کی تری
مَكْشُوفًا یا په لنگوټه کی لکن مابین د سر په لغم وی. لنهی النبي صلى الله عليه وسلم
عن الاعتجار في الصلوة. وهذا يفيد كراهة التحريم ط. او بعض علماء وائی چی اعتبار
دادی چی لنگوټه ونتری مگر پزه پته کری. په دی کی سنت د سجدی پاتیری «در»
او هغه خبره چی امام لخطاوی کړیده. تر مکشوف لاندی. ای مکشوف عن العمامة لا
مکشوفًا اصلا لانه فعل مالا يفعل.

رولیش وائی : چی شاید په زمانه کی دامام مذکور به دا کار خلگونه کاوه. لکن په
اوسنی زمانه کی خود اکار په لوجه کا نوخوانانو کی دوخت بیخی ویری. چی ښکته خوږ
ترلی وی مگر مابین د سر په دهره شی خنځر لځ وی. کما هو الظاهر. قَالَ الْمُصَنِّفُ
او دغه رنگه مکروه دی یا پوره ته کول او جمع کول دکا لودخ دخوا
وَكُفُّ ثَوْبِهِ یاد شادخوا خنځر هغه وخت چی سجدی ته چی او بعض علماء وائی
چی کف جمع کول دی د ثوب کالو. او پر ملایه ترل. مرقای وائی چی په کف کی په دواړو منا
وو اظهار د تکبر او تجبردی چی منافی د خشوع سر د لماخه دی.

وَوُزِدَ فِي الْحَدِيثِ النَّبِيُّ أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ اعْظَمَ وَلَا أَنْ أَكْتُ شِعْرًا وَلَا ثَوْبًا
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ «مر» وفي الخلاصة: چی کف الثوب په دوهم تفسیر مکروه نه دی قَالَ الْحَلَبِيُّ
وهو المختار وقال في منية المصلي: ويكره في الصلوة كل ما كان من اخلاق الجبابرة
وقيل لا بأس برفعه عن التراب «ورده الطحاوي حيث قال والاصح الاطلاق» یعنی
کف الثوب مکروه دی مطلقا که خه هم جامی د خاورو خنځه ساتی. ولی چی پر خاورو ایښودل
دخ په سجده کی چی مندوب دی نود جامی خه شرف دی تر مخ «ط، در» قَالَ الْمُصَنِّفُ
وَسَدْلُهُ او مکروه دی سدل د جامی. سدل دادی چی لوی پټو چی طیلسان په بول

خه فی شح الوشاة پسر و اچوی او جوانب په ایله وی یعنی پر لور ویر نه واره وی
اویا په پر اوږو و اچوی اولاسونه په ترلستونو و نه کاربی. لکن کراهت هله دی چی د
تکبر دلاری وی. او که د عذر دلاری وو لکه یخ بیا مکروه نه دی.

پوه سه : چی پر اوږو اچول په پوستین، چپنه، کوسې، جملکه، کوټ، بالاپوټ
کی ایځی. دد غومذگونه ملبوساتو په باب کی خلاصه وائی: المختار عدم انکراهه، لکن هان
الحلی دا خبره نه منی. او وائی چی دخلاصی خبری سر یوازې بزا سر په موافقه کړیده او
صیح خبره هغه ده چی قاضی خان او جهلور په کوی چی سدل مطلقا مکروه دی. لانه
اذا لم يدخل يديه في كميه صدق عليه اسم السدل لانه ارجاء الثوب بدون لبس معتاد
وقد تصدى بعض الفقهاء الى المحاکمة بينهما. او وائی که چیری معتاد اغوستل ذهنی
جای دلا سوپر لستونو داخله ولو کی وه نودی لاسونه داخلول په لوستونو کی سدل
دی. لکه کوټ، بالاپوټ، جملک، عربی چپنه چی عبا ریه بولي. هرا ی چپنه. او کی عاده
لاسونه نه تر کښل. هغه ته سدل نه وائی لکه کوسې، دغز ف پوستین، هرا ی پوستین،

دگیدرو پوستین، چی په شمال کی د افغانستان جوړیږی. یاد پر لیک نو پوستین
رولیش وائی : چی احتیاط په دی کی دی تر ټولو د لاسونه کاربی. وَاللَّهُ أَعْلَمُ
بعض خلک دسمال پر اوږو و اچوی. او کښته خړیږی. لکه بعض عرب او بعض قاریان
چی دغه فعل کوی. په دی باره کی مجرب ائق دفتح القدیر خنځر نقل کړی دی چی داسی دسمال
باید په وخت کی د لماخه ایسته کی که خه هم د اسمال نه لوړیږی ط

پوه سه : چی دمکروهاتو خنځر د لماخه دی تلسم چی هغه پوتول دی دخول اوږی
په لماخه. ولی چی د عادت د آتش پرستا نودی چی مجوس په بولی په وخت کی د عبادت
داور «**يُوسِنَتُهُ**» په ژمی چی یخ ډیر وی خلک د یخ د سببه خپل گهر پټول
پرخوله او پزه هم اچوی نود اهم مکروه او که خرنګه، **جواب** : داخود جهته د یخ
د عذر کوی. وَالضَّرُورَاتُ تَبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ «مقوله شرعی مسنده **مسئله**
سدل خارج الصلوة مکروه نه دی علی الصیح» مر

وَالْأَنْدَرَجُ فِيهِ بَحِثٌ لَا يُخْرِجُ يَدَيْهِ

اود غه رنگه مکروه دی په لماغځه کی پیچل د بند خپل په یوه جامه کی په داسی ډول چې لاسونه هم منځته یعنی غاځی د ایستلو نه پرېږدي. چې دی کار ته اشتغال العلماء په یوه نه بلکه په احادیث شریفه او په فقه کی وائی. صَاحِبُ نَبَوِي دېرې ته وائی یعنی د حان غځه نوبی ډېره جوړول په لماغځه کی مکروه دی: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ ثَوْبَانِ فَلْيَصِلْ فِيهِمَا فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ إِلَّا ثَوْبٌ فَلْيَتَذَرْهُ وَلَا يَشْتِغِلْ بِاشْتِغَالِ الْيَهُودِ، یعنی کړوی یوه لږه ستاسی دوی جامی نودی په ډولرو کی لمونځ وکړی. که قمیص او پرتوگ، یا قمیص او پتودي لنگ کړی. او یا دوه پتوان نو یودی لنگ کړی او بل د پرتوان وچوی. او که نه وه سړی لږه مگړیو جامه یعنی پتو نو هډی لنگ کی او پرتوله بدن دې نه راپیچي که څه هم ډیر غټ پتو وی لکه راپیچل دیهودو، یعنی دا اشتغال دیهودو سره مشابهت دی چونکه پر دې باب کی صریح نهی راغلی نو کړا هت یه تحریمی دی که امر ذکر مزل. فَتَالِ الْمَصْنُفُ:

وَجَعَلَ الثَّوْبَ تَحْتَ إِبْطِهِ الْأَيْمَنِ وَطَرَحَ جَانِبَيْهِ عَلَى

اود غه رنگه مکروه دی گرځول یعنی اچول د ثوب لکه پتو لاندی تر عاتقه الایسر راسته بغل اود واره طرفه یه پرچپه اوبه اچول یعنی په لماغځه کی مسټل: بيله لماغځه د اقل مکروه ندی. وجه د کرا هت په لماغځه کی مراق دا وائی چې پتول د واره اوبو په لماغځه کی مستحب دی. نو تر لکه یه مکروه تنزیهی ده آه لاند ترکه امر مستحب لا واجب او صریح، نهی هم نسته په کنبی.

درویش وائی: چې عبارت غځه دمراق داسی معلومینی که سړی قمیص اغوستی و او اوبی دواړه یه په قمیص کی پتی وی لکن دده پتو وو هڅه یه پر طرز مذکور پراوښو و اچاوه. بیا کرا هت نسته:

کتبه احقر العباد حقانی غفر له الباری

وَالْقِرَاءَةُ فِي غَيْرِ حَالَةِ الْقِيَامِ

اود غه رنگه مکروه دی قرأت دقرآن المصنف په غیر کی د حال ډول لاری لکه سړی چې رکوع ته ورسیږی او قرأت یه پر تږ به وی. اود غه رنگه مکروه دی اذ کار مشروع په انتقال لاری لکه سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَكَانَ الْحَمْدُ، پسله نماز غځه د انتقال لکه بعض امامان چې سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، په سجده کې خول کی وی مراقی وائی چې په دې کی دوه تاوانه دی. یو ذکر مشروع یه په خپل غاځی کی پرینو وبل یه د حای ووايه او بیا لمطاوئی وائی چې سنت طریقه داده چې ابتداء ذکر مشروع دی د ابتداء سره د انتقال پوځای وی. او پای ذکر مشروع دی د پای سره د انتقال پوځای وی کی مخالفت د غځه وکړی نو سنت غځی مخالفت یه وکړی آه.

درویش وائی: چې بعض امامان په دې مسئله کی ډیره غفلت غځه کارا خپل. اول

زده کړه خپل لمونځونه: بیا کوه امامتونه: درکوه احکام دی نه زده: په لماغځه کیه غافله:

دلماغځه مقتدیا نوت ضامن یه: دا جواب به ستا غځه غواړی په قیامت:

په منتونو کی کله کله روان وی: چې نوبت د فقهی راغلی سوی چا نک: قَالَ الْمَصْنُفُ:

وَأَمَّا لُةُ الرَّكْعَةِ الْأُولَى فِي التَّطَوُّعِ وَتَطْوِيلُ الثَّانِيَةِ فِي

اود غه رنگه مکروه دی اوبه ډول درکعت یعنی تر و هم رکعت په جَمِيعِ الصَّلَوَاتِ نفلوکی اود غه رنگه مکروه دی اوبه ډول د دوهم رکعت یعنی پر

اول رکعت په تلولو لمونځو کی که فرض وی او که نفل **پوه سه:** چې ډیر رکعت

د نفلو هم لکه اول رکعت دی لان کل شفیع من النوافل کصلوة علیحدته **فائده**

مکروه وائی د اطاعت درکعت اولی په نفلو کی مذهب دی د شیخینو او امام محمد وائی چې

اوبه وی دپه. وعلیه الفتوی. (ومشائخ طریقت په بیان کی د ثابت دلماغځه وایې

چې دلونځ سبب دی د ډیر والی د زرق اود برکت د مال، لکن پردی طریقه، چې په اول رکعت

کی به پسله الحمد بلی سورة وَالشَّمْسُ وَضَحُّهَا، وائی اود و هم رکعت کی به سورة ...

وَاللَّيْلُ إِذَا يَفْتَقُ أَهْ وَائِي أَوْسَر دِي جِي وَاللَّيْلُ إِذَا يَفْتَقُ أَهْ تَرِ وَالشَّمْسُ وَنَحْمَا أَهْ اَوِي دِي
دہ۔ اوداد حکم دے مصنف منافی دہ ہو پہ فرض لما نَحْمَا کی کراہت دے تطویل الثانیہ
دی۔ اویہ دریم رکعت کی بہ سورۃ وَالْمُنْحَى وائی۔ اویہ غلہ رکعت کی بہ سورۃ الْمُرْتَضَى وائی
اوجہ اخیر منافی دہ۔ داول حکم سرہ مصنف جی تطویل در رکعت اول پہ نفلو کی مکروہ بولی
نعمہ تطویل در رکعت اولیٰ پہ فرض لموٹو کی لکہ دسحار لموٹو مسنون اجماعاً عادی۔
اویہ غیر کی د فجر ہم مسنون دی بہ نیز دامام محمد قالہ المسلمین۔ وفی النہر عن المعایر
وعلیہ الفتویٰ۔

در ویش وائی جی حکم اول د مصنف بہ بارہ کی امام محبوبیٰ اوامام ابوالیسر افعلا علی القاری
اودر مختار وائی جی نہ دی مکروہ لان النوافل امرها اسهل من الفرض، وهذا عند محمد۔
اویا تہ حکم ثانی سو پہ فرض لموٹو کی متفق علیہ دی۔ اوبعض علماء وائی جی پہ نفلو کی د اہم
نہ دی مکروہ، کما نقلنا عن مشائخ الطریقۃ دزیات والی اندازہ « مصنف خوبہ
مراقی کی درمی ایت تطویل مکروہ بولی۔ اوکم تر درو ایتو تطویل د ثانی رکعت مکروہ نہ دی
پہ حدیث شریف کی راغلی دی جی بہ یوہ سفر کی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دسحار پہ لما نَحْمَا
کی معوذتین وویلہ اوسرہ دے جی قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ اَہ تَرَقُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ
یوایت اوبد دی۔ اوامام زاہدی وائی جی امام حلبی یہ ہم تحسین کریم اوائی جی اندازہ
د تطویل د مکروہ پہ اعتبار د سو تو مختلفہ کیں۔ پہ قصاص مفصل سور تو کی درمی ایت
تطویل کثیر او مکروہ دی۔ اویہ طوال مفصل کی پس اوہ ایتہ لازیمہ فیسق دی او
مکروہ نہ دی۔ نوینا علی ما قال الزاہدی داسوال نہ واردین جی پہ صحیح حدیث کی
راغلی دی جی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم داختر وپہ لموٹو کی اوجہ جی پہ لما نَحْمَا
پہ اول رکعت کی سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى اَہ اویہ دوہم رکعت کی « هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ
الْغَاشِيَةِ اَہ وایہ اوسرہ دی جی دوہم سورہ تراول ۷ ایتہ اوبد دی۔

پوہ سہ: جی مصنف پہ مراقی کی پہ بیان کی د حکم ثانی جی تطویل د دوہم رکعت
پہ نفلو کی صحیح دی اوداسی وائی: الفرض بالاتفاق والتطویل فی النفل علی الاصح اَہ

دامج مقابل صحیح دی نودی تہ اشارہ دہ جی تطویل د دوہم رکعت پہ نفلو کی صحیح
دی۔ نودی تہ اشارہ دہ جی تطویل د دوہم پہ نفلو کی صحیح دی۔ وهذا معمول الاکثر
العلماء فی النوافل وعلیٰ هذا اعتقاد الفقیر وان لم یکن اہلاً للفتویٰ وکن سہولۃ
امر النفل حملنی علیٰ هذا۔

برہن د نفلو لموٹو پہ نوروا احکامو نظر وکرو۔ نوپہ پہ نفلو دیر سہولتوہ او
اویا جی تر فرض وونیو۔ فلیکن تطویل الرکعت الثانیۃ علی الاولیٰ فی النوافل ایضاً من
تنبیل تلك السہولات « وقد اشار محمد الی بعض تلك السہولات فی عدم کثرة تطویل
الرکعت الاولیٰ علی الثانیۃ فی النوافل کما مر و اللہ تعالیٰ اعلم بالصواب والیہ المرجع والمآل

وَتَكَرَّرَ سُورَةٌ وَاحِدَةٌ فِي رَكْعَةٍ وَاحِدَةٍ مِنَ الْفَرَضِ

اوبد ہلہ مکروہ دی مکرر وید دیوہ سورہ پہ یوہ رکعت کی د فرضی لما نَحْمَا **مسئلہ:** تکرار
د سورہ پہ دو رکعتو کی ہم مکروہ دی لکن کی بل سورہ پیاد وو، اوکی بل سورہ پیاد نہ وو لکہ بعض
عوام جی بیلہ « قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ » یہ بل سورہ نہ وی پیاد واجب دہ جی ہفہ سورہ پہ مکرر وی
ولی جی ضمہ سورہ دفا جی سر واجب دی کما مر، وجہ د کراہت یہ پہ دوہ رکعت کی دادہ جی
داسی د عصر نبویؐ غرہ نہ دہ راغلی **سوال:** پہ حدیث نبویؐ کی داسی راغلی دی جی
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پہ اول رکعت کی دما بنام د لما نَحْمَا سورۃ الزلزال وواہ۔ اویہ دوہم
رکعت کی ہم ہفہ سورہ وواہ **جواب:** علیہ الصلوٰۃ والسلام قصداً دپاؤ د بیان دجوا
بیرتہ ہفہ سورہ وواہ پہ دوہم رکعت کی مکرر کری۔

مسئلہ: کہ سر پہ اول رکعت کی یوسورہ وواہ اویا یہ ہیر سوہ جی ما کوہ سورہ وواہ
نوپہ پہ دوہم رکعت جی سورہ شروع کری و پیاد سوہ جی داسورت خوبا پہ د مخہ رکعت کی
وواہ۔ نوپس پورہ دی کری اوداسورت دی نہ پریں دی: لقولہ علیہ الصلوٰۃ والسلام اِنْ
اِفْتَحْتَ سُورَةً فَاقْرَأْهَا عَلَيَّ غَوَّماً **پوہ سہ:** جی مصنف قید د فرضی لما نَحْمَا
وواہ ولی جی تکرار د سورہ پہ یوہ رکعت یا پہ دوہم رکعتو کی پہ نفلو کی مکروہ نہ دی لان شا
اوسع:

ولی چہ حال دنفلو فرامدی۔ اوپہ صحیح حدیث کی راغلی دی چہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم یوہ شبہ دتہجد پہ لماخہ کی ترسجاریہ یوایت وواہ، اِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ، الایہ اود ویرو سلفو صالحوینو غنہ نقل سوی دی چہ دوی بہ تولہ شبہ پہ یوہ ایت د خوف یا ایتہ الرجاء، یا ایتہ العذاب، یا ایتہ الرحمة، سرور ویرولہ، مثال المصنف

وَقِرَاءَةُ سُورَةِ فُتُوتِ الَّتِي قَرَأَهَا

یوہ سورۃ یعنی پہ دوہم رکعت کی چہ فوق یعنی دغہ وی ترہذ سورۃ چہ دہ وشیلی وی یعنی پہ اول رکعت کی۔ مثلاً یوسری پہ اول رکعت کی قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ آہ وواہ نوپہ دوہم رکعت کی قرائت دتبت ید آہ مکروہ دی چہ ویدی تہ منکوس وائی، چہ ابن مسعود رضی اللہ تعالیٰ عنہ پہ دی بار کی وائی: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ مَنكُوسًا فَهُوَ مَنكُوسٌ، کہ چا وواہ قرآن شریف چہ یعنی د اخیر خوا نوہذ سری سرچہ سری دی

یوسرینہ: پہ پارہ عَمَّ تَيْسًا لَّكُونُ کی قولہ سورۃ نوہ منکوس وشیلی کی یوای ہذ دیار دآسانی پرکوشنیانو دی چہ دہ قصار و سورۃ نو حفظ او ونا آساندہ تر یو سورۃ: اوپہ لماخہ کی ہذ ترتیب ویل مکروہ دی۔ حتی چہ دقرآن ویل منکوس پہ کراہت کی بالادی تر تکرار دسورۃ پہ دوہ رکعتو کی۔ علماء و فقہاء وائی کہ دچا فہم نہ ووپہ اول رکعت کی قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ وواہ پہ دوہم رکعت کی دی ہمدغہ سورۃ ووائی: قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ دی نہ وائی۔ اوکہ چا قصدا پہ اول رکعت کی قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ وواہ پہ دوہم رکعت کی بہ ہمدغہ سورۃ وائی کہ غم تکرار مکروہ لازمی نہ ی۔ ولی چہ کراہت د منکوس وبلو بالادی تر کراہت دتکرار السورۃ فی الرکعتین،

فائدہ: پہ اشباہ والنظائر کی وائی چہ پہ تفلو کی قرآن مبارک منکوس ویل مکروہ نہ دی۔ ولی چہ دائرہ دنفلو فرامدی۔ اولامام غزنی اوحموی ہمدغہ خبر تائید کریدہ اودامام ابوالیسر غنہ منقولہ دہ: اوہم پردغہ خبر یقین کری دی۔ بحجۃ ابق او درہو لا وغیرہا۔ لکن نقل الامام الطحطاوی عن بعض الفضلاء ولم یسمیہ، ہذ فامیل وائی۔

چہ دہذ خبری غنہ دمراتی چہ نکس دیار د تعلیم الاطفال دی دامعلومیری چہ دقرآن مبارک منکوس ویل خارج الصلوۃ ہم مکروہ دی۔ لکون الترتیب من واجبات القرائۃ نوپہ نفلو کی چہ لمونج خودی پہ طرہت اولی باید نکس مکروہ وپہ، اودائرہ دنفلو کہ فرامدی خو مطلقانہ دہ بلکہ پہ بعض احکامو کی آہ:

فصلہ بسورۃ بین سورتین قرائتہما فی رکعتین

اودغہ رتگہ مکروہ دی جلاکول دمعصلی پہ یوہ سورۃ سرہ پہ مابین کی ددو سورۃ تو چہ دوائی وی ہذ دوہ سورۃ پہ دوہ رکعتو کی۔ حاصل یہ دادی چہ لمونج کوونکی پہ اول رکعت کی یوسورۃ وواہ۔ اوپہ دوہم رکعت کی ہذ متصل سورۃ پرینو، پس سورۃ یہ وواہ داسی فعل مکروہ دی۔ او بعض فقہاء ووائی چہ داد مابین سورۃ چہ دہ پرینو کہ اوپہ دوو یعنی لس ایت ترہذ وویا مکروہ نہ دی۔ ولی چہ پہ فقرہ شریفہ کی وائی چہ دوہ سورۃ لند کہ پہ مابین کی پرین دی مکروہ نہ دی نو دایو سورۃ طویلہ چہ دہ پرینو پہ ہای کی د دو لند و سورۃ درین ی قالہ البحر الرائق وینبغی ان یفتی بہ، ط، بحر، در قال المصنف

وَشَمَّ طِيبًا مِّنْ رَّوْحَةِ ثَوْبِهِ أَوْ مِرْوَاحَةٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ

اودغہ رتگہ مکروہ دی بو یول د خوشبوئی پہ قصد سرہ اوباد کول پہ لمن یا لنگوتہ وغیرہ سرہ برخان بانڈی۔ اویا پیک وھل برخان یو وار یا دوہ وار۔ **یوہ سہ:** د شمر طیب مطلب دادی چہ د خوشبوئی عطر و بنینہ وپڑہ تر و نسو ابوی ٹی کری۔ اوکی عطر دغہ تر لماخہ پہ خان پوری منبلی وہ اوہذ خوشبوئی پہ لماخہ کی ددہ تریزی پوری سیدلہ ہذ کراہت نہ لری **مسئلہ:** کہ سری د سجدی ہای پہ عطر و وھلی وو او یاد عطر د بنینہ سرجلا صی د سجدی وھای تہ نردی ایسی وہ چہ پہ سجدہ کی خوشبوئی پرچی دا کار ہم مکروہ دی۔ اوکی د عطر و بنینہ پلاس کی نیوی وہ اوپہ لماخہ کی فی گری کری بو یولہ لمونج یہ فاسد دی۔ ولی ہر خولہ چہ دی پہ دغہ فعل کی وینی یقین یہ رخی چہ

داسري پر لماخه نه دی. اول بعض شراح د منية المصلی وائی که دا کار په عمل کثیر نه وولونځ
 یه نه دی فاسد ط « او یا د کول پرځان باندی په لمن وغیره سره یو واریا دوه واره که غم
 عمل قلیل دی مکروه دی. او کی درې واره لمن ووهله چی اذنان د عمل کثیره لمونځ یه فایده
 دی. او په نڅیره کی وائی که پیلک یه یو وار پرځان ووهی لمونځ یه فاسد دی، بخلاف
 الثوب چی هغه مکروه دی چی درې وارته ته ور سیر ی. ونقله رضی الدین فی المحيط عن
 المنتقی، **مسئله:** په لماخه کی سچان یا غواشی د خانه نخه شرک مکروه دی مگر که مصلی
 په عذاب کی نوبه عمل قلیل دی وشری. **پوه سده:** چی په کور یا مسجد ک باده پکه «وه
 یا هوئی یا زمینی چی بادیه پر مصلی منستی کراحت نه لری که غم دده کالی ورنه ووی.
 وقال المصنف وَتَحْوِيلُ أَصَابِعِ يَدَيْهِ أَوْ رِجْلَيْهِ عَنِ الْقِبْلَةِ فِي

السُّجُودِ وَغَيْرِهِ

اود غرنه مکروه دی اړول یعنی چپول دگوتو دلاسو او یا دپنودجه
 نخه د قبلی په سجده کی یا په غیر کی د سجدی. ولی چی په دې شرک د
 موضع مسنون دی. لقوله عليه الصلوة والسلام: فليُوجه من أعضائه إلى القبلة
 ما استطاع. د ما استطاع قید یه ددی دپاره دی چی د بعضی اندامو مخامخ والی وقله
 ته ممکن نه دی لکه شاه، اولور، خوادسری او کنبته خوادسری. قال المصنف:

وَتَرْكُ وَضْعِ الْيَدَيْنِ عَلَى التَّرْكِيبَيْنِ فِي الرَّكْعَةِ

اود غرنه مکروه دی نه
 اینبول دلاسو پر ننگو په رکوع کی. وزاد علیه فی المراقی. اود غرنه مکروه دی نه اینبول
 دلاسو پر وړنو په مابین کی ده دوو سجود، او په وخت کی د التحیات، اود غرنه مکروه
 دی پر اینبول دا اینبول درسته لاس پر چپه لاس په وخت کی د ولاری: ددی ټولو دلیل
 دادی چی په دی کی ترک د سنت لازمی دی نو کراحت د ټولو تنزیهی دی، مرط»

در ویش وائی چی ددی مکروهاتو نریا ټولو نخه د مراقی د معلومر سوه چی مصنف چی په
 سرکی د فصل وویله چی مکروهات د لماخه هغه تقرب ووحصر نه وو، کما ینبیه علیه

فی المراقی هناك بقوله تقريباً لا تحديداً قال المصنف:

وَالْتَّائِبُ

اود غرنه مکروه دی ارثری په لماخه کی. ولی چی دا علامه د تکا سئل
 او پر خورک ده غالباً **مسئله:** که پر سري: ارثری غالبه سوه نودی دپه خوله ټینګه
 کړی تر غه شونډان په غابو ټینګوی. او که ارثری په غابونه دفع کیدله نودی تر استه لاس
 شادی پر خوله ونسی. او یا دی لستونری پر ونسی که په حال کی دولاری وو. او په ناستی وغیر کی
 دی چپه لاس پر خوله ونسی. په حدیث شریف کی راغلی دی: چی خدای مکروه گنری ارثری،
 پس چاته چی ارثری ورسې هغه دی رد کړی اولاس دی پر خوله ونسی **مسئله:** که دفعه د
 ارثری د شونډو په ټینګید و سې کیدله پر خوله لاس اینبول مکروه دی، ط، ن، ولی چی خوله
 پټول په لماخه کی مکروه ده مگر ضرورت له سببه «س» قال المصنف:

وَتَعْمِيزُ عَيْنَيْهِ

اومکروه دی پټول دسترگو په لماخه کی. لقوله عليه الصلوة
 والسلام اذا قام احدكم في الصلوة فلا يغمض عينيه
 ولی چی په پټولو کی کتل و محل مندوب ته چی ځای د سجدی دی یا ځیګر دی په ولاری اونا ته
 کی فوتیږی نو چونکه صریح نهی راغلی دی نو کراحت تحریمی دی. لکن په حجر ائق کی وائی
 چی بنائی د کراحت به تنزیهی وی چی بيله ضرورت او مصلحته وی.

در ویش وائی چی دا خبره منافی ده دهغه قانون سره چی صریح نهی د لالت پر کراحت تحریمی
 کوی کما متر ملأ عن ط وغیره بل عن الجرائضا: والجواب چی دغه حدیث په سند کی ضعف
 دی کما فی البحر **فائدة دسترگو پټولو:** دا چی سترگی دپه دپاره پټی کړی له
 دی سببه چی نظریه پر یو داسی شی واقع کیدی چی مانع د خشوع وو، نه» عا چی کمال
 خشوع یه بيله پټو سترگو نه سواي کولای، در، ط، عا غرض د پټولو دسترگو دده داوو
 چی نظریه دا غیارو نخه قطع سی اوتوجه یه یوازی و ملک غفار ته سی مجمع الانهر، ط، قال
 اود غرنه مکروه دی پور ته کول دسترگو و طرفه داسمان په

ورفعها للسماء

لماخه کی لقوله عليه الصلوة والسلام: ما بال أقول يرفعون

ابصارهم الى السماء: غم حال دی د بعض اقواموچی پو ته کوی سترگی و طرفه د آسمان
لَیْسَتْهُنَّ. یا به دوی نهی کیبی د دغه عمل غمخه او بختن او یا به حمله کیبی انصارهم
د دوی سترگی. در ویشروائی چی د دغه وعید شدید غمخه تحریر معلومین. (اوجامع دامت
پردی ده چی د افعول په لمانځه کی مکروه دی.

مسئله: د باندی تر لمانځه د دعاء په وخت کی سترگی و آسمان ته پورته کول په
نیزد جهورو روادی. ولی چی آسمان قبله د دعاء ده لکه چی کعبه شریفه قبله الصلوة ده. اذ
العلامة نوح: کذا قال الامام الطحاوی. قَالَ وَ التَّمْطِیُّ اود غمخه رنگه مکروه
دی کشش کول په لمانځه کی. مراقی په علت داوایی چی تمطی د تکاسل اوستی په عبادت
کی علامه ده نومکروه تنزیهی ده. ط، قَالَ وَ الْعَمَلُ الْقَلِيلُ اود غمخه رنگه
مکروه دی عمل قلیل په لمانځه کی. لکن هغه عمل قلیل چی منافی د لمانځه سړوی لکه کنبل د ولایت
د بیری یا سړو غیره. او یا ویشتل د غشی په صلوة الخوف کی. یاد مصلی فی ضرورت ته
تک « علامه طحاوی و اما المطلوب فیها فهو منها تحريك الاصابع بعد التسبیح فی الصلوة
یعنی که چیری د عمل قلیل مطلوب و و په لمانځه کی نو هغه د لمانځه د قسمه غمخه کی لکه کوف
بنو قول د پاره د شمیر لو د تسبیحاً تو لکه په صلوة التسبیح کی.

پوښتنه: چی په ډیرو کتابو کی د فقه حنیفی داسی وائی چی شمیر د تسبیحاً تو په گوته
په صلوة التسبیح کی مکروه دی قما وجه الجمع بین ما قالوا و قال **جواب**

چی عبارت د فقهاوو محمول پر دے دی چی گوته خلاصی او متوی به د پاره د حساب
د تسبیحاً تو د صلوة التسبیح. اود ابی له شکه مکروه دی. او مراد د طحاوی چی گوته صرف
بنو و و یعنی گوته خپل پر خای ټینگه اوسته و په نیز د تسبیح ویل و مکروه نه
دی. و هو وجه التطبيق هدیة الیه بالتوفیق فلیکن منک علی ذکر. قَالَ الْمُصَنِّفُ
وَ اخذ قلة وقتها اود غمخه رنگه مکروه دی را اخستل د شپری او بیا په وژل.
لکن دا هله مکروه دی چی مصلی ته انرا نه رسوی. او کی
ازار و رسوی یعنی مصلی تی خوږی او د لمانځه د خضوع خضوئی ایستلی و و اوهه ځای

د دهم کاوه نویه نیول او وژل روادی. لکن د وینو غمخه دی ځان ساق ولی چی امام شافعی
په وینه مردار بولی. **پوښتنه:** د امام ابو یوسف غمخه روایت دی چی اختل
د شپری او وژل د هغی په لمانځه کی مکروه دی **جواب** چی هغه روایت محمول
پر دے دی چی قصدا دی بیله عذر. « قاله الحلبي:

نوهسته: چی د کیکی، غماش، میږی، مچ، هم دا غسی حکم دی په عذر او
ایذاء کی اوسیله عذر فافهم: **مسئله:** چی شپری که سړی زهیر کړی اوده
وینو له نو یا د قتل کی او یا دی بنځه کړی و لدفن اولی. لکن دا په غیر کی د مسجد او په مسجد
کی په لمانځه کی که په عمل قلیل وژل کید له مړه دی کړی او ژوندی د پسه نه ایله کوی
لان المزیات لا تطرح فی المسجد « او کی مړه کړه پو سترگی په مسجد کی نه غورځوی « ط

وَقَعْتُهُ أَنْفِهِ وَفِيهِ وَوَضَعَ شَيْءٌ فِي فَمِهِ يَمْنَعُ الْقِرْءَةَ

المسنونة اود غمخه رنگه مکروه دی په لمانځه کی پټول د پری اود خولې یعنی په تکره
و غیره سر چی آنحضرت صلی الله علیه و سلم د دغه پټولو غمخه منع کړیده کماثر. اود غمخه
رنگه مکروه ده ای بنو قول د شئی په خوله کی چی لمونځ کوو نکم منع کوی د قرائت غمخه پټ
و جرمسونه باندی. **پوهسته:** چی د دی مسئلې تفصیل داسی دی چی په
خوله کی نیول شئی یا به داشی و و چی نه ویلی یی لکه سر، زړ، و غیره نو دغه شئی منع کاوه
لومونځ کوونکی د اصل قرائت غمخه، او یا په قرائت کی داسی تغیراتی چی لمونځ په فاسدیدی
نولومونځ دده فاسد دی. او که دغه شئی منع کاوه قرائت واجب نو دغه شئی غمخه لمونځ مکروه تحریر
دی. او کی قرائت مسنونه منع کاوه نو دغه شئی وضع مکروه تنزیهی ده. او که دغه شئی داسی
و و چی په خوله کی ولیدی لکه گوړ، بور، پلمیت، و غیره نو کی دغه شئی او به تیری کړی
لومونځ په فاسد دی که هغه هم بیله ژو و لو تیری کړی، س، ط، قَالَ الْمُصَنِّفُ

و السجود علی کور عمامته اود غمخه رنگه مکروه دی سجد پر و له د لنگو
باندی. اود اگر اهت تنزیهی دی. ولی چی په

حدیث شریف کی راغلی دی چی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دپارہ دبیان دجولان پہ لائیکھ ک
پروہ دلنگار فی سجدہ وکړه. **پوه سکه**: چی که ضرورت وو لکه دیر گری اویا دیر
بخنی وه اویا شکله دیر زین وه نو بیا کراحت نسته، او تکبر مکره ده، مرط غر-

وَتَالِ الْمُنْفَرَةِ **وَعَلَى صُورَةٍ** اود اغره لکه سجدہ مکره ده پریت باندی، لکن چی
ذی روح شئی وی کافی المرافی. ولی چی په دی کار کی

مشابهت د عبادت یوه دبت دی. نو د درختی وغیره پر صورت باندی سجدہ نده مکره
پوه سکه چی د صورت چی د ذی روح وی په مسئله کی تحقیق او تفصیل ته ضرورت
سته. نو غوښ ونیسه زده یه کړه او عمل هم په کوه. **افسوس** په اوسنی زمانه کی
بعض کوښ و الا خلک اویا پیشینی کسان پخپلو کورو کی په الماری کی. اویا پر سر تاخو
د قیمتی دېرو غځ مجسمی بتان، د زمریانو، دنور و حیوانانویه ایښی وی. او په غوی
کورو کی د مسالی مجسمی د پیالانو، زمریانو، اود نورو اقسامو د حیواناتو پر سر تاخو
او الماریو کی معلوم یری. اود کور د کچنیا نو دپار دغه مجسمی د بازار غځ، المینی. نو
اشد د غوښتانه نو هغدی چی د لونج کوونکی ومخته وی. اویا هغه بت چی پر سربیه
برابرو. اویا هغه بت چی تر شا وی. فقهاء حضرات بت دوه قسمه بولي.

بت دوه قسم دی: یو مجسمی، او بل ظل شمسی، چی عکس اویا فوتوی بولي
د دواړو حکم یو دی په حرمت کی چی پوره وی. او که سربیه پری وو بیا یو لا حرمت نه لری
او هغه خبره چی طحطاوی مصری په خپل مجسم تفسیر القرآن کی کړیده چی د ظل شمسی بت
او عکس حرمت نه لری. نو ځکه دده تفسیر په دغو بتانو د دی پر هغه مذهبی کسانو
او علماوو د توبی نری، د کړی دی خصوصاً علماوو د قندهار افغانستان چی هغودی
خبری په رڼ کی مکمله، سالة جوړه کړیده. او دغه تصویر ونه او عکسونه یه د قرآن شریف
اهانت گنل دی.

پوه سکه: چی په مجسمو کی خواتبار سر لړه دی. چی سربیه باقی وی نو کی پینی او
لا سونه پری وی هم حرام دی. اود ظل شمسی په عکسو کی بعض فقهاء د افتوی ورکوي

که دا عکس تر داسی محایه پوری وو چی انسان چی پر هغه ځای پری کړی بقا نشی کولای
چی هغه هم سر باقی وی. لکه پر مر و جولو توب، اویا پر پاسپوتو، او نور مثالونه، نو د
داسی عکسو د لرغول دکا نه حرام نده دی، لان الضرورات تبیح المحضورات.

او هغه عکسونه د ښځویانو چی په مکمله توگه د پسته فروشیو په دوکانو کی د فاحشا تو
بخو څر پری د هغو په حرمت کی هیڅ شک نسته، اویا په اوسنی زمانه کی په وی سی
آمر کی چی ښځی دل څو ستر پاییه ښځو او تر و عکسونه ښکاره کوی سنی چی د جماع عکس
یاد ښځی د لنگیدو عکس هم په کبی وی. ددی په حرمت کی هیڅ شک نسته او ورسته
کتلوی په گناه کار دی. و علی هذا فقتس الآلة السمات بتلونون فی بعض الامور فتدبر
فقهاوو تصریح کړیده که چیری تمثال یعنی بت تر پینولا نندی و و اویا
په ځای کی د ناستی وو. په هغه کی کراحت نسته. ولی چی دا اهانت تمثال

دی تعظیم نه دی. **سوال** چی په حدیث کی د جبرئیل علیه السلام راغی دی
«إِنَّا لَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ» نو دغه حدیث په عموم کی خوما تحت الرحلین
بیاض الجلوس» بت هم داخل دی نو باید هغه مکره سې. **جواب** د دغه
حدیث مخصوص موجود دی چی یو وخت حضرت جبرئیل علیه السلام اجازه وغوښتل
د علیه السلام غځه د حجری دورتلو. علیه الصلوة والسلام ورته وویل «دُخِلْ»

جبرئیل علیه السلام منع وکړه او وی وئیله: کیف ادخل وفي بیتک ستر فيه تصاویر
فان كنت لا بد فاعلا فاقطع رؤسها او اقطعها و سائد او اجعلها بساطاً

سوال ددی جواب غځه خود معلوم یری چی که بت په بساط کی وی که څه هم
په ځای کی د سجدی وی باید کراحت ونه لري. **والجواب** ان فی هذه الصورة
فيه تشبيه بعبادتها حالة الركوع والقيام وغاية تعظیم لها ان سجد علیها ط در

فائدة: امام طحطاوی وائی چی په دی موضوع کی چی صوت د حیوان پر دراهم
اود نانیرو یعنی کافی نقش وی. آیا د مانع د دخول غځه دملکو گرځی او که څرنگه!

قاضی عیاض په شفاء کی وائی چی مانع نه گرځی. او امام نووی په شرح کی د ملمو وائی

چی مانہ گرجی. رَوُلُشی وائی چی فتویٰ پر قول د قاضی عیاض ده لضروة الناس
فی حفظ الدماهم والدنانیر فی الدور والسبوت: او ملا علی قاری پہ شیعہ کی مذکور
د امام خطاب غنہ نقل کری او ابن الملک غنہم چی ملائکہ چی نہ داخل بی وکوتہ
چی پہ ہفت کی سپی یا صورتونہ دی چی پہ کور کی ساتنہ حرامہ وی لکہ د جنگ سپی
یا خندری پہ اوس زمانہ کی. یا بحسبہ د زمربا نو وغیرہ کما مر ذکرہ یا د ظل شمس مکمل
دلید رانویا پلاس، وغیرہ او کی ساتنہ پہ کور کی رواہ لکہ د بشارت زاری او یا د کنت
او پالیز او باغود ساتنی سپی او یا د کور د ساتنی د پار د غلو غنہ، او یا ہفت صورتونہ
چی تر پینو لاندی کیری او یا د تکیہ پہ بالبتا نو کی وی ہفت دخول د ملکو نہ منع کوی
وہفت کورتہ

د ساد و خبرہ

مراد د غوملکو غنہ چی کورتہ نہ ورنہ چی پہ سبب د وجود د سپی یا پہ سبب د صورت
ملکی د رحمت دی. ولی کرا ما کاتبین، چی حفظ یہ بولی د سپی غنہ نجلا کی
مگر نہ ہفت وخت کہ سپی چکروئی. او یا د مابنی سر جماع کوی. باید د مذهب غنہ
قاضی عیاض سپی دانہ فہموی چی عکسونہ اختل نور وادی بلکہ بیلہ ضرورتہ
لکہ د پاسپوٹ د پار یا جواز تجارت د پار وغیرہ عکسونہ اختل نار وادی، لکن
نوعاً من التعظیم

غلطیاً: بعض عوام مریدان د خپل پیر عکس مکمل واخلی او پیر بندارہ کی ونسی
او پیر کی سبہ پہ احترام و خروی د اسختہ گناہ دہ. او تشبہ دہ د قوم نوح علیہ
الصلوة والسلام سر چی ہغو اولاد صالحانو خلکو عکسونہ بی د پار د عبرت پہ کور و
کی ایینو ول رفتہ رفتہ اخیر یہ عبادت د ہغو شروع کری. قال المصنف

والاقتصار علی الجہتہ بالاعذار بالانف

اودغہ مکروہ دی یوازی پر تندی سجدہ کول چی پہ پزہ کی عذر ہم نہ وی. او کی پزہ

زنجی یا خوب یدل بیا نواقتصار پر تندی روادی بلا کراہتہ، مراقی وائی لترك واجب
ضملاً لانف الی الجہتہ فی السجود فیکون الاقتصار المذكور مکروہ تحریمًا، اودغہ رنگہ
مکروہ دی یوازی پر پزہ سجدہ بیلہ تندی پر نیز د امام اعظم کہ خہم عذر نہ وی یعنی
سجدہ یہ روادہ سر د کراہتہ، او یاران وائی چی بیلہ عذر پہ تندی کی سجدہ پیر روانہ دہ
اودغہ رنگہ مکروہ دی پہ لاری

والصلوة فی الطریق والحمام

المصنف

پہ لاری خود دی سببہ چی لار د عامو خلکو حق دہ اودہ ور غنہ مشغولہ کرہ. او بل خلک
یہ د تیرید و غنہ منع کوی، او بل د مصلی زرہ پہ خلکوسر مشغولہ کیدی نوخوشو تہ د لمانحہ
تاوان دی، قال شایح مشکوٰۃ چی د کراہت چی دی پہ کلا و قریو کی دی چی د خلکو عبو
ویرور پہ لاری وئی. او پہ صحرا اود بنتو کلا لری لعدم العلة للکراہت هنا ک.

پہ سہ: چی د حمام د لمانحہ د کراہت وجہ بعض فقہاء د اوائی چی د اخل دی د ازالہ
د نجاساتو. او حای دی د اوبو تو یو لود غسلونو. کہ د علت وی نو کہ یوسری پہ حمام کی
یو حای پہ پا کوا و پور یمنی نولونج بیا مکروہ نہ دی. و ہذا مذهب قاضی خان و
یہذا جزم الکمال فی زاد الفقیر. او بعض فقہاء یہ علت د ابولی چی حمام مقرأ و اوی د
شیطانانودی، کما روی ان ابلیس لما بسط الی الارض یعنی شیطان چی راندہ سو او دمان
غنہ و غنہ تہ راشو سو. نو خدائی تہ فی خواست و کی چی ماتہ یوہ خونہ را کری خدائی
ور تہ وویل چی ستا خونہ یہ حمام. شیطان ورتہ وویل چی ماتہ د ناستی حای را کری
خدائی ورتہ وویل ستا د ناستی حایونہ بارارونہ دی. ابلیس ورتہ وویل ماتہ ملگری
را کری. خدائی ورتہ وویل چی ستا ملگری شاعران دی یعنی ہفت شاعران چی د فسق
او فجور غری جوہ وی یا پہ بنحو پوری یا پہ ہلو کانو پوری. لکہ شاعران د زمانہ دی
جائلیت. نو پری تقدیر کہ خولک پہ حمام کی یو حای پاک پریولی ہم لونج پہ کبی مکروہ د
پہ سہ چی سپی باید پہ حمام کی لونج و نہ کری مگر د جہتہ د ضرورت د فوت
دوخت د لمانحہ:

مسئله: په هغه ځای کې چې حمای کښنی او خلک کال کیری لمونځ مکروه نه دی. ولې چې نه دا ځای محل د نجاسو درې اونه مقدر شیطانانودی: **فَتَالَ الْمُصَنِّفُ**

او دغه رنگه مکروهی لمونځ په مکان کې بیا په اصطلاح تشبی کرځه **وَفِي الْمَخْرَجِ** هم ځکه. په سمیت وی او بیا په کاشی خښتو فرش وی. او بیا لرونکی کوډ هم هم په کښی پروت وی. ولې چې اصل وضع درې ځای دغولو بولو کولو پاره دی. نو عبارت خصوصاً لمونځ په کښی مکروه دی **فَتَالَ الْمُصَنِّفُ**

او دغه رنگه لمونځ مکروه دی په ادره کې. ولې چې په دی کې تشبیه د **وَفِي الْمَقْبَرَةِ** یهودو او نصارا او مرنه ده. **فَتَالَ مَلِكُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَا اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ**

طحاوی وائی چې که قبرونه لوړوی او یا تر شاوی او یا د سړي تر پښو لاندی په زریخا نښی وی. **فَتَالَ** ویستنی قبور الانبیاء علیهم السلام. نو دوی په مقبره کې لمونځ مکروه نه دی تر هغو چې قبلې وخوانه نه وی **لَا نَهَمُ أَحْيَاءٌ فِي قُبُورِهِمْ** قال شاح المشکو **فَتَقُولُ** اسمعیل علیه الصلوٰة والسلام په حطیم شریف کې تر میزاب الرحمة لاندی دی. او په مابین کې د حجرانو زمزمه د څا قبرونه د اونیایا نبیا نودی. او سره ددی چې دغه دوه ځایه ښه ځایونه د لمونځو دی. او قهستانی د کتاب الجنائز څخه دمضرات نقل کوی چې وچیت ته د قبر لمونځ مکروه نه دی مگر هغه وخت چې دیر نژدی ورته ولاړی حتی چې که مصلی هرڅو د خشوع لمونځ کوی خوبیا هم په سترگی پر قبر واقع کیږی. **لَا رُوِّیَ وَائِي** قهستانی دروایت څخه د معلومه سوله که قبر تر شا د مصلی وی نو لمونځ مکروه نه دی، ودا خلاف ما قال الطحاوی **کَمَا مَرَّ** وعلی هذا، و محتمه د قبر دمیت صالح خلک د لمونځ کونکی ځای پر سږ دی چې میت یه تر شا راځی. نو په ځای کې نفل مکروه نه دی. کافی مقابر اولیاء هرات و مقابر صالحی غزنین، **وَاللَّهُ اعْلَمُ بِالصَّوَابِ**

پوه سله: چې په یوه حدیث صحیح کې راغلی دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم نهی کړی دی د لما څخه څخه په اوه ځایه کې ع المرنبة یعنی خالک اندازد کوډو

الجزرة او د اوبنا نوا یا غوږ د تصاب ځایو کی. درې دوو ځایو علت د کراهت خو معلوم دی چې دادوه ځایه محل د نجاساتو او د وینو او خوشیو دی **عَلَّ** والمقبرة او په ادره کې درې د کراهت وجه ذکر کړه سوه **عَلَّ** وفتار عه الطريق او په مابین کې دلاری درې تفصیل هم د څخه تیر شو. **عَلَّ** وَمَا طُنَّ الْإِبِلَ یعنی ځای د ځوکیدو د اوبنا نو وقال یحیی بن ادم چې د لما څخه د اوبنا نو د ځای داده چې اوبنا په اکثر کې یو پر بل حملی کوی. نو دوی د جنگ څخه بیره درې سته چې لمونځ کونکی به تر پښو لاندی کړی. **لَا رُوِّیَ وَائِي** وَلَا أَقْلَ تَرْدِي چې لمونځ کونکی به په تشویش کې واچوی. او حضور د لما څخه به د لاسه وکړی. ومعنی کونیا من الشیاطین کما فی الحدیث النبوی انها علی خصلة الشیاطین فی النار و تشویش خاطر المصلی

پوه سله: چې نهی د لما څخه څخه د اوبنا نو د ځای تنزیهی دی ط، **لَا رُوِّیَ وَائِي** چې نجاست د ځای د لما څخه په بولو دوی سبب د کراهت نه دی. ولې که دا علت وائی نو په مریض الغنم یعنی د پسو سکونت ځای (گا شونه) کې باید هم لمونځ مکروه وای ولې چې بیره د نجاست د ځای په بولو به هله هم موجود دی. او سره ددی چې په حدیث شریف کښی راغلی دی چې د آنحضرت صلی الله علیه وسلم څخه پوښتنه وکړه سوه د لما څخه په ګاشو کې د پسو نو. ده مبارک ورته **وَوَيْلٌ لَّكُمْ أَفِيئَهَا فَإِنَّهَا خَلَقَتْ بَرَكَةً** او د امر صرف د پاره د اباحت دی. او د معا طن الابل د لما څخه څخه نهی وکړی. یعنی په سبب خوف فتنی کار **اللَّهُ سَوَّال:** ځای د غویو او غواوو د کیمه قسمه څخه دی ط **جواب وائی** چې

هغه په مریض الغنم پوری ملحق دی نو لمونځ په هغه ځای کې مکروه نه دی، شاح التکو وائی چې په مریض الغنم کې دی پر مصلی لمونځ کوی، یا په هغه ځای کې یوه دو کا نڅې و چې آراسته د لما څخه د پاره وه او یا ده شپانه د پسو د عادت دی چې د پسو ځای بی پاک ساتی نو بیا لمونځ مباح دی په هغه کې. **لَا رُوِّیَ وَائِي** که مریض الغنم څخه بد بوئی ولاړیده. نو په سبب د بد بوئی لمونځ په کښی مکروه دی که څه پر پاک ځای وی. قال مثل ذلك ابن الملك فی محل الابل

فائدہ: قال العینی فی شرح البخاری فی بحث المساجد من کتاب الصلوة: چي مکروہ دی لمونج پہ: ت غایو کنبی دیهود و اونصاری وو۔ ولی چي پہ هغه کی دوی عکسونه ایبنی دی نوخای دشیطا نا نوڈی۔

نود هندوانو پہ مندرو کی پہ طریق اولی لمونج مکروہ دی۔ ولی چي هلته خود محسوس دبتاؤ یراتروی کہ خه هم سري و مجسمه ته لمونج نه کوی بلکه پیر بل خای یه کوی۔ قال المصنف:

وَارِضُ الْغَيْرِ بِالرِّضَا و اود غه رنگه لمونج مکروہ دی پہ محکله کی دبل چا بیل په محکله کی حقیقه رضا غواری یا حکما رضاوی لکه په شاره محکله کی دیوچا۔

مسئله: که سري ته د لماغخه په وخت یوه ارض الغیره چي کنت هم نه وویکنی اوبله لاروه۔ نودی به چیری لمونج کوی په لار کی به لمونج کوی اوکه په هغه محکله کی!

جواب: که محکله د مسلمان وه په هغه کی دی لمونج وکړی لوجود الاجازة حکما، او محکله د کافرو نه پیر لار کی دی لمونج ادا وکړی، قال المصنف:

وَقَرِيبًا مِنْ نَجَاسَةٍ اود غه رنگه مکروہ دی لمونج نه دی و خای ته دخا ست

واي چي اندازه د قریب داده چي یاد هغه نجاست بد بوئی پرده ولاړ پری۔ اویا د اچي که چیری دی په سبه خشوع سو لمونج کوی هغه مرداری ویني، در، قال المصنف:

وَمَدَافِعًا لِأَحَدِ الْاَخْبَثَيْنِ أَوِ الرِّيحِ او په داسی حال کی لمونج

دخا نه دفعه کوی یو د اخبثینو یعنی غل یا بولی اویا دفع کوی گوز یا پسکی یعنی چي لمونج کوونکی ډیر غولونیولی وی۔ اویا بولو چي کنه تنیگه کری۔ او چوونکی د بولود

سبیر په وړنو کی تنیگ نیولی وی۔ اویا د نس بادیه کبسته راشوه سی۔ دی کنه ورتنه تنیگه کړی۔ وجهه د کراحت یه داده چي دمصلی تهوله فکر په دغوشیا نوکی وی۔ د لماغخه

خشوع چیری ده:

مسئله: که جماعت تیریږي هم دی جماعت پریږي دی خپل ځان دی تش کی باد دے

و یا سې بیادی اود س تار کړی په فارغ زړه دی لمونج وکړی۔ او ظواهر الحدیث والاوائی

چي لمونج یه په دغه حال کی صحیح هم نه دی۔ اودوی په ظاهر حدیث عمل کوي۔ وهو قوله عليه الصلوة والسلام لا یحل لاحد یؤمن بالله والیوم الآخر ان یصلی وهو

حافن حتی یتخفف، حافن، هغه سري ته وای چي غولویا بولونیولی وی۔ اود با ځمکه هم داغ دئی۔ مونږ وایو چي دا وعید تغلیظا دی، ولی چي علت د کراحت یه شغل القلب دی

نوکه د سري فکر په لماغخه کی په دنیاوی امور وکی وی لماغخه تیه هیڅ فکر نه وي نو د هغه لمونج دی هم باید صحیح نوي، در،

فوائد شتی محکله که د کافرو مطلقا لمونج په کنبی مکروہ دی۔ او که مسلمان وه او

کړی یه وه اویا کی یوې کړې وه لمونج په کنبی مکروہ دی۔ که په مابین کی د لمونج کوونکی اود صاحب الارض محبت اود دوستی نه وه۔ او که د مسلمان وه نه کړی اونه

یوې سوي وه بیا لمونج په کنبی مکروہ نه دی۔ ولی چي د مسلمان د حال غمخه د ابکا وکړی چي دی په ده په لماغخه کی راضی دی، ولی چي ده ته ثواب خدای پاک ورکوی بیله دده د عمل

مگر که صاحب الارض بد اخلاق وو نو بیله اجازی لمونج مکروہ دی، په مختار الفتاوی

افتاوی هندیه کی وای چي په مقصوبه محکله کی خولمونج مکروہ دی، ولکن د حق العبد

عقاب وړ کول کیږي،

مسئله: په مقصوبه جامه کی لمونج مکروہ دی که خه هم بله جامه وی، لعدم جواز الانتفاع بملك الغریب (الاذن) او اداء الضمان ط، **مسئله:** په ورینیمینه جامه کی

هم لمونج مکروہ دی۔ او که بل جامه نه وه نو په دغه ورینیمینه جامه کی دی لمونج وکړی ولی چي دادولن حق الله دی۔ لکن لمونج په ثوب الحریر کی کول سبک دی تر لماغخه په لڅه بدن سره لمونج کولو سره، **مسئله:** پر ورینیمینه جامه لمونج کول مکروہ نه دی

قال المصنف: **وَمَعَ نَجَاسَةٍ غَيْرَ مَانِعَةٍ إِلَّا إِذَا خَافَ الْوَقْتَ أَوْ** اود غه رنگه لمونج مکروہ دی سره د نجاست خوله په جامه کی وی۔ اویا په بدن کی۔

الْجَمَاعَةُ وَالْأَنْدَبُ قَطْعُهَا اویا په مکان د لمانځه داسی نجاست قدر درېم الثوب په خفیف نجاست کی. او په قدر د درهم په مغلظ نجاست کی کما تر تفصیله. مگر هغه وخت یا مکروه نه دی لمونځ سره نجاست. که سړی بیریدنی چی نه که نجاست پری منجم وخت د لمانځه وزی. اویا جماعت راغله تیریدنی نوکی داغی بیر ووه نود هغه نجاست سره دی لمونځ وکړی. ولی لمونځ دوخته غمخه ایستل خو حرام دی. او جماعت خوسنت موكده یا واجب دی علی اختلاف الروايتين «اوکه نه بیر و د وخت د وتووه اونه د جماعت د تیریدو وه. بیا مندوب ده چی نجاست دی قطع کړی بیا دی لمونځ وکړی:

پوهسه: چی دمصف د عبارت شخه داسی فهمیدنی چی په وخت کی دبیری د فوت الوقت بیا فوت الجماعة نوهیڅ کراهت نسته، او امام طحاوی وائی چی کراهت خو باقی دی. لکن د نجاست سره لمونځ کول اخف الضررين یعنی سپیک ضرر دی محتاره کړی. مطلب دا چی لمونځ د نجاست غیر مانوسه سپیک دی. د لمانځه تر قضاء کولو اویا د جماعت تر پرېښولو **فایده:** که لمونځ قضاء کیدی په هغه صورت کی چی مصلی مدافع دا حد الاخبشین وو. یعنی چی دی حان خالی کوی اویا اودس تازه کوی وخت د لمانځه تیریدنی. اویا په اوسنی صورت کی چی نجاست لیری کوی وخت وتی «په دواړو صورتو کی دی لمونځ نه قضاء کړی. ولی چی اداعه د لمانځه سره د کراهت اولی دی تر قضا کولو د لمانځه»

او په صورت کی د مدافعة الاخبشین که بر جماعت بیریدی چی تیریدنی جماعت دی پریریدی حان دی خالی کړی اویا دی اودس تازه کړی اولمونځ دی انفرادا ادا کړی. او په صورت کی د نجاست د قطع کولو که بر جماعت بیریدی لمونځ دی د نجاست سره وکړی او جماعت دی نه پریریدی. فتا مل فی الفرق بین العذرین. وجه د فرقیه داده چی لمونځ کول سره مدافعة الاخبشین ببالادی په گناه کی تر ترک د جماعت بخلاف ترک الجماعة لاجل قطع النجاسة

لقليلة ولی ترك د جماعت اعظم وزرا دی. **مسئله:** که دغسړی امیدر لودی چی د جماعت که تیرسی بل های جماعت تر سیر مرنو لمونځ دی قطع کړی او نجاست دلیری کړی. او بل جماعت ته دی ولاړسی. کذا فی الخلافة «فتا المصنف

وَالصَّلَاةُ فِي ثِيَابِ الْبِذَلَةِ اودغسړی که لمونځ مکروه دی په کالو کی دخوای وپه سکون د ذال دی. او پښتانه اما مانیه په زور د بقاء وائی هغه غلط دی، چی دخوای مزدوری په وخت کی، د گل کاری وغیره په وخت په خلک اغوندی. اویا په رنگا لان په وخت کی درنگ مالی اغوندی. اویا اشپزان په وخت کی داشپزی اغوندی، اویا په ستریان په وخت کی د کار اغوندی وغیره ذلك»

ددی د کراهت وجه داده چی لمونځ په حضور درې جل شانده دریدل دی نوبه د غمخه وینو چتهلو په ختو کما کولو کی باید نه وی. لکن کراهت په تنزیهی دی صرح به فی الحراقی امیر المؤمنین حضرت عمر یو وخت یوسړی ولیدی چی مذکور د وول کالو **حکایت** کی لمونځ کاوه، نو امیر المؤمنین ورته وویل چی تر تایو چاته استوم آیات په دغو کالو کی هغه سړی ته ورغی. سړی ورته وویل یا. نو حضرت عمر رضاشه غوره ته وویل **اللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تُتَزَيَّنَ لَهُ** «وقد فسّر بعض المفسرين قوله تعالى خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ» بهذا المذكور، وقال المصنف

وَمَكْشُوفُ الرَّأْسِ لَا لِلتَّذَلُّلِ وَالتَّضَرُّعِ اودغسړی که لمونځ مکروه دی په لثم سر لکن نه دعا جزی او خواری دپاره. بلکه دسستی اویا د تکبر دلاری په تجنیس کی وائی چی د اظهار التذلل والتضرع دپاره لمونځ لثم سر مستحب دی «مر» **فایده:** جلال الدین سیوطی وائی چی په دی کی اختلاف دی چی خشوع د زهر عمل دی که خوف او کد اندامو شئی دی که سکون او که د دواړو فعل دی «قال الزیثي والثالث هو الاولی، وعن علی رضي الله تعالى عنه: الخشوع في القلب»

بِهَ بَهَ بَهَ بَهَ

نظم

که سرلخی لمونج کوی دکها لی یه : دغه لمونج به دی مکروه تنزیه
اوکه په لڅ سر لمونج کوی دتکیر : دغه لمونج به دی مکروه تحریمی وچې
اوکه په لڅ سر لمونج کوی دعا جزیه : دغه لمونج به دی ثواب اخروی وې
اوکه په لڅ سر لمونج کوی داستغفانه : فقهاء وائی کافر سوبی اشتباه : مدرس درویش باکناه اېوای
مثال المصنف
وَبِحَضْرَةِ طَعَامٍ يَمِيلُ إِلَيْهِ
او دغه رنگه لمونج مکروه دی پر وخت
دسړی په زړه کې میل ورته کېږي. یعنی سودایه په بنده وی. ولې چې وږی وی. او
یا طعام داسې طعام وی چې د لماخه کولو تر وخت سرپې اوبې خوند کيږي. لقوله
عليه الصلوة والسلام: لأصلوة بحضرة الطعام ولا هو يدافعه إلا خبثان «ای الاصلوة
کاملة» کذا فی الشرع رواه مسلم:

سؤال: په ابی داؤد کې داسې حدیث راغلی دی: لَا تَوْخَّرَ الصَّلَاةُ لِطَعَامٍ وَلَا لغيره

جواب: دا حدیث محمول دی پر تاخیر د لماخه د وخت څخه. ولې چې علیه
السلام په یوه حدیث کې چې روایت یې به بخاری او مسلم کړې داسې فرمائي. اِذَا وَفَّيْ
عَشَاءٌ أَحَدَكُمْ يَعْنِي فِي حَاضِرَةِ مَدَامَنَامُ دُودِي. وَأَقِيَمَتِ الصَّلَاةُ «اوقامت د لماخه
همد شوع سی: فَأَبْدُوا بِالْعَشَاءِ» نو شروع په دود کې وکړي. وَلَا يَجْعَلْ حَتَّى يَنْفَجِرَ
او تلورې په خوراک کې همدغه کوی ترڅو چې فارغه کېږي د دودې څخه. وجه د کراهت یې
شغل د زړه دی په دود کې. او عدم خشوع ده په لماخه. ولهذا که دسړي دودې ته دیر
نورو وږی اوبه طعام موضوع خرابیدی. نو بیادې لمونج د مخه وکړي، درط مثال

وَمَا يَشْغَلُ الْقَلْبَ وَالْبَالُ وَيَخِلُّ بِالْخُشُوعِ
او دغه رنگه لمونج
کې د هغه شې چې زړه په مشغوله کېږي لکه زوړ ته چې ناوې سرڅي سفید کړي وې
ناسته وې او یا خلل و خشوع ته وې. لکه لهو ولعب سازو صحبت دشوقیانو غزلې
او تلویزون څېي وغیر ذلک «بعض خلک لې بی سی BBC راډیو یې چالانه کړې وې

همد هغې پر خبرو بیه غوښتلی وي او هم لمونج کوي. شعر: برزبان یا صمد پیاوړد دل یا صمد
ای باطن کا فطران بر سلمانې چه سوره: **پوه سه:** چې سړي چې جماعت ته روان وي
هکله دې په لماخه کې دی. نو ددی سببه آنحضرت صلی الله علیه وسلم نه لې کړې دي د
ورنگ څخه د لماخه په حفاسته او د وېلک «ولې چې حفاسته مخل په خشوع سره ده.
پوښتنه: په ایت شریف کې د جمعې د لماخه په باره کې داسې راغلی دی: فَاسْعُوا
إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ «**جواب:** مراد د سعی څخه په هغه ایت کې ننگ دی په ملکیت
و آرام او وقار سره کذا قال المفسرون» او بعض مفسران وایي چې مراد به دغه ایت کې
سعی د زړه ده یعنی په شوق او محبت د جمعې د لماخه ته ځه. لا السعي بالأقدام» قال

او دغه رنگه مکروه ده شمیرل دیتو
وَعَدُ الْإِلَهِ وَالتَّبِيحُ بِالْيَدِ د قرآن اوب د تسبیحاً توپلا سره
یعنې په گوټو د لاسو. که لمونج فرضی وي او که نفلی وې **پوه سه:** چې شمیرل
دیتو یاد تسبیحاً توپه گوټو سره د گوټو د لاسو مکروه دی په نیزه ادم اعظم اوبه نیز
دینو مکروه نه دی. او د گوټو دسړي په کښکښلو پر خپل ځای په اتدق سره مکروه نه
دی. او په زړه کې حساب ورته کول هم مکروه نه دي. او په خوله یا وود وغیره ویل
منس دې د لماخه لره:

پوه سه: چې ضرورت و شمیرل و ته د تسبیحاً توپه صلوة التبیح کې سته چې
همد یو فاضل نفلی لمونج دی. اصحاب السنن الاربعه «د عکرمة څخه او همداسې
عباس رضی الله تعالی عنه څخه روایت کوي: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِلْعَبَّاسِ
ابن عبد المطلب يا عماه ای کا الف دپاره د مد صوت دی. أَلَا أَمْنُكَ عَشْرَ خِصَالٍ
نه تا تده درو بنیمه لس خوییه «اذا انت فعلت ذالك غفر لك ذنبك» که ته
دغه لس فعله وکړي تا تبه و بخښل سي گناه ستا. أوله واخره حدیثه وقد یمه
که اوله گناه وی او که اخره. نوی گناه وی او که پخوانی، خطا ته وعمره «که په قصد
گناه وی او که په خطا سره، صغیره وکبیره «که صغیره گناه وی او که کبیره گناه وې.

سِرُّهُ وَعَلَا يَنْتَبِهْ كَهَيْتِه گناه وی اوکے لئے، اَنْ تَصَلِّيَ اَرْبَعَ رَكَعَاتٍ جی تہ لمونج وکے غلوں
 رکعت یعنی نفل، تَقْرَأُ فِي رَكَعَةٍ فَاتِيحَةَ الْكِتَابِ وَسُورَةً، پھر رکعت کی ولایہ الحمد للہ
 او یوسورۃ، فَإِذَا قَرَأْتَ مِنَ الْقُرْآنِ فَلْيَسْمِعْ يَوَائِيهِ وَوَأَيُّهُ، جی تہ فارغ ہوئی دقت نہ
 پہ اول رکعت کی: وَأَنْتَ قَائِمٌ قُلْتُ «اَوْتِ وَلَا يَهِي وَوَائِي» سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا
 إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ ۱۵- وارہ ثم ترکم فتقولہا، ۱۰- وارہ- اوبیا رکوع وکے پہ رکوع
 کی لس وارہ وواہ یعنی دختہ تر تسبیح درکوع یا وروستہ، ثم ترفع رأسک من الركوع
 فتقولہا عشرًا، بیا سر را پور تہ کر رکوع غنہ او دغہ کلوی وواہ لس وارہ- یعنی دختہ تر
 سمع الله لمن حمده، ثم تهوي ساجدًا فتقولہا عشرًا- اوبیا پر یوزہ پر سجدہ لس وارہ دغہ
 کلوی وواہ یعنی دختہ تر تسبیح السجود یا وروستہ، ثم ترفع رأسک من السجود فتقولہا
 عشرًا- اوبیا دی دسجدی غنہ را پور تہ کری اولس وارہ دی وواہ یعنی بین السجرتین
 ثم تسجد فتقولہا عشرًا- اوبیا دوہمہ سجدہ وکے پہ ہر کی ہم لس وارہ وواہ، ثم ترفع
 رأسک من السجود فتقولہا عشرًا- اوبیا دوہمی سجدی غنہ سر اپو تہ کر اولس وارہ
 وواہ، یعنی دختہ تر ولاری و دوہم رکعت تہ فذلک خمس وسبعون فی کل رکعة، دانوہ تسبیح
 سوی پھر رکعت کی، فضل ذالک فی اربع رکعات، دغہ کار وکے پہ خلوس رکعتوں کی جی
 مجموعہ یہ ۳۰۰ تسبیح جو رہیں، قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: کہ دی پہ ورس پور وپہ
 جی ہرہ ولج یہ وکری خورہ ورج یہ کوہ- اوکے دی ہفہ طاقت وتلی وی نوپہ میاشت کی
 یو وار کوہ، کہ دی ہفہم نہ طاقت نہ وی- نوپہ ہر مال کی یو وار کوہ، فَاَنْتَ لَمْ تَفْعَلْ،
 نوپہ تہول عمر کی یو وار وکے۔

فَإِذْهُ: سبط ابن الجندی حدیث وصلوۃ التبیح پہ موضوعی حدیث کی زوری
 دی۔ او ایرہیں بد کار کری دی۔ ولی ابن حجر والی جی دی حدیث تصحیح ابن خنیمہ احوال
 کری دہ- اونور و محدثیو ویلی دی ہذا حدیث حسن، اوتر مذی یہ ہر روایت کری دی
 من حدیث ابی رافع وان قال ہذا حدیث غریب: او عبد الله ابن المبارک والی جی صلوة
 التبیح مرغب فیہا دی باید مسلمانان عادت ورسہ ولری او خندی غافل نہ ہی۔

در ویش والی دا آنت اوس عام دی جی پر صحیح حدیثود موضوعی حکم کوئی: والی الله الشکلی
مسئلہ: کہ سری پہ صلوة التبیح کی سہوہ سی نووی سجدہ وکری پہ سجدہ وک
 بہ ہر دغہ تسبیحات والی عبد الله بن المبارک والی جی زدی والی جی صلوة التبیح
 ۲۰۰ تسبیح دی ولس، **فَإِذْهُ:** دصلوة التبیح دوہم کیفیت جی
 پہموی حنیفیانو کی رواج دی ہذا دی: پہ اول رکعت کی تر سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَرَبِّ
 ۱۵ وارہ- اوبیا جی الحمد للہ اوسورۃ غنہ خلاص سوتر کوہ دختہ دی ۱۰ وارہ اوپہ رکوع
 ۱۰ وارہ اوپہ درکوع غنہ را پور تہ سی تر سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، دغہ ۱۰ وارہ اوبیا پہ
 مابین کی ددو سجدو ۱۰ وارہ- اوپہ دوہمہ سجدہ کی ۱۰ وارہ- ددوہمی سجدی غنہ
 جی را پور تہ ہی ناستہ دا استراحت دی نہ کوئی- سیدہ دی ولاری سہ اوتر شرع
 الحمد للہ دغہ ۱۵ وارہ وعلی ہذا افس،

ضروری خبر: چونکہ صلوة التبیح نفل دی نوہ نفلود قانون سر سمدی
 دمیائج پہ ناستہ کی خواہ غنواہ اللہم صلی آہ والی او دریم رکعت جی ولاری سُبْحَانَكَ
 اللَّهُمَّ بِرِوَايٍ: فَتَالِ الْمُصَنَّفُ:

او دغہ رنگہ مکروہ دہ ولاری دملایہ بحراب
وَقِيَامُ الْإِمَامِ فِي الْمِحْرَابِ کی یعنی جی تہولہ بدن یہ پہ بحراب کی
 وی اوکی پینی دیاندی وی او سجدہ پہ بحراب کی کولہ بیا خوکراہت فستہ، او کہ
 حای تنگ ووپر مقتدیانوبیا کہ امام یک لختہ پہ بحراب کی ودریں ہی ہم کراہت فستہ، دی
 دکراہت وجہ داده جی پرقومہ امام حال مشتبہ نہ وی۔ **فَإِذْهُ:** بحراب حن
 غنہ اختہ سوی دی جی پہ معنی دجنگ دی نوہ غہ حای دشیمان سر دجنگ حای دخی
سؤال: جنگ دشیمان سر پہ لا غنہ کی خومقتدیان ہم کوی نووی دامام حای یوا
 بحراب بولی! **جواب:** ہو لکن چونکہ امام لکہ قوما ندان اعلیٰ دجنگ دی نوہ دہے
 سببہ ددہ ددرید و حای تہ بحراب والی۔ **پہوہ سہ:** جی دیر و کتابود فقہ شری
 دلیل دکراہت مذکورہ دا والی جی پہ دی کی تشبہ داہل کنا بوسر دہ او دتشبہ مکروہ دہ۔

لکن علامہ کمال الدین ابن الہمام وائی چي تشبہ داهل کتا بوسر پيہ بعض اوضاعوکی
خومکرو نہ دی چي دا تشبہ اتفاقی پیسنہ گہ، او بل دی وائی چي داهل کتا بوعادت
خودادی چي امام پر مکان مرتفع بانڈی درین ی» قَالَ الْمُصَنَّفُ :

اوداهم مکروہ ده چي امام
أَوْ عَلَى مَكَانٍ أَوْ الْأَرْضِ وَحْدَهُ پریولوپهای ولا پروی او
مقتدیان کتبتہ» اندازہ دلوپوالی یوگز دی علی المفتی بہ» اودامام ابویوسف غفر
روایت دی چي اندازہ دلوپوالی یوقامت دمیانہ سپی دئی اودامذہب مختار کریم دئی
شمس الائمة الحلوانی» لکن پیر دواہو مسئلوکی چي امام یوازی وی اوکھ یونیا دوه کسہ
نوب ورسر ولا پروی بیا کراہت نستہ» مرط در»

پوه سہ: چي پیر مسئلہ کی دلوپدرید ودامام خود ابن مسعود غفر روایت
راغلی دی چي علیہ الصلوٰۃ والسلام نہی کری دی چي امام کورپیر یوشی ولا پروی والناس
خلفہ» او بل پیر دی کارکی تشبہ داهل کتا بوسر ہم ده» وفيہ نظر کماثر» او پیر دوم
مسئلہ کی چي امام پر محکمہ بانڈی یوازی ولا پروی او خلگ ورو ستہ پس ولا پروی
خوکومراثر نہ دی موندلی سوی کی خرم مصنف پمراق کی دعوه پیرہ ده. لکن پیر
شرح کی راغلی دی چي پیر کارکی تخمیر دامام دی چي یواخی ولا پروی. فکرہ علی ظاہر الروایۃ
لکن اعلم الناس پیر مذہب حنیفی الفقیہ ابو جعفر طحاوی وائی. چي پیر دوهمه مسئلہ کی کراہت
نستہ، او پیر فتاوی خانیک وائی وعلیہ عامۃ المشائخ درویش وائی چي قدیمًا وحدثًا
پیر دیاروکی زمون عادت پیر دی چي پر محکمہ چي جماعت کوی امام یوازی دغہ ولا پروی
اود تخمیر سوال ہم پیر دی کی نستہ» کما هو الظاهر فینبغی ان یفتی بہ» امام طحاوی
اونور فقہاء ہم وائی چي مکروہ ده سپی تہ چي پیر مسجد کی دحان دیارہ یوهای دماخ وناک
چي ہمیشہ پیر هغهای کی لمونج کوی. ولی چي دغہ های دیارہ بارہ دده طبع گرگی او
عبادت چي طبعی سی ترک پیر اولی دی. نو محکمہ صور الابد (همیشہ دوزہ» مکروہ ده» طرح» قال

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِمَوْلَانِي وَلِكاتبِهِ وَلِوَالِدَيْهِمَا أَجْمَعِينَ

وَالْقِيَامُ خَلْفَ الصَّفِّ فِيهِ فُرْجَةٌ اودغہ ننگہ مکروہ ده ولا پروی یعنی
پیر ماخ ترشاد صف چپہ صف کی
های هم وی. اوکھ پیر صف کی های نہوو نو بیا کراہت نستہ، لکن داکراہت هلہ دی چي دئی
سپی قصد دافتد او پیرہ امام پس ی» اوکی قصد دیواخی لماخه وو بیا پیر صف کی دیہ
مکروہ دی بیکہ ترشا بہ درین ی. او پیر خلاصہ کی وائی کہ سپی د صف ترشایوازی ودریدی
بیلا ضرورت یعنی پیر صف کی های کی وو، او پخیل اختیار داسی تہ وو چي چاپہ صف کی تہ
پیری بنو لمونج پیر رواہ سر دکراہتہ. اوکی دیر تلوار چي رکعت خندی تیریدی تر
شا ودریدی او بیا های
ور تیر سولمونج پیر مکروہ دی.

مسئلہ کہ پیر محکمہ یوسری دامام سر ودرین ی اونور صف ترشای مکروہ دی
بلکہ داسپی پیر پیر صف کی درین ی. فتح ط در **مسئلہ** کہ دسپی دخولی بوی تلی
پیر یوسبب، یا چرسی وو، او یا پیر ورنہ خورک و. او پیر دی بیا پیر صف کی ودرین ی
خلکو تہ بہ انار و، سپی ی. نو دا عذری. یوازی دی ترشا ودرین ی کہ خرم پیر صف کی
های وی» در» قَالَ الْمُصَنَّفُ :

وَلَبِسُ ثَوْبٍ فِيهِ تَصَاوِيرُ

او مکروہ دی یعنی پیر لماخہ کی اغوستل دد اسی جامی چي پیر هغ کی بتان وی لکن ددی
الروح شی اوکھ دیوی مناری یا غرہ یاد ختی صورت پکبنی وو نو بیا کراہت نستہ، دغہ
صورت ددی روح کہ پیر جامہ کی نقش پیر توگروی او یا پیر کنبی و دل سوی وی پیر هر
صورت کی لمونج پیر کتبی مکروہ دی او کراہت ہم تحریمی دئی» مراقی وائی چي علت پیر دادی چي
چي دغہ مصلی کہ حامل الصنم دی. **فکایدہ:** ددی علت غرہ ط در داتجہ
گیری کوی چي داغسی جامہ خارج الصلوٰۃ ہم باید داغسی نہ واونودی» اونہر داخبرہ
دخلاصہ غرہ نقل کریدہ ط، **فکایدہ:** هغشی چي پیر قلم نقش سی او یا پیر ظل شمس
سر هغ تہ صورت وائی. او هغ مجسمہ چي پیر صورت دانسان جوہر سوی وی یاد لرگی
غرہ او یا سپینو زرو غرہ او یا دسرو زرو غرہ تہ صنم وائی. او هغ مجسمہ چي

د پری نخه جوړه وی هغه ته وُشَن وائی، وقد يطلق الصوت على الجميع « قَالَ الْمُصَنِّفُ

وَأَنْ يَكُونَ فَوْقَ رَأْسِهِ أَوْ خَلْفَهُ أَوْ بَيْنَ يَدَيْهِ أَوْ جِذَائِهِ
اودغرنګه لمونځ مکروه دی چی دمصلی پر سر برابر او یا تر شا، او یا ختامخ صورت وی مګر نه هغه

صُورَةً إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَغِيرَةً أَوْ مَقْطُوعَةً الرَّأْسِ

وخت که دا صورت کښنی وړو چی دی پر ځمکه پروت وی او سړی
اولغیر ذی رُوح ولاړ وی تمیز د اعضاوو د صورت په نښی کولای که د میړی

مچ وغیره صورت،

پوه سکه: چی پر سر استه بغل یه وی او که پر چپه بغل یه وی هم لمونځ مکروه دی.

مسئله: که سړی لمونځ کاوه اوده سره رو چل وې چی پر هغو عکس د باد شاه وو
پرواه نه لری. ولی داد کښنی عکسوپه چم کی دی. اودغرنګه که په گتمی کی عکس وو چی واضح
نه معلومیدی پروا نه لری، محیط، په یوه روایت کی راغلی دی چی دا بوهریته پر گتمی ددو
موچا نوعکس وو، مسئله: قطع دسرنوازی نه دی شرط بلکه چی صورت پرداسی
چول وی چی پردغه چول ژوندنسی کولای مطلقاً هم پروا نه لری. نوځمکه کی لاسونه
او یا پښی پری وی لمونځ ورسره مکروه دی. ولی چی انسان سره قطع الید والرجل ژوند
کولای سی.

مسئله: کی مخ د صورت وخراب کی یا په پری ولوسه قلمی وو او یا په تراشلو
سره او یا بیه پر مخ راوولی وکښینولې. او یا په پلا سترګه پروا چاوه نو لکه سړی پری چی
لمونځ نه دی ورسره مکروه مسئله: کی سړاو بدن دبت په سپن سی. یچلو سره
کری لمونځ ورسره مکروه دی. ولې داځوکه طوق داره مرغنه وگرځیدی یعنی کرک یا کوتره
اودې ته قطع دسرنه وائی بلکه غالباً به لاخوند ورسې. پوه سکه: تر تلو دپ
مکروه هغه صورت دی چی دمصلی و مخ ته وی. اودوهمه دجبهه هغه دې چی تر مصلی

لوپ وی اودریمه درجه دیمین پرخوا چی وی. اوخلرمه درجه چی پر لیساریه وی او اخیزه
درجه هغی دی چی تر شادمصلی وې. په حدیث کی چی روایت یه بخاری هم کړی دی داسی
راغلی دی چی یوسړی وابن عباس ته راغلی او ورتی وی ویله چی دا صورت بتان جوړوم
اویا په څرخوم او نفقه دعیال په برابر وم. ابن عباس ورته وویل چی ته را نژدی سده
هغه سړی ورته را نژدی سو، بیایه ورته وویل چی ښه را نژدی سده. هغه بیا را نژدی سو
حتی چی ابن عباس لاس پرکښیدنو. او ورتی وی ویل چی هغه شی و تاته وایم چی
ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نخه اوریدلې دې. چی ده صلی الله علیه وسلم چی هر
صورت اوبت جوړه و نکې به په اوړکی وی. اوده ته به ورکول کیږی په مقابل کی دهر
صورت چی ده جوړ کړی وی یو روح چی په ټولو هغو روها نوبه دی په عذاب وی په جهنم
کی. وفی روایت، فَرَفَّ الرجل ربوة شد یدة « هغه سړی دغه سور ساه وکښل ابن
عباس ورته وویل وَحَيْكَ « افسوس تالره او ورتی وی ویل که چاره نه لری د صورت
جوړولو نخه یعنی نفقه دعیال ددغه کسبه نخه حاصلوی. نو درختو صورتونه جوړه
اویا د هغه شی چی په هغو کی روح نه وی لکه میناره یا مسجد وغیره، پمراقی کی وائی
چی که سړی دبل چا په کور کی مجسمه یا صورت دظل شمسی مکمل ولیدی ده ته
روادی محکول د هغه او تغیر په هغه کی یعنی که صاحب البیت دده سره خوابه ولې
چی دده دوست وو، او هغه خبره چی سیّد کرپیده چی پرده واجب ده چی مخه کوی
بی. هغه په داسی صورت کی چی صاحب البیت دده محکوم وی یا زوی یا ورون وغیره.

مسئله: که سړی مصور مزدور کړی چی ماته صورت را جوړ کړه هغه ورا جوړ کړی
د مزدوری حق نه لری. ولی دا فعل دده معصیت دی او پر معصیت بانزی مزدوری فتنه

أَوْ يَكُونُ بَيْنَ يَدَيْهِ تَنُورٌ أَوْ كَانُونَ فِيهِ جَمْرٌ لَمُنُوحٌ مَكْرُوهٌ
دی چی دمصلی دمخ وخوا تر تنور وی یا کانون چی په هغه کی سکو وټ وی. مراقی وائی
چی په دی کی مشابیه دی د مجوسو سره دی په حال کی د عبادت،

پوه سہ: چی کانون اوتنور یوشی دی: فنا الاولی وکانون لیکن عطف
تفسیر للتور الان یکن کلمة او للتخیر فی العبارة. **فائدہ:** مجوسیان
چی عبادت کوی دسکرتیو عبادت کوی نہ دہ لمبی داور. پس کہ دمصلی دمخ خراغ
وی اویا قندیل وی اویا دبرق گروپ وی، یا شم لگیوی، نوہ لماغہ کراہت ستہ
پہ بعض مساجد وکی پڑھی چی بیخ وی دبرق انگیتی دمخ وخواہ
بہانہ فائدہ: لگوی اویا دگازو، انگیتی لگوی. بعض بی عایہ صوفیان ملایا
وائی چی دامکروہ دی چی سړی لمونج ورتہ کوی باوجود یکہ چی هغه صرف گرمہ ہواہ،
پہ ذریعہ دگازیا برق، حتی چی دبوتہ واور پرو زلمبہ لانه لری سکو قی خو
چیری دی چی مشابہت دمجوسولانہ سہی.

پہ فتح القدر کی وائی چی مجوسیان دہغه سکو تہو چی لمب نہ لری عبادت کوی نوہ مذکور
شکانوند مخ وخواہ بلیدہ پروانہ لری، یو صوفی بیچایہ ملاو، ماتی ووئیلہ چی گازو
انگیتی چی دمخ وخواہ وی لمونج مکروہ دی. ماورتنہ وویل چی دگا سلیتہ وخراغ یا
دزروتیلو چراغ آہ اود برق گروپ چی دمخ وخواہ وی لمونج خنگہ دی! دہ وئیلہ
ہغوتہ لمونج مکروہ نہ دی. ماورتنہ وویل نو فرقیہ خہ دی دغہ مذکورہ شیان چی
تولہ شئی سوچی او لمبہم لری بلکہ دبرق اود خوتر گازو بدتر دی. ولی چی برق یہ پہ
یوہ قیقہ کی دوزنی او گازوی ہغہ دی سوچی او ورنہ دی نہ. والحاصل چی زمونہ
جامعی ورتہ ملایان چی ناو لہ شئی پہ مسجد کی وینی وائی دامکروہ دی. اودہ تہ
چخیلہ پہ مسجد کی دلسوارو بد بویہ توک دانی پرتہ وی. چی پہ ہغہ کبئی نسوار توک
واقعہ: زما یو وخت پترھی کلونہی پہ پینو وی نویو مالار اتہ وویل مولوی
صاحب داور کہ کہ. ماورتنہ وویل ولی دہ وویل چی ددی پہ پینو کیدہ مکروہ دی
اودہ چخیلہ پہ پینو چار راشہ زرنی مچنی وی، متل غلبیل وکوزی تہ
ووئل خونہ دپ سوری لری.

اوقوم نیام: اود غہ رنگہ لمونج مکروہ دی چی دمصلی دمخ وخواہ خلگ
پوه سہ: چی نیام جمع دنائمہ، اوکہ خہم مصنف قوم
وی بیدہ
وئیلی دی لکن دیوہ بیدہ سړی ہم داغہ حکم دی **فائدہ:** کہ علت ددی کہ
داوی چی مصلی مواجہ وھغہ بیدہ تہ نسی. خود بین یدییہ قید فائدہ مند دی،
ولی کہ تر شاوی بیماخو مواجہت ستہ، اوھغہ وجہ دکراہت وی چی مرقی وئیلی دہ
بخشی خروج شئی یضحک منہ او یخجل، یعنی بیروہ ددی ستہ چی بیوداسی شیدہ
خغہ ورنہ وری چی مصلی پروہ خا ندی. یعنی گوز وانه چوی اوکہ مصلی پروہ خاند
غالباً دگوز اچو لو سړی راو بنید بی نوھغہ بیدہ پہ خیلہ یخجل ہی. او یوزی
اویا بہ مصلی تہ انار ودر سوپی لکہ بیدہ چی سړہ بوی ناکہ پسکی واجوی،
لاولین وائی چی داو جملی پہ ہغہ بیدہ پوری خاصی نہ دی چی مخ تہ دمصلی بیدہ
وی بلکہ تر شا دمصلی بیدہ وی ہم دغہ وجوہی دکراہت ستہ.

واقعہ: یوہ شبہہ دفقیر پہ کور کی میلمانہ دپ راغلی وہ چی پہ ہغوی یومولوی
صاحب ہم وو. نو چونکہ دوی وخنہ ریدہ اود مسجد دجاعت وخت
تیر سو. نو ما وھغہ مولوی صاحب تہ وویل چی دبخیر سړی لمونج پہ جماعت وکرو. خو
ھغہ مولوی صاحب دھغہ سو. مونہ پر لماغہ ودریلو پہ کنج کی دکوچت یونفر بیدہ سوی
وو. خیر خوبو رکعت چی ادا سوھغہ بیدہ سړہ سنبہ غتب گوز وچا وہ.
خود جماعت خلگو تہولو پہ قہقہہ وخنہ دل اوتر کوتی دباندی ووتل ز و وھغہ مولوی
صاحب سړپا تہ سوو چی پہ دپ تکلیف موھغہ لمونج وکری. ولی مونہ تہ ہم خندا راتہ
خیر پسلہ لماغہ ہغہ میلمانہ بیرتہ کوچت تہ راغلہ. نو یودوہ پس خندیاں پہ کبئی وہ
یوہ وھغہ بل تہ وویل چی دپ سړی یعنی بیدہ داگوز بیدید و د حالہ وچا وہ نو
معذور دی. ہغہ بل وہ تہ وویل چی ولین وو. پہ قصد یہ وچا وہ چی زمونہ لمونج
لفاسد کری. نو دپ دوھم ورتہ وویل کہ بیدہ وی نوخوبہ بل گوز یا پسکی ہم واجوی
ولی چی پر بیدہ یہ خہ فرق دئی. ہغہ چی خان یہ بیدہ اچولی وو داخوہ واوریدہ. ولی چی دپ

پہ اول گون اچولویا دخلگو پہ خندا راوینس سوی و۔ نو دی دیان چی نہ بیدیم
زوریہ کپ بل گ۔ وزیرہ وچا و۔ هغه یوه وهغه بل تدو ویل مانہ درتہ
وویل چی بیدہ دی۔ نو دھنی شکی دختہ ا۔ اخیر دی را کب نیستی خلگ خوتا ندی
دہ ورتہ وویل۔ چی پرغہ شکی خاندی زما غہ خوبہ شکی نہ وی پلین سوی۔ هغه
یوه پسختہ ورتہ وویل چی پر اول دی لادونہ خندا نہ راغلہ لکہ پردو هم۔ نو داس
واقعا کی بیدہ غخہ پلینیدونکی دی۔ اوکہ داتولہ احتمالات نہ وی بسکہ بیدہ پہ
حقیقت کی وپلین وی (او مصلی ترخہ پروت وی چی مواجہت دمصلی سر یہم نہ وی
بیا خو کراہت نہستہ

پہ حدیث شریف کی چی بخاری یہ روایت کپی دی امر المؤمنین سید تنا عا شہ
رضی اللہ عنہا وائی چی وخت چی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بہ ما پہ حجرہ کاشیہ
وہ او تہجد لمونج بی کاوہ نہا پنی بہ ددہ دسجدی پہ های کی وی۔ اوزہ بہ ددہ و
مختہ پرتہ و۔ نو چونکہ دعلیہ الصلوٰۃ والسلام دتہجد دوہ رکعتو قرائت بہ دی او نہ
وہ۔ نو خہ وخت چی بہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم سجدہ کولہ غمزی "نوما بہ پنی
تولی کپی چی دہ بہ سجدی وکپی ولا رہ سوما بہ بیرتہ پنی و غجولہ ددہ
سوال ددفعی دیان چی تہ خو وی وینہ نو غمزیہ دعلیہ الصلوٰۃ والسلام حہ
ضرورت و۔ تا بہ خیلہ پنی تہولوی۔ داوائی: وَالْبَيُّوتُ يَوْمَئِذٍ لِّسْنَ فِيْهَا
مَصَابِيحٌ: پہ هغه وخت کی پہ خولو کی خراغونہ نہ وہ چی ماتہ دعلیہ الصلوٰۃ والسلام
دسجدی معلومات کید لائی۔ فَتَالَ الْمُصَنِّفُ

وَمَسَّحَ الْجَبْهَةَ عَنْ تُرَابٍ لَا يَصْرِ فِي ظِلَالِ الصَّلَاةِ

او غہ نلکہ مکروہ دی تشدی پاکول دھغو خاور و غخہ چی مصلی تہ ضر نہ وی پہ مابین کی
د لا غخہ۔ پہ مراقی کی چی وائی دایو عبث کار دی۔ اوکہ ددغو خاور و غخہ پہ عذاب و بیا پاکول
پروا نہ لی۔ او دغولہ ہمدغہ حکم دی او وروستہ تر لا غخہ پاکول خو هیش کراہت نہ لری۔

بل غسی ان یكون مستحباً لدفع المشقة في اشرف الاعضاء: فَتَالَ الْمُصَنِّفُ

وَتَعْيِينَ سُورَةٍ لَا يَمْتَرُ غَيْرَهَا إِلَّا لِيَسْرَ عَلَيْهِ أَوْ تَبْرُكًا

او غہ نلکہ مکروہ دہ معینہ کول دیوہ سورت پہ لا غخہ کی پہ داسی چول چی بل هیش

سورة نہ وائی مگر هلته بیا
بِقِرَاءَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكْرُوهٌ نَدَى كَدَغِ سُوْرَةٍ
وہ تہ وئی یہ اسانہ وہ۔ او یا یہ تہرک کاوہ پہ قرائت دنی علیہ الصلوٰۃ والسلام
دغہ سورت پہ یوہ لا غخہ کی

یوہ سورتہ چی داکراہت پہ هغه سورتہ کی دی چی تعین دھغو سورتہ واجب نہ وی
لکہ الحمد لله شریفہ چی واجب دہ۔ او بلہ پہ هغه سورتہ کی چی دھغو تعین سنت وی
لکہ دوترو پہ اول رکعت کی "سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى" تری پہ پوری او دوہ رکعت
کی قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ" او پہ دریم رکعت کی قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، مراقی وجہ داکراہت
داوائی چی۔ پہ دی تعین کی هجرت باقی قرآن دی دقرائت غخہ "افقیہ ابو جعفر الحاکمی
وائی چی داکراہت هلته دی چی دمصلی عقیدہ داوی چی بیلہ دغہ سورتہ پہ بل سورت
لمونج نہ دی روا۔ او کی دغسی عقیدہ نہ وہ نو بیا کراہت نہستہ،

در ویش وائی چی داسی عقیدہ در لوونکی پہ مسلمانان نورنی کی کہ غہ ہم عوام و پے
سیخی دیر نادردی۔ نو دمراتی وجہ دیرہ پیر زہ پوری دہ فَاعْلَمَهُ: داکراہت
هلته دی چی دمصلی نور سورتہ ہم بیاد وی۔ او کی بل هیش سورتہ نہ وپیا د لکہ
بعض عوام صحرا نشینہ چی بیلہ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، بل هیش سورتہ پیاد نہ لری بیا
خود کراہت هیش سوال نہ پیدا کی دی "در"

د آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم هغه سورتہ چی دہ مبارک پہ مختلفو
د تبارک دپارہ لمونج کی تلاوت کپی بیا نیبی "ذکرها المراقی نقلاً عن الجلال
السیوطی" وترک اسانیدھا وان کانت مسندة رومًا للاختصاص، اکثر اوقات بہ

دہ مبارک دسحار پہ لماغہ کی سورۃ یسین وایہ، یعنی پہ دوا پر کعتوں کی اودغہ
 زمانہ دسحار پہ بعض لموٹوں کی سورۃ روم وٹیلی دی۔
 وعبدہ الصلوۃ والسلام دسحار پہ لماغہ کی سورۃ واقعہ او مثل دھغہ سورۃ تونہ وٹیلی دی۔
 وپہ ری سفر کی انحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دسحار پہ لماغہ کی قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْعَلَقِ
 قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ وٹیلیہ چی سلام یہ واروہ حضرت معاذ بن ورتہ وٹیلی چی داسی
 مونجہ دی مونجہ تہ را کری چی تہ اوسہ دی مونجہ تہ نہ ووراکری یعنی دسحار لمونج پہ دونہ
 لند قرائت ش۔ علیہ الصلوۃ والسلام ورتہ وٹیلی چی تانہ واریدہ ژرہ دکشی تر
 ماوروستہ پہ صفوں کی دیکھو۔ نوچکہ ما دلہ قرائت وایہ چی مورد کشتی وخیل کشتی
 تہ فارغہ سی۔ او علیہ الصلوۃ والسلام دسحار پہ لماغہ کی اِذَا زُلْزِلَتْ سُوْرَةُ يٰوٰسِيْ
 یعنی پہ دوہم رکعت کی مکر کی دپارہ دبیان دجوان، او علیہ الصلوۃ والسلام پہ مکہ مکرمہ
 کی دسحار پہ لماغہ کی سورۃ المؤمنین شروع کری۔ چی ذکر د موسیٰ اودہارون علیہ السلام
 تہ ور سیدی علیہ الصلوۃ والسلام تہ ہوخی ودریدی نور کوچ تہ ولاری یعنی سورۃ
 پورہ نہ کری۔ او گاہی گاہی بہ علیہ الصلوۃ والسلام دسحار پہ لماغہ کی قُلْ وَابْتَغُوا الْوَسِيْلَ
 سورۃ وایہ۔ مطلب داچی علیہ الصلوۃ والسلام بیلہ عذرہ دسحار پہ لماغہ کی تر ۲ آیتہ
 کہ قرائت نہ دی وٹیلی۔ او پہ ماخستن کی تر ۱۰ آیتہ کہ،

او علیہ الصلوۃ والسلام دما پنین پہ لماغہ کی «وَاللَّيْلِ اِذَا يَغْشٰى اَوْ اَمَّا نَا دَهْغُوْیْلٰی
 دی او پہ مازد یکر کی ہم پہ مثل دما پنین۔ او پہ بعض اوقات تو کی دسحار پہ لماغہ کی سَبِّحْ
 اِسْمَ رَبِّکَ الْاَعْلٰی اَوْ وِیْلٰی دی۔ او گاہی گاہی بہ علیہ الصلوۃ والسلام دما پنین پہ
 لماغہ کی اودہ مازد یکر پہ لماغہ کی وَالسَّمَا ؕ ذَاتُ الْبُرْجِ اَوْ السَّمَا ؕ وَالطَّارِقِ اَوْ
 وِیْلٰی دی وَخَوَّهٖمَا مِنَ السَّوْرِ اَوْ علیہ الصلوۃ والسلام بعض دوخت دما پنین لمونج
 ورتہ کاوہ۔ او صحابہ نہ وائی چی پہ مونجہ بی اوریدی آیت ایت دسورۃ لقمان وَالذَّارِیَاتِ
 یوہ ورتہ علیہ الصلوۃ والسلام دما پنین لمونج وخلقوتہ ورتہ کاوہ چی پہ مابین کی درکعت
 یہ سجدہ تلاوت وکی۔ نون مونج خیال داسو چی تنزیل السجدۃ سورۃ یہ وواہ

درویش وائی چی پہ لماغہ کی جہری یا خنیہ سجدہ تلاوت کول پہ مونجہ پنین تو کی لکہ
 شریعت منسوخہ داسی گر خید لی دی۔ عوام خوب سیخی د لماغہ سجدہ تلاوت نہ پتر فی۔ حتی
 چی یوہا چی دحج ٹخنہ راغلی وو نوماتہ کی وویل چی عجب می داپلا ولیدہ۔ پہ جدہ کی امام
 دسحار لمونج در کی رکعت وکری اود مابین پہ رکعت کی یوہ سجدہ وکری نودہ وویل مابیرتہ
 خیل لمونج را ورتہ وویل چی ہغہ سجدہ تلاوت کری دی۔ او علیہ الصلوۃ والسلام
 دما پنین پہ لماغہ کی اود مازد یکر پہ لماغہ کی سَبِّحْ اِسْمَ رَبِّکَ الْاَعْلٰی اَوْ هَلْ اَنَا لَکَ
 حَدِیْثُ الْغَاشِیَہ «ہم وٹیلی دی»

او پہ حدیث کی تراغلی دی چی یوہ ورتہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دما پنین پہ اول رکعت
 کی وَالسَّمْسِ وَضُحٰیہا او پہ دوہم رکعت کی «وَاللَّیْلِ اِذَا یَغْشٰى اَوْ وایہ۔ او پہ جہری پری
 وواہ۔ وروستہ تر لماغہ اَبٰی بَنَی عَصٰی ورتہ وویل: اَمَرْتُ فِی الصَّلٰوَةِ بِشَیْءٍ، یعنی
 پہ جہری پہ دقرائت دما پنین د لماغہ «دہ ص ورتہ وویل لَا بَلٰکَ نہ ما پہ
 جہری دقرائت دا عرض ووجہ تاسی تہ اندازہ دقرائت دما پنین د لماغہ دروینیم»
 او پہ صحیح حدیث کی راغلی دی چی نبی علیہ الصلوۃ والسلام دما بنام پہ لماغہ کی گاہی
 سورۃ اعراف وٹیلی دی۔ او گاہی سورۃ الانفال، یعنی ہریو پہ دوا پر کعتوں کی۔
 ویمثل ان یقصر و ابایات من کل منہما، او یاد بیان دجوان دپارہ دادوہ سورۃ
 کہ ختم حبیب او پہ دہ دی وٹیلی بی وی۔ در» او پہ اخیر کی لماغہ کی دعلیہ الصلوۃ و
 السلام دما بنام پہ اول رکعت کی سَبِّحْ اِسْمَ رَبِّکَ الْاَعْلٰی۔ او پہ دوہم کی قُلْ یَا اٰیُّهَا الْکٰفِرُوْنَ
 وواہ۔ اودما بنام پہ لماغہ کی یٰ قٰتِلِیْنَ وَالتَّیْتُوْنَ، ہم وٹیلی دی۔ یاد اسورت شریعی
 کری او یا یہ پہ دوا پر کعتوں کی مکر کی دپارہ دبیان دجوان»

اودما بنام پہ لماغہ کی حکم الدخان ہم وٹیلی دی یعنی پہ دوا پر کعتوں کی۔ اودما بنام پہ
 لماغہ کی سورۃ القارۃ ہم وٹیلی دی۔ اود جمعی دما بنام پہ لماغہ کی قُلْ یَا اٰیُّهَا الْکٰفِرُوْنَ
 اَوْ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ غَالِبٌ اَوْ وِیْلٰہ۔ اود ماخستن پہ لماغہ کی جمعی دشی بہ سورۃ الحجۃ
 او سورۃ المنافقین وایہ «جیر بن مطعم وائی چی ماد علیہ الصلوۃ والسلام ٹخنہ واروہ

چی دما حستن په لمانځه کې و التین والنیتون و وایه . ای رافع وائی چی ما په ابومریه
پسې دما حستن لمونځ وکړی نود سورة اذ السماء انشقت شروع کړی اود سجدې پر
الت په سجده تلاوت وکړی . نود سجدې په بار کې دده سه پوښتنه وکړه ده وویل
سجدت بها خلف الی القاسم صلی الله علیه وسلم : د عبد الله بن عمر رضی الله تعالی
عنهما مخه روایت دی . چی نسته یو د مفصلو سورتو مخه که لندوی اوکه اوږده مگر
په داسی شان دی چی ما اویدی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم مخه چی په هغوی
امامت ورکاوه وځنگوته په فرضی لمانځه کې . نود اوو هغه تفصیل دسورتو چی علیه الصلوة
والسلام په فرضی لمانځه کې وویل : قَالَ الْمُصَنَّفُ :

وَتَرَكُ اتِّخَاذَ السُّتْرَةِ فِي مَحَلِّ الْمُرُوفِيهِ بَيْنَ يَدَيِ
الْمُصَلِّي اوده ښه ښه مکره دی نه دسورتی په داسی ځای کې چی گمان کول
کیدی تیرید و په هغه ځای کې په مابین دحضور د لمونځ کونکي . یعنی لارو په
دمرود اود عبور . لکن ط وائی دامکره تنزیلی دی ، په تنوی کې وائی که دمروړ گمان
وو که چسپری په خلاصه صحرا کې لمونځ کوی " لکن بیا هم درول په اولی دی .

کتاب	نورالایضاح پښتو
مصنف	مولانا عبید الله القندهاری
کاتب	فضل الحق حقانی
ناشر	مکتبه القراءه والتجويد
جلد	دوهم جلد

فصل في اتخاذ السترة ودفع المار بين يدي المصلّي

فصل دی په بیان کد اخستلو یعنی د درلود ستري . اود دفع کول د هغه چا چی په
حضوره لمونځ کوونکی تیریدی . درملش وائی چی پښت نه بلکه بعض مدایان دالفظ
په زید سین وائی لکن د لغت مخرب دلاری دالفظ په پښت د سین دی . لوگ چی ددی
لفظ په لغت کې ما یسترته به الشی ده لکن په عرف کې دفتحه هغه شی ته ویل کیدی چی
مصلی دغه درول کیدی په طرور علامی حتی خلک یو مس چی دسپې پر لمانځه ولاړدی
نودده اود ستري تر مابین په تیریدی .

تحقیق المقام اوله خبره داده چی لمونځ په تیریدم ده هیڅ شی دمصلی دغه
زقطعه کوی یعنی فی فاسدوی . لقوله علیه السلام لا یقطع الصلوة مرور شی .

سوال : په صحیح حدیث کې راغلې دی چی قطع کوی لمونځ تیرید . دشی اود خه لوفتو
سپې جواب : شراح د حدیثو مبارکه وو وائی چی مسرا په دی حدیث کې قطع
نوده بلکه قطع دحضور قلبی دمصلی ده او په مخنی حدیث کې من قطع حقیقی ده .

فلا تدافع بينهما اوده خبره داده چی تیرید و نکو سخت گناه کار دی ولی چی په صحیح
حدیث کې راغلی دی : که تیریدونکی خبره یعنی په مابین کو حضور د لمونځ کوونکو
چی پر ماباندی څومره گناه ده . نودی به دریدلی وای ، (ربعین د یعق خلویښت راوی
دهد شی وائی چی زه نه یم چی خلویښت کاله علیه السلام یاد کړه او بیا خلویښت میا
اویا خلویښت ورځی . اوده ریمه خبره داده چی دیر مه مه ده چی مقدار دهغه
ځای چی هلته مروړ مکره دی څو نه انداز دی یعق فقهاء وائی چی ځای د سجدې د
لمونځ کوونکی دی ، چی دا اسهل دمذاهبدو دی . وهر اختیارش الرأی الشرعی اوشیخ
الاسلام علی البزدوی اود قاضیان ده ، اوفخر الاسلام وائی چی مصلی چی ځای د سجدې
گوری اوسترگی په پرمانه واقع کیدی . نو په داسی ځای کې مروړ کراهت نلری . اوبعض

علماء وافی چی انداز کی دو صفویا درو صفوی سړي دلونځ کورنکی مخ نه تیریری
گناه گارنی اوتدی که مسافه بالا و بیا گناه اوکرا هت نسته. او بعضو فاصله د پروگزو
او بعض د پنځوگزو فاصله شرط بولي. او بعض داسی هم وای چی تر خلولینست گز په کفا جله
کی تیریدل مکر او گناه ده. دا ټوله مذاهب هت دی چی په حکم کی سړی دلونځ کوی
او په مسجد وک بعض فقهاء وای چی دلونځ کورنکی او قبلی په خوا کی مطلقاً مروه گناه ده
که هرڅو مسافت وي. او بعض فقهاء یه پنځوس گز فاصله شرط بولي. **وَقَالَ الْمُصَنِّفُ**

إِذَا ظَنَّ مُرُورَهُ لَيْسَ حَتَّىٰ لَهُ أَنْ يَغْرِزَ سِتْرَهُ تَكُونُ طُولُ ذِرَاعٍ

که د مصلی گمان وو چی څوکه به دی د غز تیر سی نو متحجب ده د لرو چی
فِي غَلْظِ الْأَصْبَعِ پنځه دی کړی ستره. یعنی په څکه کی چی جگ والی یه یوگزوي
اوپنډ والی یه دیوی گوټ وی یعنی که درجه یه داده. او کی طول بالاوی یا یه پند والی تر
گوته پیر وی خو په طریق اولی ستره کیدای سی.

پوه سکه: چی امام طحاوی وای چی ادنی اتحاد دستری رادی مطلقاً یعنی کی گمان د
مروه د چا وی اوکه نوي. ولی په ستره سر دده سترگی د ماوراء الستره غز راگرچی او فکر یه
جمع کیږی. **سوال:** ستره خو په مقدار دیوه گزه ده او غلظ یه یوه گوته دی نو څرنگه
د مصلی د ماوراء الستره غز سترگی راگرچی. او خاطر یه جمع کیږی. **جواب:** امور

شرعی خپل حکم او مصالح لری چونکه ستره امر شرعی ده خدای جل سلطان د دلونځ گذار
سترگی اوزه د بلی خوا غز راگرځوی **پوه سکه:** چی استحباب زموږ د حنیفانو
مذهب دی او امام احمدیه واجب بولي په مراعات د ظاهر امر د رسول الله صلی الله
علیه وسلم. او بل په هغه حدیث دلیل وای چی عمر رضی الله تعالی عنه وای چی که دلونځ
گذاره خبر وای چی نه ما د لمانځه غز څونه ثواب کیږی نو بې دلونځ نه کولای مگر یوه شی ته چی
د خلکو غز یې پته کولای. او عبد الله بن مسعود غز روایت دی چی نیمی ثواب د لمانځه
د مصلی په مرور سره کیږی. چی ستره یه نوی ذره ولی «اوزمونن په مذهب کی په

ستره معصومیه سوم ک کیږی که یې ثوب معصوم کی لوی صیح دی د خدا که وکړ
دی. په حدیث مبارک کی راغلی دی چی اخذیت صلی الله علیه وسلم وای یه لیکن
حد که ولو بیکه په بل حدیث کی راغلی دی چی د عبد السلام غز چا پوښتنه وکړه
د اندازې دستری د مصلی ده مبارک ورت و و نیله مثلاً مؤخره الرجل که هغه
چی د وین سپور شاورته لکوی، دهغه انداز یونیزکی نژدی یا نه بل.

پوه سکه: چی اقله انداز کی دستری خلاف ستره وپه کتره اختلاف ست
وپ دی هم پوه ستره چی اقله انداز کی یعنی دستری چوپ و د پیرې او یه ست سړی هم
کیږی کن مخا مخ و مصلی ته به نوي. او یه وین د غز چوپ کی که فی لفت فی و احب.

مسئله: یه پنځه سر چی عورت وی ستره نه ده. وپ یه یو پنځو کی اختلاف دی
د درویش په عقیده چی منځی به مطلقاً دستری ځای نه سی نیولای. و غرنه په لیونی
کافر او بیده سړی ستره نه دی. درویش وای چی امام طحاوی پری قول د مصنف

ف غلظ الاصبع او بیا په مراق کی وای. **وَقَالَ الْأَكْبَدَانِ** یعنی غلظ اصبع یه که درجه د
سترې ده. داسی لیکلی دی: **خلاف المذهب فلاحه له** اقول اورک هذا القولی القدوری
بلفظ قیل وعلیه صاحب الهدایه بما علله المراقی یعنی دا قول د مصنف او بیا مراق قول

خلاف المذهب دی. او بیا د حاکم په روایت د ابی هریره غز داسی روایت مرفوعاً نقل
کړی دی. **یجئ من الستره قدر مؤخره الرجل ولو بدقه الشعر** یعنی کفایت کوی
دستری غز مقدار مؤخره الرجل که غم لکه وینسته داسی نری وی، ثم قال کذا فی البحر
عن القمطانی، درویش وای چی مصنف دلیل په مراق کی: لان ما دونه ربما لا يظهر
للساظر فلا يحصل المقصود منها یعنی که تر کفایت به پیر څله نه ښکار کیږی وکتونکي
نو مقصود دستری غز نه حاصل کیږی، معقول خودی کن په مقابل کی د حدیث بیا اغب
نری. **وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ: وَقَالَ الْمُصَنِّفُ:**

او سنن دده چی سترې ته نژدی دریری بعض
وَالسَّنَةُ أَنْ يَقْرِبَ مِنْهَا فقهاء لکه ابن امیر حاج وای چی دستری اود

ده دپنود مصلی ترمیری شرعی گز به بالا نه وی. و دلیل القرب، ما قول دعلیه الصلوة و السلام دی. و اذ اصلى احدکم الى ستره فليدنه منها لا يقطع الشيطان عليه صلواته، یعنی که یوه ستاسی لمونج کاوه و ستري ته نو دی نه دی و ستري ته و درین بی نو که دی داعنی و کړي نو شیطان نه سی قطع کولای لمونج دده، ولی که مصلی دستری نخه لیری ولاړوی نو شیطان و تیریدونکی ته داپه خیال کی وراچوی چی دامصلی ستري نه لری. ولی چی هغه لرگی خولیری ولاړدی نوبه دستری اود مصلی تر مابین تیرسی او مصلی ته به تشویش ددغه فعله نخه دما پیداسی. فتال المصنف:

وَيَجْعَلُهَا عَلَى أَحَدٍ حَاجِبِيهِ وَلَا يَصْمِدُ إِلَيْهَا صَمَدًا

او بل سنت دستری دادی چی ستري دی گرځوی دیوی و چی خپل پر برابر اونه دی درین و ستري ته برابر یعنی سیدها، لماروی عن المقداد رضي الله تعالى عنه، دی وائی چی مانده دی لیدلی رسول الله صلی الله علیه وسلم چی دی دپه لمونج کوی و تنبیه ته اویا درختی ته، مگر هغه څو گرځول پر استه و، هه اویا چپه وراخه وَلَا يَصْمِدُ إِلَيْهَا صَمَدًا ای مُتَوِيًّا، فتال المصنف:

وَأَنْ لَمْ يَحْجِدْ مَا يَنْصِبُهُ فَلْيُحْطِ خَطًّا طَوِيلًا وَقَالُوا بِالْعَرَضِ

مثال الهلال په اوږدو یعنی پر طرف قبلې او بعض علماء وائی چی په پسه دی وکاري لکه داو لو شپو میاشت، پوه سه: چی پوی دی دمتقد مینو نخه چی بود هغو نخه صاحب دهدایه دی دخط ستري منع کړي دی په عنایه کی وائی چی که همکه سخت و چی جگول دستري نه سوای په کښی کیدلای نو هغه نیزه وغیره و نخته په اوږده کښین دی تاچی پر هیئت د غرز سی، او که چیری نیزه وغیره نه وه ورسره زمونږ د حنیفیا نوبعضی متأخرین وائی: یخط خطا طویلا وهو قول الشافعي

اویا مثل الهلال كما في نور الايضاح: قَالَ ولم يعتبره المصنف یعنی صاحب هدایه وخط ته اعتبار نه وړکوی لان المقصود منه وهو الحيلولة بين المصلي والمراعى به فيكون وجوده كعدمه، ولی چی مقصود دخط نخه خومانع والی دی په مابین کی د لمونج کوونکی اود تیریدونکی. او هغه مقصود په خط کی نه حاصلیدنی. نو وجود دخط لکه عدم دی، وهو المروى عن أبي حنيفة ومحمد، اوفتح القدير د مبسوط نخه وشیخ الاسلام نقل کړی دی. چی خط ليس بشئ، اود صاحب الهدایه په نیز پر خط لکه ایښودل درلرگی او خط دواړه اعتبار نه لری. لکن هشام دامام ابو یوسف نخه روایت کړی دی چی ده به ولما نخه په وخت کی دره وخت و اچول او لمونج یی ورسته کاوه. متأخرین وائی چی دخط په باره کی اثر موجود دی چی روایت یی ابو اؤد کړی د مقدار نخه، انه اذا صلى احكمه فليجعل تلقاء وجهه شيئا فان لم يجد فلي نصب عصا فان لم يكن معه عصا فليخط خطا ولا يضرها مراما مه، قال صاحب الفتخ والسنة اولها بالاتباع مع انه يظهر في الجملة ويربط به خيال المصلي كيلا ينتشر آه

سوال: دغه حدیث خو په بدائع الصنائع کی وائی چی شاذ دی. او امام نووی هم ضعیف گنړلی دی جواب: ددی حدیث تصحیح امام احمد او ابن حبان کړی ده. او نور هم امام طحاوی وائی که ومثل سی چی خط فائده نه لری نوتا وان خو هم نسته په کښی. او بیا هم په خط کی خو عمل دی په حدیث مذکور که ختم ضعیف یی ومثل سی او عمل او عمل په ورا ته حدیث په اعمالو کښی روا دی. درویش هم دامام مذکور سره همخپاله دی: و للناس فيما يعيشون مذاهب:

مسئله: که لمونج په جماعت سره وو نو ستري دامام ستري د قوم دپاره هم ده. ولی چی په حدیث شریف کی راغلی دی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم په ابطلج کی لمونج کړی لکړی ته کاوه چی په سرکی و سپنه وه چی عزه ورت وائی او قوم لر ستري نه وه. قال

وَالْمُسْتَحَبُّ تَرْكُ دَفْعِ الْمَارِّ وَرَخِصَ دَفْعُهُ بِالْإِشَارَةِ

او مستحب داده چی مصلی دی دفع دتیریدونکی (مار) نه کوی، ولی چی بناء دلامنحه پر سکون

او وقارده. او هغه امر چي په دره يعني دفع من په حديث نبوي کړاغلي دي د پاران
ديان در خصت دي. او رخصت کړه سوي دي په دفع کبني په اشارو يعني د لاس وغيره
او يا په تسبيح و تيلوسن اوده دواړو جمعه کوله مکړه دي. لان با حدتها کفايه
په حديث مبارک کي راغلي دي چي: يوه و نوح رسول الله صلي الله عليه وسلم په خونه کاد
امر المؤمنين امر سله رضى الله تعالى عنها لونه کاه يعني نفلي لونه دام سله رضى
مخني ميره غځه دوه عيال و يوتري چي عميره نوميدى او بل بنحج چي زينب نوميدله. نو
عين غوښته چي د عليه الصلوة والسلام د لما نحه د مخه تير سپي. آنحضرت صلي الله
عليه وسلم په اشاره په دفع وکړه او هغه ودريدى. وروسته زينب اراده وکړه چي تير
سپي. عليه الصلوة والسلام و هغه ته هم دريدو اشاره وکړه. لکن هغه عملی نه کړه او د
لما نحه د مخه تير سوه. خروخت چي عليه الصلوة والسلام د لما نحه غځه فارغه سونوزينب
تي وکتله او داسي ووييکله: **نَاقِصَاتُ عَقْلٍ** **نَاقِصَاتُ دِينٍ** يعني نفسى بنسجى ناقص
العقل دي او دين يه هم ناقص دي **صَوَاحِبُ يُوسُفَ** او بنسجى هغه دي چي يوسف
عليه السلام يه په اضطراب او په حبس اخته کي. چي هغه بنسجى امره العزرا او د هغه ملگري
په تقاضا کي د زنا د يوسف عليه السلام غځه **صَوَاحِبُ كِرْسَفَ** صحابه کرام رضى الله عليه
السلام غځه پوښتنه وکړه چي من کرسف **عليه الصلوة والسلام** ورته ووييکله چي داسي
سړي ووييکله چي تير سوه وامتوکي چي د تير سوه کاله پر ساحل البحر يه د خدائي عبادت
کړي وو. اخير پر يوه کافره بنسجى باندې عا شق سوه.

چي هغه وده ته دعوت د کفر وکړي او دى هم ور سره کافر سوه. لکن هغه د مخه نبوتولو
دده سره کومک وکړي. او توبه يه وکښه. او بيرته مسلمان سوه. **عليه الصلوة والسلام**
زيات کړه **يَغْلِبَنَّ الْكِرَامُ وَيَغْلِبْهُنَ اللِّثَامُ** او بنسجى غالبى وي پر پاك نفسو خلکو چي
د شريعت مراعات کوي او د مايون پر ادني کار نه دوکوب نه کوي. او پر بنسجى غالبه دي ب
دينه او بې پروا کسان. يعني دهغو غځه بنسجى بيړن ي چي پراند ک بشي يه تر دېه ولو
لا ندې نسبي **فافهمه**

واقعہ

دوه ورونه وه په قند هارک چي مشرب ماينه درلوده. او پير ورسره په غلار
وو. او ماينه يه د پير پر غښتلي وه. وروسته کشر ورون ته يه کښه کړه.

چي دواړه ورځ يه سوه او ناوې يه کور ته راوستله پر تخت يه کښيوله په کور کي ترڅو
درلود هغه ناره وکړه. کشر ورون ته فله وروا خستى او داي وويل چي زما گمان دا وه
چي په دې کور کي نديوانى نه يم. خو ته هم د نالپ دعوه دي وکړه. تېک يه پر وکي خت
مېر کړي. ناوې پر تخت باندي وبيړيدل چي په څه بله ميره اخته سوي. حاصل دا چي
د کشر ورون مايني په کور کي د ميره اوليوز سره دکور د لويه اوکښي سره د پيره ښه ونيوت
کاوه. نومش ورون کشر ورون ته وويل چي داستا ماينه د پيره ښه بنسج ده. دانا
بنسج خو هيڅ اخلاق نه لري او تر ما پوري تېوله کور خا ندې په عذاب دي د دېه څه سبب
دي کشر ورون ورته وويل مادخپل مايني په اوله ورنج نره ځنډي وکښي او خپله سره
سترگي ور معلومه کړه چي خرمي په گولي وو ديشتي. مشر ورون د ځانه سره فکر وواهه
چي دا خوا سانه چم دي بله ورنج چي د مشر ورون خره ناري کړه. مشر ورون توبک پر
روا خستى چي تېک ئي پر وکي او ماينه په وبيړوي. مايني نرغ پر وکي چي بنا حقه خر
مه ورنه ماته ستا د سړي سترگي درک وختي. معلوم سوي دى. دادبوپ کتابوکي
واى. چي دغز بو قد يمه اصطلاح د بنسج چي د ميره درک وختا معلوم کړي. داسي وه
چي يوه بنسج چي د پلار دکور وديدل نو يوي سپين سړي بنسجى به د ميره د امتحان
دپاره داسي نصيحت ورته کاوه چي تر واده وروسته چي ته دکور په کارو بار
شروع وکړي يوه ورنج چي ميره دي پر کور وي دده سپر او اخله غوښي پرميده
کوه. ميره خودرته ولپ چي دا څه کوي سپر خور ماد جنگ شى دي او ته غوښي پرميده
کوي. ته ورته ووايه چي څرنگه کوي دي چي د غوښود ميندو تخت ته هم نشته پکښي نوز
خو غوښي پر وړانه قسم ميده ولائى. نوکه ميره په ښه ژبه درته وويل چي ته سپر
کښيږده زه به هم اوس تخت درله راوړم. دايو امتحان وو. سپين سړي د اهم ورنه
وويل چي خوشو ورنج وروسته بيا يوه ورنج چي ميره دي پر کور وي. دده توره راواخل

او پر هغه تختہ اڏوکی ۽ ماتهو. دی به درته ووائی چی داڻه کوی پراڏو کو خود توری ۽
 اوپی. اواز ما عزیزه سلاح ڏه. ته ورته ووائی چی داڻه کوی دی چی نه یو ساتل به
 کښتی اونه یوه غنہ چاره چی نه اڏوکی ۽ مات کرم پلاس خوزه اڏوکی نه سم ما تولاوی
 نوکده په په ډیر دلا سائی ورته وویل چه ته توره کښیده نه به دبا زان څخه ښه غنہ
 چاره درلره راوړم» دادو هغه امتحان دی «خو وائی ورو سته بیا یوه وریځ دد غشی
 راواخله په دروازه کی سر پیچه دی خواه بخواه درته وائی چی داد په بیا څه کار په
 بخرا اختی دی. په دی کار خود اغشی پری خرابی ۽ ته ورته ووائی اویو څه دتر اچم
 هم وکړه چی نه دپه دی کور کی څرنگه گذار وکړم. چی ته پرهرشی ماته منت کوی مایه
 دروازه کی سوری کاوه چې یوه زلفی یا څنځیر ورو اچوم. نو په کور کی می وکتل نه یو
 تیر پیچ کش و اونه برمه ووه نوزه په گوته دروازې ته سوری نه سم وکولای
 که ده په دی دلا سائی درته وویل چی ته غشی کښید ده» نه دبا زان برمه درلره را
 وړم» دادریم امتحان دی. نو ورو سته به سپین سړی وناوی ته وویل چی په دی دری
 امتحان کی چه ته کامیابه سوي. فَعَفَعْ عَلَيْهِ الْكَافُ فَاتَتْ حَارُكُ» نو پرمیر ده
 پالان کښید چی دی ده د عمر دپاره ستا څر سئو» دروین وائی چی نه نیم خبر چی
 زمونږه پښتو سپین سړی به ناویا نوته څه څه امتحانونه وړ ښیږي» **مَسْأَلَةٌ**

وَيُدْفَعُهُ بَرَفِ الصَّوْتِ بِالْقِرَاءَةِ وَتَدْفَعُهُ بِالْإِشَارَةِ
 اود دفعه کوی تیرید وکتی مصلی که نرو وپه پوټه کولوسه داواز او په قرائت سره. او کله چی کونک

وَالْتَصْفِيقُ بَطْهَرِ اصَابِعِ الْيَمَنِ عَلَى صَفْحَةِ كَفِّهَا
 ښځه نوډا به دفعه کوی تیریدونکی په اشاره سره. اویا په تکلوسه د شادگوټو درسته لاس دد
الْيُسْرِ وَلَا تَرْفَعُ صَوْتَهَا لِأَنَّهُ فِتْنَةٌ د ارغوی دچپه
 پریشا باندی دظا هر

ددی اود دفعی دپار به دا نه پورته کوی آواز یعنی نه په تسبیح ویلو اونه په قرائت
 ویتلوسه ولی پورته کول دآواز دښځی فتنه ڏه»

سُئِلَ چی رفع صوت ددی په صرف تسبیح ویلو سره هغه هم په لماغ کی دی ۽
 امر چی چی دفع دماره فتنه» نو څرنگه به فتنه نه وی پورته کول
 داواز دښځو په غزلو ویلو سره په داسی ډول سره چی په کوڅو اونورو کورو کی هم
 اوریدل کیږی په ورو اونورو خوشیا لیکو. او څرنگه به فتنه نه وی خبری دښځو
 په راډیوگانوک او یا په تلویزیون کی چی پوره صورت ددی هم په کښی معلوم پیږی اود
 بعض ملایا نو په کورو کی هم دغه تلویزیونونه موجود دي. او څرنگه به فتنه نه وی
 دوکا نداری دښځی په عامو بزارو کی. اری پایا نه دپه دښځو اوازی تر پښولاندی
 کول وائی» لومانا توته یه شدت پسنده ملایان وائی. افسوس چه بعض ډول
 اسلامیه ددی خبری دغریبا نوحایت کوی» چو کفر از کعبه برخیزد کجا نده سلمان»

ه چو بنیمیز احمد درغوی: دلم سوزان چشم خون جاری: وورد فی الحديث الصحيح قال رسول
 الله صلى الله عليه وسلم: ما تكت فتنة أضر على الرجال من النساء» مانده په پری ایښی
 یوه فتنه چی ډیره ضرر رسونکی دی وی وروته تر ښځو صرف رسول الله صلی الله علیه و آله

پوه سله: چی ولی دښځو دپاره ددفع دمار دا اجازه نسته چی لا سوز غوی
 سر ونگوی **جواب:** دا تکل خوهغه فتنه انگیزه چک چکی دی چی دوی په
 په ورو وغیره کی کوی. اووه اورید وکتوته تر آواز ددی پردغه چک چکو خوند اخلی
مسئله: رفع الصوت په قرائت سره صرف او صرف په جهري لماغ کی روا ده نه په
 سری لماغ کی. ولی چی جهري په سری لماغ کی مکروه تحریمی دی اود دفع دمار رخصت دی
 نومکروه تحریمی درخصت دپار څرنگه سړی څرنگه مصلی کولای سی» بحر ط»

مسئله: که ښځی ددفع کولو دپاره تسبیح ویئله چی ددی ته خواجه نه ووه. اویا نه په
 لماغ دفع ماس دپاره تصفیق وکړی چې دده کار نه وو. لمونځ خود دواړو نه دی فاسد
 لکن خلاف السنه کار به وکړی»

وَلَا يَقَاتِلُ الْمَارَّ وَمَا وَدَّ بِهِ مُؤَلَّ بَاتَهُ كَانَ وَالْعَمَلُ

حاشی: نهی مصلی داری یعنی په سوکا نو و هلو سره او یا په لغتوسه او یا په نور و هلو سره. او هغه چی په حدیث شریف کی امر د قتال راغلی دی. دهغه
 نسخ تاویل دادی چی په ابتداء کی د اسلام مصلی ته ذکر سوي
 قتال اجازت و په داسی حال کی چی په هغه وخت کی نور عملونه هم مصلی ته روا و لکن هغه
 عملونه منسوخ سوه نو قتال هم ورسره ولاری. حاصرد کلام دادی:

«درالدین العینی په شرح کینی د بخاری ذکر کړی دی: کی غم عینی نسبت و ما لکیا نوته
 کړی لکن قواعد د احنافو ورسره منافی نه دی. هغه وائی که چیری تیریدونکی وده ته نژدی
 وو چی د مصلی کام پورته کړی. په نه غوښته اول دی اشاره ورته کړی یا دی تسبیح
 وواؤ که هغه مناسبتی سپکه چیلانده دی پر خپل و و چی اول په هغه دفعه نه سو. نو هغه
 تسبیح چی ذکر سونه دی ورسره کوی. ولی چی هغه عمل کثیر دی که ختم عمل کثیر په ابتداء
 سلام په لمانځه کی روا و خوبیا هم منسوخ دی لکه مصنف چی وویله.

او که مار لیری وو نو د مصلی خوښه ده که اشاره وړکوی او یا تسبیح ورته وائی. او کی پرې
 مطلب دا چی پسې روانی بی نه. او که د مخه د مصلی پیشی تیریدله چی په اشاره نه پوهیدله
 په لغت دی و و چی. در ویش وائی چی هغه حدیث چی مصنف اشاره ورته وکړه دادی: چی
 انحضرت صلی الله علیه وسلم وائی چی هغه وخت چی سړی لمونځ کوي نه دی پرېښ دی
 هیڅ خولک چی دده د مخه سره تیر سې. او دغه دی کړی په هغه ټول چی ده ته ممکن و
 یعنی په اشاره سره او یا په تسبیح سره. او که هغه مار ابا وکړه یعنی تیریدی. نو دې
 جنگ ورسره وکړی. ولی هغه نه دی مگر شیطان یعنی دغه سرکښی دده فعل د شیطان د
 مسکله هم که مصلی په ظاهر، روایت د حدیث عمل وکړی او مار په په لغت و و له او یا
 په په سوکه و و له هغه سر سو. پر مصلی خوگناه نسته په اتفاق د علما و و. او دیت د مړی
 پرسته او یا مرگ په لغت دی. د علما و و په دی کی دوه مذهب دی. او هغه علما چی دیت

بلا نه بولې. بعض وائی چی ټوله دیت د مصلی د مال شخړه کړه سې. او بعض وائی چی
 دیت په پراخه یعنی پر قوم د مصلی دی. و فی الدر عن الباقی وائی چی د دغه مار مرگ
 لغت دی هیڅ دیت نه لری په نیند شافعیانو. او د حنیفیانو په نیند ضمان نسته. ط
 یوه سله: چی امام محمده د هغه حدیث مذکور تاویل په دی سر کړی دی چی
 په سختی دی دفع وکړی خو حاصل دادی چی په نیند عامو علما و و ظاهر د حدیث مراد
 نه دی. و الله سبحانه و تعالی اعلم و علیه اتقن و احکم. بیت
 ه نقصان زفت بل است و گرنه: علی الدوام فیض سعادتش بهر کس برابرات. ه
 بت بلند دار که نزد خدا و خلق: باشد بقدر رحمت تو اعتبار تو.

د آیوبی شخړه یو جهان تشکر

ای نسیم زیری وکړه د صبح
 په روڼا چی موخو شحال سی اروح

د احنافو فقه ټوله په پښتوسوه

چی تفصیل سوا جالی نور الا یضاح

ایوب ته می ترخوله دعاوی وزی

چی بیان سوه ټول حرام او هم مباح

ربه ته لې عمر نور هم په صحت کړی.

د خبره مؤمن او س کړی خپل اصلاح

که تاریخ دعا د لانونپه لاس لیک سو

ایوب به وی اول پردی الواح

حقانی ته هم امید لر له خدایه

د نجات او در گذر هم د فلاح

فصل فیما لا یکره للمصلی

د افضل دی په بیان کی د
وی مصلی ته: **پوه سہ**: چی مرقی بیان د لفظ "ما" په فیما کی په افعالو مکرر کی د
لکڑ وائی. ویا. افعال لکه مکرر وائی دیوہ سورت په دوو رکتو کی دغلو، شاید مصنف په
مرقی کی ددی وجهی تخصیص دافعالو کړی دی چی افعال غیر مکرر مه یردی تر اقولو، مثال

لَا یَکْرَهُ لَهُ شَدُّ الْوَسْطِ وَلَا تَقَلُّدُ بِسَيْفٍ وَنَحْوُهُ إِذَا الْمُرْتَضِعُ

نہ دی مکرر لمونج کوونکی ته ملا تیرل په دسمال یا کمر بند وغیرہ سره کرځه
حکرتہ هم بیلہ عذر وئی. ولی چی په دی کی ځان بند چسپکول دی د عبادت د پکار
اودغہ رنگہ نہ دی مکرر په غاړه یا په اوږه کی اچول دتوری او یا مثل دتوری لکه توپک
وغیرہ لکن مالتہ چی دمصلی زړه نه مشغولہ کیږی په حرکت دهغه سلاح تور و غیرہ.

مسئلہ: کسری قبا اغوستی وه او مشدود الوسط نه وه دی گناه کار دی. او کی لاندی
تر قبا قمیم نه وو بیا خوشد الوسط او یا په لاسو تنگول په لازم دی. ولی بیلہ دغه
خو کشف العورت لازمیږی **فائدہ**: قبا چی په اصطلاح کی د پښتنوبه
چیپہ بولی او په عربی یه قنطان هم بولی. هغه اوږده جامه ده چی دمنځ دخواتر یا په پورې
چالک لری او تر شا چالک نه لری. اهل تاریخ وائی چی اول لابس د قبا سلیمان نبی علیه
السلام وو. وفی المرقی وفی غیره قیل بکله رسته لانه ضیع اهل الکتاب، یعنی په غیر کی د قبا
لکه پوستین، کوسئی، سمور، بعض علماء وائی چی بیلہ تر لودی گناه کار دی. ولی چی
دا اهل کتابو فعل دی. لکن دامذهب ضعیف دی لکه مصنف چی په قیل اشاره ورته وکړه
ولی ددی شیانونوبه تر لوی کی خرج عظیم دی. ط، قال المصنف

وَلَا فِي إِدْخَالِ يَدَيْهِ فِي فَرْجِهِ وَشِقِّهِ عَلَى الْخُتَارِ

اودغہ رنگہ مکرر نہ دی دا ځلول دلا سود مصلی په فرج کی. فرج هغه قبا ده چی ده شاوخوا

بار چالک لری. چی په پښتوبه بالاپوښ بولی، اونه په مشق کی. **پوه سہ**
چی شق چی په عربی یعنای هم بولی دغسی چینی دی چی ډیری اوږدی وی چی لستونی
نه لری. صرف د لستونو په ځای کی یو فراخه غاړی چی تر هغو لاسونو کښه کیږی
لکین صبا چی حاجیان د تخفی پر ډول بعض ملایا نوتہ راوړی. په دی قسم کی یو
فراخه غاړی چی تر هغولا سونه کابزی. په دی قسم کی بعض صرف یو لکس وی استر
لری. او بعض گرامستر لری.

پوه سہ: چی مصنف علی المختار ووايي، ددی سببه چی بعض فقهاء وائی چی
لاسونه کښل لازم دی. او بیلہ ده لاسو کښلو لمونج مکرر دی. حر و لثین وائی چی په دغو
لاسو کی قدیمًا او حدیثًا اختلاف سنده، لکن لکه چی درویش د مخم وویل چی مبنی دده
لغو لاسو په لاسو کښلو کی پر عرف دلا بسینود دغولبا سوده. بیلہ لمانځه که بیلہ لمانځه
لاسونه کښل عادت نه وو نو لمونج هم بیلہ لاس کښلو مکرر نه دی. وعلی العکس لمونج
مکرر دی. فتدبر والله اعلم بالصواب، قال المصنف:

وَلَا التَّوَجُّهَ لِمُصْحَفٍ أَوْ سَيْفٍ مُعَلِّقٍ أَوْ ظَرْقٍ أَعْدِيَّتُ حَدَّثَ

اودغہ رنگہ مکرر نه دی لمونج کول چی دمنځ وخواتر قرآن مبارک پروت وی او یا توره وی
چی څیږی. اودغہ رنگہ نہ دی مکرر لمونج کول وشاته دناست سړی چی هغه خبری کوی
وچر د عدم کلاهت داده چی ددغوشیا نوعبادت چانه دی کړی او خدای جل سلطان هم
وائی: وَلْيَا خُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ: اوتوره چی ومخته ته دسړی پرته وی نودی
نہ قدرت لری پراختنوبه په وخت کی د حاجت. اوشاته دقاعد تشبیه دعباده الاصنام
سونه ده. وورد انه صلی بن عمر علی ظهره نافع

پوه سہ: چی دقاعد اتفاق دی. دقا رهم دغه حکم دی. اوقید دظهر احترازی
دی. ولی چی ومخته دقا عدا یا قاسم لمونج مکرر دی. ولی عبده الاصنام ومخته دخپلو بتانو
سجدی کولم نود دوی سر تشبیه مکرر ده، اوقید دتجدت، ددی دپاره دی که څیږی

هذه قاعده خبری نه کولی بیا خوبه طریق اولی لمونج مکرو نه دی. **فائده**
قاعده پرکار تر بری کولی چی ومصلی ته تشویش نه پید اکوی ورنه بیا مکرو دی. ط

سنة في سنة

يُؤَيِّنَتُهُ: مصنف دغه ضرورت دق جهی مسئله دتوجه دمصحف شریف اودتوری
معلق مسئله راوړي. **جواب** په کفایه کی شرح د هدایه کی وائی چی وجه دربرادرغو
دوومستلوداده چی بعض علماء دا دواړی مکرو بولی. دتوری دکراحت سبب دابیانوی
چی توره خو آله دحرب نه ده. چی به غای کی دغجز او ابتهاج چی لمونج دی
دغه کبیینبول سی. وقیل هو قول عمر رضی الله تعالی عنه. اود مصحف ومخته اینبولود
کراحت وجه دابیانوی چی پاء دی کی تشبه داهل کتابوسره ده چی هغوبهم خپل کتابونه
ومخته اینبول په لمانځه کی وقیل هو قول ابراهیم النخعی دی. والجواب عن الثاني «دادی
چی اهل کتابوبه خپل کتابونه ددی دپاره مخته اینبول چی په لمانځه کی بی دهغوڅه
قرائت کاوه. اودقان شریفه غجز تلاوت خوزمون په نیز مکرو دی مسئله خودلته داده
چی صرف قرائت دمخ وخواته پروت وی. اوسری لمونج کوی بیله دی چی تلاوت دمصحف
شریف غجز کوی «وشتان بیهما. نوپه دی کی هیڅ تشبه داهل کتابوسره نشته.

نویان شریف که دغه ده مصلی پروت اوکه خپرینی دواړه کراحت نلري. اوده اول چی سیف معلق
دی. جواب دادی «چی مونږه سوچی توره آله دحرب ده لکن لمونج دوه جهته لري جهته دغجز
دخدای جل سلطان ته. وجهته دحرب دشيطان سره نوځکه محراب محراب بولی یعنی غای
جنگ. نو دجنگ اوغجز تر مابین منافات نشته لتغایرالجهتین «اوبل جواب دادی چی
مونږ په صلوة کی امر سوي یوپه اخذ دسلاح «قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَلَيَأْخُذُوا أَلْسِنَتَهُمْ»
نوتوره چی معلق وی ومخته دمصلی نواختل یه اسانه دی ووده ته کی حاجت ورت پیداسو
نور «هت هیڅ وجه نشته «اودی خبری پخلی هغه حدیث صحیح کوی چی صحابه رضی الله تعالی

عنهم وائی چی عنز چی هغه لکړه ده چی پر سرکی تیر وسپنه ده د آنحضرت صلی الله علیه
وسلم دمنه به چا اخستی و نو وخت کی د لمانځه بی دده مبارک دمنه دره وله کیدله. او
په دی کی شک نشته چی عنز خوهم آله دحیب ده انتهای قول الکفایه با حاصله مع الزیاده من.

المصنف أو شمع أو سراج على الصحيح

ومخته مصلی شم لکین بی اویا خراغ لکین بی پر صحیح روایت. ولی چی په دی کی مشابیهت
د عبادت سره د مجوسیانو نشته، ولی چی مجوسیانو عبادت سکرو توتو ته کوی نه وه بل اورته
کذا فی فتح القدير وكذا السيد في الشرح وقدر بعض التفصيل «اود صحیح په لفظ کی اشاره ویکه
ده چی په بعض روایا توضعیفه وکی راغلی دی چی دا مکرو دی. شاید هغو صرف دا اوریږي
وی چی مجوسیان د اور عبادت کوی نو شمع او خراغ خوهم اوردی لکن دوی ته دادر لکری
معلوم چی مجوسیان خود سکرو توتو عبادت کوی نه دبل اور. **قال المصنف:**

وَالسُّجُودُ عَلَى بَسَاطٍ فِيهِ تَصَاوِيرٌ لَمْ يُسْجَدْ عَلَيْهَا اودغه رنگه
لمونج کول پر هولو سوي شې چی پکه بتانوداسی تصویرونه اوبتان وی چی مصلی سجده نه پر
کوی **پوه سه**: چی مراد دبتانوخه بتان ددی روح شتی دی. ولی دغیری دپ
روح لکه درخت پرتصویر یا ندی سجده هم روا ده. چنانچه هغه مصلی وی چی ددربستان
یه حاجیان راوړی دعین سجده په غای کی دحجاب صوت. اویا دمسجد مکی یا د
مسجد مدنی نفشه وهی. ولی چی دغه بتان سپک استمالین چی تر پینولاندی کین یی
نوتظیم دبت نه دی «مر» داسی عبارت په جامع صغیر کی راغلی دی. اوبدا افع هه صحیح
گنړی دی اوتاج الشریعة یهم پخلی کړی دی. اویا ملبسوط کی عبارت دکراحت مطلق ویلی
دی. یعنی که سجده پر کوی اوکه نه. اوصاحب النهر وائی چی مطلق عبارت دملبسوط محمول
پرهقید دی «ط» یعنی چی سجده پر کوی فارتفع الاختلاف

خدایه ومجنبی مؤلف اوهم کتاب: دعاء تلرب قبلوی دوروغایب. **حقان غفر**

مُسْتَأْنَفٌ وَقَتْلُ حَيَّةٍ وَعَقْرَبٍ خَافَ إِذَا هُمَا وَلَوْ بَصْرًا بَاتِ

اودغہ رنگہ مکروہ نہ دی وژل دمان اولہم دمصلی دخواچی مصلی بیرپی دآزلہ غنہ
د دوی کہ غنہم پہ خوار وھولو سر و ہی جی عمل کشید دی۔ اوکہ داراز بیرپی دی نوعمل کثیر
پہ لماغہ کی خومکروہ تحریمی دی۔ **فَکَیْدَہ** : پہ صحیح حدیث کی ماعلی دی: اُفْتُکُوا
ذَاطِطَفَتِیْنَ وَالْاِئْتِرَ وَاِیَا کُمُ وَالْحِیَۃَ الْبَیْضَاءُ فَانْهَامَنِ الْجَنِّ یعنی تاسی وژنی مطلقاً
یعنی کہ پہ لماغہ کی یاست کہ بیلہ لماغہ ہفہ مارچی پر شابا ندی دوی لیکہ لری چی دمان ریو
خیت مار دی۔ اوابتر مار یعنی چی لکی یہ لکہ پری وی چی مونہ یہ لندی بولی اوٹان ساقی
دسپین مار دہ وژلو غنہ ولی چی دپیریانود قسم غنہ دی

مسئلہ : کہ لونج کوونکی دآزلہ دمان لہم وغیرہ پہ امان کی وو نوکی پر عمل قلیل
وژلای سوای لکہ یوہ پلا پہ چوتہ یہ وہ وی نوخو کراہت ننتہ۔ اوکی عمل کثیر لکہ
خوار ضربات یا پہ الخراف دقبل غنہ نوبہ دی کی اختلاف دی۔ حسن د امام اعظم
غنہ روایت کری دی چی دغہ قتل پہ عمل کثیر یا الخراف دقبل غنہ سرہ امن مکروہ ہوئی
لکن لونج نہ پہ فاسدیری۔ کذا قال الامام السخسئی۔ وقال الحلبي صحیح دادہ چی لونج
پہ فاسدیری کہ غنہم پہ نفس وژلو ددغو موذیان تو پہ لماغہ کی قاتل گناہ کار نہ دی
وہذہ روایت مبسوط شیخ الاسلام وعلیہ عامۃ شروح الجامع الصغیر وقال الکمال
الاصح فی المسئلة المذكورة فساد الصلوة ط بتغییر وتمدیم و تاخیر، وفي المراق نقلاً
عن سبعیات الفقیہ ابی الیث

اوہ شیان دی چی مصلیہ وینی۔ **اَلْبَاسُ یَقْتُلُهَا**، پرواہ ننتہ پہ وژلو کی پہ لماغہ کی ع
ماری ع لہم ع کربو نری ع غالبوزہ کہ ژو وی کہ تہدہ، اوکہ مچ وی کہ محمچی، ع
منکر ع اوکیکہ ع اوشیہ اولبعض علماء ووغوما شیعہ ہم پر یا تہ کریدہ، اوموذرمیری
چی بنا نگورمیری یہ بولی یا حبشی میڑی یہ بولی۔ ہم پر یا ت کپی دی۔ لکن دشپری دی بونی
غنہ دٹان ساقی۔ ولی ہفہ پہ نیز د امام شافعی نجس دی۔ وقال بعضهم چی نیول دشپری

ادیا وژل د امام اعظم پہ نیز مکروہ دی۔ لکن داخلتہ مکروہ دی چی داشپری مصلی نآزلہ
پہ بارہ کی دمان وژلو صدر الاسلام داسی وائی چی صحیح دادہ چی پہ وژلو کی دمان اودہ
سری دپاحتیا ط کوی چی جنی پیری غندی قتل نیی۔

تاچی بیا سبب د لوی آزار د جنی دخوا غنہ نہ گرنی۔ اوچی سری مار وینی چی شک جنی پیری
غنہ ویسی۔ یعنی سپین وی اوسمد روان وی۔ اول دی ورتہ ووائی چی خالی کرہ لارہ مسلمانان
اوتیر ستہ۔ نوکہ تیر سو نو دی کار نہ پہ لری۔ اوکہ نہ ایستہ کیدی او یائی جنک کاوہ مری
کری۔ صدر الاسلام ووائی چی مامشور وری یولوی غنہ مار چی زمونہ پہ کور کی پیدا سوی
وو پہ تورہ یہ وواہہ اومری کری۔ دپیریانود خواد ی پر پنبو وھل سو چی پہ دواو
پنبو شل سو او پنبی یہ تریوی میاشتی پوری ہیخ حرکت نہ در لودی۔ حتی چی بیا مو
دواوی ہم پہ وکری اوہد پیریانوموہم رضی کرہ بیا ہفوپری سو او جو پ سودی وائی۔
چی داخوہ ما چشم دیدہ واقعہ دہ۔

درولیش وائی چی ہفہ خبرہ چی قہستانی دشرح التاویلات غنہ نقل کری دہ۔ چی وائی چی
پیرانان دیرضعیف دی تراشکانو، اودوی قدرت نہ لری پر وژلو دسری اویا دہفہ دمال
پر ورو اوپر فاسد وژلو دہفہ مالو، خلاف د بداهت غنہ اوخلاف د تجربو غنہ اوخلاف د
احادیثو نبویہ غنہ فتامل، در قال المصنف:

وَإِخْرَافٍ عَنِ الْقِبْلَةِ فِي الْأَظْهَرِ وَلَا بِأَسْ بِنَفْضِ ثَوْبِهِ

یعنی کہ غنہم پہ وژلو کی دمان اولہم چی دآزلہ غنہ بیرپی کبر والی راسی دقبل غنہ اوپر وختہ چی مصلی
لیری کوی جامہ خبلہ دیکہ نہ غنہ یعنی

كَيْلَا يَلْتَصِقُ بِجَسَدِهِ فِي الزَّكْوَعِ

پہ عمل قلیل۔ تاچی دغہ جامہ پہ دہ
سوجوت نسو پہ رکوع کی یعنی یا پہ سجدہ۔ دادی دبارہ لیری کوی چی د بعض خلکو قمیص لندی
وی اوپر توگ یہ تنگ وی نوچی پر رکوع سی پر توگ یہ پہ کونہ ننوزی۔ اوکوئی نقشہ
پہ کنبی نہکارہ سی۔ اوچی پر سجدہ سی پہ پرتا کہ کی د خوتہ وژلاندی نقشہ معلومیری

که دهند وستان دځلو کال - اود بعض ځلو کالی ترڅیزې نه لری په یوه تاوی دهغو په کونه هم د اقمین ننوی. (اود کولی نقشه پکښې معلومېږي. چې په نقشه معلومیدوسر تر شا لونیځ کوونکوتنه ډیر نازیا معلومېږي. نو د دی سببه نفذ د جای ومصلی ته مکروه نه دی. **مسئله:** جامه ساتل د خاورو څخه مکروه نه ده په لمانځه کې. یعنی چې پر قمیصه به وخت درکوع لاس ونسی چې په خاورو نه سی. مگر کی را پور ته کړه د ځیر و خواته بیا مکروه دی

مسئله: وَلَا بَأْسَ بِمَسْحِ جُبَّتِهِ مِنَ التُّرَابِ أَوِ الْحَشِيشِ
اوپر واندسته په پا کولو سره د تندې د خاورو څخه (اویا خاشو څخه لپسله فراغه د لمانځه مراقی یو وجه دا وایي تنظیفاً عن صفة المشقة یعنی د پاک م **بَعْدَ الْفِرَاقِ مِنَ الصَّلَاةِ** د ساتلو او پا کولو د مخ د د و ل څخه د مثلث. یعنی بد شکلی د تندې. درویش وایي چې د دی دلیل څخه د مراقی د افهمېږي چې نه په پا کول په مکروه دی. ولې چې مثلث خو مکروه دی. اود لفظ لَا بَأْسَ په متن کې د معلومېږي چې پا کول په مکروه تنزیهې دی» کما هو مصطلح الفقهاء فی لفظ لَا بَأْسَ «نویا ته په ښه کار دی.

اود غه ښه په یوه اثر کې چې را وایت په سید کړی دی داسې راغلی دی: **إِنَّ الْمَلَائِكَةَ** تستغیر به ما دار علیها. چې ملکې طلب د بخښی و. ته کوی تر هغو پورې چې دغه خاورې دده پر جبهه وي. د دی اثر خو هم با التصريح د معلومېږي چې پر لیسول په اولی دی» اویا که په مکروه تنزیهې دی. فما التوفيق بین ما يفهم من تعليل المراقی و بین ما يفهم من لفظ لَا بَأْسَ و من هذا الاثر» **والجواب** دادی چې که تندې معمولې په خاورو سپړه و نو تر لکه په اولی دی. او پا کول په مکروه تنزیهې دی کما هو مفاد لفظ «لَا بَأْسَ وَالْأَثَرُ الذَّكُورُ» او که تندې په په خاورو ډیر چټل وو چې حدته د مثلث سیدل و نویا پا کول ښه کار دی پر لیسول په مکروه دی کما هو مفاد تعليل المراقی و هذا هو وجه التوفيق کما هدیته الیه بنود التوفيق. دا خو حال وود تندې د پا کولو وروسته تر لمانځه»

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَوْلَدِهِ وَلِكُلِّ تَبِهِ آمِينَ

وَلَا قَبْلَ الْفِرَاقِ إِذَا اضْرَعَهُ أَوْ شَغَلَهُ عَنِ الصَّلَاةِ
المصنف

اود غه ښه په یوه نلری پا کول د تندې د خاورو او خاشو څخه د مخه تر فراغ والی د لمانځه څخه اسی ومصلی نه دغه خاورو او خاشو سره رساوه یعنی تندې په وړ خوباوه. اویا په مصلی د خشوع څخه د لمانځه مشغوله کړی وو» **قَالَ الْمُصَنِّفُ:**

وَلَا يَأْتِي لِنَظَرِ بُمُوتِ عَيْنَيْهِ مِنْ تَحْوِيلِ التَّوَجُّهِ

اود غه ښه په یوه نلری پا کول د تندې په کتیا نود سترگو وپوښی ته گوري لکن نه په مخ اړولو سره لکن بیا هم بیله ضرر ته په اولی تر لکه دی چې دادب څخه د لمانځه خلاف دی.

مسئله: که چا په کتلو کې مخ د سمت د قبلې څخه واراوه نو غوښی فقهاء وایي چې لونیځ مکروه دی او کی ځیر هم د سمت القبلة څخه واراوه لونیځ په فاسد دی لکن قاضیان په دغه صوته کې هم لونیځ فاسد بولي وهو اختیار در» **قَالَ الْمُصَنِّفُ:**

وَلَا بَأْسَ بِالصَّلَاةِ عَلَى الْفَرْشِ وَالْبِسَاطِ وَاللُّبُودِ

اوپر واندسته په لونیځ کولو کې پر فرش یا ندې لکه د سنگ مومرو غیره فرش. اونه پر واندسته په لمانځه کولو کې پر آوارسوی شیانو باندې لکه سترنجی، خالی، او پر کراستو باندې چې توشه کان په بولي» پد شرط د دی چې **حجمه محکمی** لری یعنی د سجدي په حال کې کټه نه څخه لکه پنبه یا وږی» **مسئله:** په مراقی کې وایي چې صرف تر تندې لاندې کم توکر آواره وی د جهت څخه د صرف گرمی او یا ډیر یخ اویا د محکمی د زین والی په سبب مکروه دی»

حکایت

یوه وړج امام اعظم تر تندې لاندې یو توکر اول کړی وو، یونا ولده سرې ورته وویل یا شیخ لا تفعل مثل ذالک فان مکروه فقال له الإمام یعنی بعد الفراغ عن الصلوة من این انت، ته د کوم وطن په، فقال من خوارزم،

فقال الامام: الله أكبر داکله ده دَعَجِب ديار وویل: جَاءَ التَّكْبِيرُ مِنَ الصَّفِّ الْآخِرِ
داخیره کنایه ده دی غنجه ده چی امام په لمانحه کی سهوه سی. ذاول صف دخواستج نه وکره
سی بلکه داخیر صف دخواستج وکره سی. غرض دحضرت الامام: داوچی دین داسلام
ددی غنجه خوارزم ته تللی دی اود خوارزمه دلته نه دی راغلی. وروسته امام ورت وویل
أَفِي مَسْجِدِكُمْ خَشِيشٌ، ایا ستا سی په مسجد کی وابنه نه دی آوار، قال نعم یعنی هو آوار
نوحضرت الامام ورت وویل: يجوز على الحشيش ولا يجوز على الخرقه، نوخرنگه
سجده کول پر ونبوروا ده او پخرقه مکروه دی: قاله صاحب الهدایه فی التجنیس ط ۱
مسئله: هغه ټوکړ چی مصلی پسله اوداسه مخ ولاسونه په وچ کړی وی پر هغه خو
سجده مکروه ده په سبب ددی چی په بعض روایا توکی که ختم معتمد نه دی راغلی
چی ما مستعمل نجسه دی. قال المصنف:

وَالْأَفْضَلُ الصَّلَاةُ عَلَى الْأَرْضِ أَوْ عَلَى مَا تُنْبِتُهُ كَوَلَدِي
اوینه کارلوه
خالصه ځکه چی هیڅ شی نه وی پر آوار یعنی بیله حایله دشی. او یا پر هغوشیا نو چی ځکه
په راشنه کوی. لکه بویا، که د لوخو وی او که دمزر ووی، او یا وابنه لکه غوم بک. ولی یو
داسبب دی چی داسی لمونځ کولی نهایت تواضع ده. اوبل پر غوشیا نولمونځ کول مصلی
باسی دغلاف غنجه د امام مالک. ولی چی امام لمونځ مکروه بولی پر هغه شی چی دویو غنجه
وی او یا د پنبو و غنجه او یا د کتان غنجه: قال المصنف:

وَلَا بَأْسَ بِتَكَرُّرِ السُّورَةِ فِي الرَّكَعَتَيْنِ مِنَ التَّفَلُّ
او هیڅ پرده
مکروه ولو کی دیوه سورة په دوو رکعتو کی دتفلو یعنی بیله عذر چی نور سور تونه یهم پیاوړی
بخلاف الفرض فانه یکر التکرار فیه بدون العذر: قال المصنف:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِمَوْلَانِي وَلِإِخْوَانِي سَمِعَ فِيهِ أَمِينٌ

فصل

فِيمَا يُوجِبُ قَطْعَ الصَّلَاةِ وَمَا يُجِزُّهُ وَغَيْرُ ذَلِكَ
فصل دی په بیان کی د هغوشیا نو چی پر مصلی قطع یعنی پری بنوول دمانحه واجبوی او
یا روا کول د قطع کوی او نوری مسئلی: قال المصنف:

يَجِبُ قَطْعُ الصَّلَاةِ بِاسْتِفَاثَةِ مَلْهُوفٍ بِالْمُصَلِّي
واجبه ده قطع کول دمانحه په فریاد کولو سره دیوه مظلوم پر مصلی بان دی مثلاً یو ظالم
پر سړي ظلم کاوه او زد وکوب ده هغریه کاوه هغه سړی پر مصلی بان دی استغاثه وکړه
او یا یو سړی په اوبو کی ولویدی، او یا درنده حمل پر وکړ. او هغه پر مصلی بان دی استغاثه
وکره نو پر مصلی واجب ده چی لمونځ دی قطع کړی او فریاد رسی د هغه سړی دی وکړی.
مسئله: قطع دمانحه واجب ده چی قیام روی پرد فغ د استغاثه کونکی یعنی پر
خلاصولو دده. او که قیادرنه ووبیا قطع دمانحه حرامه ده لعدم الفائدة..

مسئله: امام لحطواوی د بعض فضلاء غنجه نقل کړی دی. که مصلی قادر ووبی
خلاصون د ملهوف بیا قطع دمانحه واجب ده پرده. که ختم وخت دمانحه تیرین ی.
در ویش وائی چی سبب یه دادی چی دملهوف وخت تیرین ی او قضاء یهم نه راوړه
کیږی. اود دمانحه وخت که تیرسی قضا عتویه سته او یا دارجل سلطان غفور رحیم دی
قال المصنف: او نه ده واجب قطع دمانحه په ناره سواد

لَا بِنِدَاءٍ أَحَدٍ أَبَوِيهِ يَوْمَ دَمُورِ أَوِ بِلَالٍ، لکن چی ده استغاثه
پر وکړی. والافا القطع واجب بالطريق الاولی، ولی چی قطع دمانحه دپاړ د
بیگانہ مستغیث واجب ده نومور او پلار تر بیگانہ اولی دی چی دزوی غنجه استغاثه
وغواړی. دلیل دمسئلی دمتن دادی چی قطع دمانحه هلته روا ده چی ضرورت
وی د نفس نداء غنجه دابو یو خو ضرورت نه فهمیدی نو قطع دمانحه حرامه ده. ط

قال الامام الفقيه ابو جعفر الطحاوي في شرح معاني الآثار، چي دا حكم دفعي لما خه دي.
 وکسري پرنفلو لما خه ولا پوه. او مور يا پلار ور ناري کړي. نوکه مور او پلار به دي خبر
 و چې زوي پرلما خه ولا پدي نو دي د ښه لونج نه قطع کوي. او که نه وو خبر بيا لمونج
 قطع کړي او دوي اجابت دي وکړي. لکن په صورت کي خبرتيا هم اولي داده چي لمونج ي
 قطع کړي. درویش وايي چي هم پرنفلي لما خه با ندي محمول دي. هغه اوږد حديث
 د جريخ اوده مور چي بخاري او نورو کتابو د حديثونو نقل کړي دي فرامح الي تلك الكتب

فَسْأَلُ الْمُسْتَفْهَمَ وَيَجْوزُ قَطْعُهَا بِسَرَقَةٍ مَا يَسَاوِي دَرْهَمًا وَلَوْ لغيره

اور واده قطع کول د لما خه يعني واجب نه ده. په سبب د غلا د يو چا دونه شي چې
 قيمت يه ويو در هغه سو برابر وي. که خه هم هغه شي د مصلی نه وي. بلکه د بيل چا وي.
 دليل يه دادي چې اندان د درهم مال دي. وقال عليه الصلوة والسلام قاتل دون مالک
 او دليل ددوي خبري دادي چې په دي قطع کي د لما خه د پاره د مال د غير دفع د ظلم ده
 هغه نو تر نهی عن المنکر ترک ليدلای دی، اچي مصنف په مراقي کي وائي چې تردر هم که
 مال د پاره هم قطع د لما خه روا ده. ولي چې په يوه دافق چي شپږمه حصه د درهم
 ده حبس ديور وېرول دي وهوالا صح:

مسئله: که بنخه پرلما خه ولا پوه او کتو ویشيدل چي تويول قطع د لما خه ورته
 روا ده. مسئله: که بنخه پر خپل کشتي زوي بيريدله چي مثلاً د پشې غزنو نه
 بيرين ي او بيا د ندي ولا پ نسي. قطع د لما خه روا ده. در مسئله: که
 يوسري پرلما خه ولا پوه يو کافر ورته ويل چي ماته کله راوښيه نه مسلمان
 کيږم. قطع د لما خه ورته روا ده. او واجب په دي سبب نه ده چي لمونج هم عبادت
 دي او تعليم د کلمی وکافرته هم عبادت دي. نو هر يو چي د مخه کوي دده اختيار دي. او
 په غير کي د حالت د لما خه خنډول د تعليم د کلمی وکافرته گناه ده. په دي سبب چي
 دي نو گويا راضي دي په بقاء د کافر پر کفر وهومعصية

فَسْأَلُ الْمُسْتَفْهَمَ وَأَوْخُوفٍ ذِئْبٍ عَلَى غَنَمٍ أَوْ خُوفٍ تَرْدِي أَعْمَى فِي

او غدر ننگه قطع د لما خه روا ده دجهته دبيري دليوه غنمه مثلاً يا د زهري
 ياد فزاندو غنم پر پښو بيا ندي که غه د بيل چا وي. او غدر ننگه قطع د
 لما خه روا ده چي مصلی بيرين ي چې روند وخواه ته ونه لويږي او يوي کندی تد او ياد
 بام راونه لويږي مسئله: که غالب الظن د مصلی داو وچي روند به وخواه ته ولويږي
 او ياد د بامه رايله سي. بيا قطع د لما خه پر واجب ده که خه هم فرض لمونج وي. فَسْأَلُ الْمُسْتَفْهَمَ

وَأَذَاخَاتِ الْقَابِلَةِ مَوْتِ الْوَلَدِ

چي په اصطلاح يه د ائي بولي بيريدله چي کشتي به مړه سي يعني تر لمونج پوره کومر قال

وَالْأَفْلَابُ بَأْسٌ بِتَاخِيرِ الصَّلَاةِ وَتَقْبُلُ عَلَى الْوَلَدِ

او که صرف
 نه وي بلکه غالب الظن د لمونج کونکي ښي داو که تر چيري لمونج پوره کومر کشتي به مړه سي مثلاً
 يعني يا ي مور مړه سي نو بيا ک نسته بلکه پر و اجبه ده چي لمونج به خنډه وي يعني تروخت
 او دابه مخ رااړه وي پر کشتي چي داو س زيري تاچه د کشتي ژوند وساتل سي. لمونج خو
 بيا اقتضاي وکړي. او ده ورته صدر د سببه چي د لما خه قضاء کول ولدي.

که بهيج بخاري کي او په مسلم کي چي راغلي دي چې په غزا کي د خندق آنحضرت صلي الله عليه
 وسلم غلور لمونجونه قضاء کړه د ما پښين لمونج او بيا د ماز ديگر لمونج او بيا د ما بنام لمونج او
 بل د ما خستن لمونج بيا به په ترتيب سره قضاء راوړه په جماعت سره ط عذر داو و
 چي مشرکين او د دوي سره همکارانو لوي هجره اوړي وو. فَكَيْدُهُ: که خوک
 غواړي چي تفصيل د غزا د خندق چي بل نامه يه غزوة الاحزاب هم بولي. پريوه خاي نرده کړي
 نو درو ليش کتاب «المبلاغ المبين دي مطالعه کړي چې د پره افسوس ناکه غزا ده چي په
 قلن مبارک کي هم ده غي غزا ذکر راغلي. او د شدت درک يه د دغوالفا ظو قرا نيه

نَحْنُ مَعْلُومِي: اَلَا نَعْتِ الْاُبْصَارُ وَبَلَّغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرُ» الْاَيَّةُ: لَكِنْ يَاكَ خَدَايَ جَل
 سُلْطَانَهُ بَيَّاهُ فَتَجَّ وَظَهَرَ اَوْ كَمَا يَبَايُ مُسْلِمًا نَانُوْتَهْ بِهْ بِرَخْهْ كَرِهْ وَ بَلَّهْ الْحَمْدُ: قَالَ الْمُصَنِّفُ

وَكَذَانِمَا: اِذَا خَافَ مِنَ الْمُصَوِّصِ اَوْ قُطِعَ الطَّرِيقُ
 اَوْ غَيْرَ تَا كَهْ مَا نَسِيرِي دِي كَهْ لَمُوْنَجْ بِهْ مَسْحَبْ وَفَتْ كِي وَكَهْ هُ غَلُوْنَجْهُ اَوِيَا دَقْلَمْ

جَا زَلَهْ تَا خَيْرُ الْوَقْتِيَّةِ دُو خَقْ لَمَا خُذْتُ اَخِيْرَهْ پُورِي دُو خَسْت

پُوه سَه: چي مراد مسافر خسته مسافري لغوي دي. يعني چي پنه بيان كي روايي
 كي خه هم در شري سفر نيت نه وي كړي. ولي چي داعذر، لصوصوپه مسافر شرعي پوري
 خاص نه دي. پُوه سَه: چي د لصوص لفظ عام دي نفس غله ترواكي خه هم

لاري بيخي نه وي بندي كړي. اوقطاع الطريق هغه خاصه ده له دغلوده چي اوطاقونه په
 نه بولاروك وي او خلك تيريدونكي وژني هم اوما لونه يهم خندي وړي» چي داووله
 غلوده چي يه قرآن عظيم الشان كي دروي دپاره سزاگاني قسم قسم تامل سوي دي.

مسئله: كه مجاهدنيوب صفوكي جنگ دكافرانو پراسا نو سپاره وه اويآ په اوسني زمانه
 كي په موټرانو كي سپاره وه. اويآ په تپانگانو كي سپاره وه. چي هغوي دجهت د شدت دجنگ
 په اشان هم لمونج نه سواي كولاي. نوډي لمونخونه قضا عكري بيا بي وروسته دي قضا وراړ

لما من حديث غزوة الخندق «مسئله: دقضائي لمونخو قضاء كه خه بالنفوس
 واجب ده لكن هغه سري ته چي په نفقه برابره ولود عيال اخته وي. اود قضا ئي لمونخو
 راكځولو وخت نه لري. نوډه ته روا ده چي قضا ئي لمونخونه وځنډه وي تروخت پوري

دقرب، اوقضاء دروژي خو واجب على التراخي ده» مر» قال الْمُصَنِّفُ:

وَتَارِكُ الصَّلَاةِ عَمْدًا كَسَلًا يُضْرَبُ ضَرْبًا شَدِيدًا حَتَّى

اَوْ تَمُوتَ لَوْ نَكِي دَلَاخْهُ پرمصدسه يعني بيله عذره ودي وهي حكام په سخت وملهو حق پي

يَسِيلُ مِنْهُ الدَّمُ وَيَجْبُسُ حَتَّى يُصَلِّيَهَا
 چي وينې خندي وبيهي

کښه بيا دى بندي كړي مسئله: حكام دى دده معلومات دلاخه كولو هميشه كوي
 په نصيحت او په پلش رو. اوبيا كي توبه ونه كښي هم دى وهوي يعني تر هغه وخته چي دى
 پر ملاخه دريږي. اويآ په هغه بندي خانه كي مري. داخو تارك الصلوة دنياوي جزاء

ده. اويآ اخيرت كي چي پراسلام هم مړسي اود ترك الصلوة گناه پربا ندي ده جزاء
 په هغه ده چي په حديث شريف كي راغلي ده. كه عذاب طويل بواډي جهنم اشد هجر
 وابعد ها قعرا» اني اخرا الحديث» اويآ حديث شريف كي چي روايت يه جابر كړي

دي عليه الصلوة والسلام وائي: بين الرجل وبين الكفر ترك الصلوة «رواه احمد و مسلم مر

مسئله: اوډغره ننگه حكم دي دروژي خور
 وَكَذَاتَا تَارِكُ صَوْمِ رَمَضَانَ يعني دكسل اوستي دجهته

روژه نه نيسي، يعني هغه دي وهل كيږي اوبيا دى بندي كيږي خوتوبه كاري اوريژي نسي
 المسئله: وَلَا يُقْتَلُ إِلَّا إِذَا جَاهَدَ أَوْ اسْتَخَفَّ بِأَحَدِهِمَا

اوتارك الصلوة
 دي حكومت نه وژني مگر هغه وخت چي صريح منكر كيږي ديوه مخه دلاخه اود وژني اويآ سپاوي
 كوي په يوه دروي. يعني داسي الفاظ استعمال كړي چي پر سپكاوي دلالت كوي لكه چي ووايي

الغياذ بالله لمونج ورنهش دي اوډوچي ښه په هضم كيږي. اويآ نور ورته قبيح، لفاظي
 نه ئي پرخوله سمر اولاي. اوحضرت الامام شافعي وائي چه دغه دواړه دي حذا وخراف
 يعني دروي حد وژل دي اوامام احمد وائي چه دواړه دي وژني دجهته دكفر يعني دوي

مرتد دي. په ملاخه نه كولو سره اويآ په روژه خوړلو سره كه خه هم انكار صريح يا استخفاف
 هم وي. دروښ وائي چي د دى مسئلي اود دى فصل شرح خلاصه سوه پرتوفيق
 دخداي جل سلطان اوس باب التوب شرع كيږي.

الهم اغفر لولفسه و لكتابه و لجميع المؤمنين آمين

بَابُ الْوُتْرِ

باب دی پہ بیان کی دھن لاغٹھ چي دوترو پہ نامہ مشہور اوشہرت لری اوہ چاتہ معلوم دی

سَأَلَ الْوُتْرُ وَاجِبٌ وَهُوَ ثَلَاثُ رَكَعَاتٍ بِتَسْلِيمَةٍ

وتر واجب دی یعنی چي منکر یہ کافر نہ دی لکن تارک یہ مستحق د عذاب النار دی، او فرض ہن عملتہ وائی چي منکر یہ کافر دی بالاتفاق. او پہ عمل کی واجب او فرض سن یوم ولدی او وتر دی رکعات دی پہ یومہ سلام سر لکھ دما بنام لمونج، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَيُقْرَأُ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ مِنْهُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ

او ویل کین ی پہ ہر رکعت کی دوترو الحمد لله او یو سورة. او کین ی

وَيَجْلِسُ عَلَى رَأْسِ رَكَعَتَيْنِ مِنْهُ وَيَقْتَصِرُ عَلَى الشَّهَادَةِ

پہ پر سر دو رکعتوں یعنی دو اول او دانستہ اول واجبہ دہ. او پہ ناستہ کی بہ یوانی التحیات

وَلَا يَسْتَفْتِحُ عِنْدَ قِيَامِهِ إِلَى الثَّلَاثَةِ

وائی یعنی لکھ فرضی لمونج وائی چي وتر دی و دوترو پہ وخت دوترو پہ و دوترو پہ رکعت تہ لکھ پہ نفلو چي وائی.

پُورہ سہ: چي پہ وتر کی دیر اختلافات سستہ پہ احادیث مبارکہ و وکی ہم او پہ فقہاء و او مجتہدین کی ہر خود گرد و تفصیل کول پہ دی حای کی مناسب نہ دی زہرہ د حنیفیانو مذهب دادی چي وتر دی رکعت دی پہ یومہ سلام. ددی وکیل ہن حدیث دی چي حاکم یہ روایت کری دی او صحیح یہ ہم بولہ دی. کَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوتِرُ بِثَلَاثٍ لَا يَلْمُ إِلَّا فِي آخِرِينَ، پورہ سہ: چي وتر پہ لغت کی تاک شہی تہ وائی

چي مقابلہ د جوت دی. او پہ شرعہ شریف کی د فوق الذکر لاغٹھ نوہ دی.

فَإِسْدَهُ: اول روایت دامام اعظم غنہ دادی چي وتر فرض دی. والی مال الشیخ

علہ الذین السخاوی المقرئ. او پہ دی باب کی دہ یومہ سالہم جو ی کربیدہ. او ہنہ حدیث یہ سن جمعہ کری دی چي ظاہراً پر فرضیت دوترو دلالت کوی. او دوہم روایت یہ دادی چي وتر سنت دی. او داقول دی انوہ دی او اخیر روایت دہ مبارکہ غنہ دادی چي وتر واجب دی وهو الاصح، او اکثر اهل المذهب الحنفی ہم وغر روایت تہ تالی دی کما قال المصنف او بعض مشائخ مذهب ددی درو روایتو تطبیق داسی سو کری دی.

چي مراد دامام اعظم د فرض غنہ فرض عملی دی یعنی چي ترک یہ نہ دی روا او واجب غنہ مراد دادی چي وتر واجب دی از روی عقیدہ یعنی منکر یہ کافر نہ دی، او د سنتیت غنہ مراد دادی چي اثبات دوترو پہ سنت نبوی سر سوی دی. چي ہن داقول د علیہ الصلوۃ والسلام دی، الوتر حق فمن لم یوتر فلیس منی، او د اخیرہ یرد دی وارہ مکرمہ. رواہ ابو داؤد والحاکم وصحہ الحاکمہ پہ دی حدیث کی امر نبوی اولفظ دحق دلالت پر چو ب کوی.

هَجْمُهُ وَآيَهُ

هَجْمُهُ: ہن قصہ چي بعض قصہ خوانہ، بیعلہ خطیبان یہ کوی چي یومہ شبہ جبرئیل امین علیہ السلام و آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم تہ راغلی او ورتہ وے ویل چي خدای پاک وائی چي یور رکعت لمونج و کر نو علیہ السلام چي یور رکعت لمونج و کری دحان سر یہ فکر و فہام چي یور رکعت خوفہ لمونج نہ وی. نو یور رکعت لمونج یہ بل و رضم کری چي جوت سوہ پر التحیات چي کینینستی تر سلام د غنہ جبرئیل علیہ السلام ورتہ و ویل چي یور رکعت بل و کہ یعنی چي تاک نو علیہ الصلوۃ والسلام یو بل رکعت ہم اداء کری نو غنہ پہ دین کی بی پروا ملائکہ وائی چي اول رکعت دوترو چونکہ پہ امر د خدای جل جلالہ دی نو ہن رکعت فرض دی. او دوہم رکعت چونکہ علیہ الصلوۃ والسلام دخیلی را ئی غنہ و کری نو ہن سنت دی. او دریم رکعت چونکہ پہ امر د جبرئیل علیہ السلام و ہن واجب دی داقصہ بالکل غلط

اولی بنیاده ده۔ پر خدای جل جلاله او پر رسول خدائی دروغ ویل دیر غتہ گناہ»

فالمحذر المحذر

تحقیق

پوہ سہ چہ دری رکعت والی دوتری» مذهب دی د فقہاء سبعہ وود مدینی منوری۔ او ابن ابی شیبہ د حسن البصری روایت داسی راغلی دی» چہ اتفاق کری دی سلفو چہ وتر دری رکعت دی اوسلام دی زکریٰ مگر یہ اخیرد صغوی، وهو مذہب ابی بکر الصدیق و عمر و العبادۃ الثلاثة یعنی عبد اللہ بن عباس و عبد اللہ بن عمر و عبد اللہ بن مسعود۔ و ذهب الیہ ابوہریرہ رضی اللہ عنہ یہ یوہ روایت کی داسی راغلی دی چہ سعد ابن ابی وقاص و یوہ رکعت و کبری نو عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ و ویل ماہذہ البتیراء» داخہ یواری رکعت دی نہ دی کافی یو رکعت فقط» او عبد اللہ بن مسعود پیر غہ خبرہ قسم ہم یاد کی۔ وروی ان عمرہ ای سعیداً یوتر بہ رکعت فقال» نوعم ورتہ وویل» ماہذہ البتیراء» یا بہ بیل رکعت و جوت وی او یا نہ تاتہ ادب در کومہ»

پوہ سہ: چہ کہ ختم مصنف مطلق سورت وئیلی دی لکن یہ حدیث شریف کی دی راغلی دی چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم: پہ اول رکعت کی دوتری سورت سبح اسم ربک الاعلیٰ» وایہ، او پہ دوہم رکعت کی قل یا ایہا الکفرؤن، وایہ او پہ دریم رکعت کی قل هو اللہ احد» وایہ او پہ روایت کی عائشہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا چہ روایت د ہذا اصحاب السنن یعنی سنن ابی داؤد، سنن ترمذی، سنن نسائی، سنن ابن ماجہ کری دی۔ او دغہ ننگہ ابن حبان او حاکم بہ مستدرک کی کری دی۔ داسی راغلی دی چہ رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم پہ دریم رکعت کی قل هو اللہ، قل اعوذ برب الفلق او قل اعوذ برب الناس یوٹھای سر ویل» نومون باید گاہی ہنسی ہم وکو۔ او گاہی داسی کو» لکن اسحق بن راہویہ وائی چہ اصح روایت پہ بارہ کی دقرائت د علیہ السلام پہ وتر کی سبح اسم ربک الاعلیٰ، او قل یا ایہا الکفرؤن، او قل هو اللہ احد» دہ» او د معونہ بنیو پہ لا کولو پہ دریم رکعت کی امام احمد بن حنبل و یحیی بن معین انکار کری دی» درویش

وائی چہ عوی فقہاء د مذہب حنیفی پہہ خیلو کما بوکی پردہی اولو سورتو اقتصار کری دی

مثال

وَإِذَا فَرَغَ مِنْ قِرَاءَةِ السُّورَةِ فِيهَا رَفَعَ يَدَيْهِ حَذَاءِ

المصنف او چہ مصنف فارغہ سی دقرائت ٹخنہ دسورت پہ دریم رکعت کی پور تہ دہے کری دواہ لا سونہ

اذنیہ ثم کبر وقت قائماً قبل الركوع ترغوب و پوری او یا دی اللہ اکبر و ائی

ولی چہ داوس مصلی و دعائہ نقل کیہی۔ او بیادی دعاء قنوت ووائی پہہ ولائہ۔ پہ حدیث مبارک کی راغلی دی چہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دعائی قنوت د مخہ تر رکوع وایہ

پوہ سہ: چہ اختلاف پہ دعاء قنوت کی د مخہ تر رکوع د مجتہدینو پہ افضلیت کی دی ورنہ قنوت بعد الركوع ہم پہ حدیث مبارک کی راغلی دی۔

فائدہ: پہ وخت دقنوت ویلو دحضرت الامام مذهب داری چہ راستہ لاس دی

پر چہ لاس کنیر دی لکہ د پخوا پہہ شان، او د ابو یوسف ٹخنہ روایت دی چہ لاسونہ دی در عاب و نہر یو» تہ کری تر ٹیگر پوری لکہ عبد اللہ بن مسعود چہ دغسی کونہ او امام محمد وائی چہ لاسونہ دی د محانہ سن ایلہ کری۔ و اختار الطحاوی واکرنجی» مرط قال

فجميع السنة ولا يقنت في غير الوتر معنى القنوت الدعاء

دعائی قنوت پہ وتر کی دی پہہ ٹولہ کال کی وائی او شافعیان وائی پہ اولو شپو کی دروزی صرف وائی۔ او دعاء قنوت دی نہ وائی پہہ غیر کی دوتری لکہ حضرت شافعی چہ دسجاد لماخہ پہ دوہم رکعت کی ہمیشہ وائی۔ او د دعاء پہ شکل لاسونہ ہم یوتہ کوی۔

پوہ سہ: چہ پہ حدیث شریف کی چہ روایت یہہ انس کری دی داسی راغلی

دی چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پہ دعوت د بعض قبیلود عن یو یعنی رعلی و ذکون و

عمتہ» چہ ہغہ دعوت ددوی دم مکر او خدلیعہ و اوپ کسہ» او یا اتیا کسان دقار یا نوخہ دصاحب و دہوقومو سر دپار د تعلیم دقران او اسلام واستولہ خوہغو ما کرانو پہ لاک

نور کسان هم کبینه و له، او هغه قاريان يه ټوله په شهادت و، سوله نوڅه وخت چې عليه
الصلوات السلام په ذريعه د دوي د دوي د شهادت خبر و او بيا دى نهايت غمجن سواوړ
سحار په لمانځه کې دعاء قنوت شروع کړي. يوه مياشت او هغه قنوت پسله رکوع غمخوړ
رکعت و وانه چې و د غوا قوموت يې بڼه کوله او خداى جل سلطان هغه دى نصرت او غلبه
غويت پر دوي، «الن وائى چې وخت چې آنحضرت صلى الله عليه وسلم ته غلبه پر
هغو کد روپ برخه سوه بيا د قنوت د سحار د لمانځه پر لاسونو نو د دى حديث څخه د اعلو
سوله چې د سحار د لمانځه قنوت د نازلې بلاء د کبله وو.

او قنوت د نازلې بلاء پر مسلمانانو د پاره د خلاصون اوس هم مشروع دى. او موږ د حنيفيانو
د هيمشه ويلو څخه د قنوت د سحار په لمانځه کې که نازلې وي او کړنه وي مخالف يو او حديث
د انش هم موږ د مذهب تائيد کوي. لکن اختلاف پر دى کې دى چې څه وخت چې پر مسلمانانو
يو عامه بلاء نازلې سى. لکه په موجوده وخت کې د افغانستان پر مسلمانانو او د کشمير
پر مسلمانانو او د فلسطين پر مسلمانانو او د چينچنيا پر مسلمانانو، نو په لمونځو کې به
دعائى قنوت يعنى طلب د نصرت د خداى جل شان پر کفار وکوي. نو مذهب د امام شافعي
د دى چې په ټولو لمونځو کې به دعاء قنوت نازلې وائي. د ازموښ مذهب دى کما صرح
ب العلم له نوح. او بعض فقهاء وائي چې په ټولو جهري لمونځو کې دعائى قنوت ويل
سته او مذهب د احنافو او امام مالک او ثوري او د جمهورو محدثينو مذهب د دى
چې د سحار په لمانځه کې بې يوازې وائي. ولي چې آنحضرت صلى الله عليه وسلم په
بلاء کې د شهادت ذکر او صرف د سحار په لمونځو کې دعائى قنوت ويلى دى، لکن
جموع وائي چې د احنافو په نيز قنوت د نازلې دى قبل الركوع لکه قنوت راتب
واى دوترو. او مصنف په مراقبې وائي چې د بلاء د نازلېدو پر وخت کې بعد الركوع
قنوت روا دى.

پوه سکه: چې فقيه ابو جعفر الطحاوي چې علماء وائي چې اعلم د خلکو په مذهب د امام
اعظم هم دى. داسې وائي چې مذهب د ائمه ثلثه وو د مذهب د دى چې دعائى قنوت

دى د سحار په لمانځه کې نه وائي د هيمشه د پاره. او نه هم رسول کريم صلى الله عليه وسلم
هميشه د پاره دعائى قنوت د سحار په لمانځه کې ويلى دى بلکه صرف د يوى مياشتې د
پاره په وخت د نزول د بلاء د شهادت د اوقيا قاريانو نه اويا اثنا له طرفه څخه د قبلي
درغل او نوان يه ويلى دى او بيا پرې ايښى دى.

نو ابو جعفر الطحاوي په شرح کې د معانى الاثر چې دده يو دې حکم او صحيح کتاب دى. په
په حديثو کې وائي چې — زمونږ د حنيفيانو اوس هم دغه مذهب دى چې د نازلې بلاء په دوران
کې دى اما مان د مساجد دى د سحار په لمانځه کې د دوهم رکعت تر رکوع د غږ وائي. او د هغې
نازلې بلاء دفعه دى د خداى جل جلاله څخه په دېر بخښ او نياز سره غواړي. لکن افسوس دا دى چې
دغه قنوت د نازلې په پېښتنو کې لکه شريعت منسوخه داسې گڼيدلى دى. سبب يه هم
دا دى چې امامان د مساجدو دونه قدرت نه لري چې په عربي ژبه د دفعه د بلاء د خداى څخه
وغواړي. او په کتاب الاشباه والنظائر په نقل د امام طحاوي داسې راغلى دى چې د طحاوي
چې معنی يه مرض عام دى چې خلک دېر ځنډى مري. دعائى قنوت نازلې ويل اشد ضرر دى
دې. ولي چې طحاوي د دېر بد و نواز لو څخه دى. او ده زياته کړيده چې علاوه تر قنوت
د سحار د لمانځه مسلمانان لږ دوه دوه نفل کول پکار دى، په نيت د دفعه د طاعون:

پوښتنه: طاعون خوسبب د شهادت کما جاء فى الحديث النبوي. نو ولي مسلمانان
د دى دفعه غواړي **جواب** سلمان ذالک لکن په دى کې شک نسته چې طاعون
يو مصيبت عامه دى. او د پاره د دفعې د مصيبت عامه ويل دعائى قنوت نازلې مندر
دى لکه چې جنگ د کفارو سره هم سبب د شهادت دى، نو ولي خواست د عافيت کول
مندوب دى حتى چې په حديث نبوي کې راغلى دى: لَا تَتَمَنَوُا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْتَأْذِنُوا
اللَّهَ الْعَافِيَهُ

او حتى چې په کتابو کې د فقهې شريفي راغلى دى چې هيڅ مسلمان دى ويل مسلمان ته دا دعائى کوي
چې خداى دى په طاعون سره ستا مرگ وگرځوي کې څه هم په ضمن کې شهادت سته. او سره
د دى چې صرف دعاء د شهادت روا ده.

مسئلہ: دعاء دطول عمر دھنچا دپاک روانہ چي دھنچا پہ بقاء کی منفعت د مسلمانانوی لکھ یونہ عالم متقی مدرس، او یا یونہ عادل امیر مسلمانانوی ولی چي آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم و انسؓ تہ چي ددہ ص خادمہ و دعاء دطول عمر کړي چي د هغی دعاء اجابت هم سوی دی. کما فی کتب السیر النبوی.

سوال: توله کارونه خیر و شر خدای په ازل کی مقدس کړی دی. او په لوح محفوظ کی هم لیکل دی. نو پس له دغز موبند عا کافي څه فائده لرې. **جواب:** که فائده نه ولای نو ول خدای پاک په قرآن مبارک کی وایي: اَدْعُوْنِي اَسْتَجِبْ لَكُمْ، او په حدیث مبارک کی هم داسی راغلی دی: اَلدُّعَاءُ يَنْفَعُ مَتَمَانِزَل، دعا فائده کوي و هغی بِلَالَة او مصیبت ته چي پر مسلمان باندي نازله سوی وي یعنی با عطاء الصبر الجمیل علیها بسبب الدُّعَاءِ من جانب الرب المجلیل او با عطاء العوض الكثير عن الفأيت القليل الی غیر ذلک. و قال هو و هو ما لم یزل. او دعاء نفع کوي و هغه مصیبت ته چي تر اوسه لانه وی نازل سوی. یعنی په دفعه د هغه ولی چي دفعاء معلق تبدیل اتنا قار وادی که خدایم دفعاء جبر تبدیل په نيز د اکثر و علما و روانه دی. بلکه دعاءت غنچه دامام طحطاوی په صلاط ظاهرا داسی معلوم یږي چي دمکتوب د لوح محفوظ هم تبدیل روا دی، وَ لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ یَفْعَلْ مَا یَشَآءُ وَ یَحْکُمُ مَا یُرِیدُ، وَ مَا ذَاکَ عَلٰی اللّٰهِ بَعِزٌّ وَلٰنَ اللّٰهُ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ، وَ اللّٰهُ اَعْلَمُ بِرَ الصَّوَابِ.

ضروری بنوونه

پوه سکه: چي په ملبسوط کی د محمد بن الحنفیة غنچه داسی نقل کړی دی چي دعاء خلوه قتمه ده علیه دعاء رغبت چي دیوه شې ته دی رغبت کړی. او د خدای پاک غنچه غواړي مثلاً خدایه ماته جنت، اکړي او نغوته د جنت، اکړي او یا ماته ولده صالح، اکړي. او یا ماته زرق حلال و اسم عطا کړي و غیر ذلک په داسی دعا کی به ورغوي دلا سو طرفته د اسمان لیس، علاوه دعاء رهبت یعنی چي دیوشی بیر یی او د هغه غنچه امان

او ساتنه د خدای جل جلاله غنچه غواړي. که چي دعا کوي چي ماذ عذاب د جهنم غنچه و ساقی او یا عذاب، او یا داسی وواي چي یا خدایه مادی موجوده ناجوړی غنچه خلاص او یا د دینما نود ضرا غنچه و ساقی و غیر ذلک، په داسی دعا کی به شاد لاسو او ارغو و طرفته د منځ گرځوي. ع دعاء د تضرع ده یعنی په دعاء کی خپل عجز و خدای جل جلاله ته شکاره کوي: کما نقل عن بعض التابعین.

الهی عبدک العاصی اتاکا: مقرا بالذنوب وقد عذاکا: فان رحم فانت لذلک اهل: وان تطرد من رحم سواک: او یا وواي خدایه زه ستا عاجزه ذلیل حنین بنده یم الی غیر ذلک. په داسی دعا کی د غنچه پړی گوته او ورپسې گوته کت کي. او یا منخ گوته او بته گوته دی حلقه کړي او بته گوته دی بنور وي. ع دعاء خفیه ده. چي هغه داده چي په زړه کی د خدای جل جلاله غنچه درخواست کوي او په خوله غنچه وایي.

پوه سکه: چي دعائی خفیه صرف د نورو دوعا کافو غنچه په تکرارونه تکرار کی و فری ورنه دعاء خفیه د دژرو اولو قسمو غنچه خارج نه ده. **فائده:** دلا سو پوه ته کول په دعا کی په خارج د لما غنچه کی سته، البته بعض فقهاء یی په نفی کړی هم روا بولي.

په روایت د عبد الله بن مسعود: اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ

دعای قنوت سر د رجمی دای اِنِّیْ اَسْتَغْفِرُکَ په تحقیق موبند د تا غنچه کله مک یعنی توب غواړو یعنی پرافعالود عبادت ستا، وَ اَسْتَغْفِرُکَ اَمُونِیْ طلب ده دایت کوود تا غنچه د هغو کارو چي ته په هغه پوره راضی کړی. وَ اَسْتَغْفِرُکَ اَمُونِیْ د تا غنچه خجینه د تپولو گنهونو غواړو. وَ تَتُوْبُ اِلَیْکَ اَمُونِیْ رجوع کوود خپلو گنهو غنچه و تاته، رجوع

معنا لغوی د توب ده. او په شرع کینی توب پښیما دی په پرتیر و گنهو د زړه دی کوی نه صرف په خوله. او فی الحاله د هغی گناه پر پښول دی. او په ایذه کی تینگ قصد کول دی چي زه به دا گناه بیا نه کوم، او که چیري حق دیو آدمی په کینی و ونوده هغه راضی کول غواړي. حتی چي په غیبت کی او بهتان کی هم حق د آدمی سته، نود هغه غنچه بخښه غوښتل ضروری دی فاذاتم هذه الشرائط للتوبة يكون الشخص العاصي مصداقاً للمحدث النبوی: التَّوْبَةُ

مِنْ الذَّنْبِ كَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ. وَتُؤْمِنُ بِكَ اَوْ مَوْزَنْ تَصْدِيقِ دِي بِه نَبِه اَوْ اَقْلَر دِي
 بِه ذَبِه سَتَا بِه وجود اَوْ وحدانيت سَه اِلَى الْاٰخِرِ اَمْنٌ بِاللّٰهِ. وَتَسُوْكَ اَلْعَلِيَّكَ اَوْ مَوْزَنْ
 تَكِي اَوْ اَعْتَاد دِي بِرَتَا بَانْدِي اَوْ سِيَا رَنَدَه لَوُو كَار وَخِيَل وَتَا تَه كَوُو. وَلِي مَوْزَنْ عَاجِز
 يُو وَتُسْنِي عَنَّا اَلْحَايِرُ كَلَه. اَوْ مَوْزَنْ بِنَا وَصَفَت كَوُو سَتَا بِه تَوَلُو بِنُو صَفَا تَوَا
 اَفَا لَو سَه سَتَا سَه لَاقِي وَي. وَتَشْكُرُكَ اَوْ مَوْزَنْ سَتَا شَكَر وَاوَدَه تَوَلُو نَعْتُو كَر ظَاهِر
 وَي اَوَك بَا طَن وَي. اَوْ تَوَلُو اَنْدَا مَوْزَنْ دَه غَوَا كَارُوتَه كَمَا رُو چي تَا هَغَا اَنْدَا مَوْزَنْ دَه غَوَا
 دِي بِه مَوْزَنْ تَه اَكْرِي دِي. وَلَا تَسْكُرُكَ اَوْ مَوْزَنْ اَنْكَار سَتَاد نَعْتُو غَزَنَه كَوُو اَوْ فِ
 مَسْجِدِه وُو وَغَيْرَتَه مَعْنَا سَه مَن اَزْجِي بِرَتَمُ نَه عَمْرُو زِيْد. شَكَر نَقِيض دِي دَكْفَر كَفَر تَوَلُو تَه وَلِي
 وَتَحْلَعُ اَوْ مَوْزَنْ وَرَغْنَدِي دَكْفَر وَدَه نَاشَكْرِي دَخِيْلُو غَار وَغَزَنَه كَارُو. يَعْنِي كَفَر اَوْ نَاشَكْرِي
 نَه كَوُو. وَتَشْرُكَ اَوْ مَوْزَنْ بِرِيْد وَيَعْنِي مَحَبَت نَه وَرِسَه كَوُو مَن يَفْجُرُكَ هَغَا خَوَا چي سَتَا
 عِبَادَت غَزَنَه اَنْكَار كَوُو اَوْ عِبَادَت دَبَل شَوْ كَوِي. اَللّٰهُمَّ اَيَّاكَ نَعْبُدُ يَا اِلَه مَوْزَنْ سَتَا عِبَادَت
 كَوُو. **پوه سَه:** چي تقدیر د مغول چي اَيَّاكَ دِي پَر فَعْل عامل چي نَعْبُد
 دِي دِي بِه دَحْمَر عِبَادَت دِي بِه خُدَاي جَل سَلْطَانَه سَه بِه اسْتَحْقَاق ذَاتِي سَه.
 وَتِلْكَ نَصْلِي اَوْ خَاص دِي بِه رَضَا سَتَا لَمَوْزَنْ كَوُو لَمَوْزَنْ كَر خَمَر بِه عِبَادَت كِي خُو اَخِل دِي
 لَكِن تَخْصِيص بِه ذَكْرِي دِي جِهَتَه دَه شَرَفَت دِي. وَلِي چي لَمَوْزَنْ بِه ضَمَن كِي خِيَل تَوَلُو عِبَادَت لَوِي
 وَتَسْجُد اَوْ مَوْزَنْ خَاص وَتَا تَه سَجْدَه كَوُو تَخْصِيص لِسَلَه تَخْصِيص دِي. وَلِي اقْرَب دَعَا
 دَبْنَدَه اَوْ بِه جَل شَانَتَه سَجْدَه دَه. وَلِي چي بِه سَجْدَه اَيَسْلُو كِي دِي دَا شَرَف دَا عَضَاو
 بِرَا خَس دَحَاو چي خَاوَرِي دِي. وَقَدْ وَرَدَ فِي الْحَدِيثِ النَّبَوِيِّ اِشَارَةُ اِلَى ذَاكَ
 وَارْسِيْلِكَ تَسْعَى اَوْ مَوْزَنْ سَتَاد قَرِيب وَخَوَاتَه دَر حُفْلُو. بِه دِي لَفْظ كِي اِشَارَه وَهَغَا
 نَبَوِي تَه دَه: مَن تَقَرَّبَ اِلَى شَيْءٍ تَقَرَّبْتُ اِلَيْهِ ذِرَاعًا وَمَن تَقَرَّبَ اِلَى ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ
 اِلَيْهِ بَاعًا وَمَن اَتَانِي سَعْيًا اَتَيْتُهُ هَرُوْلَةً. وَتَحْفِيْدُ اَوْ مَوْزَنْ كَوَشْشَن كَوُو سَتَا
 بِه عِبَادَت كِي **هَسْكَله:** كَه چَا تَحْفِيْدُ بِه ذَال سَه وَاوَايَه لَمَوْزَنْ بِه فَاسِيْدِي. لِاَنَّهُ
 لَفْظ مَهْمَل مَر، لَكِن اِمَام لِحْطَاوِي پَر دِي حَكْم بَانْدِي سَبْحَت اعْتِرَاض كَرِي دِي. اَوْ اَوَايَ

چي بِه صِفَت دِي بِرَاق دَمَعَا ج نَبَوِي دَا سِي رَاغَلِي دِي. اَلْهَجْدَا حَايَن تَحْفِيْدُ بِه اَه اِي لَسْرَه بِه اَه
 نَوِي بِه ذَال سَه مَعْنِي تَه تَعْيِيْن نَه سِيْرِي نَوَلُو نَحْيَه فَاسِيْدَه نَه كِي. طَاوَر، وَتَنْفَعُ خَمَلَك
 اَوْ مَوْزَنْ اَمِيْدَه سَتَاد رَحْمَت لَوُو. يَعْنِي وَدَوَام تَه دَر رَحْمَت اَوْ بِرَاخِي تَه دَه غَه وَلِي چي تَه كَرِيْم
 بِه اَمِيْدَه اَوْ بِرَوْتَكِي نَه نَا اَمِيْدَه كَوِي. اَلْهِيَ يَا اَلْهِيَ يَا اَلْهِيَ: نَزَام جَزَامِيْت دَكْرِي كَرِيْم
 اَوْ مَوْزَنْ سَه سَه دَعِبَادَت سَتَا سَتَاد عَذَابَه شَحْنَه بِرِيْرِي وَاَنْ اَلَا اِيْمَان بَيْن
 وَتَحْفِيْدُ عَذَابُكَ الْخَوْفُ وَالرَّجَاءُ لَا يُسْلِلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْكُنُوْنَ سَه
 اَكْرَبَرَنَه صَغِيْرَه عَذَابَه دَر فَرْخ دَهْدَه عَدْل است. وَاَكْرَبَرَنَه اَنْ كَبِيْرَه دَر كَزْدَر وَنَبِيْرَه رَا دَخَل جَنَّتْ نَا فَيَضِلُّ
 اَنْتَ عَذَابُكَ الْجَزْدُ بِه تَحْقِيْق سَه سَتَا عَذَابِ حَق بِه كَفَار سَه. بَا اَلْكَفَارِ حَقُّه بِه كَفَار
 سَه مَلْحَق دِي. **پوه سَه:** چي كَسَر دَحَا وَاَفْصَح دَه نَوَلُو مَلْحَق بِه مَعْنَا مَجْرُو دِي اِي
 لَاحِق بِه مَر. اَوْ فَتَح دَحَا هَمَر وَادَه نَوَلُو مَلْحَق صِيغَه دَا سَم مَفْعُوْل دَخِيْل بَاب بِر مَعْنِي يَعْنِي
 خُدَاي جَل شَانَه دَا عَذَابِ مَلْحَق كَوِي دَدُوِي سَه. وَصَلَّى اَللّٰهُ عَلَي النَّبِيِّ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

دَدَعَا قَنُوْتُ بِه بَارَه كِي شَه خَبَرِي

پوه سَه: چي دَعَر قَنُوْتُ چي مَصْنُف اَوْ بِرِي دَا اَنْتَم قَنُوْتُ دِي چي بِه رَوَايَت دَا بِن
 مَسْعُوْدَه ثَابِت دِي. لَكِن دَقْنُوْتُ نَو اِفْتَام هَم سَتَه. **نَو سَه:** رَا دَه چي هَر قِيْم
 قَنُوْتُ چي مَرُوِي وَي كَا فِي دِي. **فَنَاءَكَه:** جَلَالُ الدِّين السَّيْطُوْنِي وَآلِي چي قَنُوْتُ اِبْتِدَاء
 مَن جَلَّتْ الْقُرْآنُ وَوَاوَدُوهُ سُوْرَتَه وَوَاوَدُوهُ بِه سَرَكِي بِسْمِ اللّٰهِ وَوَاوَدُوهُ سُوْرَتَه الْخَلْعُ بِالَه
 چي اِبْتِدَاء شَحْنَه تَر مَن يَكْفُرُكَ. پُوْرِي اَوْ بِل يَه سُوْرَتَه الْجَفْدُ بِالَه چي دَه. اَللّٰهُمَّ اَيَّاكَ نَعْبُدُ
 غَزَنَه شَرَع بِيَا تَر يَا بِه پُوْرِي جَمْهُور دِ صَحَابَه وَوَرِيْدِي دِي چي اَنْتِي بِه مَسْجُوْدِي. اَوَّلِي
 بِخِيَل مَصْحَف كِي بِه دُو سُوْرَتُو لِي كَلِي دِي نُو سُوْرَتُوْنَه دَقْرَان بِه نِيْن دَدَه اَلَا دِي.

پوه سَه: چي اعظم دَا رَا كَانُو تُوِي پِيْنِيْمَا فِي دَه بِر كَرِي كِنَاَه بَا تَنَدِي. اَوْ هَر چي بِرِيْسُوْل
 دِي فِي الْحَالَه دَه غَه مَعْنِي دَا دَه چي كَه اَلَات دَه غَه كِنَاَه دَه تَه حَاضِرَه وَهَغَا خَان لَو كَرِي
 اَوِيَا سَرِي شَرَاب خُوْرِي اَوْ شَرَب دَدَه بِه كَوُو كِي مَوْجُوْد وَهَغَا دِي تُوِي كَرِي وَطِي بِرَافَقُ

وَاَوْرَنَ : چي عارف ابن العربي پيغمبر علي ترك العود، داسي سوال ڪري دي چي دآشرطه دي لازم. چي دأوعيب دي نواولي دي پرڄا ي تسليم دي و خداي جل جلاله ت، لکن امام طحاوي پري خبره دابن العربي ڊيمعقول سوال ڪري دي. اولي چي غيب خوعود دي وگناه نه اوغرم دترك العود خو حاضر دي في الحاله فتدبر.

فَانْشَدَ : ڪرگناه دقسمه شخه دحقوق العبادو نوکي ڊممكن وو لکه چي دچا مال يه خوڙي وي په غلا نه هغه قدر انداز مال دي وي، ڊکري. او هغه ته داحال بيا ٽول نه غولري. اوکي ڊممكن نه وو لکه غيبت دچا يا بهتان پرڄا نوده هغه شخه عفو غوبستل ضروري ده.

بِسْتِكَارَتٍ : زموږ په مذهب کي عفو مجمل هم کافي ده په ادا کي دحقوق الناس مثلاً يوسري دبل سري ڊير مال خوږي وي په غلا او يا خيانت وغيره نوکي دي تفصيل دهغه مال ورته وکري دي پوهين ي چي هغه نه ترتيب يږي يعني مجنبه نه کوي نوکي دي وهغه تنو وائي چي نسواوستا ترماين انڊيوالي وه نوڄبه سره ځځځيو او هغه ورته وائي چي ما ٽوله خپل حق وٽاته مجنبلي دي دده دهغه خلاص سو، **قَالَ المصنفُ**

وَالْمُؤْتَمِرُ الْقُنُوتَ كَالْإِمَامِ روايت دي دامام اعظم غفرله اوغرم صحيح دي. اوامام محمد وائي چي قوم دي قنوت نه وائي بلکه امين دي وائي پر قنوت دامام کاسيا تي **هَسَلَهُ** : امام اوقوم دي دواړه دعائي قنوت ڪرار وائي. **قَالَ المصنفُ وَهُوَ الصحيح** لکن مستحب ده امام لږ جهڙي دعائي قنوت سره يعني دروڙي په مياشت کي وڌي چي په جماعت سره ادا ڪبي چي په زور دي وائي دعائي قنوت په بلادو کي دمجھوتا چي دوي يه واورى وائي ئي کي. **وَقَالَ بعض الفقهاء** : ڪه چيري امام په دي خبرو وچي دقوم دعاء قنوت زده دي. نو اخفاء افضل ڪاردي، اوکي پي هيد چي دقوم دعاء قنوت نه دي زده نوافضل جهڙي. **قَالَ المصنفُ**

وَإِذَا شَرَعَ الْإِمَامُ فِي الدُّعَاءِ بَعْدَ مَا تَقَدَّمَ قَالَ أَبُو يُوسُفَ اوغرمخت چي شروع وکري امام په دعاء سره پيسله دعاء قنوت غفرله. نو ابو يوسف وائي چي قوم

يَتَابِعُونَهُ وَيَقْرُونَهُ مَعَهُ وَقَالَ مُحَمَّدٌ لَا يَتَابِعُونَهُ وَلَكِنْ دي هم دامام متابعت وکري او هغه دعاء دي ورسو وائي. اوامام محمد وائي چي دوي دي دامام متابعت نه کوي بلکه امين دي ووائي په دي دعا کي او **يُؤْمِنُونَ وَلَا فِي الْقُنُوتِ** په دعاء قنوت کي دي هم متابعت نه ڪوي.

درويش وائي چي دي عبارت شخه دامعلومين ي چي امام به دعاء په جهڙي ڪوي. ولي چي متابعت دامام پيه دعاء وييلو کي او يا په امين وييلو کي پري موقوف دي چي دوي به دعاء اوري او دعاهم داده. **المصنفُ** پيرافي کي وٽلي دي چي بعض مشائخ وائي چي په دعاء کي تعيين نسته انتهي، لکن په غايت البيان کي وائي چي دعاء دلما ځځه بايد معينه وي، ولي چي ممکنه ده دعاء کونکي به جا هل وي نوپه دعاء کي ڊي داسي الفاظ ترخوله ووزي چي لمونځ به په فاسدين ي. او بله خبر داده چي ما ثور دعاء برکت لري.

سَوَالُ : دامام محمد غفرله دي چي وائي : ليس في القنوت دعاء موقت، **جواب** مراد دامام محمد دادي چي غفرله **اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُكَ** ڪه ڪامر اوغرم اللهم اهدنا چي اوڻ به راسي بنايه دابن امير حاج، درويش والڙ چي ددغي دعاء چي به راسي. په وڌو کي نن صبا لکه شراعت منسوخه داسي گنهيدي ده. ولي چي ڊيپتنوپه علاقه کي دهنيخ ملا شخه دروڙ به لما غفرله کي دادعا چا نه ده اوريدل وائي **اللَّهُ المستكى**

مَقْدَمَةُ الدُّعَاءِ الَّتِي پوه سه: چي په حديث شريف کي راغلي دي: **وَلَا يَوْمَ عَبْدٍ** فيخص نفسه بدعوة دونهم، يعني امامت دي نه کوي يونڊ قوم تر چي خپل ځان خاص ڪري په دعاء سره نه قوم، يعني صيغ دواحد متڪلم وائي او صيغ دمتڪلم مع الغير نه وائي لکه چي امام داسي ووائي: **اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَلَوْلَا دِي** مثلاً بلکه داسي به وائي **اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَلَوْلَا دِيْنَا مَثَلًا** : قال م. **فَانْ فَعَلَ فَقَدْ خَانَهُمْ**، اوکي امام دغسي وکري نو قوم سره يه خيانت وکري، او داحديث ابوداؤد روليت ڪري دي او ترمذي حديث حسن ورته

وَبَلَّغَ دِي، اِنْ الدَّعَاءُ الَّذِي يَعْنِي دَعْوَةَ رَا حَتَّى يَه رَفَايَتِ سَوْدِ حَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا رَاغَلِي
 دِه جِي دِي وَائِي: عَلَمَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَلِمَاتِ أَقُولُهُنَّ فِي الْوَقْتِ، بِعَيْنِ مَا تَه رَا
 شَوَّلِي دِي أَخْطَرْتُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْثُو كَلِمِي جِي زِي يَه وَتَرَوُكِي وَائِي: دَهْغِي تَهْلِي كَلِمِي بِه صَنِيعِ
 دَوَاحِدِ مُتَكَلِّمِ، عَلَمَنِي دِي مِثْلًا اللَّهُمَّ أَحْدِي فِي فِيمَنْ هَدَيْتَ أَهْ نَوْفَقَهْآءِ دِمَذْهَبِ بِنَاغَرِ بِه مَقْتَضِي دِي
 حَدِيثِ فَوْقِ الذِّكْرِ تَهْلِي كَلِمَاتِ دِدَعَا بِه مُتَكَلِّمِ مَعَ الْغَيْرِ سَرِ بَدَلِي كَرِي دِي مِثْلًا اللَّهُمَّ اهْدِنَا
 دِرَوَائِي كَرِي سَرِي يَوَازِي وَدِي كَوِي نَوْهْ تَه رَوَا دِه جِي صَنِيعِي دِمَتَكَلِّمِ وَاحِدِ وَوَالِي جِي مَا تَوَرَدِي
 دَحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ شَخْرَهْ: اَوْدَغَرِ نَكْرَهْ رَوَادِي جِي شَفَقَهْ پَرِنُو وَوَرِنُو مُسْلِمَانِ نَوْصَنِيعِي دِمَتَكَلِّمِ
 مَعَ الْغَيْرِ وَوَالِي. اَوَامَامِ خَوْبِه مُتَكَلِّمِ مَعَ الْغَيْرِ خَوْلِ خَوَاهْ وَائِي: هَهْ دَعَا دَا دِه:

اللَّهُمَّ اهْدِنَا بِفَضْلِكَ فِيمَنْ هَدَيْتَ ترجمه: یا الله ته موبته هدايت وکړي
 کي د هغو کسانو چې ته هغوته هدايت کړې دي: درویش والي چې هرڅوک په هدايت
 کي اختلاف ډیر دی. لکن مراد ځنډی دلته توفيق دخير کار دی. يعنی دلالت موصله،

سؤال: مسلمانانوته خو هدايت حاصل دی نو طلب يه دغه ډياره کوي. جواب:
 مقصود په طلب کي هميشه والي دی پر هغه هدايت، اوييا طلب دريات والي دی کما قال اللہ
 فی تفسیر قوله تعالى: اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ اود لفظ ده بفضلک مراد دادی چې واجب پر
 خداي خوښ نه دی. بلکه توله شيان دخداي فضل دی. اود اللفظ په قنوت کي دحشر نه

قال المفسر: وَعَافِنَا فِيمَنْ عَافَيْتَ دعايت معنا داده چې مونږ د بلا و او د
 مرضو او د تکليفو شخړه وساتي. اود معافا
 معنا داده چې مونږ دشر شخړه دبل په امان يو اوبل زموږ دشر شخړه په امان وي. قال

وَتَوَفَّنَا فِيمَنْ تَوَفَّيْتَ او موبته په نظر درجمت اود وستي او ملکت
 وگوري سره د هغو کسانو چې تابه دغه نظر ورته
 کتلی دی يعنی هغه ستا صالح او مقرب بندگان،

وَبَارِكْ لَنَا فِيمَا أُعْطِيتَ او موبته برکت راکړي يعنی زما توپ راکړي په هغو
 نعمتونو چې ته مونږ ته راکړې دي

وَقِنَا شَرَّهَا قَضَيْتَ او موبن وساتي دشر شخړه د هغو شي چې قضا ستا پر هغو تمللي وي
 يعنی زموږ دشر شخړه مين و قا يه پيداکړي. پوه سه
 چې قضا معلقه په دعا سره ديداي سې. فائد ه: قضا دخداي جل شانده خوتوله خبر
 ده. او شري په مقتضي به کي دی. نو ځکه مونږ دشر شخړه دما قضايت پناه وغوښتله.

اوستا قضا نافع ده په هر شي او
 اِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ پرتا باندی څوک خپله قضا نه
 سي تخمیلولای، ولي چې خداي مالک الملک والملکوت دی لا شريك له فی الملک فلذا لا تطلب
 مولا تکه

اِنَّه لَا يُذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ وَلَا يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ
 ولي چې په تحقيق نسي ذليله کيدلای يعنی دخلکو دخواهه څوک چې ته د هغه سره دوستي ولري
 او عزت او غلبه نه سي پيداکولای هغه څوک چې ته د هغه سره دښمني او عداوت ولري. قال
 الله تبارک وتعالی: وَمَنْ يَهِنْ قَالَهُ مِنْ مَكْرٍ، تَبَارَكَ ستا ذات لوړ دی دصفا
 شخړه د مخلوقاتو رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ: اي زموږ رب اوستا ذات دمشا بهتته
 شخړه د ذاتو د مخلوقاتو توبلا دی. درویش والي چې تبارکت وتعاليت تقریباً سره
 يوشی دی. قال المصنف:

وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَ
 صَحْبِهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ لَمْ يَحْسِنْ الْقُنُوتَ يَهُتْلُ اللَّهُمَّ
 اود که ډچانه وي زده دعائي قنوت نو دی ووي دې واره اللهم
 اغفر لي ثلث مرات اغفر لي خدايه ماته بخښنه وکې. داسی ويل مختلفه د

فقير ابو الليث السمرقندي ده، قال المصنف:

أَوْ يَقُولُ رَبَّنَا إِنَّا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقِنَا
 عَذَابَ النَّارِ او ياد داسی ووالی اي خدايه زموږ راکړي موبته ښه شي پر دنيا کي او په

اخذت کی، اگر کسی بنہ شی او مونہر قسا کی دغا ابرہ اور صاحب ہدایہ پہ تجنیس کی وائی چو دارا
مختار زمونہ دشا نخوہ **اَو یَا رَبِّ یَا رَبِّ یَا رَبِّ** وائی وارہ
وہذا مختار الصدہ الشہید **وَسَائِرُہ**: صاحب البحر وائی چی، من لہ یحسن، قید نہ
دی بلکہ ہفہ خوک چی قنوت مشہور یہ زہم وی دغا مذکور کلمات پہ ہای کی قنوت
ورتہ روادی، ط، **قَالَ الْمُصَنِّفُ**:

وَإِذَا اقْتَدَى بِمَنْ يَقْنُتُ فِي الْفَجْرِ

قَامَ مَعَهُ فِي قُنُوتِهِ سَاكِتًا فِي الْأَظْهَرِ اوکہ چا اقتداء وکرن پہ امام پس چی ہفہ
کی لکہ شافعی مذہب امام مقتدی دی پس ولاری د امام د قنوت پہ وخت کی پتہ خولہ یعنی
دعای قنوت دی نہ ورسہ وائی پہ اظہر روایت کی، چی مذہب دی د امام اعظم، او امام محمد
دوی بہ پہ نفس قیام کی متابعت لازم ہوگی۔ نہ پہ دعای قنوت کی، دوی دلیل دادی چی قنوت
المنجور منسوخ دی لکہ چی مونہر ورنہ دی دوی مسئلہ ذکر کری۔ نو مثال یہ دادی لکہ چی دجاری
پہ لماخہ کی امام تکبیر وائی نو مقتدی بی پہ پختہ تکبیر کی متابعت نہ کوی او حضرت الامام
ابویوسف وائی چی مقتدی دی دعای قنوت ورسہ وائی۔ ولی چی قنوت الفج مختلف فیہ دی
مسئلہ: شافعیان دعای قنوت پہلہ رکوع مخز وائی او وی لاسونہ پر نامہ نس، نو مقتدی
چی حنیفی مذہب دی لاسونہ بہ دغا نہ سر ایلہ نس، ولز زمونہ پہ مذہب کی قنوت الفج ذکر
منون نہ دی۔

دیرہ ضروری بنوونہ

پہ ہدایہ کی وائی چی دوی مسئلہ مخز د معلومین چی اقتداء حنیفی پہ مخالف الذہب امام پس
رولہ۔ ولی چی حضرات ائمہ ثلاثہ زمونہ چی پہ کیفیت کی د صلوة النجی پہ شافعی الذہب
پس اختلاف کوی نو معلومہ دہ چی نفس اقتداء اخویہ بالاتفاق روابول۔ **دصحیح مقتداء**
دپارہ شرائط، پوسہ چی زمونہ مذہب فقہاء وائی چی اقتداء پہ مخالف پس کہ شافعی

الذہب وی اوکہ بل مذہب والاری ہلتہ صحیح دہ۔ چی دغا مخالف الذہب امام پہ ہای کی د
الافتراق احتیاط کوی یعنی د حنیفی مذہب مراعات کوی۔ مثلاً کی یوہای وینی سی اودس نوی
کوی پہ مراعات د مذہب حنیفی کہ دہ دہ پہ مذہب کی پہ خر وچ الدم سرہ اودس نہ ماتیر۔ او
مثلاً خنرہ دسر خولہ مخولہ مسحر کوی پہ مراعات د مذہب حنیفی کہ خنرہ دہ پہ مذہب کی
ادنی ما یطلق علیہ المسح کافی دہ۔ او مثلاً دقرو د دوو کتوبہ مابین کی سلام نہ گرجوی
مراعاتاً للذہب الحنیفی کہ خنرہ دہ پہ مذہب کی پہ مابین کی سلام گرجول روادی۔ او مثلاً
چی دغا امامہ مخزن شین لماخہ کمر قضاء سوی وی پہ ترتیب سرہ د وختی لماخہ یہ قضا
روادی مراعاتاً للذہب الحنیفی کہ خنرہ دہ پہ مذہب کی ترتیب لازم نہ دی۔

او مثلاً د امام نطفہ او مینی چی لندہ وائی د کا لوخہ کی پہ پر یولہ لیری کولہ۔ اوکہ وچہ وائی یا یہ گرو ول
اوپا یہ پہ پر یولہ لیری کولہ، کل ذالک بحتابہ مذہب الاحناف من ان النطفہ نجس کہ غہ
ہم پہ نیزہ شافعیانہ نطفہ پاکہ دہ، حاصل د کلام دادی، چی دصحت د اقتداء د پارہ شرطی
چی د امام لمونج بہ صحیح وی پہ عقیدہ کبی مقتدی مثل ما ذکرنا من السائل، اوکہ چیری د امام
لمونج پہ عقیدہ د مقتدی فاسد وی بیا اقتداء یہ نہ دہ پس رولہ مثلاً مقتدی ولیدی چی
د امام بزہ وینی سوسہ او مقتدی تر ہفہ دہ سر یوہای ووخوچی اسام بیلہ نوی اودس کولو
پر لماخہ ودریدی۔ نو دغا مقتدی لمونج پہ دغا امام پس نہ دی رولہ۔ ولی چی د مقتدی پہ
عقیدہ امام بی اود سرہ دی، وبالجملة معتبرہ پہ صحت او فساد کی د لماخہ د امام ہری تہ اعتبار
نستہ بلکہ رأیہ د مقتدی دہ، وھو الصحیح الذی علیہ الاکثر

او امام ہند وائی وائی چی معتبرہ رأیہ د امام دہ۔ وقال فی النہایہ وھو الا قیس او پی مذہب
اقتداء پہ مخالف الذہب پس صحیح دہ کہ خنرہ امام احتیاط نہ کوی۔ ط، **مسئلہ**
کسری ولیدی چی امام شافعی الذہب و پہ پر تا گہ یہ لاس چنہ کی (و ذکر یہ مسحر کری چی
پہ نیزہ شافعیانہ اودس مات سوسہ او دہ حنیفیانہ پر نیزہ اودس یہ نہ دی مات، او دغا امام
تجدید الوضوء نہ کری پہ لماخہ کی د خنرہ سوسہ نو پر قول د اکثر و فقہاء و چی اعتقاد تہ د مقتدی
اعتبار و رکوی د دغا حنیفی لمونج پس روادی۔ ولی چی دہ پہ عقیدہ امام بی اود سرہ نہ دی،

اوپر مذهب دامام هندوئی چھ اعتبار عقیدی تہ دامام ویرکوی دھنیفی لونج نہ دی
لپیروا۔ ولی چی دامام پر مذہب دی بی اوہ سہ دی۔ وَعَلَىٰ هَذَا فَنَسَّ السَّائِلَ الْآخَرَ، قَالَ

وَلَوْ نَسِيَ الْقُنُوتَ فِي الْوُتْرِ وَتَذَكَّرَهُ فِي الرَّكْعَةِ أَوْ فِي الرَّكْعَةِ

اولہ دسری ہیر سو دعائی قنوت پہہ دریم رکعت کی دوتر واوہ
پیداسو۔ پیرکوع کی او یا پسله سرا پور تہ کید و شخہ درکوع غیر
نوعائی قنوت دی نہ وائی نہ پہہ رکوع کی۔ اوہ پہہ وخت کی درکوع غیر بلکہ سجده سہوہ
دی وکری پر صحیح روایت، پہ اولہ مسئلہ کی اول بعض فقہاء وائی چی پیرکوع دعائی قنوت
وائی صرف رکوع پہ اوہ دہ سی ہفہ پروانہ لری۔ او پہ صورت ثانیہ یعنی چی بعد الرفع یہ قنوت
وہ پیداسی اتفاقاً دی قنوت نہ وائی۔ مرط، در، قَالَ الْمَصْنُفُ:

وَلَوْ قَنَتَ بَعْدَ رَفْعِ رَأْسِهِ مِنَ الرَّكْعَةِ لَا يُعِيدُ الرَّكْعَةَ

کہ عمل وواہہ پسله دی غیر چی سریرہ اپور تہ کری درکوع غیر نورکوع دی بیرتہ اگرکھوی او

وَيَسْجُدُ لِلْسَّهْوِ لِزَوَالِ الْقُنُوتِ عَنْ حَلِّهِ الْأَصْلِيِّ

سجده دسہوی دی وکری۔ ولی چی قنوت دخیل اصلی محایہ غیر چی قبل رکوع وور ایل سہوہ او
تاخیر واجب راغلی۔ امام طحاوی وائی چی دظاہر غیر عبارت دمضہ دامعلومیدی چی رکوع
راکھول ورتہ حرامہ دہ۔ ولی چی دارا اگرکھول داسی کارنی چی دلا غیر غیر نہ دی۔ فَمَا قَالَ
السَّيِّدُ چی دمضف مراد دای چی دلا غیر صحت یہ پر را اگرکھول رکوع موقوف نہ دی
دانہ دی مراد چی دی درکوع در اگرکھول غیر ممنوع دی۔ لیس وجہ موجبہ والظاہر مآثال
الطحاوی، قَالَ الْمَصْنُفُ:

وَلَوْ رَكَعَ الْإِمَامُ قَبْلَ فِرَاقِ الْمُتَدَيِّ مِنْ قِرَائَةِ الْقُنُوتِ

اولہ چیری رکوع وکریہ امام دغیر تر فارغ والی دمقتدی دعاء قنوت غیر یعنی غیریہ وایی و

الْمُتَدَيِّ وَفِي قَالِ

اَوَقْبَلُ شُرُوعِهِ فِيهِ وَخَافَ قُوتَ الرَّكْعَةِ تَابَعَ إِمَامَهُ

اویا امام رکوع تہ ولاری چی مقتدی بینی شروع پہہ دعاء قنوت نہ وکری۔ او مقتدی پہہ دواہ
صوبہ تہ کی بیریدی چی رکوع بہ سہہ دامامہ را غیر قنوت ہی۔ نوہ امام متابعت دی وکری
پہ رکوع کی یعنی قنوت دی پرید دی۔ اما فی الصورة الاول، یعنی چی یوخہ قنوت یہ وایی
پہہ دی سبب متابعت دامام کوی چی دعائی قنوت لن یوہ معینہ اندازہ نستہ نوہہ چی دہ
وویل پورہ سو واما فی الصورة الثانیہ چی مقتدی بینی شروع پہہ قنوت نہ وکری، ردی
متابعت دامام مراقی دایان کری دی چی دی کہ پہہ دعائی قنوت مشغول سی متابعت د
امام چی واجب دی پاتہ کیبی۔ لکن پردی دلیل باندی ط داسوال کری دی چی قنوت خورم
واجب دی لکہ متابعت دامام۔ نوہ ید مقتدی تہ اختیار وی کہ دعاء قنوت وائی کہ رکوع
دامام سہ پرید دی، اولہ رکوع دامام سہ کوی اوہ دعائی قنوت پرید دی، بلکہ باید دعائی قنوت
ویل وائی وی۔ ولی دعائی قنوت خویک لختہ پاتیدی، «اواد فی درکوع خویوانی ہم کلا دی
ہی جواب دقنوت واجب والی مجتہد فیہ دی۔ اوہ متابعت الامام وجوب متفق
علیہ دی» در

مَسْئَلَةٌ: کہ چیری ددعائی قنوت پہہ ویلوسن یہ امید دمشارکۃ فی الركوع وور نوہ دعائی
قنوت دی وائی جمعیان الواجبین مر، درولش وائی چی چونکہ پہہ دعائی قنوت کی
حد محدود نستہ، بلکہ پہہ درہ وارہ ویلود یسار رب، ہم اجراء دقنوت کیبی، لکہ مذہب
دصد، شہید چی ووی غیر ہم اوہ د دعائی قنوت ہم پیاد وی کامر سابقاً من الخطا وی،
نوپہ دغہ صورت کی دخوف دپا تہ والی دمتابعت دامام پہہ رکوع کی یعنی پہہ صورت ثانی کی دی
فقط مقتدی یسار رب یسار رب یسار رب، ولیہ چی دغہ پہہ ویلوی رکوع ہم تیریری
ولی چی امام کہ انکہ پہہ رکوع کی درہ وارہ یسار رب العظیم وائی، در، قَالَ

وَلَوْ تَرَكَ الْإِمَامُ الْقُنُوتَ يَأْتِي بِهِ الْمُؤْتَمِرُ إِنْ أَمَكَه

اولہ امام پر یینود دعائی قنوت مقتدی بی وائی کہ چیری ممکن وور دہ لن۔

مُشَارَكَةٌ فِي الرُّكُوعِ وَالْإِتَابَعَهُ مَمْلُوكٌ بِيَادِي مُتَابِعَتِ دَامَامٍ وَكُرِيهِ
 درویش وائی پہ ہندو عنہ مسئلہ کی اوپہ دی مسئلہ کی کہ سری داسی ووائی چے
 مقتدی دا۔ ذہب او عقیدہ وہ چے پورہ او بن ددعائی قنوت وکیل غولری۔ اوو مذهب تہ
 شہید یہ عقیدہ نہ وہ۔ نود وارہ صورت پر ظاہر د کلام دمصفنہ جو برین ی فافہم۔ وٹال

وَلَوْ أَدْرَكَ الْإِمَامُ فِي رُكُوعِ الثَّلَاثَةِ مِنَ الْوُتْرِ كَانَ مُدْبِرًا
 اوکہ امام تہ سری ورسیدی پہ رکوع کی درہیم رکعت دوترو نودعائی قنوت یہ ہم پر خای سو
 نودغہ مقتدی بہ دعائی قنوت
 لِلْقُنُوتِ فَلَا يَأْتِي بِهِ فِيمَا سَبَقَ بِهِ نَوَائِي فِي هُفُودِ كَعْتُو كِي چے ددچر
 تیرسوی وی۔ ولی چے رکعتونہ دقنوت خای نہ دی۔ وٹال المصنف۔

وَيُؤْتِرُ بِجَمَاعَةٍ فِي رَمَضَانَ فَقَطْ
 اووتر دی کوی پہ جماعت سو پہ
 میاشت کی دروژی نہ پہ نو ویاٹو
 کی اودا جماعت ہم مستحب دی۔ پوہ سہ: چے مصنف پہ مراقی کی وائی وعلیہ
 اجماع المسلمین «وفی الہدایۃ علیہ اجماع المسلمین، وفی المراقی وکذا فی فتح القلید اسی
 وائی چے قنوت نفل دی من وجہ اجماعت پہ نفلو کی مکروہ دی پہ غیر کی میاشتی دروژی
 پس احتیاط پہ دی کی دی» چے وتر دی پہ جماعت سو نہ کوی پہ غیر کی دروژی۔ اوڈ
 شمس الائمہ مخیر روایت دی چے داکراہت پہ ہندو صوات کی دی چے جماعت دوترو پر
 طہیقہ دیود بل دہ را بللوسہ وی چے دی تہ تداعی وائی۔ اوکہ اتفاقا یوسری یادو کہ
 پہ بل چا پی پہ وتر کی اقتداء وکری بیلہ روژی پہ ہندو کبی کراہت نہتہ، اوچی دی
 کسر اقتداء پہ بل پی وکری پہ دی کی اختلاف دی۔ اوکہ مقتدی ان خلوی کسہ وہ ہند
 جماعت مکروہ دی اتفاقا سکوآل: پہ نواز ل کی وائی پہ نقل دمغنی غنچہ چے اقتداء پہ
 ترو کی خارج رمضان جائزہ۔ جواب جواز خود کراہت سوہ منافی نہ دی، لان معنی

الْحُزَانُ أَنَّهُ صَحِيحٌ وَلَا شَكَّ فِي الصَّحَّةِ، وَرَبَّ صَلَاةٍ تَكُونُ صَحِيحَةً مَعَ الْكَلَاهَةِ» بِه صَحِيحٌ هَذَا
 سی راغلی دی چے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم تہجد لہ وٹوچ ابن عباس تہ پہ جماعت
 وکری۔ اودا حدیث ہم صحیح دی چے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بہ عائشہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا
 دوترو پہ وخت کی وینولہ۔ اودی بہ وتر علیہ السلام سو پہ جماعت کولہ۔ اودا ہم
 صحیح حدیث دی چے علیہ الصلوٰۃ والسلام تبرکاً دو رکعتہ نفل د امرائس پہ کوی کی پہ
 جماعت کری دی۔ وٹال المصنف:

وَصَلَوْتُهُ مَعَ الْجَمَاعَةِ فِي رَمَضَانَ أَفْضَلُ مِنْ أَدَائِهِ مُنْفَرِدًا
 اوکول دوترو سن دجا عتہ پہ میاشت کی دروژی افضل اوہ نہ کارڈی۔ تریوانی کولو پہ اخیر

آخِرَ اللَّيْلِ فِي اخْتِيَارِ قَاضِي خَانَ قَالَ وَهُوَ الصَّحِيحُ وَحْ

عِزُّ خِلَافِهِ
 شپی یعنی دوستہ تہجد د لماغہ پہ خوبہ دقاضی خان، اودہ وٹلی
 چے دغہ خبر ہم صحیح دہ۔ ولی چے جماعت پہ کہ لماغہ کی چے رواوی نو
 جماعت یہ افضل دی تریوانی۔ اودا خبر ہم پہ ثبوت رسیدی دہ چے عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ و
 خلکو تہ پہ وتر کی جماعت لمونج وکاوہ۔ اود غیر غنچہ مراد صاحب نہایہ دی ہند وائی چے
 زہونہر مذہب علما وود اخونہہ کریہ چے خلک دی وتر پہ کور کی بیلہ جماعت پسلہ تہجدہ
 ہوکی، ومثل ما فی النہایہ قال فی التناوی الظہیرۃ والذخیرۃ۔ لکن بہ فتح القلید او برہان کی
 داسی عبارت راغلی دی چے قول دقاضی خان ارجح دی کذا فی المراقی، ولی چے علیہ الصلوٰۃ والسلام
 وتر صحابہ تہ پسلہ جماعت شخہ تہجد پہ جماعت سر گذار دی۔ اویا علیہ الصلوٰۃ والسلام
 عذر دترک جماعت پہ تہجد او وتر کی داسی بیان کری دی چے نہ بیرینم چے تہجد لمونج
 پر مونہ فرض نسی «او غہ رنگہ خلفاء راشدین رضی اللہ تعالیٰ عنہم وتر پہ جماعت سو
 کول» درویش وائی۔ چے مذہب دقاضی خان دیرمتاخرینو مختارہ کری دہ «واللہ اعلم بالصواب
 بیت ۷ باب دوترو پہ ترفیق دھائی تمام سو: اوس بفضل دغلی لمونج شرع کرو: اِنْ شَاءَ اللہ»

فصل فی التَّوَاتُلِ

فصل دی بہ بین کی دفنلی لمونخو، پوہ سہ چى نفل پہ لغت کی نفس نریادت تہ وائی
نوردی کبل غنیمت تہ نفل وائی. ولی چى غنیمت نرائند دى تراصل موضوع دجہاد چى اعلیٰ
دکلمہ اللہ دہ نریا ق دى. قال اللہ تعالیٰ: فَیَسْئَلُوكَ عَنِ الْاَنْفَالِ، یعنی انہا لمن ہو
کیف تقسیمہا، اولسرتہ ہم نافلہ وائی. ولی چى تراصل مقصود د ازدواج دمیرہ اوامینی
نریا ق شئ دى. فَتَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی، وَوَهَبْنَا لَہٗ اٰی لٰبْرٰہِیْمَ، اسحاق، وهو ولدہ الذی طلبہ
ابراہیم و یعقوب نافیلہ، چى یعقوب دابراہیم لمسى دى. قَالَ الْمُصَنَّفُ فِی الْمَرَاتِفِ
چى مصنف عنوان دفصل لفظ دنوافل ونگراوہ اوسنن پہ عنوان نہ کری. ولی چى نفل
ترسنت عام دى. ولی ہر سنت نفلی دى یعنی ترفرضوا وواجبوا نریا ق لمونخ دى، اوہر نفل
سنت نہ دى کما ہوظاہر:

ثم فصل النفل بحسب اصطلاح الشرع انه ما ليس بفرض ولا واجب ولا مسنون من العبادة
نور مصنف داسوال ولرد پری چى تاخو عنقریب وویل چى ہر سنت نفل دى. اودل تہ
بیا وائی وَلَا مَسْنُون، نود دى عبارت غنصر صراحتہ د معلوم پری چى سنت نفلیہ دى وَالصَّوَابُ
چى دنفلود دى معناوى دى یوم معنادادہ چى مصنف بیه بیان وکری چى نہ بہ فرض وى اونہ
سنت اونہ واجب، دامعنا خوف مقابلہ دستودہ لکہ دفرضوا وواجبوا چى مقابلہ دہ. اوبل مفا
دنفلودادہ چى نرائند پرفرضوا وواجبوا فقط وى. نونفل پہ دى معنا ترسنتو عام دى.
فقد خلط المصنفین المعنيين. اونی نفلی تہ تطوع ہم وائی چى سرى پہ خپلہ خوبہ کوی
یعنی د خدائی دخوا غنصر فرضیت اوایجاب نیستہ.

فائدہ: نفل یوازی پہ لاغہ پوری خاص نہ دى بلکہ پہ نور و عباداتو کی ہم
نفل سنتہ لکہ نفلی روژہ، نفلی حج، نفلی صدقہ، **فائدہ:** نفلی لمونخ دپاہ
دجیری دى نقصان پہ فرضو کی. ولی بندہ کہ ہر خوشکوشش وکری پہ اداء کی دفرض

لاغہ خوبا ہم د تقصیر غنصر نہ سی خلا صید ای نونفل بہ جبیرہ دہغہ تقصیرہ.
یونستہ: چى دافائدہ چى بیان سوہ داخوصرف دودوستہ تر لاغہ نفلودہ،

فائدہ فی التَّوَاتُلِ الْقَبْلِیَّةِ، جواب: قاضیان وائی چى فائدہ دسنن قبلہ
ون قطع دطمع دشیطادہ دفرضی لاغہ غنصر، ولی شیطان تہ دایقین کی پری چى داسری
پہ نفل لاغہ کى یعنی سنت قبلہ زما متا بعت نہ کوی. (اور ددی چى پروا جب ہم وى
نوختر لکہ بہ دہ فرضی لاغہ پہ پری نیولو کی زما پہ خولہ وکری. **فائدہ:** سنت
دو قسّمہ دى یوسنت مندوب دى چى سنت نرائند یہم نول اوبل سنت مؤکد دى
نومصنف دست مؤکد پہ بیان شروع کوی او وائی.. قَالَ الْمُصَنَّفُ:

سَنَ سَنَةٍ مُؤَكَّدَةٍ رَكْعَتَانِ قَبْلَ الْفَجْرِ (اوسنت دى کلمک سنت دوہ
رکعتہ مخکی تر لاغہ دسحار، درویش وائی چى سنتہ الفجر تر تلو سنتوا قوی دى

پہ سنتیت کی، چى ددی سنتوپہ بارہ کی چیر احادیث نبویہ راغلی دى. حق چى حسن د
امام اعظم غنصر روایت کری دى چى دسحار سنت بیلہ عذر پہ ناستی نہ دى روا یعنی لکہ
فرض او واجب، اور غینا بیاروایت دامام اعظم غنصر داسی کری چى دادوہ رکعتہ قبل
الفجر واجب دى. وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: رَكْعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا.
وفی حدیث صحیح اخلا تدعوہا وان طردتکم الخیل، یعنی تاسی مہ پری پری دى دوہ رکعتہ
دسحار سنت کہ شہم آسان موتر پینولاندی کوی، اوپہ خلاصہ کی چى پہ اجماع سر د
سحار سنت بیلہ عذر پہ ناستی نہ دى روا، اوپہ مضمرات کی وائی چى بیرون د کفرہ پر
ہغہ سرى چى دسحار دستونکر وى.

اوبل دلیل دقوت دَرغوسنتودادى چى ہر فرضی لمونخ چى دستوسر قضا سی دستو
قضایہ نیستہ. اما دسحار لمونخ کہ دستوسر قضا سود سنتو قضا، اوپہ یہ سنتہ او
پہ مسلمہ شریف کی دابوہریرہ غنصر روایت دى چى آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پہ سنتو
کی دسحار قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ اوقل هو اللہ احد، وسیلہ. اوامام احمد دابن عباس

نَحْنُ رَوَيْتُ كَرِي دِي چي رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پِه اول رَكَعت كِي دَسَنَةِ الْفَجْرِ
اُخْرَى اَيْتُونِه دَسُوْبَةِ بَقَرَةِ وَبَلِه اُوپِه دُوهُم رَكَعت كِي يِه دَا اَيْتُ وَايِه قُلْ يَا اَهْلَ الْكِتَابِ
تَعَالَوْا اِلَى كَلِمَةٍ اَلَايَةِ درویش وائی چي علماء مُتَجَبِّ دَا بُولِي چي سَرِي گَاهِي پِه سُنَّتِ الْفَجْرِ
كِي هِنْدِ دُوهُ سُوْرَتُونِه وائی. اَو گَاهِي دَانُو اَيْتُونِه وائی. وَا مَا اسْتَحْسَنَ اَلَا مَامُ الْغَزَالِي فِي الْاَعْيَادِ
چي پِه اول رَكَعت كِي اَلَمْ تَشْرُحْ وائی. اُوپِه دُوهُم رَكَعت كِي دِي اَلَمْ تَنْزِلْ كَيْفَ وائی. وَقَالَ
اِنْ يَرْضَا الْيَوْمَ هَذَا بِه حَدِيثُ شَرِيْفِهِ وَكَ نَه دِي رَاخَلِي وَاللَّهُ اَعْلَمُ:

مسئله پَسَلَسُنَّتِ الْفَجْرِ غُزْخَ اَفْضَلُ سُنَّتِ كَمُ سُنَّتِ دِي. لِيْعِضُ عُلَمَاءُ وَائِي چي قَبْلُ
الْظُّهْرِ سُنَّتِ اَكْدَدِي. قَالَ الْحَسَنُ وَهُوَ الْاَصْحَحُ اَوْ مَبْسُوطٌ وَالْاَهَمُّ تَرْسَنَةُ الْفَجْرِ وَرَبُّوْ
سُنَّتِ قَبْلُ دِ ظُهْرِ ذِكْرِي دِي: اَو اِمَامُ حُلَوَائِي وَائِي چي وِرُو سَتِه تَرْسَنَةُ الْفَجْرِ اَفْضَلُ
دُوهُ رَكَعت دَمَانِيَامُ دِي. اَو وِرُو سَتِه تَرْهَفُ سُنَّتِ بَعْدِي دَمَانِيَامُ دِي. اَو وِرُو سَتِه تَرْ
هِنْدِ دُوهُ رَكَعت دَمَا خَسْتَنُ دِي اَو وِرُو سَتِه تَرْهَفُ خَلُو رَكَعت قَبْلُ الظُّهْرِ دِي. وَقِيلَ
چي هِنْدِ دُوهُ رَكَعت پَسَلِه عَشَاءُ هِنْدِ خَلُو چي قَبْلُ الظُّهْرِ دِي اَوْ هِنْدِ دُوهُ رَكَعت چي بَعْدُ
الظُّهْرِ دِي اَوْ هِنْدِ دُوهُ رَكَعت چي بَعْدُ الظُّهْرِ دِي اَوْ هِنْدِ دُوهُ رَكَعت چي بَعْدُ الْمَغْرِبِ دِي تَوَلِه پِه
دَرْجِه كِي سَه بَرَابَرِي. درویش وائی چي مَرَاقِي چي دُوهُ رَكَعت قَبْلُ الْعَصْرِ اَو دُوهُ رَكَعت قَبْلُ
الْعَصْرِ اَوْ دُوهُ رَكَعت پِه تَرْتِيْبِ دَاخِل كَرِي دِي.

دَا سَوَالِ پَر وَا رِيْدِي چي كَلَامُ دِمُصْنَفِ دَلْتِه پِه سُنَّنِ مُوَكَّدِه كِي دِي. اَو دَعْمِ دُوهُ دُوهُ
رَكَعت خُو مُتَجَبِّ دِي چي سُنَّنِ زَوَائِدُ وَرَبُّ وَائِي وَالْجَوَابُ چي مُصْنَفِ وَرَبُّ وَرَبُّ مُنْدَقِبَا
پِه سُنَّنِ كِي هَم رَا وِي دِي. نُوْدِي سَبِيْبِه يِه هِنْدِ دُوهُ دُوهُ رَكَعت پِه تَرْتِيْبِ كِي رَا وِي:
مسئله اَفْضَلُ پِه سُنَّتِ الْفَجْرِ كِي دَا دِه چي پِه اول وَخْتِ كِي دِي اَدَاءُ كَرِي لَكِنْ سَه
دِ تَخْفِيْفِ وَقِيلَ چي اَسْفَارُ اَفْضَلُ دِي. اُوپِه بِنَايِه دِه مَبْسُوطُ غُزْخَ نَقْلُ كَرِي چي
وِرُو سَتِه تَرْسَنِيْدِ وِچَا وِرُو دَسَرِي خَبَرِي نَه كُوِي. وَلِي چي مَلَايَكَةُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ پِه دَغِه
وَخْتِ كِي سَه جَمْعِ كِي بِي. نُوْبَايِدِ دِه دَخُولِي بِيْلِه ذِكْرُ اَللّٰهِ بَلْ غَمِه نَه وَا وِرِي. قَالَ اللهُ تَعَالٰى
اِنَّ قُرْآنَ الْعَمِيِّ كَانَ مَشْهُوْرًا، مَرَط دِه

مسئله خُوْلَه چي دَعْوِي دَا جَمْعُ كُوِي چي سُنَّتِ الْفَجْرِ دِي بِيْلِه عَذَرِه پِه نَاسْتِي نَه
كُوِي. اِمَامُ طُحْطَاوِي وَائِي چي پِه هِنْدِ كِي نَظَرِي بَلَكِه مَعْتَمِدِه خَبَرِ جَوَانِ دِي. نَمُ اَفْضَلِه
دَا دِي چي پِه وَا وِرِي دِي كُوِي. وَقَالَ الْمُصْنَفُ:

وَرَكَعَتَانِ بَعْدَ الظُّهْرِ وَمِنْهُمَا رَكَعَتَانِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ

اَو بَا سُنَّتِ مُوَكَّدِه دُوهُ رَكَعت دِي پَسَلِه مَا پَسِيْنِه، اَو بَلِ دَسُنَّتِ مُوَكَّدِ وَغُزْخَ دُوهُ رَكَعت دِي
پَسَلِه مَا بِنَامُ دَلْمَا غُزْخَ. وَفِي شَرْحِ الْوَقَايِدِ لِاُخِي زَادَةُ. وَفِي الْحَدِيثِ اَفْضَلُ الصَّلَوَاتِ عِنْدَ اللهِ
الْمَغْرِبُ، لَمْ يَحْطِطْهَا عَنْ مَسَافِرٍ وَلَا مَقِيْمٍ، يَعْنِي بِه دَغِه لَمَّا غُزْخَ كِي كَمُ وَا لِي نَه دِي رَاغَلِي نَه
مَقِيْمِ غُزْخَ اَو نَه مَسَافِرِ غُزْخَ، قَالَ مَ چي دَمَانِيَامُ پِه لَمَّا غُزْخَ سَه دَشِيْبِي لَمُوْنُجِ شَرِيْعِ كِي بِي
اَو وِرِي چي دَا خَتْمِ كِي بِي فَتَالُ مَبْلَعُ كِه چَا وِرُو سَتِه تَرْسَنَةُ اِمَامُ دُوهُ رَكَعت سُنَّتِ وَدِه تَه
بِه دُوِي كُوِي چي جَوِي سِي. پِه جَنَّتِ كِي اَو كِه چَا خَلُو رَكَعت وِكِرِي خَدَائِي بِه وِه تَه گَنُوهَنَه
دَشَلُو كُو وِرُو جَحَنِي. قَالَ فِي الْمَرَاقِي وَيَسْتَحِبُّ اَنْ يَطِيلَ الْقِرَاءَةُ فِي سُنَّتِ الْمَغْرِبِ.

وَلِي چي پِه حَدِيثِ نَبَوِي كِي رَاغَلِي دِي چي رَا سَوَلُ اللهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِه اَو اَمَّا رَكَعت
كِي دَسُنَّتِ الْمَغْرِبِ بِه فَيُكْتَبُ تَنْزِيلُ وَايِه. اُوپِه دُوهُم رَكَعت فِي تَبَاكُّ اَلَّذِي بِيْدِه
الْمَلِكُ وَايِه، لَكِنْ گَاهِي گَاهِي قَالَه شَايِحُ الشُّكُوْفِ، كَذَا فِي الْجَوْهَرِ:

وَمِنْ اَنْفُسٍ دَمُوْئِيْلِه چي رَا سَوَلُ اللهُ - سِي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَوَيْلَ: مَنْ صَلَّى بَعْدَ الْمَغْرِبِ
كِه چَا اَدَاءُ كَرِي وَرَبُّ سَتِه دَمَانِيَامُ تَرْسَنَةُ دُوهُ رَكَعت چي پِه اول كِي الْحَمْدُ لِلّٰهِ اَوْ قُلْ يَا اَيُّهَا الْكَافِرُ
وَايِه اُوپِه دُوهُم رَكَعت كِي الْحَمْدُ لِلّٰهِ اَوْ قُلْ هُوَ اللهُ اَحَدٌ وَوَايِه دَخَرِي چي دِچَا سَرِ خَبَرِي
وِكِرِي نُوْحِ گَنُوهَنَه بِه دَا سِي وَوَزِي لَكِه مَارِ چي دَخِلِه پُو سَتِه وَزِي: وَقَالَ الْمُصْنَفُ:

وَبَعْدَ الْعِشَاءِ وَارْبَعٌ قَبْلَ الظُّهْرِ قَبْلَ الْجُمُعَةِ وَبَعْدَهَا بِتَسْلِيْمَةٍ

لَو دَغِه نَگَرِ سُنَّتِ مُوَكَّدِه دِي دُوهُ رَكَعت پَسَلِه مَا خَسْتَنُ غُزْخَ اَوْ خَلُو رَكَعت دِه مَخَرِ تَرْسَنِيَامُ پَسِيْنِ اَوْ غُزْخَ
دِجَمِي تَرْسَنَةُ اَوْ خَلُو رَكَعت وَرَبُّ سَتِه تَرْجَمِي پِه يُوهِ سَلَامُ سَه. لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ

تَرَكَ الْأَرَبَ قَبْلَ الظُّهْرِ لَمْ تَنْتَلِ شَفَا عَيْتِي» نقله المراقب عن الاختيار. وفي البصر وإياه به يَه
هر رَكَعَتِ كَيْ يَه قَدْرٌ دَلَسُوا يَتَوَكَّدُ فِي الْأَرْبَعِ بَعْدَ الْعِشَاءِ» درویش وائی چی باره کی دَعْوای
رَكَعَتَو قَبْلَ الظُّهْرِ یَاوَدَ دَحْدِیثُ دَا بِي اِیُّوبِ اَنْصَارِیُّ هُمْ مَوْجُودٌ دِی، لَكِنْ سُنْتُ قَبْلَ
دَ مَا یَبِیْنِ اَوْ جَمِیْ دَلَا خُتَّ بِه یَوْ سَلَامٌ سَوَا دَا كَرِی. اَوْ دَحْنَه دَجْمِی تَرَلَا خُتَّ هُمْ عَلِیهِ الصَّلَاةُ
وَالسَّلَامُ خَلَوْا رَكَعَتَ لَدُنْجِ كَاوَمِ چی یَه مَا یَبِیْنِ كِی بِه یُ سَلَامٌ نَهْ كُرْ كَاوَه. نَرِ یَلْعِی شَا سَح
اَنْكَزُ وَاِی كِی دَغَه خَلَوْا رَكَعَتَ بِه دَو سَلَامَه سَوِ كِرِه دَسُنْتُ اِجْرَاءَ نَهْ یَه كِبِرِی. لَكِنْ
دَاهَلَتْ چی دَسِرِی تَلَوَارْ نَه وِی. اَوْ كِی تَلَوَارْ وِی دَو رَكَعَتَ دِی یَه مَجْدُ كِی وِی اَوْدُ
رَكَعَتَ چی یَا دَا كَرَه خَلَا صَوُّ وَبِهَذَا اللفظ جَاءَ الْحَدِیثُ النَّبَوِی الَّذِی رَوَاهُ الْجَمَاعَةُ الْأَخْبَرُ
مسئله: قَالَ أَبُو یُوسُفَ» چی تَرَجْمِی وِی وَ سَتَه دِی شَیْبَ رَكَعَتَه كَوِی یَه دَو
سَلَامَه قَالِ اَلْكُرْنِی وَ مُحَمَّدٌ مَعَ اَبِی یُوسُفَ» درویش وائی چی دَغَه مَذْهَبٌ مَعْمُولُ دِی
زَمُونِ بِه وَ طَنُوكُنِی» یعنی وِی وَ سَتَه تَرَجْمِی ۴ رَكَعَتَ دَحْنَه اَوْدُ وِی رَكَعَتَ وِی وَ سَتَه
كَوِی وَ هُوَ مَذْهَبُ اَبِی یُوسُفَ؛

مسئلہ: کہ سنت بعدی و خندول پر صحیح روایت دستوخای نہئی م۔
 مسئلہ: پہ مابین کی دفرضا و سنتو خبری کول او یا داسی عمل کول چہ دتخریبی سر
 منافی وی سنت خویہ ددھی غنہ نہ سا قطیری لکن ثواب یہ کیبری۔ علی الاصح ط۔ مسئلہ
 یہ حلبی کی وائی کہ خولک نفل کوی نواول دی پر خان نذر کری۔ او بیادی اداء کری۔ ولی نذر
 خواجب دی اود واجبو ثواب تر نفلود یردی۔ مسئلہ: پہ سنن قبلہ او بعد یہ
 وائی افضل بہ کول کی کول دی و هذا کان غالب حال النبی صلی اللہ علیہ وسلم: و اخرج
 و داؤد و صلوة الرء فی بیتہ افضل من صلاتہ فی مسجدی هذا المکتوبہ، او منیۃ
 صلی والاوائی چی سنت کول پہ مسجد کی حسن دی و فی البیت احسن، و بہ افق الامام
 فقیہ ابو جعفر الطحاوی مسئلہ: کہ دہ سہری کول لیری و او پر دی بیریدی چہ
 کول تہ تخم نوبہ دچا سہ پہ خبر و اختہ سم۔ او یا پہ بل عمل نوہفہ دی سنت پر مسجد
 گذاری: الحکمة فی صلوۃ السنۃ فی البیوت، پہ ہفہ حدیث کی بیان سوی دی، نوہوا

يُؤْتِكُمْ بِالصَّلَاةِ، تَأْسِي نَوَافِلِي كَوِي خِيَل كُورُونِي بِه لَمَوْخُوسَر: وَلَا تَجْعَلُوا هَاقِبُونَ،
 اوتاسی مہ گر خوی کورونہ خیل قبرونہ، یعنی مہی خویہ قبر کی لمونج نہ سی کولای، نوستانسی
 کورونہ دی لکہ دمہو قبر نہ داسی نہ وی رولہ الخلی وغیرہ: فَسَالِ الْمُصْنَفِ:

وَنَذِبَ اَرْبَعُ قَبْلَ الْعَصْرِ وَالْعِشَاءِ وَبَعْدَهُ وَسَيِّئٌ بَعْدَ الْمَغْرِبِ
 او مستحب دی خلوص، رکعت دماز دیگر دلا نمائے او خلوص، رکعت د مخه تر ما خستن او ورسته
 تر ما خستن، او شپې رکعت وروسته د ما بنام تر لا نمائے **پوه سه** : چی مندوب او
 مستحب او مرغب فيه او حسن الفاظ مترادفه «دې» معنایه داده چی شارع یه و فعل ته ترجم
 تر ترک و، کړی وی. ط.

اما الاول، یعنی ۴ رکعت قبل العصر یہ حدیث شریف کی راغلی دی کہ
 چا خلور، رکعتہ وکړه دَخْخه تر لما خُخه دماز دیگر او ربه یه نه کیسه
 یعنی اوږد دوزخ. او په بل حدیث شریف کی راغلی دی چی علیه الصلوٰۃ
 والسلام دوه رکعتہ وکړه دماز یگر تر لما خُخه دَخْخه، نو ددی حدیثوپه
 سبب قدوری سړی ته اختیار وکړی دی یعنی که خلور رکعت کوی او که دوه. (وامام
 محمد بن الحسن هم اختیار وکړی دی. ده ۲ = او ۴ تر ما بین کافي فتح القدیر: درویش
 وائی چی معنی د تخیر داده. چی مُستحب پر دواړه تقدیر اداء کینی. لکن زیاده الخیر خیر
 بالاتفاق) واما الثاني، یعنی ۴ رکعت قبل العشاء ده سیدتنا عائشه رضی الله تعالی عنها خیر
 روایت دی، چی علیه الصلوٰۃ والسلام دَخْخه دما خستن تر لما خُخه خلور رکعتہ نفل کوله
 اوبیا یه فرضی لمونج کاوه. او وروسته یه خلور، رکعتہ نفل کول. اوبیا یه آرام کول
 واما الثالث، ایا بعد العشاء، لمار وینا من قبل ولفوله علیه الصلوٰۃ والسلام که چاوخه
 تر ما پسین خلور، رکعتہ نفل وکړه دومره ثواب لری لکه د شپې د تهجد د لما خُخه او که
 چا خلور، رکعتہ نفل وکړه دما خستن تر لما خُخه وروسته. نو دونه ثواب یه دی لکه چی په
 شب قدر کی خول وکړی.

تَنْبَهِ: اما لمطاولي وائي چي دفوا ند قرشيّه غنخ نقل راغلي دي. چي مراد پير دغو
اختاديشو شريفه و وكي چي په مقابل كي ددغو اعمالو چي ديرا سان دي ددومر لوي
ثواب وعده وهنچا ته ده چي پردغوا اعمالو هميشه ثواب وگريه او يسا په سبب دغدا
په بعض اوقا توخندي پات سي.

او كه چيري يوسري گاه گاه دا عملونه كوي او بيله عذر به گاه گاه پري دي. هغه ددومر لويو
ثوابو مستحق ندي. البته نفس ثواب خوري. واما الرابع اي بعد المغرب» په حديث شريف كي
راغلي دي چي آنحضرت صلى الله عليه وسلم ووييله كه چا پسله ما بنام د لما غنخه شپين ركهته
نفل وكړو كيتب من الاوابين» داسري به نوشته سي داوا بڼو په ډله كي. بيا رسول
الله صلى الله عليه وسلم دايت ووايه «ارثه كان للاوابين غفوراً» په تحقيق خداي
جل شاندا داوا بڼو مخنيونكي دي.

فائده: آواب هغه چاته وائي چي گناه خندي صادره سي تر تر شرع و خداي پاك

ته په توبه كولو رجوع كوي. او ابن عباس غنخ روايت دي چي عليه الصلوة والسلام ووييله
كه چا د ما بنام تر لما غنخ وروسته شپين ركهته وكړو او په مابين كي خبري ته كړي برابر
دي دغه شپين ركهته دعادت سو ددو لسو كلو يعني په نورو وختوكي. او دا بڼو
رضي الله عنه پر روايت كي داسي راغلي دي چي عليه الصلوة والسلام ووييله كه چا پسله
ما بنامه ۲۰ ركهته نفل وكړو. خداي پاك به جوړ كړي دده دپاره يوكو په جنت كي. او
ابن عباس په روايت كي راغلي دي چي عليه الصلوة والسلام وفرماييله كه چا خلو ركهته
نفل وكړو پسله ما بنام د لما غنخه د مخه تردی چي ديو چا سره خبري وكړي. رُفِعَتْ لَهُ فِي
عِلِّيْن، دا عمل دده په عليين كي ذخيره سي. عليين ديو لوړ مقام نوم دي په جنت كي
پوه سله: چي مراد په دي حديث كي دادي چي لوي ثواب به وده ته په عليين كي
نوشته سي نو دا سوال نه پيدا كيږي چي په عليين كي خود نور و عملو ذخيره ثوابونه
هم ذخيره كيږي. او عليه الصلوة والسلام نرياسته كړه: وَكَانَ كَمَنْ أَذْرَكَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي
الْمُحْجِدِ الْأَقْصَى وَهُوَ خَيْرُ لَه مِنْ قِيَامٍ رَيْصِ لَيْلَةٍ او داسري لكه هغه سري گر چي

د شب قدر لمونځ په مسجد كي دبيت المقدس وكړي. او دغه خلو ركهته بهتري. تر
نيشي شپي پوري تر نفلو.

سوال: دليله القدر عبادت خوپه نمون قرآن كريم بالا دي تر زرو مياشتو عبادت
په نورو شپوكي. اوقيام دنصف ليلة خود پير بن عبادت دي **جواب:** چي په حديث
شريف كي مراد دادي چي د قيام دنصف ليلة ثواب بالا بود وركول كيږي تر قيام ليلة
القدر. وعن ابن عمر ده ووييله چي رسول الله صلى الله عليه وسلم ووييله كه يو چا
شپين ركهته نفل وكړو د مخ تر خبرو كولو. هغه ته به و بخښل سي. گنهونه د پنځو سوكلو
وعن عمار بن ياسر قال رسول الله صلى الله عليه وسلم چي كه چا وكړو پسله ما بنامه
شپين ركهته. خداي پاك به گنهونه ورو بخښي كڅه هم دومره دپي گنهونه وي لكه څنگ د
درياب» در ونيش وائي چي په دي حديث كي كڅه هم قيد د قبل التكلم نسته لکن مراد
دي. ولما چي مطلق پر مفيد حمل كيږي چي واقعه يوه وي. كما تقرن في اصول الفقه

پوه سله: چي اكثر علماء بخښي د گنهو په سبب بعض عملوكه په ما غنخ فيه كي
مخصوص بولي په صغيره گنهو پوري. وذا لك بشارة عظيمة او بعض علماء گنهونه
عاموي كباتر و گنهوتوي هم شامله وي. فني الاحاديث المذكورة اعظم بشارة للمؤمنين
والمؤمنات **فائده:** دحضرت الامام الاعظم مذهب دادي چي داشپين ركهته
د ما بنام تر لما غنخ وروسته په دوه سلامه سره كوي يعني اول دوه ركهته او بيا خلو. او
يارن وائي چي داشپين ركهته دي په دري سلامه سره كوي يعني دوه دوه ركهته. او په
درې كي وائي چي شپين سره دي په يوه سلام كوي او فتوي پر قوله دامام ده

مسئله: دغه شپين ركهته د ما بنام بالا بود تر سنتو موكدوي او كه سره دهغوي
بعض علماء وائي چي داشپين ركهته جلا ده سنت موكد هغه دي. اوكمال الدين ابن الهمام
پرفتح القدريا و امام حلبى په خپل كتاب كي وائي چي داشپين ركهته مجموع سنت موكد او
نفل دي نو نفل خلو ركهته كيږي. در ونيش وائي چي داهم تا سيد دامام اعظم كوي چي
وائي چي په دوه سلامه سره دي كوي. ولي جلا كول د نفلو د سنت موكد هغه و و غنخه مستحب دي

اوصاحب الدھر چی شپ سہ پہہ یوہ سلام بولی دھنہ پہ تیزہ اشپیر رکعت دست
مؤکدہ غنہ بللی دی۔ نو چونکہ شپ رکعت پہ یوہ سلامہ اُدوم تحریرتہ وہ اوسخت وہ نو
حکدہ در و الادغہ مذهب مختار کپی۔

تحقیقِ یوہ سہ: چی محدثین تہولہ پردی متفق دی چی رواد موضوعی حدیث
علمی چی سری پہ خبروی نار وادی مگرہ بیان سر و وضعی ملگری، اوہ اپہ متفقہ
ہول سہ فقہاء وائی چی پہ حدیث ضعیف سر پہ فضا ٹلو کی دأعمالواستد لال روادی نو
بناء علی هذا درویش وائی چی دغہ حدیثونہ چی دلہ پہ فضا ٹلو کی دستوا و فلوذ کرسوی دی
محمد اللہ موضوعی خویو ہم ناستہ پہ کبی، بلکہ اکثر یہ صحیح دی۔ اوکہ چہری بعض احادیث
مذکورہ دستد دلاری ضعیف ہم وی۔ خویا استد لال پہ رادی۔ ولکہ داغای دیان و فضا ٹلود
اعمالوی۔ فلا تعبر بما قبل او یقال: **قَالَ الْمُصَنِّفُ:**

وَيَقْتَصِرُ فِي الْجُلُوسِ الْأَوَّلِ مِنَ الْمَوْكَدَةِ عَلَى الشَّهَادَةِ

اویس والی دی کوی پہ ناستہ کی چی اولہ ناستہ دہ۔ پہہ خلور رکعتیز کی دست مؤکدہ یعنی
خلور رکعت سنت دمجہ ترما پنین اوہ مخدہ جمعی ترما مخدہ۔ اوہ ووستہ دمجی ترما مخدہ
پر ویلود التحیات، یعنی **بِأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ**
پوری دی وائی۔ **فَكَأَيُّدُهُ:** سر وادی چی پہ فرضی لما مخدہ کی میانج پہ ناستہ کی تر
التحیات بالابود وکری۔ ولو کہ پہ قدرد **اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ** وی سجدہ سہوہ پہ کوی۔
لکن پہ سنت مؤکدہ ووی چی خلور رکعتہ وی اوہ میانج پہ ناستہ کی تر التحیات بالاول
دفعہ او اختلاف دی چی سجدہ سہوہ پر لازم دہ اوکہ نہ! کذا فی الدرر والغرر، ہفتہ
چی سجدہ پر وائی ہفتہ دا استد لال کوی چی سنت مؤکدہ پر مشابہت لری دفرضو سہ۔
نوہ تشہد ویلو پہ بار کی حکم دفرضو لری۔ نوکہ پہ فرضی لما مخدہ کی چی میانج پہ
ناستہ کی تر التحیات دتیرید وپہ صوت کی خوشجہ سہوہ وہ۔ نوپہ سنت مؤکدہ و
کی ہم سجدہ سہوہ ستہ پہہ صورت مذکورہ کی۔

اوہ علماء چی پہ صورت مذکورہ کی پہ سنت مؤکدہ ووی کی سجدہ سہوہ نہولہ ہفتہ وائی
چی اصلاً خوشنت مؤکدہ ہم نقل وہ لکن پہ سبب د مداومت دعلیہ الصلوۃ والسلام
سنت مؤکدہ وگر تجد لہ نو اصل دلاری سجدہ سہوہ ناستہ، اوہ ہفتہ دلیل چی اولی دی ووائی
چی سنت مؤکدہ دیراہ۔ جواب دادی چی پہ مشبہ کی خوتہولہ احکام دمشبہ بہ جاری
نہوی چی یوہ ہفتہ سجدہ سہوہ دہ۔ وھذا المذہب ینبغی ان یفتی بہ۔ **قَالَ**

وَلَا يَأْتِي فِي الثَّلَاثَةِ بِدُعَاءِ الْإِسْتِفْتَا حِجْلًا لِغَلَاظِ الْمَذْهَبِ

اور اتک دی نہ کوی مصلی دست مؤکدہ ووی چی دریم رکعت تہ ولا پس پہ سبحانک
اللہم سر کذا فی فتح القدر وھو الاصح کما فی النبیۃ، اوپہ خلاف دستہ مؤکدہ دج
سنت مندوبہ چی خلور رکعتہ وی۔ یعنی پہ دوار و مسئلو کی معنادا چی دمندوبہ خلور
رکعتیز وہ میانج پہ ناستہ کی بہ درود لانہا وائی۔ اوچی دریم رکعت ولا پس سبحانک
اللہم بہم وائی لکہ پہ نفلی خالص خلور رکعتہ والا، اوکہ مصلی دمندوبہ سنتوبہ اولہ
ناستہ کی نہ کنہیستی نوپہ دریم رکعت کی دی سبحانک اللہم او اَعُوْذُ بِكَ نَوَائِي۔

نکتہ

پیش کی دمنی وائی چی مسئلہ داستفناح ویلو او مثل دھنہ دمتقد منو
مخدہ مذہب روایت ناستہ، التبتہ دمتاخرینو مخدہ روایات مروی دی۔ **قَالَ الْمُصَنِّفُ:**

وَإِذَا صَلَّى نَافِلَةً أَكْثَرُ مِنَ الرُّكْعَتَيْنِ وَلَمْ يَجْلِسِ إِلَّا فِي

اوکہ سری نقل وکرہ بالترد وہ رکعت یعنی خلور مثلاً اوہ کنہیستی مگر پہ اخیر کی

آخِرِهَا صَحَّ اسْتِحْسَانًا لِأَنَّهَا صَارَتْ صَلَوةً وَاحِدَةً

صحیح دی لمونج یہ ازروی استحسان۔ ولکہ داہولہ خلور رکعت یولونج وگر خیدی اوپہ یوہ
لما مخدہ کی صرف اخیرہ ناستہ فرض دہ۔

پوه سه چي مصنف استحساناً دى سببه ووايه چي په قياس كې بايد د المونج
فنايدوى كېا ذهب اليه زفر وهورايت عن محمد وجه القياس، داده چي هرو
ركعت د نفلو جلا لمونج دى نو ده ميانج ناسته دشفع اول اخيره ناسته ده. او ي
مصلې هغ پرېښوله. او د استحسان دليل خو هغه دى چي مصنف ووايه، واما كؤيد الصلوة
ماروى مسلم، انه صلى الله عليه وسلم يو وخت نه ۹ ركعت لمونج نفلى وكړي او پر آخر
ركعت يه ناسته وكړي. او بيا و نه هم ركعت ته ولاړسو.

مسئله: كې ناسته پر دوو ركعتو هره سوه جبره يه په سجده سلهوه سره كېږي.
او كې په ولاړه كې و، پيا د سوه بيرته دى ناستې ته راگرځي او سجده سلهوه دى هم وكړي
تر هغو چي ركعت يه په سجده سلهوه وي مقيد كړي «ف م» **پوه سه** چي بعض فقهاء
واي چي داخلو سره ركعت مثلاً يوه شفعو حسابل كېږي. نو مصنف هغه ركعت چي داخلو
سره يوه باغي لمونج دى.

پوښتنه: ابن امير الحاج وايي په بحث كې و تړاويچ چي كه يوسړي شل ركعت تړاويچ
په يوه سلام په اخير كې وكړي په دى كې خواخوځون د مشاخو سته. لکن صحيح داده چي
دا شل سره ركعت په هڅاى كې د دوو ركعتو تړاويچو درېږي كه ختم شل ركعت نفل خو گڼل كېږي
لكن په هڅاى كې د دوو ركعتو تړاويچ درېږي يعنى ۱۸ ركعت به نور كوى نوهله تړاويچ پوكړي
او دغه ننگه كه سړي ۴ ركعت تړاويچ وكړي او په مابين كې ناسته ونه كړي پر دوه ركعت
حسابېږي. نو پوښتنه زما داده چي دا قول د مصنف: «و اذا صلى ثمانية ركعات فليصل ركعتين
حاج مخالف نه ده **جواب** امام لوطاوي وايي چي منافات نه سن لري ولى چي
تړاويچ پر هيئت مخصوصه راغلى دى يعنى دوه دوه ركعت. نو بيله خپله هيئت په بل هيئت
سره نه ادا كېږي.

مسئله: كه سړي په نفلى خلو ركعتي لاغځه كې پر دېم ركعت كښينسقى اختلاف دى
په صحت كې او خلاصه وايي چي لمونج يه فاسد سو. م ولى چي مشرع ناسته خو پر دوه هم
ركعت وه هغه ده پرېښوله. او پر دېم ركعت ناسته خوي هڅا يه ده.

نور دغه سړي قضاء د دوو ركعتو لازمه ده فقط، ولى چي اول شفعو دده شروع صحيح
ستوله. لکن په ترك دفعوى ده فاسد، كه نوقضاء يه لازمه ده. او دوه شفعو قضاء
پرې نسته لکن بناء على الفاسد ط قال المصنف:

قوله الزيادة على أربع بتسليمة واحدة في النهار وعلى ثمان
ليلاً: او مكروه دى نيا توالى پر غلور و ركعتو په يوه سلام په فزح كې، او پر آخر ركعت

زيا توب په شپه كې. دليل يه دادى چي عليه السلام والصلوة زيات ترد غور ركعتي
په شپه او وږج كې نه دى كړي نو كه مكروه نه وای عليه السلام به د باره د بيان د جواز يو وخت
زيا توب كړي وای. وهذا اختيار اكثر مشايخ الازهر، او په معراج كې وايي چي صحيح داده چي
كرهت نسته لما فيه من وصل العباداة برك العباداة، او امام سرخسنى يه هم مكروه نه بولى پر دى
دليل چي په صحيح بخاري كې په روايت دعاشه رضی الله تعالى عنها. راغلى دي چي عليه الصلوة و
السلام ديا لس ركعت لمونج دشپي كاوه. يعنى چي لس ركعتي وكړي كښينسقى به او بيا ي
درې ركعت وكړي. نو هغه لس ركعت خو نفل دى او درې ركعت يه وړدى ط وايي چي په
دغه حديث د سرخسنى مدعى نه ثابتېږي. ولى چي په دى حديث كې صراحة راغلى چي لس ركعت
په يوه سلام كوله: **فقال المصنف:**

والأفضل فيهما رباع عند أبي حنيفة او افضل د نفلو په
ركعت دى په نيز د امام اعظم ابو حنيفه. ولى چي په حديث كې چي روايت يه عا شته رضی
الله تعالى عنها كړي دى او په بخاري وغيره كې موجود دى داس راغلى دى چي رسول الله
صلی الله عليه وسلم دشپي خلو ركعت لمونج كاوه چي تي پوښتنه دښه والى او اوږد
والى مه كوم يعنى په ډېر ښه طريقه او ډېر اوږد ده ركعتو په سبب د طول قرائت كود
ثم ليقل اربعا فلا تسئل عن حنهن وطولهن، دا خود شپي د غلور و ركعتو
فضيلت وو. او د وړغى په باره كې د غلور و ركعتو د فضيلت دليل دادى چي عليه الصلوة

والسلام د ثمانیت لمونج کا وہ خلور رکعتہ جی پہ مابین کی بی سلام نگر خاوه. اور دام ثابتہ ده جی علیہ الصلوٰۃ والسلام د ثمانیت پر لما غہ مواظبت ککری دی.

فائدہ: مراد مواظبت دلتہ دوام نہ دی ولی عمل دائم وعلیہ الصلوٰۃ والسلام خوسنت مؤکد بلل کین ی. نوباید جی صلوٰۃ الصبحی پہ سنن مؤکدہ ووشیریل سوی وای بلکه مراد کول د ثمانیت د لما غہ دی پہ اکثر اوقات توکی. **دفع توهّم** پوه سہ جی علیہ الصلوٰۃ والسلام د ثمانیت لمونج پہ کو کی کا وه. نو دامواظبت دهغه حدیث سرہ منافی نہ دی چہ راوی وای چہ ما د ثمانیت لمونج دعلیہ الصلوٰۃ والسلام صرف اوہرہ پہ کال کی دفتح دمکی مکرمی ولیدی اویامی نہ دی لیدلی. "فتدبر" قال المصنف

وَعِنْدَهَا الْأَفْضَلُ فِي اللَّيْلِ مَثْنِي مَثْنِي وَبِهِ يُفْتَى

او افضلہ پہ نیز دیارنؤ پہ شپہ کی دوه دو رکعتہ دی. اوپہ دغہ سرہ فتویٰ وکری کیری حاصل داچی یارنؤ دوتھی پہ نفلوکی جی خلور رکعتہ افضل دی دامام اعظم سرہ موافق دی دیارنؤ دلیل دادی. چہ پہ حدیث شریف کی راغلی دی صلوٰۃ مثنیٰ مثنیٰ اور دی حدیث جواب محقق ابن الہمام پہ فتح القدیر کی داسی وکری دی. چہ د حدیث شریف معنی داهم کیدای سی چہ دوه رکعتہ د شپہ پہ نفلوکی افضل دی نسبت و خلور و تہ لکھ مدنی دیارنؤ چہ دہ. (اور اہم کیدای سی چہ پہ حق کی داباحت دوه پید ہی تر یو رکعت، ولی چہ یو رکعت لمونج اباحت نہ لری، و اذا الاحتمال بطل الاستدلال، فترجیح دیوہ احتمال پر بل باندی مرجح غولری. اور علیہ الصلوٰۃ والسلام خلور رکعت پہ یوہ سلام ثابت دی کما تر من حدیث عائشہ ر. او بعض فقہاء وای چہ مراد د مثنیٰ مثنیٰ چہ حدیث کی دای جی صلوٰۃ اللیل شفقتہ شفقتہ دی یعنی مقابل د تاک.

او خلور خوہم شفع دی. او ابن ہمام وای چہ مونہ ترجیح پہ جانب کی دخلور و نیو، ولی چہ یہ خلور کی مشقت پر سہری دیر دی. ولی پہ خدمت کی دعبادت دی دیر نہ زمانہ پاتینہری وقودور فالحديث النبوی: انما اجرک بقدر نصیبک، نہ دی ستا ثواب بکریہ قدر تکلیف

ستا، ددی خبری د لیل دادی. چہ پہ فقہ شریعہ کی وای چہ کہ یوسری پر ثمان نذر کرہ جی نہ بہ خلور رکعت لمونج پہ یوہ سلام کومر نوپہ دوه رکعت کولو سرہ یہ دند غاری نہ خلاصی بی. او کہ سہری نذر کرہ چہ نہ بہ خلور رکعتہ لمونج پہ دوه سلامہ کوم. نو بایادہ خلور رکعتہ پہ یوہ سلام وکرو دند غاری خلاصی سوی. نو بیا ابن ہمام وای چہ نومونہری سببہ حکم کور چہ مراد د مثنیٰ مثنیٰ مقابل د تاک دی یعنی یو رکعت بیادری رکعتہ. و ہکذا اور کمال الدین سرہ موافق دی دہہ شاگرد علامہ قاسم فافہم. قال المصنف

وَصَلَوَةُ اللَّيْلِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَوَةِ النَّهَارِ اور شپہی نفل افضل دہے لمونج خصوصاً پہ دریمہ حصہ کی او پسلہ خوبہ دیر سخت دی پرفنس، اور دیا غہ ابعد دی. او خصوصی منا جات دی د خدای پالک سرہ، او خواس دیر سلیم وی. خدای جل سلطانہ پہ بیان کی دد غولمونج کونکو وای. تَجَافَى حُبُّهُمْ عَنْ الْمَضَاجِعِ الْآثِيَةِ وَقَالَ الشَّاعِرُ: بَقَرَةُ الْكَاتِبِ الْعَالِي: وَمَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ سَهْرَ اللَّيْلِ؛ تَرَوِمْ اِخْرَازَ تَمَامِ لَيْلَا: يَغْوِي الْحَرَمَ طَلَبَ اللَّائِلِي: قال المصنف

وَطُولُ الْقِيَامِ أَحَبُّ مِنْ كَثْرَةِ السُّجُودِ

العباد ولاہ پہ لما غہ کی پہ سبب د طول القرائت محبوب دی و خدای جل شانہ تہ تر دیر و سجد و یعنی پہ سبب د سبک قرائت او دیر رکعتو. یعنی کہ د شپہی وی او کہ دوتھی لقول علیہ الصلوٰۃ والسلام: أَفْضَلُ الصَّلَاةِ طُولُ الْقَوْتِ، ای القیام، او بل دلیل دای جی پہ طول القیام سرہ قرائت القرآن دیرینہ. اوپہ دیر وای درکومر او سجدو تسبیحات دیرینہی او شک فستہ جی قرائت القرآن افضل دی تر تسبیح و تلوہ مصنف پہ مرقی کی وای چہ پہ مجتہبی کی دامام محمد شجر روایت دی چہ کثرۃ السجود افضل دی. ولی چہ علیہ الصلوٰۃ والسلام ویوہ سائل تہ وویلہ. عَلَيْكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ: تہ پر ثمان لانم وگر جوہ دیر واک د سجدو، اوپہ بل صحیح حدیث کی راغلی دی چہ یوسری دعلیہ الصلوٰۃ والسلام شجر سوال وکری چہ نہ ستا مرا فقت او ملگرتیا پہ جنت کی غولیم: علیہ الصلوٰۃ والسلام

ورته وؤ ئید یا بیل شی یعنی دَبَل شی سَوَال وکړه سَائِل ورته وؤئیله : هُوَذَا الله یعنی
 زما سَوَال عمدا غدری. نوعیه الصلوة والسلام ورته وؤئیله : اَعِیْنی عَلَی تَفْسِیکِ کَلْفِ یعنی
 السجود یعنی زما سر ته کھمک وکړه په تحصیل کی ددی مَسْئُول سَتا په ډیر والی سَوْد
 سجدو ۵ یتونه علیه الصلوة والسلام : اَقْرَبُ مَا یَکُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ
 اوبل دپچی په سجده کی غایت خضوع اوتذلل دی. او امام احمد په دی مسئله کی توقف
 کړی دی. لتعارض الدلّة ، او امام مالک دواړو سره برابرولی. لتساوی الدلیلین
 درویش وائی : که سړی دشیپی ولما غځته تعیین در کتو کړی وو مثلاً چي زما په دشیپی
 ۸ رکعت لمونځ کوم نو طول القیام افضل دی. او کی تعیین در مافی کړی وو مثلاً چي زما
 په یوساعت نفلونه کوم. نو دغه دپاو کثره السجود افضل دی ﴿لَهُ اَعْلَمُ بِالْاَعْمَالِ﴾
 درویش مُحَمَّد عبیدُ الله ، ایوب ، قندهاری ، سلیمان خلی ، سنی ، حنیفی ، فقهبنده
 وائی چي ددی فضل په مناسبت هداایات چي عارف با الله خواجه عبد الله انصاری
 رحمة الله علیه : چي دافغانستان دهرات په ښار کی په مزار پر انوار دی وؤیلی دی درویش
 اومنا سبب دی ، تا چي اهل الله و خدگوته معلوم سی. او په دی خلک پوه سی چي متضواصل
 دعلمه غځه عمل دی نه مجرد قتال و قیل ، هغه دمعنی او اسرار وچ له بیتونه دادي
 حبه اقومی کرداد بنده گی را داده اند ۶ ترک دنیا گفته اند واز همه زاده اند
 روز که باروزها در گوشه که بنشسته اند ۶ باز شبها در قیام بنده گی استاده اند
 نفس خود را قهر کرده روح خود را بر فتوح ۶ زاد تقوی برگرفته بهر مرگ اماده اند
 طوفه العینی نبوده غافل از حضرت ولی ۶ سلها با این همه از دید که بکثرت ده اند
 یکنه از نوحه همچون نوح فارغ نیستند ۶ همچو کجی گوینا از بهر زاری زاده اند
 ز آب ناب تب الی الله غسل کرده آن کسان ۶ روی خود بر خاک پای استجد و انباده اند
 زبنا گویند از آن لبیک عبده ی بشنوند ۶ جمله همسست الست از بهر عین با ده اند
 را چي دیدند و ذوقی یافتند از انس و جان ۶ روز و شب در کنج خلوت پر سجد سجاده اند
 تا به نیا آیدند از کلبه کتم عسدم ۶ سویی حضرت جز نیاز و نافرستاده اند

پیر انصاری تومیدانی که ایشان کیستند : فقه سرب کوفه زمره دل سانه اند

درویش باگناه بحضرت بی همتا خود چنین عرض ینمایید که قبول انست ز بهی عز و شرف ۶

الهی یا الهی یا الهی	ندارم جز ائمت تنگی کا هی
زکن موجود کردی جمله عالم	مرا از ذنب خود کن عذر خواهی
ندارم طاعت مقبول درگاه	بجز اشک ندامت آه آبی
ندارم توشه را و قیامت	بجز شر مندی و درسیا هی
شفیع آورده ام روی محمد	مرا از ذنب خود کن عذر خواهی
بجی نیست فرقان اعظم	کرم کن بر من گم کرده راهی
اگر دردم مرا زد کیانی	فراموشی ممکن ای مهر بانی
عبید را خاتمه با الحیر گردان	بروی چار یا ر آن مضطغانی

اوداهم وایم

احب الصالحین ولست منهم	لعل اشد بر زقنی صلاحاً
تاگرید ابر کی خندد چمن	تا نه گرید طفل کی جوشد لبن
هر کجا آب روان سبز شود	هر کجا اشک روان رحمت شود
نقصان رف بل است ذکر علی الدوم	فیض ما و من به کس برابر است
صبا مرغین مصطفی سیم غریب کلا کهن	نیمین کوئی بخیر قهار امیر اتنا پیام کهن

اللهم اهتم لنا بالخیر والسعادة والبشارة من الایمان

کتاب _____ پښتو نور الايضاح جلد دوم ۶
 مصنف _____ الحاج ابو الفضل ایوب قندهاری مظلعالی
 کتابت _____ ادنی خوسته چین فضل الحق حقایق القاری
 ناشر _____ مکتبه القراءة والتجويد کانسو رود کورنه

فصل في تحية المسجد وصلوة الضحى وأجاء الليل

فصل دی په بیان کی د تحیه مسجد یعنی تحیه رب المسجد ولی تحیه خرمجا
د مکان لری نروه مکان ته «سلا علی قاری» وائی خوځی چی داځل س ومیږ
حرام ته لایشتغل با التحیه ای بصلوة التحیه «ولی تحیه مسجد حرام طواف دی چی پرچس
طواف د زمروی کله معتمریا چی د طواف زیارت د پام را سپی او یا داغس لاسی لکن د
طواف اراده لری نو طواف دی وکړی دغه یه تحیه ده او که چا اراده د طواف نه در لود یه یاغی
اراده وه لکن یو گری کنبیستی نو هغه سړی دی نه کنبینی ترڅو چی د تحیه المسجد لمونځ
نه وی کړی او بل د خا بنت لمونځ او بل شی په روڼه په عبادت سره.. قال المصنف

سنت گنړل سوی دی
سن تحية المسجد برکعتين قبل الجلوس
دوه رکعت سره د محه ترناستی لکن که چی دخول په وخت مکروه کی نه وی لبقوله علیه الصلوة و
السلام که یو ستاسی داځل سوو مسجد ته نو تر هغوی پوری دی نه کنبینی چی دوه رکعت
لمونځ یه نه وی کړی درویش وائی که ختم خلور رکعت هم رولدی په تحیه المسجد کی لکن
افضل دوه رکعت دی لاجل الحدیث القولی والفعلی کذا قال القهستانی

مسئله: که سړی مسجد ته ورغلی وروسته د سجاده لمانځه یا وروسته د زمان دیگر
تر لمانځه چی نفل ندی روا نو سبحان الله، لا اله الا الله، او درود پر نبی علیه الصلوة و
السلام ووائی چی په دې سوه حق د مسجد یو کبی ی «تمت شای» مسئله کسړی
مسجد ته ورغلی او اودس یه نه درلودی نو داځل وکللی دی خلور ولر ووائی سبحان الله
والحمد لله، ولا اله الا الله، والله اکبر، در، عن ض عن ق

پوه سده: چی قبل الجلوس صرف د بیان دا ولدی ورنه بعد الجلوس هم تحیه
المسجد نه ساقطیږی «امام طحاوی وائی چی دا قول د عامه وودی وهوالمصیح او بعض
فقهاء وائی چی یو وادی سړی کنبینی او بیادی تحیه المسجد ادا کړی درویش وائی

چی دا حکم د صریح حدیث مذکور سره منافی دی. فقال المصنف

وأداء الفرض ينوب عنها وكل صلوة إذاها عند الدخول

او اداء کول د فرضی لمانځه هم په های کی د تحیه المسجد درین ی او
بلا نیته التحیه دغه رنگه په های کی د تحیه المسجد درین ی هر لمونځ چی ادا یه
کړی په وخت کی د دخول المسجد بیل نیته د تحیه المسجد «ولی چی مقصود د تحیه څخه احتدام
او تعظیم د مسجد دی هغه په دغه سره پرچای سو مسئله که څوک مسجد ته ورغلی
نوبه دورچی یوه تحیه کافی ده» حموی داسه څخه نقل کوی چی هر یو یو تحیه المسجد کول
هرج دی او بعض علماء وائی چی دهر دخول دیکو جلا جلا تحیه غواړی قیاسا علی تحیه الانسان
بالسلام فانه كلما هتیه سلمه وان کرد الملاقات بینهما کذا فی السراج والفتوی علی الاول خصوصاً
فی الطلاب والعلماء

مسئله: مندوب ده چی په وخت کی د دخول د مسجد داسی وائی: اللهم افتح لی ابواب
رحمتک او په وخت کی د تولود د مسجد څخه دی دما کوی اللهم فی اسئلك من فضلك
لامرالنبي صلى الله عليه وسلم بذالك مر قال المصنف

و ندب رکعتان بعد الوضوء قبل الجفاف
او متحب دی دوه

او داسه د محه تروچ والی داند امو فقال علیه الصلوة والسلام: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَضَّأُ
فَيُحْسِنُ وُضُوئَهُ ثُمَّ يَقُومُ وَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ يَقْبَلُ عَلَيْهِمَا بِقَلْبِهِ الْأَوْحَبِ لَهُ الْجَنَّةُ «رواه
نسبه داسی مسلمان چی اودس تازه کی اوښه پوره اودس تازه کړی او بیا ودریږی اودوه
رکعت نفل وکړی چی زړه یه متوجه وه هغه لمانځه ته وی مگر واجب دی ده لره جنت
او سیدنا ابوهریره د څخه روایت دی چی علیه الصلوة والسلام وبلاک نه ته وویل
ای بلاله ته ماته بیان که هغه دپه ښه عمل چی تاپه اسلام کی کړی دی «ولی چی ماووریږی
ترپی دچوتو ستان ماد محه په جنت کی یعنی په عالم خوب کی» بلال نه ورنه وویل

چی تر غه عمل چید امید نر مایه عقیده مانه دی کړی بیله دی چنه دور مخی اود شپې
نیم بی اود سه سوی مگرما اودس تازه کړی دئی او مایه هیڅ وخت کی دور مخی یاد شپې
اودس نودی تازه کړی مگر نه مایه هغه اودسه سره نفل کړی هغه ماته نوشته سوی وه.
یعنی په تقدیر الهی کی قال صلی الله علیه و سلم هُوَ الَّذِي هُمْ دَاغُهُ ارجی عمل دی رواه البخاری
مسئله: په شرح کی د مشکوٰۃ په کتاب الطهارة کی وائی که سړی وروسته تر اود الله متصل
پرفرضی لما غه وریدی ثواب د تحية الوضوء ورته حاصا سوکما مژ چی د تحية المسجد رواه
په فرضی لما غه سرهم حاصلین ی. قال المصنف:

وَأَرْبَعُ فُصَا عِدَا فِي الصُّحِي الرَّاجِ مِنَ الرِّوَايَةِ « اوبعض علماء وائی چی
جائزی غیر مندوب دی: اوهغه خلور رکعتہ یا با لاتر خلور په وخت کی دضحی. په
دلیل د هغه حدیث چی عائشه رضی الله تعالی عنها یہ روایت کوی. اود وائی چی علیه
الصلوة والسلام د خابنت لمونج کا وه خلور رکعتہ اوکاهی بی نریا قول مآشاء « نودی
و چی غنخ مونج صلوة الضحی مندوب و باله. (امام هاکم په خپل کتاب کی چی مستدرک
یه نوم دی. داسی وایې ما صحبت کړی دی د چیر و اما مانوسه د حدیثو چی هغه هم حفاظ اوم
محکم خلگ وه په حدیثو کی نو دی د خابنت لمونج خلور رکعتہ خونبا وه لتواتر الاخبار
المحيحة فيها. اوبعض مفسرین د دی ایت تفسیر: وَإِنْ أَهَيْمَ الَّذِي وَفَى د عليه
الصلوة والسلام غنخ داسی نقل کړی دی چی علیه الصلوة والسلام وویل یعنی ومعا
ووته: أَتَذَرُونِ مَا وَفَى « آیاتاسی پوهین ی چی هغه مراد دی الَّذِي وَفَى وَفَى
عمل یومیه بآء بع رکعات الضحی »

پوه سه: چی غه وخت چی لمرونی نیزی رابو ته سی یعنی وخت دکراهه الصلوة
تیس سی دوه رکعت نفل سته چی صلوة الاشراف یه بولې: اوبیا چی سینه لمرو رابو ته سی
چی په پښتویه پوخ خابنت بولې. اوتقریباً لمر مشرق د خوا خلرمی حصی ته داسمان
راود سین ی. هغه وخت د صلوة الضحی دی.

فائدة تجرّبه: پوه سه: چی اهل تجربه داو لیا الله اکرام و وائی چی صلوة
عند اهل الله: الضحی علاو تر ثواب اخروی د فراخی درزق د پاره م تیر
بهدف دی. لکن دوی دهغه د پاره د ترتیب پتاکلی دی. په اول رکعت کی وروسته
تر الحمد لله، سورۃ الشمس وضحاها الخ اوبه دوم رکعت کی متصل سورۃ په
هغه پوری یعنی وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى آه. اوبه دریم رکعت کی وروسته سورۃ
والضحی آه. اوبه خلورم رکعت کی دهغه متصل السّم كُشْرُ كُكْ

بعض علماء وائی چی مداومت یعنی همیشه توب پر صلوة الضحی بدت
دی دافرقه داسی چیر عبادات مشهوره، قولیه، عملیه، مالیه، ووته
بدعت وائی. اوباید ددی د پل و قول ته خولک غوږونه نسی بلکه خپل مذهب
حنیفی د فقهاء کرامو خبرو عملی کړی. اود هغو مذهب دادی چی مداومت یعنی همیشه
توب یه مندوب دی.

ولم یحیه حدیث صحیح کی راغلی دی. أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ مَا دَاوَرَ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ وَإِنْ
كُلَّ، یعنی خوښه عمل و خدای جل سبطا نه عمل دی چی دوام وکړی صاحب د عمل پر هغه
کشم لم لب وی. قوله فصاعداً الخ پوه سه: چی نریا توب تر خلور رکعتو
تر ۱۲ پوری مروی دی. امام طبرانی د ابی الدداء غنخه داسی روایت کړی دی چی
عليه الصلوة والسلام وو یئله که چاد خابنت لمونج دوه رکعت وکړی. دی به په
غافلانو کی نه نوشته کیږی. اوکی خلور رکعت وکړه په عابدینو کی به نوشته سی. اوکه
شپږ رکعت وکړی دغه ویرج یه کافی ده، اوکی اته رکعت وکړه خدای به ئی په قناتینو کی
نوشته کړی. اوکی دوولس رکعت وکړه خدای جل ثنا به وده ته یو کو په جنت کی جوړ
کړی. م. وفي الدرر عن المنية: افضل مرتبة صلوة الضحی ۲ رکعت دی. (واکثریه ۱۲
رکعت دی. (او اوسط یه ۸ رکعت دی و هو افضلها کما فی الدخائر الاشرافیه، (اودرویش
وائی چی زما په نیزیه افضل مرتبه ۴ رکعت دی. ولی خلور رکعت هم په حدیث فعلی د علیه
الصلوة والسلام ثابته دی کما فی حدیث عائشه رض. (اوهم په حدیث قولی د علیه الصلوة

و السلام كما في حديث الطبراني: اوبل داهل الله اولياء الله اتفاق هم بر خلود ر كعته
دي كما من عن قريب: **وَقَالَ الْمُصَنِّفُ:**

وَنَدَب صَلَوة اللَّيْلِ

او مندوب دی د شبی لوند. په مراقی کی وائی چی که مرتبه د صلوة اللیل چی تهجدیه بولی
اشه ر کعت دی کما فی الجوهرة: **فَكَيِّدُهُ:** فَنَائِل د صلوة اللیل بیخی دبری
الْحَضْرَت صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّم په یوجا مع حدیث کی وائی: عَلَیْكُمْ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ، تَابِی
پر حان لازم وگر خوی د شبی لوند. فَاتَهُ مِنْ دَابِّ الْمَصَالِحِينَ قَبْلَكُمْ، وَلِی صَلَاةِ اللَّيْلِ
عَادَت وود صالح بنده کانوند خدائی تر تاسی د کخه، یعنی په نورو ادیا نوکه وَقُلْ لِلَّهِ الْكِبَرُ
او صلوة اللیل تاسی نبدی کوی و خدای جل شانده: وَمَكْفَرَةٌ لِلْسَّيِّئَاتِ، او صلوة اللیل
رَد وونکی دی د گنهو ستا سو. وَمِنْهَا تَعَزُّوْنَ الْأَشْجَارُ، او منع کوونکی دی ستا سود گنهو
فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: قُمْ اللَّيْلُ إِلَّا قَلِيلًا، په تفسیر کی د ابن عباس راغلی دی په تفسیر دایت
مذکوره قُمْ اللَّيْلُ كَلَّه إِلَّا قَلِيلًا. نو په دی ایت عمل کول گران سوه پر علیه الصلوة و
السلام او پر اصحابو رضی الله تعالی عنهم باندی. ولی دوی ته اندان او مقدار د قلیل
نه معلومیدی. نو چیره احتیاط به کی شپه توله په لما خرتیره کړه. نو خدای جل شانده
بیا د ایت شانل کړی: نِصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا، أَوْزِدْ عَلَيْهِ، یعنی نیم د شبی
تهجد کوه او یا تر هغه کم یعنی تر ثلث پوری. او یا زیات تر نصف یعنی تر ثلثین پور
د شبی او د امر الهی هم پر علیه الصلوة والسلام او پر اصحابو مشقت وو. ولی چی اذان
د نصف اللیل یا ثلث اللیل او یا دوی برخی د شبی هم دوی ته نه معلومیدی چی په هغه
عصر کی سا عتونه نه وه چی په هغو سوره و امتقادر ثلثه پیر بندلی وای. نو بیا هم د احتیاط
د سببه توله شپه بی لما خرتیره کړه حتی چی د پیری ولاړی شخی پسینی و پر سیدلی،
نور ب جل وعلی د هغه ناسخ نازل کړی وقال: عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصَوْهُ؛ خدائی علم لری چی
تاسی طاقت د ضبط د نصف اللیل او ثلث اللیل او ثلثی اللیل نه لری. فَتَابَ عَلَیْكُمْ
فَاقْرَأُوا مَا تَشَاءُونَ مِنَ الْقُرْآنِ، نو، جوع وکړه خدائی د قبلی مقادیر و خغه نواوس تاسی

لوند کوی په شپه کی چی تاسی ته آسانوی: وَلَوْ قُدِّرَ حَلَبُ سَاعَةٍ، تردی وخته پوری
خو صلوة اللیل واجب وو. او بیا پسله یوه کاله یه وجوب منسوخ سو په پنخو لوندو
سره د فرضو نوتر مابین د واجب او تخفیف یه یو کال تیر سو. او په مابین کی وجوب
اونسخ ده کاله تیر، کذا فی القسینی شرح البخاری لبدر الدین العینی الحنفی: «ط»

فَقَالَ الْمُصَنِّفُ: **وَنَدَب صَلَاةِ الْإِسْتِخَارَةِ** او مستحب دی لهوند دا استخاری

د خبر دی د خدای جل جلاله غنجه او استخاره د پاره در اتلونکی کار پکاره، چی خدائی ویری
ته په دغه کار کی چی سړی اراده ورته کړیده د خیر جانب ورته معلوم کړی.

فَكَيِّدُهُ: د صلوة الاستخارة بیان په حدیث کی دجا بر په دغو الفاظو راغلی
دی: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُعَلِّمُنَا الْإِسْتِخَارَةَ فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا
كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ، ترجمه وو علیه الصلوة والسلام پر دی د قول چی مونږ ته
یه را بنووله: طریقه د استخاری په تولو کار وکی لکه چی مونږ ته به کی یو سوره
د قرآن را بنوی یعنی په بنه تحقیق او مکرر بنوونه سره.

پوه سته: چی په بل صحیح حدیث کی داسی راغلی دی. قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ
مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ إِنْ أَدَامَ اسْتِخَارَةَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بِعَيْنِ دُنْيَاكَ بَحْتِي غَضَّ دَابْنِ أَدَمَ
داده چی طلب د خیر د خدائی غنجه کوی. قَالَ جَابِرٌ يَقُولُ يَعْنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ: إِذَا هُمُ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ جِي قَصْدُ وَكِي يَوْسْتَا سِي دِيوَاك **پوه سته:** چی کار
غنجه مراد کار د مستقبل دی چی د خیر او شر دواړه احتماله پکینی وې. او سړی یه په خیر او شر
نه پوهیږی یعنی یو مهم کار وې. نو په دودی خوړلو یا په اوبو چنسلو او په نورو
عادی کارو کی د استخاری کولو ضرورت نسته، فَيُرَكِّعُ رَكَعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيضَةِ،
نودی دوه راکعت لوند وکی ما سواد فرضی لما خغه غنجه. یعنی صرف نفل دی وکړی. علماء
واي چی په اول راکعت کی دی الکافرون سورت وواي او په دوهم راکعت کی دی سورت
وواي. او بعض فقها وواي چی په اول راکعت کی د اقول د خدائی وواي. وَرَبُّكَ يَخْلُقُ

مَا يَشَاءُ وَتُجَارُ تَرْتَابُونَ پوری۔ اوپہ دوہم رکعت کی داخلے ایٹونہ ووائی: وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ تَرْتَابُونَ پوری: **بِسْمِهَا نَهْ (وَأَسَانَهُ فَائِدَهُ)**: کہیو سہی تہ صلوٰۃ الاستخارۃ اود استخاری دعا تکلیف وہ۔ نویہ ترمذی کی پہ اسناد ضعیف سرہ ابوبکر الصدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ غنہ روایت دی۔ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا ارَادَ امْرَأَةً أَلَّهْمَّ خَيْرَ مَا اخْتَارَ لِي دَجَابِرُ حَدِيثٍ وَخَوَاتِمُ خَوَاتِمِ

استخارہ

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ اِی خدایہ نہ ستا غنہ طلب دخیل کوم یعنی پہ دی کارکی چی نہ ماکو تہ ارادہ دہ، پہ سبب د علم ستا، یعنی پہ سبب ددی چی تہ پہ خیر اوشر خبریہ، **وَاسْتَقْدِرُكَ** لَکْ یُقْدِرُکَ، نہ طلب د قدرت د تا غنہ کوم پہ سبب ددی چی تہ قادر پہ پرشی۔ **وَاسْأَلْكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ**: اوزہ ستا غنہ سوال کوم د بعض فضل عظیم ستا۔ کلہ د مین د تبغیف د پارہ دہ، ط، **فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ**، ولچی تہ قادریہ اوزہ نہ یم قادر۔ اوتہ خبریہ اوزہ نہ یہ غنہ اوتہ پہ ہولو غیب و خبریہ خبریہ، **اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أُمْرِي**، اِی خدایہ کہ تہ خبریہ چی دغہ کار یعنی چی مایہ ارادہ کہ یہ خبر دی مالو پہ دین کی اوپہ ژوند کی اوپہ اخیل کار کی:

فَإِذْكَ، دعا کوو لکی دی پہ عوض کی دلفظ د **هَذَا الْأَمْرُ**، ہفہ خیل کار ذکر کرچی دہ ارادہ ورستہ کری وہ۔ **يُؤَيِّنُكَ**، اِنْ كُنْتَ آه چی کلہ شک دہ پہ علم کی د خدا جل جلالہ پہ خیر والی او شر والی دی کار خیر کلہ صحیح کی بی۔ **جواب**: امام طحاوی ووائی چی شک راجع دی وہ داعی تہ یعنی چی داعی پہ دی کی شک دی چی د کار پہ علم د خدا کی مائہ خیر کی اوکہ شردی او شک وہ علام الغیوب تہ نہ دی راجع فافہم۔ او قال فی عاجل امری و الاجلہ: کلہ د اوپان د شک دراوی دہ، **فَاقْدُرْهُ لِي وَيُكَيِّدْهُ لِي**

بَارِكْ لِي فِيهِ، پہ سہ: چی لفظ **اقْدُرْ** پہ غنہ د دال د باب **نَصَرَ** نَصْرُ دِی اوپہ کسہ د دال د باب **دَصَرَ** دَصْرُ دِی او غنہ پہ پردوارہ تقدیر د دہ چی د اسرار تہ آراستہ کی یعنی مائہ قدرت راکری ہفہ اوماسی آسانہ کری او بیاماتہ برکت پہ کنبی راکری **وَأَنْتَ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أُمْرِي** و قال مجاہد: امری و اجلہ، ترجمہ: ددی عبارت دغہ ماسبقی پر چولہ دہ۔ **فَإِذْ فَضْلُكَ عَنِّي** و اضرفنی عنہ و **اقْدُرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ** کثر رضی بہ، ترجمہ: نویا نہ ماخ و لہوی دغہ کار غنہ او ہفہ کار نہ ما غنہ لیری کری۔ اومائہ آراستہ او آسانہ کری خیر چی وی اومایہ ہفہ راضی و کرخوی۔ **ثُمَّ لِيَسْئَلْ مَا حَاجَتُهُ**: او بیادی حاجت بیان کری یعنی پہ مای دغہ الامر کما سبق۔ تہولہ صحاح سستہ و ددے حدیث روایت کری دی مگر مسلمہ **وفي المراتی**: نہ کار ددی چی د دوارہ روایت دی سر جمع کری یعنی داسی دی ووائی: **وَمَعَاشِي وَأَمْرِي وَمَسَاجِلِهِ وَالْجِلَالِ**، و قال ط چی مستحب ادہ چی د غنہ تردادی درود ووائی۔

مسئلہ: استخارہ پہ ہفہ کار کی مندوبہ چی بندہ یہ پہ خیر او شر نہ پوہی کی لکہ نکاح دیوی بیٹی سہ یا سفر تجارت ویو خواتہ۔ اونی ددی قسمہ غنہ کار و نہ، اوہ چی ہفہ کار و نہ دی چی خیر والی کی پہ شریعت کی معلوم وی کلہ عبادت، اوپہ یہ شر والی معلوم وی کلہ معاصی نوہفہ و استخاری تہ حاجت نہ لری۔ نوکلہ پہ فارسی تہ ربہ کی وائی: **رَکَا خیر حاجت استخارہ نیست**، نعم: استخارہ پہ بعض امور کی دخیل کلہ حج یا جہاد، دیان د تعیین دوخت کولای سی۔

فَإِذْكَ: استخارہ تہ تر اوو و رحو مکرر وی کما جاء فی حدیث **اَشْفِ فَاِذْكَ** پہ استخارہ کی دخیل لیدل شرط نہ دی۔ اوکہ خوب ہم وینی تعبیر دی دیوہ عالم متقی غنہ و پوہی بلکہ (اصلی) فائده د استخاری دہ چی دسری نہ رہی ترد د دفع سی۔ یا پہ کولو کی دغہ کار اوپہ نہ کولو کی، یعنی پہ نہ رہی کی مصمم او تینگہ ارادہ پیدا سی د کولو دغہ کار، اوپہ یہ نہ رہی کلک منکر سی دغہ کار غنہ، اوپہ یہ نہ رہی نہ و گنجی۔ او پچکلہ چی د خوب پہ تعبیر نہ پوہی تہ تعبیر خوب دی نہ کوی: **وهذا تمام البیان فی الاستخارہ**

فَسَأَلَ الْمُسْتَفِئَةَ **وَصَلَاةَ الْحَاجَةِ** اود غرننگه مندوب دی د حاجت لمونج، اوصلوة
الحاجت دوه رکعتہ دی اوبعض وائی خلوی رکعتہ دی

اوپہ حاوی کی یوہ چیرہ نادرہ خبری کپید۔ چي وائی صلوة الحاجت دو رکعتہ دی اوبعض
وائی خلوی رکعتہ دی۔ اوداد وولس چي وائی هغه هم په یوه سلام سئ:

درویش وائی چي اعتبار هغه مقدار له ده دی چي صحیح حدیث سره موافق وي. هغه چي
دادی. په روایت د عبد الله بن ابی اوفی رضی الله تعالی عنه ده ویله چي رسول الله صلی الله
علیه وسلم وفرما یئله: که چا له یو حاجت وی د خدای پاک په دربار کی، ویوه بنی آدم لر. نو

دی اودس ستاز کړی اوسنه اودس دی ستاز کړی یعنی که غم نروپ اودس په وی خوبیا هم
دی اودس نوي کړی. اوبیادی دوه رکعتہ لمونج وکړی یعنی نفل، اوبیادی حمد و ثنا د خدای
وائی. اوبیادی درود پر بنی علیه الصلوة والسلام ووائی یعنی هر درود چي وی اوبیادی ووائی

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ سُبْحَانَكَ اللَّهُ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى
رَبِّ الْعَالَمِينَ، أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ نَزَّ سِتَاغْ غَوَارِمِ هَفَشِيَانِ بَعْنِي كِه
اقوال وی اوكه اعمال وی چي اسباب در رحمت او احسان وی. وَعَزَائِمِ مَغْفِرَتِكَ، او

هغشيان غوارم چي ستاد مغفرت دگنه و قوی اسباب وی. وَالْغَنِيْمَةِ مِنْ كُلِّ بَشَرٍ
وَالسَّلَامَةِ مِنْ كُلِّ اِشْتَمٍ، یعنی خیر مفاد اچي ماته غنیمت را کړی هر خیر او ستاد غنیمت
دهری گناه غنچه، لَا تَدْعُ لِي ذَنْبًا إِلَّا غُفِرَ لِي وَلَا هَمًّا إِلَّا فُتِحَتْ لِي مَاتِه مه پرین ده گناه

مگر، اوی بخښه، اومه یوغمه، اوسیریدی مگر هغه را غنچه را ایشل کړی. وَلَا حَاجَةَ لَكَ فِيهَا
رِضًا إِلَّا قَضَيْتَهَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، وروسته تر هغه دعاء دی بیا خپل حاجت د خدای
غنچه و غواری که په دنیای امور وکی وی اوكه داخروی امور غنچه وی. خدای پاک بی

حاجت د سره کړی، درویش وائی، چي هر چو چي دسری عقیده او اعتقاد پر قول د علیه الصلوة
والسلام ته ننگ وي. هغونه ژد به کی خدای کامیا به کی. اوبه مراقی کی په یوه بله مختصر
ثناء حاجت د پاره راوړی ده، اوداد دعاء رسول کریم صلی الله علیه وسلم بنوی

ماتِه چي په سترگو پوند و او علیه السلام نه راغی او ورتہ وی ویل چي یا رسول

اللَّهُ صَلِّ عَلَى وَسَلَّمَ مَاتِه دعاء وکړه چي ما خدای در وند وائی غنچه صحت را کړی. نو
علیه الصلوة والسلام وهغه ته قوئیله که ستا خوښه وی دادعاه و خذیه وه. په دی کی به
خدای ستا ته لوی ثواب در کړی یعنی پر وړند وائی صبر وکړ. اوزما غنچه دعاه مه غواړ. اوكه دی
خوښه وی نره به دعاه درته وکړم. هغه سړی ورته وویل چي ماته دعاه وکړه. نو علیه الصلوة
والسلام هغه درود امر کی چي ورسره اودس ستاز کړه اوسنه اودس وکړ. اودوه رکعتہ لمونج وکړه
اوبیاد دعاه وکړه. **اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتُوجِّعُ إِلَيْكَ بِبَيْتِكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ**
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّكَ فِي حَاجَتِي هَذِهِ لِتَقْضِي لِي
اللَّهُمَّ فَتَقْضِعْهُ فِتْنَةً

پوه سکه: چي امام طبرانی د دی حدیث چي یو طریق ذکر کړی دی. اوبه اخیر کی ویل دی
چي دا حدیث صحیح دی **سکوال**، بعض علماء وائی چي داسی ویل مکروه دی. **اللَّهُمَّ**
إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنْبِيَائِكَ یعنی یا الله زه ستا غنچه خواست کوم په روی ستا د نبیانو

جواب: ابن امیر حاج وائی چي په دی کی هیڅ خنجه نسته. ولی چي عمر عباس و خدای ت
شفیع وگر حقا و په استسقاء کی. اودغه چي له علماء چي اوس هم په جامعه کی د اسلام چي
دی چي داسی دعاه کول خونهایت مکروه ده. چي **اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ صَلَّى**

عليه وسلم او بحق الانبياء عليهم السلام او بحق الصالحين والشهداء الى غير ذالك. د
دوی دلیل ذکر ایت دا وائی چي بنده لره پر خدای حق نسته، **جواب** هو انبياء
عليهم السلام (او نورو مخلصانو بندگانو لره خو پر خدای په استحقاق ذاتی حق نسته،

لکن خدای جل سُلْطَانَهُ خپلونیکیانو مخلصانو، بندگانو ته حق وکړی دی پر نمل ځان فقطاً
و نکرماً ولا عاقبة فيه، **فَسَأَلَ الْمُسْتَفِئَةَ**

وَنَدَبَ أَحْيَاءُ لِيَا لِي الْعَشْرِ الْآخِرِينَ مِنْ رَمَضَانَ او مستحب
تیر قول د لسواخرو شپو د میاشتې دروژدی یعنی په عبادت سره، که لمونځونه کوی، که
تلاوت د قرآن کریم کوی، که تسبیح او تهلیل او تکبیر وائی. الى غير ذالك من انواع العبادات

تلاوت د قرآن کریم کوی، که تسبیح او تهلیل او تکبیر وائی. الى غير ذالك من انواع العبادات

یوه سته : چی دا الحياء د پاره د طلب د ليله القدره چی هغه شپه په دغو لسو شپو کې یوه شپه غیر معلومه ده ، او په نصر د قرآن عبادت د هغی یوی شپې خیر دی تر عبادت د نورو میاشتو چی د ليله القدره غځه خالی وی . د سید تنا عا شته رهنی الله تعالی غځه روایت دی چی نبی علیه الصلوٰة والسلام چی دغه لس شپې اخیری به دروژی داخل یوی **أَخِيَاَ اللَّيْلُ** ، شپه بی توله په ولینه تیروله ، او کور و آلی هم راویسبول یعنی عبادت د پاره **وَسَدَّ الْبَابَ** ، اولنگ بی ټینگ ترله و چی دا کنایه ده د اجتهاد فی العبادة غځه ، کذا فی حواشی البخاری ، په یوه روایت کی راغلی دی چی علیه الصلوٰة والسلام ذکر کړی یو سړی د بخی اسرائیلو غځه سلاح د جنگ په فی سبیل الله نره میا شتی وگړی خوله نوم مسلمانا نویی وکړی ، یعنی ددی سړی و دی لوی عبادت ته نو خدای پاک سورة القدره نازل کړی . نو ددی معنا دده چی عبادت د ليله القدره خیر دی تر نره میا شتی عبادت چی په هغو کی هغه اسرائیلی سلاح اختی و فی سبیل الله ،

درویش وائی اگر چه په دی کی اختلاف سته چی ليله القدره په نورو امتو کی هم وه او که خا ددی امت ده ، لکن امام نووی په شرح کی د مسلم وائی چی مشهور او صحیح داده چی ليله القدره خاصه د امت محمدی صلی الله علیه وسلم او دغه نوموړی امام د اهر ویشلی دی چی په اجماع د مجتهدینو د اُمت د ليله القدره به تراخی الزمان پوری به موجود وی . للاحادیث المشهوره « او اشیء حقیقه معلوم یوی وه . مَنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى ، ته په هنر میاشت کی دروژی کما تظاهرت علیه الاحادیث النبویه » **مسئله** : هغه سړی چی دا خپه صراحه ووینی باید او مستحب ده چی پسته په وسای . اقتداً برأ النبی علیه الصلوٰة والسلام

حکمتی

د دی شپې په پټ ساتلو کی حکمت در رب العزت دادی چی مسلمانان په طلب کی ددی شپې پوری شپې عبادت سره رو نړی کړی . وهكذا الحکمة فی اختفاء اسم الله الاعظم « وفی اختفاء الحضره » وروی احمد : مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيْمَانًا وَاجْتِسَابًا ، غُفِرَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ ، وقال علیه الصلوٰة والسلام محضراً ليله القدر فی

العشر الاواخر من رمضان **اختلاف** : اکثر ائمه پری دی چی دعوت اوتانک تخصیص نسته « اول بعض علماء وائی چی په تاکوشپو کی ده . او دیرم لایان پری هم دی چی ليله القدره د ۲۷ شپه ده وه و قول ابن عباس و هذا هو الثامن فی الناس الیوم . او د یو جماعت د تمجید ووهم دی » بلکه بدر الدین عینی وائی چی دامذهب دیر رانو همدی « ط » او په مراقب کی وائی چی د ابن مسعود مذهب دادی . چی ليله القدره په کال کی یوه شپه ده ، و قال الامام الاعظم فی المشهور « یعنی ليله القدره په کال کی بدلیږی داسی چی یو کال په روژه کی وی او بل کال په بله میاشت کی وی . وهكذا قال قاضیخان .

لکن تحقیق دادی چی په منسوط کی وائی چی د امام اعظم مذهب دادی چی ليله القدره خوپه روژه کی ده لکن گاهی په یوه روژه کی د مخه شپه وی او په بل روژه کی بیا وروسته شپه وی ، و هكذا قال فی التمام والمؤخره او دیرانو مذهب دادی چی ليله القدره تقدم اوتأخر نه لرې په توله عمر کی او په روژه کی دوی هم بولې . او ددی اختلاف نتیجه په دی مسئله کی بنکار کیری چی مثلاً لس شپې دروژی تیروی سیوی وی . چی یو سړی و ماینی ته وویل چی ته پر مایه ليله القدره کی طلاق په « نو دیرانو پر مذهب چونکه ليله القدره معینه شپه ده اوتغیر او تبدیل نسته پکښی نو په دغه موجوده رمضان کی خوارک نه معلوم یوی چی ليله القدره په تیرو سوو لسو شپو کی وه او که په ۷ اتلونکو ۲۰ شلو شپو کی وی . نو پری سړی هلته ماینه طلاق پری چی د بل کال دروژی لس شپې تیروی سی . تا چی بالیقین معلومه سی چی ليله القدره خوا بخواه پیدا سوی ده . او د امام اعظم په نیرد انچه نه طلاق پری خوبل کال مکمل دروژی میاشت تیرو سوی نه وی . په دی سبب چی ليله القدره خونقل کیږی . نو شاید په موجوده کال کی به ليله القدره په هغو لسو شپو کی تیرو سوی وی چی میړه په هغو کی طلاق نه وو وکړی ، نو هر وخت چی بله روژه مکمله تیرو سی نو هلته ليله القدره په یقین سر پیدا سوه نو هغه طلاق چی معلق په ليله القدره پوری ووهغه واقع سو

دوی وائی چی ليله القدره یوگړی دی چی یو خواست په کښی قبل پری فقط دا خبره د صریح قرآن غځه مخالف ده ولی چی ليله شپې تر وائی

دوه خرافات

پوینتنہ: کہ بعض کسان ددغوشپو لوٹھوئے پرخان نذر کری پہ جماعت سر
نود کر اہت غز یہ جماعت نہ خلاصیری. باید خلاص ہی. ولی چی پسله نذر غز خو
نفل خالص نہ سو پاتہ بلکه واجب سولہ اوجہ عت خوبہ نفلو کینی مکرو دی. ؛
جواب: پہ دی حیلہ سر کراہت دجماعت نہ دفع کیبی. ولی چی اعتبار اصل
تہ د لاغز دی اصل خویہ نفل دی. هو. ددغه نذر غز بیلہ جماعت کولو خلاصیری
نہ. لکن جماعت پہ دی شرط وادی چی امام بہ ناذر نہ وی. ولی چی دیوہ ناذر پہ
بل ناذر پی اقتداء نہ ده صحیح.

سوال: چی امام ناذر نہ وی نود مقتدی ناذر اقتداء خیرنگہ پس رواہ، ولی
چی بنادہ قوی چی د مقتدی لمونج چی بہ نذر سر واجب سو پس ضعیف بانندی چی
دامام لمونج چی نذر کری یہ نہ دی. بلکه صرف نفل دی خونہ ده روا کافی کتب الفقہ
جواب: اقتداء او بناء د قوی پس ضعیف بانندی هلته ناروادہ چی قوت د قوی
ذاتی وی لکہ اقتداء ده مفترض پہ متنفل پس. پہ ما نحن فیہ کی خوفوت د صلوة
المقتدی پہ سبب د نذر عارض دی. و نہ پہ اصل کی خود وارہ نفل دی.
فائدہ: لمونج پہ اصل الوضع کی مشروع دی پر صفت د افراد نواقتداء
پہ لاغز کی سوادہ کراہت رواہ لکہ نفل پہ جماعت پر طریقہ د تداعی. واللہ اعلم و اعلم
اتقن و احکم.

ولیر غز بنوری

عزیزو المستوفو حضرت علامہ ابوبی
الندھاری الحاج ابو الفضل مولانا عبید اللہ الحقنی
دوغیر بنوری
لکھنؤ
ارادہ لری. ماشاء اللہ.
کشتجانی
عزیزو

فصل فی صلوة النفل جالساً و الصلوة علی الدابة

وزاد فی الرقی و صلوة المائیہ فصل دی پہ بیان کی د نفل لماغز پہ ناستی او بل
پہ بیان کی د لماغز پرواہ بانندی. او پہ بیان کی د لماغز پہ حال کی د تک
پہ مراق کی وائی چی مصنف تعبیر پہ نفلو و کری تاچہ سنن مؤکدہ ہم تر لاندی سی چی ہند
ہم پہ ناستی صحیح دی. قال المصنف:

و یجوز النفل قاعداً مع الثدرة علی القيام اور وادی نفل
د سنن مؤکدہ و و. پہ ناستی سر د قدرت نہ پر و لاری بانندی. او پہ کتابوک د فقہی شریفی
پری بانندی اجماع د علما و نقل کرہ سویدہ، او بعض غیر معتمد و قولو کینی سننہ العج
یہ مستثنی کری دی، لما قبل بوجوہها وقوہ تاکدھا، او پہ بعض غیر صحیح روایتو کی تراویح
ہم استثناء کری دی یعنی ہند ہم سر د قدرت پر و لارہ پہ ناستی نہ دی روا. والامح جوام
قاعداً من غیر عذر، فالجاصل چی قولہ نوافل بلا مشیوۃ شئی منها روا دی پہ ناستی بل
عذر **سوال:** پہ خلاصہ کی وائی چی سنت د سحار پہ اجماع سر بیلہ عذر پہ
ناستی نہ دی روا کما روی الحسن عن الامام فبین دعوی الاجماعین تضاد، **جواب:**
دعوی د اجماع د خلاصی غلط رہ. بلکه اجماع صرف پر تا کد دھغودہ کذا قال المحطاوی
یوہ سہ: چی پہ جواز کی د نفلو پہ ناستی سر د قدرت پر و لاری بانندی ہیخ
کراہت نستہ، دلیل دادی، چی علیہ الصلوة والسلام پسلا، وترو دوع رکعتہ نفل پہ
ناستی کولہ. او دغہ رتگہ پہ اکثر صلوة اللیل کی پہ ناستی لمونج کاوہ دیارہ د تخفیف
او عائشہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا غزہ روایت دی چی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پسلا ہند چی
بدن مبارک یہ دروند سونود تہجد لمونج برقی پہ ناستی کاوہ. نوشہ وخت چی در کوع
الردہ بی وکرہ نوبہ ولا رسو یو خوالیتہ بی پہ ولاری و وئیلہ او بیای رکوع وکرہ. او سجدہ
بی وکرہ. او پہ بل رکعت کی بیا قرائت پہ ناستی شروع کری وھکذا الی اخیر الصلوة

مسئله: یہ معراج الدراپہ کی وائی چھ ہرنفل چھی سہری پہ ناستی کوی مستحب دادہ
چی یوخواپتہ دی پہ ولاری ووائی اویادی رکوع وکری موافقتہ للسنة، اوکے ولاری
لکن قرأت یہ نہ وایہ اویا یہ رکوع اوسجدہ وکریہ بیا هم کفایت داستحباب کوی، اوکے
سم سو ولاپ اور رکوع اوسجدہ یہ وکریہ هغه کفایت نستی کولای۔ ولی داد ولاری بخیر رکوع
نہ دہ، **فقال المصنف:**

لَکِنْ لَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَائِمِ الْأَمِنِ وَعَذْرٌ لکن دغہ سہری لہ چی سہ
نفل پہ ناستی کوی نیم ثواب دولکھی دلما نخر دی مگر نہ کہ پہ عذر سروو، ولی چی معذور نہ
پور ثواب وکریہ کی ی۔ لقوله عليه الصلوة والسلام: مَنْ صَلَّى قَائِمًا فَهُوَ أَفْضَلُ مِنْ صَلَّى
قَاعًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَائِمِ وَمَنْ صَلَّى نَائِمًا أَوْ مَضْطَجًّا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَائِمِ
پوہ سہ: چی ددی حدیث نخه صاحب الشرح یعنی علیه الصلوة والسلام مستثنی دی
ولی چی علیه الصلوة والسلام لمونج یعنی نفل پہ ولاری اوپہ ناستی کی ثواب یودی لهذا
من خصوصیتہ صلی اللہ علیہ وسلم وقد ورد فی الحدیث ذالک **فائدہ** پہ دغہ
حدیث کی چی من صلی قائمًا روایت شاذہ دی، ولی چی نفل سہر قدرتہ پر ولاری مضطج
نہ دی روا صرح فی البحر عن الشارق بذالک، اوپر دغہ روایت یہ حکم شدوذ کری کہا نقل عنہ
الامام الطحاوی، **فقال المصنف:**

وَيَقَعْدُ كَالشَّهَادَةِ فِي الْمُخْتَارِ اوسہری چی پہ ناستی لمونج کوی
التحیات کی دنورو لمونجوپہ مختار روایت کی۔ **پوہ سہ:** چی پہ دی عبارت کی
اشارہ دی تہ دہ چی مصلی جالسادی لاس، استہ پر چپہ لاس نہ این دی لاندی ترنامہ
لکن عمل بخلاف ددی دی پہ قولونہری والوکی، یعنی دغہ مصلی قاعدًا قرأت پہ وقت کی
بہ لاسونہ ترنامہ لاندی راستہ پر چپہ این دی، اوحق هم دغہ تہ تا چی دوخت وقرأت
اود التحیات پہ کیفیت کی دناستی فرق راہی۔ پہ دغہ سر تصریح کرہ سویدہ پہ کتاب

سیاستہ الدنیا والدین کی۔ اود فقہاء پہ دی عبارت کی چی، **فَعُوذُ مَصْلِي قَاعًا لَكَ قِيَامُهُ**
دہ۔ ہم دغہ طریق تہ اشارہ دہ، **فائدہ:** حضرت الامام الاعظم نخہ پہ ناستہ
کی دمصلی قاعدًا دری روایت دی۔ یوہر وایت داذی لکہ مصنف چی اشارہ ورتہ کریدہ بقول
کا الشہد آہ ددی معنادادہ چی کہ عذر نہ وی نوچپہ پسنہ دی پری باسی اوپر هغه
دی کبینی اور استہ پسنہ دی جگہ وڈروی۔ مصنف دا اختارہ گنہری دہ، اوپہ مرقی
ن وائی وعلیہ الفتوی اود دی روایت تہ امام زفر تلی دی وهو المصنوع فی دیارنا، لکن
شیخ الاسلام وائی چی افضلہ دادہ چی ولاری پسرمانہ کی دمصلی قاعدًا پر کتہ کبینی نکلنو
اوپندی دی جگی ونسی اود ولاری لا سہ دی پس پندیوتا وکری چی دہ تہ بہ عربی کی
احتباء وائی۔ شیخ الاسلام نقلی دلیل داواپ چی دہ علیہ الصلوة والسلام عمومی لمونج
پہ احتباء سروو۔ اوعلی دلیل داوائی چی پہ احتباء کی دیر اندامونہ دقبلی برطرف کیہری
مثلاً ساقان یہ لکہ ولاری دلما نخر کرچی۔ اود اودهم روایت دی دامام اعظم نخہ: وبہا
أَخَذَ أَبُو يُونُسَ: اود ریم روایت دامام نخہ ددی چی چارہر انودی کبینی وبہا أَخَذَ
عَمْدًا: قال فی النہر پہ دی کی شک فستہ چی دغہ مصلی قاعداتہ ناستہ پر ہر دول
روادہ۔ ولی چی دغہ مصلی تہ ترک دقایم روادی کو ترک د صفتہ القعود پہ طریق اولی ورتہ
روادی۔ لکن خلاف پہ افضل کی دی یعنی کم کیفیت دتعود افضل دی۔
مسئله: دمریض چی پہ ناستی دمرض دوجہی لمونج پہ ناستی کوی پہ ہیخ کیفیت
متقد نہ دی بلکہ دہ لروہر دول ناستی اختیار دی **فقال المصنف:**

وَجَازَ اتِمَامُهُ قَاعًا بَعْدَ افْتِتَاحِهِ قَائِمًا بِلَا كَرَاهَةٍ

عَلَى الْأَصَحِّ اور وادی پور کول دنگلوپہ ناستی پسہ دی چی شروع یہ پہ ولاری کری
وی بیلہ کرامتہ پر صحیح مذهب، **پوہ سہ:** چی ضمیر اتامہ ونفلو
راجم دی اومراہ نفل دغہ سہری دی چی قادر پر ولاری ہم وی۔ اود اہم مذهب دی دابوحنیہ
دلیل یہ داری چی قیام رکن پہ نفلی لما نخر کی نہ دہ نجار ترکہ اخیرا کہا جائز اقلًا، اود یارانو

مذهب دادی چی داسی نه ده روا ولی چی دشروع په ولاړی وکړه نو ولاړ پرده لازم رسوه کله
نذر، **والجواب:** چی نذر خو پر سرې صلاۀ مطلقه کامله لازمی سر د تلو
ارکانو چی یو په قیامده، او شروع په نفلو خو صرف پر سرې ساتنه د نفلو لازمی دی. دافاد
نخذه.. ولایو جب الشروع القیام، او بل دلیل دامام اعظم د دادی چی بقاعد فعل آسانه ده تر
ابتدا فادالمیکره ابتداء جالساً فالنجا اولی، مر، وفی حدیث عائشه رضی الله عنہا چی علیه الصلوۀ
والسلام چی به نفل کول د ولاړی نخذه به ناستی ته نفل کیده اود ناستی نخذه به ولاړی تر کمر
عنقریب، **فکیده:** د حضرت الامام الاعظم اودده شاگردانو اختلاف په یو شفعو
دی چی اولی به په ولاړی وی او اخیر به په ناستی وی. او که یو سرې دخلو، و، کتو نفلو
نیت وکړی او چی اول شفعه به په ولاړی وکړه اود النجیات دینار کبیسفتی او بیا شفع
ثانی به ناستی وکړه هغه اتفاقاً روا دی، ولی چی د نفلو هر شفعه جلا لمونځ دی. قال

وَيَتَنَفَّلُ رَاكِبًا خَارِجَ الْمَصْرِ مُؤَمِّيًا إِلَى جِهَةٍ تَوَجَّهَتْ

دَابَّتُهُ اور واده سرې ته چی نفل کوی په حال کی د سپر تیا پر دابه باندي. بلکه بعض
علماء وائی چی نفل پر دابه مندوب دی. ولی چی علیه الصلوۀ والسلام دا غسی کړی ده
لکن د باندی تر مصر.

پوه سه: چی د مصر نخذه معنا مصطلح مراد نه ده یعنی ښار بلکه مراد خدی آبا قده وکړ
قریه، نو خارج القریه نفل روا دی پر دابه، که په نیت د سفر وتلی وی او که دیو کار د پیار
وتلی وی. وعلیه الفتوی. وقیل چی یومیل به وتلی وی. وقیل چی دوه فرسخه وتلی وی، والا فلا
یحوز، او امام ابو یوسف نخذه روایت دی چی په مصر کهم صلوۀ علی الدابته روا دی، وعندما
شرط د صلوۀ الدابة دادی چی دی به حقیقه مسافر وی. اولونځ به په اشاره کوی، نو کی
پر حین د دابی او یا بل ښی باندي چی پر دابه وو سجده وکړه عبث کار به وکړی. نو مکرر خوی
لکن لمونځ به نه فاسد یدی. ولی چی په ضمن کی د دغی سجدی خوا بیا هم پیدا اسوه مع زیاده
مگر هغه وخت به لمونځ فاسد دی که هغه شی چی ده سجده پر وکړه نجس وو، بر، د،

وهر جهت ته چی متوجه وه دابه دده که غم د قبلی وخوا ته نه وی روانه، او بعض فقهاء
وائی چی داهلت روا دی چی راکب قادر نه وی پر دابه ولو د دابه په قدر د تحریمی مخ پر قبله
والا فلا یحوز.

لکن په ظاهر الروایت کی د شرط نه غواړی. لکن په عمدة الاحکام کی وائی چی په نیز امام اعظم
وابی ثور مستحب داده چی دابته دی پر وخت کی د تحریمی مخامخ و قبله ته کړی: ثم یصل کیف
شاء، وبه قال احمد و الشافعی و یشرط استقبال القبلة فی افتتاح الصلوۀ **پوه سه**
چی مصنف مؤمن یا په مفرد صیغه سره وایه اشاره پر ویدی ته وکړه. چی په جماعت سره لمونځ
پر دابه نه دی روا. او چا که جماعت کاوه دامام لمونځ خو صحیح دی اود نوی و دافاسید دی.
لکن دا حکم هلته دی چی پر مختلفو دواو وسپار وی او که یوه دابه دوه کسه سپاره وه اولونځ
به په جماعت کاوه بیا روا دی کما فی العجز، د ظاهر الروایت دلیل دادی چی هغه حدیث د جابر
چی وائی: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُصَلِّيُ النَوَافِلَ عَلَى رَاحِلَةٍ فِي كُلِّ وَجْهِ
يَوْمِي أَيْمَاءً لَكِنْ يَخْفِضُ السَّجْدَتَيْنِ مِنَ الرُّكْعَتَيْنِ، رواه ابن حبان فی صحیح، مر، ترجمه: حضرت
جابر وائی چی ما ولیدی علیه الصلوۀ والسلام چی نفلی لمونځونه به کول پر اوی ښ باندي پر هر
طرف او اشاره به فی کوله لکن د سجدی دپاره به فی ستر راکوچ کښته کاوه.

مسئله: که دابی د راکب و پښو شورولو ته حاجت درلودی او یا وعلو تی. نو په
لاخه کی پروا نه لري. لکن که فعل کثیر نه وو. مر قال المصنف، **وَبَنَى بِنُزُولِهِ**
یعنی کی شروع د نفلو په سپر تیا کی وکړی په اشاره سره او بیا د دابی نخذه اکښته سو، نو
پر هغه لاخته دی بناء وکړی یعنی هغه لمونځ چی و، ته پاته وو کښته دی په راکوچ او سجده
پوره کړی. **سأَلُ الْمُصَنِّفُ: لَا بُرْ كُوبِهِ** او بناء به نه کوی پر سپر تیا
کی، معنا دا چی که پر ځکه نفل په راکوچ او سجده سره شروع کړی او بیا سپر، سو پر دابه باندي
بناء پر هغه لاخته دی نه کوی. **مسئله:** کی نزول په عمل قلیل سره وو یعنی چی صرف
په پښه راواړه ول، اکښته سو، نو خو بناء روا ده او که په عمل کثیر سره و بیا بناء نه
ده روا، مر، فرق د نزول اور کوب دادی چی راکب چی در کوب په وخت کی احرام د لاخته

وتاره دهغه دپاړم ايماء رخصت ده او غږمنت يه ركوع او سجده پر نزول سره،
او چي مصلی احرام د لما غږ پر مخكه و تاره دا احرام به مستلزم دي ټولو شرطونو. نو چي بيارى
سيورسي نوا استقبال القبلة فوت شو. او يوازى دكهاى د لما غږ فوت شو. ولي چي دا ډله خو
روانه وه. او طهارة المكان هم فوت شو، او حقيقة ركوع او سجده هم پاته سوه. نو دى كبله
بناء نه ده روا. وهو ظاهر الرواية، هذا محصلنا في العناية على الهديته

سؤال: يوسړي چي مريض وي دركوع او سجودى توان نه لري اولمونځ په اشارو كوي
لكن نا بڼه په لما غږ جوړي او پر ركوع او سجده قايدينو نوپه مقتضى دمسئلي دنزول
بايد دغه مريض ته بناء د لما غږ په ركوع او سجده سره رڼا سپي. لكن فقهاء واي چي بناء
مريض نه ده روا. **جواب:** دراكب احرام خوركوع او سجدي ته شامل وو. ولي چي
نزول دده په طاقت پوره دى. بخلاف احرام المريض ولي هغه ركوع او سجدي ته شامل نه
دى ولي چي ركوع او سجده خوپه اختيار كې دمريض نه دي لكه نزول دراكب.

سؤال: دنزول په صوت كې خو بناء دقوى چي ركوع او سجده والا لمونځ دي پر ضعيف
چي داشاري لمونځ دي لازم ميري. نو خرنكه بناء صحيح ده كما في المريض اذ اصبح، **جواب:**
ايماء دراكب لكه ركوع او سجده ده په قوت كې او دده ايماء خلف دركوع او سجدي نه دى.
نو دى وجهي څخه ده تر رواده ابتداء د لما غږ په ايماء
سرع مع قدرته
عليها بالنزول، كه ايماء دده خلف واي دركوع او سجدي څخه نوبت يدده ته دا ايماء سره
دقدرته نه واي روا. اذ الخلف عند الفقهاء، ما لا يصار اليه الا عند تعذر الاصل بالتيم
الذي هو خلف عن الوضوء بخلاف المريض، ولي چي دده ايماء دركوع او سجدي څخه ده، نو
مخكه چي مريض ته قدرت دسجدي او ركوع وي ابتداء د لما غږ په ايماء سره نه ده ورنه
روا. فلا يجمع الجمع بينهما وبين الاصل، يعنى چي لمونځ دى په حال كې دتجزيه ايماء وكړي
او عند الصحة دى باقي لمونځ په ركوع او سجده وكړي. وهذا هو السرفى عدم صحة البناء
في المريض المؤمى اذ اصبح في الصلوة، وصحة بناء النازل عن الدابة المصلوة بالركوع والسجدة
على ما مر من صلواته بالاياء في حالة الركوب هكذا قالوا فافهم

فَسَالَ وَلَوْ كَانَ بِالتَّوَاتُفِ الرَّاْيَةُ كَرَحْمِ دَانْفِل چي پردا به
الْمُصَنِّفُ
مخكه وو غږوي چي هغه ته سنن موكده واي او يا سنن زوايد واي. حتى چي سنه الفجر
هم په دى حكم كې دنورو سننوسره شريك دى. فسال المصنف:

وَعَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ إِنَّهُ يَنْزِلُ لِسَنَةِ
او د حضرت الامام الاعظم څخه خداى تعالى دى پرده هم وكړي داسي روايت راغلى دى چي دراكب
الدابة دى د سنه الفجر دپاړم ددداي
الْفَجْرِ لَا تَهَا كَذَمِنْ غَيْرَهَا څخه راكېته كيږي. ولي چي سنه الفجر
تر نورو سنن موكده وو ديزينيك دى. **پوه سته:** چي داروايت دامام
اعظم څخه يا خو مبني پر بيان دافضل دى يعنى افضله د سنه الفجر دپاړم نزول دى.
تا چي په مابين كې د سنن موكده او د كد فرق را سپي. كذا في العناية، او يا مبني پر روايت
دوجوب د سنه الفجر دى. دامام اعظم څخه داسي روايت راغلى دى چي سنه الفجر واجب
دى نو حكم د ينزل پر هغه روايت بناء دى. وهذا مختار المصنف في المراقى، قال المصنف

وَجَازَ لِلْمَتَوَجِّعِ الْإِسْكَاءُ عَلَى شَيْءٍ إِنْ تَعَبَ بِلَا كَرَاهَةٍ
اور واده نفل كوونكى ته تكية لكه لكره يا ديوال او يا خادم، كړى سترى سولې دا غږ دى لكه چي غږونه رواده چي

وَأِنْ كَانَ بِغَيْرِ عُدْرٍ كَرِهَ فِي الْأَظْهَرِ لِسَائَةِ الْأَدَبِ
سترى بېلكره والي، او كچېرى داتكليه بېل غږ وه نو داتكليه كول مكروه ده ولي چي د لما غږ سره ي ادبي
ده، لكن مكروه تنزيهيه ده، ط، بخلاف التقوى بغير عذر، فانه لا كراهة لانتفاء سؤال الادب كما يحكم
به العرف، درمه،

وَلَا يَمْنَعُ صِحَّةُ الصَّلَاةِ عَلَى الدَّابَّةِ

اونه منع كوي صحت د لما غږ پر دابه باندي -

قال المصنف رحمه الله تعالى: نجاسة كثيرة عليها ولو كانت في السرج والبركة
 في الأصح: ويرنجاست يعني ترقدر معفوا لا كختمه دا نجاست په تخين كي وى اويلا پر كيكوي
 وى په اصح روايت كي. وهو مذهب اكثر مشائخنا للمفوضة اوبل په دليل ندى
 چي مصلی على الدابة مخذ چي ساقط سوه امركان اصلیه د لما مخه لكه ركوع او سجده، اوقيام نو
 شرط طهارة المكان په طريق اولي ساقط دى. ط، قال المصنف:

وَلَا تَصِحُّ صَلَاةُ الْمَاشِي بِالْإِجْمَاعِ
 او نه دى صحيح لمونج
 دنگ كوونكى په اتفاق
 نمونېر ااما ناو كه فرضوى او كه واجب او كه فرض وى او كه نفل وې. ولي چي اتحاد د مكان
 ديوه لما مخه شرط لازم دى او په صورت كي دنگ هغه مختلف كيږي، فساد
 كه او باز په اوبوكى او بازى كوى يه لمونج ندى صحيح لاختلاف المكان فيه ايضا
 اوبله خبره داده چې دنگ يا اوبازى منافي د لما مخه سر دى والعبادة مع المنا في لا تصح

جلد ۱۵

تفسير الوافي
 فيمنز د حضرت ايوب هغه راجع بى چي
 دي چي په افغانى تاريخ
 نظير مفقود دى

تقريرا
 ان شاء الله تعالى

چي كتاب تهيه كى احقر
 فضل الحق حقاني كړيده

اونا شريه

مكتبة القراءة والتجويد
 كافي روف
 كونه بوجان

كتبه
 حقاني

فصل في صلاة الفرض والتواجب على الدابة

دا فصل دى په بيان كي د فرضي لما مخه اود واجب لما مخه پر دابه باندي.
 قال المصنف:

لَا تَصِحُّ عَلَى الدَّابَّةِ صَلَاةُ الْفَرَايِضِ وَالْوُاجِبَاتِ كَالْوُتْرِ
 ندى صحيح پر دابه باندي فرضي لمونجونه او نه واجب لمونجونه لكه وتر او نذر كرى

وَالْمَنْدُورِ وَالْعِيدَيْنِ وَالْمَاشِعِ فِيهِ نَفْلًا فَاقْصِدْ
 لمونج او نه اختر و لمونجونه. اود غدرنگ ندى صحيح فتنار او په دهنه لما مخه چي شرع
 په په نفلي طريقه كړي وې او بيا يه فاسد كړي وې. فساد ه: كي ختم اولاً په
 ناستي شرع كړي وى او بيا يه فاسد كړي وې. اود جنازي لمونج هم ندى روا، مرقال
 او همدغه دى روا پر دابه
 وَلَا سَجْدَةٌ تِلَاوَةٍ ثَلَاثٍ عَلَى الْأَرْضِ
 ايتونه په پر مخكه ويل سوي وې. او كي ايتونه هم پر دابه ويل سوي وه بيا سجده تلاوت
 پر دابه روا ده، در، قال المصنف:

الْإِلْضُورَةُ
 مگر د ضرورت د وجهي چي په هغه ضرورت سر په دى ايت كي
 تصريح سويده: وَإِنْ خِفْتُمْ فِرْجًا لَا أَوْ كُنَّا، آيته: دا ايت
 كه ختم په فرائضوكى نازل سوي دى لكه واجب په حكم كي د فرض دى، په خلاصه كي واي چي
 فرضي لمونجونه پر دابه باندي روا دى، هغه داسي چي دابه دى ودر وې مخ پر قبله او تحريمه
 دى وكړي او لمونج دى په اشار و كړي. او كي دابه نه سواي دره ولاى نودى لمونج كوي هر
 جهت ته چي دابه روانه وي كه ختم شايد و قبل ته وې. درو نيش واي چي په نه زمانه كي
 موهر هم حكم د داي لري نو كه روان وو لمونج دى په اشار په كنى كوي. كي په درولو كي خوف
 وو:

قَالَ الْمُصَنِّفُ
كَخَوْفٍ لُصٍّ عَلَى نَفْسِهِ أَوْ دَابَّةٍ أَوْ شَيْءٍ يَهْدِيهِ لَوْ نَزَلَ

لکه بیه دغله غنہ یعنی قطاع الطریق پر جان باندی یعنی چی ماہر مگر یا تپتی او یا پرداہ
بیریدی چی ہنہ بہ اسہ بوزی۔ او یا پرکالو او غنہ باندی بیریدی پر دی تلو
کی دابیہ یہ ددی سببہ وہ چی کہ نہ ددای غنہ کبستہ سم، بہ مراقی کی وائی چی اندیوالان
ہم نہ روتہ دریدہ۔ لکن دابنہا پر غالب دہ، ولی چی اندیوالان ورتہ ولایہ نوغل بہ حملہ ونہ کی
لکن داهم عینی ممکنہ دہ چی سرہ دولاری ددوی دسم غل حملہ پر وکری، نوکہ داسی پیر
موجودہ وہ نوپ ہم لمونج پرداہ وکری۔ **مسئلہ:** کہ دموہر سولیا نو دابیہ
وہ چی کہ مونہ وڈ روڈ پانہ دلا غنہ نوغلہ بہ حملہ وکری نوہ ورتہ نہ دروی بلکہ لمونج
دی بہ روان موہر کی پہ اشارہ وکری، در، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَخَوْفُ سَبْعٍ وَطَيْنُ الْمَكَانِ پُرانگ و غیرہ۔ او یا باران سوی وو
مثلاً اولاندی عٹکہ تلوہ ختمی وی۔ چی منج یہ پہ کبئی دو بیڈی او یا پہ ختو ککڑ کیدی
اوکی پتہو مثلاً اولر کری وای ہم دغسی کیدی۔ او یوصرف لندوالی دٹکلی دی ہنہ بہ دابہ
لمونج نہ روا کوئی **مسئلہ:** کہ دسری دابہ نہ وہ لکن عٹکہ دین ختمی وہ نولمونج
پر ولاری او پہ اشارہ اداء کری، مر، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَجُمُوحُ الدَّابَّةِ وَعَدَمُ وَجَدَانٍ مَنْ يَرْكَبُهُ لِعُجْزِهِ

او یا را کب بیریدی کہ نہ ددای غنہ تاسم دابہ بہ بیا سرکبئی وکری اوزہ بہ نہ سم پیر
سپریڈ ای او بل داسی خوک ہم نہ وو چی دی پر سپور کری، نو دی ہم لمونج پرداہ پہ اشارہ
وکری۔ ولی چی دی عاجزدی دنزلہ غنہ، اوکی لمونج پہ اشارہ وکری او یا عذر نہ ایل
سولینی کوئی پید اسودہ لما غنہ را گنیدہ فستہ پردہ بانڈی **مسئلہ:** کہ سپور
دابہ مریض وو اودی بیریدی کہ نہ کبستہ سم اولمونج وکمر او یا سپور اسم نوہ می مرضی

نریات سی۔ او یا بہ می جو ریدہ و حندی بی۔ نورادہ وڈہ تہ لمونج پرداہ پہ اشارہ
لکن دابہ دی مستقبل القبلہ وڈ روی تر تمام دلا غنہ کی امکان وو او کہ نہ وو بیادی
پر واندہ دابہ لمونج پہ اشارہ ادا کری، مر ط، **مسئلہ:** کہ سپور ددای چی راکبستہ
سوی وای دہ بیرتہ سپریڈ وکلمکی یہ در لودی۔ پہ دی کی دامام اعظم اودہ د
شاگردانو اختلاف دی۔ اودہ مسئلہ مشہورہ پہ قادر بقدرۃ الغیرہ۔ پہ دی مسئلہ کی حضرت
الامام الاعظم مذهب دادی چی قادر ذیل چاہہ قدرت سر فی الحقیقہ عاجزدی۔
او یا باران وائی چی پہ قدرت سر و غیر دی دمج غنہ ووزی۔ اولحکام دقادر پر جارح
کبئی، درویش وائی چی کافی کتابو مذهب قول تہ دیارانو ترجیح وکریدہ۔
لکہ غنہ چی قدرت نہ لری پرنزلہ دہ ددای غنہ مگر نہ بہ محرم سر یا میرہ سر، قال

وَالصَّلَاةُ فِي الْمَحَلِّ عَلَى الدَّابَّةِ كَالصَّلَاةِ عَلَيْهَا

اولمونج پہ کجاوہ کی چی ہنہ کجاوہ پرداہ باروی لکہ لمونج دی پرداہ باندی پہ ہنہ کی چی
وڈاندی تیر سو۔ خواہ دابہ
سَوَاءٌ كَانَتْ سَائِرَةً أَوْ وَاقِفَةً۔ رولندہ وی اوکہ ولاری وی۔

وَلَوْ جُعِلَ تَحْتَ الْمَحَلِّ خَشْبَةٌ حَتَّى بَقِيَ قَرَارُهُ إِلَى

اوکی وگر حوہ لاندی تر کجاوی یولر کی یعنی یا مثل دگرگی لکہ د اوسپی پیچی چی پاتو

الْأَرْضِ كَانَ بِمَنْزِلَةِ الْأَرْضِ فَتَصِحُّ الْفَرِيضَةُ فِيهِ

ارام دجل تر عٹکی پوری نوہ غنہ کجاوہ لکہ عٹکہ داسی دہ نو فرضی لمونج پہ ولاری پہ
قَائِمًا کبئی روادی۔ حاصل ددی مسئلی دادی چی اول یہ دابہ وڈرولہ او یا یہ
کجاوی تہ لرگی یا مثل دہ غنہ تنبہ وکری چی کجاوہ تر عٹکی پوری آرمہ سوہ یعنی نہ سپریڈ
نودغہ کجاوہ حکمو عٹکی لری نولمونج فرضی پہ ولاری پہ کبئی روادی

پوه سه: چی مصنف داسی عبارت ووايه فتوح اه (وسره ددی چی پر عین حثکه خوفی له لونیج بیله ولاړی روانه دی، نوباید چی په دغه کجاوه کی هم لونیج فرضی په ولاړی لازم وای.

ددی سبب دادی چی علماء دغوی اومعانی وائی چی توله احکام دمشبه به په مشبه کی لازم نه دی بلکه شرکت صرف په وجه کی دشبهی غواړی. مثل نرید کا الا سد یعن په شجاعت کی. دلته وجه دشبیه په مابین کی دکجاوی او محکی صرف صحت دلاماغه دی په ولاړی نه لزوم دلاماغه په ولاړی ولی چی کجاوه امکان لری چی په جگواله دی دونه نه وی چی سړی دی په ولاړی لمونیج په کنبی وکړی. محکه امام طحاوی په دئی حای کی داسی وائی: **وَأَنَّ لَمْ يُمْكِنَ الْقِيَامُ وَلَا النُّزُولُ صَلَّيْ قَاعِدًا**، کاهومفاد کلامهم اوه خبره چی چی سید شارح کپیده چی مصنف عبارت مطلق ووايه یعنی چی لمونیج په ولاړی صحیح دی لکن محمول پر هغه دی چی قیامه په کنبی ممکنه وی. څه نوی خبره نه ده بلکه دکلامه غځ دمصنف دغه خبره مفهومه ده، ولی چی صحت دلاماغه په ولاړی په کجاوه کی خومبنی پردی دی چی قیامه به ممکنه وی.

دطلاق اود

نکاح د

شکل وشلو

دپاره بی

مثاله ذخیره

پښتو

«جلد دوم»

تمیف حضرت علامه الحاج
مولانا عبید الله الایوبی الحنفی

القندهاری

الفاشیه

کتابخانه

مکتبه القرائت والتجويد

کائنسی رفته شالدره کوئته

نور الاباح سنو

مکتبه القراة والتجويد

جلد دوم

نور الاباح سنو

مکتبه القراة والتجويد

جلد دوم

فصل في الصلوة في السفينة

صلوة الفرض فيها وهي جارية قاعداً ابلاً

یعنی فرض لمونیج په کنبی کی په داسی حال کی چی هغه روانه وی په ناستی بیله عذر سه . .

عذر صحیحه عند ابي حنیفة بیا التکویع والسجود

صحیح دی په نیند امام اعظم په رکوع اوسجده سن. اویا ران وایانه دی صحیح،

وقال لا تصح الا من عذر وهو الاظهر سببه اودا

مذهب دیارنواظهر دی «بیله عذر دادی چی دی دکنبی غځوتلای سی. قال فی المراق

چی غالب په ولاړی کی دکنبی سرخرخیده اوبال لکه متحقق دی نوکویا عذرسته لکن سره

دی مذهب دامام اعظم خو صحت دلاماغه وو خوبیا هرکه ولاړه ممکنه وه په ولاړی دی

لمونیج وکړی تاچی دشبهی غځه دخلاف لمونیج ووزی اومصلی ته تسکین دزهرم پیدایسی.

فأكد: د مذهب دیارانو د دلیل داری چی په حدیث شریف کی چی رولیت په ابن

عمر کړی دی داسی راغلی دی **جاء علیه الصلوة والسلام** غځه چا پوښتنه وکړه دلاماغه په

کنبی کی ده مبارک ورته وویل چی ته لمونیج کوی په کنبی کی په ولاړی الا ان تخاف العرق»

وقال مثله محبر بن ابی طالب»

او بل دلیل په دادی چی قیام خوړکن دلاماغه ده، نوپه عذر محقق سره پاتیری نه په عذر

مهموم سن. **پوه سه:** چی مذهب دامام اعظم لره هم دلائل سته، یو حدیث دابن

سیرین دی چی وائی چی مونږ لمونیج وکړی سره دانس په کنبی کی په ناستی، اوکه مونږ

غوښتای وکناره ته یعنی وچه ته هم وتلای سوائی. اوجا مد وائی چی مونږ لمونیج وکړی

سره دجناده رضی الله تعالی عنه په کنبی کی په ناستی، اوکه زمونږ خوښه وای په ولاړی مهموم

کولای سَوای یعنی سرخشی نه، نویدی حدیثو جمعه: زاهدی داسی کپیده چی حدیث
د ابن عمر اوجعفر چی یار انو دلیل د عدم صحت گرجولی وو محمول دی بر تَد ب یعنی ولا
مذوبه ده، او حدیث دانش اود جناده ش محمول بر بیان د جوان دی، او بیاهم ترجیح د
قول د امام اعظم خندی ثابتین ی، ولی چی د دوو تا بعینوا بن سیرین، او مجاهدیه
بخلی کړی دی.

پوه سه: چی کبستی حکم د ابی لری من وجه، ولی چی کبستی مرکب الجردی. اوده
مرکب البردی. نو چله په دواړو کی لزوم د قیام ساقط دی. او بیاهم کبستی من وجه
حکم د محلی لری چی سړی په آرام په کبستی ناست وی. نویدی سببه استقبال القبلة او
کوع او سجده په لماخه کی د کبستی لازمه ده. **فقال المصنف:**

وَالْعُذْرُ كَذَرَانِ الرَّأْسُ وَعَدَمُ الْقُدْرَةِ عَلَى الْخُرُوجِ وَلَا

او عذر لکه سرخشی یعنی چی ولا پستی پرل سرخشی، او بل عدم قدرت دی پر وتلود کبستی غنه
اونو دی روا لمونج په کبستی کی په
يَجُوزُ فِيهَا بِالْإِيمَاءِ اتِّفَاقًا اشاره سر په اتفاق ولی چی ر وکونکی
د ایماء نه حقیقه اونه حکم استه، لکه په مریض کی او حکم لکه په دابه کی، «مطرد» قال

وَالرُّبُوطَةُ فِي لُجَّةِ الْبَحْرِ وَتَحْرِكُهَا الرِّيحُ شَدِيدًا

او هغه کبستی چی در وول سوی وی یعنی په لنگر، او سبب یو په لویه حصه کی د دریاب او
دهغه په باد بوی

كَالسَّائِرَةِ وَالْأَفْكَ الْوَاقِفَةُ عَلَى الْأَصْحِ په سخت سبب بدو

هغه کبستی لکه رو انه کبستی داسی ده. یعنی حکم په در وانی کبستی دی لکه چی تیس سو، او که باد
په نه بلور وول نو هغه کبستی لکه ولا په پرکناره د دریاب پر اصح روایت باندی،

اللهم اغفر لمؤلفه ولکاتبه ولجميع المؤمنين آمین

ثَالِثُ الْمُنْصَفِ وَإِنْ كَانَتْ مَرْبُوطَةً بِالسَّطْرِ لَا تَجُوزُ صَلَاتُهُ قَاعًا
او که په کبستی در وانی وه پرکناره د دریاب په لنگر وغیره سو نونه دی روا لمونج
د سړی په دغه کبستی کی په ناستی په اتفاق لکن پر صحیح روایت او بعضی وانی
چی په دی کی هم اختلاف سته، **مر، قال المصنف:**

فَإِنْ صَلَّى قَائِمًا وَكَانَ شَيْءٌ مِنَ السَّفِينَةِ عَلَى قَرَارِ الْأَرْضِ
او که چیری لمونج وکړی په دغه کبستی کی چی پر شرط البحر اویوه حصه د کبستی غنه پر قرار د محلی و نولمونج

صَحَّتِ الصَّلَاةُ وَالْأَفْلا تَصَحُّ عَلَى الْمُخْتَارِ یعنی لکه

پر سربا ندی چی پر محله پرته وی او کی قرار نه در لوی یوه حصه د کبستی پر محله باندی نو
لمونج په په ولا په نه دی صحیح، ولی چی دغه کبستی په دغه صورت کی دابه ده، یعنی که د ابی
غنه چی ولا په تاکید ای سی د دی کبستی غنه خوم و تانی سی نو پر محله لمونج کول ممکن
دی مگر هغه وخت بیا په ولا په کبستی کی په ولا په لمونج روا دی که ممکن نه وو وتل د دی
غنه و سړی ته، **مصنف مختاره و وایه، ولی په دی کی اختلاف سته، مصنف هغه روایت**
نقل کړی دی چی محیط او بدائع کی دی، لکن ظاهر کلام د بدایه اونها په او اختیار د ادی
چی لمونج په ولا په په هغه کبستی کی چی مربوط ته وی پرکناره د دریاب روا دی مطلقاً
خواه پر محله قرار لری او که نه. اوده ته خروج ممکن وی او که نه، طه قال المصنف

وَيُتَوَجَّهُ الْمُصَلِّي فِيهَا لِلْقِبْلَةِ عِنْدَ افْتِتَاحِ الصَّلَاةِ

او غماخ دی درین ی لمونج کونکی په کبستی کی یعنی چی روانه وی و قبلی ته په شروع
کی د لماخه، ولی چی استقبال القبلة فرض دی او را کب قدرت هم پر لری،

اللهم اغفر لمؤلفه ولکاتبه ولجميع المؤمنين آمین یا رب العالمین

قَالَ وَكَلَّمَ اللَّهُ آدَمَ رُتْ عَنْهَا يَتَوَجَّهَ إِلَيْهَا فِي خِلَالِ الصَّلَاةِ

اور وقت چي کبتي د قبل غځ وگرځيدله يعني چيرسوه لمونځ کونکي د ورسره گرځي وطرفه د قبل
په مابين کي د لما غځه حتی چي لمونځ پوره کوي غامخ و
حتي يئمه مستقبلا قبل ته، په مراقي کي وايي که سري عاجزه سود استقبالا
القبله غځه يعني د يو عذر په سبب چي اميد د زوال د هغه عذر وو، نو د دې لمونځ بند کړي
تر زوال د عذر پوري، او مراقي نرياه ته کړيده که مصلی د کبتي استقبال القبلة پر سينو يعني يا
ابتداء او يا په خلال کي د لما غځه لمونځ په دې رڼا په اتفاق د الله شلاسه وو،

فَكَادَهُ: طياره که پر محله ولاړه وه او ځای د ولاړي د لما غځه په کبتي وونوپه
هغه طياره کي لمونځ په ولاړي په رکوع او سجده وکړي. او که چيري د ولاړي د لما غځه نه وو پکښي
نو که چيري تا کيدای سواي يعني ځينه د تا کيد و موجوده وه او محافظينو د ميدان هوکي ده
اجازه د کبته کيدو ورکوله. خو تا دې سې او لمونځ دې پر محله وکړي، او که ځای د ولاړي
د لما غځه په طياره کي نه وو، او اجازه د کبته کيدو هم محافظينو نه وکوله نو لمونځ په
دې کي د ځيري په اشاره وکړي، دا خو حکم د ولاړي وو او که طياره روان وه نو حکم به د داي
دې که ځای د ولاړي د لما غځه په کبتي وي او که نه لمونځ په اشاره کوي، هذا ما حصل لي من
عبارات الفقهاء»

فَكَادَهُ: ټوله احکام چي ذکر سوه په باره کي د کبتيو هغه د هغو کبتيو وه چي په
پخوا زمانه کي به آب بازارو چلولي اولنگرونه او پنډي پنډي رسي به ورسره وي د پاره
درید و او بيا کشيدو، او يا په اوسني زمانه کي هغه کشتي کبتي چي قايقي به بولي
او په ذريعه د مښانو په دريا ب کي چليدې، او هر چي هغه لوتی کبتي دي چي په نسو سوي
انسانان په کبتي سپاره وي سره د دوي بستري اوسره د پيرو مالوچي په اصطلاح په آب
گوټيو نه بولي، په هغو کي خو که رواني وي او که ولاړي وي لمونځ په ولاړي په رکوع او سجده
سره په سبه آساني په کبتي کيږي، نو په دغسې کبتيو کي ځما لمونځ په ولاړي کوي په اشاره
نډي رڼا.

مگر هغه وخت بيار وادي که هولد دريا ب طرفه فسوه او دغه لويه کبتي په حرکت کي خپل
په اضطراب سوه لوتی ولاړي له مونځ دستونځوسو مخا غځ سو، هذا ما حصل له من عبارات
الفقهاء ولا شك (اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب)

تفسير الوبي

وتفسير

تجويد خاني

جمال القرآن

فوائد مكية

مقدمة الخريفة

الاحسان

نوراني فتاواه

فضائل اعمال

مكتبة القرية والتجويد

الناشر

فصل في التراويح فصل في تراويح جمع تراويحة اوده او طوائف تراويح تراويح
معنا يوازي راحت وائی۔ او پہ شرع شریفیہ کی دخلورو رکعتوں میں دئی
ولی وروستہ ترخلور رکعتہ چی خلگ یوگری کبستانی خذنا خذ استراحت وتر پیدا سوہ نسوا
نسمیہ مجازدی چی خلور رکعت یہ پہ نامہ دهمسایہ چی ورو ستہ ناستہ دہ مسلمی کرہ
اود اہم امکان لری چی خودی دا خلور رکعت دی راحت وی۔ لکہ پہ حدیث شریف کی نقل
دی « اَرَحْنَا بِاَلْقُلُوبِ بِلَالًا » یعنی اقامت وکرہ چی لمونج اداء کرہ چی کول دلا خذ
راحت دی دنرہ ترانتظار دھغہ، اوپاہ دی سبب یہ ترو یجہ بولی چی پیرہی
کی راحت دجنت سری تہ سیرہی۔

پوہ سہ: پہ ہر لائحہ راحت تہ جنت سری سیرہی، نو باید ہر لمونج تراويحہ
و بلل سہی **جواب** علماء پہ یوہ خولہ وائی چی پہ وجہ کی تسمیہ اطراد شرط اولانم
نہ دئی « کذا فی المستصفی »، در قتال المصنف:

التراويح سنة للرجال والنساء اوتراويح سنت دی دپاہ دنرو
امام اعظم غفرہ، کما فی الخلاصہ، وھی سنة مؤكدة کما فی الاختیارہ مر، اوپہ روایت کی د
اسد بن عمر عن ابی یوسف دی وائی چی ما سوال وکری دابو حنیفہ غفرہ پہ بارہ کی صلوة
للتراويح چی امیر المؤمنین غفرہ پہ جماعت کبری سر مشروع کری دی۔ نو حضرت الانام
وقیل چی تراويح سنت مؤکدہ دی۔ او امیر المؤمنین غفرہ پہ غفوب نذی باعثہ کول پہ
جماعت سر دکان دخولنہ دی کری۔ او نہ عمر پہ دی کار کی مستدع وو۔

بلکہ د عمر پہ نیز اصل موجود وو چی غفرہ د علیہ الصلوٰۃ والسلام دخولیت و دہ تہ
پہ جماعت کولو کی تراويح، اوسنت یہ پہ فعل د علیہ السلام ثابت دی لکہ عنقریب
برہابی۔ اوپہ دی قول د علیہ الصلوٰۃ والسلام یہ ہم سنت والی ثابتین دی: عَلَیْکُمْ فُسْتِی
وسنة الخلفاء الراشدين من بعدی، او ہمیشہ والی کری دی پرتراويح عمر عثمان علی رضی
تعالی عنہم

وقد ورد فی حدیث، افترض الله علیکم صیامہ وسنة لکم قیامہ، والمراد بالقیام التراويح۔
اود و افترض وائی چی تراويح سنت دی نرولہ نہ بنحو لہ، اوبعض فی دانش علماء وائی
چی تراويح سنت عمر دی۔ بلکہ صحیح دادہ چی سنت نبوی دی، مر، در،

سرہ ددی چی تبولہ کتابونہ د فقهی شریفی تراويح سنت عین بولی
تبصرہ دنرو او بنحو، لکن واعظان او امامان د مساجد و پہ بارہ کی سنت والہ
تراويح بنحو لہ و نہ کمرہ تنگ اوسخت بیان کوی پہ دی بارہ کی۔ اود دی سببہ پہ اکثر
کورہ کی بنجی تراويح نہ کوی منکر یوسپین سری پہ کوی کی اود سرسایہ پہ بارہ کی نرولہ
لوی او کشتی کردہ پہ تفصیل یا دوی۔ وفی البرہان، اجمعت الامة علی مشروعۃ التراويح
رحوانہا ولم ینکرہا احد من اهل القبلة الا الروافض « قالہ علامہ نوخ »،

دلش وائی: چی ددی عبارت غفرہ د نوح، د معلومہ سوہ چی روافض یہ مطلقاً مشروعیت
مخبر منکر دی، او غفرہ د غفرہ خبر چی د بنحو پہ بارہ کی سنت نہ بولی قول د مصنف ووپہ
مراقی کی، قتال فی المضمرات: التراويح سنة باجماع الصحابة رضو من بعدہم من الامة
ومنکرہا فعال مبتدع مردود الشهادة، **سؤال:** مصنف تراويح سنت بولی
اود وائی چی مستحب دی۔ فکیف التوفیق بینہما **جواب:** دقدوری عبارت
داسی دی: ویستحب ان یجتمع الناس آہ۔ نو دی عبارت حاصل ددی چی اجتماع دخلکو
پرتراويح مستحب دہ و هو کذلک، اوپہ دی دلالت نہ کوی چی خودی تراويح مستحب دی
والی ہذا ذہب بعض الفقہاء یعنی چی تراويح سنت دی او جماعت یہ مستحب دی۔

درولش وائی: چی د تراويح د لائحہ شرعی ددی حایہ غفرہ سویدہ چی پہ حدیث
نبوی صلی اللہ علیہ وسلم کی پہ روایت د بخاری او مسلم د عائشہ رضی اللہ تعالی عنہا غفرہ
داسی، اعلی دی چی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یوہ شپہ یعنی پیروزہ کی پہ مسجد
کی د تہجد لمونج کاوہ نوپہ مسجد نبوی کی بعض صحابہ چی حاضرہ غفرہ علیہ الصلوٰۃ
والسلام پس اقداء وکرہ اود دہ سری لمونج پہ جماعت وکری۔ اود وہمہ شپہ یہم لمونج
د تہجد پہ جماعت وکری او صحابہ تراوی شپہ دیر و، ولی غفرہ دبرائی شپہ چنگو

نور خبر کړې وه. او په دریمه شپه خلک ښخې ډېر اغلی و. قَالَتْ فَلَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نو د اوائی چې دریمه شپه ښخې ښی علیه السلام ورو نه ووی
یعنی د هغه ډېر یا د جری نخه چې علیه الصلوة والسلام داعستکاف دپاره په مسجد نبوی کی جبره
کړې وه، حتی چې د بعض خلکو گمان داسو چې علیه الصلوة والسلام بیده دی نو یې ډېر یا
په کشتی شکو وپېستله، او بعض خلکو به غاړې شا نه کولې، خو په هر صورت چې شپه تیره سوه
نوا حضرت صلی الله علیه وسلم چې د سحر لمونځ وکړی نو خلکو ته یه وویئله: چې ما ولیه
ستاسی اجتماع (ونو) کار چې تاسی کاوه، لکن نه در اوتو نخه و تاسی ته منع نه کړم مگر نه دی
خبري چې نه ویریدم چې پر تاسی به د لمونځ فرض سې»

وايضاً وُرد في بخاري ومسلم برواية عائشة رضي الله تعالى عنها: چې علیه الصلوة والسلام په روژه کی
لویه غیر کی دروژنی تریو ولس راکته بالا لمونځ نه دی کړی و تر په کښی کذا فی صحیحی ابن
حزیمه وابن حبان: **سؤال:** په حدیث کی چې روایت یه ابن ابی شیبه: او طبرانی وینې؟
دا بن عباس داسی راغلی دی. چې علیه الصلوة والسلام شل راکته نفل بیله و ترو په روژه کی کول
جواب: محدثانو د حدیث ضعیف گنړلی دی بلکه شل راکته په مواظبت د خلفاء راشدین
سوی د ابوبکر الصدیق نه ثابت دی کذا قال الامام الطحاوی: وفي البخاري ترهغه وخت چې رسول
الله صلی الله علیه وسلم وفات کیدی کار د تهمجد د لمانځه پوه ډول وو، یعنی پر انفرادی
طریق پاته وو او په خلافت کی د ابوبکر صدیق رضي الله تعالى عنه هم پوهه ډول پاته وو او په
اول کی د خلافت د عمر همدغسې پاته وو خو چې عمر خلک سوه جمعه کړې پر جماعت په دغلا نځه
کی په امامت د ابی بن کعب فکان ذالک اول اجتماع الناس علی قارئ واحد في رمضان کذا
في فتح الباری: حاصل دادی چې صلوة التراويح په جماعت سر په حقیقت کی سنت دی د ښی
علیه الصلوة والسلام او د عمر سنت نه دی،

سؤال: بعض فقهاء وائی که چا وویئله چې تراویح سنت د عمر دی لکه روافضی وائی
هغه کافر دی نو د حکم صحیح دی او که نه **جواب:** په ډېرو معتبرو کتابو کی راغلی دی چې
تراویح سنت دی د عمر په دی معنی چې همیشه توب یه او شل راکت والی یه سنت عمری

او د ادی سره منافات نه لری چې اصل د تراویح سنت ده علیه الصلوة والسلام دی نو کړم
د کفری مفادی، بلکه په حدیث کی دا ابو نعیمه من حدیث عروبه الکندی داسی راغلی دی
چې علیه الصلوة والسلام وویئله: چې تر ما ورو سته به ډېر شیان نوی پیداسی فاجتبه
ان ان تلن مؤاملا حدته عن، او امام طحاوی وائی چې بحر، ائق د خلاصی نخه داسی نقل
کړې دی چې د ماشا نخو اختلاف وو په دی کی چې تراویح سنت دی او که مستحب دی،
لکن د اختلاف دفع سوېد، روایت د حسن د ابو حنیفه نخه چې تراویح سنت دی کافی المراقی، قال

او کوله تراویح یو په
وَصَلَاتُهَا بِالْجَمَاعَةِ سُنَّةٌ كَفَايَةٌ جماعت سره سنت کفای
دی. پوه س، چې تراویح یو په جماعت سره کولو کی دری قوله دی، اول دا چې جماعت تراویح
سنت عین دی د نرو دپاره حتی که یوه سړی بیله عذر تراویح یوازی وکړی که غم
په مسجد کی وکړی گناه کار دی، ولی چې مخالفت د سنت یه وکړی،

مسئله: بناء پر دی وخت د تراویح بعد العشاء دی که یو سړی د ماخستن لمونځ وکړی
او تراویح یو وکړی او وتر هم، وروسته داو، معلومه سوه چې د ماخستن لمونځ دی فاسد ادا
کړی وو او تراویح او وتر دی صحیح کړی دی. نو حضرت الامام الا عظم مذهب دادی چې د
ماخستن لمونځ دی راوگرځوی په سبب د فساد، او تراویح دی هم راوگرځوی. ولی تراویح یو په
تایه وکړی، نو هغه تراویح چې ده د منځه وکړی هغه نفل خالص دی او د ترو راگرځیده نه غولری
وهو الصحيح ط

پوه سته: پچی په وخت کی د تراویح دری قوله دی: اول دادی، چې شپه قوله
وخت د تراویح دی که د منځه د ماخستن تر لمانځه، او که وروسته د منځه ترو ووی او که
وروسته، او دې مذهب ته بعض اخلاف تللی دی چې یو هغو نخه اسمعیل الزهری دی، په
بحر، ائق کی وائی چې د دی مذهب تصحیح چانه ده وویلی، اول همدې مذهب دادی چې وخت
د تراویح د لمانځه په مابین کی د ماخستن د لمانځه او وتر دی، الثالث دریم مذهب
ما اختاره المصنف في نور الايضاح

ددی خلاف فائده په دی کی بشکاو کیری که یوسری تراویح د مخه دماختن ترلاسه وکړی، نو پر اول قول دغه تراویح صحیح دی او تر لویح دی، او پر دوهم اول دریم قول داغه لمونځ نفل صرف دی د تراویح د سنتو ځای نه لسی، او یا یوسری تراویح پسله و تر وکړی نو پر دوهم قول لمونځ تراویح نه دی، او پر دریم قول تراویح دی. او پر اول قول خوب طریقت اولی تراویح دی کما لا یخفی، او یا دیوه سړي غځه یوه ترو یجه تیر سی په سبب ده یوه عذر نوچی وخت د ترو راوړ سیدی، دده داخیال ویا که زه دا ترو یجه راگرځوم و تر په جماعت راغځه تیر یدی. نو پر اول قول دی و تر په جماعت وکړی او تر یجه چی پاته سوی وه پسله و ترو دی وکړی. او پر دوهم اول دریم قول دی ترو یجه فائده ترو ترو د مخه وکړی که غم و تر په جماعت کیری، کله ذاک ظاهرا لمن تفکر فی المذاهب الثلاثة» و قال

وَيَسْتَحِبُّ تَاخِيرُ التَّرَاوِيحِ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ أَوْ نِصْفِهِ وَلَا يَكْرَهُ
اِسْتِحْبَابُ دِي حُنْدُولَ د تراویح تر دریمې د شبې، او یا تر نیمې د شبې او تر نیمې شبې واخلای
حُنْدُولَ هَم مکره نه دی. پد صحیح روایت

مسئله: که یوه شپه تراویح د سړي غځه قضاء سوی صحیح مذهب دادی چی بیا په قضاء نسته، او کی څوک قضاء راوړی هغه نفل صرف دی «درهرا» او بعض فقهاء وائی وائی چی دروځی د میاشتی تر تیریدو پوری قضاء سته، او بعض وائی چی د دوهمې شپې د تراویح تر وخت د مخه په قضاء سته،
اوپوه سه: چی مراد د مصنف د لا ښه غځه دادی چی مکره غځه په نه دی ورنه خلاف الاول خو یقیناً دی، نو ددی سببه مصنف په مراقی کی وائی چی ښه کار دادی چی تراویح دی تر اخیر اللیل پوری نه حنډوی چی خوف ددی سته چی یک لخته به فوت سی په سبب دخوب: قال المصنف:

وَهِيَ عِشْرُونَ رَكْعَةً بَعِثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
او د تراویح شل رکعت دی یعنی په اتفاق د صحابه کرامو په دوه

رکعت دی سلام اړوی. او د اقدیمی زمانه فی غنچه تر نئی وړ ځی په میراث پاتړ ده، **فائده**
که سړی شل سر رکعت سر جویت کړه یعنی سلام به په اخیر کی د شلور رکعتو وړاوه منگر پر دوهم رکعت به ناسته کوله نو کفایت د ټولو تراویحو په کیری لکن په قصد د اسی کول مکره دی لکن نه خلاف السنة» او هغه څیر چی منیه المصلی کړیده چی په دی کی رکعت نسته ولی چی تکلیف به لا پورې کی، کمال غلطه بللی ده چی د پر مشقت په عبادت کی هله سبب د مزید ثواب دی چی د شریعت پا که سر برابرې اوده سنت سر موافق وی.

او د دوهم مذهب دادی، چی مستحب داده چی سړی دی تراویح په کور کی کوی، ولی چی دریاغ غځه لیری دی منگر نه هغه څوک چی لوی فقیه او عالم وی، چی په ده لیسو خلک اقتداء کوی هغه دی په مسجد کی په جماعت کوی د پاره د ترغیب د خلکو، ولی چی په صوت کی د نه حضور دده تغلیل د جماعت راځی او عوام خوبه بیا کور هم نه کوی. او دریم مذهب دادی، چی کولی به په جماعت سر سنت کفایت دئی، یعنی کی بعض کسان په جماعت وکړی. او بعض یر په کور کی وکړی هغه نه دی گناه کار، او که ټوله اهل مسجد د جماعت لمونځ پر لیسو یعنی تراویح ټوله گناه کار نه دی،
هذه اما صلی ما فی البحر الرائق،

تقریر: په اوسنی زمانه کی په سبب ده سستی د مسلمانانو رواج داسی دی چی په اکثر مساجد و تراویح د «الکثر کیف آه» په سورتو سره کوی، او بعض خلک چی د ختم القرآن سر د پوره علاق لری هغه یو څو کور اتفاق سره وک، او یا یو کور وی چی د لما بخیر نفر یر د پوری نوحافظ راوولی په سراچ کی د ختم تراویح کوی، په دی کار د هغو هیڅ خرج او گناه نسته بلکه ښه کار دی، ولی چی په مسجد کی هغه دی جماعت کیری، او بعض علما و د عصر حاضر چی حکم د گناه کار پور د غوځلو کړی دی او حواله به وړد مختار، نه کړیده هغه څو خطاء دی او، در د مختار د عبارت معنا هغه چی ټوله اهل مسجد پر سید دی یعنی جماعت په تراویح کی، بلکه درویش وائی که په مسجد کی ختم القرآن تراویح کیدلی او یوسری د خپلی کهای په سبب تراویح یوازې کور کولی هغه هم نه دی گناه کار، اگر چه فضیلت د جماعت په تراویح کی دی خصوصاً په ختم القرآن سره، فتا مل ولا تلتفت الی الشهرة»

مسئله: یو امام دو عايم په تراويح کي امامت نسي وړکولای و عليه الفتوى، ولې چې سنت په يوه وخت نسي مکرر کيدلای، او د ووم تراويح په صرف نفل گرځي او د قوم اقتداء

د سنت التراويح پسي کړيد، **مسئله:** داسي رواده کړا هت فسته په کښي چې يوسري يوازې په يوه امام پسي تراويح وکړي او بيا په بل امام پسي، د دې مثال دادي لکه يوسري چې د ما پښين يا ما خستن لمونځ يواځي وکړي او بيا جماعت ودرين دي هم اقتداء پسي وکړي. **سوال:** په حديث شريف کي راغلي دي: وَلَا يُصَلِّي بَعْدَ صَلَاةٍ

مثله، **جواب:** داده لمونځونه خوسه مثل نه دي، ولې چې يو منفرد دی او بل پرمات دی، نو محمل د حديث دادي چې يوسري يوازې لمونځ په يو مسجد کي په جماعت وکړي او بيا په بل مسجد کي هم پر جماعت پښ سو، بيا په په جماعت کوي د مکروه ده، او يا يو سري يواځي لمونځ اداء کړي، او بيا هغه لمونځ يوگړي وړو سته بيا انفراد کوي.

پوه سله: چې تراويح په جماعت سره افضل دی تر يوازي کولو، بعض فقهاء وايي چې جماعت په تراويح کي داسي دی لکه جماعت په فرضي لاخه کي يعنې ثواب په ۲۵ درجې بيا ۲۴ درجې تر يوازي کولو بالا دی، او بعض علماء وايي چې جماعت د تراويح صرف افضل دی تر يوازي نه په قيد د عدده ۲۵. بيا ۲۴، وهذا هو الصواب، او فضل چې پر وجه د تداعي نه وي هم په جماعت افضل دی تر يواځي، **مسئله:** که سري د تراويح لمونځ اويا فرضي لمونځ په کور کي په جماعت وکړي يو فضيلت خو پر ځاي سو چې جماعت دی او بل فضيلت فوت سو، فان الاداء في المسجد له فضيلة نراثة على الجماعة في البيت، قال المصنف

وَوَقْتُهَا بَعْدَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ وَيُصَحُّ تَقْدِيمُ الْوُتْرِ عَلَى التَّرَاوِيحِ

او وخت د تراويح پيله اداء کولو ماخستن د لماخځه دی، قال الرافعي في المعجم اللغوي: «او صحيح دی دغه

وَتَاخِيرُهُ عَنْهَا کول د وټو پر تراويح، او د و سته کول تر تراويح، ولې خو تراويح تبع د ماخستن د لماخځه دی د وټو طبع نه دی. لکن بيا هم تاخير د وټو افضل دی، وهو المعمول في جميع بلاد المسلمين»

مسئله: که سري څلور رکعت تراويح په يوه سلام وکړي او په مابين کي نه کښيني نو دغه څلور رکعت پر دوه رکعت حساب کړي في الصحيح، مره

سوال: دغه شري په کتابوکي وايي چې د ميانځ ناسته په څلور ورکعتوکي د نفل واجب ده او په سجده سهوه سوئي جبره کي يري نو په مقتضي د دغې مسئلې بايد څلور رکعت حساب سي او سجده سهوه پر لاسه سي که چيري دا کار سهوا وي. **جواب:** تراويح که غم اصلا نفلي دی لکن پر نو، و نفلو نه قياسي يري، ولې چې تراويح په هيئت خصوصه مشرع سوې دي چې پر هرو رکعت به سلام گرځوي، قال المصنف:

وَيَسْتَحِبُّ الْجُلُوسُ

بَعْدَ كُلِّ أَرْبَعٍ بِقَدْرِهَا وَكَذَا بَيْنَ التَّرْوِيحَةِ الْخَامِسَةِ وَالْوُتْرِ

او مستحب نه ناسته پسله هر څلور رکعت په قدر هغه څلور ورکعتو او د غرنه مستحب ده ناسته په مابين کي د پنځمې تريويي او د وټو په قدره څلور ورکعتو **مسئله:** پسله دوو رکعتو ناسته مکروه ده، ط «وفي الكافي: مکروه ده قعدة استراحت پر پنځه سلام باندي په نيزد جمهور وجه د استحباب مذکور داده چې توارث پر دغه قول باندې راغلي دي وهذا هو المروي عن اب حنيفة **مسئله:** خلک په جلسته استراحت کي اختيار لري که تسبيح وايي او که قرائت وايي او که يوازي يوازي نفل کوي او که ساکت کښيني،

فائده: په اکثر و مساجدو کي امام تسبيح وايي او خلکو غوږ ورته نيولي وي، په نيت د دې چې مونږ ته به په سبب د سماع د تسبيح خدائي ثواب را کړي، ولې چې سماع کالتالي «لکن دا غلطه خبره ده چې سماع کالتالي «سامع کالتالي خاصة قرآن مبارک ده، البته د مقتديانو غاري نه دی بندي ولي چې ساکت خونا ست دی. او که يوقار قرائت ووايي جهرا او نورو غوږ ورته نيولي وي لهولوت خدائي ثواب وړ کوي.

پوه سله: چې ملایان سره د دې چې دغه شري په کتابوکي دا **مسئله:** ويښي چې مستحب ده تاخير د تراويح تر ثلث الليل پوري غفلت

خوبیا دوی پر روژی د ترلو یخود تلوار د سببه د ماخستن اذان په ډیر و مسجد وکی د
مخه تر اخیلید وخت د ماخستن کوی، او بیا نو په ډیر تلوار په ترلو یخوکی هغه لنډ
لنډ سور تونه وائی چی سامع په حروفو تمیز نسی کولای، خو میره هغه ملادی چی د
ماخستن لمونځ اودوه رکعتہ سنت او شل رکعتہ ترلو یخ سره د جلسانو او سره دده درې
رکعت و تر ورسه د قرائت ده سار ک الی آ په نیم ساعت کی سره ورسوی، او چی پخوانی
د ماخستن لمونځ او سنت او وتر کوله هغه وخت دا توله معامله سره خلاصه کړی، او په
جلسه الاستراحت کی صرف درې واره سُبُوحٌ قُدُّوسٌ، آه تسبیح وائی ولس. نوته فکر کړی
چی دغه درې واره تسبیح به په قدر د څلورو رکعتووی او که څرنگه!

او اخت په وریخ یه نوچید کالی اغوستی وی او عطریه هم لگولی وی او د سربایه په باب
کی ډیر اوږد بیان کوی تاچی د دروژی د ترلو یخو محمول ورته ملاوسی. برین عقل و دانش بایر کړی
چی دا حال د ملایا نودی نود امیانو څخه گله ده. فَتَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَسَنَّ خَتَمَ الْقُرْآنِ فِيهَا مَرَّةً فِي الْأَشْهُرِ عَلَى الصَّحِيحِ

او سنت گنل سوی دی ختم د قرآن مبارک په ترلو یخوکی یو وار په میاشت کی د دروژی په اشهر
روایت کی پر صحیح مذهب د امام اعظم، قال فی المراقی وهو قول الأكثر نو په هر رکعت کی لس
لس ایت وائی. یا مثل د هغه په ایاتو طویل ووی، **مسئله:** یو وار ختم د قرآن څو سنت
دی او دوه واره فضیلت دی، او درې واره یعنی په هرو لسو شپو کی یو وار سی افضل دی. **پوه سه:**
چی په صحیح تاریخ کی د امام اعظم رحمه الله علیه راغلی دی چی ده د
روژی په میاشت کی یو شپیته واره ختم د قرآن مبارک کاوه. په هر شپه کی یو ختم چی
دیر شی، او په هر وریخ کی یو ختم چی د اهر دیر شی او مجموع شپیته سی، وئی جمیع الترویج
یو ختم کاوه چی یو شپیته سی، وری غنه، چی ده په دوه رکعت کی په داخل کی د بیت الله
الشریف یو وار قرآن پاک ختم کړی، واشتهر، چی امام اعظم خلونیت کاله د ماخستن په
اوداسه د سحر لمونځ کړی دی، او د امام اعظم د دینمانو چی په سر کی خطیب بغدادی دی

او د نورو وها بیانو د ندان شکن جوابونه په تفصیل سره لري ډی او په شرح کی د قدوری
هم تفصیلی بیان کړی دی، او که مستاد امام اعظم سره محبت سته او غوړی چی دده
مبارک تار یخچه په تفصیل سره او پر صحیح ډول زده کړم، نو د رویش شرح دینو پر فقه
باندی به غوره مطالعه کړه او خپل زړه تشفی به وکړه.

مسئله: که امام د مسجد دیوقوم ختم القرآن نه کاوه نوته تر رواه چې بل مسجد ته ولاړی
کذا فی فتح القدير. **فائدة:** فی فتح القدير والتبيين کی داسی راغلی دی، که خلکو
قرآن مبارک په ترلو یخ کی تر اخیر د روژی د مخه ختم کړی بعض فقهاء وائی چی د خو خلکو ته
مکروه نه ده چی د پات شپو ترلو یخ پرېږدی، ولی مقصود خو ختم القرآن وو هغه خو ولسو
او اکثر فقهاء وائی چی د پات شپو ترلو یخ به کوی او کم سور تونه چی په کبی وائی دده خو به
ده، د رویش وائی چی په دی مذهب باید سړی فتوی ورکړی. ولی بعض خلک په لشل شپو
کی ختم القرآن کوی. نو پر اول مذهب شل شپو د دروژی مبارک میاشتی به بیله عبادت
د ترلو یخو پرده تیر یږی، بلکه بعض قاریان په درو شپو کی خلکو ته د ختم القرآن ترلو یخ وکړی
مسئله: که قاری د ختم القرآن ترلو یخ خلکو ته ورکوی. او یو سورت او یا یو ایت ډیر
سو، او درو سته سورت یا ایت یه ووايه وروسته ور پیا د سوه نوم سورت داده چی
چی هغه متروک سورت یا ایت دی بیرته ووائ او وروسته هغه وئیلی سورت یا ایت دی
لسی ووائ تا چی ترتیب د قرآن برابری ط

فائدة جلیلة: توله رکعتونه د ترلو یخ په میاشت کی د دروژی کی میاشت
پوره وی شپین سوه رکعتہ ډی. او که میاشت کمه وی نو به شل کم شپین سوه رکعتی
نو تر لس ایت دی په هر رکعت کی څه بالا وائی که څه هم میاشت پوره وی ولی د قرآن مبارک
ایتونه تر مجموع هغو ایتو چی ده په کامل میاشت کی په هر رکعت کی لس لس ایت وئیلی
دی پر هغو بالا دی شپین سوه شپیته ایت. **فائدة سنیة:** توله ایتونه د قرآن
مبارک په نيزد حنیفیانو شپین سوه او شپین شپیته ایت ډی. ۲۶۲۶ په دی ایتو کی
ایت د وعد الجنة دی، او زرا ایت د وعید بالنار دی، او زرا ایت امر وئی، او زرا ایت

د نهی دی، او ز، ایتہ دقصودی، او ز، ایتہ اخبارات دی، او پنجه سوه ایتہ حلال او حرام دی او سئل ایتہ دعاء او قسیح دی. او شپن شپته ناسخ او منسوخ دی، کذا قال الشیخ، قال عن الک ف «قال المصنف»

وَلَوْ مَلَ الْقَوْمُ قَرَّةً بِقَدْرِ مَا لَا يُودُّ إِلَى تَنْفِيرِهِمْ فِي الْخُتَارِ

او که چیری ستری کیده مقتدیان داویده قرائت غنچه او یا د ختم قرآن غنچه، نو امام دی هغه قدر قرائت وائی چی سبب ددوی د نفرت ونه گرځي. او یک لخته تراویح پری نږدی، په مختار مذهب کی، یعنی د متاخرینو، په مراقب کی وائی چی افضله زموښ په زمانو کی بلکه په ټولو زمانو کی دومره قرائت ویل پکار دی چی سبب د تنفیر د قوم او د تقلیل الجماعت ونه کوي او په محیط کی وائی چی ډیر والی د قوم افضل دی په جماعت کی تر تطویل د قرائت وږنی او زاهدی وائی چی په تراویح کی دی لکه د ماښام په لمانځه کی قصار مفصل سوتونه وائی په الحمد لله غنچه او پکړه دی تحریرا کم تردی ایتہ قصار او یا یوایت طویل له لیر لیکل واجب فایده: هغه خبر چی ابی الفضل الکرمی و او وبری کړیده چی په اوس زمانه کی چی سړی تر الحمد لله وروسته یوایت یا دوه ایتہ ووائی هیڅ کراحت نسته، او په پای کی ویلی دی: وَمَنْ لَمْ يَكُنْ عَالِمًا بِأَهْلِ زَمَانِهِ فَلْيُوجِبْ هَلْ، انتهى، ددی روایت په باره کی امام لخطاوی وائی چی مراد دیوه ایت غنچه یوایت طویل دی، او انیتو غنچه دوه ایتہ متوسط دی، ورنه پر ظاهر د اقول ډیر ضعیف دی چی په دی کی تفریط په ترک واجب که قال المصنف:

وَلَا يَتْرُكُ الصَّلَاةَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اونه دی پښ دی درود پر علیه الصلوة والسلام په هره تشهد کی د تراویح که ختم قوم

فِي كُلِّ تَشَهُدٍ مِنْهَا وَلَوْ مَلَ الْقَوْمُ عَلَى الْمُخْتَارِ

حواصی کییدی - پر مختار قول باندي

ولی درود زموښ په نینسنت موکد دی. او په نیزد حضرت الامام الشافعی فرض دی ولا یصح الصلوة عنده بدونه، نو ترکه یه مکروه تحریمی دی» قوله علی المختار علی المذهب المختار، ولی چی دا عین کسل دی په عبادت کی، او په مراقب کی وائی چی ندرسته چا که چا که ویل د قرآن دی هم نه کوی. چی و دی ته ترک د الترتیل وائی لکه بعض ملاحظه که اخذ چی کوی «قال الله تعالى: وَتَرْتِلُ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا» او تعدیل الکرمان دی هم نه پریږدی یعنی سمه رکوع او سمه ولاړه درکوع غنچه، اوناسته په مابین دوو سجد او سمه سجد ولی دا کار هغو امامانو دی چی د خدایه غنچه بیس پری. په حدیث شریف کی راغلی دی چی بد غل هغه سړی دی چی د لمانځه غلا کوی، یعنی په ترک د تعدیل الکرمان وغیره. او دا عین سستی ده په عبادت کی د خدائی: قال الله تعالى: وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُتْلًا، او ط وائی چی اعود بیا الله پخپل حای کی او بیسم الله په هر رکعت کی او جلسته الاستراحت دی هم نه پریږدی کی ختم کراحت تنزیهی دی. قال المصنف:

وَلَا يَتْرُكُ الثَّنَاءَ وَتَسْبِيحَ الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ

په ابتداء کی دهری شفع، اونه دی پریږدی قسبحات درکوع او سجدی: ولی چی د التسبیحات سنت موکد دی په مشهور روایت کی د امام اعظم غنچه، اوفرض دی په روایت کی د ابو مطیع بلخی چی د امام اعظم شاگرد دی. او بعض فقهاء وائی واجب دی، نو پریښول یه مکروه تحریمی دی پوه سله، چی درود ویلو په باب کی دومره قدر کفایت کوی: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، ولی چی داغه قدر په نیزد امام شافعی فرض دی، حتی که میا غ په ناسته کی د فرضی لمانځه یاد سنن رواتب دغه قدر، سهوا ووائی سجده پر لازمیږی «در» او سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ به امام هر وائی او مقتدی چی هم وائی او منفر بی هم وائی،

دَنْ صَبَا شِكَايَتٍ

بیا په قرائت شروع وکړی نو والله اعلم چی دوی سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وائی او که خرنکه! چوکفر از تعبیه بر خیزد کجا ماند سلانی،

هـ كه چَنَك يه دنيا په كار چَنَك سَه: په خداي كادو كې سعيه كړه نه مريده.
 فَالَ وَلَا يَأْتِي بِاللَّعَاءِ إِنْ مَلَ الْقَوْمُ ^{اورا تگ دی نه کوي په} ^{دعاسره که چيري قوم} ^{په ملال كې واقع كيدله، پوه سَه چي مراد دعاء غځه هغه دعاء ده چي وروسته تر ورو}
^{وييله كيږي، لکن مراد دلته دعاء طويله ده صريح به الطحاوي، او اما مانودا فهمولده}
^{چي اَللّهُمَّ رَبَّنَا دِي هَم نَزَائِي بس فقط چي لنډ درود يه ووايه سَلَام دِي گرځوي لکن دا}
^{فهم غلط دي» ولي چي مصنف په مراقي كې وائي: وَلَا يَتْرُكُ بِالْمَرَّةِ» او عادي نه پيريږي}
^{يك لخته بلكه يوه تر يوه لږ دعا مثلاً اَللّهُمَّ اغْفِرْ لَنَا چي ووائي هم سنت پرځاي}
 كيري» در، ط، هـ، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَلَا تَقْضِي التَّرَافِيحَ بِفَوَاتِهَا مُنْفَرِدًا وَلَا بِجَمَاعَةٍ

او قضا نه، او په كيږي تر اړيچ چي قضاء سې نه يواځې او نه په جماعت سره، او كې څوك
 قضاء راوړي هغه نفل او مستحب دي تر اړيچ نه دي، د عدم قضاء دليل يه دادي چي تر اړيچ
 ټينگ سنت نه دي تر ستود ماښام يا ماښام خستن او هغه قضاء په فوات كې نسته، نو تر اړيچ
 قضاء په طريق اولي نسته، ولي قضاء د فرائضو او واجباتو خاصه ده، **پوه سَه**
 چي تر اړيچ د ستونځو د وخت دي يعنې شپې دروځي دمياشتي، او د ستونځو دروځي
 نيولونه دي، قال عليه الصلوة والسلام: وَسُنَّةٌ لَكُمْ قِيَامُ لَيْلَةٍ، حتى چي مريض او ساږ
 چي روځ يه خوړلي وي يا هائض او نفساء، چي پا كسي شپي ته او يا كافر مسلمان يې
 د شپي تر اړيچ نه كوي. وفي القنينة: لَوْ تَرَكُوا الْجَمَاعَةَ فِي الْفُرْصِ لَيْسَ لَهُمْ أَنْ يُقْلُوا
 التَّرَافِيحَ بِجَمَاعَةٍ لِأَنَّهُ تَبَعَ لَهُ آهَ فَافْهَمُ»

اللهم اغفر لمؤلفه، ولكاتبه ولن سعي فيه ولجميع أمة النبي صلى الله عليه وسلم
 كتبته بقله أحقر الوراء فضل الحق حقاني بكوني به بلو جستان - ٤٠٢٥ - ٤٢٠١

بَابُ الصَّلَاةِ فِي اللَّعْنَةِ

باب دی په بیان کی د لما نځه په کعبه شریفه کی. یعنی په داخل کی د بیت الله شریفی او باندی او
 سر به یه پېښام د بیت الله شریفی **فَاعِذْهُ**: په ډیر و شره وکی دفته د کتابو
 داسی راغلی چي کتاب هغه بحث ته وائي چي مشتمل پر یو بابو وي. او باب هغه بحث ته
 وائي چي په ده کی ډیر فصلونه وي. او فصل هغه مسائل متعدده دي چي دیوی نوی غځوي
 درویش وائي چي دا تفصیل شاید پر غالب بناء وي. و نه ته دافری په باب الصلوة فی الکعبه
 باب صلوة المسافر وغیره سره منقوض دی، ولي چي دی بابو کی هېڅ فصل نسته، نو صحیح
 فرق دادي چي هغه مباحثو ته چي اجناس مختلفه په کښی موجود وي. کتاب وائي لکه
 نور الايضاح چي کلاب دي

اوله مباحث دهغه د ما قبل او ما بعد غځه جلاوي هغه ته باب وائي. که فصول په کښی وي اوله
 لکه باب الصلوة فی الکعبه وغیره، او هغه مباحث چي ډیري مسئلې وي او متحد النوع وي
 هغه فصل وائي، کما من من الفصول فی هذا الكتاب» فافهم واحفظ فانه سأنح جديده
فَاعِذْهُ: پوه سَه چي دغه معروفی شریفی خوښي ته کعبه وائي: بعض علماء يه
 وچر د تسميه چا رکنجر والي وائي. او بعض علماء وائي چي د تسميه ډیر جگ والي دي.
 ومنه الكعب لمن ارتفع شديها» او دغه خونه بيت الله هم بولي. او اضافت د پېغم
 د شریف دمضاف ده، او حقيقت دادي بيت عبادة الله» او بيت الحرام يه هم بولي،
 ددی سببه چي قتل و قتل پر دی کی حرام دی، او بيت عيتوريه هم بولي. يعنی قديم
 خونه قال الله تعالى: اِنَّ اَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ» الاية، او قبله
 يه هم بولي ولي چي مسلمانان د لما نځه په وخت کی دې ته مخامخ دريږي. **پوه سَه**
 چي په لما نځه کی استقبال و قبلي ته شرط دی، نو د استقبال القبلة معنا ده! په عنايه
 کي وائي چي شرط د لما نځه مخامخ والي دی ويو جزء ته د کعبی شریفی يا وهواو ته د هغی

مبارکی خونی تر آسمان پوری. او خود دی داحمدوځه خونه فقط قبله نه ده، ولی چی صحابه کرامونه چی نه، نه کی دموقت حکومت دعبدالله بن الزبیر چی داخونه ونړوله سوله د نوی بناء دپان لمونځ په وهوا ته دکعبی کاوه، او هیڅ چا دانقل نږدی کړی چی دخول مبارکی پرځای یوه پرده واچوله سوه. اوبله خبر داده چی څوک چی پر جمل ابی قیس لمونځ کوی نوخو هیڅ جزء دکعبی دده ومخته نږدی فقط هوا دکعبی دده ومخه ده اوجا غایه لمونځ روادی. **قَالَ المصنف:**

صَحَّ فَرَضٌ وَنَفْلٌ فِيهَا صحیح دی فرضی لمونځ او نفلی لمونځ په دنده کي دکعبی ومن خواته چی مخ وي: لقوله تعالى في قصة بناء ابراهيم وابنه اسمعيل عليهما الصلوة البيت الشريف: **أَنْ طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ** الآية، مراد رڪع السجود غځه لمونځ كوونكي دي، نوږدي امر الله غځه دا ظاهر سوه چی لمونځ په كښی روادی. **قَالَ** **وَكَذَا فَوْقَهَا وَإِنْ لَمْ يَتَّخِذْ سِتْرَةً** اوڅه رنگه لمونځ رولاړه كڅه لمونځ كوونكي د مخ وخواته پرده نه وي اچولی، ولی چی په دی صورت کی كه خونه لاندی پاته سوه. هوا خویه تر آسمان پوری قبله ده نو استقبال القبلة خونه پاتینې.

قَالَ المصنف: **لَكِنَّهُ مَكْرُوهٌ لِأَسَاسَةِ الْأَدَبِ بِاسْتِعْلَائِهِ عَلَيْهَا** كڼ دغه كړمكروه دی په سبب ده چی ادبی یعنی ظاهراً لان حقیقه سوء الادب بها كونه دکعبی سر په لوړ والی کی پر دی باندي، په حدیث کی دبلال شراغلی دی چی انحضرت صلی الله علیه وسلم په خونه دکعبی کی داخل سو او لمونځ په په كښی وكړی، او دالمونځ دعليه الصلوة والسلام كڅه هم نقل وه، كڼ د نفلو و فرضوپه شرط وائی کی دا استقبال القبلة فرقی نسته کی څه هم په اركانو کی فروت سته،

اللهم اغفر لولف ولکاتبه امین

قَالَ المصنف: **وَمَنْ جَعَلَ ظَهْرَهُ إِلَى غَيْرِ وَجْهِ إِمَامِهِ فِيهَا أَوْ فَوْقَهَا** او كه چا وركړول شاه خپله وما سواته دمخ دامام په دننه کی دکعبی شریفی اویا پر بام دهی

صَحَّ وَإِنْ جَعَلَ ظَهْرَهُ إِلَى وَجْهِ إِمَامِهِ لَا يَصِحُّ نو اقتداء ده اویا شا ومخته دامام و اقتداء په نه ده پسې رولاړه.

يَوْمَ سَأَلَهُ چی مصنف په مراقي کی په شرح کی ددی قوله: **وَمَنْ جَعَلَ ظَهْرَهُ آه** دا صورت بیان کړی دی چی دمقتدی مخ وشاته دامام وي، لا دمقتدی مخ وبغل ته دامام وي، لا دمقتدی شا وبغل ته دامام وي، لا شاه دمقتدی وشاته دامام وي، لا بغل دمقتدی وبغل ته دامام وي، لا بغل دمقتدی وبغل ته دامام وي په داسی حال کی چی مقتدی متوجروی وغیرته دجهت دامام، اودا قید ددی دپاره دی كه په جهت کی دامام وی خو په طریق الواپیه اقتداء پسې صحیح ده، لا یا مخ دمقتدی ومخه دامام وو، په دی او صورتو کی اقتداء په دغه امام پسې صحیح ده، مگر کی مخ ومخه دامام وو نو مکرره نخبی دی، ولی چی مشابهنه عبادۃ الصویر لایزمیری،

اوداهله کراحت دی كه په مابین کی دمقتدی او امام پرده وغیره نږدی، او كه پرده وغیره وه بیا کراحت نسته، ولی چی تشبه عبادۃ الصویر سر نه لازمی، او په هغه صورت چی دمقتدی شا ومخه دامام وي اقتداء په نه ده پسې صحیح، ولی چی په دی صورت کی مقتدی تر امام دمخه ولاړدی، او په هغه او صورتو کی كه څه هم مقتدی ودیوال ته دکعبی شریفی تر امام نشدی ولاړوی لمونځ پر دی سبب صحیح دی چی تقدم پر امام چی ناروا دی هله دی چی جهت به یو وي، او په هغو صورتو کی خو جهته مختلف دی، **قَالَ المصنف:**

وَصَحَّ الْأَقْتِدَاءُ لِمَنْ كَانَ خَارِجَهَا بِإِمَامٍ فِيهَا وَالْبَابُ مَفْتُوحٌ او صحیح ده اقتداء دهو چا چی دباندي ترخونی دکعبی ولاړی په هغه امام پسې چی دننه پرځو

کی ولا پروی او دروان دَخونی خلاصه وی، پوه سکه: چی دا حکم عام دی که
 دامام سو په ونه کی نور مقتد بیان ولا پروی او که نه! ولی چی داداسی دی لکه په نورو
 مسجد وکی چی امام یوازی په محراب کی ولا پروی. **فایده:** دا خبره چی دروازه بخلاف
 وی اتفاق ده، ولی که مقتدی خارج البیت تکبیر ونه وغیره دامام داخل البیت اوید
 بیا اقتداء پس صحیح ده که هم دروازه تشریف وی. **فقال المصنف:**

وَأَنْ تَحَلَّقُوا حَوْلَهَا وَالْإِمَامُ خَارِجُهَا صَحَّ إِلَّا لِمَنْ كَانَ

او که شاوخوا حاکم پر کعبه شریفه، او گر خید له، او امام هم دبا ندی ولا پروی دتولو اقتداء

أَقْرَبُ إِلَيْهَا فِي جِهَةِ إِمَامِهِ پسې رواده مگر هغه چا اقتداء نه ده
 پسې رفا چی وکعبی شریف ته نن دی وی

تر امام په جهت که دامام، ولی هغه تر امام د مخه ولا پروی، او په نورو جهتو کی که غه هم
 بعض مقتدیان وه دیوال دکعبی شریفی نن دی وی تر امام له ونج او اقتداء یه رواده، ولی
 چی تقدم او تاخر په نیز اتحاد الجبهه معلومیدی، **مسئله:** خلک چی پر کعبه
 شریفه، اتا و سې ده هغه چا له ونج نه دی صحیح چی یو جزء دکعبی دده پر مخ ننوی بربز
 که غه هم پر جهت دکعبی وی، ولی چی په اتفاق دتولو مذهبو خلک چی لیدو کی
 دکعبی وی هغه لږه شرط دصحت دلاخه برابر والی دی پر عین دکعبی اوده جهت اصابت
 به کافی نه دی. حاصل ددی چې په صورت مذکور کی دمتن که ټیوه چا مخ و دیوال ته
 وی او بل مخ پر کعبه دکعبی برابر وی (او بل مخ و بل دیوال ته وی یا بل کنج ته وی
 وکذا دتولو له ونج روادی او اقتداء یه په امام پسې صحیح ده، **الا لمن كان**

مسئله: چی امام په دننه کی دخونی دکعبی وی او نور خلک نه وې وېرهم ولا پروی
 مکروه دی په دوه سببه یو خوا امام پر لور ځای ولا پروی، ولی چی تحت دخونی دکعبی
 پرده باندی محکمه لوړدی، او بل دا چی امام یوازی ولا پروی لکه په نورو مساجدو کی چی
 امام په داخل کی د محراب یوازی ولا پروی، **کذا قال الامام المحطوي:**

بَابُ صَلَاةِ الْمَسَافِرِ

دا باب دی په بیان کی دلاخه مسافر، پوه سکه: چی اضافت د صلاة و مسافر ته
 اضافت د فعل ده و فاعله ته او په بل عبارت اضافت د حال دی و محل ته، (وهغه خبره
 چی مترقی زیاتره کړی ده چی، اضافت دشی و شرط ته، ط، وائی چی شرط خوشفردی مسافر
 خوند دی، درویش وائی که مکرر دمترقی مسافر من حیث هو مسافر وی نواعتراض د ط
 نپر واردیدی، **فافلهم پوه سکه:** چی سفر په لغت کی مطلق قطع دیوی مساف
 ده، که دیر وی او که لن، او په شرح کی قطع د مسافت مقدمه یعن معلومه په مخصوص تک
 سرحی مصنفیه اوس بیانوی، **فقال المصنف:**

أَقْلُ مَدَّةٍ سَفَرٍ يَتَغَيَّرُ بِهِ الْأَحْكَامُ که مده د سفر چی په هغه سرح
 دلاخه و جوباً زمونږ په نیز او یا جواز دخوږ لو دروژی الی غیر ذلک: **قال الامام المحطوي**
 چی سفردی قسمته دی: یوسفردی د طاعت دپاره لکه سفر حج، د جهاد وغیر ذلک،
 او بل سفر مباح دی لکه د تجارت دپاره او یا سفرد سیاحت دپاره وغیر ذلک، او بل سفردی
 د معصیت دپاره لکه سفرد قطاع الطريق، (او یا سفر چا د وژلو دپاره وغیر ذلک، **نودو**
اول خو سبب درخصت دی په اتفاق دانامه اربعو، **اول** ریم زمونږ خینیا نو، **او**
امام اوزاعی دی دده په نیز او د داود او امام مزنی په نیز هم، **او** بعض مالکیانو په نیز
هم سبب درخصت دی، **او** امام شافعی او امام احمد، **او** بخپله مالک وائی چی سفر معصیت
سبب درخصت نه دی، **دلائل** ددولرو دلویه نور الا نوار او په فتاواوو کی د فقهی
 شریفی وگوره،

فایده: مسافر د متیم غمخیز په دغو احکامو کی جلا دی ع: چی پر مسافر لازم دی
 قصر دلاخه یعنی خلور رکعت فرضی له ونج یه دو رکعت کوی، **علا** و مسافرت مباح دی خو ک

د فرضی روزی ۲۰ مده د مسج دموزو د مسافر د پاره درمی ورژن ده، علاوه اوفرضیت د صلوة الجمعة ځنډی ساقط دی، په اووجوب داختر و دلونځو، اووجوب دا ضحیه هم ځنډی ساقط دی.

سَهَانَه فَائِدَه

پوه سَه: چی رخصت ضد عزیمت دی، عزیمت هغه فعل ته وائی چی مشر عیت په سبب د عذر نه وي، وهو معنی قولهم ما تقرر علی الامر الاول، لکه پنځه لمونځونه، روزه وغیره، اورخصت هغه کار ته وائی چی د سختی څخه و اسانی ته را نقل سوی وي په سبب دیو عذر، اورخصت دوه قسمه دی یو رخصت حقیقی دی چی رخصت ترفیه یی هم بولي، ای تخفیف، هغه هغه رخصت دی چی عزیمت یی هم مشروع وي او موجب ثواب هم وي لکن په سبب د بندگی د عجز او د عذر له کبله هغه سختی چی په عزیمت کی وه په یس او ترفیه سره د شایع مهربان د خوا بدله سوی وي، لکه په شربه کله د کفر و نیل د هغه چا چی بل سړی د قتل بیش رو وړکړی وي، نو دغه سړی په سبب د دغه عذر اجزاء د کله الکفر روا ده. په شرط د دی چی نړی یی مطمئن بالایمان وي،

او که دی په عزیمت عمل وکړی او هغه بل سړی مرکړی شهید دی. او یا لکه خور، لکه دروژنی په سفر کی چی دده ته د اسانی د پاره روزه خورک روادی، او که مسافر په عزیمت عمل وکړی اوسه د مشقت روزه ونسی ثواب یی ډیر دی، او بل رخصت مجازی دی یعنی چی مجازاً یی رخصت بولي، دا هغه رخصت ته وائی چی عزیمت یی بیخي مشروع نه وي او نه موجب د ثواب وي، لکه قصر لمانځه، رباعی د پاره د مسافر نور رخصت یی په دی بولي چی دوه رکعت لمونځ نظر و مقیم تر کمر سو، لکن په حقیقت دغه دوه رکعت د مسافر د پاره عزیمت دی حتی چی مسافر اختیار نه لری چی لمونځ پور وکړی بلکه عمل بالرخصت یی لازم ده حتی که دی پور پور لمونځ وکړی هیڅ ثواب پکښی نشته، ولی چی ثواب په هغه کار کی دی چی بنده په امر سوی وي. نه په اعدا و کی درکفتو، او د مسافر دوه رکعت تهوله ما امیر به دی، حتی چی د مقیم خلور، رکعت او د مسافر دوه رکعت فرق نه سی لری په ثواب کی،

او یا یو سړی ته بل پیش رود مرگ وړکړی چی ته به شراب چښی، نو دی به خواخوځوله شراب چښی، ولی چی شراب خوپه ابتداء کی د اسلام رواوه نو که دغه سړی شراب نه و چښی او هغه بل سړی دی مرکړی، دی پنځلو وژلو گناه کار دی، هکذا اصح الفقهاء المذهب الحنفی **پوه سَه:** چی رخصت ترفیه گاهی په مابین کی د دوو کارو وي، چی یو یی تزیل آسانه وي، لکه د سړی چی موزی په پښو وي، نو ده ته اختیار دی که موزه نه کانی او مسج پرکوی، چی دا آسانه دی، او که موزی کانی او پښی پری میښی چی دا کار گران دی. او دا عذر لکه پوه سَه چی که مسافر خلور رکعت لمونځ وکړی ثواب خوپه نسته کامثر بلکه گناه کار دی په سبب د دی چی د لمانځه سلام یی وځنډ او، او په دی عقیده هم گناه کار دی چی دده په عقیده د دوه رکعتی ناستم فرض دی.

تکاليف مَسِيرَةُ ثَلَاثَةِ اَيَّامٍ مِنْ اَقْصَرِ اَيَّامِ السَّنَةِ د درو **الْمُصَنَّفُ** ورځو د هغه لنډو ورځو د کال چی ورځی د ژمی دی. قال فی المراتبی چی مصنف تقدیر په ورځو وکړی، او تقدیر په مراحلو او یا په فراسخویه نه وکړی وهو الاصح، او د حضرت الامام الاعظم څخه د ایسی روایت هم راغلی دی چی سفر مقدر دی په درو منزلو سره، صاحب هدایه وائی چی د روایت قریب اول ته دی، ولی چی عادت د مسافر و دادی چی یوه مرحله په یوه ورځ قطع کوي، لکن صاحب البحر الرائق وائی چی نه تعجب کوم و هغه فقهاؤ ته د مذهب حنفی چی دوی پر خلاف د نص صریح د صاحب المذهب خپل فتوی ورکوي چی هغه تقدیر په درو منزلو وو، لکن په قوله صاحب الهدایه دا تعجب د صاحب البحر دفع سوکماثر، او بعض فقهاء د مذهب حنفی مدت د سفر په پنځلس فرسخه سره اندازه کړیده. لکن درویش وائی چی اندازه د فرسخ چی دوولس نزره گامه ده یا نزره دی و عمومی مسافر ته ډیر گران ده ولهمذا لم یفتی به أحد معن یعتد به، قال الْمُصَنَّفُ

بَسِيرٌ وَسَطٌ

په میانه تگ من یعنی چی نه ډیر چابک وی او نه ډیر کرلروی، لکن پوه سَه چی تگ د ورځی معتبر دی ولی چی شپه وخت د استراحت دی،

مسئله: کہ یوسری غارق العادة چاہک وی اود بل چاد سیر سطر درو و زخموزل دی پہ یوہ و سح قطع کری قصور تہ روادئ، ط او صاحب التین وائی چی دمیانه تگ اذنان پہ غلبۃ الظن سہ معلومین یقین شرط نہ دی لما فیہ من الخرج الکلی، قال للم

مَعَ الْأَسْرَاحَاتِ سو دستراحت کولو، نو مسافر دیان د خورک او لمونجو او فضا حجت دیانہ کبنتہ کیدای سی، **پہ سہ:** چی اکثر لہ حکم دکل دی نوکہ مسافر اکثر حصہ د لندی وائی پہ مزله تیرہ کری او بیار تہ وارہ وی، اود ویر و ریح ہمدغسی و کری اود ریم و ریح ہمدغہ مسافر دی قصور تہ روادئ ط **فنا سہ:** زول اکثر وخت دنہا شرعی دی چی د سپید و غنہ شرعی کیہی، تر لر لوید و پوری چی دغہ وخت د نصف النہار دریاضی دی، قال المصنف:

وَالْوَسْطُ سَيْرُ الْأَيْلِ وَمَشْيُ الْأَقْدَامِ فِي الْبَرِّ وَفِي الْجِبَالِ

او میانہ تگ دی تگ دی داو بن یعنی پہ قافلہ کی نہ چاہک مہاری اویں **بِمَا يَنَاسِبُهُ** کہ بعض خانانو، اوبل تگ دی دپنوپہ صحرا کی، او پہ غری کی چی سفر او تگ پہ کبنتی سخت دی او لوہری او جوہری لری، پہ موافق دغہ غرہ معتبر دی، حاصل دپچی پہ غرہ کی تگ داو بن یاد پیادہ سہری پہ تگ لہن مسافت قطع کیہی، تر اواری محکی نو دغہ د لہن والی اعتبار نہ لری بلکہ دی مسافر گنہل کیہی، کی غمہ مسافت د تگ پہ غرہ کی تر مسافت داواری محکی لہن وی، قال المصنف:

وَفِي الْبَحْرِ عِنْدَ الرِّيحِ او پہ دریاب کی اعتدل د باد تہ اعتبار نہ دی، اود ا مذهب دی مفتی بلم کہا فی المراقی، نوکہ سہری پہ دریاب کی یعنی پہ کبنتی کی اکثر دور چی سر د اعتدال دہ ہوا منزل و کری نوکہ لکہ تہولہ و ریح منزل معتبر دی کی غمہ مسافت تر اواری محکی کہہ وی،

اللهم اغفر له ولوفه ولكاتبه امين

قال المصنف: نو مسافر دی قصر کوی د فرضی لا غنہ چی خلور **فَيَقْتَصِرُ الْفَرَضَ الرَّبَاعِي** رکعت وی، **پہ سہ:** چی مراد د

زمن غنہ فرضین علی دی، یعنی چی فرضیت یہ پہ یقین سو ثابت وی، نو پہ دی قید سر و تر خارج سو۔ ولی و تر فرض علی دی کہا فتر او پہ قید سرہ دربا چی دما بنام لمونج او سحر لمونج خارج سو، ولی چی پہ غنہ کی قصر سنہ، او پہ قید د فرض سر سنہ خارج سو کہ غمہ رباعی وی۔ نوکہ مسافر خلور رکعتی سنت کول قصر پہ نہ کوی،

يُؤَيِّنُ: آیا مسافر پہ سنہ راتبہ کوی او کہ نہ! **جواب:** اعتدل مذہب او مختار مذہب دادی کہ مسافر پہ حال کی دارہ ولویوئی وی، او پہ امن کی ہم وی، نو سنہ راتبہ دی ادا کوی۔ او کہ پہ حال کی دتگ وی او یا د خوف وی سنہ دی پرین دی، او بعض فقہا عروائی چی مطلقاً کول د سنہ و افضل دی، تقریباً الی اللہ تعالیٰ، وقیل الغل مطلقاً ترک د سنہ دی، درخصت الہی پہ واسطہ پہ فرضوی، او بعض علماء وائی چی سنت د ما بنام اود سحر دی نہ پرین دی،

وَالْوَسْطُ وائی چی د بعض پہ قول کی افراط دی د سنہ پہ بارہ کی، اود قیل پہ مذہب کی تقریط د سنہ پہ ہا پ کی: و غیر الامور التوسط بین الافراط والتفريط وهو المذهب المختار المذكور، **اولاً:** **فنا سہ:** پہ حدیث صحیح کی چی روایت یہ عائشہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا کوی داسی راعلی دی، **فَرَضَتِ الصَّلَاةَ رَكْعَتَيْنِ** فزیدت فی الحضر و اقرت فی السفر، لو غنہ پہ اول کی دوہ دوہ رکعتہ وروستہ پہ کود کی یعنی چی مسافر نہ وی بالا بود و موسوعی د دو رکعتوپہ ما پینین او ما ختن او ما دیگر کی، اود سفر لمونج د دغو درو لمونجوپہ سفر کی پر غہ دوہ رکعتہ پانہ سو، عینی پر شرح کی د بخاری وائی چی د انبارت پہ و ریح د سہ شنبہ ۱۲ در بیم الاول وروستہ تر اتگ د علیہ السلام مدینی منوری تہ پہ میاشت، مراقی وائی الا المغرب یعنی د ما بنام لمونج د سہ غنہ ہم دی رکعتہ و او بیار یا تو بہ ہم نہ پہ کبنتی و سو۔ اود سحر پہ لما غنہ کی ہم بالا بود ونہ سو۔ ولی چی د سحر قرائت او بود، اود جمعی پہ لما غنہ کی ہم بالا بود ونہ سو، ولی چی پہ غنہ کی دوی خطبی ستہ چی پہ

حای کی د دوو رکنو ولاری دې، درویش وائی چې دا حدیث نص دی په مذهب کی د حنیفیانو
یعنی چی دوه رکعت کول د غودرو لمونځو لاندې، ولې چی داغه دوه رکعت په فرض الوقت
کی دی چی سفر دی نوا تمام په خلاف دی د مَا أَمَرَ بِهِ الْمُسَافِرُ **پوه سه** چی بغافل
المذهب د غودرو لمونځو پوره کول عزیت بولی اود وه یه رخصت بولی وهد المذهب
یخالف الحدیث المذكور، فَتَالَ الْمُصَنَّفُ:

مَنْ نَوَى السَّفَرَ وَلَوْ كَانَ عَاصِيًا لِسَفَرِهِ کوی چی نیت یر کړی
وی د سفر یعنی قصد جازم بیله تړده، او قصد یه هم تر لمانځه دغه وی که ختم داسری
گناه کار وی په دی سفر کی لکه عبد الباقی نخچه یا سفرد قاطع الطريق وغیر ذلک، وفيه
رد علی من لم یجوز القصر للعاصی بالسفر كما مر، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

إِذَا جَاوَزَ بُيُوتَ مَقَامِهِ هر کله چی د مسافرتیسی تر کورو دهغه حای چی
دی په کنبی اوسین ی که ختم خیم وی لکن
لکن شرط تیریده دده دی په هغه طرف کی چی دی دکون ووقی که ختم دبل طرف سره دده
کلی برابر وی یعنی تر هغه بل طرف نه وی تیر سوئی، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَجَاوَزَ أَيْضًا مَا اتَّصَلَ بِهِ مِنْ فَنَائِهِ اوداغده رنگه شرط دی
چی جوت وی دده په حای پوری چی فناء دده د مقام بلل کیږی، لکه پر بنسار اگر خیم دی
کورونه چی د بعض المصریه بولی. ولې چی هغه په حکم کی دمصر دی. اود غدرنگه تیریده
غواړی تر هغوقریو چی په بعض المصری پوری متصلی وی فی الصحیح، م،

مسئله په قصر کی دلما نخچه د اشرطه چی مسافر به خپل کورونه نه ویني، د علی بن ربیع
نخچه روایت دی چی مونږ په سفر ووقتلو سره د علی رضی الله عنه دکوفی نخچه اومونځی
دکوفی آبادی اوسل یونه چی دلما نخچه وخت سو حضرت علی رضی الله تعالی عنه دوه رکعت
د بیخ وکړی،

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِمُؤَلَّفِهِ وَلِكَاتِبِهِ آمِينَ.

وَأَنَّ الْفَصْلَ الْفَنَاءَ بِزُرْعَةٍ أَوْ قَدْ غُلِقَتْ لَا يَشْتَرِطُ جَاوِزُهُ

او که چیرې جلاوه فناء د بنسار یا د قریه نخچه په کنبت سر یعنی په مابین کی د بنسار اود فنا کنبت ووی
اویا فنا جلاوه د بنسار نخچه په خالی نخکه سره چی مقدار یه یوه غلوه وه اود غلوی مقدار د رڼی
سوه گامه دی تر خلو سوه پوری نو شرط نه دی تیریده تر هغه فناء دپام د اجراء د احکامو چی
درویش وائی چی په نهاییه کی او په فتاوی، الولول الحیة، او په تجنیس کی او په مزید کی
وائی چی مسافر دی قصر کوی چی صرف تر آبیاتود بنسار تیر سی اونه ده ملحقه فناء د بنسار په بنسار
پوری په حق کی د سفر،

سؤال: په فقه شریفه کی وائی چی په فناء د بنسار کی د جمعی لمونځ روادی یعنی فناء د بنسار
حکم د بنسار لری. (و مسافر ته قصر په فناء کی، د غونوموړ و کتابوړ واکریده. ددی مطلب دا
چی فناء حکم د بنسار نه لری، فما الفرق بین صلوة الجمعة والسفر، **جواب:** فناء د بنسار
د بنسار حکم لری په منافعو کی د بنسار، اود ابنسار خبره ده چی د جمعی لمونځ د مصالحو نخچه د بنسار
دی نو دی سببه چی د جمعی لمونځ په فنا المصرا کی روادی، او قصر دلما نخچه خروج منافعو نخچه
د بنسار نه دی، نو دی کبله فناء المصرا مصحکمه نه لری په باب د قصر لما نخچه، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَالْفَنَاءُ الْمَكَانَ الْمَعْدُ لِمَصَالِحِ الْبَلَدِ كِرْضِ الدَّوَابِّ دَفْنِ الْمَوْتَى

او فناء د بنسار هغه حای ته وائی چی آراسته وی دپاره د مصالحو د بنسار لکه خفول د آسانویا
خړویا سیکلانو وغیره، اود پاره د دفن دمرو، وزاد فی المراتی او القاء التراب، یعنی یاد
بنسار خاوری او کچری هلته غور خول کیږی.

مسئله: باغونه که دخرومای او که د انگورو مثلاً که ختم متصل په بنسار پوری وی، په
حکم کی د بنسار نه دی، که ختم مالکان د دغوبا غونچیلو باغو کی اکثر د کال یا ټوله کال اوسیږی
او اوسیده د محافظینو د باغویا د کنبت کوونکو په هغه حای کی هیڅ اعتبار نه لری،
په اتفاق، معنا چی قصر مسافر په دغوبا غوکی روادی په قول د ناموړ و کتابو، اود دی

کتابود حکم تا بیاید هغه حدیث شریف هم چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم چی دمَدینی منوری نخه په سفر ووقتی په ذوالحلیفه کی قصه دلما نخه وکړی، او ذوالحلیفه اتفاقاً د فناء نخه دمَدینی منوری ده: قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَيَشْتَرِطُ لِحَاجَةِ نِيَّةِ السَّفَرِ ثَلَاثَةَ أَشْيَاءٍ الْأَسْتِقْلَالُ
او شرط دی د پاره د صحیح والی د نیت د سفر دری شیان، اول چی دی به مستقل وی په حکم

بِالْحُكْمِ وَالْبُلُوغُ وَعَدَمُ نَقْصَانِ مَدَّةِ السَّفَرِ مِنْ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ

د خپل ځان، یعنی چی د نیت سفر دی، مطلب دا چی تابع د بل پابه نه کوی لکه مایند د میړه چی تابع ده یا مَرْتَى چی د پاره دار تابع دی. دوهم شرط بلوغ یعنی چی کچنی نابالغه به نه وی دریم دا چی نه به وی کومه مده دهغه سفر چی ده یه نیت کړی وی تر درو ورځو: قَالَ

فَلَا يَقْصُرُ مَنْ لَمْ يُجَاوِزْ عَمْرَانِ مَقَامِهِ أَوْ جَاوَزَ وَكَانَ صَبِيًّا
نقص به نه کوی هغه څوک چی تر ابا تیو د خپل ځای نه وی تیر سوی. دا تفهیم ده پر هغه خبره چی

أَوْ تَابِعًا لَمْ يَتَوَسَّطْ بُوْعُهُ السَّفَرُ كَالْمَرْءَةِ مَعَ زَوْجِهَا وَ
مصنف وپاړندی کړی وه یعنی قوله اذا جاوز بیوت او یا خوتر عمران تیر سوی وی لکن کچنی نابالغ

الْعَبْدُ مَعَ مَوْلَاهُ وَالْجُنْدِيُّ مَعَ أَمِيرِهِ أَوْ نَاوِيَا دُونَ الثَّلَاثَةِ
دا پر شرط بلوغ تفهیم ده، او یا تابع وی د بل چی متبوع یه سفر نیت نه وی کړی لکه بنځه سو د میړه او مَرْتَى سره د پاره. او فوجی سره د امیره، دا حکم پر هغه خبره تفهیم دی الاستقلال بالحکم او یا یه نیت کړی وی د سفر کم تر درو ورځو، دا حکم تفهیم دی پر هغه خبری وعدم نقصان آه

مسئله: هغه بنځه تابع د میړه ده چی ولور معجل ودر سیدلی وی، او کله معجل نه وی ورکړی هغه تابع د میړه نه ده، کی څه هم ووی ودر سره کړی وی. ولور چی ودر غی بنځی نه واده چی میړه د بل وار و طبیو څخه منع کړی، او د کون ووزی د پاره د طلب دمهر محکم ته ولاړه سی په نيزد امام اعظم رحمه الله علیه، او یا ران وائی چی ماینی نه ددغو کارو اجازه نسته، هر ط، در

مسئله: مَرْتَى چی مکتب وی چونکه هغه خردی یډا. نو هغه تابع د پاره نه دی، او مدبر و او مال الولد تابع دی، او فوجی هلته تبع د امیر دی چی تنخواه یا د امیر د خواوی او یا دبیت المال د خواوی، نه یلی، او نه، مسئله: مزدور، د میاشتی یا د کال تبع دی د مستاجر او شاگرد تبع دی د استاد، او مکره، په صیغه د اسم مفعول تبع دی د مکره په صیغه د اسم فاعل.

پوه سه: څوک چی تر دری ورځی کم د سفر نیت وکړی هغه مسافر شرعاً نه دی په پاره کی د قصر الصلوة. او په پاره کی د ترک د جمع د لماغته او د جماعت او د تیمم پخپل شرط سره او د لماغته پر د پاره باندی مسافر دی شرعاً، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَتُعْتَبَرُ نِيَّةُ الْإِقَامَةِ وَالسَّفَرِ مِنَ الْأَصْلِ دُونَ التَّبَعِ

او معتبر دی نیت د اقامت (و سفر د اصل د خوا چی متبوع دی، نه ده تبع که چېرې نیت د

انْ عِلْمَ نِيَّةِ التَّبَعِ فِي الْأَصْلِ متبوع وده ته معلوم وو په اصح روایت کی، نو حاصل دا چی پر تابع

باندی په نیت کولو د متبوع د اقامت، اقام دلماغته نه دی لازم تر هغو پوری چی نیت د اقامت د متبوع خبری دی، مسئله: پر تابع لازم ده چی د متبوع څخه سوال وکړی چی هغه یو ځای واره وی چی تانیت د اقامت کړی دی او که نه! اعزاز، ط، وقال

وَالْقَصْرُ عَزِيمَةٌ عِنْدَنَا
او قصر دلماغته لازم دی پر مسافر، مونږ په نیز خلافاً للشافعی

یومک ته ورسیده اود دوی دایقین ووچی ۱۵ ورځی مونږ ته اجازه دخروج را کړه کیری. نو دوی به لمونځ پوره کوی ولی چی دوی حکماً نیت د اقامت کړی دی،

فائده: نیت د اقامت عام دی که تر لمانځه دخبره وې او که دلما نڅه په اول کی وی او کی به مابین کی وی او کی په اخیر کی وې او عام دی لمونځ کوی نکی چی نیت د اقامت په لمانځه کی ټکی که منفرد وی او که مقتدی وی او که مُدّک د اول دلما نڅه وې او که بعضی رکتونه ځنډی تیرسوی وې، قوله بیلدۀ اوقریه د ادوه چی مصنف ذکر کړه ولی چی نیت د اقامت بیله د غودو و بل ځای نه دی روا مثلاً په بیابان کی او په دریا کی او په کښت کی، هذا حاصل ما فی البحر الرائق، قوله اول بنوی وبقی سنین آه یعنی یوسری مسافرو او یو ښار ته ورغلی او قصدیه داو وچی دوی ورځی وروسته ددی ښار و نه ریا هغه وروسته مثلاً لکن کاریه نه سمیدی کلونه پرتیر سوه، نو دی به قصر کوی، ولی چی علقمه بن قیس پردغه د وُل په خوازم کی دوه کاله تیر کړه اوده لمونځ په قصر کاوه

ښهانه فائده مهاجر د افغانستان چی پاکستان ته په هجرت وکړی او یا نورو ممالکوته اود دوی د اقصودو چی ۱۵ مثلاً ورځی او یو شپه

که څه هم افغانستان آزادسې نه افغانستان ته نه ځم، اود وی ته د احمیقین ووچی پاکستان مثلاً په زوره په داسی لنډه موده کی څوک دخپل وطنه نه شری، نو دوی به لمونځ پوره کوی دا خو حال وود هغومها جرنو چی په اول کی د انقلاب ثور پاکستان ته را مهاجر سوه خواه په ښار وکی د پاکستان اوسیدله یا په باقاعده کیمپو کی اوسیدله، چی ترد اوسه یعنی تخمیناً ۲۲ کاله دلت په پاکستان کی پاته دي، حتی چی د کیمپو مهاجرو ځانته سړایونه جوړ کړی دی او مجدونه او مدرسی به ښا کړی دی او بازارونه په کښی دي، اود ښار و مهاجر ښکلی کوټی جوړی کړی اود کانونه لری او تجارز تونه کوی چی حکومت د پاکستان هم علم پر لری، نو دغه مهاجرین لکه بحر ائق چی ووئله مقیم حکماً دي، او یو دغه قسم مهاجر د افغانستان دی چی همدا اوس پسله ۲۲ کاله تخمیناً دشماله نڅه د افغانستان (او یا دنورو ځایونو)

د سبب د وچ کالی او یا د سببه د جنگو پاکستان ته را مهاجر سوی دی اود پاکستان حکومت ووی ته دا وله نڅه دا اعلان کړی دی چی پاکستان تاسی پناه او ځای ندر کوی نو دغه مهاجرین چی د حکومت سره د پاکستان په کش مکش اخته دی پر هغوله میاشتی تیری سوا که کلونه لمونځ به پوره نه کوی ولی چی دوی نه حقیقه مقیم دی اونه حکماً، دلشیر

فائده مهمه هغه خلک چی په قاشاق سره پړ دویو ملکوت به بیله ویزی او بیله پاسپورت به خواه د افغانستان وی او که د بل وطن وی خصوصاً چی سعودی عربستان ته په غلا داخل سی، چی د دوی دایقین وی چی که حکومت را خبری سمدستی می سفر کوی هغه سړی چی هر څو عمر که میاشتی وی او که کلونه د غلا پر د وُل په هغه مملکت کی تیری کړی لمونځ به پوره نه کوی. چی دده نیت د اقامت نه دی صحیح، البته که ده ته رسمی حکومت د خواد اوسیدلو اجازه وسوه بیا نو دده نیت د اقامت صحیح دی، در قال المصنف

وَلَا تُصَحِّ نِيَّةُ الْإِقَامَةِ بِبَلَدَتَيْنِ لَمْ يُعَيِّنِ الْمَبِيتُ بَأَحَدِهِمَا

اوندی صحیح نیت د اقامت په دوو ښارو کی په داسی د وُل چی مسافر نه وی معلوم کړی شپه تیر وُل په یوه کی د غودو و

پوه سه: چی مراد دمصنف دبلد تینو نڅه هغه دوه مستقل ځایونه دی چی یو د بل تبع نه وي، که ښارونه وی او که دوی مستقلی قریبی وې. او که چیری یو ځای ښار و او بل ځای قریه و چی تابع د ښار و. حتی پر اوسیدونکو د هغی قریه د جمعې لمونځ په ښار کی لانم وو، نو په داسی دوو ځایو کی نیت د اقامت صحیح دی او که چیری مسافر دخپل شپې تیرولو دپار یو ښار تالکی وو یعنی شپه بی په هغه ښار کی تیر وُل د ورځی به که څه هم هغه بل ښار ته ور تلی، نونیت د اقامت صحیح دی، ولی چی په اقامت کی معتبر دی د شپې تیرید و ځای دی، نو هغه چی ده معین کړی دی نو گویدا اقامت نیت په یوه ځای کی چی مبيت دی کړی دی. در دی دلیل

دادی چی دیوسری شخچی ته سوال وکړی چی ته چیری اوسینی دئی هغه های در بنیسی
چی دی دشپی هلمتوی که خه هم دورچی دی په بازار کی وی، یا په بل های کی، قال المصنف:

وَلَا فِي مَنَازِعٍ لِّغَيْرِ أَهْلِ الْأَخِيَّتَةِ

نیت د اقامت په بیابان کی اود نیت ماسو لره د خیمه والو، او کندی والو، یعنی مالداران چی
خو وری یو های اوسینی او خو وری بل های یعنی دخپلو، پسو، بزو، او بنانو، په خر
های پسو، وان وی، نو دغه مالداران که پر یو چراگاه نیت د پخولشو وړ خو وکړی
مقیم گرچی، له ونج به پوره کوی، ولی دوی لره دغیر چراگاهی لکه بنا رو نه اوقریو دنو و
کسانو دپاره دی، اوبیله دغومالدارانو بیابان اود نیت محل د اوسید وینه دی. اودغه
رنکه جزیره اودریاب او کبنتی، او کبنتی چلوونکی مسافر دی کبنتی دده وطن نه دی،
نقل الطحاوی عن الحسن، لکن پوه سه چی دجزیره شخچه مراد پخوانی جزیری دی چی آبادی
به نوی او خلک به نه وه پکبنتی، ورنه اوس چی په جزائر کی بنا رونه جوړسوی دی اوبه
نررو خلک په کبنتی ژوند کوی لکه بحرین، قطر، دوی، ابی زهبی، وغیره
هغو کی نیت د اقامت په اتفاق روادی، اودغه مراد د کبنتیو شخچه هغه پخوانی کبنتی
دی چی مالا خانوبه چلوکی، او هر چه اوسنی کبنتی دی چی په دریای بوک په میاشتو
او کلوولای وی اود خو، الک، لباس، اونیور ژوندانه شیان دوی ته هلمت مهیا وی
اودیو های شخچه بل های ته په کلونه نقل کیږی، لکه دامریکانیانو بحر کی کبنتی اویا
د پاکستانیانو بحر کی کبنتی اودنورو مملکتونو په هغو کی نیت د اقامت روادی او چلوکی
په مقیم دی بالاتفاق، قال المصنف:

وَلَا يَصِحُّ نِيَّةُ الْأَقَامَةِ لِعَسْكَرِنَا بَدَارِ الْحَرْبِ

اونه دی صحیح نهونیز د مسلمانانو عسکرو ته نیت د اقامت په دار حرب کی یعنی دکناره
په وطن کی چی د مسلمانانو عسکر جنگ دپاره هوای ورغلی وی، که خه هم دوی یونهار

په محاصره کی نیولی وی، ولی چی دوی دقرار اوفرار ترما بین دی نونیت د اقامت خو غزم
غواړی اود وی غزم نه سی کولای، ولی چی شاید وکافرانو ته به نوی کومک، اوسینی او
مسلمانان به وفار ته مجبور کړی، اوعین ممکنه چی دغلبن کافران چی مسلمانانو محاصره کړیدی
داسی یوچم به وکړی چی په هغه سو به قلیل برکتیر غالب سیر، قال الله تعالى: وَمَلَكَ الْأَيَّامِ
مَذُوقًا لِّمَا تَبَيَّنَ النَّاسُ، قال المصنف:

وَلَا لِعَسْكَرِنَا فِي مُحَاصَرَةِ أَهْلِ الْبَغْيِ

د حکومت اسلامی محاصره کړی وی، که خه هم دابا غیان په عین مبارکی وی، که زنی العنایه و الجولانی
پوه سه: چی امام طحاوی ص ۳۲۴ وائی چی بقاة هغه قوم دی چی دا طاعت شخ
دامام حق وکلی وی اودوی عقیده داوی چی مونږ پر حق یو. اودوی ته فاستقان نه ویل کیر
بالاتفاق، ولی چی ددوی په نړو کی شبهه سته که خه هم فاسده شبهه وی چی دهغی په
سبب دوی ټان پر حق بولی. اوکه دلیل به نه وایه نو هغوته غله اوقطاع الطريق وائی
مراقی وائی که خه هم ظاهرا شوکت او غلبه د عساکرو په جانب کی وی، للعله المذكورة.
التردد فی القرار والقرار كما مر، قال المصنف:

وَأَنْ اقْتَدَى مُسَافِرٌ بِمَقِيمٍ فِي الْوَقْتِ صَحٌّ وَأَتَمُّهَا

اوکه چیری اقتداء وکړه مسافر په مقیم په وختی لما غه کی یعنی په خلو، رکعتیز لما غه کی صحیح ده

اَزْبَعًا وَبَعْدَهُ لَا يَصِحُّ

د امام خپل، قال المصنف: وَبَعْدَهُ لَا يَصِحُّ، اوبسله وتوخه دوخت صحیح نه ده
زوا اقتداء د مسافر په مقیم پس، دلیل به دادی چی فرض د مسافر تغییر نه خوری
پسله خروجه دوخت، که مسافر په مقیم پس اقتداء وکړی پسله وتوخه وخت
یعنی په قضای لما غه کی په شفع اول کی، نو اقتداء د مفعله ض په مستفیل پس لازمی

په حق کې د قعدی. ولی چې اوله ناسته پر مسافر فرض ده، پر مقيم نه ده، او که اقتداء په شمع تار کې پسې وکړه نو بيا هم اقتداء د مفترض په مبتدل پسې لازمېږي، په باره کې د قرائت، ولی چې قرأت د دغې شفعي پر مسافر فرض دی، او د مقيم د انفل دی، همدارنګه،

پوه

چې دا حکم هلته دی چې د امام او مقتدی لمونځ د واره قضا کې وي، او که چیرې د امام لمونځ قضا کې وو او مقتدی لمونځ پر وخت کې وو، لکه چې مقتدی د ما پېښ په لمانځه معتقد د قول د امام اعظم وي چې وخت د ما پېښ تر منځ نیولې بولي، او امام معتدوف د مذهب د یارانو، او د امام شافعي چې د ما پېښ وخت تر یک چندی پورې بولي، نو خد وخت چې یو مثل تیرسوي وي (او دوه مثله ته سایه نه وي رسیدلې، نو غږ وخت د امام لمونځ قضا کې دی) خروج الوقت فی عقیدته (او د مسافر مقتدی لمونځ وقتی دی لبقاء الوقت علی مذهبه فیصح الاقتداء به، کذا فی السراج کما یقال غریب، قال

وَبِعَکْسِهِ صَحَّ فِيهِمَا

او بیکس کې یعنی چې مقيم په مسافر اقتداء وکړي اقتداء به صحیح ده، که پر وخت کې وي او که بعد الوخت وي، ولی په حدیث شریف کې راغلي چې علیه الصلوة والسلام چې مسافر و په مکه شریفه کې اهل مکه ته لمونځ ورکړي. او پر دوه رکعتو چې سلام وگرځاوه اهل مکه به داسې وفرمائیل، اَتِمُّوا صَلَاتُكُمْ فَإِنَّا قَوْمٌ سَفَرٌ تاسې خپل لمونځونه پوره کړي ولی مونږ قوم یو مسافر

واقعې

خد وخت چې حضرت الامام قاضی القضاات ابو یوسف سر د هارون الرشید په سفرد حج تللی وو، امام ابو یوسف چې دوه رکعتو سفرېا لمونځ پوره کړي او سلام به وگرځاوه نو اهل مکه ته داسې وویل: اَتِمُّوا صَلَاتُكُمْ فَإِنَّا قَوْمٌ سَفَرٌ، نو یو مکی وال ورته وویل: نَحْنُ أَعْلَمُ بِهَذَا مِنْكَ، مونږ په دی حکم تر تابه خبر یو، فقال ابو یوسف: لَوْ عَلِمْتُ مَا تَكَلَّمْتُ فِي الصَّلَاةِ، که ته علم والاوی نو دې په لمانځه کې ولی خبرې کولی، یعنی ستا خود لمانځه ما بین دی نوتا خبرې ولی وکړي

فَقَالَ هَارُونُ الرَّشِيدُ لَوْ كَانَ مِثْلُ هَذَا الْجَوَابِ بَدَلًا عَنْ الْمَلِكِ الَّذِي أَعْطَانِيهِ اللَّهُ لَكُنْتُ أَشَدَّ بِذَلِكَ، که مثل ددی پورې معقول جواب عوض وای زما د هغې بادشاهي چې خدای ماته را کړې ده زه به پرې په خوشحاله سوي وای.

مسئله: خد وخت چې مسافر امام سلام وگرځوي نو مقيم مقتدیان دی ولاړ سوي هغه خپل دوه رکعتو دی بيله قرائت اداء کړي په صحیح روایت کې. ولی چې ووی خولا حق دی یعنی اول د لمانځه په نیولې دی اخیږد لمانځه خنډی کولایا ته سو. یعنی دوی لکه هغه سړي دی چې اول د لمانځه په نیولې وي او بیا وروسته حدث وړ پېښ سي چې دی اوږد تازې کې نو د امام لمونځ ختم سوي وي نو هغه چې خپل پا ته رکعتونه کوي قرائت بدنه وای چې حکما بعد الامام دی» ددی مقيم مقتدی خوف فرض القرائت د مخه د امام مسافر سره اداء سو. نو قرائت دی احتیاطاً نه وائی کذا فی الهدایة والوفا،

او سجدو سجدو پر غو مقيم مقتدیا نو نسته که ختم دوی چې پا ته لمونځ کوي سهو سي ولی چې د دوی حکم د لاحق دی کماثر او پر لاحق هیڅ سجدو سهو نسته، او په دوی چې اقتداء هم نه ده صحیح، ولی چې دوی که مخه په پا ته دوو رکعتو منفرد دی باید اقتداء د بل پسې ولیدي. لکن دوی مقتدیان دی از روی تحریریه چې په مسافر امام پسې اقتداء نکریده. او دا خوف قلهی مسئله چې په مقتدی پسې بل خوک اقتداء نفسی کولای، مراقی طحاوی، هذیه، در، قال المصنف:

وَنَدَّبَ لِلْإِمَامِ أَنْ يَقُولَ اَتِمُّوا صَلَاتَكُمْ فَإِنِّي مُسَافِرٌ

اومندوب ده امام له چې ووائی خد گوت چې خپل لمونځونه پوره کړي چې زه مسافر یم، خوک وائی چې پسله یو سلامه، لکن صحیح داده چې وروسته تر دواړو سلامو دی دا خبر وکړي، تا چې مقتدیان په پا ته لمانځه کې قرائت ونه وائی، اومندوب ولی ده» دی سببه چې امکان لري چې خلکو ته به حال د امام د مخه لا معلوم وي. او بیا یې د مخه سؤال خنډی کړي وي»

سُئِلَ وَيَنْبَغِي أَنْ يَقُولَ ذَلِكَ قَبْلَ شُرُوعِهِ فِي الصَّلَاةِ
 وَبِهِ كَارِي فِي إِمَامٍ دِي دَخَنَ تَر شُرُوعَ بِهِ لَمَّا خُتَّه كِي دَغَه خَبَر وَكِرِي تَا چِي اَشْتِبَاهَ مَقْتَدِيَا نُو
 دِ اَوَّلِ اَلْمَرْحَلَةِ دَفْعِي، وَتُكَلِّمُ الْمُصَنِّفُ :

وَلَا يَقْرَأُ الْمُقِيمُ فِيمَا يَتِمُّهُ بَعْدَ فِرَاحِ إِمَامِهِ الْمُسَافِرِ فِي الْأَصَحِّ
 اَوْقُرْتُ بِهِ نَهْ وَلَئِنْ مَقْتَدِي بِهِ هَفَوْرَ كَعْتُو كِي چِي دِي لَمُونُخْ بِه پُونِ كُوِي وَرِهْ سَتَهْ تَرَفَارِغْ
 وَاَلِي دَامَامِ مَسَافِرِ دِهْ بِه اَصْحَرِ رَوَايَتِ كِي، بَلَكِهْ بِه قَدَرْدِ الْحَمْدُ كَلَهْ دِي سَاكْتُ وَلَا رَوِي.
 وَجِهْ دِ اَصْحَرِ رَوَايَتِ هَفَدِهْ چِي قَبْلًا اَنْفَا تِيرَهْ سَوَمِ چِي دِي كَلَهْ لَاحِقِ دِي حَكْمًا اَوْ بَعْضِ
 مَآخِجِ وَاِي چِي دِي بِه قِرَآئَتِ وَاِي كَلَهْ مَسْبُوقِ چِي اَوَّلِ لَمَّا خُتَّه حُنْدِي تِيرِ سَوِي وَي، كَنِ
 بَيْنَهَا فَرَقٌ، وَلِي چِي مَقْتَدِي مُقِيمِ خَوْتَحْرِيْمَهْ مَقْتَدِي دِي كَلَهْ لَاحِقِ، اَوْ ظَاهِرًا خَوْتَحْرِيْمَهْ دِي
 كَلَهْ مَسْبُوقِ، نُو چِي مَوْجُوِي تَهْ وَگُورِ چِي دِي مَقْتَدِي دِي حَكْمًا، نُو دِي كُوِيَا خَلْفًا اَلْإِمَامِ
 دِي، نُو دِهْ تَهْ قِرَآئَتِ مَكْرُوِي تَحْرِيْمِي دِي، اَوْ چِي وَدِي تَهْ نَظَرِ وَكِرِي چِي ظَاهِرًا خَوْتَحْرِيْمَهْ
 دِي نُو دِهْ تَهْ قِرَآئَتِ مُسْتَحَبِ دِي « وَلِي چِي فَرَضِي قِرَآئَتِ خَوِيَهْ دِ اِمَامِ مَسَافِرِ پُورِ سُو،
 نُو دِ دَغَه مُقِيمِ قِرَآئَتِ بِه پَا تَهْ لَمَّا خُتَّه كِي دَا ئِرِ سُو، بِه مَا بَيْنِ كِي دِ مَكْرُوِي تَحْرِيْمِي اَوْ مُسْتَحَبِ
 نَوَاحْتِيَا طِ دَادِي چِي فَرَا ئَتِ وَنَهْ وَلَئِنْ چِي مَرْتَبِ دِ مَكْرُوِي تَحْرِيْمِي وَنَهْ گُوتِي،
 اَوْ مَسْبُوقِ چِي دِ اِمَامِ سَرِي دَوَهْ اَخِرَ كَعْتُونَهْ يَرِ نِيُوِي، نُو دِ اِمَامِ سَرَهْ قِرَآئَتِ مَسْدُوبِ وَ
 نِيُوِي اَوْ فَرَضِي قِرَآئَتِ پَرِيَا تَهْ دِي، نُو دِهْ قِرَآئَتِ بِه سَبَبِ دِي چِي دِي مَقْتَدِي دِي
 ظَاهِرًا مَكْرُوِي تَحْرِيْمِي دِي، اَوْ بِه دِي سَبَبِ چِي پَرِدَهْ فَرَضِي قِرَآئَتِ

بَا تَهْ دِي چِي دَهْفَهْ بِه پَا تَهْ وَلِي سَرَهْ لَمُونُخْ فَا سَدِي دِي، نُو دِهْ يَعْنِي دِ مَسْبُوقِ قِرَآئَتِ
 بِه پَا تَهْ لَمَّا خُتَّه كِي دَا ئِرِي بِه مَا بَيْنِ كِي دِ مَكْرُوِي تَحْرِيْمِي كِي وَوَاِي، اَوْ دِهْ مَفْسَدِ الصَّلَاةِ كِي تَهْ
 وَوَاِي نُو دِهْ اَحْتِيَا طِ بِه دِي كِي دِي چِي وَوَاِي تَا چِهْ لَمُونُخْ يَهْ فَا سَدِ نَهْ سِي، هَذَا
 مَحْصُلُ مَا فِي الْبَحْرِ الرَّائِقِ وَالرَّدِّ الْمُحْتَارِ وَالْحَطِّ طَاوِي،

سُئِلَ وَفَائِتَةُ السَّفَرِ وَالْحَضَرُ يَقْضِي رَكَعَتَيْنِ وَارْبَعًا
 الْمُصَنِّفُ

اَوْ قَضَا فِي لَمُونُخُونَهْ دِ سَفَرِ اَوْ دُورِ دِي دَوَهْ رَكَعَتِ كُوِي يَعْنِي دِ سَفَرِ اَكِي خَمْسَهْ بِه كُوِي كِي قَضَاءِ رَوِي
 اَوْ خَلُورَ رَكَعَتِ دِي كُوِي يَعْنِي قَضَاءِ دُورِ، كَلَهْ خَمْسَهْ بِه سَفَرِ كِي قَضَاءِ رَوِي، وَلِي چِي قَضَائِي
 لَمُونُخْ بِه حَضَرِ اَوْ سَفَرِ سَرَهْ تَغْيِيْرَ نَبِيْدِ اَكُوِي، وَلَا يَتَوَقَّعُ قِيَا سَهْ عَلَي الرِّبَاضِ وَالْمَصِيحِ
 مَثَلًا دِ رِبَاضِ نَخْتِهْ چِي لَمُونُخُونَهْ دِ مَرْضِي بِه وَخْتِ كِي قَضَاءِ سَوِي وَي هَفَوِخْتِ چِي دِهْ بِه اَشَارَهْ
 لَمُونُخْ كَاوَهْ، نُو چِي دِي جَوِي سِي اَوْدِ هَفَوِ لَمُونُخُو قَضَاءِ رَوِي بِه رُكُوعِ اَوْ سَجْدَهْ سَوِي
 قَضَاءِ رَوِي، بِه اَشَارَهْ يَهْ قَضَاءِ نَهْ دِهْ وَرَتَرِ رَوَا، اَوْ يَا يُوَسْرِي دِ صَحْتِ بِه وَخْتِ كِي لَمُونُخْ
 يَهْ قَضَاءِ كَرِي يُوُو، اَوْ سِي چِي نَا جَوِي سَوَاوِ پَرِ رُكُوعِ اَوْ سَجْدَهْ قَدَرْتِ نَهْ لَرِي نُو هَفَدِ صَحْتِ
 دِ لَمُونُخُو قَضَائِي بِه اَشَارَهْ سَرِ رَوِي چِي وَلِي بِه اَوَّلِ صَوْرَتِ كِي خَوْتَحْرِيْمَهْ مَسْقُطِ دِ رُكُوعِ اَوْ
 سَجْدِي چِي مَرْضِي وَوَرِ اَرِغَلِ سُو. نُو قَضَائِي لَمُونُخْ بِه تَهْ خَبِلِ كَمَالِ تَهْ رَمِ سُو، چِي رُكُوعِ اَوْ
 سَجْدَهْ دِهْ، اَوْ بِه صَوْرَتِ ثَانِيَهْ كِي قَضَائِي لَمُونُخْ دِ خَبِلِ كَمَالَهْ خُتَّه رَمِ سُو بِه سَبَبِ دَعْدَرِ
 بِه وَخْتِ كِي دِ قَضَاءِ رَوِي، هَرِ طَرِ، قَالَ الْمُصَنِّفُ :

وَالْمُعْتَبَرُ فِيهِ آخِرُ الْوَقْتِ
 اَوْ بِه لَمَّا خُتَّه كِي اَخِيْرَ دَوَقْتِ دِي، نُو كِهْ يُوَسْرِي
 بِه اَوَّلِ وَخْتِ كِي دَلَمَّا خُتَّه پَرِ كُوِي وَوَلَكِنْ لَمُونُخْ
 يَهْ نَهْ وَكِرِي اَوْ چِي اَخِيْرَ دَوَقْتِ چِي رَا تَلِي دِي مَسَافِرِ سُو لَمُونُخْ بِه دَوَهْ رَكَعَتِ كُوِي، اَوْ كِهْ
 بِه اَوَّلِ كِي دَوَخْتِ دِي مَسَافِرِ وَوَلَكِنْ لَمُونُخْ يَهْ نَهْ وَكِرِي بِه اَخِيْرَ كِي دَوَخْتِ كُوِي تَهْ رَا
 وَرِ سِيْدِي « نُو دِ لَمُونُخْ بِه خَلُورَ رَكَعَتِهْ كُوِي، وَلِي چِي بِه اَصُولُو كِي دَفْقَهْ شَرَهْنِي وَوَاِي چِي
 سَبَبِيَّتِ دَوَخْتِ لَمَّا خُتَّه لَرِهْ دَوَخْتِ نَقْلِ كِي بِه تَرَاخِيْرَهْ پُورِي دَوَخْتِ، اَوْ
 پَرَاخِيْرَهْ سَبَبِيَّتِ خَتْمِ كِي بِه، نُو چِي مُعْتَبَرِ دَغَهْ اَخِيْرَ وَخْتِ دِي چِي كُوِي تَكِي بِه خُتْمِ حَالِ
 دِي « مَثَلًا بِنَخْتِهْ بِه اَوَّلِ كِي دَوَخْتِ دِ حِيْضِ اَوْ نَفَاسِ خُتْمِ بِه وَوَاِي، اَوْ بِه اَخِيْرَ كِي دَوَخْتِ
 هَا ئِضَهْ يَا نَفَاسِ سَوَهْ لَمُونُخْ حُنْدِي سَاقِطِ دِي، اَوْ كِهْ حَالِ بِالْعَكْسِ وَوَلَمُونُخْ پَرِ لَزْمِ دِي
 هَمِ پَرِ دَغَهْ قِيَا سِ كِهْ لِيُوْنَتُوْبِ اَوْ پَرِ سَدِ كِيْدِهْ، اَوْ كَرِهْ اَوْ اَسْلَامِ، فَعَلَيْكَ بِالتَّامْلِ فِي الصَّوْءِ

المذكورة. قَالَ الْمُصَنِّفُ: بَوَّه سَهْ جِي وَطَنُ حَاي تَه دَاوَسِيدَوَائِي. اود اوطن دوتنه

وَطَنُ بَوَّه سَمَرْدِي وَطَنُ بَرْدَوَه قَتْمَه دِي **وَطَنُ اَصْلِي** وَطَنُ اَصْلِي هُوَ حَاي تَه وَاي جِي دِي هِلْتَه نَزَوَكِرِي وِي كِي وَاوَه كِرِي وِي اَوَكِه نَه، اود دَه قَصْدُ ثَرَوَنْدِي پَه دَغَه حَاي كِي تِيرَه وِل وِي اَوْ قَصْدُ دَكُوچ نَزَلِي، **وَطَنُ اِقَامَت** وَهغه حَاي تَه وَاي جِي صِلَاحِيَت دَاوَسِيدَوَلَرِي يَعْنِي بِنَارِيَا قَرِيه وِي كَامَرَسَا بَقَاَه اوسِرِي پَسِلَه دِي جِي مَسَافِرُوِي پَه هغه حَاي كِي نِيَت دَاقَامَت وَكِرِي هَا وَرَجِي يَا بَا لَاتَر هَا وَرَجُو، اِذَا عَرَفْتَ هَذَا فَاسْتَمِعْ لِمَا يَقُولُ الْمُصَنِّفُ: **وَيَبْطُلُ الْوَطَنُ الْاَصْلِيُّ بِمِثْلِهِ فَقَطْ** (او بَا طَلِيْبَرِي) مَثَل خِيَل سَه فَقَطْ يَعْنِي نَه پَه سَفَر سَرَه بَا طَلِيْبَرِي اَوَنَه پَه وَطَنُ اِقَامَت سَرَه وِي جِي شِي جِي بَا طَلِيْبَرِي يَا پَه مَثَل سَرِيَا پَه مَافَوْقُ سَرَه، پَه مَادُون سَرَه نَه بَا طَلِيْبَرِي «كَمَا فِي الرَّاقِي» قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَيَبْطُلُ وَطَنُ الْاِقَامَةِ بِمِثْلِهِ وَبِالسَّفَرِ وَبِالْاَصْلِي وَطَنُ دَاقَاَتِ يَعْنِي يوسِرِي جِي مَسَافِرُوُو اَوِيوَحَايِيه نِيَت دَاقَامَت دَهَا وَرَجُوِيَا بَا لَوَكِرِي اَو وِرَوَسْتَه دَهغه وِلَازِي بِل حَايِيه نِيَت دَاقَامَت دَهَا وَرَجُو وَكِرِي، نَوَهغه اَوَل وَطَنُ دَاقَامَتِيه بَا طِل سَوَنُوَكِه دِي يِيَا هغه اَوَل حَاي تَه وِرَسِي لَمَوْنَج بَه پورَه كَوِي، اود غُذَر نَگَه بَا طَلِيْبَرِي وَطَنُ دَاقَامَتِيه سَفَر دَهغه خُجَر يَعْنِي يوسَافِرِيه يُوَحَاي كِي نِيَت دَاقَامَت دَهَا وَرَجُو مَثَل اَوَكِرِي اود هغه حَايِيه خُجَر بِيَر تَه خِيَل سَفَر تَه اَدَامَه وَرَكِرِي، نَوَهغه وَطَنُ دَاقَامَتِيه بَا طِل سَوَكِه بِيَا د سَفَرِيه دَوَرَان كِي هغه اَوَل حَاي تَه وِرَسِي لَمَوْنَج بَه پورَه كَوِي كِي نَوِي نِيَت دَاقَامَت بِيَا بَه هغه حَاي وَنَه كِرِي. اود غُذَر نَگَه بَا طَلِيْبَرِي وَطَنُ دَاقَامَتِيه وَطَنُ اَصْلِي سَرَه يَعْنِي دَ وَطَنُ خُجَر دَاقَامَت ووزِي خِيَل اَصْلِي وَطَن تَه وِلَازِي، نَوَبَلَه وَرَج بِيَلَه نِيَت د سَفَر هغه وَطَنُ اِقَامَت تَه وَا سِيَرِي لَمَوْنَج بَه پورَه كَوِي «

مَسْأَلَه: كِه يوسِرِي خُجَلَه كِه اَوَايِنَه دِيو وَطَنُ خُجَر نَه اَوَسْتَلَه، اَوَصَرَف دِي وَا بِل وَطَن تَه وِلَازِي پَه سَفَر لَكِن پَه هغه وَطَن كِي هَم كَوِي، اَوَاوَه وَكِرِي، نَو وَطَن اَوَلِيه سَنَه بَا طَلِيْبَرِي بَلَكِه دَوَاوَه دَدَه اَصْلِي دِي، هَر يَوَه تَه جِي وَرَعْلِي پَه هغه وَطَن كِي بَه لَمَوْنَج پَوَه كَوِي **يُوَه سَه** جِي دَوَطَن اَصْلِي پَه بِل وَطَن اَصْلِي سَرَه د بَدَلِيد و صَوْرَت دَادِي، لَكِه مَهَا جَرِي د مَكِي مَكِي خُجَر مَدِينِي مُنَوَرِي تَه رَاغَل اَو بِيَا دَ نِيَت يَه وَكِي وَكِي شَرِيْفِي تَه نَه وَوَكِرِه هَم مَكِه مَكِه دَا رَا سَلَام هَم سِي، نَو د غَوَمَهَا جَرِيو دِيَا رَه اَصْلِيَت دَوَطَن د مَكِي مَكِي بَا طِل سَو، نَو جَكِه رَسُولُ كَرِيْم صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَو اصْحَابُ كَرَام رَحِمَهُمُ اللهُ دِي مَكِه مَكِه هَم فَتَح سَو اَو دَا رَا سَلَام وَا كَر خِيَدَه دَوِي جِي بَه د عَمَرِي يَا حُجَر يَا تِجَارَت دِيَا رَه مَكِي تَه وَرَعْلِي لَمَوْنَج يَه سَفَرِيَا نَه كَاوَه جِي نِيَت دَاقَامَت دَهَا وَرَجُو تِيرَه وَلَوَبَه كِي نَه وَا،

مَسْأَلَه: حَضَرَت عَمَّان رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ پَه اَوَل كِي دَخْلَافَت جِي بَه مَكِي شَرِيْفِي تَه وَرَعْلِي لَمَوْنَج يَه سَفَرِيَا نَه كَاوَه، اَو پَه اَخِير دَوَرَه كِي دَخْلَافَت جِي بَه مَكِي شَرِيْفِي تَه وَرَعْلِي لَمَوْنَج بَه كِي پورَه كَاوَه، شَارْحَان دَحْدِيثُو مَبَارَكَه وِي يَوَه وَجِه پورَه لَمَا خُجَر كَوَلُو د حَضَرَت عَمَّان دَاوَائِي جِي عَمَّان پَه اَخِير دَوَرَه كِي دَخْلَافَت پَه مَكِه شَرِيْفِي كِي نَوِي وَاوَه وَكِرِي نَو مَكِه شَرِيْفِيه اَو مَدِينَه مَنَوَرَه دَوَاوَه دَدَه وَطَن وَا كَر خِيَدَه، نَو حَاصِل دَدِي مَسْأَلِي دَادِي كِه دَرِي حَايِيه يَا خُجَر حَايِيه سَرِي وِدَوَنَه وَكِرِي لَوَكُو، وَنَه جَوَاب كِرِي تَوَلَه يَه وَطَن اَصْلِي كِرِي

قَالَ الْمُصَنِّفُ **وَالْوَطَنُ الْاَصْلِيُّ هُوَ الَّذِي تَوَلَدَ فِيهِ الْإِنْسَانُ** اَو وَطَن اَصْلِي هغه دِي جِي دَا نَسَان تَوَلَد (زِيَدِيد نَه) پَه كِنْبِي سَوِي وَا

تَزَوُّج فِيهِ اَوْ لَمْ يَتَزَوَّجْ وَقَصْدُ التَّعْلُّشِ فِيهِ اَوَّلِي رَوَاجُوه دَه هِلْتَه وَاوَه يَعْنِي مَآيِنَه هَم كِرِي اَوَكِه سَنَه وِي كِرِي، اود دَه اَرَادَه دَثَر وَنَدِيوَرَه عَنْهُ هِلْتَه وِي، نَه اَرَادَه دَكُوچ اَو بَار دَهغه حَايِيه خُجَر «

فَسَلِّ وَوَطَنُ الْإِقَامَةِ مَوْضِعُ نَوَى الْإِقَامَةِ فِيهِ نِصْفُ

او وطن داقامت هغه ځای دی چې ده نیت د اقامت په هغه کې کړی وي

شَهْرٍ فَمَا فَوْقَهُ وَلَمْ يُعْتَبَرِ الْمُحَقِّقُونَ وَطَنَ السُّكْنَى

نیمه میاشت او یا تردې نریات، او اعتبار نه دی ورکړی محققانو د فقهاء ووطن ته د سکنې

وَهُمَا كَيْنَوَى الْإِقَامَةِ فِيهِ دُونَ نِصْفِ شَهْرٍ

هغه هغه وطن ته وائی چې سړې نیت د اوسیدو په هغه کې وکړي تر ۱۵ ورځو کم، نو که د اسرې چې مسافر وو اوده ۱۵ ورځو یا بالا نیت په غیر کې د وطن سکني کړي وو هغه وطن د اقامت پر نه بیا طلیعي. (ونه په سفر په با طلیعي) یعنی حکم د سفر چې قصر الصلوة ورنه با طلیعي.

تَقْرِيرٌ بعض مهاجرين د افغانستان چې په مغرب ممالک و یا نورو ممالک و

سیاسي پناه اختی وی اود هغه مملکت شناخت نامه او یا شناخت کاتب به هم اختی وی (او قصد د عود وه افغانستان ته نه لرې، او کله او کور، په هم په هغو ممالک وې وې صرف دی یو سرای په افغانستان کې لري او یا محله او یا باغ لري، نودی گا چې د سرای د کرائی د پاره یاد محله یا د اجاره د پاره یاد باغ ده، یاد حاصلاتو ټولولو د پاره افغانستان ته د راسی دی مسافر دی په له مخه کې به قصه کوي، ترڅو چې نیت د اوسیدو د ۱۵ ورځو په نوي کړي.

فَرَعُهُ یو سړی و چې دوه درې زامن به په افغانستان کې وه، او هورې به خپل سرای درلودی او زامنو یې هورې دنیا یې کار وبار کاوه، اودوه

درې زامن به ۲۰ کلور، ایست په پاکستان کې وه چې هورې به هم خپل سرای درلودی، او هورې به کار وبار کاوه، اودغه دواړې ډلې د زامنو تر تصرف د پلار لاندې دي

اودواړې ډلې په ولس سره کې وې، او پلار به گا چې پاکستان کې وو او گا چې به افغانستان ته ولاړې که غه هم استوگنه په یوه خوا کې د پره وې نو دغه پلار به دغو دواړو وطنو کې مقیم دی لمونځ به پوره کوي لآ ف طریق السفر الى احدهما درویش

خدا به باب د مسافر خو په توفیق ستا په خیر خلاص شو.

دنیا دار الاقامت دی د هغه وو،

تر ما سفر و آخرت ته پرایمان او اخلاص خلاص کړي

په دی داسرک غه هوس دی د هره وو،

مسافر چې وسفر ته روانیږي. ده کې فکر د زنا د ترهشې مخکې پیداکړي

عبید بيله کومه نه را ده دی رولن و آخرت ته. دی سپین ږيري په امید ستا و خست ته:

تَقْسِيرُ الْوَلِيِّ

يَسْتَوُ

۱۵ جلد تقریباً

الناشر

مَكْتَبَةُ الْقُرْآنِ وَالتَّجْوِيدِ

کافی روډ شالنده، کوئټه:

بَابُ صَلَاةِ الْمَرِيضِ

داباب دی په بیان کی د لما غځه د نا جوړې:

پوه سکه: چی د مرض تعریف طبیبان داسی کوی. چی مرض یو حالت دی پ بدن کی چی خارج وی دمقتضی غالبی غځه د طبیعت د انسان او یا حیوان، **فائده** مطلق نا جوړی سبب د احکامو فقهیه و ونه ده، ولی چی هر انسان چی دی بیخی خان جوړ بولې هم نا جوړی دی. د دی کبله چی اطباء وائی چی مین کُل الوجوه جوړ سړی هغه معتدل المزاجه وی او اسی خوبیا بیخی نادر دی او یا نسته.

نوخکه صاحب الجروائی، چی انداز د مرض چی په ولاړی لمونځ دسړی غځه ساقط وی او جمعی د لما غځه حضور هم، او خورک د فرضی روزی و سړی ته مباح گرځوی، او تیمم هم داده چی یا پر نیادت والی د مرض موجود بیرینی، یا پردی بیر وی چی مرض بری اوږد سی، واتفق علی ذالک الفقهاء کلهم، اذ اعرفت هذا التمهید فاستمع لقول المعص

اِذَا تَعَذَّرَ عَلَى الْمَرِيضِ كُلُّ الْقِيَامِ أَوْ تَعَسَّرَ بوجُودِ الْمَرِيضِ تَعَذُّرٌ حَقِيقِيٌّ وَأَيُّهُ

شَدِيدٌ أَوْ خَافَ زِيَادَةَ الْمَرَضِ أَوْ إِبْطَاءَهُ صَلَّى

سبب د ډیر سخت درد د ولاړی په سبب یعنی که لن درد او تکلیف وو، بیا خوبه ولاړ **قاعداً بركوع وسجود** نه پریږی، او ډی ته عذر حکمی وائی، او یا بیرینی پر نیات توبه مرض، او یا پردی بیرینی که نه په ولاړی لمونځ وکړه، نوبه می مرض وځنډیږی یعنی تر به جوړ نه سم، نو لمونځ دی کوی په ناستی په رکوع او سجده سړی.

پوه سکه: چی بیر د زیاده المرض آه ده ته په تجربه معلومه سوی و چی دغ دی په دغه نا جوړی مبتلا سوی وو نو چی ده پر خان تکلیف وکړی او لمونځ په په ولاړی وکړی نا جوړی په ډیره سوه او یا وځنډیده، او یا هوشیار مسلمان طیب و نه وئیلی وی چی ته به نه ولاړیږی کی که ولاړ سوی نا جوړی دی ډیر پیږی، او یا جوړ والی دی وځنډیږی.

فائده: د ألم شدید مثال د فقهاوو په سرگرځید و سړی وئیلی دی، او د غاښ په درد سر او د سر په درد سر، او د ملا په درد سر الی غیر ذلک، ق، در، ط

مسئله: که ألم شدید خوبه ولاړی کی نه وو لکن په ولاړی کی د دینمن غځه بیا دیوه وغیره غځه بیریدی، نو داپه حکم کی د الم شدید لوی لمونځ پزناستی و نه روادی، ط

مسئله: که باران سوی وو او محکه ختی وه. او سړی په یوه کشنکه خیمه کی و چی سم نه سوا ی په کښی دریدلای نو هم دی لمونځ په ناستی وکړی، بچ، **مسئله:**

که دسړی سالندی کیده که ولاړ سوی وای نوبیا په فرض القرائت نه سوا ویلائی لمونځ په ناستی و نه روادی، در.

رَوَى عَنْ عُمَرَ بْنِ حَمِيْنٍ دى وائى چی ماته مریضی د بواسیر و خونی یا بادی پیښه وه نو ما پوښتنه وکړه د علیه الصلوة والسلام خڅه د لما غځه په باره کی نو ده مبارکاته وئیلې: صَلِّ قَائِمًا فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا

لمونځ په ولاړه کوه او که دی د ولاړی لمونځ په وس نه وو پوره بیا لمونځ که وه پزناستی، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَمُسْتَلْقًا، که دی هغه پروسه نه وو پوره بیا ستنی سنج پر یوزه لمونځ کوه یعنی په اشار سر په اخیر کی

انحضرت صلی الله علیه وسلم، ایت په قول د شاهد تلاوت کړی، لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ فَنَسًا

الْأَوْسَعَهَا، خدای پال ته تکلیف نه کوی پر هیت چا مگر په قدره طاقت دهغه،

فائده: د مذهب کتابو کی وائی: که سړی د ناستی د لما غځه عاجزو و

نورده خوښه ده که لمونځ پر بغل کوی او که ستنی سنج کوی. او ثانی افضل دی دا خبره د دوی د تیس سوی حدیث غځه مخالفه ده، ولی چی په حدیث مذکور کی کی علی حبی

د مخ دی او استلقاء به بناء کړیده پر عدم استطاعت د صلوة الجنب جواب
 اسم لخطاوی وائی چې احتمال لري چې اهل مذهب ته ترجیدت مذکور بل حدیث قوی ثابت
 وی، نوځکه دوی حدیث مذکور پر یښو، (رویش وائی چې په نفس احتمال سره دفع د
 مخالفت نه کیری تر هغوی هغه حدیث اقوی روایت ونه کړی، قال المصنف
 وای چې په ناستی لمونځ کوی نوڅرنگه
وَيَقْعُدُ كَيْفَ شَاءَ فِي الْأَصَحِّ وای چې دده خوښه وی هغسی دی
 کښینی په اصح روایت کی یعنی که چارنا نو کښینی، او که دالتحیات پر وږم کښینی
 او که لاسونه پر زنگنور اگرځوی، مطلب دا چې ده ته آسانوی، وای عذر د مرض
 دده څخه رکن د قیای ساقط کړی نو هیأت د ناستی په طریقہ اولی ساقط دی،
 دا خو مذهب وود امام ابوحنیفه، او امام زفر وائی چې په ټوله لمانځه کی د ناستی
 چپه پسنه غوړوی او پهنی به کښینی، یعنی دالتحیات پر وږم لکن امام اعظم
 صرف دتشهد په نوبت کی به پر هغه وږم کښینی په نور لمانځه کی دی مختار دی
 پر وږم چې کښینی بیله کړا هته، قال المصنف:

وَالْأَقَامَ بِقَدَرِ مَا يُمَكِّنُهُ او کی ټوله رکعت یا لمونځ په ولاړی
 نه سواي کولای په دی معنا چې یوه انداز
 قدر ولاړه یه کولای سواي، نودی د هغه قدر چې دده توان وی بیله زیادت
 مشقت په ولاړی لمونځ وکړی. که څه هم په قدر یوه ایت او یا په قدر د صرف
 الله اکبر وی، نو هر وخت چې ورته تکلیف ډیر سو بیا دی بیرته دی کښینی، ولای چې
 طاعت پر حسب د طاقت نو که دی ابتدا د ولاړی توان و طاقت نه درلودای،
 خود ابتدا ناسته رواو نواستها اهم ناسته ورته رواو ده وهو المذهب الصحیح، قال

وَأَنْ تَعْذَرَ الرَّكُوعُ وَالسُّجُودُ صَلَّى قَاعِدًا بِالْإِيمَاءِ

او که ده مشکله و رکوع او سجده یعنی په ناسته کی هم، نو لمونځ دی وکړی په ناستی په اشاره

س یعنی چې پر ناستی قادر وی نو په اشاره سر دپاره درکوع او سجده یعنی په ناستی
سؤال: که دسری تندی ته پی وو او پر زړه یه سجده کولای سواي نوده ته
 ایاء یعنی اشاره نه ده روا، ولای چې دی پر سجده باندي قادر دی، کذا فی السراج وط
سؤال: اوفی النهی که یوسری پر ولاړه قادر وو لکن سجده یه نه سواي کولای
 نور رکعت دی په ولاړی اداء کی چې وخت درکوع او سجده راغی کښینی دی او پر کوع
 او سجده سر دی اشاره وکړی. او یا دی دولاړی څخه اشاره درکوع او سجده وکړی
 لکن اول افضل دی، ولای چې ناسته و سجده ته نژدی ده کذا فی المتبین، وط قال

وَجَعَلَ إِيْمَاءَهُ لِلْسُّجُودِ أَخْفَضَ مِنْ إِيْمَاءِهِ لِلرُّكُوعِ

او اگرځوی دی اشاره خپله د سجده دپاره کښته تر اشاره درکوع دپاره، او کی سر کښته نه کی

فَإِنْ لَمْ يَخْفِضْهُ عَنْهُ لَا يُصِحِّحُ دسجده دپاره تر رکوع په اشاره سره
 دی سبب چې اشاره درکوع او سجده دپاره بدل دی د حقیقت رکوع او سجده څخه په
 حقیقت سجده کی خوسر تر وخت درکوع کښته دی، ولابد حکم المبدل عنه در
سؤال: اشاره کوونکی ته دا شرط نه ده چې په قدر د طاقت به سر د سجده دپاره
 تر رکوع کښته کوی بلکه لږ څه کښته والی هم کافی دی، بلکه درکوع او سجده دپاره هم
 نهایت کوشش شرط نه دی، بلکه لږ څه هم کفایت کوی، کذا فی النهی عن المجتنب ورر

سؤال: که دیوسری پر حلق زخم وو چې سجده یه نه سواي کولای، او قیامه او رکوع
 یه کولای سواي په فتح القدر کی وائی چې داسری دی په ناستی لمونځ په اشاره وکړی. او
 داهم افضل کار دی، او که قیامه او رکوع وکړی او د سجده دپاره کښینی اشاره وکړی هم
 روا ده، او امام حلبی وائی چې باید په هغه صورت کی چې پر قیام قادر وی او رکوع او
 سجده څخه عاجز وی، دولاړی څخه اشاره دی افضل وی تا چې د خلاف څخه ووزی،
 ولای بعض علماء وائی چې قادر ته پر قیام باندي ولاړه شرط د لمانځه ده، لکن په بحر، انق

کی وائی چی ظاهر المذهب دادی چی ایماء قائماً وقاعداً دواہ روادی: والله اعلم، فَمَنْ

وَلَا يَرْفَعُ لَوْجَهُ شَيْئًا يَسْجُدُ عَلَيْهِ فَإِنْ فَعَلَ وَخَفَضَ

اوندی پورته کول کیندی دمریض و محنته یوشتی چی دی سجده پروکری پر هغه شی بانڈی

اوکریه داعسی وکریه سکوه، او مریض هم درکوع دپارہ بن سرکبسته کی اود سجدی دپارہ تر هغه بن بالا

یہ کبسته کری لمونج یہ صحیح دی، اوکی بیخی سر نہ کری کبسته بلکه صرف چاہیہ ویتندی ته پورہ

یا پالک بالبت وغیرہ وریور، ته کری لمونج یہ نہ دی روا، ولی چی ایماء درکوع او سجدی

دواہ نیستی سوه اوکی درکوع دپارہ خوسر کبسته کری لکن سجدی ته تی نور، نه کی کبستم

یہ کہ مونج نہ دی روا، ولی چی ایماء دسجدی یہ ونه کری، پہ حدیث مبارک کی راغلی دی

چی علیه الصلوة والسلام دیومریض پوشتنی ته وراغلی نو علیه الصلوة والسلام اولیہ

چی دی مریض سجده پر بالبت کوله، نو علیه الصلوة والسلام بالبت تحدی وغور و

اوبله وچ چی وراغلی هغه پر تحته درگی سجده کوله، نو علیه الصلوة والسلام هغه درگی

هم تحدی وغور و

اور ته وی ویل چی لمونج کوه پر محکله یعنی سجده، اوکریه دی طاقت نه وویا اشاره کوه

وسجده تر کوع کبسته کوه، اوپه حدیث کی چی طبرانی یہ ۲ وایت کری دی داسی

راغلی دی، مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْجُدَ فَلْيَسْجُدْ، یعنی پر محکله، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ

فَلَا يَرْفَعُ إِلَى وَجْهِهِ شَيْئًا يَسْجُدُ عَلَيْهِ وَلَيْكُنْ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ يُؤْمِي بِرَأْسِهِ،

او امام طحاوی دصاحب غنچه دمجتبی داسی نقل کری دی، چی ماته اشتباهه وپه

کینیت د اشارہ درکوع او سجدی پہ دی کی چی لب لب والی کافی دی اوکریه غایت

قدرت سر کن والی لازم دی، وروسته ماروایت دشیخ الاسلام پیداکری چی هغه

وائی چی مؤمی یعنی اشاره کوه نکی: إِذَا خَفَضَ رَأْسَهُ لِلرُّكُوعِ شَيْئًا ثُمَّ لِلْسُّجُودِ

شَيْئًا جَاءَ،

پوه سہ: چی پتہ شرح کی دمقدسی دامام اعظم غنچه داسی روایت نقل کری دی چی

مریض کہ د اشارہ غنچه عاجز وو، اوصرف سر نہ بنور او درکوع او سجدی دپارہ روادی

ابن الفضل وائی چی داسی نہ دی روا، ولی چی مریض لب ایماء لازمہ وہ او هغه دہ ونه

کری، امام طحاوی وائی چی قول دابن الفضل مشهور دی پہ مذهب کی یعنی روا، عن صاحب المذهب: قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَأَنْ تَعْسَرَ الْقَعْدُ أَوْ مَا مُسْتَلْقِيًا أَوْ عَلَى جَنْبِهِ وَالْأَوَّلُ أَوْلَى

اوکی چیری مشکله وہ مریض ته ناستہ، یعنی بی ناستہ کولای سواکی پہ تکیہ سر پردیوالہ، اوندہ

پہ تکیہ سر وہ بالبتہ تہ، مثلاً بیلہ ضر، اوکی پریو ذول قعودی یہ بی ضر کولای سواکی

یا قعودہ پر لازمہ دہ مرط، نو بیادی لمونج پہ اشارہ کوی ستنی سنج، او یا پر بغل

باندی، او استلقاء بنہ دہ تر جنب،

پوه سہ: چی پہ دی مسئلہ کی درمذهبہ دی کافی الطحاوی اول مذہب

دادی چی مریض اختیار لری کہ استلقاء کوی اوکریه پر بغل پریوزی کہ غم استلقاء

اولی دہ داخو حکم دی مشهور وکنا بود فقه حنیفی لکہ هدایہ او هغه شرحو،

وامام شافعی وائی چی استلقاء هلته رولده چی د بغل دپریو تو غنچه عاجزہ وی دویم

مذہب هم داعدی او دریم مذہب دادی چی پر بغل لمونج هلته روادی چی داستلقاء

غنچه عاجزہ وی، پوه سہ: کی پر بغل لمونج کاوہ نور، استہ اہمخ افضل دی، ط

دلیل دا اولویت داستلقاء دادی، چی یو خوبہ حدیث شریف ناستی دتفسیر پہ باب

کی داسی راغلی دی، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَى قَفَاهُ، کی طاقت دقعود نہ وونو پر حث

بانڈی دی پریوزی، اود جنب ذکر پہ دغہ حدیث کی فستہ، اوبل داچی پہ استلقاء

کی توجه و قبلی ته دیروی تر بغل، قال المصنف:

وَيَجْعَلُ تَحْتَ رَأْسِهِ سَادَةً

لِيَصِيرَ مُوَاجِهًا إِلَى الْقِبْلَةِ لَا إِلَى السَّمَاءِ

اوودی وگرخول سی لاندی تر سر

درمريض چي به استلقاء لمونج کوي يو باليت تاجي دي مخامخ سي و قبل تندنه د
اسما رخوانه « فقال المصنف »

وَيَنْبَغِي نَصَبُ رُكْبَتَيْهِ حَتَّى لَا يَمُدَّهَا إِلَى الْقِبْلَةِ
اوپنه کاردی چي مريض دی په وخت کی د استلقاء نرنگوننه جگ وږوی یعنی کی قدرن
وو، ددی دپاره چي ډښی ده قبل و خواتونه غورږښی چي دا غږول د ډښو قبل ته
مکروه دی « درویش وائی: چي مريض ته د ډښو غږول و قبل ته مکروه نوجوړسری
ته په طریق اولی مکروه دی، لکه بعض کسان چي کوي « فقال المصنف »

وَأَنْ تَعَذَّرَ الْإِيمَاءُ أَخْرَجَتْ عَنْهُ مَا دَامَ يَفْهَمُ الْخَطَابُ قَالَ
اوکه چيري سخت سو اشاره په ټولو اقلاموسه نوله منج ځنډی ځنډی ی ترڅو چي دپه خبرو

فِي الْهَدَايَةِ هُوَ الصَّحِيحُ وَجَزَمَ صَاحِبُ الْهَدَايَةِ فِي
سر ويلي دي په هدايه کی د اقول صحيح دی. او حکم کړی دی صاحب د هداي په تجنیس

التَّجْنِيسُ وَالْمُرْقَدُ بِسُقُوطِ الْقَضَاءِ إِذَا دَامَ عُجْرُهُ عَنِ
کی او مرفت کی چي قضاء ځنډی ساقطه ده ترڅو چي به عجز باقی وي

الْإِيمَاءُ أَكْثَرُ مِنْ خَمْسِ صَلَوَاتٍ وَإِنْ كَانَ يَفْهَمُ الْخَطَابَ
د اشاری کولو نریات تر پنځو لمونجو، او که څه هم په خطاب سر پوهیږي

وَصَحَّحَهُ قَاضِي خَانٍ وَمَثَلُهُ فِي الْمَحِيطِ
او د اقول صحیح
کی او په مثل د دې په محیط کی.

قَالَ وَاخْتَارَهُ شَيْخُ الْإِسْلَامِ وَفَخَّرَ الْإِسْلَامَ وَقَالَ فِي
الْمُصَنَّفِ: اواختیار کړی دی د اقول شیخ الاسلام یعنی خواهرزاده، او فخر الاسلام یعنی الامام الخسني. او په

الطَّهْرَةِ وَعَلَيْهِ الْفَتْوَى وَفِي الْخُلَاصَةِ هُوَ الْمَخْتَارُ وَ
په طهیر کی وائی پرداغده باندي فتوی ده، او په خلاصه کی وائی داغده مختار قول دی، او

صَحَّحَهُ فِي الْيَنَابِيعِ وَالْبَدَائِعِ وَجَزَمَ بِهِ الْوَلَوَالِجِيُّ حَرَّمَ اللَّهُ
دغه رتبه په تاتارخانيه کی وائی دا صحیح قول دی. او پرداغده باندي الولوالجي هم حکم کړیږي

وَلَمْ يُؤْمَرْ بِعَيْنَيْهِ وَقَلْبِهِ وَحَاجِبِيهِ مَرِيضٌ فِي عَاجِزَةٍ وَبِ
او اشاره به نه کوي مخه
اشاری نخه په سترگو او نه په نرې سر او نه ده صحیح په وړځوسره. ولی چي سجده په
سر پوري تعلق لري نه په سترگو سره او نه په نرې پوري او نه په وړځو پوري، نو بدل
د سجدی چي ایما ده په حال کی د عجز هم په سر پوري تعلق لري،

يُؤْمَرُ سَلَمًا: چي امام زفر وائی چي دغه مريض دی په اشاره کوي په سترگو او
نرې سره، او که بیا جوړ سو هغه له مونج ډگر اگر ځوی، ډېر بعض روایا توکی دامام

زفر داسی نقل سوی دی، چي اول خودی اشاره په وړځوسره کوي، ولی دوی ستره
نزدی دی، که دهغه نخه عا جزه وو نو دی اشار په نرې کوي، او حضرت الامام شافعی

وائی چي اشاره دی په سترگو او په زړه کوي او امام الحسن وائی چي اشاره دی په وړځو
او زړه کوي. او چي جوړسی له مونج به بیرته راگر ځوی، (او امام ابی یوسف نخه روایت
دی چي مريض چي د ستر اشاره نخه عا جزه سی، نو خاص په سترگو اشاره وړته رواده، نه
به زړه سره، او د حضرت الامام محمد نخه چا په دی باره کی پوښتنه وکړه. ده ورته وویل
چي زه شک نه لرم چي اشاره په سر خور واده « لورود النص به » او په دی کی هم شک نه

لرم چي په زړه خواشان نه ده روا، ولي چي اصل سجده خوځ اعالو څخه د جوار حوده نو
 بدل يې. بايد فعل د جوار حووي، او په دې کي شک يې چي اشاره په وړځو بېرواي
 اوکته، کذا في الکفايه» د دې ټولو جواب دادي چي ايماء با الرأس په حديث شريف
 راغلي ده، نو که څه هم خلاف القياس ده نوهم مونږ به لازمه بولو پر عاجز باندي، اود
 اصولود اسلام قانون دي چي يو حکم چي په نص سر خلاف القياس ثابت سي، بل شي بيا نه
 پر قياسيږي، اود مجتهدينو پردي خبره اتفاق دي چي نصب د ابدالوپه رايه سر ناروا
 دي، په حديث مبارک کي خود اسي راغلي دي: يُصَلِّي الرَّيْضُ قَائِمًا فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَاثًا
 فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَى قَفَاهُ يُؤْمِي إِمَاءً فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَأَنَّهُ احْتَقَ بِقَبُولِ الْعَذْرِ مِنْهُ»
 دروليش واي:

چي دا خبري جلي د حديث په معني کي اختلاف دي، بعض علماء يې معني د اسي کوي چي خداي
 جل شانده دده څخه عذره تاخير د لما څخه قبلوي، نو حاصل دا چي که جوړي د غولو څڅو
 قضاء به راوړي، او اکثر علماء لکه چي عن قريب تيره سوه ترجمه ده حديث کي د اسي کوي
 خداي جل سلطان قبول د عذره استقامت دده څخه کوي يعني چي جوړسي د غولو څڅو
 قضاء پري نسته» **وَقَالَ الْمُصَنِّفُ:**

وَأَنْ قَدَرَ عَلَى الْقِيَامِ وَعَجَزَ عَنِ الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ صَلَّى

قَاعِدًا يَا أَيُّهَا الْإِيمَاءُ اوکه چيري يومريض خوږ ولاړه قادر وو لکن رکوع او
 سږه وکړي، دروليش واي چي دا بيان د افضل وو، و نه اشاره د ولاړي څخه هم رواه
 وجه د فضيلت يې داده چي دې په ناسته کي، و حقيقي رکوع او سجدې ته نژدې دي
 فينبغي ان يقرب البدل وهو الايماء ايضا منه»

د کتاب د علامه قندهاري: نوشته کړه فضل حق حقاني: اللهم اغفر لها ولوالديها آمين

وَأَنْ عَرَضَ لَهُ مَرَضٌ يَتِمُّهَا بِمَا قَدَّرَ وَلَوْ بِالْإِيمَاءِ

فِي الْمَشْهُورِ اوکه پيښ سو لمونځ کونکي تر مرض په لما څخه کي يعني شروع د لما څخه
 خويه په حال کي د صحت وکړه لکن په مابين کي د لما څخه مرض ورته
 پيښ سو، نو له مونځ دي لپس پوره کړي پر هر ډول چي دي قادر وو، که څه هم په اشاره
 سره وي په مشهور روايت کي **قَالَ الرَّاقِي وَهُوَ الصَّحِيحُ**، حاصل دا چي د امريض دي
 هغه کړي بعض لمونځ د صحت په وخت کي نه پريږدي، يعني د دې د پاره چي د سره
 څخه يې بک لخته په اشاره وکړم: **وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ** نص قرآن دي» **قَالَ الْمُصَنِّفُ:**

وَلَوْ صَلَّى قَاعِدًا يَرْكَعُ وَيَسْجُدُ فَصَحَّ بَنِي وَلَوْ كَانَ مُؤْمِيًا لَا

که چيري يومريض لمونځ په ناستي کاوه، او رکوع او سجده يې کوله بيا نو جوړسي يعني قادر
 سو پر ولاړه د ولاړي لمونځ دي وکړي يعني پر بناء دي کړي ولي چي بناء څوک اقتداء ده او
 اقتداء د قائم پر قاعده پسې خوړوا ده نو بناء هم رواه، په نيزو شخنيو خلافا
لِحُكْمِ دروليش واي چي د رکوع و سجده آه فائده داده چي که دده مريض تر رکوع او
 سجدې کولو د څخه جوړسي بيا خو بناء اتفاقا روا ده، ولي چي بناء د قوي پر ضعيف
 نسته په اتفاق سره، اوکي لمونځ په اشاره کاوه او بيا جوړسي يعني پر رکوع او
 سجدې باندي قادر سو بناء دي نه کوي، بلکه لمونځ دي د سره راوړځوي» **لَمَافِيهِ**
مِنْ بِنَاءِ الْقَوَى عَلَى الضَّعِيفِ، م **قَالَ الْمُصَنِّفُ:**

وَلَوْ جُنَّ أَوْ أُغْمِيَ عَلَيْهِ خُمُسُ صَلَوَاتٍ قَضَى وَلَوْ أَكْثَرَ لَا

اوکه پرسري ليونټوب راغلي لکن په اوت اسماني سره کما في الرقاق، او يا يې هوسنه سو که څه هم
 د يوه درنده څخه د ليدو په سبب د بيهوشي سوي وي، او تر پنځو لمونځو پوري يې ليونټوب
 يا بيهوشي دوام وکړي او بيا تر جوړسي او يا په سدکي راغلي د غولونځو قضاء به راوړي

اوکه تر پنجه لما غه بالا سوه چي د شپښم لما غه وخت تير سو بيا د لمونځو قضاء نسته با ند
خطاوي وائي چي د اقول د امام محمد دى او غه قول تصحيح په اكثر و معتبر و كتابوك

كړي سويده "جمع الانه"

او ابن امير حاج وائي چي قول د امام محمد د حقه سره ډير مشابه دى، ولي ساقط و نكړ
قضاء وقوع في الحج دى او وقوع في الحج هلته راځي، چي قضاء لمونځونه وحدته د
تكرار داخل سى، **پوه سده**: چي مراقي آفت سماوي ذكر كړي ددى سببه كه د
سري عقل په شرابو خوړلو سره نرايل سوي وي، پر هغه باندي قضاء لمونځو لازم
ده، كه خه ډيره زمانه پر تيره سى، ولي چي د ازوال د عقل وده ته په ميبست سره
سو نو ددى لا ثبوت نه دى چي دده سره شريعت تخفيف وكړي. نو همد اسبب دى كه د
چا عقل په آفت سماوي سره نرايل وي د هغه طلاق نه واقع كيږي او كه د شرابو په
خوړلو سره يه عقل نرايل سوي و د هغه طلاق واقع كيږي، او حضرت الامام الاعظم
وايي كه چا ككه دوايا گولي د نشي خوړلي وي هرڅونه ډير چي نشته وي قضاء لمونځو
چي په هوش كې راسي باندي سته، په دليل ددى چي سقوط د قضاء په حديث سره سوي
دى او حديث شريف په آفت سماوي كې راغلي دي، نو هغه نشته چي دده په فعل سره ياد
ډاكتريه فعل سره سوي وي هغه پر آفت سماوي نه قياسيږي. او په بعض ووايا توكي
راغلي چي جنون مطلقا كه ممتد وي او كه غير ممتد وي قضاء د لما غه ساقط وي، كذا في
البرهان، لكن معتكلا بونه دفعه شريعتي پر هغه روايت دى په جنون كې هم امتداد شرط دى.

مسئله: كه چيري پر سد والي لږه د جنون او يا بيهوشه وقت معلوم وو، لكه يو
سري چي بي سده وي د شپي چي سپيدى راوچوي لږ په سدي را سى او بيا بيرته بي
سده سى، نو د افاقه دده اعتبار لري په دى معنا چي هغه د مخه بي سديا په اسقاط كې
د قضاء اعتبار نه لري. كه د مخه اغما تر شلوروز كمه وه، بلكه وروسته اغما په
اعتبار لري، چي خونه اندازى ته رسيږي، او كې افاقه لږه وقت معلوم نه وو
يعني گاهي بي خبري د جوړو خلكو وكړي او بيرته بي سده سو دى افاقه ته اعتبار

نسته كذا في التاتارخانيه، په دى كې بيان دهغه فايد قيد چي مراقي راوړي دى د
اغما سره. واستمربه، ظاهره سوه فتدېن

فائده: هغه قول چي مفسف ويلي دى چي لمونځونه چي تر شپږ بالا سى
نوفضاء ساقطه ده هغه قول د امام محمد ووكامش، او حضرت الامام الاعظم او
امام ابو يوسف تجاوز د جنون او اغما تر يوه شپا نه روزه په ساعا توره واك
كه خه هم يوگړي تجاوز وكړي، ولي چي تجاوز په ساعا توره منقول دى د حضرت علي
او ابن عمر غه نو هغه ولي بال عمل دى، ولي چي مقدارونه چي دى په رايه نه معلوم يږي
مثلا يو سري په ثابنت كې بي سده سو:

او ابله و رنج تر زوال د مخه يوساعت پر سدر اعلى، نو په نيزه شخنيو قضاء
د لمونځو باندي نسته ولي چي د ساعتو په حساب تر شپا نه روزه بالا سو، او د امام
محمد په نيز قضاء پر سته، ولي لمونځونه وحدته تكرار نه دي، سيدلي

فائده: امام خطاوي وائي چي اعذار عقليه دري قسمه دي، "يو ممتد دى جدا
لكه كشي والي هغه خومسقط د ټولو عباداتو د فرضيت دى، او بل
قاصري جدا لكه خوب هغه مسقط ده خ عبادت نه دى ولو طال جدا نادره، او
بل په مابين كې د ممتد او قاصري چي هغه اغما وائي، نو دا كه اغما ممتد سى
حكم صبا لري او كه لږ وي حكم د خوب لري، ذكره المحمدي

فائده: اغما په روزه او زكوة كې كار نه لري، ولي يوه مياشت پوره او يا
يو كال بسته اغما نادره نه ده جدا ولا اعتبار للنادر في الاحكام الفقيهيه
بخلاف الجنون فانه يمتد الى الاعوام كثيرا، فيعتبر في سقوط العبادات،
والله اعلم بالصواب

محرر مولو ستونكو: دا پښتو شرحه د نور الايضاح جلد دوم برتا سوتنه د مكته
القراءة والتجويد له خوا نشر ته وسپارل سى ولي چي حضرت ايوب په حقوق و هم دي اداري ته
و كړي

فصل في إسقاط الصلوة والصوم دافضل دی په بیان کی د ساقط والی دلائل او روژی

اِذَا مَاتَ الْمَرِيضُ وَلَمْ يَقْدِرْ عَلَى الصَّلَاةِ بِالْإِيمَاءِ لَا يَزِيهِ
 که چیری مریض مړ سو او دی قادر نه وو پر لاغځه په اشاره یعنی په سر سره ، نو پرده لازم نه ده و صیت کول په فدییه د هغو لمونځو که غم لږ وي ، یعنی د طرفه شخه د خدای حکم دادی چی پرده نه ده لازم و صیت کول په فدییه د هغو لمونځو که غم لږ وي ، یعنی د شبا نږ ورو تر لمونځو که وي ، دلیل په هغه د محنی حدیث دی چی خدای پاک د مریض عذر منی ، هغه علما چی د قبول العذر معنایه جواز التاخير کوي ، د هغو پر مذهب خو په دی سبب پرده و صیت د لاغځه نه دی لازم چی دغه میت قدرت نه دی پیداکړی د قضا پر اوږو ولی په هغی نا جوړی کی مړ سو . او قدرت خوش طر د تکلیف دی ، لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ، آیه کریمه دی ، او هغه مشایخ چی د قبول العذر تفسیر په سقوط سوکوي د هغو پر مذهب خو نه لازم والی ، صیت ظاهر دی . ولی چی دده په ذمه کی لمونځ نسته ، اعلی چی نص خو په روژه کی سته چی ساقطین دی د ذمی غځه د مړی په فدییه سره او امام طحاوی وائی چی د ټولو مشایخو اجماع ده پر دی باندی چی لمونځ لکه روژه دی استحساناً ، ولی چی لمونځ تر روژی اهم دی ،
 لکن اختلاف د مشایخو په دی کی دی چی آیا د ټول شبا نږ ورو تر لمونځونه لکه یوه روژه دی په فدییه کی او که هر لمونځ جلا لکه یوه روژه دی په فدییه کی . اعتماد د ډیرو علماوو پر دوه رایه دی ، نو بناء علی هذا هغه جلا ن چی وائی چی اسقاط د لاغځه هیڅ اصل نه لري ، ډیره د مذهبه غځه لیری خبره ده ، ولی چی دا خبره د دوی انکار دی د امر متفق علیه غځه په مذهب کی :

فصل في الصوم و كذا الصومان افطر فيه المسافر والمريض ومات
 او داغدرنگه روژه د میاشتی دروژی چی وصیت په فدییه نه دی پر لازم که چیری روژه و خوړل

قَبْلَ الْإِقَامَةِ وَالصَّحَةِ مسافر یا مریض په میاشت کی دروژی او دوی مړه سو مسافر د محضر مقیم والی او مریض د محضر جوړوالی ولی چی خدای پاک دروژی په بار کی وائی : فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ او دی دوو کسانو خور عدت من ایام اخر نه دی پیداکړی ، نو غځه وصیت هم نه دی پر لازم ، فَسَّالَ الْمُصَنِّفُ
 وَعَلَيْهِ الْوَصِيَّةُ بِمَا قَدَّرَ عَلَيْهِ وَبَقِيَ بِذِمَّتِهِ وَصِيَّتُ كَوَلٍ په فدییه د هغو روژو چی دی پر قدر سوی وی پر هغه روژو باندی او دپه ذمه کی پاته وي ، دروژن وائی چی تفصیل د دی مسئلې دادی ، چی که یو سړی په میاشت کی دروژی په روژه خوړلی و لکن بیله عذر پر هغه خو و صیت په فدییه لازم دی که غم عده من ایام اخر ، په ندی پیداکړی ، ولی چی تفصیر ده د خوادی ، ولی په بی عذر روژه خوړله ، او که سړی روژی په میاشت کی دروژی په عذر مسافر یا نا جوړی مثلاً لس روژی و خوړلی ، او ورو سته مقیم سو مسافر او یا جوړ سو مریض ورو سته تر پنځو روژو مثلاً هغه مسافر مړ سو او یا مریض مړ سو ، نو پر دی دواړو لازم دی وصیت په فدییه د پنځو روژو ولی چی قدرت خود وی پیداکړی ، مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ
 هَسْكَاهُ ، د ما بقی فی ذمه د قسمه غځه دی ، روژی د کفایة الصوم ، روژی د کفایة الظهار ، او روژی د جنایت پر احرام او ندری روژی ، یعنی د ټولو دپاره وصیت کول په فدییه لازم دی ، و فی الدر المختار ، ما حاصله دادی ، که ذمیت په ذمه کی عبارت دی وو لکه لمونځ روژه ، نو وصی د مړی دی پسله مرگه دده پر واجب فدییه ورکړی ، او که په ذمه کی دده عبادت مالی وو لکه زکوٰۃ وغیره ، هر مقدار چی دده په ذمه کی وو هغونه دی ورکړی ، او که مرکب وو ، د بدنی او مالی غځه لکه حج نویو سړی دی واستوی

حج نه دمري د مال نه خنجه. فَتَالَ الْمُصَنِّفُ: **فَيَخْرُجُ عَنْهُ وَلِيُّهُ مِنْ ثُلُثٍ**

مَا تَرَكَ لَصَوْمِ كُلِّ يَوْمٍ وَلِصَلَاةٍ كُلِّ وَقْتٍ حَتَّى أَوْتَرَ نِصْفُ

نووي: ېې وې دمري دمري لږ غنجه (يا د وړشت د لاري يا د وصايت د لاري) د درېيمې حصې خنجه د مال تر ټولو ډېرې برخې پخوت
کې د مرض الموت د وروسته درېيمې حصې د مال دده او د دې حصې د ميراث خوري دي. نوکرده وصيت کړې خو ميراث پرې ول

صَاعٍ مِنْ بُرٍّ أَوْ قِيمَتُهُ وَإِنْ لَمْ يُوْصَ وَتَبَرَّعَ عَنْهُ الْوَارِثُ

جَار. دمري اجر لودنڅه، فديه دروژي د هر کومې اود مال نه د هر وخت حتى د وژنې فديه نيمه کاره غنمه او يا قيمت د
نيمې لاسي. اوکر دمري وصيت نه وکړې او تبرع يعني احسان وکړې دمري سره ميراث خور يعني فديه ورکولو پر وېر سره

هم روا ده

يُؤْتِيهِ سَهْلٌ چې مصنف په مراقي کې ويلي دي چې پوره صدقه الفطر يا پوره نفقه واجبې

د ماني مثلاً يا پوره خروج، او پوره د كفارات ماليه وو، او وصيت په حج سره او يا نذر کړې
خيرات درويو، او يا اعتكاف چې ده نذر کړې وي يعني دروژي فديه دي وړکې که غنجه
لست في المسجد كفاس نه لري.

سَهْلٌ کما يوسري پر جان اعتكاف نذر کړې وو، اودې چې وروسته دې وخت کې جوړېد

او اعتكاف په نه وکړې نا جوړې سو، او قريپ الموت سو نو پرده لازمه ده چې ده روژي

د اعتكاف د فديه وصيت دي وکړې، اوکه دې مريض وو چې اعتكاف يه نذر کړې او

هغه مرضه جوړ نه سو، پسي مرسو، بيا شي نسته، **يُؤْتِيهِ سَهْلٌ**: چې تر غنميت

افضل دي ولي چې دمکين هر حاجت پرې، وپورې پوره کيږي،

سَهْلٌ چې ميت وصيت ونه کړې او وارث تبرع وکړې په فديه کې د ما عليه

کفايت به وکړې ان شاء الله حضرت الامام محمد په اطعام د صوم دميت تبرع والو

يخزيه ان شاء الله اوچې وصيت يه وکړې په هغه کې جزا وائي چې کفايت کوي **سَهْلٌ**

که بېگا نه سري تبرع دمري فديه ادا کړې هم صحيح ده، اوکې وصيت په حج سره کړې و نو

مزد وېر دده کور نه خنجه هم کيږي د ثلث مال نه دده، او که تېرېا ولي حج پسي کوي نو د

هر ځايه خنجه چې هم کيږي روا ده **سَهْلٌ**: که دمري ثلث المال دده د وروسته ورو

چې ده وصيت په کړې وي اجراء نسواي ويلاي نو په ترتيب سره دې د فديو غاړه وياي

هغه نورې باقي به اخيست ته يا نه ېې. **يُؤْتِيهِ سَهْلٌ**: چې ترتيب د فديو ايا وپه درېيم

بخکي د سراجي د حواشي ورو ذکر سوي دي په ډير بسط او تفصيل سره نو هغه حاشيه بايد

مطالعه سي، فَتَالَ الْمُصَنِّفُ: **وَلَا يَصِحُّ أَنْ يَصُومَ عَنْهُ وَلَا أَنْ يُصَلِّيَ**

عَنْهُ او نه دي صحيح چې روژه وکسي دمري د خواخه يعني که ولي او که بل څوک وي، او نه

صحيح دي لمونځ کول دمري د خوا، لَقَوْلُهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: لَا يَصُومُ أَحَدٌ عَنْ أَحَدٍ

وَلَا يُصَلِّي أَحَدٌ عَنْ أَحَدٍ وَلَكِنْ يُطْعِمُ عَنْهُ

يُؤْتِيهِ سَهْلٌ: په صحيح حديث کې راغلي دي: مَنْ مَاتَ وَغَلِيهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ

وَلِيُّهُ، او په بل يو حديث شريف کې راغلي دي چې يوي بڼې د عليه الصلوة والسلام خنجه سوال

وکړې چې زما مور مړه سوه او پرې روژې باندي وي. آنحضرت صلى الله عليه وسلم ورته

وويل: صُومِي عَنْ أُمِّكَ. **جواب**: فقهاء او محدثين واي چې دا حديث

منسوخ دي کما في البرهان، مراقي واي چې بعض جاهلان عوام و مسکين ته پسي وکړې

چې زما په پلار ېې مثلاً د وروژي ونيسه يا د وروژي لمونځونه وکړې، دا هيڅ شي نه دي، بلكه

ر ب جل سلطان په هغه صدقه او فديه سره چې شرع شريفي مقرر کړيده، و خپل بنده ته

تر وروژي اولونځو ور تيريږي.

سؤال: په فقه شريفه کې راغلي دي چې بنده و بل بنده يا مړي يا ژوندي ته ثواب

د خپل عمل بخښلاي سي، **جواب**: دا بله خبره ده او صحيح ده لکن روژه دروژي

عوض گرځول يا لمونځ د لماخه جلا خبره ده، فَتَالَ الْمُصَنِّفُ

وَأَنْ لَمْ يَفِ مَا أَوْصَى بِهِ عَمَّا عَلَيْهِ يَدْفَعُ ذَلِكَ لِمُقَدَّارٍ

که چيري نه بسيدل هغه پليسي چې مړي وصيت په وکړې. او يا دريمه د مال دده په نه بسيدل

لِلْفَقِيرِ فَيَسْقُطُ عَنِ الْمَيِّتِ بِقَدَرِهِ ثُمَّ يَحْصِبُهُ الْفَقِيرُ
 اوبامیت گرد سن نه و وکری. نویو چا تبرعاً یولن مبلغ چی هغه دده دروژواو لوغو کفایه زیوی
 لِلْوَلِيِّ وَيَقْبِضُهُ ثُمَّ يَدْفَعُهُ الْوَلِيُّ لِلْفَقِيرِ وَهَكَذَا حَتَّى
 کولای نویه دری سه صورتی کی داسی حیل وکری چی دی تبه فقه شریفی کی حیلۃ الاسقاط ولای

يَسْقُطُ مَا كَانَ عَلَى الْمَيِّتِ مِنْ صَلَوةٍ وَصِيَامٍ

چی دغه لن مبلغ دهر وروژواو لوغو چی بسیدی، په هغه اذنان سه یوسکین ته دی و وکری یعنی
 تعلیم، نو په هغه اذنان لمو غوننه یار وژی دمړی غنخه ساقطیږی، اوبیادی فقیر غرن
 مبلغ بیوته ولی ته و بخشی، اولی دی قبض کړی، بیادی ولی بیرته و فقیر ته وکړی په
 نیت داسقاط دمیت غنخه په هغه اذنان لمو غو یا وروژوکی، اوفقیرو دی قبض کړی.
 اوداغ تعلیم و فقیر ته اوهبه فقیر ولی ته تر هغو پوری جاری وی خو چی ساقطیږی
 دمړی غنخه توله هغه وروژو یا لمو غوننه چی دده په ذمه کی وه، اویا ساقطیږی نور واجبات
 چی دمیت په ذمه کی وه، لکه چی د مخه تیره سو. قال الرقی و سهر المحض فی ذلک ان «لنقلی الی ابن وکری»
 دحیل غنخه داسقاط توله هغه دی چی دمذهب تقلید نه لری سخت منکر دی.
 اوبه خپلو، سالوکی او تقریر کی داستهزاء په سترگو ورته گوری، دابی مذهبه
 کسان څوکه دی، وها بیان، سلفیان، پنجپیریان، دوخت ظواهر الحدیث والا، اوبی
 مجموع دلوته غیر متقلدین وائی، فَتَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَيَجُوزُ إِعْطَاءُ فِدْيَةِ صَلَوَاتٍ لِوَاحِدٍ جُمْلَةً بِخِلَافِ

كَفَّارَةِ الْيَمِينِ وَاللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى أَعْلَمُ
 اور واده و، کوله
 لمو غو ویو سړی ته پریوه ځای، په مراقی کی وائی چی ددی وروژو داهم واده،
 د فدی ددی ورو

او بخلاف ددی د کفارة هَمْ چي هغه ویوه سړی ته پریوه ځای نه ده روا، البت ویوه
 سړی ته په کراتو روا ده، لکن هرومخ جلا جلا، پوه سده: چی د صدقه مندوی
 وکړی ویوی سړی ته پریوه ځای هم روا ده، طه
 مسئله: دهغه کفار اتود فدیہ دفع ویوه سړی ته پریوه ځای هم نار واده چی په
 کی تصریح په عدد سړی مثلاً کفار متعین مسکیناً

بِهَآئِهِ حَوَالَهُ

پوه سده: چی درویش په رد کی در سالی د امین الله السلفی یوه په نزم پوری رساله بیه
 مدله رساله، پریاض دخیالی لیکلی ده چی نومریه سیف قندهاری علی عنق امین سلفی
 دی «او په هغی رسالی کی توله هغه خبری د امین چی دمذاهب اربعمو غنخه خلاف وی
 بلکه د اهل السنة والجماعت د عقائدو غنخه خلاف دی په ایت (وحدیت او د مجتهدینو) په
 نقل سه رد کړی دی چی یوه په هغو کی مسئله د حیلۃ الاسقاط ده»

پوه سده: چی امین پشاور په دغه رساله کی دیر دی شری غنخه کار اخستی دی،
 د مصنف د کتاب العقائد النسفیة، چی په مفتی الثقلین سه شهرت لری، اود اهل سنت
 والجماعت لوی امام دی، د تاریخ و دق تلولی دده پر جلالات شاهدی دی، امین مذکور
 دده په شان کی لیکلی دی، وَلَمْ یَکُنْ عَلَی طَرِيقَةِ السَّلَفِ «اوپه یو بل ځای کی داسی
 عبارت لیکلی، لَعَدَ کُلَّ الشَّعْرِیِّ وَالْمَاتَرِیِّیَّةِ فِی هَذِهِ الْمَسْأَلَةِ «او، ته دده بپ
 حیاتی الفاظ په شان کی دمعتبر بنود اهل السنه والجماعت لیکلی دی، او چونکه درویش
 دین کلونه د مخه پر شرح عقائد یوه حاشیه کړی وه او تخمیناً ۲۰ کالی کیږی، چی دغه
 کتاب ده درویش د حاشیې سه د علماوو متبحرینود افغانستان او پاکستان په مدرسو
 کی وئیل کیږی اوهیخ چاپ په رد نه دی کړی. اوما په اخیر کی د شرح مذکور یوه حاشیه لیکلی
 ده چی په هغی کی لنس عقائد د اهل سنت او جماعت می جمع کړی وه لکه مسئله د سفر
 وقبرته د علیه الصلوة والسلام او استمداد ده صالحانو بندگانو غنخه د خدای کرژوندی

وی اوکه مری وی خصوصاً الاستمداد من النبی علیہ الصلوٰۃ والسلام « او نوری ورتہ مسئل
نود امین ددغی حاشیہ پہ متعلق کی دایسی عبارت لیکلی دی »
لقد شرع القنہاری فی تشریکاتہ، وروستہ یہ دالن مسئل پہ اقولو دابن تیمیہ الحروفی
لو عبد الوہاب نجدی او ابن القیم وغیرہم من ائمتہ مذهبہ « باطلی کری ددی پہ گمان، نو
عاصی پہ حاشیہ کی دخیالی ددہ دتہولو خرافاتو مسئلہ پہ مسئلہ جوابونہ وری کری دی، دایسی
باید اہل علم او اہل انصاف مطالعہ کری، تاچی دمذہب داہل السنۃ والجماعت بنہ
توضیح یہ ورتہ وی او بنیمنی دامین سلفی بہ دوی تہ بنکارہ ہی، چی پکہ انداز کی داہل
السنۃ والجماعت غلط مخالف دی،

او خونہ دبی شری غلطہ دیک عبارت یہ پہ شان کی دتقلید او دمتدنیو او ددوی دکتسابو
فتاواو پہ بارہ کی استعمال کری دی **پوسہ** چی ددرویش ددی دلوہ مذہبو
پہ مرد کی پشیر کی دنورالایضاح ہم کافی او پہ نہ پوری کری دی تردی حایہ دمحہ
عذ مطالعہ کری.

دَتَعَجُّبُ دَکَہِ خَبَرِہ

دغہ دی دخی القرون دامامانو مجتہد انور رحمہم اللہ تقلید نہ کوی، او دوی ستہ ملایانو
چی ترخیہ القرون دیر وروستہ میدان تہ دعلم، اغلی دی دغہو دیر سخت متقلدین
دی اوکہ دوی وائی چی مونہ پہ قال اللہ وقال الرسول عمل کووہ چا تقلید نہ کووہ
داخروہ ددوی غلطہ دہ. وائی چی دوی پہ ہغہ قال اللہ وقال الرسول عمل کوہ چی
محمد بن عبد الوہاب یا ابن تیمیہ وغیرہا دوی تہ یہ ترجمہ کری وی، نومونہ مقلدان
دمذہب اربعہ وورہم پہ قال اللہ وقال الرسول عمل کووہ لکن ہرہغہ دقول چی
دخیہ القرون مجتہد نیو یہ مونہ تہ معنا بیان کری وی،

اللہم اغفر لولہم ولکاتبہ لمن سعى فیہ، وقد اهتم بطبعہ شمس الحق شمس

بَابُ قَضَائِ الْفَوَائِتِ

باب ثابت دی پہ بیان کی دقضاء راور لو دقضاء لمونجو

پوسہ چی لمونج چی پہ قصد بیلہ عذرہ سہی پرین دی ہغہ تہ متروک وائی. وچی
پہ عذرہ خندی پا تہ سی ہغہ تہ فائت وائی « قضاء اولہ خود وارو لانہ ذہ لکن پہ
اول صورت کی گناہ کار دی توبہ پر لانہ ذہ. او پہ دوہم صورت کی گناہ نستہ وائی چی
معذور، گناہ کار نہ دی » نواوس سئوال ددی دی چی مصنف باید پہ عنوان کی دباب
داسی وئیلی وائی « باب قضاء الفوائت والمتروکات » لیشمل قضاء الممتین « جواب
مصنف بناء پر حسن ظن پر مسلمان متروکات نہ وئیہ یعنی مصنف پر مسلمانانوبہ
گمان کوی چی مسلمان بہ پہ قصد بیلہ عذرہ لمونج نہ پرین دی البتہ عذرہ لری فافہہ،

فَائِدَةُ سَيِّئَةٍ

پوسہ چی پہ نور الانوار، طحاوی، فتح القدر، او نور وکنا بود
اصولو اوفقہ شریفہ وائی چی مامو بہ دری قسمہ دئی ادا دہ، عا قضاء دہ ادا دہ
دہ. او اداء ہم دری قسمہ ذہ، اداء کاملہ دہ لکہ لمونج پہ جماعت سہ، او اداء وقت صرکہ
لمونج بی جماعت یعنی یوازی بیلہ عذرہ، وجہ دقصویہ دادہ چی دلا نغہ یونہ بیا وصف
چی جماعت دی پہ کبھی فوت سو، او اداء شبیہ بالقضاء ذہ، یعنی پہ حقیقت کی خو
اداء وی لکن مشابہ دقضاء سہ وی، لکہ دسہی غلطہ چی اول دلا نغہ دامام تیرسوی وی
نوغر لکہ چی امام سلام وگر خوی، مقتدی چی پہ اصطلاح کی لاحق بولی، ہغہ تیرسوی
لانغہ تہ ولا سہی،

نوغہ لمونج چی لاحق یہ کوی پہ واقع کی خوا دادہ چی پہ خپل وخت کی لمونج دی، لکن چو
مقتدی پہ سبب دافتداء بالامام لمونج دامام سہ پر جان لازم کری وو، اوہ اووس
لمونج ددہ هغسی نہ دی نو شبیہ بالقضاء ورتہ وائی، **فائِدہ** مصنف پیراق

کوالی چی قضاء پہ لغت کی حکم تہ وائی. نوہم داسبب دی چی قاضی تہ دحکمی قاضی وائی
اوپہ شریعت کی اسقاط دی دواجب پہ مثل سر دہغہ دخیل خواغہ»

پوہ سہ: چی ورتہ عبارت پہ ورتہ کتاب کی دفتھی شریعتی، اعلیٰ دی، لکن
اسام لخطا وائی وائی چی قضاء پہ عین ہغہ سبب سر واجبہ دہ چی پہ ہغہ سبب سر اداء
واجبہ وہ. نوہم اعلیٰ ہذا قضاء تسلیم دین واجب دی دمثل دواجب نہ دی، لکن
داقدہ یہ فرق دی چی اداء تسلیم دین واجب دی پہ خیل وخت کی اوقضاء تسلیم دین
واجب دی پہلہ خروجہ دوقت، نوہی وائی چی ادا قول دمصفیٰ چی پہ مثل سر
مبئی دی پر صرح مذهب باندی، ہغہ داچی بعض فقہاء وائی چی وجوب دقضاء پہ
سبب جدیدہ سر دی، اودا اوس قضائی لمونج چی سہی کوی پہ دی سبب مثل د
واجب دی آہ»

درولیں وائی چی: دالاختلاف چندانی اختلاف نہ دی، ولی چی دین واجب اود
مثل دواجب اطلاق پر قضائی دلاخٹہ دوارہ سر وادی، پہ دوع اعتبار۔ پہ اعتبار
ددی چی سبب دقضاء عین سبب دی دادا دی لکہ مذهب، اچ چی دی پر قضاء اطلاق
دین واجب صحیح دی، اوپہ دی اعتبار چی ددی وقت دقضاء عین وقت دادا نہ دی
اطلاق دمثل الواجب پر قضاء صحیح دی، فالاحاجہ الی حل کلام المصنف علی القول
المرجوح کما حملہ المخطا وائی، بل الاختلاف المذكور اختلاف اخر لا دخل لہ فی اطلاق
العین او الشل فافہم» او اعادہ دلاخٹہ، اگر قول دلاخٹہ دی بخیل وخت کی پہ سبب
نقصان ماسود فساد غہ، ولی فقہاء وائی چی ہر لمونج چی سر دکر اہتہ تحریمی اداء سو
اعادہ یہ پروا جبہ دہ، پہ ہغہ وخت کی، اومندوبہ چی وخت تین سی، اومصنف چی پہ
مراقی کی قید دواجب وواہ اشارہ یہ وادی تہ وکہہ چی دستور، اگر حولوۃ قضاء نہ
ویل کیہی. مثلاً شارع م امر کی چی دسری غنہ دسبحار لمونج قضاء سہی نوچی فرض
اگر حوی سنت دی ہر، اگر حوی. لکن پر عبارت دمہ دست، اگر حولوۃ قضاء
نہ وائی. اوکہ پہ حای کی دواجب عبادت ذکر سی اوداسی وویل سی چی اداء کول دعبادت

دی بخیل وقت مقرر کی اوقضاء مثل دعبادت دی پہ بل وخت کی فوقضاء تہ سنتو
چی شارع امر پہ قضاء سرہ کرے ہغوتہ ہمشا ملیری، فافہم وقال المصنف:

الترتیب بین الفایئۃ و بین الوقتیۃ قضائی لمونج چی د
وترشپن لا غنہ کموی یعنی چی دوختی لما غنہ وخت فراخوی چی قضائی او وختی
دوارہ پہ کینی حائی یی، اوکہ وخت تنگ وود اصلہ غنہ لکہ دما بنام لمونج او یا پہ منع
دمصلی تنگ سو، مثلاً دما پنین دلاخٹہ وخت خوبہ اصل کی فراخ دی لکن مصلی
دما پنین لمونج وحنہ او چی اوس دوارہ پکینی حائیدہ نویا ترتیب ساقط دی
وختی لمونج دی وکری اوبل شرط ددی چی قضائی لمونج یہ پیادوی اوکی ہغہ ہیر
بیاہم ترتیب ساقط دی، وقال المصنف:

وبین الفوائت مستحق اوپہ ترتیب کول دی دوختی لما غنہ اود قضائی لما غنہ
پہ معنی ددی چی قضائی تر وختی دغہ، اگر حوی،
اود غہ ترتیب پہ خودی قضائی وو کی مثلاً دسری غنہ دما پنین مازد یگر مابنام لمونج
قضاء سوی وہ. نوہ قضاء، اوپہ وخت کی بہ اول دما پنین لمونج، اگر حوی او
بیادی دما ن دیگر لمونج وروستہ دما بنام لمونج، داترتیب دوارہ مستحق اولزم دی»
پوہ سہ: چی ترتیب فرض علی دی کی خوک وونہ کرے مثلاً دوقت اوقضاء لما غنہ
تر مابین وقتی لمونج یہ نہ دی صحیح بیرونہ، اگر حوی چی قضائی وروستہ سی، وکذا
بین الفوائت

فائدہ: حضرت الامام احمد بن حنبل وائی کہ سہی پہ قصد بیلہ عذرہ لمونج
قضاء کرے پر ہغہ یہ قضاء نشتہ، ولی ددی امام پہ نیز داسی مرتد سو، اومرتد چی
نوبہ وکازی پہ قضاء ما شرکہ نہ دی مامور ط، **فائدہ:** توالہ عمر وخت
دی دقضائی لمونج بیلہ درئی اوقات مکروہ ورو، اوپہ قہستان کی وائی چی قضاء لما
واجب علی الفور دہ پہ نیز د امام ابو یوسف او علی الفور واجبہ دہ پہ نیز د امام محمد،

وَمِنْ الْأَمَامِ اعْظَمُ فِيهِ رَوَايَاتُنَا، **فَكَانَ**، بِمَجْتَبَىٰ كِي وَائِي فِي قَضَاءِ رَاوَرَه
دَلُوخُو نَهْ خَدَمَ وَاجِبَ عَلَى الْفَوْرَةِ لَكِنْ بِمَ عَذْرَةٍ سَعَى دَنْفَقْدَ عِيَالِ اَوِيَا نُوْرُو حَوَاخُو
بِهَ تَاخِيرِ سَرِي كَنَاهِ كَارِي دِي، ط

فَكَانَ مَصْنُوعٌ بِمَرَاتِي كِي دَلِيلُ دَوَجُوبِ تَرْتِيبِ هَفَهْ حَدِيثِ بُولِي جِي رَسُولِ كَرِيم
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقِيلَ كِهْ سَرِي بَيِدَهْ سُوْدِيُو هَ لَمَاغْخَهْ اَوِيَا بِهَ هِيرُو
نُوْرَهْ قَضَائِي لَمُونُجْ هَلْتَهْ وَدَهْ تِهْ وَدِيَادِ سُوْجِي دِي دَامَامِ سَرُو پَر بِلِ لَمَاغْخَهْ وَلا رُو، نُو
هَفَهْ لَمُونُجْ دِي دَامَامِ سَرُو تَرْبَا بِهْ وَرَ سُوِي. اَوِيَا دِي قَضَائِي لَمُونُجْ رَاوَرَهْ جُوِي. اَوِيَا رُو
دِي بِرَتَهْ هَفَهْ لَمُونُجْ وَكِرِي جِي اَمَامِ سَرُو كِرِي وَوِي، يَعْنِي هَفَهْ دَامَامِ لَمُونُجْ بِهْ نَفْلِ سَوَهْ
مَرَاتِي وَائِي جِي حَدِيثِ مَشْهُورِ دِي اَوْتِيُوْلَهْ اَمْتِ قَبُولِ كِرِي هَمْدِي، نُوْبَهْ دَا سِي حَدِيثِ سَرُو فَرْضِ
عَمَلِي ثَابِتِي يَرِي. اَوِيَا دَلِيلُ دِ تَرْتِيبِ دَفَوَاتُو تَرْوَابِيْنِ هَفَهْ حَدِيثِ دِي دِ بَخَارِي وَغَيْرِهِ جِي
عَبِيهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ تَخَرُجِي خُوْلُوخُوْنَهْ بِهْ غَزْوَةُ الْخَنْدَقِ كِي قَضَاءِ سَوَهْ نُوْبَهْ تَرْتِيبِ سَرُو
وَاِنْ كَرُوْنِ «رَوَاتِي وَائِي جِي تَفْصِيلِ دَقْمِي دِ غَزْوَةِ الْخَنْدَقِ جِي دِيُو رَقْتِ اَمِيْنَهْ قَعْمَهْ
دِي دِيُو اِيَشِ بِهْ كِتَابِ الْبَلَاغِ الْمُبِينِ كِي مَطَالَعَهْ كِرِي، اَوِيَا هَفَهْ كِتَابِ كِي دِيُو اِيَشِ دِيُو
عَرَبِي دِيُو خَفَرْتِ مَلِي اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهْ تَفْصِيلِ سَرُو كِرِي دِي، مُوَافِقِي اَوِيَا رُوْدِ اَحَادِيثِ مَبَاكِرِ
حَاصِلِ دَارِي، جِي دَعْلِيهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ تَخَرُجِي دِهْ ثَابِتَهْ سُوِي جِي دِغْخَهْ دِي كِي يُوْلُوْمُونُجْ بِهْ
دِغْخَهْ تَرَهْزُوْنَهْ اِدَاؤِ اَوِيَا قَضَاءِ نُوْكِهْ تَرْتِيبِ بِهْ قَضَائِي لَمُونُجْ وَفَرْضِ مُسْتَحَبِّ وَائِي يَعْنِي وَاجِبِ
اَوِيَا زِيَرَهْ وَائِي لَكِهْ بَعْضِ اَمْتِهْ جِي وَائِي نُوَا خَفَرْتِ مَلِي اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهْ عَمَلِ بِهْ تَرْتِيبِ سَرُو
كَاهِي بِرِي اِيْنِي وَائِي دِيَا رَهْ دِيَا نِ دَجْوَانِ، اَوِيَا بِرِي قَوْلِي اِسْأَلُكَ وَتَرْكُ دِ تَرْتِيبِ تَهْ كِرِي وَائِي
دِيَا رَهْ دَجْوَانِ اَوِيَا نَقْلِ دَعْلِيهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ تَخَرُجِي دِي ثَابِتِ، اَوِيَا دِيُو صَحَابِي تَخَرُجِي
تَرْكُ التَّرتِيبِ يَا قَوْلَا يَا عَمَلَا رُوَا يَتِ سُوِي دِي. بَلَكِهْ بِهْ صَرِيحِ حَدِيثِ صَحِيحِ كِي دِخَفَرِ الْخَنْدَقِ
بِهْ مَوْقِعِ كِي جِي غَزْوَةِ الْاَحْزَابِ بِهْ بُولِي. كِفَارُو اَخْفَرْتِ مَلِي اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دِخَلُوْدُو
لَمُونُجْ تَخَرُجِي مَشْغُولِ كِرِي، يَعْنِي دِي لَمُونُجْ وَخُوْبِيْنِي حَنْدِي قَضَاءِ سَوَهْ، مَابِيْنِي، مَانِيْ
مَابِنَامِ، اَوِيَا لَمُونُجْ جِي مَخْسَنِ وَوَدِجْتِ مَعْنَاهُ تَخَرُجِي وَخَنْدَقِي دِي. حَتِي جِي شَكِهْ دِيُو تِيَرَهْ

سُو نُوْبَهْ بِلَاكِي اَمْرِكِرِي اِذَا نِ بِرُو كِرِي اَوِيَا بِهْ اِقَامَتِ وَكِرِي نُوْدَهْ مَابِيْنِي لَمُونُجْ بِهْ وَكِرِي
اَوِيَا بِهْ اِقَامَتِ وَكِرِي دِمَانِ دِيْگِرِ لَمُونُجْ بِهْ وَكِرِي. اَوِيَا اِقَامَتِ وَكِرِي دِمَانِ مَابِنَامِ لَمُونُجْ بِهْ وَكِرِي
اَوِيَا بِهْ اِقَامَتِ وَكِرِي دِمَاخْسَنِ لَمُونُجْ بِهْ وَكِرِي، فَانِ الْمُصْنَعُ:

وَلَيَقُطُّ بِأَحَدٍ ثَلَاثَةَ أَشْيَاءٍ ضَيِّقُ الْوَقْتِ الْمُسْتَحَبُّ

اَوِ سَاقِطِي تَرْتِيبِ بِهْ يُو دِدِرُو شِيَانُو، اَوِيَا تَنَگِ وَائِي دِي دُوخْتِ مُسْتَحَبِّ، دَلَاغْخَهْ بِهْ اَصَحْ

رَوَا يَتِ كِي، اَوِيَا هَمْدِي هِيرَهْ دِهْ دَقَضَائِي لَمَاغْخَهْ، دَفِيْقِ
فِي الْأَصَحِّ وَالْيَسِيَانِ الْوَقْتُ مَعْنَاهُ دَادَهْ جِي دِغْخَهْ وَخْتِ جِي مُصَلِّي بِهْ لَمُونُجْ شَرْعِ

وَكِي قَضَائِي اَوِيَا وَخْتِ دِيَا رَهْ نَهْ بِهْ كَبِي خَائِي يَرِي، **مَسْأَلَهْ**: كِهْ دُوخْتِ لَمَاغْخَهْ وَخْتِ
بِهْ وَاقِعِ كِي دِيُو فَرَاخُو لَكِهْ مَثَلَا دِمَابِيْنِي وَخْتِ كِهْ جِي مُصَلِّي دَا بَدَاؤِ تَخَرُجِي دُوخْتِ شَرْعِ
بِهْ لَمُونُجْ وَائِي قَضَائِي اَوِيَا وَخْتِ دِيَا رَهْ بِهْ كَبِي خَائِي دِهْ. لَكِنْ دِشَرْعِ بِهْ لَمُونُجْ دِهْ دُوخْتِ
نَهْ وَكِرِي. بَلَكِهْ دِيُو سَتَهْ يَشَرْعِ بِهْ وَكِرِي لَكِنْ دَا پَاتَهْ وَخْتِ دَقَضَائِي اَوِيَا وَخْتِ دَا دَعْوَا كُوْلُو تَخَرُجِي
تَنَگِ وَوِي، نُوْمَهْ تَرْتِيبِ سَاقِطِ دِي

يُوْبَهْ سَهْ: جِي اَعْتِبَارِ ضَيِّقِ الْوَقْتِ لِهْ دِي بِهْ وَاقِعِ كِي نَهْ دِدَهْ بِهْ كَمَا نِ حَتِي كِهْ دَسِي
دَا كَمَا نِ وَوِي وَخْتِ پَاتَهْ تَنَگِ دِي. نُوْبَهْ وَخْتِ لَمُونُجْ وَكِرِي تَرِ لَمَاغْخَهْ وَرُو سَتَهْ دَا
وَرَهْ تَهْ سَكَرَهْ سُوِي جِي وَخْتِ خُوْفَرَاخُو وَوِي، نُوْمَهْ وَخْتِ لَمُونُجْ جِي دِهْ وَكِرِي بَاطِلِ سُو
فَانْكَدَهْ: مَرَادِ دِ تَنَگِ وَائِي تَخَرُجِي دُوخْتِ تَنَگِ وَائِي دِي دِكُوْلُو تَخَرُجِي دِجْنِ قَضَائِي
كِهْ يُوِي اَوِيَا دِي يَادِي مَثَلَا اَوِيَا وَخْتِ لَمَاغْخَهْ «بِحَرِّ مَرَاتِي، دَرِ،

يُوْبَهْ سَهْ: جِي مَرَادِ دِ تَغْيِيرِ تَخَرُجِي دُوخْتِ مُسْتَحَبِّ دَادِي جِي پَشَرْعِ كِي جِي دِيُو لَمَاغْخَهْ
پَارَهْ مُسْتَحَبِّ وَخْتِ پَشَاكِلِ سُوِي وَوِي دِهْ وَخْتِ تَغْيِيرِ لَازِمِي يَرِي، مَثَلَا سَرِي تَخَرُجِي
مَابِيْنِي لَمُونُجْ قَضَاءِ سُوِي وَوِي. نُوْدَهْ جِي دِمَانِ دِيْگِرِ بِهْ وَخْتِ كِي شَرْعِ بِهْ لَمَاغْخَهْ كُوْلُو دُو
وَخْتِ پَاتَهْ وَوِي جِي كِهْ دِهْ دِمَابِيْنِي لَمُونُجْ رَاوَرَهْ جُوِي «دِمَانِ دِيْگِرِ لَمُونُجْ يَا تُوْلَهْ يَا بَعْضِ
بِهْ وَثَرِ وَائِي تَهْ دُوخْتِ سَرِ سَيِدِي نُو تَرْتِيبِ سَاقِطِ دِي»

کتن مراد دادی چی وقتی لمونج په قرائت مسنونه وکړي نو وقتی او قضا ئی دواړه نه ځای پرې
یعنی په تطویل د قرائت په وقتی لماخه کی، او که قضا ئی او وقتی دواړه په قرائت مسنونه
سره وکړي دواړه ځای پرې او وقت مکروه نه، سیري نو ترتیب لازم دی،

فایده

مصنف چی اصح وویل ددی دپاره چی په ضیق الوقت کی اختلاف دی چی اصل وقت
په ضیق کی معتبر دی او که وقت مستحب، امام طحاوی فقیه ابو جعفر، داو ل نسبت و
امام اعظم او امام ابو یوسف ته کړی دی، او دوه هم نسبت په و امام محمد ته کړی دی
او د مصنف مختاره مذهب د امام محمد دی نو ځکه یی فی الاصح وویل، مثلاً دیوسری
نخه د ما پښین لمونج قضا سوي وو، دمان د یگر چی په لماخه شروع کوله د وخت پاته
وو چی که ده د ما پښین لمونج، اگر ځولای، دمان د یگر لمونج ټوله یا بعض په و مکروه
وخت ته رسیدی مگر ټوله وخته نخه نه وای، نو پراو ل مذهب دی داو ل د ما پښین لمونج
او اگر ځوی او بیادی دمان د یگر لمونج وکړی یعنی ترتیب لازم دی. او پر دوه هم مذهب دی
مهر دمان د یگر لمونج اداء کړی،

د ما پښین قضا ئی دی د ما بشام تر لاخه د مخه، او اگر ځوی، یعنی دمان د یگر په لماخه کی ترتیب
ساقط دی، بحر، در، ط، **پوه سه**، چی په محیط کی اویه فتاوا ئی ظهیریه
کی ترجیح و قول: د امام محمد وکړی سوی دی،

فایده: په مجتبی کی وای که هغه سړی چی پر ده قضا ئی لمونج وو نو که ده د
مراعات سره دست د قرائت او مستحب تسبیح وغیره وقتی کولای نو قضا ئی نه سوا ی
ورسره ځای لای. او کی تخفیف په قرائت وغیره کی کړی وای نو قضا ئی هم ورسره کیږی
سوا ی، نودی په ادا ئی ما یکنی سره کفایت وکړی په وقتی لماخه کی او قضا ئی دی هم راوگرځی
تنبيه: مونږ چی د مخه قرائت ویلی وو هغه رای د بعض فقهاء ده. **مسئله**
که سړی شروع وکړ په وقتی لماخه او قضا ئی په هیر وو، په وروسته کی په لماخه کی
قضا ئی وپیدا سو لکن وخت تنگ وو نو ترتیب ساقط دی هغه وقتی لمونج دی پسې پو کړی

فایده: بیره په اسقاط ترتیب معتبر ده، او جهل ته د مصل اعتبار نسته یعن
یوسری په دی نه پوهیدی، چی د قضا ئی لماخه او وقتی لماخه تر ما بین ترتیب لازم
دی هغه ته اعتبار نسته بلکه ده ته د وقتی لماخه کول د مخه تر قضا ئی ناروادی، فی
النقایه فرض الترتیب ولو جاحلاً، وقال شارحها یعنی العلامة القهستانی چی د ا مذهب
دی د الله ثلاثه زمونږ، او د حسن بن زیاد نخه روایت دی، اذ الله يعلم به لم یجب
علیه، یعنی که سړی په وجوب د ترتیب نه و خبر نو پر هغه ترتیب هم نه دی واجب،
قال الطحاوی وبه اخذ الاکثرون كما فی التمراتی، قال المصنف:

وَاذَا صَارَتْ الْفَوَائِدُ سِتًّا غَيْرَ الْوُتْرِ فَإِنَّهُ لَا يُعَدُّ مَسْقُطًا

او د هریم ساقطونکی د ترتیب دادی چی قضا ئی له موخو نه شپږ سې، غیر د وتر و نخه. ولی

چی وتر مسقط د ترتیب نه دی یعنی په هغه شپږ و لمونجو
وَأَنْ لَزِمَ تَرْتِيبُهُ کی نه حسابیږی چی ترتیب په ساقطیږی، که څه هم ترتیب

په قضاء راوړود وتر هم لازم دی، دلیل د سقوط د ترتیب په شپږ والی د قضا ئی

لمونجو دادی چی که پسله شپږ والی هم ترتیب لازم وی نو مسلمانان به په یوه لوی
خرج کی واقع سی. او په دین کی خرج نسته، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَمَا جَعَلْ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ
مِنْ حَرْجٍ، وايضا قال: يُرِيدُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ، یعنی خدای پاک

اراده لری وتاسی ته د آسانی او اراده نه لری وتاسی نه د سختی، یعنی په دینی چارو کی او

بل دلیل دادی چی شپږ لماخه چی سړی راوگرځوی یعنی قضا ئی په بعض اوقا توکی به

وقتی لمونج ځنډی پاته سی و هوو حرام، په مراق وای چی معتبر وتل د وخت د شپږم

لماخه دی په صحیح روایت کی د مذهب ولی چی کثرت د قضا ئی لمونجو په دی سره راځی

چی یو قضا ئی لمونج مکرر سی، تکرار د قضا ئی لماخه چی راځی په وتود وخت د شپږم

لماخه سو، او د حضرت الامام محمد نخه داسی روایت راغلی دی، چی په مجرد دخول د وخت

د شپږم لماخه ترتیب ساقط سو، دلیل ددی چی وتر مسقط د ترتیب نه دی دادی، چی

مسقط در ترتیب هفت شپ لمونخونه دی چی د عقیدی دلاری فرض وی. و ترخوپه نیز
دیارانو سنت دی. اوپه نیز امام اعظم فرض علی دی **مسئله**: ترتیب چی وقتی
لماغه او قضا لمونخون تر مابین ساقط سی دخودی قضا لمونخون تر مابین هم ساقط دی.
مر، در، **قَالَ الْمُصَنِّفُ**:

اوله، اگرچی هفت ترتیب چی
وَلَمْ يُعِدَّ التَّرْتِيبُ بَعْدَهَا إِلَى الْقَبْلَةِ په سبب د کثرت د قضا
لمونخو ساقط سوی و، په سبب د گرځید و د قضا لمونخو وحدت ته دلزل والی په دی سبب
چی بعض لمونخونه قضا سړی، او گرځوله مثلاً د سړی غنجه دیوی میاشتی لمونخونه
قضا سوی و، ترتیب خونو ساقط سو، نو د کرار کرار قضا لمونخونه، اگر ځول حتی چی یو
لمونخ و، ته پاته سو، نو دغه سړی سر د دی چی دغه یو قضا لمونخ پیادوی اول وقتی لمونخ
و کړی اوبیا یی قضا لمونخ ادا کی صحیح دی. ولی ساقط **لَا يَعُونُ**، په بحر ائق کی یوپه
نیم پوری مثال راوړی دی. چی یو ځای لب اوبه مرداری ولای وی، وروسته پرهغو
لب اوبو نوری ډیری جاری اوبه، اسی چی و به هیږی، وروسته هغه جاری اوبه قطع سی
او هغه دغه اندازه لب اوبه پاته سی، بیا بیرته به نجاست نه راگرځی، **قَالَ الْمُصَنِّفُ**

وَلَا يَفُوتُ حَدِيثَهُ بَعْدَ سِتِّ قَدِيمَةٍ عَلَى الْأَصَحِّ فِيهَا

اوداغ، ښه، اگرچی ترتیب ساقط په قضا کید و د نوی لماغه پسله شپږو لمونخوپه
خوانیو چی ده قضا کړی و، اود ده غنجه هیږ و، نودی سړی وقتی لمونخ تر نوی قضا
لماغه د غنجه وکړی. اوبیا به شپږ قدیم قضا لمونخونه وړ پیاد سو و وقتی لمونخ به صحیح
مصنف وائی چی پراصح روایت په دغو دواړو مسئلو کبی،

پوه سه: چی مصنف وروسته تر هغه قول: **وَلَمْ يُعِدَّ التَّرْتِيبَ** آه په مراق کی وائی
و علیه الفتوی، لکن بعض فقهاء وائی چی ترتیب راگرځی **قَالَ فِي الْمَجْتَبَى وَهُوَ حَاطٌ وَذَكَرَ**
الْمَصْنُوعُ الشَّهِيدُ وَهُوَ الصَّحِيحُ و کذا قال فی التجنيس والمزيد، قال صاحب الهدایه وهو الاظهر

لان علت السقوط هو الكثرة وقدرالت، حاصل د دلیل د هدا دی داری چی علت د سقوط د
ترتیب خو کثرت د قضا لمونخو و، او هغه خواوس را ایل سوی چی مصنف د بعض لمونخو
قضا راوپه نویر ته قضا لمونخونه وقلت ته، او گرځیده اوپه قلیل کی خو ترتیب واجب
و، **الرَّوَيْثُ** وائی چی صاحب البحر مصنف تا ینید کړی دی او که زه د اصحاب الترجیح
غنجه وائی ما به هم د مصنف د مذهب تا ینید کړی وی، ولی چی ساقط **لَا يَعُونُ**، قضیه سله
ریا قال المصنف فی المسئلة الثانية لا يفوت **أَهْ قَالَ فِيهَا فِي الرَّاقي وَعَلِيهِ الْفَتْوَى**، و فیه
ما قال بعض العلماء، چی هغه د غنجه شپږ لماغه چی ده په خوا قضا کړی و داسی باید فرض سی
سان لم ټیکن یعنی لکه ده چرته و قضا کړی، نو دغه وقتی لمونخ چی ده تر نوی قضا
لمونخ د غنجه وکړی صحیح نه دی، دوی وائی چی مونږ دا کار دده د زجر د پاره وکړی
او دی قول تصحیح په محیط کی اوسراج الدرایه کی کړیده **« د مفتی به مذهب دلیل داری**
چی د مصنف اشتغال په دغه نوی قضا لمونخ تر وقتی لماغه د غنجه اولی نه دی تر اشتغال
په هغه قدیمه قضا وروسته »

او که مصنف په ټولو سره اشتغال وکړی تر وقتی د غنجه نوخو و حتی له مونخ دخپله وخت
ورزی و هو **حَرَامٌ** **قَالَ الْمُصَنِّفُ**

فَلَوْ صَلَّى فَرَضًا ذَاكِرًا فَاتَتْهُ

دا تفریم ده پر لزوم ترتیب پاول کی د باب **« اود و لا يفوت حديثه »** سرکار نه کی
وَلَوْ تَرَا فُسَدَ فَرَضِهِ که تی چیری فرض وکړی د وختی لماغه فرض اوده پیاد و.
قضا لمونخ که غم هغه و تروی، نو فرض به فایده سو لوجوب الترتیب علیه.
فَكَيِّدَهُ مصنف فرضه وویل اوداسی نه وویل چی فسد صلواته ددی د پکار
چی په مذهب د امام اعظم خواصل لمونخ فایده نه دی بلکه نفل گرځی هو وصف د فرضیت
به ولاړی، **قَالَ الْمُصَنِّفُ**:

فَسَادًا مَوْقُوفًا

یعنی فساد په یقینی نه دی بلکه په وروسته لمونخو پور سی اړه
لری نویی به فساد بیرته پورته سی اوبیا به یقینی سی، لکه مصنف چی

فَإِنْ خَرَجَ وَقْتُ الْخَامِسَةِ مِمَّا صَلَّاهَا بَعْدَ الْمَرْكُورَةِ
نوکړو وخت د پنځم لمانځه د هغو لمونځو څخه چې ده وکړه لپاره مټرکه لمانځه څخه چې پریاړه و

ذَكَرَ أَلَهَا صَحَّتْ جَمِيعُهَا فَلَا تُبْطَلُ بِقِضَاءِ الْمَرْكُورَةِ

په ټولو لمونځو کې هغه قضا لمونځ نوبتوله لمونځونه په صحیح سوه: حاصل ددی مسئلې دا دی چې دیوه
بعده سړی څخه یو لمونځ قضاء سو، وروسته د هغه قضا لمونځونه راوگرځاوه بېله
پنځه لمونځ پرله پسې په وختی وکړه چې په ټولو کې هغه قضا لمونځ وړ پیا د سو، نو
ټوله لمونځونه وختی په صحیح سوه په نيزد امام اعظم ابوحنيفه « دليل يه دادي چې کړي پنځه
لمونځه چې په سبب دوجوب الترتيب فاسد سو، نو حکماً د اهم په مټ وکړه وکړي حساب
سوه یو خو هغه بل مټرکه وو چې شپږ سوه. نو گویا ابتداء منزه کات شپږ وه او
ترتیب ساقط وو، مثال د مسئلې هغه دی چې یو سړی زکوة د مخه تر کال تیرید و وکړي
نود دی زکوة فرض والی موقوف دی پر تیرید و د کال نو چې کال تیر سو نصاب پر خپله
لاپاته وو نو هغه د مخه زکوة فرضی وگرځیدی: او که وروسته نصاب بالکل د مابین څخه
ولاړی نو هغه وکړي زکوة نفل سوله، او یا ران په مسئله مذکوره د لمونځو داسې
واي چې دغه پنځه لمانځه فاسد سو، په فساد قطعی سره، او پرده یه قضاء د دغو
پنځوسره د هغه اول فائت لازمه ده. نو اوس شپږ قضا لمونځونه سوه، نو تردی وروسته
جی دی وختی لمونځونه کوي، هغه صحیح دی کی څه هم هغه شپږ قضا لمونځونه یه نوي
راگرځوي، ولې چې ترتیب په سبب د شپږ والی د قضا لمونځو ساقط سو. قال المصنف

وَأَنْ قُضِيَ الْمَرْكُورَةُ قَبْلَ خُرُوجِ وَقْتِ الْخَامِسَةِ بَطُلَ

اوکی قضاء راوړه د هغه قضا لمانځه د مخه تر وټو د وخت د پنځم لمانځه چې دده په

وَصَفْ مَا صَلَّاهُ مَتَذَكِّرًا قَبْلَهَا وَصَارَ نَفْلًا

سو منست د هغو څلورو لمونځو یعنی فرض والی یه باطل سو. او ذات د لمانځه یه باقی دی
ولی خو نفل وگرځیده. او د اهم مذهب دی د امام اعظم ابوحنيفه او امام ابو یوسف
او په نيزد امام محمد باطل سوه هغه لمونځونه اصلاً ووصفاً، شخین وای چې تحریمه
خود اصلی لمانځه وه لکن سره دو صف د فرضیت، نو چې وصف د فرضیت یه باطل سو
اصل خو یه پاته دی نو نفل وگرځیده. او امام محمد وای چې تحریمه خود فرضی لمانځه
دپاره وه، چې فرض یه باطل سو نو تحریمه باطله سوه نو یې تحریمی خو نفل نه دی روا

يُوه سده

چې امام ابو یوسف په اوله مسئله کې د حضرت الامام الاعظم څخه مخالفت وو
او په دوهمه مسئله کې د امام اعظم سره موافق دی **فَكَادَهُ**: ددی دوو مسئلو
په باره کې خلک یا طالبان یو د بله څخه پوښتنه کوي، او وای کوم دی هغه یو لمونځ چې پنځه
لمونځه فاسد وي: کوم لمونځ دی! چې پنځه لمونځه صحیح کوي نو د اول سوال جواب
دوهمه مسئله ده او د دوهم سوال جواب اوله مسئله ده « قال المصنف »

وَإِذَا كَثُرَتِ الْفَوَائِتُ يَحْتَاجُ لِتَعْيِينِ كُلِّ صَلَاةٍ يُقْضِيهَا

او که قضا لمونځونه بیخي ډیر و نو مصلی محتاج دی چې د هر لمانځه چې قضاء راوړي
تعیین د تاریخ او وخت د هغه لمانځه به کوي. ولې فرايض هم ډیر دی او تاریخونه
او وختونه یه هم سره مختلف دی، په مراقی کې وای د مثال په توگه چې زه قضا لمونځ
د ما پښین کوم د دوشنبې دورم، دا تلسم تاریخ د دېمې خور، ۱۵۷۷ هـ او د اېنکاره خبر
ده چې په داسی تعیین کې ډیر تکلیف دی، ولې چې د بعض خلکو څخه په مختلفو کلون کې
او په مختلفو میاشتو او مختلفو ورځو کې. مختلف لمونځونه قضا سوي وي. نو دوی
په قضا راوړلو کې د هغو لمونځو د اېنوله تعینات څرنگه وکړای سي.

بل في مثل هذا تعذر واصل الى حد التعذر، اوسره ددی چي نومون دين اسلام بناء برآسانی ده، قَالِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ اتَّيَكُمُ الْخِيفَةُ السَّهْلَةُ «المُحَدِّثُ» نَو ددی سَبَبُهُ مَصْنُفٌ وَكَأَيُّ: قَالِ الْمُصْنَفُ:

فَإِنْ أَرَادَ تَسْهِيلُ الْأَمْرِ عَلَيْهِ نَوَى أَوَّلَ ظَهْرِ عَلَيْهِ أَوَّخَرَهُ

نوک مصل او قضا را ورو نکي پر خان نیت کول او تعین کول آسانه گرجوی نو داسی دی ووائی چي زمانیت دی داوول ما پنبین چي ماسته یعنی چي پرمایه قضا سته. پر دی سبب چي پرماده وخت را اعلی دی او مانده دی کړی. نو ددی لماخه قضا چي را ورو نو دما پنبین دما بین ولاړی او بل دما پنبین لمونځ دده په ذمه اول وگریدی، وهکذا دما نگر مانبا ماختن سحرا، په قضای لمونځو کی دی ومرت نیت کوی، او یادی داخیر ما پنبین چي زها پر ذمه لانه دی، وهکذا فی الصلوة الآخر» قال المصنف:

وَكَذَ الصَّوْمُ مِنْ رَهْضَانَيْنِ میا شتو دروژی یعنی تعیین غواری یا تفصیلی یا اجمالی کما مری فی الصلوة اوکه دیوی میاشتی دروژی دوی دری قضای روژی پرده باندی وی نوهغه تعیین نه غواری په اتفاق سره، حتی که پرسری دوی روژی باندی وی اود روژی نیت په وکی تعیین داوول او شای شرط نه دی. لکن مع عدم شرطية تعیین اهد الیومین لوعین لکان اولی»

فَسَدَهُ فرق دلمونځو او دروژوپه اشتراط کی تعیین فی الاول دون الثاني ان... اسباب الصلوة وهی الاوقات متعددة مختلفة (اوسبب دروژو میاشت ده او هغ یو ده نوپه قضا را ورو کی دروژو صرف اکمال العدد مقصود دی. قَالَ عَلَيَّ تَصْحِيحِينَ مُخْتَلَفِينَ» پریوه ددو تصحیح مختلفو» ولی امام زریقی تصحیح دلزوم تعیین کړیده، او خلاصه والا تصحیح عدم لزوم تعیین کړیده» (رویش وړی چي واضح خبره ده چي په تعیین کی د نیت که په تفصیلی توگه وی، او که په اجمالی

کما مَرَّ سَابِقًا نَحْنُ نَحْنُ حَرَجَ دِي، خصوصاً دعوام الناس دپاره. او خدای جل سلطان وائی «يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ» او بل حای وائی: وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ» چي په کلمه دمین استغراق یخروج نومون نخه پوه ته کړیده. او په بل آیت کی داسی راغلی دی «لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا»

نو ددی کبله چي تلاش وکړه سو صاحب دکنزالد قایق رمة الله علیه په مائیل شتی وویکی دکنز داسی وائی. انما لا یحتاج الی التعین وهو الاصح علی ما قاله فی القنیة «مَنْ يَقْضِي لَيْسَ عَلَيْهِ اَنْ يَنْوِيَ اَوَّلَ صَلَاةٍ كَذَا اَوْ اَخِيرَ فَيَنْوِيَ ظَهْرًا اَوْ عَصْرًا وَنَحْوَهَا عَلَى الْاَصَحِّ اَنْ يَنْوِيَ بِهَ تَحْقِيقِ شَأْنٍ دَادِي چي حاجت نسته و تعیین ته یعنی د نیت په قضای لمونځو کی یعنی نه تفصیلاً اونه اجمالی، وهو الاصح، لکه په قنیه کی چي وائی خوک چي قضا را وویکی یعنی د لمونځو یادی روژو نسته، پرده باندی چي دی په نیت کوی، داوول فلا فی لمونځ او یا اخیر بلکه دی دی نیت کوی چي قضا را ورو پرده ما پنبین یا دما نگر او یا مثل دهغو علی الاصح آه او دکنز خبری ته ترجیح ورکړیده صاحب دهانیه (و خلاصه» او پرده اغه رایه دی صاحب دفع القدر» قَالِ الْمَصْنَفُ فِي الْمَرَاتِي:

چي خوک چي په واقع ددیر وقضای لمونځو مستلای، نو دی رجوع ومذهب اورائی ته د کنز الدقائق وکړی. ولی چي دهغه په حکم کی فراخی ده، اوپه اخیر کی وائی. وَاللَّهُ رَؤُفٌ رَحِيمٌ» خدای ډیر مهربانه دی حکم یه د غایت رحمت له کبله دامت مرحومه په دنیو چارو کښی دحرج سر نه دی بخامخ کړی» کامرین الايات الدالة علی ذلک» وَاسِعٌ عَلِيمٌ فراخ دی رحمت دده جل شانه او دی ښه خبر دی په حال د بندگانو چي خونه لمونځونه بنده قضاء کړی دی نوهغه به بخندی ساقط کړی» یعنی بیله تعیین دبنده»

مسئله: که یوسری ډیر لمونځونه خوقضا کړی دی لکن مقدار او حساب دهغو یقیناً نه وو معلوم» نو دی پخپل گمان سره عمل وکړی. او کی غالب الظن نه وو، نو تر هغوی راگرجوی چي ده ته یقین کیږی چي نور قضای نوخته» **مسئله:** بعض صوفیان خلک دتوبه عمر لمونځونه راگرجوی دپاره داحتیاط، اوسره

ددی چی ده هیخ لمونج هم نه وی قضاء کړی، بعض علماء وائی داسی کول مکروه دی لکن دغه سړی ته افضله داده، چی که غم دی نیت دقتائی لمونج کوی، خوبه اخیر و دوو رکعتو کی در بای لماخه د الحمد لله سره سورت هم وائی. ولی دغه لمونج دده که قضا ئی په ذمه کی دده نه وی نفل دی، او په نفلو کی انضام دسورت واجب دی، او په فرضی لماخه کی صرف لازم نه دی، او چی د قضا و قضاء او پری په دریم رکعت کی دعا فتوت وائی. او په اخیره ناسته کی دی په قدر د تشهد کی کبینی او بیرته دی ولاړسی خلزم رکعت دی هم وکړی بیادی کبینی او التحیات وغیره دی ترپایه ووائی بیاد سلام وگرځوی. نوکه دده په ذمه کی قنوه خو هغه قنویه وکړه او که نه و نفل په خلور رکعت یه وکړه ولی دری رکعت خونفل نسته، «او داچی دریم رکعت دی کبینی د نفلو نه تاوان نه لری ددی سببه چی یقینی نفل خونه دی،

او د غرنکه دما بنام قضا ئی احتمالی دی خلور رکعت کوی په درو ناستو سره فایده په سنتو لمونجو کی دی دقتائی نیت نه کوی او د غرنکه د غا بنسټ په لماخه کی دقتائی نیت نه کوی او په صلوٰۃ التبیح کی دی هم دقتائی نیت نه کوی. او د غرنکه په هغو نوافلو کی چی فضیلت یه په احادیثو مبارکه وو سره ثابت وی دقتائی نیت دی نه کوی، او ما سواد دغو نفلو هغه په نیت دقتائی لمونجو افضل دی تر نیت د نفلو، ولی قضا را اړه ډیره مهمه ده تر مجروح نفلو، مط، در، والله وَلَوْ لَمْ يَكُنِ الْفَضْلُ وَالتَّوْفِيقُ» فتاٰ المصنف.

وَيَعْذُرُ مَنْ اسْلَمَ بِدَارِ الْحَرْبِ بِجَهْلِهِ بِالشَّرَائِعِ

او معذور گنړل کبیری هغه سړی چی اسلام را اړی په دار حرب کی په نا خبرتیا سره په احکامو شرعیه وو، یعنی دغه مسلمان که نه لمونج کاوه او نه فی روزه نیوله او نور شرعی شریعی او د اسلام کارونه گناه گانه دی. ولی چی دی د شرعی په احکامونه وو خبر نه و دی معذوره دی، ولی چی خطاب الهی وهغه چاته متوجه کبیری چی په مشروعه احکامو خبر وی او بیاد دلیل د خبرتیا ورته وی.

مصنف قید د دار الحرب ووايه. ولی که په دار اسلام کی یو کافر مسلمان سوی هغه په قبولو احکامو شرعیه وو مکلف دی، که غم په جاهل وی. ولی چی دلیل د خبرتیا چی دار اسلام دی په ټاکل کی د خبرتیا درې بی، دا خو زموږ د حنیفانو مذهب وو، او امام شافعی د دار الحرب لانم بولی. او دی په مکلف بولی که غم په خبر نه وی حتی که دغه مسلمان لمونج نه کوی یا روزه نه نیولی وغیره گناه گاردی او قضا یه پر لا زمه ده، دوی حضراتو قیاس د فرعی اعمالو پر ایان کوی یعنی هر کافر د دار الحرب مکلف په ایمان سره دی باالاتفاق **جواب** دلیل د وجود د صانع او د وحدت او د علما و حیوة دده عقلی دلائل دی چی هر عاقل یه برابر ولای سی که غور وکړی او په دقت د نظر په مصنوعاتو علویه او سفلیه کی دخدای جل شانه بڼه فکر وکړی **قال الشیرازی** ه

برگ درخان سبزه نظر هر شیار: هر رزقی دفتر است معرفت کار

و مثال الآخر

مگر انبیاء هم نامدی فی شرع بودی در جهان: نه واجب شری بر مؤمنان ایمان بخالق مقدر

و مثال الآخر

نقصان ز قابل است و گرنه علی الدوام: فیض سعادتش بهم کس برابر است

قال الله تعالى شانه

وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُعْقِلُونَ یعنی که د خا رهی مصنوعاتو الهیه وو هغه نظر قطع نمایی ستاسی په اعضاوو کی دلائل د وجود او قدرت او د علم وغیره د باری تعالی موجود دی. بیشکه ۱

نور الإيضاح جلد ۳

به همدان شاء الله د پرتو ستاسو حضور ته ورنه سی

بَابُ ادْرَاكِ الْفَرِضَةِ

باب ثابت دی په بیان کی دینولو دیوسری فرضی لمونځ دامام سره نواضافت دادرالک ولفظاته
دفریضی اضافت دمصدر دی ومفعول ته، امام طحاوی پته تمهید کی ومساؤلوتو دی
باب داسی وائی. چی قانون شرعی دادی، چی ماثول عبادت بیله عذر حرام دی، اوپهینول
دعبادت دپاره دکامل اداعکولو کمال دی، ولی که غمهم دانقض عبادت صورت نقصان دی
لکن په معنی کی اکمال دی اوقانونی خبره ده چی مراعات دمعنی ترمراعات دصورت بالا
دی لکه دیوه زار په مسجد نرول دپاره دبنه پوځ جوړولو، اویا لکه یوسری چی پرمحکمه سر
کښین دی دمسجدی دپاره اوزوزیه په تندی جگ سې، بیرته سرراپورته کی بللکای
مسجد بوره وکړی روا ده. اودوی مسجدی نه بلل کینې، اِذَا تَمَهَّدَ هَذَا فَاسْتَمِعْ مَا يَقُولُ الْمُصَلِّ

اِذَا شَرَعَ فِي فَرَضٍ مُنْفَرِدًا فَأَقِمْتَ الْجُمَاعَةَ قَطَعَ وَاقْتَدَى

که شروع وکړه یوه مصل په فرضی لمانځه کی، یوازی نواقامت وکړه سودجاعت دپسار
نودغه منفرد دی لمونځ قطع کړی اواقتماد دی په امام پسې وکړی

پوه سکه: چی مصنف قید دفرض ووايه، ولی کی دنفلونیت کړی وو هغه دی نه
قطعه کوی بلکه دوه، رکنه دی ولی بیادی سلام وگرځوی اقتداء دی په امام پسې وکړی
اود فرض لفظ په مطلق ووايه تاچی وقتی اوقضائی دواړه شامل سې، اونفل دی نه
قطع کوی ولی چی دنفلی لمانځه په قطع کولو خوابطال دنفلو دی بالکلیه اکمال نه دی
دوختی لمانځه مثال خوفاهر دی، دقضائی مثال دادی چی دیوڅوکسانو څخه متعدد دنفلو
قضاء سوی وه، لکه دعلیه الصلوٰة والسلام څخه چی سره داصحابو په غزا کی دخندق غلر
لمونځونه قضاء سوی وه، نوپه داسی صورت کی یونفرد هغو کسانو څخه دماپښین لمونځ
مثلاً یوازی، اگر څاهو هغه نور، ملگری راغله دغه دماپښین لمونځ چی دهغو څخه هم قضاء

سوی وو، په جماعت په شروع کړه. نو هغه منفرد دی خپل لمونځ ورته قطع کړی، اوپه
جماعت کی دی شریک سې ولی چی په دی شرکت کی اکمال دده لمانځه دی چی په جماعت
بی اداعکړی

که منفرد دماز دیگر لمونځ راوگرځاوه، اوملگریه دماپښین په لمانځه شروع
وکړه نو همدی منفرد لمونځ ورته قطع کوی که څرنگه! **جواب**

یا نه دی قطع کوی اوشراکت دی نه ورسره کوی. ولی چی یووالی دلمانځه دمقتدی اود
امام په صحت کی دافتداء شرط دی، **فَإِذَا** دفرض په قید سره مصنف
نفل وایستل، ولی چی نفل به شفع گرځوی بیابا اقتداء کوی. ولی چی په قطع کولو کی
خود نفلو ابطال، اخی بالکلیه اکمال په کښی نسته، البته که سړی پرنفلی لمانځه ولاړ وو
اوجنازه راغله اودی بیریدی که نر نفل شفع کوو، دجنازی لمونځ راڅخه تیر یی نو
دی نفل قطع کوی دجنازی لمونځ وکړی، ولی نفلی لمونځ خوبا قضاء لری اودجنازی
لمونځ خوعوض نه لری

پوه سکه: چی مصنف په مراقی کی وائی چی اقامت به په هغه محل کی وی چی هله منفردا
لمونځ کوی، نوکه دکور منفردا لمونځ کاوه اود مسجد اقامت یه واوریدی په سبب دقرب
دار، اویا په سبب دلاوه سپیکر، اویاده پخپل مسجد کی منفردا لمونځ کاوه ولی دخپل مسجد
لمونځ څنډی تیر سوی وو، نو بل مسجد اقامت یه واوریدی، باحد الخوین الذکورین
په دواړو صورتو کی پرده قطعه دلمانځه نه ده لازمه، انتهى بجملاصه

امام طحاوی داخبره منی اودی وائی چی جماعت خو واجب دی یعنی پرمصحیح روایت
داحنافوکما فی فتح القدر، اوجاماعت مقید دده پخپل مسجد پوری نه دی، بلکه فقهاء
تصریح کړیده چی که دسړی څخه دخپل مسجد جماعت تیر سوی وو، اوپه بل مسجد کی امید
دجماعت وو نو هغه مسجد ته تگ پرلا زهر دی، نو تقید دمراقی بی فایدی دی.

فایده: مراد داقامت څخه متعارف اقامت نه دی بلکه تحویمه دامام ده، ولی
که مجرد مؤذن شروع په اقامت متعارف وکړی اومنفرد اول رکعت په سجده سر نه وی.

مقید کری (وده غالب گمان داوی چی مؤذن اقامت خلاصی نره به سبک دوه رکعت نفل ورته پوره کرم بیا قطع فی الحال لازم نه ده بلکه شفع دنفلو دی پوره کری، کنز انقل عن ملاسکین درویش وائی چی مایه عبارت دملامسکین دغه قید ریات کری چی دده غالباً نه هذ اعتراض دخطاوی پیرلامسکین کری دی نه ولدیبری چی دی وائی چی مدده داقامت حقولیه جذاً لایأتی فیها رکعتان فتدبر

پوه سه: چی مصنف په مراقی کی دقطع په تنبیر کی داسی وائی بتسلیمت قارئاً، لکن په مجمع الانهر کی وائی چی قطعه عامه ده کی په سلام کوی (وکی بیله سلامه کوی) وکی په ولاری کوی اوکی په رکوع کی کوی، وهو الصحيح، وقیل لوکان قارئاً یقطع بتسلیمت واحدة وقیل بتسلیمتین وقیل یقعد ثم یسلم وقیل یقعد یتشهد ایضاً ثم یسلم تسلیمتین للقطع والفتوی علی قول المصنف، دره

درویش وائی چی امام خطاوی وائی چی مصنف حکم دقطع دلاماخه اود اقتداء په امام پسینه دی کری یعنی داقطع اواقته لازم نه ده اوکه جائز نه ده، آه والجواب ان عبارة المصنف بظاهره تدل علی لزوم لان عبارة الفقهاء یجمل علی اللزوم، والعقربیه علیه انهم اذا كان العمل جائزاً لا واجباً یقولون یجوز له كذا، نعم عبارت در مختار دلالت پر جواز کوی، ولی چی هغه داقطعه مشابه گر خولی ده دجائز عمل سره حیث یقول یقطعها لعدا، احرار الجماعة کما لوئدت دابته الی ان قال ویجب القطع نحو انحاء غریق آه نوچی د قطع واجب و بولکل دیار و د انحاء غریق نودا معلومه سوه چی دیار د احرار د جماعت صرف قطعه روا نه لکه دند د آیه په وخت کی چی قطعه رواوه واجب نه وه. اوبعض علماء وائی چی لمونیج دی ترهغونه قطع کوی خویوه شفعه نه کری پوره دخلو رکعتی لاماخه شخه

فقال المصنف **ان لم یسجد لما شرع فیهِ اَوْ سَجَدَ فِي غَيْرِ بَاعِيَةٍ**

اود اقطعه دلاماخه به علت کوی کی سجده سره کری د هغه لاماخه چی ده شروع منفرداً په کری وه. اویا په سجده خو کری وه لکن لمونیج غیر، با عی وو، یعنی یادوه رکعت لکه دسبحار لمونیج یادی رکعت لکه دما بنام لمونیج

یعنی په دغولونخو کی به ئی فوراً قطعه کوی، پسله سجدی شخه ولی که دی دسبحار په لاماخه کی بل رکعت ورضم کی خوفض دسبحار پوره سوه او جماعت فوت شو، اویا امام پسینی دنفلو نیت هم نسی کولای. ولی چی وروسته دسبحار تر لاماخه نفل نه دی روا. اوکی دما بنام په لاماخه کی که بل رکعت ورضم کری فایضاً جماعت گویا خندی فوت سولان لا اکثر حکم الکلی اود امام سره په نفل لاماخه هم نسی گوی دای، ولی چی درې رکعت نفل هم نسته، اوکه خلو رکعت پسله سلامه دامام ورجوت کری مخالفت دامام لازم نه سی، مر، ط، دره

وَانْ سَجَدَ فِي رُبَاعِيَةٍ ضَمَّ رَكْعَةً ثَانِيَةً وَسَلَّمْ لِتَصِيرَ الرُّكْعَانِ

اوکی په رباعی لاماخه کی سجده کری وه نو ورجوت کری یو رکعت بل او بیادی با قاعده سلام پر

لَهُ نَافِلَةٌ ثُمَّ اقْتَدَى مُفْتَرِضًا دواړو خواوو گر مخوی تاجه هغه دوه رکعت به دده دیار نفل سی، او بیادی اقتداء په امام پسینی وکری فرضی لمونیج کوونکی

پوه سه: چی درې رکعت نفل په نیزد بعض علماء وو صحیح نه دی. اوبعض علماء وائی صحیح دی لکن مکروه دی، دمصنف عبارت په مراقی کی دواړو مذهبوته شامل دی ولی هغه وائی لمنع التنفل بالتبیراء لفظ منع عدم صحت او مکروه دواړو ته شامل دی فلهی من جوامع الكلم، قال صاحب البحر چی تصریح دماخو پیه خلو رکعتی فرضی لاماخه کی چی یو رکعت په کری وی دبل متناول واجب دی، صریح دی په دی کی چی یو رکعت لمونیج باطل دی، صرف مکروه نه دی. اود صاحب البحر وروهم ورته خبره کړی په فی النهر، ط

فقال المصنف **وَانْ صَلَّى ثَلَاثًا اَتَمَّهَا ثُمَّ اقْتَدَى مُتَنَفِّلاً اِلَّا فِي**

العصر والفجر وکری چی خلو پوره سی. ولی چی اکثر لره حکم دکل دی. او پسله اتمامه دی بیا اقتداء پسینی وکری نفل کوونکی، مگر په مازد یگر کی اود سبحار په لاماخه کی

ولی چی نهی را علی دی دنفلو نخه ورو سته تر دغود و لو نخو، او مرق مغرب ورسه
را وری دی، ولی چی دری رکعت نفل خونسته اوکه خلورم و رضم کری مخالفت دامام
لازمیری، وَقَدْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لِرَجُلٍ إِذَا صَلَّيْتَ فِي أَهْلِكَ ثَمَّ ارْكَبْ
الْمَلُوقَ أَيْ بِالْجَمَاعَةِ فَصَلِّهَا أَيْ بِالْجَمَاعَةِ نَفْلًا إِلَّا الْفَجْرَ وَالْمَغْرِبَ، اَوْنَهی دنفلو نخه پسله مانو بگر
خوشنوره ده، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَأَنْ قَامَ لِثَالِثَةٍ فَأَيَّمَتْ قَبْلَ سَجُودِهِ قَطَعَ قَائِمًا بِتَسْلِيمَةٍ

اوکه منفرد و لایس و دریم رکعت او بیا اقامت شروع سو جماعت دپار و نخه تر سجدی
دریم رکعت لمونج دی قطع کری په ولاری په یوه سلام یعنی په جماعت کی دی شامل سی،
په دی کی رد دی پر شمس الاثمة السخنی چی هغ وائی که کبسی نه فستی لمونج
فِي الْأَمِّحِ یه فاسد دی، وَمَا قَالَ الْمُصَنِّفُ هُوَ مَذْهَبُ خِزَالِ السَّلَامِ چی هغ وائی
چی ائله اکبر دی و وائی په ولاری په نیت دشروع په لا نخه کی دامام، نو ختم د مخه د لا نخه
په ضمن کی دشروع په لا نخه دامام حاصل سو، اوکه لاسونه تر غوب و پو، ته کوی هم و، سته
جواز دی، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَأَنْ كَانَ فِي سُنَّةِ الْجُمُعَةِ فَخَرَجَ الْخَطِيبُ أَوْ فِي سُنَّةِ الظُّهْرِ

که چیری لمونج کوونکی په خلور رکعت کی د سنت د جمعی وو او خطیب را ووق یعنی دپار
فَأَيَّمَتْ سَلَّمَ عَلَى رَأْسِ رَكْعَتَيْنِ وَهُوَ الْأَوْجَهُ دخطبی
په خلور رکعتیزو سُنْتُو کی وو دما پنین او اقامت دپار د جماعت شروع سو، نو دی
دی سلام وگر خوی یعنی یو وار دی کبسی پر سر دوو رکعتو، او اوجه مذهب دی،
او دامام اعظم نخه او دامام ابو یوسف نخه روایت دی، ولی چی په داسی کولو کی دوی
فائدی دی، یو او ریده دخطبی دی چی فرض دی، او بل اداء دسُنْتُوده پسله جمعی نخه،

او دما پنین په لا نخه کی اداء د فرضی لا نخه پروجه اکمله یعنی په جماعت، او اداء
دسُنْتُو وروسته تر لا نخه، او دوه رکعت نفل یه زیاتی گتیه سو، او داهم مذهب دی
دشمس الاثمة السخنی اوبقائی، په بحر الباق کی وائی چی په خلور رکعتو سُنْتُو کی
د مخه تر ما پنین د لا نخه او بیا د مخه د جمعی تر لا نخه، چی دما پنین د لا نخه اقامت
وسی، او بیا خطیب په خطبه شروع وکری او مصلی پر هغو سُنْتُو و لایوی نو خه به
کوی د مصنف مذهب هغو و چی په متن کی ذکر سو:

لکن صاحب البحر وائی چی صحیح دله چی خلور سر رکعت دی پوره کری، کما صرح به الوالد
صاحب المبتغی والمحیط والشمی، ولی دا خلور سر رکعت یو لمونج دی، او قطعیه
دا کمال دپار نه ده بلکه دابطال دپار ده صوره و معنی، اوفتح القدر والاکله مصنف
وائی چی دوه رکعت دی پوره کری او سلام دی وگر خوی او په جماعت کی دی شامل سی
او بیا وخطبی ته دی غوب و نسبی، ولی داسنست خو پسله فرضی لا نخه ادا کیدی سی
او چی دی یه قطع کری پر دوه رکعت ابطال د عمل خونه رائجی ولی دوه رکعت یه نفل سو
او مولوی اعزاز علی و مذهب ته د صاحب البحر ترجیح وکری ده، ولی چی دهغه د تصحیح سر
د پیر و مشا یخو بر ایدی، او هغه خبره چی فتح القدر وکری چی پر دوه سلام گر خولو کی
ابطال نسته دهغه جواب دادی چی که خه ابطال د اصلی لا نخه خونسته، لکن ابطال
د وصف دسنتیت خویه سته،

او دا خلور رکعت یو لمونج دی ددی سببه په دریم رکعت کی سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَأَعُوْذُ بِاللَّهِ
نه وبل کینی درویش وائی چی دفتح القدر مراد دانسته دی چی په قطع کی ابطال دسنتیت
نه رائجی، بلکه دی وائی چی ابطال د عمل نه رائجی ولی دوه رکعت لمونج په شرع کی صلوة
کامله دی، او پاته دا خبره سو چی ابطال د وصف دسنت والی خویه رائجی مونج
وایو لعم لکن ددی ابطال خو جیره سته، چی اداء کول ددغو سُنْتُو وروسته
تر فرضی لا نخه، که خوک وائی چی پسله فرضی خو قضاء ده جواب یه دادی چی قضاء
و، ته وبل مجاز دی که اصرح به الامام الطوطا وئی په ۳۶ کی حاصل دکلام دادی

الصلوة فلا صلوة إلا المكتوبة، **جواب:** مراقق وائی چی هغه حدیث محمول پر غیر
دسنۃ الفجر دی. **فائدہ:** افضل کار دای چی سنۃ الفجر دی سہری پہ کور کی
کوی، **وَسَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام:** مَن صَلَّاهُ رَكَعَتَيِ الْفَجْرِ فِي سُنَّتِهِ فِي بَيْتِهِ يُوَسِّعُ
لَهُ رِزْقَهُ، و یقل المنازع بینه و بین اہلہ و یختمہ بالایمان، کہ چا دوه راکعتہ سنت
دسحار پہ کوی کی وکړه خدای پاک به فرخی و کړی سہ سرت کی دده اولن به وی خلاق
دده اوده کور، والا تر ما بین، او خاتمہ دژوند به یی پرایان وی، ثمر اختلافوا راجع مذهب
دادی چی دغه دوه راکعتہ سنت دی په اولو سپیدو کی وکړی. او بعض علماء واجب
چی د فرضی لماغہ وخت نژدی ہی بیادی سنت وکړی،

فائدہ علیه الصلوة والسلام توله عمر سنۃ الفجر په کور کی کوله. او پر هغه چایه انکار
کاوه چی سنۃ الفجر به یی په مسجد کی کول (رویش ورائی چی ددی حدیث
غخه دامعلومه سو چی په وخت کی د جماعت دسنۃ الفجر په مسجد کی مکرو دی، امام
طحاوی دفتح القدر غخه په باره کی دسنۃ الفجر یو بنه تحقیق نقل کړی دی. او وائی
چی هغه وخت چی مؤمن په اقامت شرع وکړه اوسری راوړ سیدی. نو په دروازہ کی
دمسجد دباندی دی سنت وکړی، او که دباندی غای نه وو، نو سنت دی پرین دی، ولی
کی دی په مسجد کی که غم لیری وی د صفو غخه مخالفت د جماعت لازمین ہی او هغه مکرو
دی، او ترک مکرو مقدم دی تر فعل د سنتو

رویش وائی وفيه نظر ولی مکرو چی تنزیهی وی فعل د اکذ السن ترافضل دی لکه
دسحار سنت، لکن کراهت دکولو د سنتو فرق سره لری: اشد کراهت په دادی چی په
داخل د صفو سہری سنت کوی، وروسته تر هغه بیا دامکرو دی چی د صف تر شابه
حائل سنت کوی. او تقریباً د کراهت خالی طریقہ یہ داده کہ مسجد دوی حصی وویوه د
دوبی د لماغہ دپار ووه او یوه حصه دثری دپار ووه، او امام ددوبی په حصه کی پر جماعت
ولاړ و اوسری دثری په حصه کی دمسجد سنت کوله او بالعکس، رویش چی د تحقیق
غخه دفتح القدر دامعلومه سو چی هغه خبره چی مصنف دمراقی کړیده (وامام نقل کړه

چی دغه خلور رکعتہ کہ تر لماغہ د مخرو سی اوکے وروسته اداعده او وصف دسنتیت
په پرتی دی، نو چی دی قطع کړی پر دوه راکعتہ. نو په قدر د دوو رکعتو بی جماعت
کامل سو. (واستماع دخطبی یہ هم به دغه اندازہ کامل سوہ نو بناء علی هذا
درویش، جلال و مذهب ته د مصنف دی، قال المصنف:

او بیادی قضا راوری دهغو خلور سنتو
ثُمَّ قَضَى السُّنَّةَ بَعْدَ الْفَرَضِ پسله اداء غخه د فرضی لماغہ یعنی ما بین
یاد جمعی پوه سکے: چی د مخ مون وویکله چی د قضاء لفظ ویل مجاز دی په اعتبار
دی چی دغه سنت تر خپل غای وروسته سوله، ورنه حقیقۃ اداعده. ولی چی وقت باقی دی

فَالْمُضْتَمِّلُ وَمَنْ حَضَرَ وَكَانَ الْإِمَامُ فِي صَلَاةِ الْفَرَضِ إِقْدَى بِهِ

که یوسری حاضر سو یعنی مسجد ته او امام په فرضی لماغہ کی وو، سمدستی دی اقتداء پس

وکړی او خان دی نه مشغول کوی د امام د لماغہ
وَلَا يَشْتَغِلُ عَنْهُ بِالسُّنَّةِ غخه په سنتو کو کوسه یعنی که غم د سنتو په

کولو سره دده غخه یو رکعت هم نه تیریدی **مسئله:** که سہری دباندی تر مسجد ورو

ودی نه بیریدی چی که از سنت وکړه د لماغہ به یو رکعت تیرسی نو سنت دی وکړی

او بیادی اقتداء په امام پس وکی، ولی دده فضیلت به ورته حاصل ہی یو اداء د سنتو ده په

خپل غای کی. او بل توله لمونځ په جماعت کوله دی، **فَسَالَ الْمُصَنِّفُ:**

إِلَّا فِي الْفَجْرِ إِنْ آمَنَ قُوَّتُهُ وَإِنْ لَمْ يَأْمِنْ تَرَكَهَا مگر نه پښتو

د لماغہ نوکه دی په امن کی وو د قوت غخه د امام د لماغہ کی غم خیال داوی چی په النحیات

کی پس، سیم، نو دی سنت وکړی که غم په مسجد کی وی لکن د صفو غخه گوینہ، او که

بیریدی چی نه که سنت کوم توله لمونځ د جماعت راهه تیریدی نو دی سنت پرین دی

پوښتنه: په حدیث شریف کی، اعلی دی چی علیه الصلوة والسلام وائی: إِذَا أُقِيمَتِ

کن در صفو غنچه گویند، های د خدشی دی الان یرید المصنف تخفیف الکراهة فی ذالک لانہما بالکلیة: واسئلہ تعالیٰ اعلم بالفتاویٰ والیہ المرجع والمآب ہوالموفق للمصنف لکتابہ
چی مصنف تَرَکھا وویلہ او قَطَعھا یہ نہ وہ نیلہ اشارہ یہ و دی تروکھ
پوئسہ چی پہ سنتویہ شروع نہ وی کری اوکی شروع پہ کری وہ بیادی خواہ خواہ
پورہ کری. ولی چی پہ قطع کی ابطال د عمل دی ط

مسئلہ: پہ حدیث کی دابوہریقہ راغلی دی: چی دسحار پہ سنتو کی دی پہ اول کت
دی اَلَمْ تَشْهَدْ لَکَ وائی او پہ دوہم رکعت کی دی اَلَمْ تَرَ کَیْفَ وائی. او امام غزالی وائی
چی دسنتو پہ اول رکعت کی قُلْ یَا أَیُّهَا الْکَافِرُونَ وائی او پہ دوہم رکعت کی دی قُلْ
مَوْلَا لَہُ اَحَدٌ وائی: قال الامام الطحاوی کہ جمع دد وارو وکری سبہ کار دی

سوال دفعہ شہنی پہ کتابوکی وائی چی جمع ددو سو دتو پہ یو رکعت کی
مکروہ دہ **جواب**: چی ہفہ پہ فرضو واجبو سنتو کی دہ. او اربعہ دنفلو دیوہ
فراخردہ **پوہ سہ** چی سنہ الفجر خوا کت دسنتودی. نووی دادرا الک الجمعة
دیان اوسو ددی چی جماعت پر مشہور مذهب ہم سنت دی **جواب** پہ حدیث
شہنی کی راغلی دی چی جماعت پر یوازنی فرضی لما غہ ۲۷ درجی بالا دی، اوثواب دسنہ
الفجر ویوی درجی تہ دہ ہفہ ۲۷ درجوتہ رسیزی

فَوَائِدُ شَہَنَی

پہ حدیث شہنی کی راغلی دی چی علیہ الصلوٰۃ والسلام وائی چی لمونج دسری پہ کوری
افضل دی تر لما غہ زما پہ دغہ مسجد کی الا المکتوبہ اوسر ددی چی پہ حدیث کی دبیقی
راغلی دی چی لمونج پہ مسجد الحرام کی پہ یوہ لک لمونجودی دبل مسجد، اولونج زما پہ
دغہ مسجد کی پہ زمر لما غہ دی دبل مسجد، اولونج د بیت المقدس پہ مسجد کی پہ پنچہ
سوہ لمونج دی، دبل های تر لما غہ، نو اوس تہ اندازہ و لگوہ چی نفل یا سنت پہ کوری
خوم ثواب لری. او پہ ہدایہ کی وائی چی افضل پہ عامۃ السنن اونوافلو کی کوری

مکہ ہفہ وخت کہ بین وی چی زہ کہ وروستہ یاد غہ سنت کوری کور پہ یوبل کار بہ
مشغول سہ، اوفقیہ ابو جعفر الحاکمی وائی چی دوہ رکعتہ سنت ترا بنام وروستہ او
مالینین وروستہ دی پہ مسجد کی کوری اونور سنن دی پہ کوری کوری

فائدہ

دریش وائی چی پہ ملایانو کی داخبر مشہور دہ بلکہ پہ بعض کتابوکی دفعہ
شہنی ہم مسطورہ دہ چی دامام محمد پہ نیز کی دسنہ الفجر پہ کوروکی دیوہ رکعت د
فرضی لما غہ امید وروستہ دی وکری. اوکی امید نہ وروکہ غم دتشدداشتراک
امید یہ وی نو سنت دی پرین دی، او شیخینو مذهب دادی کہ صرف دتشد امید
وی نو سنت دی نہ پرین دی، او دوی دامسلہ قیاسوی دجعی پر لما غہ چی دمالینین لہ
بہ خد وخت ورتہ پرین دی چی پہ ہفہ کی اختلاف دشیخینو او امام محمد مشہوری، لکن
د اقباس غلط او مع الفارق دی. ولی مقصود دلہ خواہراک دفضیل دجماعت دی
اوہفہ فضیلت یہ ادراک دتشدی ہم حاصلی بی بالاتفاق بین الامام وشیخہ، کما
فی الدرر حاشیۃ الغر لمؤلفہ نو، الا یضاح، ونص علی الاتفاق بین ائمنا المثلثۃ الکمال
بجلاف الجمعۃ لان الجماعۃ شرط لہا، فلہذا اختلفوا ان ای قدر من الجماعۃ کاف فی ادراک
الجمعۃ فافہم قال المصنف:

وَلَمْ تَقْضِ سُنَّةَ الْفَجْرِ اَلْبِفَوْتِہَا مَعَ الْفَرَضِ
او قضا نہ راوہ کیری
نہ کہ سنت فوت سی سرہ دفرضو یعنی بیا پہ تبع کی دفرضو دی راگرجوی کہ منفرد وی
او کہ پہ جماعت وی، او امام محمد وائی چی قضاء دسنتو یوازی ہمستہ، لکن تر لمونج
وروستہ او تر زوال دغہ، نو قضاء دسنتو سحار یوازی تر طلوع الشمس غہ او یا تر زوال
وروستہ اتفاقا دسنہ، **پوہ سہ** چی پہ قضا کی دسنہ الفجر یوازی بعد
طلوع الشمس و قبل الزوال پہ حقیقت کی اختلاف دشیخینو او امام محمد دسنہ
ولی دوی ہولہ وائی کی قضا راوری لا بآسربہ صرف امام محمد وائی چی نہ مادا

داخون به ده چی قضاء دی، او پری او بیا هم کی نه، او به شئی نسته با ندی، هو په دی کی اختلاف سته چی فرضی لمونځ هم قضا سوی وی، نو تر نړ وال وروسته د سنن وقضاء تبعاً سته (وکه نه). امام محمد وائی سته، او صحیح داده چی بر قول د شیخینوییه قضا تبعاً هم نسته «کذا فی غایة البیان» مرط، بحر، در، قال المصنف:

وَقَضَى السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَ الظُّهْرِ فِي الصَّحِيحِ فِي وَقْتِهِ قَبْلَ شَفْعِهِ

اوقضا در او پری د سننو چی د مخه تر ما پښین دی، په صحیح روایت کی په وخت کی د ما پښین د مخه تر هغه دوه رکعت وروستی سننو. قال فی المرقا علی المفتی به کذا فی شرح الکنز للعلامة المقدسی، چونکه بعض فقهاء وایی دی چی د دی خلور رکعتو سنن وقضاء نسته، ولی چی مواظبت نبوی پر دوی باندی د مخه تر فرضو ثابت دی «نو حکم مفسر رد» علی هذا البعض فی الصحیح وویله.

پوه سله: چی اطلاق د قضا پر دغو سننو مجاز دی په اعتبار د دی چی پخپل ټای کی نه دی، و نه حقیقه قضا نه دی ولی چی وخت د ما پښین باقی دی، (وقضاء هغه تر وائی چی تر وخت خارج سی، د دی سببه په قهستانی کی وائی چی د قضا نیت دی نه کوی بلکه د سننویت دی کوی، قول فی وقت، آه بعض مشائخ وائی چی بعد الوقت دی هم قضا، او پری که فرضی لما مخه سر قضا سوی وه، ولی چی ډیر شیای که ختم اصلاً نه کول کیږی تبعاً کوله کیږی» ط دلیل د دی قول د مفسر قبل شفعه آه دادی چی غه خلور رکعت تر هغه دوو رکعتو خود مخه دی. ولی چی دوی تر فرضو د مخه دی او فرض تردی دوو رکعتو د مخه دی و التقدّم علی التقدّم علی الشئی متقدم علیه، او په فتاوی عتایی کی وائی چی مختار د مخه کول دی د دوو رکعتو پر خلور و باندی، و فی مبسوط شیخ الاسلام وهو الصحیح په حدیث کی چی روایت یه عائشه رضی الله عنان مها کړی دی د وائی چی کله به چی ده علیه الصلوة والسلام مخه هغه خلور رکعت قبل الظهر یا ته سوه نوهغه تردی و رکعتو دوو وسته یه کوله «او بل دادی چی هغه خلور رکعت تر خپل محل خوپا ته سوه، نوی (رضی

هغه دوه رکعت دخپل محل مخه چی اتصال بالفرض ولی وروسته کوی، و علی هذا المذهب فتوی الفقیر **پوه سله:** چی هغه خلور رکعت چی ترجعی د مخه دی حکم یه د خلور رکعتو قبل الظهر دی «مر» **مسئله:** هغه خلور رکعت سنت زوائد چی خلک یه د مخه د ماخستن تر لما مخه کوی که چیری پا ته سی مانع د قضا یه نسته پسله فرضو. لکن بعد الرکعتین اتفاقاً مر، در، او بعض فقهاء وائی چی د هغو قضا نسته ولی هغه مندوب دی «س، ط، در» لکن فتوی بر قول د مفسر ده چی در اگر حید و مانع نسته یعنی را تر خول یه بڼه کار دی «قال المصنف:

وَلَمْ يُصَلِّ الظُّهْرَ جَمَاعَةً بِأَدْرَالٍ رَكَعَتِهِ أَوْ رَكَعَتَيْنِ بَلْ أَدْرَكَ

اولونځ په جماعت د ما پښین نه دی کړی چا چی یو رکعت و نیوی او یا دوه رکعت داخو اتفاق ده بلکه ثواب د جماعت یه

فَضْلُهَا وَاخْتِلَفُ فِي مُدْرِكِ الثَّلَاثِ

مدرا کی د درو رکعتو د دی سببه که یو خول قسم واخلی چی زه د ما پښین لمونځ په جماعت نه کوم، او بیا یه یو رکعت یا دوه رکعت د امام سر وکړی په قسم کی نه دی حانت، (وکه چا د پی قسم واخلستی چی زه ثواب د جماعت د ما پښین دلما مخه نه حاصلوم بیا د امام سر یو رکعت و نیوی په قسم کی حانت دی بلکه کی د امام سر تشهد یه و نیول هم حانت دی، او په صوت د درو رکعتو نیولوسره چی سړی قسم واخلی چی زه د ما پښین په جماعت نه کوم شمس الزمه وائی چی په قسم کی حانت دی «لان لا کثر حکم الكل» او پر ظاهر المذهب نه دی حانت ولی چی ده خو بعض ظهر په جماعت وکړی او قسم یه پر تپوله ظهر اخستی وو» **مسئله:** په شرح کی د مقدسی وائی چی مسبق ته خو ثواب د جماعت حاصل سو لکن د وینه ثواب نه دی لکه د مدرک چی اول دلما مخه د امام یه نیوی وی، ولی د مسبقونه مخه تحریمه تیره سوه. قال المصنف:

اللهم اغفر لمولفہ ولکاتبہ ولمن سعى فیہ امین یا رب العالمین

وَيَتَطَوَّعُ قَبْلَ الْفَرَضِ إِنْ آمَنَ فَوْتِ الْوَقْتِ وَالْأَفْلَا

اوسری دی تطوع کولای سی د مخه ترفیضی لاغیر که دی بیغیر وود تیرید و غنہ دوخت اوکے دوخت پرتیرید و بیریدی نوتطوع دی بیا پرین دی، **پسوه سہ** چی لفظ د تطوع عامری سنت مؤکد تہم وائی اوخالص نفلوتہ ہم وائی. نوخکے مراقی وائی بمؤکد وغیر، **فائدہ**: دا حکم مسافر او مقیم دواپوتہ شامل دی،

فائدہ امام طحاوی وائی چی ظاہر عبارت یعنی **يَتَطَوَّعُ**، دلالت کوی پر تخیر دمصل یعنی کی کوی اوکی نہ کوی، لکن پہ تولو تطوع کی تخیر نیستہ بلکه سنت مؤکد پہ کولو کی تخیر نیستہ خاخصاً پہ کی کوی، کہ دفوت الوقت بیرہ نہ وائی لکن تطوع مستحب و نوکول یہ ہم مستحب دی، البتہ پہ نفلی مجرد کی تخیر نیستہ، **والجواب** غنہ ان ترجہ بیتطوع فی المتن يجوز ان يتطوع، و ليس المراد بالجواز تساوي الطرفين الذي هو معنى الامكان الخاص عند الحكماء، بل المراد بالامكان العام المقيد بجانب الوجود يعني ليس عدم التطوع ضرورياً، فيشمل المؤكد والمستحب والجائز البحت، فافهم

مسئلہ: کہ متطوع سرہ دی چی پرفوت دوخت نہ بیریدی مگر پرفوت د عجا بیریدی نویدی ہم تطوع پرین دی، **والأفلا** حکم د تطوع قبل الفرض فائده داده چی شیطان طمع قطع سی، پہ دی معنا چی شیطان چی فکر و کری چی دی سہی زما پہ وسوسہ تطوع لائتہ پرینبولہ نوفرزی لہونج بہ غرنکہ پرین دی قال فی المراق فی حکم السنن القبلیہ بتکمیل نقصها فی حقنا، اوپر دی عبارت دده داسوال واریدین چی تکمیل نقصان خوف غرہ وجود نقصان لرہ، نو غنہ سہی خوتر او سہ فرضی لمونج نہ دی کوی نو نقصان دلائل پہ غنہ معلومین، چی دی سنن قبلیہ د غنہ دپا رکوی البتہ دا حکمت پہ سنن بعدیہ کی مناسب وو، واجاب غنہ المحقق المحشی پہ دی سرہ چی سہی چی فرضی لمونج ناقص وکری تکمیل نقصان یہ پہ سنن قبلی ووسرہ کیدای سی، ویدل علیہ ماورد فی الاثر، چی غنہ دوخت چی پہ لما غنہ کی دسہی خلل پیدای

نوحی تعالی و ملکوتہ و وائی وکوری چی د غنہ مصل لہ غنہ نوافل ستہ لوکے نوافل وہ نوکام و ملول کین پی پہ غنہ سہ ہفہ خلل موجود، و غنہ نوافل عام دی قبل او بعدی تہ دواپوتہ شامل دی،

سوال: دا حکمت پہ سنت کی د علیہ الصلوٰۃ والسلام غرنکہ صورت لری ولی چی پہ لما غنہ کی دده مبارک خون وجود د خلل ستہ او نہ طمع د شیطان وجود لری **جواب** سنن د انحضرت صلی اللہ علیہ وسلم د بیان دیور تہ والی د ذر جودی، وینال المصنف،

وَمَنْ أَدْرَكَ إِمَامَهُ رَاكِعًا فَكَبَّرَ وَوَقَفَ حَتَّى الْإِمَامُ رَأَسَهُ کہ خوک ور سیدہ وامام تہ پہ حال کی درکوع نوہ اللہ اکبر و وائی او داغنی ودریدی حتی

لَمْ يَدْرِ لِرُكْعَةِ چی امام سر، اپور تہ کوی، د غنہ سہی د غنہ رکعت نہ دی حساب **پسوه سہ**: چی قید دووقف اتفاق دی ولی چی پہ مراقی کی وائی کہ مقتدی دہ اللہ اکبر و نیلوسرہ سمدستی پہ امام پس رکوع تہ ولاری لکن امام دده تر، سید و درکوع د مخہ سر، اپور تہ کی ہم د غنہ مقتدی د غنہ رکعت نہ دی نیولی **پسوه سہ**: چی د غنہ تلوری مقتدی بہ تکبیر تحریمیہ پہ ولاری وائی بیا بہ رکوع تہی، اوکے دہ پہ حال کی د چوغہ کید و رکوع تہ اللہ اکبر و وائی، نوکے رکوع تہ تر ولاری نزدی و شروع پہ لما غنہ یہ نہ صحیح کیری، حاصل دادی چی د ادراک الرکعت دپارہ شرط مشارکتہ دامام سرہ دی پہ یوہ جزء کی د قیام او بیا پہ یوہ جزء کی د غنہ فعل چی پہ حکم کی د ولاری وی لکے رکوع او شرط دانہ دی چی دوه تکبیر بہ مقتدی واپوت یود تحریمی دپارہ او یود رکوع دپارہ کما فی المراقی،

درولیش وائی چی فتویٰ خویر قول د مصنف دہ ولی غنہ اثر سرہ د ابن عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہما برابر دی چی غنہ داسی وائی چی کہ تہ ور سیدی وامام تہ پہ رکوع کی او یام رکوع ورسہ وکونہ د مخہ تردی چی امام سر، اپور تہ کوی، نو تہ د غنہ رکعت و نیوی، اوکے امام سر، اپور تہ کی د مخہ تردی چی تہ رکوع تہ وائی تلی نو پہ تحقیق د غنہ رکعت ستا غنہ فو تہو

لکن سرودھغہ پہ دی مسئلہ کی نور اقوال ہم ستہ، بعض فقہاء وائے چی کہ مقتدی پہ
کبتہ والی و رکوع تہ شروع و کرہ اوامام پہ پور تہ کید و سر در رکوع غنہ شروع و کرہ نو دغہ
راکت یہ و نیوی، او بعض فقہاء وائے چی تر هغو چی امام سم نہ وی دریدلای او وی و سر
شریک دغہ راکت یہ حساب دی، او بعض فقہاء وائے چی تر هغو مقتدی مدرک در راکت
نہ سی کیدلای چی تہ کمالہ رکوع و نہ نسی۔ او بعض فقہاء وائے چی پہ قد، دیوی تبیح
مشارکت پہ رکوع کی ضروری دی دپارم دادراک الرکعت، ابن امیر حاج وائے: وَالْأَوَّلُ أَوْجُهُ
یعنی چی قول د مصنف هم وو۔ اوامام حلب وائے: وَهُوَ الْأَصَحُّ لِأَنَّ الشَّرْطَ الْمَشَارِكَةَ فِي جُزْءٍ
مِنَ الرُّكُوعِ وَإِنْ قُلْنَا: قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَأَنْ رَكَعَ قَبْلَ إِمَامِهِ بَعْدَ قِرَاءَةِ الْإِمَامِ مَا تَجُوزُ بِهِ الصَّلَاةُ

او کر رکوع و کرہ مقتدی دغہ تر امام، پہلہ دی غنہ چی امام دوتہ قرائت و بیلی وو چی لمونج

پہ راوو، او بی مقتدی
فَادْرَاكَ إِمَامَهُ فِيهِ صَحٌّ وَالْأَفْلا

رکوع تہ و نہ علی نور رکوع د مقتدی صحیح دہ، او دغہ راکت یہ و نیوی، او کہ داسی نہ وہ
یعنی یا رکوع د مقتدی دغہ وہ تر قرائت د امام ما تجوز بہ الصلوٰۃ، چی هغو یوایت
طویلہ دی یادری کشنی اثبتہ دی، او یا دغہ مقتدی تہ امام پہ حال کی در رکوع نہ و و
رسیدی بلکه مقتدی سراپو، تہ کری وو چی امام رکوع تہ ولاری بیاد مقتدی دغہ
رکوع نہ دہ صحیح، ولی ددہ دغہ رکوع پہ دوارو صو توکی تر وخت دغہ دہ، نو
مقتدی دو هم رکوع د امام سر و کری۔ او کی نہ و کری او د لما غنہ سلام و گھوی، د مقتدی
لمونج باطل سو۔

مسئلہ کہ مقتدی سجدہ و کرہ دغہ تر امام نو کہ دغہ سجدہ پہلہ غنہ وہ چی امام
سر رکوع غنہ سراپو، تہ کری وو، او بی امام چی مقتدی پہ سجدہ کی وو پس و و رسیدی
دغہ سجدہ د مقتدی صحیح دہ لکن گناہ کار دی۔ او کہ امام لاسر رکوع غنہ نہ وو سراپو تہ

کری مقتدی سجدی تہ ولاری د حضرت الامام غنہ روایت دی چی دغہ سجدہ یہ نہ دہ
صحیح ولی بیوختہ دہ۔

مسئلہ: پہ تنقہ کی او خانیہ او محیط کی وائے کہ امام پہ سجدہ کی وو او یا ناست وو
مقتدی نیت پس و کی نو د مقتدی بہ دہ تکبیر وائے یو شروع د لما غنہ او بل داخطاط
دپارہ سوال: دغہ تیرہ سوہ چی امام پہ رکوع کی وی نو پ مقتدی دہ تکبیر وائے
نہ دی لازہر افما الفرق، جواب چونکہ پہ حال کی رکوع و قیام تہ نہ دی دی نو
خکے تکبیر الافتاح د تکبیر الرکوع غنہ غنی را و مسئلہ بخلاف هذه المسئلة،

مسئلہ کہ امام پہ سجدہ پرت و نو پ مقتدی واجبہ دہ چی تکبیر افتتاح دی پہ
ولاری وائے او بیادی پہ سجدہ د امام سر گدون و کری کی خدہ دغہ راکت نہ دی
حساب، او کہ دغہ مقتدی یوازنی سپکہ رکوع و کرہ، او بیاد امام سر پہ دوار سجدی
و کری لمونج خونہ دی فاسد لکن مدرک در راکت نہ دی۔ ولی هغو یوازنی رکوع ددہ لغو
دہ۔ او کہ امام پہ سجدہ وو مقتدی داغسی ولاری و چی امام سراپو، تہ نو مقتدی پہ باقی
لما غنہ کی شراکت و سر و کری او دغہ فوت سوئی راکت قضایہ سراپو و و روستہ
تر فراغ د امام لمونج یہ صحیح دی۔ ولی چی مقتدی در راکت قضاء سر و د و سجد و
سراپو۔ او کہ غمہ داسی فعل د حدیث مبارک غنہ مخالف دی چی روایت یہ ابو داؤد و راوی
هری غنہ کری دی چی علیہ الصلوٰۃ والسلام وائے چی تاسی راسی و لما غنہ تہ پہ داسی
کی چی موذن پہ سجدہ پراتہ یو تاسی هم سجدہ، اسر و کوی او تاسی داہیغ شی مردبولی یعنی
پہ راکت یہ مہ حسا بی۔ او کہ چار رکوع د امام سر و نیول نو هغو دغہ راکت هم و نیوی

سَأَلَ الْمُصَنِّفُ وَكَرِهَ خُرُوجَهُ مِنْ مَسْجِدٍ إِذْ نَفِيَهُ حَتَّى يُصَلِّيَ

او مکروہ دی و تہ دغہ مسجد غنہ چی اذان پہ کبت و سی۔ تر هغو چی لمونج کوی۔ ولی چی
پہ صحیح حدیث شریف کی داسی راغلی دی: چی نہ وزنی د مسجد غنہ پہلہ اذان غنہ مگر
منافق، او یا هغو سپی چی پہ یوکار پس و وزی او بیر تہ ارادہ در استگ لری۔

فَيَقْدِرُ فِيهَا مَتَمِّلاً

نواقند امدی وکری په دغودو لمونځوکی په امام
پس نفل کوونکی لدفع التهمة عنه فایده
مکړه ده ناسته ددغه سړي چې لمونځ په یوازی کړی وی دما پینځه یا ماختن په مسجدکی

وَلَا يُصَلِّيْ بَعْدَ صَلَوةٍ مُّثَلِّهَا
 اوسري دي نكوي پيسله لما غُخَرُ شُخْرُ مَثَل د
 مَعْدَ لَا غُخَرُ» په مَرَاتِي كِي وَائِي چي دغه عِبَارَت
 لفظ د حديث دي، نوڅوځ وائي معنایه داده چي نه دی کوی دوه رکعتہ نفل سره د قرائت
 او دوه رکعتہ بیله قرائت، نو د بیان د دی چي په خلور سره، کعتو کی د نفلو قرائت
 فرض دی لکن داده لفظ غُخَر د حدیث ډیره لری ترجمه ده، (اوڅوځ وائي چي مراد داری
 چي سړی لمونځ وکړي بیرته دی نه، اگرځوی د پامه د طلب د ثواب، او بعض وائي چي
 معنا د حدیث داده چي په مجرد توهم د فساد دی بیرته لمونځ نه، اگرځوی، ولی چي په د
 سو دروازو د وسوسو خلاصیږي. (اوڅوځ وائي چي) د انهي دی د تکرار، شُخْرُ د جَو
 پرهیئت اولی: وَاللّٰهُ تَعَالٰی اَعْلَمُ بِالصَّوَابِ

کَتَبَهُ بِيَدِ أَحْقَرِ الْعِبَادِ فَضْلُ الْحَقِّ عَقَالِي غَفِرَ

باب سجود السهو

باب ثابت دی په بیان ک د سجده سهوه

پوه سکه: چی اضافت د سجود سهوی ته اضافت د حکم دی و سبب ته د هغه یعنی هغه سجده چی سبب یه سهوه ده « مردی » او مراد د سجود غنر جنس سجده ده نود و و سجده و ته هم شامل سو. فلا یتوهم ان لفظ السجود مفرد فکیف یشمل السجدةین « اوسهوه اونیایا اوشک، په حکم کی په نیز دفقها و یوشی دی. او ظن طرف راجع ته وائی که غم په نیز د حکما و د دے درو لفظو فرق سته، ولی دوی وائی چی شک تساوی د ظرفینوته وایف اونیان هغه ده چی یوشی چی سړی ته معلوم وو، مگر اوس یهم د عقل اود حافظی وتلی وی چی نوکب جدید غواپی اوسهوه داده چی شی په مدر که ک باقی وی صرف د حافظی غنر وتلی وی نوکب جدید نه غواپی بلکه چی بڼه فکر و کړی و، پیا دین ی « ط در،

مثال المصنف: واجب دی.

یجب سجدة تان دوی سجده دی کوی. په مراقی کی وائی چی دلیل د وجوب یه ددی، چی داسجده ضمان د فائت دی «وهو لا یكون الا واجبا وهو الصحيح» ولی که فائت فرض وی خو لم یخرج به باطل دی. او که سنت وی هغه ضمان نه لری، اوبعض فقهاء وائی چی سجود سهو سنت ده، ولی چی علیه الصلوة والسلام چی یو وخت په لما غنر کی سهو سو نویه دوی سجده وکړی وروسته تر سلام

پوه سکه: چی دغه دوی سجده د سهوی هم د غسی دی لکه د اصلی لما غنر سجده یعنی په مابین کی د دغود و و سجده و په کنسینی پښه به پری باسی، اود وضع او رفع د پاره به الله اکبر وائی. او په دواړو کی به تسبیح د سجده وائی وکل ذالک مسنون، ط، اوبعض فقهاء وائی چی سپه سجود سهوه کی به داسی تسبیح وائی: سُبْحَانَ مَنْ لَا يَنَامُ وَلَا يَسْكُو ط وائی چی داسی تسبیح خو مناسب حال سرده نو که دواړه قسمه تسبیح سر جمع

کړی د پره به بڼه وی **مسئله** که یو سړی فقط یوه سجده وکړه د سهوی د پاره نو که په قصد داسی وکړه نو گناه کار دی بل شی نسته او که په سهوه دا کار وکړی نو واجب خو یه نه سهو پرغای لکن ددی سهوی جبریه پری نسته، کهافی البحر لو سئل فی سجود السهو لایسجد لهذا السهو کما قال اهل الصوف لا تصغیر المصغره

یحکما

قصه:

محمد بن الحسن الشیبکی یوه وریج وکسائی غوی ته چی دده دخال زوی وو داسی وویل چی ته وائی اشتغال په فقه سره نه کوی! کسائی ورته وویل چی زما نخوه داسی محکمه زده ده چی و تپولو علموته و ماته هدایت کوی «امام محمد ورته و وئیله چی زه پرنا سوال د یوی مسئل د فقهی شریفی کوه، ته تی د قواعد و غنر د غوی ماته جواب را کړه! کسائی ورته و وئیل چی رابا ندی وی کړه، امام محمد ورته و وئیله که سړی په سجده سهوه کی سهوه سونوخه به کوی! کسائی یو کړی فکر وکړی اونیای وئیل و وئیل ددی سهوی د پاره سجده سهوه نه غواپی. امام محمد ورته و وئیل چی دا حکم نو تا د کومه قاعدی غنر د غوی معلوم کړی، کسائی ورته و وئیل دی قاعدی غنر چی نخا وائی المصنف را یصغرنو امام محمد دده زراکت ته تعجب وکړی: او په مضمرات کی وائی چی که چیری د سهوی په سجده سهوه کی هم سجده سهوه لازمه سی نو تسلسل لازمی و هو بطل « قال المصنف:

سر د التحیات پسله سجود السهو او بیا په پای کی سلام کرخول **بیشهد و تسلیم** لکن په مراقی کی وائی چی درود دی هم وائی او اللهم ربنا دی هم وائی پرختیاره مذهب با ندی **پوه سکه:** چی التحیات او سلام خو واجب دی ولی هغه اوله تشهد او سلام خو پوی ته سول پر کرخید و و سجده ته، اود درود په باره کی فخر الاسلام وائی یعنی قبل سجود السهو وبعده « واختاره فقیه ابو جعفر الطحاوی قال **بترک واجب سهوا** ترک د واجب وی او که تاخیر د واجب وی او که

نہ یاد توی اوکے نقصان، دواجب پہ قید سر فرض اوسنت خارج سہ ولی فرض خو
جبر نہ لے۔ بلکہ لمونج یہ فاسد سو۔ اولمونج پہ ترك دست ناقص نہ ورتہ ویکل کیری
حتیٰ چی جبرہ د نقصان وغواری وقد مر قیل هذا «اوسهل مصنف ددی دپارہ
وق شیلہ چی پہ قصداً ادا کار کوونکی مستحق د تغلیظ دی یعنی مامور پہ دے دی
چی لمونج دسر ۱۷ اوگر جوی»

سہانی فائدی د طحاوی پہ حوالی

۱۔ کہ سری پہ لما غلہ کی ایت سجدی وایہ اوسجدہ یہ وحنہ ولہ۔ صاحب ہدایہ پہ تجنیس کی
وائی چی سجده سہوہ پر دی تاخیر کی نستہ «ولی سجده تلاوت پہ صلب کی لما غلہ واجبہ دہ
۲۔ کہ مصلیٰ یسبح اللہ پرین دی پر ظاہر المذهب خوشجده سہوہ نستہ مگر یلی شایع
الکنز وائی چی سجده سہوہ پر واجب دہ»

۳۔ اوکے یوسری د الحمد لله یوایت پرین دی پر نیزہ حضرت الامام الاعظم سجده سہوہ
باندی لازمہ دہ، او پہ نیزہ یا رانو چی اکثر حصہ دفاتی پرین دی نو سجده سہوہ پر
واجب دہ «وبہ جزم فی الفتح تبعاً للمحیط» والفتویٰ علی قول الامام
۴۔ پوہ سہ چی د غلہ کول د الحمد لله پر سورت واجب دی، یعنی پہ قدر دیوہ رکن دادا دی
نہ حنہ دی، نوکے مصلی د غلہ تر فاتی شروع پہ سورہ وکھ سہو او بیایہ فاتحہ وپیا د
سہوہ نرفا تحہ دی ووائی لو سورت دی ۱۷ اوگر جوی اوسجدہ سہوہ دی ہم وکری ولی چی
واجب یہ تر خیل محل وحنہ او۔

۵۔ کہ سری تہولہ الحمد لله مکرر کرے یا پوہ حصہ د غنی پہ یوہ کی داوود ورا کعتوتر
سورہ د غلہ سجده سہوہ پر لازمہ دہ۔ ۶۔ کہ سری سورت پرینو او پہ رکوع کی وپیا د
سویا پسلا ۱۷ فغ در رکوع غلہ تر سجدی د غلہ نو دی دیرتہ ولا رسی سورہ دی ووائی
او رکوع دی دیرتہ ۱۷ اوگر جوی اوسجدہ دی ہم وکری۔ ولی چی پر ویلو سورت دسورت
فرض وگر حید دی»

نہ غلہ د غلہ رکوع یہ پور تہ سہو، حتیٰ کی رکوع تر اوگر جوی لمونج یہ فاسد سو، ولی چی
فرضی رکوع پہ کنبی پا تہ سہو»

۷۔ اوکے سری سورہ وواہ او فاتحہ یہ ہر سہوہ۔ او بیایہ پہ رکوع کی وپیا د سہوہ۔ نو دی
دی دیرتہ ولا رسی الحمد لله دی ووائی اوسورت دی ۱۷ اوگر جوی اوسجدہ دی ہم ۱۷
وگر جوی اوسجدہ سہوہ دی ہم ۱۷ اوگر جوی»

۸۔ کہ دسری غلہ دعائی قنوت ہیر سو او پہ رکوع کی وپیا د سونودی دے نہ ولا پرین
او دعائی قنوط دی نہ ووائی۔ ولی چی غای قنوط خو قبل رکوع ووه غلہ قنوت سو، اوکے فرضاً
دی ولا ہم سو او قنوط یہ وواہ رکوع دی نہ اوگر جوی۔ ولی قنوط خو فرض نہ سو واقع
کیدی، نو پہ فرض علی چی رکوع و نہ پور تہ کیری۔ لکن پہ دواہ وحوالہ کی بہ سجده
سہوہ کوئی لستہ الواجب پہ اول صوت کی او یا د تاخیر دہ واجب دہ کبلہ پہ دوم صوت کی
۹۔ کہ لمونج کوونکی پہ رکوع کی او بیایہ قومہ او بیایہ سجده کی ایت وواہ سجده سہوہ
پر لازمہ سہوہ۔

۱۰۔ کہ سری پہ اولہ ناستہ کی قرأت وواہ نوکے د غلہ ترا تحیات وواہ ہم سجده سہوہ پر
لازمہ دہ۔ ولی چی واجب یہ پرینو چی ویل د تشهد دی دی پہ اول کی دناستی، اوکی قرأت
وروستہ ترا تحیات وواہ نو ہم سجده سہوہ پر لازمہ دہ، ولی اتصال دولاہی
دفرغہ سر د تشهد دی واجب دی ہر پا تہ سو، اوکی پہ اخیرہ ناستہ کی قرأت وواہ
نوکے قبل التشهد ووسجدہ سہوہ پر لازمہ دہ «لفوات الواجب وهو الشرع بالتشهد
فی اول الجلوس» اوکے بعد التشهد یہ قرأت وواہ «سجدہ سہوہ نستہ» چی پہ
اخیرہ ناستہ کی بعد التشهد ازادی دہ دعا عکولای سی ثنا ویلای سی «او قرأت خو
ہم د غلہ د غلہ نہ خالی کیری» اوکی تشهد پہ اخیرہ ناستہ کی دوہ ولہ وکیل
او یا تشهد پر ولاہی وویکے یا پہ رکوع کی یا پہ سجده کی سجده سہوہ باندی نستہ
۱۱۔ کہ سری تشهد پرینو پر دو ناستہ کی او بیایہ بعض د تشهد پرینو
سجدہ سہوہ پہ ظاہر، وایت کی باندی ستہ، ولی چی تشهد ذکر واحد مستظم دی

نوترک بعضیہ لکہ ترک دکل دی، اود غرنلکہ کی دعائی قنوط دوترو پری بنو، یا لله
اکبر یہ پری بنو، نوسجده سهو دی وکری اوجرو دی ته ترجیح و، کریده

۱۲ اود امام جهریہ قرائت سر پری بنو په هغه لماخه کی چی قرائت یہ په جهریه
اویا په جهریه کی په خفیه لماخه کی سجده سهو باندی سته، لکن په دی کی اختلاف
دی چی موجب سهو شوهر دی! والاصح: چی په قدره ما تجوز به الصلوة به
دایرو صو، توکی، ولی چی دین جهراویا دین اخفاء احتراز نہ کیری،

یُؤْتِيهِ په حدیث صحیح کی بخاری وغیرہ راغلی دی چی علیہ الصلوٰۃ والسلام به
تاهی په مؤذن یوایت په سری لماخه کی اواز، **جواب** بعض فقهاء وائی چی دا اوزول
دی دیار وچی صحابه ته داور معلوم کری چی قرائت مشروع دی په هغه لمونخو کی چی
قرائت یہ په جهریه وی. اوفتح القدر داجواب رد کری. اودی وائی چی دامتروغ والی دقرائت په
سری لمونخو کی دمتروغ... فلا حاجة الى اعلامه في الصلوة « ولی چی په حدیث مبارک کی
داسی راغلی دی چی په ابتداء کی داسلام دتولو لمونخو قرائت په جهریه و ترهغو چی
دآیت نازل سو، **وَلَا تُجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافُ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا**
نوبیا لمونخونه دوه قسمونه سوه کما هو الآن « نوصاحب الفتح وائی چی قرائت علیہ السلام
په جهریه په سری لمونخو کی دیار دیان دجواز دی یعنی په قدر دیوہ ایت یعنی کوتاہ جهری
په سری لماخه کی پراہ نہ لری « ولی چی احتراز دجهریه سربا کلیہ مشکل دی خصوصاً په ابتداء
کی دسہ کنبلو»

درویش وائی چی دیر شارحان دحدیث وائی چی دغه ایت: **وَلَا تُجْهَرُ إِلَّا بِهِ** په دی بار
کی نازل سو دی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم به په ابتداء کی داسلام په جهری لمونخو
کی نہ دین محبتہ قرائت دیر په زور وایہ حتی چی کافرانو چی به واوریدی نوقران او من اکر
و من نزل علیہ ته بی پوچ وئیله، نوپہ دی ایت کی آنحضرت صلی الله علیه وسلم به دے
مأمور سو چہ قرائت دیر په زور وایہ چی کفار یہ لم اوری اود بسکند خلوسبب گری
وَلَا تُخَافُ اودونہ کرل یہ همدہ وایہ چی اصحاب یہ نہ اوری « وَابْتَغِ

فَسَالَ **وَأَنْ تَكْتَرَّ** کہ خدہم داسهو مکرر سی یعنی دوه دری تہایہ سهو سی
المصنف **وَأَنْ تَكْتَرَّ** همدغه دوی سجدی کافی دی بالاجماع کہ هغه سهوی
دیوہ جنسہ نخدی (وکه مختلف الجنس وی، لکہ یوسری چی طمانینت درکوع اوسجدی
پری بنی دی اوتشهد اولہ همد پری بنی دی، فَسَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَأَنْ تَرَكَهَ عَمْدًا أَشْمَرُ وَوَجِبَ إِعَادَةُ الصَّلَاةِ لِجَبْرِ نَقْصِهَا
اوکی پری بنو واجب په قصد سوگناہ کار دی، اوپہ واجبه ده، اگر هؤلہ دلاماخہ دیار دجبرہ
دنقصان یعنی په ترک دواجب، ددی مغاذا

وَلَا يَسْجُدُ فِي الْعَمْدِ لِلْسَّهْوِ چی فرض لمونخ خویہ اول دی اودوهم یہ
جبرہ ده، اوبعض علماء وائی چی فرض لمونخ یہ دوهم دی، اول یہ نفل سوه، اوسجده
دی نہ کوی په عمد کی دسهوی دیار. ولی چی سجده سهو خویہ سهو سہ اہ لری دلت
خو عمد دی سهو نسته، اوبل داچی عمد خواقوی دی تر سهوی نوجا برن ضعیف چی
سهو ده جابر دقوی نسو کیدای چی عمدی، فَسَالَ الْمُصَنَّفُ:

قِيلَ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ تَرَكُ الْقُعُودَ الْأَوَّلَ يَعْنِي عَمْدًا أَوْ تَاخِيرُ
اوبعض فقهاء وائی چی مکررہ دری صورتہ کی پرعامد همد سجده سهو سته، اوداچی اولہ

سُجْدَةٍ مِنَ الرَّكْعَةِ الْأُولَى إِلَى آخِرِ الصَّلَاةِ يَعْنِي أَوْ تَفَكَّرَ عَمْدًا
ناستہ پری بنی په قصد سن. دوهم داچی وخنوی سجده داول رکت تراخیہ پوری دلاماخہ

حَتَّى شَغْلَهُ عَنْ رُكْنٍ کری دادا کولو نخه درکن دلاماخہ « **يُؤْهِ سَهْ**
چی امام طحاوی دا صورتونه همزیا ت کری دی، چی په اولہ ناستہ کی عمدًا درود
ووائی. دوهم داچی الحمد عمد پری بنی دی، فَسَالَ فِي الْمَرَاتِي سُؤَالَ وَسُودَ فُخْرَ الْإِسْلَامِ

البدیعیٰ غُخَہ جی خرننگ دَعَمَد پښه صورت کی سجده سهو سته، نوډه جواب ورکړې چې دا
سجده عذر د سجده سهو نه ده، یعنی غرض ددی د دوو سجده وغځه عذر کول دی دمصلی
د هغه کتار غځه چې ده عَمَد اختلاف الشریعت وکړې، درویش وائی چې پردی تقدیر اختیار
دا لاف ثلاث آه د سجده سهو غځه بناء پر تشاکل صوری ده، فافهم، قَالَ الْمُصَنِّفُ

وَلَيْسَ الْإِتْيَانُ بِسُجُودِ السَّهْوِ بَعْدَ السَّلَامِ وَيَكْتَفِي

اوسن دی په ظاهر روایت کی. او بعض علماء وائی چې کول د سجده سهو یعنی وروسته کول به واجبې

بِتَسْلِيمَةٍ وَاحِدَةٍ عَنْ يَمِينِهِ فِي الْأَصَحِّ فَإِنْ سَجَدَ

دلیل د ظاهر روایت هغه یخنی حدیث دی چې علیه الصلوة والسلام سجود السهو پسله سلام وکړه
حاصل دا چې سنت دی، اټک په سجده

قَبْلَ السَّلَامِ كَرَّةً تَنْزِيهًا

په یوه سلام سره پر راسته اړخ په اصح روایت کی. او بعض علماء وائی چې سلام د سجود
السهو دی دغ وخوا ته وی نرقا بین سلام القطع و سلام السهو وجه د ظاهر روایت

داده چې قبل الوجه سلام خو معهود نه دی، نوکی قبل السلام سجده وکړه مکروه دی تنزیهاً،

فَكَائِدُهُ، په هدایه کی وائی چې سجود السهو دې وروسته تر دوه سلامه کوي، قال

وهوالمصنِّح او ملاخسرو، همدهدایه تایید کړې دی لکن شیخ الاسلام خواهر زاده

وائی چې سجده سهو دی پسله دوه سلامه نه کوي، ولی چې دوه سلام لکه خبری دی،

او پسله خبر و غځه سجده سهو نسته، او مصنف په مراقی کی وائی چې احوط بعد تسلیمة

خصوصاً چې شیخ الاسلام پسله دوه سلامه سجده سهو ممنوع بولی، او ط وائی چې

قول په دی سره چې سجده سهو دی پسله یوه سلامه کوي اعدل دا قول دی (واصح
دا قول) والله أعلم **مسئله** که سړی سجده سهو د غځه تر سلام وکړه وروسته تر

سلام دی بیا نه راگرځوي، ولی چې په دی مسئله کی اختلاف د امامانو سته چې امام شافعی

سجده سهو قبل السلام که نعم مصلی حنیفی وی کنایت کوي، او که امام حنیفی مذهب مقتدی
شافعی مذهب هبه وو او هغه سجده سهو د غځه تر سلام کول مقتدی دیم وریس وکړې،
مرط، در فتال المصنف،

وَيَسْقُطُ سُجُودُ السَّهْوِ بِطُلُوعِ الشَّمْسِ بَعْدَ السَّلَامِ

او ساقطین ی سجده سهو په راختمو تر د لمر پسله سلامه د سحر پر لمانځه کی. او دا غبرنگه

فِي الْفَجْرِ وَاحْمَرَّتْ رِجَاهَا فِي الْعَصْرِ وَبِوُجُودِ مَا يَمْنَعُ

ساقطین ی سجده سهو په وخت کی د سحر والی د لمر په ماز دیگر کی داخود واره ددی سببه چې د
مکروه کاره غځه ثان و ساقی، او د غبرنگه سجده سهو ساقطین ی

الْبِنَاءِ بَعْدَ السَّلَامِ په وجود سره د داسی شی چې هغه بناء د ما بعد پر ما قبل منع کوي

پسله سلامه: مثلاً پسله سلامه متصل سړی پسکي و اچول یا خورک یه شروع کی بناء د ما

پر ما قبل منع کوي، لغوات شرط سجده السهو ولی په سجده سهو سره خودی بیت لمانځه ته

راوگرځیدی او د لمانځه شرط خوفوت سونو د سجده سهو شرط هم خوفوت سوچو رجوع و لمانځه

ته ده، فتال المصنف:

وَيُلْزِمُ الْمَأْمُومَ لِسَبْهُوَ إِمَامِهِ لَا بِسَبْهِوَ

د امام او نه لازمین ی په سهو سره د مقتدی نه پرده او نه پر امام، په حدیث کی راغلی

دی چې غه وخت چې علیه الصلوة والسلام په سبب د سهو سجده کوله توله خلکو

سجده ورسره وکړه. خواه دی مقتدی د غځه تر سهو د امام اقتداء پیس کړی اوکی وروسته

تر سهو د امام **مسئله** که یو سړی د امام سره یوه سجده سهو و نیوله د هغه بلی

فضاء پرې نسته، او په صورت کی ددی چې مقتدی سهو سو پرده چې نسته سجده سهو

ولی که دی یوازی کوي د امام غځه مخالف سو، او علیه الصلوة والسلام وائی: لَا تَخْتَلِفُوا
عَلَى الْمُتَكَمِّرِ

اگر امام دده په متابعت سجده سهوه وکړي نو اصل چي امام وو تبع وگرځي. نو سجده سهوه
اصلاً ماقظه ده مع انه قتال صلى الله عليه وسلم: الامام لکم ضامن یرفع عنکم سهوکم
وقرئتکم ترجمه: امام ستاسي ضامن دی یعنی د لماغځه ستاسي پورته کوي سهوه ستاسي
یعني ستاسي په سهوه سره پر ستاسي سجده سهوه نسته، اودی ضامن دی ستاسي قرأت
یعني په امام پیسې ستاسي قرأت مرویاست که فاتحه وی او که نور، کما هو مذ هب الحنفیة

فَسَأَلَ وَلِيَّ الْمَسْبُوقِ مَعَ إِمَامِهِ ثُمَّ يَقُومُ بِقِضَاءِ مَا سَبَقَ
الْمَسْبُوقُ وَيَسْجُدُ الْمَسْبُوقُ يَعْنِي فِي أَوَّلِ دَلَاغَةِ خُنْدِي تِير سَوِي وَي، سَوْدَ إِمَامِهِ، وَلِيَّ

او سجده سهوه دی کوی مسبوق یعنی چي اول د لماغځه خنډی تیر سوی وي، سورد امامه، ولي چي
او سجده سهوه دده متابعت د امام
بِهِ وَلَوْ سَأَلَ الْمَسْبُوقُ فِيمَا يَقْضِيهِ سَجْدَةً أَيْضًا بِسَبَبِ دَاغَتَاءِ
پرخان باندی لازم کړي دی، او بیادی ولاړسې وه قضا ته، دهغه لماغځه چي ترده وړاندی
والی سړی دی یعنی هغه راکوتونه چي امام دده تر افتد اء د مخه کړي دی **فَكَادَهُ**
مَسْبُوقٌ دې د امام تر یوه سلام وروسته چټک نه ولاړیږي تر هغه چي ده ته دامعلق
چي پر امام سجده سهوه نسته

فَكَادَهُ: مَسْبُوقٌ تَرَوَادَهُ چي په قدر د تشهد کښیستی چي د امام تر سلام

دخبره دی ولاړسې په دغو ذیل صورتو کی ده چي دی ماسح وی دموزو، نودی بیریني
که نه د امام و سلام ته گورم مُدّه د مسجې به می تیره سې، ۱ چي دی معذوره وی بیریني
چي وخت د عذر به می تیر سې که نه انتظار ده سلام د امام وکړم، ۲ او یا بیریني چي
که نه انتظار وکړم او یا قضاء دخپل وکړم، او پر د جعی ده لماغځه وخت به تیر سې
یاد اخترو د لماغځه وخت به تیر سې، ۳ یا بیریني چي پر مابه قضا کی لماغځه کی د محار لمړ
راوځیري که نه انتظار وکړم، ۴ او یا بیریني که نه انتظار وکړم نو مابه قضا کی
لماغځه کی به خلک زما تر مخ تیریني، او که چیري سهوه مسبوق پخپل قضا کی لماغځه ک
وړ پښه سوه دهغه دپاره به یوازې بله سجده سهوه کوي. یعنی هغه سجده سهوه د

د امام سره چي ده وکړي ددی سهوه غاړه نه په وزی **سَوَال**: تکرار د سجده سهوه
خوپه یوه لماغځه کی بار وادی نو څرنگه مسبوق دوه واره سجده سهوه کوي **جَوَاب**
د مسبوق لمونځ حکماً دو لمونځونه دی. یو لمونځ یه په متابعت د امام دی، او بل په قضا کی
لماغځه کی خودی منفرد او مستقل دی.

مسئله که مسبوق د سلام سره د امام یوځای سلام وگرځاوه، او یا یه د مخه تر امام
سلام وگرځاوه دادواړه سهوا خنډی پښه سوه نور پرده سجده سهوه نسته، ولی چي
تراوسه دی په حال کی د افتد اء دی، او کی امام وروسته سلام وگرځاوه. سجده سهوه
به کوي. ولی چي دی منفرد دی خپل په لماغځه کی سهوه سو، فَتَا الْمُسْتَفِ:

او سجده سهوه دی د امام سره نه کوي لَاحِق، لَاحِق هغه مقتدی
ته وائی چي په اول کی د لماغځه د امام سره شریک سوی وي، او

اخیر د لماغځه خنډی تیر سې په سبب د عذر لکه چي بیده سې، او یا یه اودس مات سې نو
دی لکه مدرک چي په سهوه سره دده پرده سجده سهوه نسته، دا خوله ته د مسئله ده
چي لَاحِق پخپل لماغځه کی سهوه سې، **مسئله**: که امام مسافر وو او مقتدی مقیم وو
نو مقتدی چي وروسته تر سلام د امام خپل لمونځ پوره کاوه سهوه سونواصح داده چي
سجده سهوه دی وکړي. ولی چي دی منفرد دی حکماً، او بدائع والا همداحکم صحیح بللی دی

په دري رکعتی لماغځه کی په سبب د سهوه (او سجده تلاوت، لمن واره
مسئله ناسته ممکنه ده، هغه داسې چي یوسړي په امام افتد اء وکړه په

اول نه ناسته کی د امام (۱) او یا یه تشهد وویل د امام سره په اخیر نه ناسته کی، (۲) او پر
امام سجده سهوه وه هغه سجده مقتدی هم ورسره وکړه، نو بیایه التحیات د امام سر وویل
(۳) او امام ابت د سجده په لماغځه کی وښلې وو، هغه وړ پیاد سو، نو مقتدی ددی سر سجده
تلاوت وکړي او یا د امام سر تشهد وویل (۴) او امام بیاد دی تاخیر د سجده تلاوت
دپاره سجده سهوه وکړه او مقتدی ورسره وکړه بیاد امام سر یه تشهد وویل (۵) نو یا چي
امام سلام وگرځاوه اودی وقضانه د مافات ولاړ سو چي دوه رکعته دی، نویو رکعت چي

و کړې خوبیا کښې او تشهده به وائی (۶) او یو راکت خوبه بل کوی اوبیا به کښې تشهده به وائی (۷) او مقتدی پخپل قضا ئی لماغځکی سهوه سوی وو نو سجده سهوه یه وکړه اوبیا کښې تشهده به وو شله (۸) اوبیا د مقتدی وړ پیا د سر چی ما خو پخپل قضا ئی لماغځه کی ایت د سجدی ویشلی وو نوده هغه د یار یه سجده وکړه. اوبیا یه تشهده ووئیکله (۹) اوبیا ددی تاخیر د یار یه سجده سهوه وکړه او تشهده یه ووئیکله (۱۰) نو ور وسته لمونځ پوره شو، هذا من النوادر بلکه په ۱۰ مختار کی اوبه طحاوی کی وائی چی تر لسم بم لا ټکدی چی په قدر د سجده تداوت پر امام او مقتدی فتکرفیها، قال المصنف

وَلَا يَأْتِي الْإِمَامُ بِسُجُودِ السَّهْوِ فِي الْجُمُعَةِ وَالْعِيدَيْنِ

اور ټنگ دی نه کوی امام وکذا المأموم په سجده سهوه سر د جمعی په لماغځه اود اذنه په لماغځه کی، قال فی المراقی دفعا للفتنة، یعنی خلق په تشویش او اضطراب کی واقع کیږی په سبب د پیروالی د جماعت بعض خلک پر سجده به پراته وی او بعض لیری خلک به نا زوی طحاوی وائی چی ظاهرا هره داده چی د اکراهت تنزیهی دی، ولی چی بعض فتاوی واجب سجده سهوه به کوی

پوه سه: چی د کثرت اجتماع الناس فیها ثغنه د معلوم یی، که دا اجتماع د خلکو دین نه وه بیا دی سجده سهوه حتما کوی، لکه په کویت کی پر لس گامه مثلاً جامع مسجد جوړی اوبه هر جامع مسجد کی د عید گاه لمونځ کیږی، نو ددی کبله د جمعی په وړځ یاد اخترا په وړځ تر نور و عادی لمونځو چندانی ډیر خلک نه وی اونه په سجده سهوه کی په خلکو تشویش پیدا کیږی، قال المصنف:

وَمَنْ سَهِيَ عَنِ الْقُعُودِ الْأَوَّلِ مِنَ الْفَرَضِ عَادَ إِلَيْهِ (وَجُوبًا)

که څوک یعنی مصلی سحر سی د اولی ناسو ثغنه د فرضی لماغځه یعنی هیرویه سی او لا ډیر ی نو واجبه ده چی بیرته دی ناستی

راگر چی که سمدم نه وو دریدلی په ظاهر روایت کی، اوداغده اصح حکم دی **پوه سه:** چی د قوت و د اول ناستی هم داغده حکم دی، ولی و تنخوف ضعیفی دی **پوه سه:** چی مصنف دا حکم تبیین اوبه ان اوفتح القدر سر برابری، اود حدیث سر هم برابری، قال علیه الصلوة والسلام: إذا قام الإمام في الركعتين فأن ذكر قبل أن يستوي قائما فيجلس وإن استوى قائما فلا يجلس ويسجد للهوه رواه ابو داود، که اراده وکړه د ولا رید و امام یعنی په ولا رید و یه شروع وکړه. پر د و راکعتونو کی ور پیا د سهوه یعنی د میانخ ناسته د مختردی چی سمد دریری نودی بیرته کښی اوله سمدم ولا رسو بیادی نو نه کښی او سجده سهوه دی وکړی **پوه سه:** چی قید د امام اتفاق دی لا تمام بشانه ولی چی د منفرد حکم همداغده دی، وفي الهدایة والمکذبان کان الی القیام اقرب لا یعود والاعاد، قال المصنف:

وَالْمُقْتَدِي كَالْمُتَنَفِّلِ يَعُودُ وَإِنْ اسْتَتَمَّ قَائِمًا

او مقتدی که پسی ولا رسی هغه لکه نفل کوونکی دی چی پر د و راکعت و لا رسی اود میانخ ناسته یه هیرویه نو، اگر چی به د میانخ ناستی ته که ختم تام ولا رسی وی، مقتدی خو پری سبب چی متابعت د امام پرده لازمه دی، او متنفل پری سبب چی هردو راکعت د نفلو علاحده لمونځ دی ټکله دی به د میانخ په ناسته کی درود حتما وائی، اوبه دریم راکت کی بُحَا نَکَ اللَّهُمَّ وائی نو د میانخ ناسته پر فرض ده، و فرض ناستی ته خوبه حتما، اگر چی، او بعض فقهاء وائی نه دی راگر چی، قال فی التا تاریخیه وهو الصحیح

وَسَالَ الْمُصَنَّفُ فَإِنْ عَادَ وَهُوَ إِلَى الْقِيَامِ أَقْرَبُ سَجَدَ لِلْسَّهْوِ وَإِنْ كَانَ

او که دغه سړی چی د ناستی ثغنه سهوه سو و لا ری ته نژدی وو سجده دی وکړی د سهوی د

إِلَى الْقُعُودِ أَقْرَبُ لَا سَجُودَ عَلَيْهِ فِي الْأَصَحِّ پاره ولی چی واجب ځنځدی پاته سو، او که چیری و ناستی ته نږدی وو،

نَابِلٌ کہ دغہ سَری پہ اخیرہ ناستہ کی لب کنینستی یعنی پہ قدر د تشہد نہ روی اویا۔
ولایسی اویبیرہ کنینی بیا غہ لب التجات نور و واک اویا ولایسی اویبیرہ
کنینی نوپہ در یمہ ناستہ کی تشہدہ پورہ کری، نولونج یہ صحیح دی حتی کہ دی
وروستہ ترهغه ده لما غہ سر منافی یوکارو کری لکہ خورک وغیرہ لمونج بیه تام
سودادی سببہ چی د تشہد ی پریوہ غای ویل فرض نہ دی، «هذا حاصل ما فی المراقی

فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ فَإِنْ سَجَدَ صَارَ فَرَضُهُ نَفْلًا وَضَمَّ سَارِسَةً إِنْ شَاءَ
اوکی سجدہ وکپہ دزائد رکعت دپان نوگریدی فوض یہ نفل، اوور جوت دی کری یو
رکعت بل کی خوبنہ وی، تاچی نفلی لمونج یہ جوت سی، **یُوهَسَّه** چی پہ
نیز امام محمّد فرض یہ هلے نفل کی بی، چی د سجدی غز سر، اپوہ تہ کری، ولی چی
تام دکن چی دلت دغہ سجدہ ده، پہ انتقال دغہ رکن غنہ کی بی، قال فی المراقی وهو
المختار للفتوی، اوولی پہ دی صورت کی فرض نفل سوہ سبب دادی چی پہ د سجدی دده
شرع پہ نفلو صحیح سوہ دغہ تراکمال د فرضو، اوپہ نیز ابو یوسف چی صرف تندی دی
پر سجدہ کنینستو فرض یہ نفل سوہ، ولی چی داغہ پورہ سجدہ ده چی سجدہ پہ شرع کی ایستول
دندی دی پر محکمہ

فَائِدَةُ الْخَبَرِ کہ دغہ مصلی صرف چی تندی یہ کنینستو اودسیہ مات سوپہ سنین
دامام محمد اودس دی تانہ کری، اود نوپہ لما غہ بناء دی پر وکی، ولی
چی دی هنوز پہ تحریمہ کی د لما غہ دی، و امام ابو یوسف چی بناء نہ ده پر صحیح ولی چی پہ
وضع دندی لمونج پورہ سو۔ نودده فی اود سیبا خارج الصلوة ده، مصنف چی ان شاء
ولایہ ددی سببہ چی دی سَری خویہ نفلو شرع قصداً نہہ کری چی اتمام یہ پر لازم
البتہ مندوب دی اوکی خوبنہ سی سلام دی پر پنجم رکعت وگرجوی اوہیغ شی پر نہ
مگر نفل یہ پنچہ رکعتہ سوہ، **مسئلہ**، ددغہ لما غہ ضمان پردہ نسته یعنی کی فاسد
کری قضاء نہ لری عند علمائنا الثلاثة، نص علیہ غیر واحد من اهل المذهب کذا قال الامام الطحاوی ۳۸۴

فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ وَلَوْ فِي الْعَصْرِ کہ غہ ہرمان دیگر پہ لما غہ کی وی ہم دی شپہم رکعت
ورضم کری، ولی دمان دیگر تر لما غہ دغہ خون نفل
قصداً وادی نوپہلہ قصده خوبہ طریقہ اولی روادی، اود اشپہم رکعتہ نفل خوی قصہ
دمان دیگر تر لما غہ دغہ وکپہ چی دمان دیگر لمونج خودی وروستہ کوی، قال المصنف

وَرَابِعَةٌ فِي الْفَجْرِ اوکہ دسحار پہ لما غہ کی سہو او دریم رکعت تہ ولای
سو اودہ دریم رکعت سجدہ یہ وکپہ فرض خوبا طلب
سوہ نوخلرم رکعت دی ہمہ وجوت کی چی خلوی رکعت سی، ولی کہ دی خلوم رکعت
نہ کی ورضم نو خون نفل یہ دری رکعت سوہ ہغہ مکروہ دی، اوضم چی مکروہ دی پہ سبب
دوخت دسحار، نودادوہ کرکعت سر معارض سوہ نوضم الرکعة مباح سوہ، **فَأَيَّدَهُ**
مصنف دمانام لمونج نہ کی ذکر ولی ہغہ پہ سہو سر پہ خلوم سوہ فلا جاعہ الی الضم فیہ

فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ وَلَا كَرَاهَةَ فِي الضَّمِّ فِيهَا اوہیغ مکروہ والی نسته یہ فہمولو
کی درکعت پہ ماننام اوسحار کی،
يُوهَسَّه چی امام طحاوی وائی چی ضمیر تشبیہ دلتہ مناسب نہ وو، ولی چی
دغہ مون وویل چی دمانام پہ لما غہ کی ضم نسته، ولی چی ہغہ پنچہ خلوی سوہ،
فالصواب ان يقول فیہ بافراذ الضمیر بارجاء الی الفجر فافہم، **فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ**

عَلَى الصَّحِيحِ یعنی پر صحیح روایت پہہ دوارو کی یعنی پہ مان دیگر اوسحار کی
پردی کی اشارہ ده و ہغہ روایت تہ چی پہہ سراج و ہاج کی وائی
چی دمان دیگر پہ لما غہ کی دی شپہم رکعت نہ وجوت وی، یا قاضیخانہ وائی چی د
سحار پہ لما غہ کی دی خلوم رکعت ورضوی، **فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ**

وَلَا يَسْجُدُ لِلْسَّهْوِ عَلَى الْأَصَحِّ او سجدہ سہو دی ہم نہ کوی پر اصح روایت
کی، ولی چی ددی مصلی لمونج فرضی
خوفا سید سو اود فساد جبیر پہ سجدہ سہو سر نہ کی بی، وقیل لیسجد للسهو
علی قولہما کذا قال الزیلعی

فَقَالَ: وَإِنْ قَعَدَ الْآخِرُ ثُمَّ قَامَ عَادَ وَسَلَّمَ مِنْ غَيْرِ إِعَادَةٍ - الشَّهْدِ

که چیری مصلی کینستی په اخیر ناسته کی وروسته ولاړ سو بل رکعت ته که په سهو سر وای او که په قصد سره وی «مر» نو تر هغوی پورې چې د دغه رکعت سجده په نړوی کړې که هم قرأت په قبلی وی او رکوع په هم کړې وی بیرته به یی راوگرځوی و نه ناستی ته ولی چې کمر تر رکعت پرینون پړوا نه لری، او سلام دی وگرځوی او د تشهد دی راگرځیده نسته باندی **مسئله** که داغه سړی سلام په ولاړی وگرځوی صحیح خو دی لکن سنت طریق پاته سوه. ولی چې سنت سلام گرځول دی په ناسته کی، دلیل دی چې د تشهد ی راگرځیده نسته، دادی چې تشهد په ولاړی سر نه باطلیدی، او امام نا طنی وائی چې تشهد په اگرځی

مسئله که دغه سړی امام وو، نو که دی په نفلی لماخه پسې روان سو، قوم دی متابعت نه کوی بلکه دوی به ورته ناست وی، ولی چې په بدعت کی متابعت فستته» نو که چیری امام دمخه تر سجدي دنرا ید رکعت بیرته راوگرځیدی نو په سلام گرځولو کی قوم موافقت ورسره وکړی او که امام نه اید رکعت ته سجده وکړه قوم دی فی الحاله سلام وگرځوی: قَالَ الْمَصْنُفُ:

فَإِنْ سَجَدَ لَمْ يُبْطَلْ فَرَضُهُ وَضَمَّ إِلَيْهَا أُخْرَى

اوکی زائد رکعت ته سجده وکړه فرض به نه دی باطل ولی چې اخیر ناسته خویه کړې صوفیده لفظ د سلام په تادی او هغه خوا واجب دی» او وجوب

لِتَقْصِرَ الزَّائِدَتَانِ لَهُ نَافِلَةٌ وَسَجَدَ لِلشَّهَادَةِ دغی رکعت ته یو بل رکعت، خو که وائی د اضم مستحب دی او بعض وائی واجب دی، تاچه دغه دوه رکعت دده دپاره نفلی سی، **پوه سکه**: چې دغه دوه رکعت نفلی د سنت بعدی وو په های کی نسی دریدلای. ولی چې سنت بعدی خرمیه قوی غواړی او مواظبت نبوی هم پر دوی راغلی دی، او سجده سهوه دی هم وکړی، ولی چې سلام چې

واجب وو وځنډیدی **مسئله**: که یو چا اقتداء په دغه امام پسې په دغه نفلی رکعت وکړه، نو د مقتدی به شپږ رکعت پوره کوی ولی چې دی تابع ده تحریجی د امام دی امام خو په موجوده تحریجه سره شپږ رکعت وکړه، او په نیزه امام اعظم او ابویوسف دوه رکعت پرده لازمه دی. ولی خوا امام د فرضی لماخه مخه وتلی دی، امام طحاوی وائی چې صحیح قول د امام محمّد دی، او که چیری دغه مقتدی دغه دوه رکعت نه اید فاسد کړی امام محمّد وائی چې دی لکه امام چې فاسد کی قضاء باندی نسته او شیخین وائی چې د دوه رکعتو قضاء دی راوړی، قال فی المراق وعلیه الفتوی

فَتَالَ الْمَصْنُفُ: وَلَوْ سَجَدَ لِلشَّهَادَةِ فِي شَفْعِ التَّطَوُّعِ لَمْ يَبْنِ شَفْعُ خَر

اوکی سجده سهوه وکړه په هغه دوه رکعتو نفلو کی بله شفع به نه پر بنا کوی (نر روی

عَلَيْهِ اسْتِحْبَابًا فَإِنْ بَنَى أَعَادَ سُجُودَ الشَّهَادَةِ فِي الْمُخْتَارِ

استحباب اوکی بناء پر وکړه سجده سهوه به راوگرځوی په مختار روایت کی،

پوه سکه: چې مصنف لم یبین وویل لم یصح به نه وویل، ولی چې نفس بناء خو صحیح ده چې تحریجه پاته ده، (اوجه عدم بناء که غم صحیح داده چې په دی بناء سره هغه کړی سجده سهوه فی ضرورت، باطلیدی، لوقوعه فی وسط الصلوة» او اعاده د سجده سهوه هم پر دغه بناء دی چې هغه اوله سجده سهوه خوباطله سوه، ولی چې بناء د بلی شفع پر راغله،

پوه سکه چې صاحب البحر وائی چې مصنف خو عدم بناء د شفع اخر مستحب وبلل لکن د ابناء مکروه تحریجی ده، ولی چې مصلی به یا هغه کړی سجده سهوه باطلوی، او یی بی نه باطلوی، او د ادواړه کاره غیر مشرع دی، اول ددی سببه چې ابطال د عمل کوی وهو حرام بالنص: لَا تُبْطَلُوا أَعْمَالَكُمْ، او دهم ددی سببه چې هغه سجده سهوه خوبه میانج کی دلماخه ده. او سر ددی چې سجده نه وی منکر په اخیر کی دلماخه»

قال الامام اذا علمت هذا مع ظهوره يكون عدم البناء واجبا لا مستحبا، وقد ائيد
امكان ما قال صاحب البحر كثير من الفقهاء والله اعلم بالصواب الى المرحم والمك

فَكَانَ وَلَوْ سَلِمَ مِنْ عَلَيْهِ سَهْوُ فَاَقْتَدَى بِهِ غَيْرُهُ صَحَّ
المصنف كجيري سلام وكرخاوه هو مصلي جيري به باندی سجده لازمہ و اوپہ دغہ حال کی پردہ

اِنْ سَجَدَ لِلسَّهْوِ وَالْاَفْلاَیْضِ وَيَسْجُدُ لِلسَّهْوِ وَإِنْ
پس اقتداء و کرخاوه بل سري اقتداء به صحيح ده کجیری ساهی سجده و کرخاوه دسهوی دپا

سَلَّمَ عَامِدًا لِّلْقَطْعِ مَا لَمْ يَتَحَوَّلْ عَنِ الْقِبْلَةِ أَوْ تَكَلَّمَ
ولی جی دی به سجده کلو سر و کرخیدی و احرام ته د لماغہ جی دده و تل د لماغہ غنہ پردہ
سجده موقوف و، فَكَانَ يَدُهُ: دغہ مقتدی به هم سجده سهو و سر کوی، او
مفتدی به اخیر کی دخیل لماغہ هغه سجده سهو نه راگرجوی که غم به مابین کی د لماغہ
دده ده، ولی جی دی امام اخیر د لماغہ دده دپا حاکما و متابعه اخیر د لماغہ دی اوده
امام دیان حقیقه لو که جیری ساهی سجده سهو نه و کر، نو دغہ مقتدی اقتداء نه ده
پس روا، ولی جی دسلام و کرخاوه او سجده سهو یهم و نه کر د لماغہ غنہ دی خارج سوپہ
نیز امام اعظم او امام ابو یوسف رحمہما اللہ تعالیٰ، خلافا لمحمد و زفر، هغه وائی اقتداء
پس صحیح ده، اود دغہ مصلی حکم دادی جی سجده سهو به وجوبا کوی که غم ده سلام
به قصد گرھولی و، دپا ره دقطع د لماغہ، ولی نفس نیت د تغییر د مشروع کار جی
دلته سجده سهو ده، و هغه مشروع کار ته تغییر نه و کرکوی، اود دغہ سلام ته اعتبار
نسته ولی داخو ذکر دی، نو وروسته تر سلام به دغہ مذکور نیت سجده سهو پردہ
واجب ده ولی جی تحریمه ده لماغہ باقی ده تر هغه جی دقبلی غنی مخ نہ وی ازہ ولی، او
بیا خبری نه وی کوی، ولی به دغود و کار و سر تحریمه باطله سو

اول بعض فقهاء وائی جی به خبر و کی خود اغه حکم دی. اوپہ نفس مخ، و لو سو تحریمی
ابطال نه راخی خو جی تر مسجد نہ وی وائی، فَكَانَ الْمُصْنَفُ:

وَلَوْ تَوَهَّمَهُ مُصَلًّى رَبَّاعِيَةً أَوْ شَلَا شِيَةً إِنَّهُ أَتَمَّهَا
او کجیری توهم و کر ی یعنی دخطا خوابه غالب وی، لمونج کونکی دخلور و رکتون و ضو او یا لمونج

ثُمَّ عَلِمَ إِنَّهُ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ جِي مَا لَمْ يَنْجُ بِوَرَعٍ كَرِي. وروسته به
یقین سو جی ماخو ده و رکت و کر لکن د لماغہ سر منافی کار که خبری خوراک، و غیر
به نہ وی کوی ظن دادی جی د صواب خوابه غالب وی، او توهم خو ذکر سو،
فَكَانَ يَدُهُ: او یا ورو پیا دسپی جی ماخو سجده د لماغہ جی صلبیه به بولی پری ایلی
ده او یا پرا سجده تلاوت سته، فَكَانَ الْمُصْنَفُ:

أَتَمَّهَا وَسَجَدَ لِلسَّهْوِ وَإِنْ طَالَ تَفَكُّرُهُ وَلَمْ يُسَلِّحْ حَتَّى اسْتَيْقَنَ
لمونج دی پوره کوی به کولو د مائرکه، او سجده سهو دی و کوی ولی جی تحریمه د لماغہ پا ته ده، که
غم دیر سی فکر و و هل دده به یقین کی د متروک او سلام یهم نہ وی کر جولی حتی جی
یقین به متروک و، ته حاصل سو، فَكَانَ الْمُصْنَفُ:

إِنْ كَانَ قَدْ رَأَى رَكْنَ وَجَبَ عَلَيْهِ سُجُودُ السَّهْوِ إِلَّا لَا
که جیری و نه مانه د فکر ده به قدره اداء دیو مکن و نه سجده سهو دی هم و کوی
او که زمانه د تفکر ده تر مانی دادا رکن کمه و به بیا سجده سهو باندی نسته، به
اول صوت کی تاخیر د ولاری و دریم رکعت ته پیدا سو، اوپہ دی قدر تاخیر سر
سجده سهو لازم یی، اوپہ دوهم صورت کی چونکه زمانه د تفکر لږ ده هغه غفور دی
اللهم اغفر لولف ولکاتبه

مسائل دباب السهو

۱۔ کہ پر مصلیٰ سجدہ صلیبہ پاتہ وہ، او یا بل فرضی عمل اودہ پیاد هم و نودہ قصداً سلام و گرجاوه۔ لمونج یہ باطل سو۔ ولی د اسلام یہ مابین کی د لما غہ دی اود اسلام چونکہ عمدائی، نود اسلام جلا کوونکی ذرائع نود لما غہ دی کہ غم ذکر دی، بخلاف المسئلة فان السلام وجد بعد تمام حقیقتها، مرط، در،

۲۔ کہ مصلیٰ سجدہ سهو هیره و او یا سجدہ صلیبہ و او یا سجدہ تلاوتیه و اودہ هیره و ه۔ نو یہ دغه دری سر مسئلو کی اگر خول پر فرض ده، تر هغو پوری چی دی د مسجد غہ زوی وتلی، او یا د لما غہ منافی لکه اکل او شرب وغیرہ نہ وی صادر سوی او کہ دی سجدہ غہ واتی او یا منافی کار د لما غہ ده دغه صادر سوی وو، د غہ تر قضا دمانسیه نو کہ سجدہ صلیبہ لمونج یہ فاسد سو۔

۳۔ کہ مصلیٰ سلام و گرجاوه او پر ده باندی یو سجدہ تلاوتیه و او بل سجدہ سهو و نودده دوازی هیره وی، او یا یہ سهویہ فقط پیاد و نود اسلام دده قاطع د لما غہ نہ دی، نودی دی اول سجدہ تلاوت وکری، او بیادی تشهده وواتی تا چه هغه دغه قده پوزنسی، او بیادی سلام و گرجوی او بیادی سجدہ سهو وکری۔ او بیادی تشهده وواتی تا چه هغه دغه تشهده پی، تسی، او بیادی سلام و گرجوی

۴۔ او کہ دغه سری دوازی سجدی پیادی او یا تلاوتیه یہ پیاد و فقط اوسن د هغه یہ قصداً سلام و گرجاوه، نود اسلام قاطع د لما غہ دی اودده غن سجدہ سهو او سجدہ تلاوتیه دوازی ساقطی سوی، ولی چی یہ سبب د قطع د لما غہ بناء نہ سی کو لای مراب، ط، مرل، در،

۵۔ مسائل دباب السهو خلاصه داده که یوسری سلام و گرجوی یہ سهو سر بردرو ر کعت مثلاً او یہ هغه های کی د لما غہ وی چی و پیادی سی چی زما خود و ر کعت مثلاً پاتہ وی او غہ یہ د قبل غن همره وی اره ولی، او منافی د لما غہ لکه خورک خبری یہ هم نہ وی کری

بیوت دی خپل لمونج پوره کری بیله نوی تحریجی بلکه پر ماضی دی پیسی بناء اولمونج یہ تام دی او سجدہ سهو به کوی او که پیسی بل سری یہ دغه حالت کی اقتداء وکی اقتداء یہ صحیح ده، او کی غ د قبل غن و اراوه نود تحو چی دی یہ مسجد کی وی او منافی د لما غہ کاریه همره وی کری بیادی هم بناء پر ماضی وکری لکه دغ مسئله لعینها، ولی چی توله په حکم کی دیو های دی۔ ولی چی توله مسجد های د لما غہ دی

او که د مسجد غن واتی او بیاور پیاد سهو لمونج یہ فاسد سو بناء پر ماضی نه ده صحیح، او که د مصلیٰ په صحرائی و او جماعت و لا پرو و نود هغو پوری چی تر صفوی و سته یا پر راسته اړخ نہ وی تیر سوی۔ راودی گرجی و پوره کولوت د لما غہ، او که تیر سوی و او بیاور پیاد سهو لمونج یہ فاسد سو عود و ماضی نه دی نه کوی، او که دی دغ پر خوا را رهی سونو های ته د سجدی اعتبار نسته، نو که تر های د سجدی تیر سو عود به نه کوی بلکه له مونج یہ فاسد سو فی الاصح، او که یہ دغ و خواته ستره وی هغه یہ اعتبار نه دی په مجازات او عدم

مجازات کی، ولی چی داخل د ستری په حکم کی د مسجد دی، هذا حاصل مافی ط

اصل د سجدہ پوښه چی په صحاح سته وکی داسی راغلی دی چی یو وخت آنحضرت **سهوی نه دی**! صلی الله علیه وسلم دما پنین په لما غہ کی وویا دما ز دیگر په

لما غہ کی (شک دراوی دی) او خوک چی واتی دما ختن له مونج ووه غلطه ده، خیر خو پر دوه رکعت یہ سلام و گرجاوه۔ او په قوم کی حضرت ابوبکر او عمر رضی الله تعالی عنهما هم

موجود و، لکن دوی حضرت اود هیبتہ په دی بار کی د علیه السلام سر خبری نسوای کولای او په خلکو کی یوسری وچی علیه الصلوٰۃ والسلام به ورته ذوالیدین وایه، ولی لاسو

د قامت په مناسبت او بده و، (و نه تر خبریاتی یا عرباض بن عمرو، هغه د علیه الصلوٰۃ والسلام غن پوښتنه وکړه: أَقْصَرَتِ الصَّلَاةُ أَمْ لَيْسَتْ، یعنی تاته په لما غہ

کی وچی راغلی چی د اربا عی لمونج کوتا ه سول یعنی پر دوه رکعت ودریدی او که دی دوه رکعت هیر سو علیه الصلوٰۃ والسلام ورته وویل: کُلُّ ذَاكَ كُمْرَيْنِ، یعنی نه لمونج

کوتا ه سوی او نه زما هیر سوی بلکه له مونج هی پوره یعنی زما په ظن کی ذوالیدین قد کان بعض

ذالک «نویس خواجه پلینہ دہ یعنی چی کوتاہ سوی نہ دی نودی ہیر سوی دی۔ نویا علیہ الصلوٰۃ والسلام دخلوا تخذہ پوینتہ وکرہ: آحق مَا يَقُولُ ذُو الْيَدَيْنِ قَالُوا لَنَعْمَهُ نوبيا عليه الصلوٰۃ والسلام دوع رکعتہ نو، وکرہ اوپہ اخیر کی سجدہ سہوہ وکرہ الی اخیر الویش»

فائدہ: یہ دغہ وخت کی پہ لماغہ کی خبری روای بیامسو خد سوی، یعنی کہ خولہ اوس ورتہ خبری وکری لمونج یہ فاسد دی، او دلیل دنسخی یہ دادی چی عمرتہ داغسی واقعہ پلینہ سہوہ یعنی سہوہ سو او بیاد خلکو تخذہ پوینتہ وکرہ، لکن لمونج یہ دہ سر بیترہ راوگر حواء نوکدہ تہ نسخ نہ وای ثاب تہ نوہ عمل تخذہ دبی علیہ الصلوٰۃ والسلام یہ ولی مخالف ولی وپہ دغہ لماغہ کی حضرت عمر پیر صحابہ کرام نہ ہم موجود وہ، چا انکار پر، اگر خولہ دلا وکرہ، «فصا اجماعاً منهم علی ذالک»

بہانہ فائدہ

دی حدیث تخذہ دا معلومہ سوہ چی سہوہ پر انبیاء کرام علیہم الصلوٰۃ والسلام باندی رواہ اوہ چی بعض علماء وائی چی سہوہ پر انبیاء علیہم السلام نہ دہ روا، ولی چی سہوہ خوی غفلت تخذہ پلینہ پیری او انبیاء علیہم السلام د غفلت تخذہ پاک دی دا خبرہ دوی تلو صحیح حدیث تخذہ خلاف دہ، اودوی دی خبری خطا کری دی چی سہوہ پر انبیاء علیہم السلام پہ امور تبلیغہ ووی نہ دہ روا، یعنی چی دوی د خدای پاک دخوا تخذہ بیان دا حکامو کوی او بیاد عقائد دینیہ ووی وکوی، اوہ د کارونہ چی پہ تبلیغ پوی اہو نہ لری پہ ہغو کی سہوہ پر دوی رواہ **پود سہ:** چی سہوہ دبی علیہ الصلوٰۃ والسلام پہ لماغہ کی ہم د سبب د غفلت نہوہ بلکہ دا سہوہ پہ سبب دا استغراق او شغل پہ خدای پاک سوہ چی لمونج یہ ہندی ہیر کری سہ ولعمہ ما قال الشاعر بالاربع

يَا سَائِلُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ كَيْفَ سَهَا : وَالتَّهْوُ مِنْ كُلِّ قَلْبٍ غَافِلٍ لَاهِي .
جواب : قَدْ غَابَ عَنْ كُلِّ شَيْءٍ سِرُّهُ فَسَهَا : عَمَّا سَوَى اللَّهِ فَالتَّعْظِيمُ لِلَّهِ «

فضل فی الشک

دا فصل دی پہ بیان کی د شک یا پہ لماغہ کی او یا پہ طہارت کی: قال المرافی فی بیان بیان الشک وهو تساوی الامرین یعنی شک برابر و الی دی ددو وشیانہ

لرویش ورائی، دظاہر لفظ تخذہ دا توہم کیری چی مراد د شک تخذہ معنی حکمی دہ وھوتاوی النقیضین، لکن امام لخطاوی وائی چی ہذا معنا دلالت نہ دہ مراد بلکہ مراد معنائی لغوی دہ وھو عدم الیقین «قہستانی» یعنی کہ دولہ طرفہ سر برابر وی او کہ یوہ خوا رجح او بلہ مرجوح وی، ولی چی دا فصل ددغی معنای اعم دپارہ معنوق دئی، **سکوال:** مصنف وروستہ وائی: وھوتاوی الطرفین **جواب** ہذا خبر پہ صورت کی د بطلان دہ ہلتہ شک تخذہ معنائی منطقی حکمی مراد دہ «تاک المصنف

تَبْطُلُ الصَّلَاةُ بِالشَّكِّ فِي عَدَدِ رَكَعَاتِهَا إِذَا كَانَ قَبْلَ
باطلیری لمونج پہ شک سہ لکہ ددرو او ووتر مابین شک وی، چی د اشک پیداسی د تخذہ تراکمال

اَكْمَالِهَا وَهُوَ أَوَّلُ مَا عَرَضَ لَهُ مِنَ الشَّكِّ در کتق اوئی چی وڈہ تہ و، پلینہ سو **پود سہ** چی اکثر مشائخ پری دی چی د بلوغ وروستہ ددہ دا اول شک وو، او فخر الاسلام وائی چی پہ دغہ لماغہ کی ددہ اول شک وو، وختہ ابن الفضل مر «تاک المصنف»

أَوْ كَانَ الشَّكُّ غَيْرَ عَادَةٍ لَهُ

او یا شک ددہ عادت نہ وی کہ خہ ہم اول شک نہ وی، وجہ او دلیل د بطلان یہ دا قول د علیہ الصلوٰۃ والسلام دی، إِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ إِنَّهُ كَمِ صَلَاتٍ فَلْيَسْتَقْبِلِ الصَّلَاةَ یعنی کہ چا تہ شک پیداسو پہ لماغہ کی چی ماخو رکعتہ کری دی نو لمونج دی دسرہ راوگر حوی،

سَوَال پد دی حدیث شریف کی خود اندی راغلی چی دا اول شک وی **جواب**
چونکہ پہ بل روایت کی قید دا اول شک راغلی دی نوپہ قانون د محدثینو دامطلق محمول
پر هغه عقید دی، اوبل دلیل دادی چی داسری دمحلل خذد شک و عمران تہ دیقین راغلی
سی چی لمونج را اگر حوی دسرخه، لکه یوسری چی شک وی چی ماددی وقت لمونج بہ
کری اوک نہ او وقت ہم باقی وی نودغہ شک دی پہ یقین بدل کری اولونج دی وکری

مَسْأَلَةٌ فَلَوْ شَكَ بَعْدَ سَلَامِهِ لَا يُقْبَرُ إِلَّا أَنْ يَتَّقِنَ بِاللَّزْلِ
اوک سری شک سوپہ سلام گر خولو غنخ، او یا قبل السلام لکن چی پہ قدر د تشہد یہ ناستہ
کری وی نودغہ شک لو اعتبار نسته، ولی چی ظاهر الحال دلالت پر تمام کوی. مگر هغه خت
اعتبار لری کہ پسله شکہ دہ تہ یقین سوہ چی مایو کعت کمریدی مثلاً نوہغہ دی وکری
مسئلہ: کہ سری لمونج وکری یعنی سلام یہ وگر حاوہ نویو عادل سری ورتہ وویل
چی تا یور کعت کمریدی او دہ دابا ورو چی ما لمونج پورہ وکری نودغہ عدل و اخبار
تہ دی نہ گوری، یعنی لمونج دی نہ را اگر حوی اوکہ دوو عادک نودا خبرہ ورتہ وکری نہو
دوی پہ خولہ عمل وکری اولونج دی را اگر حوی،

مسئلہ: کہ دامام او مقتدیا نوسر اختلاف سوپہ عدد کی در کعاتو د لما غنخہ
نوکہ دامام پر خیل خبرہ کلک یقین وو، نوہ مقتدیا نوو خبرہ تہ دی نہ گوری
اوکہ دامام پر خیلہ خبرہ نہ باور نہ و نوہ مقتدیا نوو خبرہ دی نہ مینی کہ غم بعض
مقتدیان ددہ دخبری ملا تہ کوی، **مَسْأَلَةُ الْمُصَنَّفِ:**

وَأِنْ كَثُرَ الشَّكُّ عَمَلٌ بِغَالِبِ ظَنِّهِ اوکہ مصلی تہ پہ عدد کی د
پلینیدی یعنی سرہ ددی چی عادت یہ نہ وی، نودی دی عمل پہ غالب گمان سرہ وکی
یعنی پسله فکر و حلوی تحریمی ورتہ واجت: **مَسْأَلَةُ الْمُصَنَّفِ:**

خدایہ و جنبی مولف اوہم کاتب: چی پہ وراج د محشر گاہ نہ سی را سبب:

فَإِنْ لَمْ يَغْلِبْ لَهُ ظَنٌّ أَخَذَ بِالْأَقْلِ وَقَعَدَ بَعْدَ كُلِّ رَكْعَةٍ
اوکہ غالب گمان دہ تہ نہ سوپہ اپسلہ تحری غنخہ نوپہاء د لما غنخہ دی پر هغه بن عدد وکری
مثلاً پہ دوو او ورو کی شک و ورو ورو دی بناء وکری
ظَنُّهَا آخِرُ صَلَاتِهِ ولی چی دوو خومتیقن دی اوکینیدی پر هغه رکعت
چی ددہ گمان کیری، یعنی اکثر پر احتمال چی دابہ اخیر لما غنخہ وی

مَنْشُورَات دفتا و اوو پہ کتابو کی وائی: کہ مصلی شک سوچی ما اول تکبیر و وایہ
فصل السہو اوکہ نہ، نو تکبیر الافتتاح یہ را وگر حاوہ او سبجائک اللہم
یہم وویل وروستہ یہ وریاد سوہ چی ما خوتکبیر الافتتاح وشیلی وو سجدہ سہوہ
دی وکری، چی تاخیر دقرائت یہ وکری. اوکی نہ سوہ وریاد ہیخ شی فستہ، پر مدھب
دغیر الا سلام چی اول شک یہ پہ دغہ لما غنخہ کی دی مراد غنخہ دی دامعین لمونج
دی چی ہمہ دا اوس یہ دی کوی، نتیجہ یہ د اذہ کہ سری دما پسین پہ لما غنخہ کی مثلاً شک
سو. نو لمونج بہ دسره شروع کری پہ هغه کی بیا شک سو، دالمونج بہ را اگر حوی. ولی
داخوہغہ معین لمونج نہ دی چی دی دغہ پہ کنبہ شک وو، بلکہ پہ دی لما غنخہ کی یہ هغه
دول عمل کوی لکہ مصنف چی وائی: **وَأِنْ كَثُرَ الشَّكُّ أَه**

مسئلہ: چی ثمرہ د اختلاف دابن الفضل د مذهب او دامام سرخس د مذهب
او د اکثر ائمہ انج پہ دی مسئلہ کی نسکارہ کینی. چی شک سو پہ اول پلا، پہ یوہ لما غنخہ
کی نوہغہ لمونج بہ وگر حاوہ، اوبیا پسله خوکیلو غنخہ بیا پہ یوہ لما غنخہ کی شک سو،
نوپر قول دامام سرخس دغہ لمونج بہ را اگر حوی، ولی چی شک خود دہ عادت نہ وو، پہ کلو
کی پلینیدیہ شک نہ بری، اوپر قول دابن الفضل دی ہمہ دالمونج را وگر حوی ولی چی
داخو اول سہوہ دہ پہ دغہ لا کی، اوپر قول د اکثر المشائخ را اگر حیدہ فستہ، ولی
چی داخو اولہ سہوہ بعد البلوغ. **ثَلَاثُ سَهْوٍ بَعْدَ الْبُلُوغِ** خود هغه بل کال داوہ،

مسئله : لما غه بيرته راگرچوله دادی چی دهغه اول لما غه غنجه خان وباسی
یا په سلام ستره یا په خبروش او یا په عمل منافذی لما غه لکه خورک وغیره ، اوترتولو
بنه داده چی په ناستی دی سلام وگرچوی . ولی سلام دناستی په شریعت کی خلاصونکی
دما غه دی ، نقله الامام الخطاوی عن السید وهو عن الشریکی
مسئله : که یوسری شک سوپه یوه لما غه کی دشبا نه روز ، یعنی داخو په یقین
ووچی ، نماغز خویو لمونج دشبا نه روز قضا سوی دی لکن په یقین کی دهغه لما غه
شک وو ، نو دیوه شبانه روز قبول لمونجونه دی ، اگله خوی ، تاچی په یقین سن د
قضا کی لما غه غنجه خلاص سی " قبح "

مسئله : که دسری شک وو په اودس ماتیدو کی اویقین په وو په طهارت کی نودی
اودس کوی ، یعنی دسری بنه یقیناً پیادوی چی ماخویر فلانی های اودس تازم کری لکن
شک په دی کی ووچی ما یا اودس مات کری اوکه نه . نودی اودس لرې ، اوکه ده سری یقین
ووچی اودس یا ندی اوشک په وو په اودس کی یعنی دسری یقیناً پیادوی چی ما
خویر فلانی های اودس مات کری ، مگر شک په دی کی ووچی یا ما اودس تازم کری
اوکه نه ! نو داسری بی اودسه دی . اوداهم معناد هغه قول دفعها وؤ الیقین لا یزول
بالشک .

مسئله : کیوسری شک سوپه بعض اندامو کی داوداسه چی ما پریوله اوکه نه !
او اول شک وو دده نوهغه اندام دی پری نیچی اوکه ورته شکونه وده ته دیر
بید کیده هغه ته دی التفات . ی ، ولی چی اخیر الامر موسوس غندی جوړی پی
مسئله : که سری په لما غه کی وو اوپه تکبیر افتتاح کی شک سوچی ما وایه اوکه
نوکله اول واروو ، اودی گرچی اوکه دیر و ، پلینیدی خپل لمونج دی پس کوی .

مسئله : که دسری پسله اوداسه غنجه داشک ورپیدا سو ، چی دا اوپه به پاکوی
اوکه مرداری ، او یا په نجاست کی دهامی شک وته پیدا سی او یا په طلاق کی دماینی
شک وته پیدا سولینی چی مابه طلاق ورکړی وی اوکه نه داشکول اعتبار نه لرې ،

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، خالق السموات والارضین ، الموفق للخیرات
المنزل للبرکات علی ما اُنعم علی هذا العبد الضعیف العاصی ابی الفضل الموعود بمحمد
عبدالله ، السننی عقیده ، الحنفی مذهباً ، النشبندی مشرباً ، السیما غفلی
نسباً ، القندهاری موطناً ، الافغانی لساناً ، الایوبی تخلصاً ، ابن الحاج الرحوم الملا
محمد ایوب غفرلہ الباری ، من تالیف الجزء الثانی لشرح نور الایضاح السامی بالخیر
والعافیه والصحة والسلامة ، والصلوة والسلام علی سید طائفة الانبیاء والمرسلین
وسیلتنا فی مشکلات الدارین ، محمّد وعلی آلہ وصحبہ الطاهرین کاملین
خصوصاً علی الخلفاء الراشدین ، واتباءهم الوبر عین ، خصوصاً علی امام الائمة سراج
الائمة المرحومة ابی حنیفة النعمان ، وعلی جمیع الائمة المجتهدین فی الدین والائمة المحدثین
والبقراء المجودین وعلی سائر اولیاء الله الصالحین خصوصاً علی قائد الطرقت
الاربعة فی الطريقة ، وعلی جمیع امة خیر البشر فی یوم القیامة ، ولالدین ، برحمتک
یا ارحم الراحمین واغفر لی ولوالدتی وارحمهما کما ربیانی صغیراً ، السین
یا رب العالمین : یوم الاربعاء ۱۵ من جمادی الاول ۱۳۲۲ ھـ

ایک

- ۱- د عشق مقام دیر عالی : وهر مطلب ته خوک په عشق ، سپری .
- ۲- زما په زړه کی دبنو فی عشق دی : حکله قلم دی پر صفحو چلیبی .
- ۳- زما قبوله عمر په دی کار کی تیر سو : خج وگرچی وماته یو معلومین .
- ۴- سر د درهن و تدریس تصنیف : هم برابر او همیشته کره کین .
- ۵- داد خدای فضل او مهربانی ده ور وړو : چی په دی کار کی ملال پر زړه نه تیرین .
- ۶- خلک حیران دی و دی کار ته زما : لکن قلم دی چی د عشق پر کاغذ چلیبی .
- ۷- دنیا طلبه ته په غور گوری : چی په هیڅ ډول په دنیا فانی نه مریبی .

- ۸۔ داد دوی عشق کامیابہ کری دی دوی : چی پہ ہیش دَولہ دطلب سہ یہ نہ تیریں۔
 ۹۔ دمنہومان لایشبعبات حدیث : ہمیشہ ستاسی ترغوب و تیریں۔
 ۱۰۔ عبید اللہ لکہ پتنہ ہمیشہ : ددی بنووف پر دیوں کریں۔

خواجه الشہ الانصاری

ای طالبی کہ دعوی عشق خدا کنی : برغیر او نظر محبت چہر کنی۔
 از جستجوی خلق تو بیگانہ شو اگر
 خواہی کہ دل بحضرت او آشنا کنی

حقا کہ شور و لولہ در آسمان فسد

آندم کہ تو ز بیم خدا یک نوا کنی

ملک دو عالم از تو شود گرز روی بجز

خود را فدای خاطر یک بینا کنی

انصاریا جو روز شوی روشن از شبی

خود را بجز در سبجان گدا کنی۔

وَمَا أَتَّبِ يَاقِيلُ

صرفت العز في لهو ولعب : فَاَهَا شَمَا هَا شَمَا هَا :

احب الصالحين ولست منهم : لعل الله يرزقني صلاحًا :

وَمَا أَنَا مِنْ كَيْدِ الْحُسُوبِ أَمِنْ : وَلَا جَاهِلٌ يَذْرَى وَلَا يَتَذَكَّرُ :

هم يمجّدونني وشر الناس كلهم : مَنْ عَاشَ فِي النَّاسِ غَيْرَ حَقٍّ :

اللهم اغفر لولفئه ولما كتبته كتباً : احقر العباد بفضل الحق حَقّاً غفر له وقد نَشَرُ

مكتبة القراءة والتجويد بكونته حسب الاهتمام شمس الحق شمس مدير المكتبة،

دِیْنَتُو نُورُ الْاِیضَاح جلد دوم د مضمونو فهرست

شماره	مضمون	صفحه
۱	پیش لفظ	۲
۲	فصل فی واجب الصلوٰۃ	۳
۳	احادیث ثلوث قسمہ دہے	۴
۴	احکام دو واجبہ	۶
۵	تیسرے دن صبا سبیکہ	۱۷
۶	خاتمہ فصل الواجبات	۲۲
۷	فصل فی سننہا	۲۳
۸	دبسم اللہ پہ بار کی تحقیق	۳۲
۹	دامین پہ معنی کی اختلاف	۳۴
۱۰	فائدہ مہمہ، ضروری خبرہ	۳۶
۱۱	حکایت، اختلاف الاشار	۴۰
۱۲	مسائل قرآنۃ الامام	۴۱
۱۳	خبر تینا	۴۳
۱۴	لکن درویش را یہ دادہ	۴۶
۱۵	د اشاری پہ بار کی تحقیق	۵۴
۱۶	کیفیت د اشاری	۵۶
۱۷	بنہا نہ فسادہ	۵۷
۱۸	د درود الفاظ پہ لما غفر کی	۵۹
۱۹	فصل ومن ادا بها	۶۷
۲۰	فصل فی کیفیت ترکیب افعال الصلوٰۃ	۷۲

دَنُورُ الْإِيضَاحِ يَسْتُودُوهُمْ تَوَكُّدَ مَضْمُونِ فِهْرِسْتِ

شماره	مضمون	صفحه
۲۱	فصل ومن ادابها - حکمت در رفع الیدین	۷۳
۲۲	فائده ضروری	۷۵
۲۳	بنهانه خبر	۷۸
۲۴	بنهانه فائده	۷۳
۲۵	فائده سنیه	۹۰
۲۶	دعاء په بار کی تحقیق	۹۱
۲۷	د ایوبی وصیت	۹۲
۲۸	افسوسناکه واقعه	۹۹
۲۹	بلکه حق خبر داده	۱۰۱
۳۰	باب الامامة	۱۰۵
۳۱	فضيلة الجماعة	۱۰۷
۳۲	دا عجبهم واوره	۱۱۰
۳۳	بنهانه فائده	۱۲۳
۳۴	مسائل شتی لهذا البحث	۱۲۶
۳۵	فصل یسقط حضور الجماعة	۱۳۳
۳۶	تشریحات وتوضیحات	۱۳۴
۳۷	په زبانه بیان اهل السنة	۱۳۸
۳۸	فتوی	۱۴۵
۳۹	فصل فی الاحق بالامامة	۱۴۶
۴۰	اختلاف الائمة	۱۴۸

دَیَسْتُونُورُ الْإِيضَاحِ دُوَهُم تَوَكُّدَ مَضْمُونِ فِهْرِسْتِ

شماره	مضمون	صفحه
۴۱	دکند هار واقعه	۱۵۱
۴۲	مسائل الامامة	۱۵۳
۴۳	تاریخی واقعه	۱۵۴
۴۴	داعرابی قصه	۱۵۵
۴۵	دمبتدع په بار کی تحقیق	۱۵۷
۴۶	بنهانه فائده	۱۶۱
۴۷	د صفوی په بار کی احادیث او مسائل	۱۶۸
۴۸	فصل فيما یفعله المتتدی	۱۷۱
۴۹	فصل فی الاذکار الواردة بعد الفرض	۱۷۵
۵۰	تحقیق المقام	۱۷۶
۵۱	دفهم و خبر	۱۷۷
۵۲	بیان الافضل	۱۷۸
۵۳	دامام او منفرد تر لما نغ و روسته اذکار	۱۸۱
۵۴	اداب الدعاء	۱۸۲
۵۵	بنه دعا گانی او بنه وختونه	۱۸۳
۵۶	بل ادب دعاء دادی	۱۸۴
۵۷	د دعاء مکروهات	۱۸۶
۵۸	د کر خفی او جلی	۱۸۸
۵۹	خبر تر خبری	۱۸۹
۶۰	د روغبړ مسنون طریقه	۱۹۰

دِیَسْتُونُورُ الْاِیْصَاحِ دُوْهُمُ تَوَكُّدِ مَضْمُونِ فِهْرِسْتِ

شماره	مضمون	صفحه
۶۱	واوری او پوه سئ	۱۹۳
۶۲	فائده شرعیه	۱۹۳
۶۳	د دعاء ادب	۱۹۶
۶۴	وها بیان وافت	۲۰۰
۶۵	باب ما یفسد الصلوة	۲۰۴
۶۶	فرق د عمل کنیز او قلیل	۲۰۹
۶۷	د حیرانو لوی پوښتنه	۲۱۰
۶۸	سبها نه فائده	۲۱۳
۶۹	مسئله د اشتراک تحریمه	۲۳۱
۷۰	د حج په موسم کی	۲۳۲
۷۱	مائل شتی	۲۳۶
۷۲	نادره مسئله	۲۴۵
۷۳	مسئله د زلزله القاری	۲۵۰
۷۴	دریمه مسئله د زلزله القاری	۲۵۴
۷۵	فصل فی مکروهات الصلوة	۲۵۹
۷۶	نصیحت	۲۶۱
۷۷	مسائل ضروریه	۲۶۳
۷۸	دیاد وړ خبره	۲۸۴
۷۹	په نړی پوه واقع	۳۰۰
۸۰	فصل فی اتخاذ السترة	۳۰۷

دِیَسْتُونُورُ الْاِیْصَاحِ دُوْهُمُ تَوَكُّدِ مَضْمُونِ فِهْرِسْتِ

شماره	مضمون	صفحه
۸۱	د ابوبکر ثخن یوحنا مننه	۳۱۷
۸۲	فصل فیما لا یکره للمصلی	۳۱۸
۸۳	سبها نه فائده	۳۲۰
۸۴	د امام اعظم حکایت	۳۲۵
۸۵	فصل فیما یوجب قطع الصلوة	۳۲۷
۸۶	باب الوتر	۳۳۲
۸۷	هرخه مه وایه	۳۳۳
۸۸	تحقیق الوتر	۳۳۳
۸۹	ضروری ښوونه	۳۳۸
۹۰	د دعاء قنوت سر د ترجی	۳۳۹
۹۱	د دعاء په باره کی تحقیق	۳۴۱
۹۲	نور ضروری ښوونه	۳۴۶
۹۳	فصل فی النوافل	۳۵۲
۹۴	الندویات والدلائل	۳۵۷
۹۵	علمی تحقیق	۳۶۰
۹۶	فصل فی تحية المسجد	۳۶۸
۹۷	استخاره او د هغی دعاء	۳۷۳
۹۸	د عوامو خرافات	۳۷۹
۹۹	فصل فی صلوة النفل	۳۸۳
۱۰۰	فصل فی صلوة الترض	۳۹۱
۱۰۱	فصل فی الصلوة فی السفینه	۳۹۵
۱۰۲	فصل فی التراویح	۴۰۰
۱۰۳	د امامانو غفلت	۴۰۷
۱۰۴	د نن صبا نکایت	۴۱۱
۱۰۵	باب الصلوة فی الکعبة	۴۱۳
۱۰۶	باب صلوة المسافر	۴۱۷
۱۰۷	سبها نه فائده	۴۱۸
۱۰۸	فائده مهمه	۴۲۹
۱۰۹	واقع سنیه	۴۳۲
۱۰۸	وطن دوه فتمه دی	۴۳۶

چونکہ دانشمند زہا عبید اللہ مستقل تصنیف دی اودیرہ جان فشانی ہی پہ کبھی کریدہ،
 اویا زاد کتا بونا موری کاتب "قاری فضل الحق صاحب" دنوشتہ نہ علاوہ دیر مصرف یہ
 دکتابت پہ دوران کبھی پہ کبھی کریدی "لہذا اما حقوق دطبع ددی شرحی وناموری قاری
 صاحب تہ ہدیہ کریدی۔ ہیخ کتا بفروش حق دطبع زہاد دغی شرحی نہ لری، اود
 کیو تر دلاری دی ہم دلاوری دطبع نہ کوی، شرحی و اخلاقی او تجارقی،
 قوانین دی پہ فہم کی ولری، تیار خوری دی نہ کوی، اود سرفرو لوپہ صورت کی
 بہ علاوہ تر حقوقی جنجال، دناموری قاری صاحب زہا پی مصنف ددی کتاب یم
 ہم دحتی المقدور کش ماکش سر بہ مخامخ سی، البتہ قاری صاحب بہ ہم کتا بفروشنا نو تہ
 فی جلد ۵ کا لداری مراعات پہ نظر کی ولری، ان شاء اللہ تعالیٰ: وما علینا الا البلاغ قبل

دحضرت ایوبی دخط متن:

= اعلان = جوتیا
 چونکہ دانشمند زہا عبید اللہ مستقل تصنیف دی اودیرہ جان فشانی ہی پہ کبھی کریدی، اویا زاد کتا بونا
 ناموری "قاری فضل الحق صاحب" دنوشتہ نہ علاوہ دیر مصرف یہ دکتابت پہ دوران کبھی پہ کبھی کریدی
 لہذا اما حقوق دطبع ددی شرحی وناموری قاری صاحب تہ ہدیہ کریدی۔ ہیخ کتا بفروش حق دطبع
 دغی شرح نہ لری "اود کیو تر دلاری دی ہم دلاوری دطبع نہ کوی"
 شرحی و اخلاقی او تجارقی، قوانین دی ہم کی ولری، تیار خوری دیری اودہ سرفرو لوپہ صورت کی
 بہ علاوہ تر حقوقی جنجال دہ ناموری قاری صاحب زہا پی مصنف ددی کتاب یم
 ہم دحتی المقدور کش ماکش سر بہ مخامخ سی البتہ قاری صاحب بہ ہم کتا بفروشنا نو تہ
 مراعات بہ نظر کی ولری ان شاء اللہ تعالیٰ وما علینا الا البلاغ قبل الوقت